

พระอภิธรรมปิฎก

เล่มที่ ๗^๑

ปุฏฐาน ภาคที่ ๑

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

มาติกานิกเขป^๒วาระ

[๑] ปัจจัย ๒๔

๑. เหตุปัจจัย
๒. อารัมมณปัจจัย
๓. อธิปติปัจจัย
๔. อนันตรปัจจัย
๕. สมันตรปัจจัย
๖. สหชาติปัจจัย
๗. อัญญมัญญปัจจัย
๘. นิสสยปัจจัย
๙. อุปนิสสยปัจจัย

๑. บาลีเล่มที่ ๔๐. ๒. เรียกว่าปัจจัยอุทเทศก็ได้.

๑๐. ปุเรชาติปัจจัย
๑๑. ปัจฉาชาติปัจจัย
๑๒. อาเสวนปัจจัย
๑๓. กัมมปัจจัย
๑๔. วิปากปัจจัย
๑๕. อาหารปัจจัย
๑๖. อินทริยปัจจัย
๑๗. ฌานปัจจัย
๑๘. มัคคปัจจัย
๑๙. สัมปยุตตปัจจัย
๒๐. วิปยุตตปัจจัย
๒๑. อัทธิปัจจัย
๒๒. นัตติปัจจัย
๒๓. วิคตปัจจัย
๒๔. อวิคตปัจจัย.

ปรหมัตถทีปนี

อรรถกถาปัจจุภกรณ์

อรรถกถาถามหาปฏิจจันตปกรณ์^๑

อารัมภกถา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นเทพยิ่งกว่าเทพ
แห่งเทพทั้งหลาย เป็นผู้อันเทพยดาและทานพ
(อสูร) ถวายการบูชาแล้ว ทรงมีพระสังวรอันหมดจด
ทรงมีพระวิริยภาพใหญ่ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้ทรงแสวงหาพระสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นองค์
ที่ ๗^๒ ทรงระงับดับนามและรูปได้สนิท ครั้นทรง
แสดงยมกปกรณ์จบลงแล้ว จงทรงแสดงปกรณ์ที่ ๗
อันเป็นลำดับของยมกปกรณ์นั้น ทั้งโดยอรรถและ
โดยธรรม โดยชื่อว่า "ปฏิจจันต" อันเป็นพระเทศนา
ที่ประดับด้วยนัยอันลึกซึ้งยิ่ง.

บัดนี้ถึงลำดับการพรรณนาปฏิจจันตปกรณ์นั้นแล้ว
ฉะนั้นข้าพเจ้า (พระพุทโธมาจารย์) จักพรรณนา

๑. อรรถกถา เรียกมหาปฏิจจันตปกรณ์. ๒. พระพุทธเจ้าพระองค์นี้นับเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์
ที่ ๗ นับแต่พระวิปัสสีพุทธเจ้าเป็นต้นมา (พระวิปัสสี พระสิริ พระเวสสภู พระกกุสันโธ
พระโกนาคมโน พระกัสสปะ พระโคตโม) อรรถกถาใช้คำว่า "อิติสตุตโม" พระฤทธิองค์ที่ ๗.

ปุฏฐานปรกณัน ขอท่านสาธุชนทั้งหลาย จงตั้งใจ
สดับการพรรณานันเถิด.

พรรณนาอุทเทสวาระ

ดำเนินความว่า ใน **อนุโลมปุฏฐาน** พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง
อาศัยติกะ ๒๒ ติกะ แสดงชื่อ **ติกปุฏฐาน**. ทรงอาศัยทูกะ ๑๐๐ ทูกะ
แสดงชื่อ **ทูกปุฏฐาน**. ต่อจากนั้น ทรงรวมติกะ ๒๒ ติกะเข้าในทูกะ
๑๐๐ ทูกะ แล้วทรงแสดงชื่อ **ทูกติกปุฏฐาน**. ต่อจากนั้น ทรงรวมทูกะ
๑๐๐ ทูกะเข้าในติกะ ๒๒ ติกะ แล้วทรงแสดงชื่อ **ติกทูกปุฏฐาน**. อนึ่ง
ทรงผนวกติกะเข้าในติกะเท่านั้น แล้วทรงแสดงชื่อ **ติกติกปุฏฐาน**. ทรง
ผนวกทูกะเข้าในทูกะเท่านั้น แล้วทรงแสดงชื่อ **ทูกทูกปุฏฐาน**. พระผู้มี-
พระภาคเจ้าตรัสสอนอย่างนี้ว่า

**"ใน อนุโลมปุฏฐาน มีนัยอันลึกซึ้งยิ่ง ๖ นัย
คือ ติกปุฏฐานอันประเสริฐ ทูกปุฏฐานอันสูงสุด
ทูกติกปุฏฐาน ติกทูกปุฏฐาน ติกติกปุฏฐาน และ
ทูกทูกปุฏฐาน" ดังนี้.**

แม้ใน **ปัจจนียปุฏฐาน** ก็ทรงแสดงปุฏฐานด้วยนัย ๖ นัย แม้ใน
ปัจจนียะอย่างนี้ คือ ทรงอาศัยติกะ ๒๒ ติกะ แสดงชื่อติกปุฏฐาน ทรง
อาศัยทูกะ ๑๐๐ ทูกะ แสดงชื่อทูกปุฏฐาน ทรงผนวกติกะ ๒๒ เข้าใน
ทูกะ ๑๐๐ ทูกะ แล้วทรงแสดงชื่อทูกติกปุฏฐาน ทรงผนวกทูกะ ๑๐๐
ทูกะเข้าในติกะ ๒๒ ติกะ แล้วทรงแสดงชื่อติกทูกปุฏฐาน ทรงผนวก
๑. อธิบายมาติกา.

ติกะเข้าในติกะเท่านั้น แล้วทรงแสดงชื่อติกติกปฏิกฐาน ทรงผนวกทุกะ
เข้าในทุกะเท่านั้น แล้วทรงแสดงชื่อทุกทุกปฏิกฐาน. เพราะเหตุนี้
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสไว้ว่า

" ในปัจจนียปฏิกฐาน มีนัยอันลึกซึ้งยิ่ง ๖ นัย
คือ ติกปฏิกฐานอันประเสริฐ ทุกปฏิกฐานอันสูงสุด
ทุกติกปฏิกฐาน ติกทุกปฏิกฐาน ติกติกปฏิกฐาน และ
ทุกทุกปฏิกฐาน " ดังนี้.

แม้ใน อนุโลมปัจจนียปฏิกฐาน ต่อจากนั้นไป ก็ทรงแสดงนัย ๖
นัย โดยอุปมาเช่นนี้เหมือนกัน. เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึง
ตรัสว่า

" ในอนุโลมปัจจนียปฏิกฐาน มีนัยอันลึกซึ้งยิ่ง ๖
นัย คือ ติกปฏิกฐานอันประเสริฐ ทุกปฏิกฐานอันสูงสุด
ทุกติกปฏิกฐาน ติกทุกปฏิกฐาน ติกติกปฏิกฐาน และ
ทุกทุกปฏิกฐาน " ดังนี้.

ต่อจากนั้น ใน ปัจจนียานุโลมปฏิกฐาน ก็ทรงแสดงนัย ๖ เหล่านี้
เหมือนกัน. เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า

" ใน ปัจจนียานุโลมปฏิกฐาน มีนัยอันลึกซึ้ง ๖
นัย คือ ติกปฏิกฐานอันประเสริฐ ทุกปฏิกฐานอันสูงสุด
ทุกติกปฏิกฐาน ติกทุกปฏิกฐาน ติกติกปฏิกฐาน และ
ทุกทุกปฏิกฐาน " ดังนี้.

จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้เช่นนี้ว่า ปฏิกฐาน คือ ใน
อนุโลมนัยมีปฏิกฐาน ๖ ในปัจจนีนัยมีปฏิกฐาน ๖ ในอนุโลมปัจจนีนัย

มีปฏิฐาน ๖ ในปัจจนียานุโลมณัณมีปฏิฐาน ๖ ดังกล่าวมาแล้ว ชื่อว่า ปฏิฐานมหาปกรณั อันเป็นที่ประชุมแห่งสมันตปฏิฐาน ๒๔. ในปฏิฐาน นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ปกรณัเป็นที่รวมแห่งสมันตปฏิฐาน ๒๔ นี้ ชื่อว่าปฏิฐานมหาปกรณั ด้วยอำนาจแห่งการเป็นที่รวมแห่งสมันตปฏิฐาน ๒๔ เหล่าใด ดังนี้ ผู้ศึกษาพึงทราบอรรถแห่งชื่อ แห่งปฏิฐาน เหล่านั้น และแห่งปกรณันี้ก่อน.

ถามว่า ชื่อว่าปฏิฐาน เพราะอรรถว่า ภาวะไร ?

ตอบว่า เพราะอรรถว่า เป็นปัจจยมีประการต่าง ๆ. จริงอยู่ ป อักษร ย่อมแสดงอรรถว่า มีประการต่าง ๆ.

จน ศัพท์ ย่อมแสดงอรรถว่า เป็นปัจจย.

จริงอยู่ ปัจจยท่านเรียกว่า ฐานะ ในคำทั้งหลายมีอาทิว่า ความ เป็นผู้ฉลาดในฐานะและมีใช้ฐานะ บรรดาปฏิฐาน ๒ เหล่านั้น แต่ละชื่อ ชื่อว่า ปฏิฐาน เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้ด้วยอำนาจแห่ง ปัจจยมีประการต่าง ๆ ด้วยประการฉะนี้. ก็ปกรณันั้นทั้งหมด ผู้ศึกษา พึงทราบว่า ปฏิฐาน เพราะเป็นที่รวมแห่งปฏิฐานเหล่านั้น.

อีกนัยหนึ่ง ถามว่า ชื่อว่า ปฏิฐาน เพราะอรรถว่า อะไร ?

ตอบว่า เพราะอรรถว่า จำแนก. จริงอยู่ ปฏิฐานปรากฏโดย อรรถว่า จำแนกในที่มาว่า การบัญญัติ การแต่งตั้ง การเปิดเผย การ จำแนก การทำให้กระจ่าง. บรรดาปฏิฐาน ๒๔ เหล่านี้ แต่ละอย่างชื่อว่า ปฏิฐาน เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงจำแนกธรรมทั้งหลาย มีกุศล เป็นต้น ด้วยอำนาจแห่งปัจจย มีเหตุปัจจยเป็นต้น ด้วยประการฉะนี้.

ปกรณ์นี้ทั้งหมดผู้ศึกษาพึงทราบ ว่า ชื่อว่า ปฏิกฐาน เพราะเป็นที่ประชุมแห่งปฏิกฐานเหล่านี้.

อีกนัยหนึ่ง ถามว่า ชื่อว่า ปฏิกฐาน เพราะอะไร ?

ตอบว่า เพราะอะไรว่า ตั้งอยู่ทั่วไป (แผ่ไป). อธิบายว่า ด้วยอะไรว่า ดำเนินไป. จริงอยู่ ในอาคตสถานว่า โคฐรา ปฏิจตคาโว โคดำเนินไปจากที่อยู่ของโค ดังนี้ ศัพท์ว่า ปฏิจตคาโว โคดำเนินไป พระอาจารย์กล่าวโดยปฏิกฐานใด ปฏิกฐานนั้นโดยอรรถ ได้แก่การดำเนินไป. บรรดาปฏิกฐาน ๒๔ เหล่านี้ และข้อชื่อว่า ปฏิกฐาน เพราะมีการดำเนินอันเป็นไปด้วยอำนาจความเกี่ยวข้องกัน เพราะได้นัยอันมีความพิสดารในธรรมทั้งหลาย มีกุศลเป็นต้น ซึ่งจำแนกออกเป็นประเภทมีเหตุปัจจัยเป็นต้น แห่งพระสัพพัญญุตญาณ อันมีการดำเนินไปไม่ขัดกัน ในปกรณ์ทั้งหลาย มีธัมมสังคณปกรณ์เป็นต้น ซึ่งมีนัยอันไม่พิสดารนัก ดังพรรณนามาจะนี้. ก็ปกรณ์นี้ทั้งหมดพึงทราบ ว่า ชื่อว่า ปฏิกฐาน เพราะเป็นที่ประชุมแห่งปฏิกฐานเหล่านี้.

บรรดาปฏิกฐาน ๖ เหล่านี้ ปฏิกฐานที่หนึ่ง ในอนุโลมปฏิกฐานก่อนชื่อว่า ดิกปฏิกฐาน เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงด้วยอำนาจติคมาติกา. พึงทราบการแยกบทดิกปฏิกฐานนั้น (วิเคราะห์) ดังนี้ ปฏิกฐานแห่งติกะทั้งหลายมีอยู่ในปกรณ์นี้ เพราะเหตุนี้ ปกรณ์นี้ชื่อว่า ดิกปฏิกฐาน. อธิบายว่า ปัจจัยมีประการต่างๆ แห่งติกะทั้งหลาย มีอยู่แก่เทศานี้ เหตุนี้ เทศานี้ชื่อว่า ดิกปฏิกฐาน. ในวิกิที่สอง ความว่า ปฏิกฐานแห่งติกะทั้งหลายนั้นแหละ ชื่อว่า ดิกปฏิกฐาน อธิบายว่า การจำแนกติกะทั้งหลาย ด้วยอำนาจแห่งปัจจัยมีเหตุเป็นต้น. ในวิกิที่สาม ความว่า

ปฏิกฐาน คือติกะทั้งหลายที่ได้รับความพิสดาร เพราะจำแนกออกไปโดยประเภทแห่งเหตุปัจจัยเป็นต้น ชื่อว่า ติกปฏิกฐาน อธิบายว่า ภูมิเป็นที่ดำเนินไปโดยความเกี่ยวข้องกันแห่งพระสัพพัญญูญาณ. แม้ในทุกปฏิกฐานเป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน. ผู้ศึกษาครั้งทราบปฏิกฐาน ๖ ในอนุโลมอย่างนี้แล้ว ฟังทราบแม้ในปัจจุบันะเป็นต้น โดยอุบายนี้. ก็เพราะปฏิกฐานเหล่านี้โดยครบถ้วน คือในอนุโลม ในปัจจุบันะ. ในอนุโลมปัจจุบันะ ในปัจจุบันานุโลม มีนัยละ ๖ จึงรวมเป็น ๒๔ ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสเรียกว่า สมันตปฏิกฐาน ๒๔.

ปกรณัมเป็นที่รวมแห่งสมันตปฏิกฐาน ๒๔ นั้น ชื่อว่า ปฏิกฐาน-มหาปกรณัม ด้วยอำนาจเป็นที่ประชุมแห่งสมันตปฏิกฐาน กล่าวคือ ติกติกปฏิกฐาน ๒๔ เหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้.

ก็ปฏิกฐานนี้นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า ติกปฏิกฐาน ฯลฯ ติกติกปฏิกฐาน ทุกทุกปฏิกฐาน เพราะพระองค์ทรงแสดงโดยอาศัยติกะเป็นต้นเหล่าใด เพื่อจะแสดงปัจจัยที่เป็นเหตุให้พระองค์ทรงจำแนกติกะเป็นต้นเหล่านั้น โดยไม่เกี่ยวข้องกันกับติกะเป็นต้นเหล่านั้น จึงตรัสวาระชื่อว่ามติกานิกเขปวาระแห่งปฏิกฐานนั้นก่อนตั้งแต่ต้น.

อรรถกถาปัจจัยวิภังควาระ

คำว่า ปัจจัยวิภังควาระ เป็นชื่อแห่งมติกานิกเขปวาระนั่นเอง. ปัจจัยวิภังควาระนั้นมี ๒ คือ โดยอุทเทศและนิทเทศ. วาระนี้คือ เหตุปัจจัย ฯลฯ อวิตตปัจจัย เป็นอุทเทศแห่งปัจจัยวิภังควาระนั้น.

๑. เหตุปัจจัย

พึงทราบวินิจฉัยในปัจจัยเหล่านั้นต่อไป

เหตุ^{นั้น}ด้วย เป็นปัจจัยด้วย เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า เหตุปัจจัย.

อธิบายว่า เป็นปัจจัยเพราะเป็นเหตุ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เป็นปัจจัยเพราะความเป็นเหตุดังนี้. ในอาร์มมณปัจจัยเป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน. บรรดาปัจจัยเหล่านั้น คำว่า เหตุ นี้ เป็นชื่อแห่งการณะและมูลรากอันเป็นส่วนประกอบแห่งถ้อยคำ. จริงอยู่ ส่วนประกอบแห่งคำชาวลโลกเรียกกันว่า เหตุ ในคำทั้งหลายมีอาทิว่า ปฏิญญา เป็นเหตุ. ส่วนในศาสนาคำสอน การณะ เรียกว่า เหตุ ในคำทั้งหลายว่า ธรรมทั้งหลายมีเหตุเป็นแดนเกิดเป็นต้น. มูลราก เรียกว่า เหตุ ในคำเป็นต้นว่า กุศลเหตุ มีสาม อกุศลเหตุ มีสาม ในเหตุปัจจัยนี้ประสงค์เอาเหตุที่เป็นมูลรากนั้น.

ก็ในคำว่า ปัจจัย นี้ มีอรรถแห่งคำดังนี้ ผลย่อมอาศัยเป็นไป แต่ธรรมนี้ เพราะฉะนั้น ธรรมนี้ชื่อว่า ปัจจัย อธิบายว่า เป็นไปโดยไม่ปฏิเสธธรรมนั้น. จริงอยู่ ธรรมใดดำรงอยู่หรือเกิดขึ้น เพราะไม่ปฏิเสธซึ่งธรรมใด ธรรมนั้นท่านกล่าวว่าปัจจัยแก่ธรรมนั้น. แต่โดยลักษณะ ธรรมที่ช่วยอุปการะชื่อว่าปัจจัย. จริงอยู่ ธรรมใดช่วยอุปการะแก่การตั้งอยู่ หรือการเกิดขึ้นแห่งธรรมใด ธรรมนั้นท่านเรียกว่าเป็นปัจจัยแก่ธรรมนั้น. คำมีอาทิว่า ปัจจัย เหตุ การณะ นิทาน สัมภาวะ ภาวะ ว่าโดยใจความแล้ว เป็นอันเดียวกัน ต่างกันแต่พยัญชนะเท่านั้น.

ว่าโดยสังเขป ที่ชื่อว่าเหตุเพราะอรรถว่า เป็นมูลราก ชื่อว่าปัจจัย

เพราะอรรถว่า ช่วยอุปการะ เพราะฉะนั้น ธรรมที่ช่วยอุปการะ
เพราะอรรถว่า เป็นมูลราก จึงชื่อว่าเหตุปัจจัย.

จริงอยู่ มีอธิบายแห่งอาจารย์ทั้งหลายว่า เหตุ นั้นก็ได้แก่ธรรมที่
ทำกุศลเป็นต้น ให้สำเร็จความเป็นกุศลเป็นต้น เหมือนเมล็ดข้าวสาลี
เป็นต้น ให้สำเร็จเป็นข้าวสาลีเป็นต้น และสีแห่งแก้วมณีเป็นต้น ให้สำเร็จ
เป็นแสงแก้วมณีเป็นต้นฉะนั้น. อธิบายว่า ก็เมื่อเป็นอย่างนั้น ความเป็น
เหตุปัจจัยย่อมไม่สำเร็จในรูปที่มีเหตุนั้นเป็นสมุฏฐาน เพราะว่าเหตุนั้นไม่
ได้ให้รูปเหล่านั้น สำเร็จความเป็นกุศลเป็นต้น แต่ชื่อว่าไม่เป็นปัจจัยหา
ได้ไม่ ดังนี้.

จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า "เหตุเป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
สัมปยุตด้วยเหตุและแก่รูปที่มีเหตุนั้นเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของเหตุ-
ปัจจัย." อนึ่งเว้นจากเหตุนั้น อเหตุกจิตสำเร็จเป็นอภัยกตธรรมได้.
และแม้สาเหตุกจิตก็สำเร็จความเป็นกุศลเป็นต้นได้ เนื่องด้วยโยนิโส-
มนสิการเป็นต้น เหตุที่สัมปยุตหาเกี่ยวข้องด้วยไม่. ก็ถ้าบรรดาเหตุที่
สัมปยุตพึงเป็นกุศลเป็นต้นได้ ตามสภาพเอง บรรดาธรรมที่สัมปยุต
ด้วยเหตุนั้น ก็ต้องเนื่องเฉพาะด้วยเหตุ อโลกะ พึงเป็นกุศลหรืออภัยกตะ
ก็ได้. แต่เพราะเป็นได้โดยประการทั้งสอง ฉะนั้น อโลกะพึงเป็นกุศล
หรืออภัยกตะในธรรมทั้งหลายตามที่ประกอบ. ด้วยประการดังกล่าวมา
แล้วนี้ จำต้องค้นหาความเป็นกุศลเป็นต้น แม้นเหตุทั้งหลายอีก ก็เมื่อ
ไม่ถือเอาอรรถ ก็มูลรากแห่งเหตุเดียวกับการให้ธรรมทั้งหลายสำเร็จ
เป็นกุศลเป็นต้น ถือเอาด้วยอำนาจการให้สัมปยุตธรรม สำเร็จความ
ตั้งมั่นด้วยดีย่อมไม่ผิดอะไร. จริงอยู่ ธรรมทั้งหลายที่ได้เหตุปัจจัยแล้ว

ย่อมตั้งมั่นด้วยดี เหมือนต้นไม้ที่มีรากงอกแล้ว. ส่วนธรรมที่ไม่มีเหตุย่อมไม่ตั้งมั่นด้วยดี เหมือนสาหร่ายซึ่งเป็นพืชที่เกิดในน้ำเป็นต้น. ธรรมที่อุปการะโดยอรรถว่า เป็นมูลราก ก็เป็นธรรมที่มีอุปการะโดยให้สำเร็จความตั้งมั่นด้วยดี ผู้ศึกษาพึงทราบว่าเป็นเหตุปัจจัย ด้วยประการฉะนี้.

๒. อารัมมณปัจจัย

พึงทราบอธิบายในปัจจัยอื่น ๆ ต่อจากนั้น

ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นอารมณ์ ชื่อว่า อารัมมณปัจจัย.

อารัมมณปัจจัยนั้นมี ๖ อย่าง ด้วยอำนาจแห่งรูปารมณเป็นต้น ธรรมใดธรรมหนึ่งที่ไม่เป็นอารมณ์หาไม่ เพราะพระองค์ทรงเริ่มไว้ว่า **รูปายตนะ** เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ เป็นต้น แล้วให้จบลงด้วยคำว่า **ธรรมทั้งหลายเหล่าใด ๆ คือจิตและเจตสิก ปรารภธรรมใด ๆ เกิดขึ้น ธรรมเหล่านั้น ๆ เป็นปัจจัยแก่ธรรมเหล่านั้น ๆ ด้วยอำนาจของ อารัมมณปัจจัย.** เหมือนอย่างว่าบุรุษทุพลจับยึดไม้เท้า หรือว่าเชือก แล้ว จึงลุกขึ้นยืนได้ ฉะนั้นใด ธรรมคือจิตและเจตสิก ก็ฉะนั้น ต้องปรารภอารมณ์มีรูปเป็นต้น จึงเกิดขึ้นและตั้งอยู่ได้ เพราะฉะนั้น ธรรมทั้งหลายที่เป็นอารมณ์ของจิตและเจตสิกแม้ทั้งหมด พึงทราบว่าเป็น **อารัมมณปัจจัย.**

๓. อธิปติปัจจัย

ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยอรรถว่า เป็นที่ใหญ่ที่สุด ชื่อว่า อธิปติปัจจัย.

อธิปติปัจจัยนั้นมี ๒ อย่าง คือ **สหชาตอธิปติปัจจัย** และ **อารัมมณอธิปติปัจจัย.**

ในสองอย่างนั้น ธรรม ๔ อย่างคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และ
วิมังสา ผู้ศึกษาพึงทราบว่าเป็นสหชาติปฏิบัติปัจจัย เพราะพระบาลีว่า
ฉันทาธิปติ เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย แก่ธรรมที่สัมปยุต
ด้วยฉันทะ และแก่รูปที่ไม่ฉันทะนั้นเป็นสมภูฐานด้วยอำนาจของอธิปติ-
ปัจจัย ดังนี้ เป็นต้น. ก็แลอธิปติปัจจัยนั้น ย่อมไม่เกิดคราวเดียวกัน.
จริงอยู่ ในเวลาใดจิตทำฉันทะให้เป็นฐานะ คือให้เป็นหัวหน้า เป็นไป
ในเวลานั้น ฉันทะเป็นอธิปติ แต่วิริยะ จิตตะ วิมังสา นอกจากนี้ หาเป็น
อธิปติด้วยไม่. แม้ในอธิปติที่เหลือก็เช่นนี้เหมือนกัน.

ส่วนอรุปธรรมทั้งหลาย (คือจิตและเจตสิก) ทำกรรมใดให้หนัก
ย่อมเป็นรูป ธรรมนั้นชื่อว่า เป็น อารัมมณาธิปติปัจจัย แก่อรุปธรรม
(คือจิตและเจตสิก) เหล่านั้น เพราะเหตุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า
ธรรมเหล่าใด ๆ คือจิตและเจตสิกธรรมทั้งหลาย ทำกรรมเหล่าใด ๆ
ให้หนักย่อมเกิดขึ้น ธรรมเหล่านั้น ๆ เป็น ปัจจัยแก่กรรมเหล่านั้น ๆ
ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. อนันตรปัจจัย และ ๕. สมันตรปัจจัย

ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความไม่มีระหว่างกัน ชื่อว่า อนันตร-
ปัจจัย.

ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความไม่มีระหว่างกันด้วยดี ชื่อว่า สมันตร-
ปัจจัย. ปัจจัยทั้งสองนี้โดยมากอาจารย์ทั้งหลายอธิบายเสียเช่นย่อ. ส่วน
สาระในปัจจัยทั้งสองมีดังนี้ จริงอยู่ การกำหนดจิตนี้ได้ว่า มโนธาตุ มี
มีลำดับจักขุวิญญาณ มโนวิญญาณธาตุ มีในลำดับแห่งมโนธาตุ ดังนี้

เป็นต้น. การกำหนดนั้นย่อมสำเร็จได้ด้วยอำนาจจิตที่เกิดก่อนเท่านั้น
หามีโดยประการอื่นไม่ เพราะฉะนั้น **ธรรมที่สามารถให้จิตอุปบาทอัน**
เหมาะสมแก่ตนเกิดขึ้นในลำดับของตน ๆ ชื่อว่า **อนันตรปัจจัย**. เพราะ
เหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่าที่ชื่อว่าอนันตรปัจจัย ได้แก่ จักขุ-
วิญญูณาธาตุ และธรรมที่สัมปยุตด้วยจักขุวิญญูณาธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่
มโนธาตุ และธรรมที่สัมปยุตด้วยมโนธาตุนั้นด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย
ดังนี้เป็นต้น. ธรรมใดเป็นอนันตรปัจจัย ธรรมนั้นแหละเป็นสมนันตร-
ปัจจัยด้วย. จริงอยู่ ปัจจัยสองอย่างนี้ ต่างกันแต่เพียงพยัญชนะเท่านั้น
เหมือนอุปยะกับสันตติ และเหมือนสองคำว่า อริวงนะ (คำเรียกชื่อ)
กับนิรุตติ (ภาษาคำพูด) ฉะนั้น. แต่เมื่อว่าโดยเนื้อความแล้วไม่มีข้อ
แตกต่างกันเลย.

แม้ความเห็นอันใดของอาจารย์ทั้งหลายที่ว่า ชื่อว่า อนันตรปัจจัย
เพราะความไม่มีระหว่างกันแห่งกาลที่ยาวนาน ชื่อว่า สมนันตรปัจจัย
เพราะความไม่มีระหว่างกันแห่งกาล (ธรรมดา) มตินั้นก็ย่อมผิดจากพระ-
บาลีเป็นต้นว่า เนวสัจญานาสัจญายตนกุศล เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของ
สมนันตรปัจจัย แก่ผลสมาบัติของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ. แม้คำใดที่
อาจารย์ทั้งหลายกล่าวไว้ในปัจจัยทั้งสองเหล่านั้นว่า ความสามารถในอัน
ยังธรรมทั้งหลายให้เกิดขึ้นยังไม่เสื่อมไป แต่ธรรมทั้งหลายยังไม่เกิดขึ้นใน
ลำดับด้วยดี เพราะถูกกำลังภาวนาห้ามไว้ แม้คำนั้นก็ให้สำเร็จความไม่มี
แห่งความไม่มีระหว่างกันแห่งกาลนั่นเอง. จริงอยู่ ข้าพเจ้าขอกล่าวไว้
เพียงเท่านี้ว่า ความไม่มีระหว่างกันแห่งกาลในปัจจัยทั้งสองนั้น ย่อมไม่มี
เพราะกำลังแห่งภาวนา ฉะนั้น ความเป็นสมนันตรปัจจัยจึงไม่ถูก จริงอยู่

กรรมเหล่านั้นจะเป็นสมันตรปัจจัย เพราะความไม่มีระหว่างกันแห่งกาลเวลา เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาอยู่ยี่ดมนัก ฟังเชื่อความต่างกัน ในปัจจัยทั้งสองนั้น โดยพยัญชนะเท่านั้น อย่าเชื่อถือโดยเนื้อความเลย. คืออย่างไร? คืออย่างนี้ ความมีระหว่างกันแห่งกรรมเหล่านั้นไม่มี เพราะเหตุนี้ กรรมเหล่านั้นชื่อว่า อนันตระ (ไม่มีระหว่างกัน). ความไม่มีระหว่างกันด้วยดี เพราะไม่มีการดำรงอยู่แห่งกรรมเหล่านั้น เพราะฉะนั้น กรรมเหล่านั้นจึงชื่อว่า สมันตระ ไม่มีระหว่างกันด้วยดี เพราะไม่มีการดำรงอยู่.

๖. สหชาติปัจจัย

กรรมที่เกิดขึ้นช่วยเป็นอุปการะ ด้วยอำนาจของการยังกรรมอื่นให้เกิดพร้อมกัน เหมือนดวงประทีปเป็นอุปการะแก่แสงสว่าง ชื่อว่า สหชาติปัจจัย.

สหชาติปัจจัยนั้นมี ๖ อย่าง ด้วยอำนาจแห่งอรุปขันธ์เป็นต้น. สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า อรูปขันธ์ ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, มหาภูตรูป ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกันด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย. ในปฏิสนธิขณะนามและรูปเป็นปัจจัยซึ่งกันและกันด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย ๑ ล ๑ ธรรมคือจิตและเจตสิก เป็นปัจจัยแก่รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย ๑ ล ๑ มหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่อุปาทายรูปด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย ๑ ล ๑ ในกาลบางคราวรูปธรรมเป็นปัจจัยแก่รูปธรรมด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย ใน

กาลบางคราวไม่เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย. คำนี้ท่านกล่าว
หมายถึงเฉพาะหทัยวัตถุเท่านั้น.

๗. อัญญมัญญปัจจัย

ธรรมที่ช่วยอุปการะ โดยความอุดหนุนกันและกันให้เกิดขึ้น
และกำจุนกันและกันไว้ เหมือนไม้ค้ำสามอันช่วยค้ำกันและกันเอาไว้
ชื่อว่า อัญญมัญญปัจจัย.

อัญญมัญญปัจจัยนั้นมี ๓ อย่าง ด้วยอำนาจแห่งอรุปขันธ์ เป็นต้น
สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า อรูปขันธ์ ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน
ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มหาภูตรูป เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน
ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย ๑ ล ๑ ในปฏิสนธิขณะนามและรูปเป็น
ปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย.

๘. นิสสยปัจจัย

ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นที่อาศัย เหมือนแผ่นดินและ
แผ่นผ้า เป็นต้น เป็นที่รองรับและอิงอาศัยของต้นไม้และจิตรกรรม
 เป็นต้น ชื่อว่า นิสสยปัจจัย.

นิสสยปัจจัย นั้น พึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในสหชาติปัจจัย
อย่างนี้ว่า อรูปขันธ์ ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของ
นิสสยปัจจัย. แต่ในนิสสยปัจจัยนี้ ท่านจำแนกไว้ ๖ ส่วนอย่างนี้ว่า
จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ และธรรมที่สัมปยุตด้วยจักขุ-

วิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย ฯลฯ กายาตนะเป็นปัจจัย แก่กายวิญญูณธาตุ และธรรมที่สัมปยุตต์ด้วยกายวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มโนธาตุและมโนวิญญูณธาตุอาศัยรูปใดเป็นไป รูปนั้นเป็นปัจจัยแก่มโนธาตุ มโนวิญญูณธาตุ และธรรมที่สัมปยุตต์ด้วยมโนธาตุ และมโนวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

๘. อุปนิสสยปัจจัย

ส่วนในบทว่า **อุปนิสสยปัจจโย** นี้ มีคำอธิบายดังต่อไปนี้

ที่ชื่อว่านิสสยะ เพราะอรรถว่า อันผลของตนเข้าไปอิงอาศัย คือไม่ปฏิเสธผลของตน เพราะผลมีการอาศัยเหตุนั้นเป็นไป. ที่อาศัยที่มีกำลังมากชื่อว่า อุปนิสสสัย เหมือนความทุกข์ใจอย่างหนัก ชื่อว่า อุปายาส ฉะนั้น. คำนี้เป็นชื่อของเหตุที่มีกำลัง.

เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบว่ **ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นเหตุมีกำลัง** ชื่อว่า **อุปนิสสยปัจจัย**

อุปนิสสยปัจจัยมี ๓ อย่าง คือ **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะและปกตูปนิสสยะ.**

บรรดาอุปนิสสสัย ๓ อย่างนั้น **อารัมมณูปนิสสยะ** ทรงจำแนกไว้ไม่ต่างกันเลยกับอารัมมณาธิปติ โดยนัยมีอาทิอย่างนี้ว่า บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ย่อมพิจารณากรรมนั้นให้หนัก ย่อมพิจารณากรรมที่เคยสร้างสมมาให้หนัก ออกจากฉานแล้ว ย่อมพิจารณาฉานให้หนัก. พระเสขะย่อมพิจารณาโคตรภูให้หนัก ย่อมพิจารณาโวทานให้หนัก พระเสขะออกจากมรรคแล้ว ย่อมพิจารณามรรคให้หนัก. บรรดา

กุศลธรรมมีการให้ทานเป็นต้นนั้น ธรรมคือจิตและเจตสิกทำอารมณ์ใด ให้หนักเกิดขึ้น อารมณ์นั้นจึงว่าเป็นอารมณ์ที่มีกำลังในบรรดาอารมณ์ทั้งหลายสำหรับจิตและเจตสิกเหล่านั้น โดยการกำหนดที่แน่นอน ผู้ศึกษาพึงทราบความต่างกันแห่งอาร์มณชิปติกับอาร์มณูปนิสสยะ อย่างนี้.

ชื่อว่า อาร์มณชิปติ เพราะอรรถว่า เพียงเป็นธรรมที่จิตและเจตสิกพึงทำให้หนัก ชื่อว่า อาร์มณูปนิสสยะ เพราะอรรถว่า เป็นเหตุให้จิตและเจตสิกมีกำลัง.

แม้ อนันตรูปนิสสยะ ก็ทรงจำแนกไว้ไม่ต่างกับอนันตรปัจจัย โดยนัยเป็นต้นว่า กุศลชั้นทั้งหลาย ซึ่งเกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลชั้นที่เกิดขึ้นหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย แต่ในนิกเขปแห่งมาติกามีการตั้งปัจจัยทั้งสองนั้นแปลกกัน เพราะ อนันตรปัจจัย มาแล้วโดยนัยเป็นต้นว่า จักขุวิญญาณธาตุ และธรรมที่สัมปยุตด้วยจักขุวิญญาณธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มนธาตุและธรรมที่สหคตด้วยมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย และ อุปนิสสยปัจจัย มาแล้วโดยนัยเป็นต้นว่า กุศลธรรมที่เกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมที่เกิดขึ้นหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย. แม้นิกเขปแห่งมาติกานั้น เมื่อว่าโดยใจความ (อรรถ) แล้ว ก็เป็นอันเดียวกัน. แม้เช่นนั้น ผู้ศึกษาก็พึงทราบว่า ชื่อว่า อนันตรปัจจัย เพราะสามารถให้จิตอุปบาทที่เหมาะสมเกิดขึ้นในลำดับของตน ๆ และชื่อว่า อนันตรูปนิสสยปัจจัย เพราะจิตที่เกิดขึ้นก่อนมีกำลังในอันให้จิตดวงหลังเกิดขึ้น. เหมือนอย่างว่า ในเหตุปัจจัยเป็นต้น แม้วินกรรมบางอย่างเสียจิตก็ย่อมเกิดขึ้นได้ ฉะนั้น เว้นจิตที่ติดต่อกันแห่งตนเสีย จิตจะเกิดขึ้นได้ย่อมไม่มี ฉะนั้น เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า เป็นปัจจัยมีกำลัง.

ฟังทราบความต่างกันแห่งอนันตรปัจจัย กับอนันตรูปนิสสย-
ปัจจัยทั้งสองนั้นอย่างนี้ ชื่อว่า อนันตรปัจจัย ด้วยอำนาจการยังจิต
ที่เหมาะสมให้เกิดขึ้นในลำดับของตน ๆ ชื่อว่า อนันตรรูปนิสสยปัจจัย
ด้วยอำนาจเป็นเหตุที่มีกำลัง ด้วยประการฉะนี้.

ส่วน ปกตูปนิสสยะ มีอธิบายดังต่อไปนี้ อุปนิสสัยที่บุคคลทำ
ไว้ก่อน ชื่อว่า ปกตูปนิสสยะ ที่ชื่อว่า ปกตะ (สิ่งที่เคยทำมาแล้ว)
ได้แก่กรรมที่ศรัทธาและศีลเป็นต้น ที่บุคคลให้สำเร็จแล้วในสันดาน
ของตน หรืออตุและโภชนะเป็นต้น ที่บุคคลเข้าไปเสพแล้ว.

อีกอย่างหนึ่ง อุปนิสสัยโดยปกตินั้นเอง ชื่อว่า ปกตูปนิสสยะ.
อธิบายว่า เป็นปัจจัยที่ไม่ปนกัน อารัมมณปัจจัย และ อนันตรปัจจัย

จริงอยู่ ผู้ศึกษาฟังทราบประเภทมีประการมีใช้น้อย แห่งปกตูป-
นิสสยนั้น โดยนัยเป็นต้นว่า ที่ชื่อว่าปกตูปนิสสัย ได้แก่บุคคลเข้าไปอาศัย
ศรัทธา จึงให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ทำทาน วิปัสสนา
มรรค อภิญญา สมาบัติให้เกิดขึ้น เข้าไปอาศัยศีล สุตะ จาคะ ปัญญา
จึงให้ทาน ฯลฯ ทำสมาบัติให้เกิดขึ้น ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ (และ)
ปัญญา เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย แก่ศรัทธา ศีล สุตะ
จาคะ (และ) ปัญญา ธรรมมีศรัทธาเป็นต้นเหล่านั้น อันบุคคลทำไว้ก่อน
ด้วย ชื่อว่าเป็นอุปนิสสัย เพราะอรรถว่า เป็นเหตุมีกำลังด้วย เพราะฉะนั้น
จึงชื่อว่า ปกตูปนิสสยะ ด้วยประการฉะนี้ แล.

๑๐. ปุเรชาติปัจฉัย

ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยการเกิดขึ้นก่อนกว่า แล้วยังเป็นไปอยู่
ชื่อว่า **ปุเรชาติปัจฉัย**.

ปุเรชาติปัจฉัย นั้น มี ๑๑ อย่าง ด้วยอำนาจวัตถุ อารมณ์ และ
หทัยวัตถุในปัญจทวาร เหมือนอย่างที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า จัก-
ขายคณะเป็นปัจฉัย แก่จักขุวิญญาณธาตุ และธรรมที่สัมปยุตด้วยจักขุ-
วิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจฉัย ๑๓ ๑ กายายคณะ เป็น
ปัจฉัยแก่กายวิญญาณธาตุ และธรรมที่สัมปยุตด้วยการวิญญาณธาตุนั้น
ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจฉัย, รูปายคณะ ๑๓ ๑ โสภณัฐัพพายคณะ เป็น
ปัจฉัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ ๑๓ ๑ กายวิญญาณธาตุและธรรมที่สัมปยุตด้วย
กายวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจฉัย, รูปายคณะ ๑๓ ๑ โสภณ-
ัฐัพพายคณะ เป็นปัจฉัยแก่มนธาตุ และธรรมที่สัมปยุตด้วยมนธาตุนั้น
ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจฉัย. มโนธาตุและมโนวิญญาณธาตุ อาศัยรูปใด
เป็นไป รูปนั้น เป็นปัจฉัยแก่มนธาตุและธรรมที่สัมปยุตด้วยมนธาตุนั้น
ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจฉัย บางครั้งเป็นปัจฉัยแก่มนวิญญาณธาตุ และ
ธรรมที่สัมปยุตด้วยมนวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจฉัย
บางครั้งก็ไม่เป็นปัจฉัยด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจฉัย.

๑๑. ปัจฉาชาติปัจฉัย

อรุปรธรรมเป็นธรรมช่วยอุปการะโดยอรรถว่า คำจุนแก่รูปธรรม

ที่เกิดก่อน เหมือนเจตนาที่หวังอาหารช่วยค้ำจุนตัวลูกแรงไว้ ชื่อว่า
ปัจฉิมชาติปัจฉัย.

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ธรรมคือจิตและเจตสิก
ที่เกิดหลัง ๆ เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ ซึ่งเกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉิมชาติ
ปัจฉัย.

๑๒. อาเสวนปัจฉัย

ธรรมที่ช่วยอุปการะเพื่อให้ธรรมทั้งหลายที่เกิดติดต่อกันคล่อง-
แคล่วและมีกำลังโดยอรรถว่า เสพซ้ำ เหมือนการประกอบความเพียร
ตอนแรก ๆ ในการศึกษาเล่าเรียนเป็นต้น ชื่อว่า อาเสวนปัจฉัย.

อาเสวนปัจฉัยนั้นมี ๓ อย่าง ด้วยอำนาจแห่งกุศลชวณะ อกุศล
ชวณะและกิริยาชวณะ. เหมือนอย่าง que พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า กุศล-
ธรรมที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจฉัยแก่กุศลธรรมที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของ
อาเสวนปัจฉัย ๆ ล ๆ กิริยาอัพยากตธรรมที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจฉัยแก่
กิริยาอัพยากตธรรมที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจฉัย.

๑๓. กัมมปัจฉัย

ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นกิริยา คือความพยายาม
(ปโยคะ) แห่งจิต ชื่อว่า กัมมปัจฉัย.

กัมมปัจฉัย นั้นมี ๒ อย่าง คือ กุศลเจตนาและอกุศลเจตนาที่เกิด
ในขณะต่างกัน และเจตนาทั้งหมดที่เกิดพร้อมกัน. สมดังที่พระผู้มี-

พระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า กุศลกรรมและอกุศลกรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขั้น และกัมมชรูปด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย. เจตนา เป็นปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุตด้วยเจตนา และแก่รูปที่มีเจตนาอันเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

ธรรมคือวิปากที่ช่วยอุปการะโดยความไม่มีอุตสาหะ เพราะความไม่มีอุตสาหะ ชื่อว่า วิปากปัจจัย.

วิปากปัจจัยนั้น ย่อมเป็นปัจจัยแก่รูปซึ่งมีจิตเป็นสมุฏฐานในปวัตติกาล แก่กัมมชรูปในปฏิสนธิกาล และแก่กรรมที่สัมปยุตด้วยวิปากจิตนั้น ในกาลทั้งหมด. สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ขั้น ๑ ที่เป็นวิปากาพยาทจะเป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ และแก่รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย ๑ ล ๑ ขั้น ๑ ที่เป็นวิปากาพยาทในปฏิสนธิขณะเป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย ๑ ล ๑ ขั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๑ ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย ๑ ล ๑ ขั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๒ และแก่กัมมชรูปด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย ขั้นทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่วัตรูป ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

๑๕. อาหารปัจจัย

อาหาร ๔ เป็นธรรมช่วยอุปการะโดยอรรถว่า ช่วยค้ำจุนแก่รูปและนาม ชื่อว่า อาหารปัจจัย. สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ว่า กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, นาม-

อาหารเป็นปัจจัยแก่กรรมทั้งหลายที่สัมปยุต และแก่รูปที่มีนามอาหารและกรรมที่สัมปยุตกับนามอาหารนั้นเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของอาหาร-ปัจจัย. ส่วนในปัญหาหาวาระ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า "อาหารที่เป็นวิปากาพยากตะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สัมปยุต และแก่กัมมชรูปในปฏิสนธิขณะ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย."

๑๖. อินทริยปัจจัย

อินทริย์ ๒๐ เว้นอิตถินทริย์และปริสสินทริย์ ช่วยอุปการะโดยอรรถว่า เป็นใหญ่ยิ่ง ชื่อว่า อินทริยปัจจัย.

บรรดาอินทริย์เหล่านั้น อินทริย์ ๕ มีจักขุนทริย์เป็นต้น เป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูปธรรมเท่านั้น ที่เหลือเป็นปัจจัยทั้งแก่รูปธรรมและอรูปธรรม. สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า จักขุนทริย์ ๆ ล ๆ กายินทริย์ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ ๆ ล ๆ กายวิญญาณธาตุ และกรรมที่สัมปยุตด้วยอินทริย์นั้นได้ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย, รูปชีวิตินทริย์ เป็นปัจจัยแก่กัมมชรูป ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย, อรูปอินทริย์ เป็นปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุตและแก่รูปที่มีอินทริย์นั้นเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย. แต่ในปัญหาหาวาระ อินทริย์ที่เป็นวิปากาพยากตะเป็นปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุตและแก่กัมมชรูป ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ.

๑๗. ฌานปัจจัย

องค์ฌาน ๗ อันต่างโดยเป็นกุศลเป็นต้น เว้นสุขเวทนา และ

ทุกขเวทนาอันเป็นรูปทางกาย ในทวิปัญจวิญญาณจิต ช่วยอุปการะ โดยอรรถว่า เข้าไปเพ่งอารมณ์ ชื่อว่า ฌานปัจจย.

สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า องค์ฌาน ๗ เป็นปัจจยแก่กรรมที่สัมปยุตและรูปที่มีองค์ฌานนั้นเป็นสมภูฐาน ด้วยอำนาจของฌานปัจจย. ส่วนในปัญหาวาระ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า องค์ฌานที่เป็นวิปากาพาคตะ เป็นปัจจยแก่ขันธที่สัมปยุต และแก่กัมมชรูปในปฏิสนธิขณะ ด้วยอำนาจของฌานปัจจย.

๑๘. มัคคปัจจย

องค์มรรค ๒ อันต่างโดยกุศลเป็นต้น ช่วยอุปการะโดยอรรถว่าเป็นเหตุนำไปในทางใดทางหนึ่ง ชื่อว่า มัคคปัจจย.

สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า องค์มรรค เป็นปัจจยแก่กรรมที่สัมปยุต และแก่รูปที่มีองค์มรรคนั้นเป็นสมภูฐาน ด้วยอำนาจของมัคคปัจจย. ส่วนในปัญหาวาระ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า องค์มรรคที่เป็นวิปากาพาคตะ เป็นปัจจยแก่ขันธที่สัมปยุต และกัมมชรูปในปฏิสนธิขณะ ด้วยอำนาจของมัคคปัจจย. แต่ฌานปัจจยและมัคคปัจจยทั้งสองนี้ พึงทราบว่าย่อมไม่ได้ในทวิปัญจวิญญาณจิตและอเหตุกจิต ตามที่กล่าว (หมายถึงทวิปัญจวิญญาณไม่เป็นฌานปัจจย อเหตุกจิตไม่เป็นมัคคปัจจย).

๑๙. สัมปยุตตปัจจย

อุปสรรคมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นสภาพประกอบร่วมกัน คือ

มีวัตตุดเดียวกัน มีอารมณ์เดียวกัน เกิดขึ้นในขณะเดียวกัน และดับพร้อมกัน ชื่อว่า สัมปยุตตปัจจย.

สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า อรูปชั้น ๔ เป็นปัจจยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจย.

๒๐. วิปยุตตปัจจย

รูปธรรมที่ช่วยอุปการะโดยไม่เข้าถึงภาวะที่มีวัตตุดันเดียวกัน เป็นต้น เป็นวิปยุตตปัจจย แก่รูปธรรม แม้อรูปธรรมก็เป็นวิปยุตตปัจจยแก่รูปธรรม.

วิปยุตตปัจจย นั้น มี ๓ อย่าง คือ สหชาติวิปยุต ปัจจชาติวิปยุตและปุเรชาติวิปยุต. มีจริงดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า กุศลชั้นที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจยแก่รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย กุศลชั้นที่เกิดหลัง ๆ เป็นปัจจยแก่กายนี้ซึ่งเกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย. ส่วนในสหชาติวิภังค์แห่งอภยากตบท พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ในขณะที่ปฏิสนธิ ชั้นทั้งหลายที่เป็นวิปกาพยากตจะเป็นปัจจยแก่กัมมชรูป ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย ชั้นทั้งหลายเป็นปัจจยแก่วัตตุดรูปด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย วัตตุดรูปเป็นปัจจยแก่ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย. ส่วนปุเรชาติะ พิงทราบด้วยสามารถแห่งวัตตุดมัจจุณฑริย์ เป็นต้น เหมือนดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า จักขายตนะที่เกิดก่อนเป็นปัจจยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย ฯ ล ฯ กายตนะที่เกิดก่อนเป็นปัจจยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย วัตตุดเป็นปัจจยแก่วิปกาพยากตชั้น กิริยา-

พยากคันธ์ วัตถุเป็นปัจจัยแก่กุศลคันธ์ วัตถุเป็นปัจจัยแก่อกุศลคันธ์ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย ดังนี้.

๒๑. อตฺธิปัจจัย

ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยอรรถว่าช่วยค้ำจุนแก่ธรรมที่เป็นเช่นเดียวกันโดยภาวะที่ยังมีอยู่ อันมีการเกิดขึ้นเฉพาะหน้าเป็นลักษณะชื่อว่า อตฺธิปัจจัย.

สำหรับอตฺธิปัจจัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตั้งมาติกาไว้ ๗ อย่าง คือ อรูปคันธ์ ๑ มหาภูตรูป ๑ นามรูป ๑ จิตเจตสิก ๑ มหาภูตรูป ๑ อายตนะ ๑ และวัตถุ ๑ สมดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่า อรูปคันธ์ ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของอตฺธิปัจจัย, มหาภูตรูป ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของอตฺธิปัจจัย, ในปฏิสนธิขณะ นามรูปเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของอตฺธิปัจจัย, ธรรมคือจิตและเจตสิก เป็นปัจจัยแก่รูปที่มีจิตเป็นสมภูฐาน ด้วยอำนาจของอตฺธิปัจจัย, มหาภูตรูป เป็นปัจจัยแก่อุปาทานรูป ด้วยอำนาจของอตฺธิปัจจัย, จักขายตนะ ๑ ล ๑ กายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ ๑ ล ๑ กายวิญญาณธาตุ และธรรมที่สัมปยุตนั้น ด้วยอำนาจของอตฺธิปัจจัย รูปายตนะ ๑ ล ๑ โสภณูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่มนธาตุ และธรรมที่สัมปยุตด้วยมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอตฺธิปัจจัย, มโนธาตุและมโนวิญญาณธาตุอาศัยรูปใดเป็นไป รูปนั้นเป็นปัจจัยแก่มนธาตุและมโนวิญญาณธาตุ และธรรมที่สัมปยุตกับมนธาตุและมโนวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอตฺธิปัจจัย, ส่วนใน

ปัญหาวาระ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงวางไว้ว่า สหชาติ ปุเรชาติ ปจฺจชาติ
อาหาริ อินฺทริยิ แล้วทรงอธิบายในสหชาติปัจฉัยก่อน โดยนัยเป็นต้นว่า
ขั้น ๑ เป็นปัจฉัยแก่ขั้น ๓ และแก่รูปซึ่งมีจิตเป็นสมภูฐาน ด้วยอำนาจ
ของอดีตปัจฉัย. ในปุเรชาติปัจฉัย ทรงอธิบายด้วยอำนาจจักขุประสาท
เป็นต้นที่เกิดก่อน. ในปัจฉชาติปัจฉัย ทรงอธิบายด้วยอำนาจจิตและ
เจตสิกที่เกิดภายหลัง เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ซึ่งเกิดก่อน. ส่วนในอาหารปัจฉัย
และอินฺทริยปัจฉัย ทรงอธิบายอย่างนี้ว่า กพพิการาหารเป็นปัจฉัยแก่กายนี้
ด้วยอำนาจของอดีตปัจฉัย รูปชีวิตินทริยเป็นปัจฉัยแก่กัมมรูป ด้วย
อำนาจของอดีตปัจฉัย.

๒๒. นัตติปัจฉัย

อรุปรธรรมที่ดับไปโดยไม่มีระหว่างคั่น ช่วยอุปการะด้วยการ
ให้โอกาสแก่รูปธรรมที่จะเกิดในลำดับแห่งตนเป็นไป ชื่อว่า นัตติ-
ปัจฉัย.

เหมือนดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ธรรมคือจิตและเจตสิกที่
ดับไปโดยไม่มีระหว่างคั่น เป็นปัจฉัยแก่ธรรมคือจิตและเจตสิกที่เกิดขึ้น
เฉพาะหน้า ด้วยอำนาจของนัตติปัจฉัย.

๒๒. วิคตปัจฉัย

ธรรมที่เป็นนัตติปัจฉัยนั่นเอง ชื่อว่า วิคตปัจฉัย. เพราะช่วย
อุดหนุนโดยภาวะที่ปราศจากไป เหมือนดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า

ธรรมคือจิตและเจตสิกที่ปราศจากไป โดยไม่มีระหว่างกันเป็นปัจจัย แก่
ธรรม คือจิตแก่เจตสิกที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย.

๒๔. อวิคตปัจจัย

ธรรมที่เป็นอติปัจจัยนั่นเอง ผู้ศึกษาพึงทราบว่ ชื่อว่า อวิคต-
ปัจจัย เพราะช่วยอุดหนุนโดยภาวะที่ยังไม่ปราศจากไป.

แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสปัจจัยคู่นี้ไว้ ก็ด้วยอำนาจแห่งเวไนยสัตว์
ที่จะพึงแนะนำอย่างนั้น โดยเทศนาวิลาสะ เหมือนที่ตรัสสเหตุทุกะไว้แล้ว
ยังตรัสเหตุสัมปยุตตทุกะเป็นต้นไว้อีก ก็เพื่อความไม่ม่งมายในปัจจัย ๒๔
เหล่านี้ ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยธรรม โดยกาล โดยการจำแนกโดย
ประการต่าง ๆ และโดยปัจจัยุบบัน.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **ธมฺมโต** (โดยธรรม) ความว่า ก็
บรรดาปัจจัย ๒๔ เหล่านี้ เหตุปัจจัย ก่อน ได้แก่ ส่วนหนึ่งแห่งนาม-
ธรรม ในบรรดานามธรรมและรูปธรรมทั้งหลาย. **อาร์มฺมณปัจจัย** ได้แก่
นามธรรม และรูปธรรมทั้งหมด เพราะความไม่มีแห่งบัญญัติ. ใน
อริปติปัจจัย สหชาติปติปัจจัย ได้แก่ ส่วนหนึ่งแห่งนามธรรม. กัมม-
ปัจจัย ฌานปัจจัย และมัคคปัจจัย ก็เหมือนกัน. **อาร์มฺมณาริปติปัจจัย**
ได้แก่ ธรรมที่เป็นอารมณ์ทั้งหมดที่จิตและเจตสิกพึงทำให้หนักหน่วง.
อนันตรปัจจัย **สมนันตรปัจจัย** **ปัจฉาชาติปัจจัย** **อาเสวนปัจจัย**
วิปากปัจจัย **สัมปยุตตปัจจัย** **นัตติปัจจัย** **วิคตปัจจัย** ได้เฉพาะนาม-
ธรรมเท่านั้น. แม้จะกล่าวว่ เป็นส่วนหนึ่งแห่งนามธรรมก็ได้ เพราะ

ไม่ได้สงเคราะห์นิพพานเข้าด้วย. ปุเรชาติปัจฉัยเป็นส่วนหนึ่งแห่งรูปธรรม. ที่เหลือได้ทั้งนามธรรมและรูปธรรม ด้วยอำนาจแห่งธรรมตามที่จะมีได้แล. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัย โดยธรรม ในอธิการนี้ ดังพรรณนามาแล้วเท่านั้นก่อน.

บทว่า กาลโต (โดยกาล) ความว่า

บรรดาปัจฉัยเหล่านี้ ปัจฉัย ๑๕ ปัจฉัย เป็นปัจจุบันกาล

ปัจฉัย ๕ ปัจฉัย เป็นอดีตกาล.

ปัจฉัย ๑ ปัจฉัย อาศัยกาลทั้งสอง.

ปัจฉัย ๓ ปัจฉัย เป็นไปในกาลทั้งสาม และพ้นจากกาลด้วย.

จริงอยู่ บรรดาปัจฉัยเหล่านี้ ปัจฉัย ๑๕ เหล่านี้ คือ เหตุปัจฉัย สหชาติปัจฉัย อัญญมัญญปัจฉัย นิสสยปัจฉัย ปุเรชาติปัจฉัย ปัจฉาชาติ-ปัจฉัย วิปากปัจฉัย อาหารปัจฉัย อินทริยปัจฉัย ฌานปัจฉัย มัคคปัจฉัย สัมปยุตตปัจฉัย วิปยุตตปัจฉัย อัคติปัจฉัย และอวิคตปัจฉัย เป็นปัจจุบัน-กาล เท่านั้น.

ปัจฉัย ๕ เหล่านี้คือ อนันตรปัจฉัย สมันตรปัจฉัย อาเสวน-ปัจฉัย นัตถิปัจฉัย และวิคตปัจฉัย เป็นอดีตกาล เท่านั้น.

ส่วนปัจฉัย ๑ คือ กัมมปัจฉัย อาศัยกาลทั้งสองที่เป็น ปัจจุบัน-ปัจฉัย ๓ ที่เหลือเหล่านี้คือ อารัมมณปัจฉัย อธิปติปัจฉัย อุป-นิสสยปัจฉัย เป็นไปในกาลทั้งสามก็ได้ เป็นกาลวิมุตติก็ได้ เพราะสงเคราะห์นิพพานกับบัญญัติเข้าด้วย.

พระอภิธรรมปิฎก ปริฎฐาน เล่ม ๗ ภาค ๑ - หน้าที่ 29

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัย โดยกาล ในปัจจัยเหล่านี้ ดังพรรณนามา
แล้ว. ส่วนสองบทนี้ว่า นานุปการเกทโต ปจฺจุยฺยุปฺนฺนโต จักฺมึเนือ
ความแจ่มแจ้งในนิเทศวาระ แล.

วรรณานุตเทศวาระ จบ

ปัจจัยวิภังควาระ

[๒] เหตุปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นเหตุ
กล่าวคือ

เหตุเป็นปัจจัย แก่ธรรมที่ประกอบด้วยเหตุ และแก่รูปทั้งหลายที่
เหตุและธรรมที่ประกอบด้วยเหตุ นั้น เป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของ
เหตุปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งเหตุปัจจัย

บัดนี้ เพื่อจะแสดงขยายความปัจจัยเหล่านี้ทั้งหมด ตามลำดับปัจจัยที่
ได้ยกขึ้นแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสคำมีอาทิว่า ชื่อว่า เหตุปัจจัย
ได้แก่ ธาตุ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุ และแก่รูปที่มีเหตุและ
ธรรมที่สัมปยุตกับเหตุ นั้นเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย. บรรดา
ปัจจัย ๒๔ เหล่า นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกเหตุปัจจัยนี้ขึ้นแสดงก่อน
กว่าปัจจัยทั้งหมด แล้วก็ทรงจำแนกไปตามลำดับที่ทรงตั้งไว้. แม้ใน
ปัจจัยที่เหลือ ผู้ศึกษาพึงทราบ ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกบทที่ควร
จำแนกขึ้นก่อน และทำการวิชันนาโดยนัยนี้เหมือนกัน. ส่วนสัมพันธบท
(บทที่เกี่ยวข้องกัน) ในอริการนี้ ปัจจัยใดที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกขึ้น
ในอุทเทศแห่งปัจจัยว่า "เหตุปัจจุโย" ปัจจัยนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบ โดย
นิทเทศ อย่างนี้ว่า เหตุ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุ และแก่
รูปที่มีเหตุ นั้นเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจเหตุปัจจัย. ผู้ศึกษาพึงทราบ
สัมพันธกับการวิชันนาบทที่ควรจำแนกด้วยปัจจัยทั้งหมด โดยอุบายนี้.

๑. เรียกว่า ปัจจัยนิทเทศ ก็ได้.

บัดนี้ มีคำถามว่า ในคำว่า เหตุ เหตุสมปยุตตกาน์ นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ตรัสว่า เหตุสมปยุตตกาน์ แต่ตรัสว่า เหตุ เหตุสมปยุตตกาน์ ดังนี้ เพราะเหตุไร ? ตอบว่า เพราะเป็นการกำหนดปัจจัย และปัจจัยุบบัน. จริงอยู่ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เหตุสมปยุตตกาน์ การกำหนดปัจจัยว่า ธรรมชื่อโน้นเป็นปัจจัยแก่กรรมทั้งหลายที่สัมปยุตด้วยเหตุ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย ดังนี้ ใคร ๆ ก็ทราบไม่ได้. อีกอย่างหนึ่ง เพราะไม่ถือเอาเนื้อความว่า ธรรมทั้งหลายที่สัมปยุตด้วยเหตุ ชื่อว่า เหตุสมปยุตตกาน์ ใจความพึงมีว่า เหตุเป็นปัจจัยแก่กรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่สัมปยุตกัน ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย. เมื่อเป็นเช่นนั้น แม้จักขุวิญญาณจิต เป็นต้น ที่ไม่ประกอบด้วยเหตุ ก็ชื่อว่า สมปยุตตกา (ประกอบด้วย) เหมือนกัน ทั้งธรรมมีกุศล เป็นต้น ที่ประกอบด้วยเหตุ ก็ชื่อว่า สมปยุตตกา ด้วย. บรรดาปัจจัยุบบันเหล่านั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เหตุนี้ เป็นปัจจัยแก่กรรมชื่อโน้นซึ่งสัมปยุตกัน การกำหนดธรรมที่เป็นปัจจัยุบบันใคร ๆ ก็รู้ไม่ได้ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงกำหนดทั้งปัจจัยและปัจจัยุบบัน จึงตรัสว่า เหตุ เหตุสมปยุตตกาน์ (เหตุเป็นปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุ).

ข้อนี้มีอธิบายว่า เหตุที่สัมปยุต เป็นปัจจัยแก่กรรมทั้งหลายมีกุศลเป็นต้นที่สัมปยุตด้วยเหตุ ด้วยอำนาจเหตุปัจจัย. แม้ในคำนี้น พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ไม่ตรัสว่า ปัจจุโย อย่างเดียวตรัสว่า เหตุปัจจุยน ด้วย เพื่อปฏิเสธความที่เหตุเป็นปัจจัยโดยประการอื่น. จริงอยู่ เหตุนี้เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของเหตุปัจจัยก็ได้ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัยเป็นต้น

ก็ได้. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคำว่า เหตุปัจเจยณ ไว้ในอธิการนั้น ก็เพื่อ
ปฏิเสศความที่เหตุนี้เป็นปัจจัยโดยประการอื่น มีสหชาติปัจจัย เป็นต้น.

ถามว่า เมื่อเป็นเช่นนั้น เพราะเหตุไร พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่
ตรัสว่า ตัมมยุตตกานัน มาตรัสว่า เหตุสมยุตตกานัน .

ตอบว่า เพราะปัจจัยที่จะอธิบายยังไม่ปรากฏ.

จริงอยู่ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ตัมมยุตตกานัน ธรรม
ทั้งหลายเหล่านั้น จะชื่อว่า ตัมมยุตตกา ด้วยธรรมที่เป็นเหตุอันใด
ธรรมที่เป็นเหตุอันนั้นซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าก็พึงทรงชี้แจงว่า ธรรม
ชื่อนี้ ยังไม่ปรากฏ เพราะข้อที่ธรรมนั้นยังไม่ปรากฏ บัณฑิตจะเรียกธรรม
ที่สัมปยุตด้วยเหตุอันใดนั้นว่า ตัมมยุตตกานัน ดังนี้ เพื่อจะแสดงเหตุ
อันนั้น โดยย่อ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า เหตุสมยุตตกานัน .

ส่วนในคำว่า ตัมมภูฐานานัน นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงใช้ศัพท์ว่า
ตัม นั้น เพราะปัจจัยที่ควรอธิบายปรากฏแล้ว. จริงอยู่ ในอธิการนี้
มีเนื้อความดังนี้ว่า เหตุเหล่านั้นด้วย ธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุด้วย เป็น
สมภูฐานแห่งรูปเหล่านั้น เพราะฉะนั้น รูปเหล่านั้นจึงชื่อว่า มีเหตุและ
ธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุเป็นสมภูฐาน เหตุเป็นปัจจัยแก่รูปเหล่านั้น อันมี
เหตุและธรรมอันสัมปยุตด้วยเหตุเป็นสมภูฐาน อธิบายว่า แก่รูปอัน
เกิดจากเหตุและธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุ. ทรงถือเอารูปที่มีจิตเป็นสมภูฐาน
ด้วยคำนี้. ถามว่า ก็รูปนั้นย่อมเกิดขึ้น แม้ด้วยธรรมอื่นจากจิตก็ได้หรือ
ตอบว่า เกิดขึ้นได้. จริงอยู่ จิตและเจตสิกแม้ทั้งหมดเกิดพร้อมกันแล้ว จึง
ให้รูปเกิดขึ้นได้ (เว้นจากจิต คือเจตสิก) แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสโดย
โลกียธรรมเทศนาว่า รูปอันมีจิตเป็นสมภูฐานตามวิธีนั้น เพราะความที่จิต

เป็นใหญ่. เพราะเหตุที่ตัวเองพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ธรรมคือจิตและเจตสิก เป็นปัจจัยแก่รูปซึ่งมีจิตเป็นสมุฏฐานด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัยถามว่า ถ้าอย่างนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในอธิการนี้ว่า ตัมมฏฐานานันไม่ตรัสว่า จิตตสมุฏฐานานัน ดังนี้ เพราะเหตุไร. ตอบว่า เพราะสงเคราะห์รูปที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐานเข้ามาด้วย. จริงอยู่ ในปัญหาหาวาระมีอากาศสถานว่า เหตุที่เป็นวิปากาพยากตะเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตด้วยเหตุ และแก่กัมมชรูปในขณะที่ปฏิสนธิ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัยพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ตรัสว่า จิตตสมุฏฐานานัน แต่ตรัสว่า ตัมมฏฐานานัน ไว้ในอธิการนี้ ก็เพื่อจะสงเคราะห์กัมมชรูปนั้นไว้ด้วย.

บทนั้นมีใจความว่า เหตุเหล่านั้นและธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุ แม้จะไม่ได้ยังจิตตชรูปให้เกิดได้ แต่ก็จัดเป็นสมุฏฐานแห่งรูปเหล่านั้น ด้วยอำนาจสหชาติปัจจัยเป็นต้น เพราะเหตุนี้ รูปเหล่านั้นจึงชื่อว่า มีเหตุและธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุนี้เป็นสมุฏฐาน. เหตุเป็นปัจจัยแก่กัมมชรูปเหล่านั้น ซึ่งมีเหตุและธรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุนี้เป็นสมุฏฐาน. เหตุเป็นปัจจัยแก่จิตตชรูปในปวัตติกาล และแก่กัมมชรูปในปฏิสนธิกาลด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย. เมื่อรรณในอากาศสถานว่า ตัมมฏฐานานัน ในบทอื่น ๆ ผู้ศึกษาก็พึงทราบอธิบายโดยอุบายนี้.

ถามว่า ก็เพราะเหตุไร เหตุนี้จึงเป็นเหตุปัจจัยแก่กัมมชรูปในปฏิสนธิกาลอย่างเดียว ไม่เป็นเหตุปัจจัยในปวัตติกาลด้วย.

ตอบว่า เพราะว่ากัมมชรูปมีความเป็นไปเกี่ยวเนื่องกับจิตในปฏิสนธิกาล. จริงอยู่ ในปฏิสนธิกาล กัมมชรูปมีความ เป็นไปเกี่ยวเนื่องกับจิต คือย่อมเกิดขึ้นและตั้งอยู่ได้ด้วยอำนาจของจิต. เพราะ

ว่าในขณะที่จิตไม่สามารถจะยังจิตตชรูปให้เกิดขึ้นได้. รูปแม่เหล่านั้นเว้นจิตเสีย ย่อมไม่สามารถจะเกิดขึ้น และตั้งอยู่ได้. เพราะเหตุไรนั่นเอง พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า นามและรูปย่อมเกิดเพราะวิญญานเป็นปัจจัย เมื่อวิญญานนั้นยังดำรงอยู่ นามและรูปจึงเกิดขึ้นได้.

แต่ในปวัตติกาล กัมมชรูปเหล่านั้น แม่จิตจะยังมีอยู่ ก็มีความเป็นไปเกี่ยวเนื่องด้วยกรรมเท่านั้น หากเกี่ยวเนื่องด้วยจิตไม่. อนึ่ง สำหรับบุคคลผู้เข้านิโรธ แม้ไม่มีจิตเกิด กัมมชรูปก็ยังสามารถเกิดได้.

ถามว่า เพราะเหตุไร ในปฏิสนธิขณะ จิตจึงไม่สามารถให้จิตตชรูปเกิดขึ้นได้

ตอบว่า เพราะมีกำลังอ่อน ด้วยถูกกำลังกรรมขัดไป และยังไม่มีความที่อาศัยอันมั่นคง. จริ่งอยู่ในปฏิสนธิกาล จิตนั้นถูกกำลังกรรมขัดไป และเชื่อว่ายังไม่มีความที่อาศัยอันมั่นคง เพราะยังไม่มีวัตถุรูปที่เป็นปุรชาตปัจจัย เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า มีกำลังอ่อน.

เพราะฉะนั้น ปฏิสนธิจิตจึงไม่สามารถให้รูปเกิดขึ้นได้ เหมือนคนที่พอดกลงไปในเหวไม่สามารถจะแสดงศิลปใด ๆ ได้. ก็กัมมชรูปเท่านั้นตั้งอยู่ในฐานแห่งรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานสำหรับบุคคลนั้น. และจิตนั้นก็ตั้งอยู่ในฐานะเป็นพีชแห่งกัมมชรูปเท่านั้น. ส่วนกรรมเปรียบเหมือนที่นา กิลสเปรียบเหมือนน้ำ สำหรับกัมมชรูปนั้น เพราะฉะนั้น ในขณะที่ปฏิสนธิ รูปกายย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยอำนาจของจิต เปรียบเหมือนเมื่อมีที่นาและน้ำ ต้นไม้ย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยอำนาจแห่งเมล็ดพีชในคราวเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก. แม้เว้นจากจิต กัมมชรูปก็ย่อมเป็นไปได้เพราะกรรม

เปรียบเหมือนเมล็ดพืชหมดแล้ว ต้นไม้ก็เจริญเติบโตขึ้นได้ด้วยอนุภาพแห่งดินและน้ำนั่นเอง. สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า กรรมเปรียบเหมือนที่นา วิญญาณเปรียบเหมือนพืช คัมภีระเปรียบเหมือนยาง.

ก็แลเนื้อความนี้ผู้ศึกษาพึงถือเอาด้วยอำนาจแห่งโอกาส (ภูมิ) เท่านั้น จริงอยู่ โอกาสมี ๓ คือโอกาสแห่งนาม โอกาสแห่งรูป โอกาสแห่งนามและรูป.

บรรดาโอกาสทั้ง ๓ นั้น อรูปภพ ชื่อว่า โอกาสแห่งนาม. เพราะชื่อว่าในอรูปภพนั้น อรูปธรรมเท่านั้นย่อมเกิดขึ้นโดยเว้นซึ่งรูปเป็นปัจจัย แม้เพียงหทัยวัตถุ.

อสังขยภพ ชื่อว่า โอกาสแห่งรูป เพราะว่าในสังขยภพนั้น รูปธรรมย่อมเกิดขึ้นโดยเว้นซึ่งนามเป็นปัจจัย แม้เพียงปฏิสนธิจิต.

ปัญจโวการภพ ชื่อว่า โอกาสแห่งนามและรูป เพราะว่าในปัญจโวการภพนั้น ในปฏิสนธิกาลเว้นแม้เพียงวัตถุรูป นามธรรมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ และเว้นปฏิสนธิจิตเสีย รูปธรรมที่เกิดจากกรรมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้เหมือนกัน ทั้งรูปธรรมและนามธรรมย่อมเกิดขึ้นคู่กัน.

เหมือนอย่างว่า ในเรือนหลวงที่มีเจ้าหน้าที่ มีคนเฝ้าประตูเว้นคำสั่งของพระราชเสียบ ใครจะเข้าไปก่อนไม่ได้ แต่ภายหลังจากรับอนุญาต แม้จะเว้นคำสั่งก็เข้าไปได้ ด้วยอนุภาพและคำสั่งครวก่อน ฉนั้นใด ในปัญจโวการภพ เว้นปฏิสนธิวิญญาณ อันมีสหชาติปัจจัยเป็นต้น เป็นปัจจัย รูปที่จะเกิดครั้งแรก ด้วยสามารถปฏิสนธิไม่มี แต่ภายหลังปฏิสนธิกาล แม้จะเว้นปฏิสนธิวิญญาณ ซึ่งมีอนุภาพแห่งสหชาติปัจจัยเป็นต้นเป็นปัจจัย รูปที่เกิดด้วยอำนาจกรรมในก่อน ย่อมเป็นไปได้

เพราะกรรมนั้นแล ฉะนั้น. ส่วนอสังขยภพย่อมไม่เป็นโอกาสแห่งรูป เพราะฉะนั้น ในอสังขยภพนั้น เว้นนามที่เป็นปัจจัยเสีย รูปก็ย่อมเป็นไปได้ เพราะเป็นภุมิ (ที่เกิด) ของสัตว์ที่ไม่มีสังขยา เปรียบเหมือนในเรือนว่างที่ไม่มีเจ้าของ หรือในเรือนของตน ตนย่อมเข้าไปได้ฉะนั้น. แม้รูปภพ ย่อมไม่เป็นโอกาสแห่งรูป เพราะฉะนั้น ในรูปภพนั้น เว้นรูปที่เป็นปัจจัยเสีย นามธรรมย่อมเป็นไปได้ เพราะเป็นภุมิของสัตว์ผู้รู้แจ้ง. ก็ปัญจโวการภพเป็นโอกาสแห่งรูปและนาม เพราะฉะนั้น ในปฏิสนธิกาลในปัญจโวการภพนี้ เว้นนามที่เป็นปัจจัยแล้ว รูปจะเกิดขึ้นได้ย่อมไม่มีแล. เหตุนี้ปฏิสนธิจิตจึงเป็นปัจจัยแก่กัมมชรูปในปฏิสนธิกาลเท่านั้น หาเป็นในปวัตติกาลไม่ ดังพรรณนามาแล้ว แล.

ถามว่า ก็เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เหตุเป็นปัจจัยแก่กรรมที่เกิดขึ้นพร้อมกับเหตุ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย เนื้อความนี้ทั้งหมด ทรงถือเอาแล้วมิใช่หรือ เมื่อเป็นอย่างนั้น คำนี้ว่า เหตุเป็นปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุตด้วยเหตุ และแก่รูปที่มีเหตุเป็นสมภูฐานดังนี้ พระองค์ทรงถือเอาอีกเพราะเหตุไร. ตอบว่า เพราะทรงปฏิเสธความเป็นปัจจัยแก่กัมมชรูปเป็นต้น ในปวัตติกาล. จริงอยู่ เมื่อเป็นเช่นนั้น กัมมชรูปและรูปที่มีอตุและอาหารเป็นสมภูฐานเหล่าใด เกิดขึ้นในขณะเดียวกับเหตุในปวัตติกาล เหตุต้องเป็นเหตุปัจจัยแก่รูปเหล่านั้นได้ แต่ว่าเหตุหาได้เป็นปัจจัยแก่รูปเหล่านั้นไม่ เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบว่ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงถือเอาคำนั้นด้วย ก็เพื่อจะปฏิเสธความที่เหตุเป็นปัจจัยแก่กัมมชรูปเป็นต้นนั้น (ในปวัตติกาล).

บัดนี้ ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยในเหตุปัจจัยนี้ ด้วยอำนาจแห่งบทเหล่านี้ว่า นานุปการเภทโต (โดยการจำแนกโดยประการต่างๆ) **ปจฺจยุปฺปนฺนโต** (โดยปัจจัยยุบบัน) ต่อไป.

บทว่า นานุปการเภทโต มีอธิบายว่า ชื่อว่าเหตุนี้โดยชาติ มี ๔ อย่าง คือ กุศลชาติ อกุศลชาติ วิปากชาติ และกิริยาชาติ. บรรดาชาติ ๔ อย่างนั้น กุศลเหตุ ว่าโดยลำดับแห่งภูมิมี ๔ โดยแจกเป็นกามาวจรภูมิเป็นต้น. อกุศลเหตุ เป็นกามาวจรอย่างเดียว. วิปากเหตุมี ๔ อย่าง โดยจำแนกเป็นกามาวจรเป็นต้น. กิริยาเหตุมี ๓ คือ กามาวจร รูปาวจร และอรูปาวจร. บรรดาเหตุเหล่านี้ กามาวจรกุศลเหตุ ว่าโดยชื่อมี ๓ ด้วยอำนาจโลกเหตุเป็นต้น. แม้ในรูปาวจรกุศลเหตุเป็นต้น ก็เช่นนี้เหมือนกัน. อกุศลเหตุมี ๓ ด้วยอำนาจโลกเหตุเป็นต้น. ส่วนวิปากเหตุ กิริยาเหตุ มีอย่างละ ๓ ด้วยอำนาจโลกเหตุเป็นต้น. ส่วนการจำแนกเหตุนี้ๆ โดยประการต่างๆ ย่อมมีด้วยอำนาจการประกอบกับจิตนั้นๆ นั้นแหละ. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยประการต่างๆ ในเหตุนี้เท่านี้ก่อน.

บทว่า **ปจฺจยุปฺปนฺนโต** มีเนื้อความว่า ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยอย่างนี้ว่า ธรรมเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นเพราะปัจจัยนี้ เหตุนี้ ปัจจัยนี้จึงชื่อว่า เป็นปัจจัยแก่นามธรรมเหล่านี้. บรรดาปัจจัยเหล่านี้ พึงทราบวินิจฉัยในเหตุปัจจัยนี้ก่อน.

กามาวจรกุศลเหตุ เป็นเหตุปัจจัยแก่ธรรมที่สัมปยุตกับตน และรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานในกามภพ และรูปภพทั้งหลาย. ในรูปภพเป็นปัจจัยแก่ธรรมที่สัมปยุตเท่านั้น.

รูปาจรกุศลเหตุ เป็นเหตุปัจจัย แก่กรรมที่สัมปยุต และรูปที่มีจิต เป็นสมภูฐานในกามภพ และรูปภพเท่านั้น.

อรุปาจรกุศลเหตุ เหมือนกับกามาวจรกุศลเหตุนั่นเอง.

โลกุตตรกุศลเหตุ และอกุศลเหตุก็เหมือนกัน.

ส่วนกามาวจรวิบากเหตุ เป็นเหตุปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุตกับตน เฉพาะในกามภพเท่านั้น เป็นเหตุปัจจัยแก่กัมมชรูปในปฏิสนธิกาล และเป็นปัจจัยแก่รูปที่มีจิตเป็นสมภูฐานในปวัตติกาล.

รูปาจรวิบากเหตุ เป็นเหตุปัจจัยแก่กรรมมีประการดังกล่าวแล้ว ในรูปภพนั่นเอง. อรูปาจรวิบากเหตุ เป็นเหตุปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุต เท่านั้น ในอรุภพ. โลกุตตรวิบากเหตุ เป็นเหตุปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุต และแก่รูปที่มีจิตเป็นสมภูฐาน ในกามภพและอรุภพ เป็นเหตุปัจจัยแก่ อรูปธรรมเท่านั้นในอรุภพ. ส่วนใน กิริยาเหตุ มีนัยแห่งการเป็น ปัจจัยเหมือนกับกุศลเหตุในกัมมทั้ง ๓ ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัย แม้โดย ธรรมที่เป็นปัจจุยบันในเหตุปัจจัยนี้ ดังพรรณนามาจะนี้ แล.

วรรณานิทเทศแห่งเหตุปัจจัย จบ

[๓] อารัมมณปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็น อารมณ ก่กล่าวคือ

๑. รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ และแก่ ธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบกับจักขุวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของ อารัมมณปัจจัย.

๒. สัททายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณาตฺต และแก่
ธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบกับโสตวิญญาณาตฺตนั้น ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย

๓. คันชายตนะ เป็นปัจจัยแก่ฆานวิญญาณาตฺต และแก่
ธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบกับฆานวิญญาณาตฺตนั้น ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย

๔. รสายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชีวหาวิญญาณาตฺต และแก่
ธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบกับชีวหาวิญญาณาตฺตนั้น ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย

๕. โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณาตฺต และ
แก่ธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบกับกายวิญญาณาตฺตนั้น ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย

๖. รูปายตนะ สัททายตนะ คันชายตนะ รสายตนะ โผฏ-
ฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่มนโธตฺต ๓ และแก่ธรรมทั้งหลายที่
ประกอบกับมนโธตฺตนั้น ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย

๗. ธรรมเหล่าใด ๆ คือจิตและเจตสิกทั้งหลายย่อมเกิดขึ้น
เพราะปรารภธรรมเหล่าใด ๆ ธรรมเหล่านั้น ๆ เป็นปัจจัยแก่ธรรม
เหล่านั้น ๆ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งอาร์มมณปัจจัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัย ในนิเทศแห่งอาร์มมณปัจจัยต่อไป.
บทว่า รูปายตนะ ได้แก่ อายตนะ กล่าวคือ รูป. แม้ในธรรมที่

เหลือก็ยนี้แหละ. บทว่า จกขุวิญญานชาตยา แปลว่า แก่ธาตุ คือจักขุ-
วิญญาน. แม้ในบทที่เหลือก็ยนี้เหมือนกัน. บทว่า ตัม สมุပ္ปัตตกาณ
แปลว่า แก่ชั้น ๓ ที่สัมปยุตด้วยจักขุวิญญานชาตุนั้น. อธิบายว่า รูปาย-
ตนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๔ ที่อาศัยจักขุประสาท แม้ทั้งหมดด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย. ในธรรมอื่นจากนี้ก็ยนี้เหมือนกัน. บทว่า มโนชาตยา
ความว่า อายุตนะ ๕ มีรูปายตนะเป็นต้น เป็นปัจจัยแก่มโนธาตุทั้ง ๓
พร้อมทั้งธรรมที่สัมปยุต ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย แต่ไม่ได้เป็นไป
ในขณะที่เดียวกัน. สองบทว่า สพุเพ ชมฺมา ความว่า อายุตนะ ๕ มี
รูปายตนะเป็นต้นเหล่านี้ด้วย ไญยธรรมทั้งหมดที่เหลือด้วย เป็นปัจจัย
แก่มโนวิญญานชาตุนั้น พร้อมทั้งธรรมที่สัมปยุตที่เหลือ เว้นธาตุ ๖ เหล่านี้
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

ด้วยคำว่า ย ย ชมฺม อารพุก เป็นต้นนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
แสดงว่า ธรรมเหล่าใดที่ตรัสว่าเป็นอาร์มมณแห่งวิญญานชาตุนั้น เหล่านี้
ธรรมเหล่านั้นเป็นอาร์มมณปัจจัยแก่ธาตุเหล่านั้น ในขณะที่ทำให้เป็น
อาร์มมณเกิดขึ้น. ถึงแม้ว่าธรรมเหล่านั้นจะเป็นอย่างนั้นก็จริง แต่ก็หาได้
เป็นอาร์มมณปัจจัยในคราวเดียวกันไม่ เพราะว่าธรรมเหล่าใด ๆ ปรารภ
ธรรมเหล่าใด ๆ เกิดขึ้น ธรรมเหล่านั้น ๆ เป็นอาร์มมณปัจจัยแก่ธรรม
เหล่านั้น ๆ เฉพาะอย่าง ๆ เท่านั้น.

บทว่า อุပ္ปชฺชติ ผู้ศึกษาพึงทราบไว้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้
เหมือนคำว่า น้ำย่อมไหลไป ภูเขาย่อมตั้งอยู่ อันพระองค์ตรัสด้วยอำนาจ
การพูดคลุ้มไปถึงกาลทั้งหมด. ด้วยบทนั้นย่อมสำเร็จใจความว่า ธรรม
๑. ได้แก่ เว้นวิญญานชาตุนั้น ๖ คือ จักขุวิญญานชาตุนั้น ๑ ล ๑ มโนชาตุนั้น.

เหล่าใดปรารถนารวมเหล่าใดเกิดขึ้นแล้ว ธรรมเหล่าใดปรารถนารวม
เหล่าใดจักเกิดขึ้น ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดเกิดขึ้นแล้ว แล้วจักเกิดขึ้นด้วย
อำนาจของอาร์มณปัจจัยเท่านั้น. คำว่า จิตตเจตสิก ฐมฺมา นี้ เป็นการ
อธิบายโดยย่อซึ่งธรรมที่พระองค์ตรัสไว้ว่า เย เย ฐมฺมา (ธรรมเหล่า
ใด ๆ). คำว่า เต เต ฐมฺมา คือ ธรรมที่เป็นอาร์มณเหล่านั้น ๆ.
สองบทว่า เตสฺ เตสฺ ได้แก่ ธรรม คือจิตและเจตสิกเหล่านั้น ๆ.
พรรณนาบาลีในอธิการนี้เพียงเท่านี้.

ก็ชื่อว่า อาร์มณนี้ว่าโดยเป็นส่วน ๆ แล้ว มี ๖ อย่าง คือ รูปา-
รมณฺ สัททอาร์มณฺ คันธอาร์มณฺ รสารมณฺ โภกฺขัณฑอาร์มณฺ และชัมมารมณฺ.
บรรดาอาร์มณเหล่านั้น อาร์มณที่เหลือเว้นบัญญัติ ว่าโดยภูมิมี ๔ คือ
กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ และโลกุตตรภูมิ. บรรดาอาร์มณ
ที่นับเนื่องในภูมิเหล่านั้น อาร์มณที่เป็นกามาวจรมี ๕ อย่าง โดย
จำแนกเป็นกุศล อกุศล วิบาก กิริยา และรูป. อาร์มณที่เป็นรูปาวจร
และอรูปาวจร มีอย่างละ ๓ โดยเป็นกุศล วิบาก และกิริยา. อาร์มณที่เป็น
เป็นโลกุตตรภูมิมี ๓ อย่าง ด้วยอำนาจเป็นกุศล วิบาก และนิพพาน.
อีกอย่างหนึ่ง อาร์มณนี้ทั้งหมดมี ๗ อย่าง โดยจำแนกเป็นกุศล อกุศล
วิบาก กิริยา รูป นิพพาน และบัญญัติ. บรรดาอาร์มณ ๗ อย่างนั้น
เมื่อว่าโดยภูมิ อาร์มณที่เป็นกุศลมี ๔ อาร์มณที่เป็นอกุศลเป็นกามาวจร
อย่างเดียว อาร์มณที่เป็นวิบากเป็นไปในภูมิ อาร์มณที่เป็นกิริยาเป็น
ไปในภูมิ ๓ รูปเป็นไปในภูมิเดียว คือเป็นกามาวจรเท่านั้น แม้นิพพาน
ก็เป็นไปในภูมิเดียว คือเป็นโลกุตระเท่านั้น บัญญัติพ้นจากภูมิแล.

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกโดยประการต่าง ๆ ในอาร์มมณ-
ปัจฉิมนี้ ดังพรรณนามานี้.

ก็ในอาร์มมณนี้ซึ่งแตกต่างกันอย่างนี้ อาร์มมณอันเป็นกามาวจรกุศล
เป็นอาร์มมณปัจฉิมแก่ธรรม ๖ หมวดเหล่านี้ คือ กามาวจรกุศล รูปาวจร-
กุศล อกุศล กามาวจรวิบาก กามาวจรกิริยา รูปาวจรกิริยา. อาร์มมณ
อันเป็นรูปาวจรกุศล เป็นอาร์มมณปัจฉิม แก่ธรรม ๖ หมวดเหล่านั้น
เพียง ๕ หมวด คือ เว้นกามาวจรวิบาก อาร์มมณที่เป็นโลกุตตระ เป็น
อาร์มมณปัจฉิมเฉพาะแก่กุศลและกิริยาเท่านั้น โดยที่กุศล และกิริยานั้น
เป็นกามาวจร และรูปาวจร. อาร์มมณที่เป็นอกุศล เป็นปัจฉิมแก่ธรรม
๖ หมวด เหล่านี้ คือ กามาวจรกุศล รูปาวจรกุศล อกุศล กามาวจรวิบาก
กามาวจรกิริยา และรูปาวจรกิริยา. อาร์มมณที่เป็นกามาวจรวิบาก เป็น
อาร์มมณปัจฉิมแก่ธรรม ๖ หมวดเหล่านั้นคือ กามาวจรกุศล รูปาวจรกุศล
อกุศล กามาวจรวิบาก กามาวจรกิริยา รูปาวจรกิริยา อาร์มมณที่เป็น
รูปาวจรวิบาก เป็นอาร์มมณปัจฉิมแก่ธรรม ๕ หมวดเหล่านี้คือ กามา-
วจรกุศล รูปาวจรกุศล อกุศล กามาวจรกิริยา และรูปาวจรกิริยา.
แม้อาร์มมณที่เป็นรูปาวจรวิบาก ก็เป็นอาร์มมณปัจฉิมแก่ธรรม ๕ หมวด
เหล่านี้เหมือนกัน. อาร์มมณที่เป็นโลกุตตรวิบาก เป็นอาร์มมณปัจฉิม
เฉพาะแก่กุศล และกิริยาเท่านั้น โดยกุศลและกิริยานั้นเป็นกามาวจร
และรูปาวจร. อาร์มมณที่เป็นกามาวจรกิริยา เป็นอาร์มมณปัจฉิมแก่
ธรรม ๖ หมวดเหล่านี้คือ กามาวจรกุศล รูปาวจรกุศล อกุศล กามา-
วจรวิบาก กามาวจรกิริยา และรูปาวจรกิริยา. บรรดาธรรม ๖ หมวด
เหล่านี้ อาร์มมณที่เป็นรูปาวจรกิริยา เป็นอาร์มมณปัจฉิมแก่ธรรม ๕

หมวด เว้นกามาวจรวิบาก. อารมณ์ที่เป็นอรุปาวจรกิริยา เป็นอารมณ์-
ปัจจยแก้กรรม ๖ หมวดเหล่านี้ คือ ๕ หมวดเหล่านี้ และอรุปาวจร-
กิริยา. อารมณ์คือรูป กล่าวคือรูปขั้นที่มีสมุฏฐาน ๔ เป็นอารมณ์-
ปัจจยแก้กรรม ๖ หมวดเหล่านี้คือ กามาวจรกุตส รุปาวจรกุตส อุกุตส
กามาวจรวิบาก กามาวจรกิริยา และอรุปาวจรกิริยา. อารมณ์คือนิพพาน
เป็นอารมณ์ปัจจยแก้กรรม ๖ หมวดเหล่านี้คือ กามาวจรกุตส รุปาวจร-
กุตส โลกุตตรกุตส โลกุตตรวิบาก กามาวจรกิริยา และอรุปาวจรกิริยา.
อาจารย์บางพวกไม่เอาอรุปาวจรกุตส และอรุปาวจรกิริยา คำนั้น ผู้ศึกษา
พึงพิจารณาโดยที่ถูกต้องที่ควร. ส่วนอารมณ์ที่เป็นบัญญัติซึ่งมีประการต่าง ๆ
เป็นอารมณ์ปัจจยแก้กรรม ๕ หมวดเหล่านี้คือ กุตสที่เป็นไปในกัมมทั้ง ๓
อกุตส รุปาวจรวิบาก อรุปาวจรวิบาก และกิริยาที่เป็นไปในกัมมทั้ง ๓.
บรรดาอารมณ์เหล่านี้ อารมณ์ใด ๆ เป็นปัจจยแก้กรรมใด ๆ ธรรม
นั้น ๆ ชื่อว่าเป็นปัจจยขุบบันแห่งอารมณ์นั้น ๆ. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัย
โดยธรรมที่เป็นปัจจยขุบบันในอารมณ์ปัจจย ดังพรรณนามานี้ แล.

วรรณานิทเทศแห่งอารมณ์ปัจจย จบ

[๔] อธิปัตติปัจจย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นอธิปัตติ
กล่าวคือ

๑. อธิปัตติ คือ ฉันทะ เป็นปัจจยแก้กรรมทั้งหลายที่ประกอบ
กับฉันทะ และแก่รูปทั้งหลายที่มีฉันทะ และธรรมที่ประกอบกับฉันทะ
นั้น เป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจย

๒. อธิบัติ คือ วิริยะ เป็นปัจจัยแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยวิริยะ และแก่รูปทั้งหลายที่มีวิริยะ และกรรมที่ประกอบด้วยวิริยะ นั้นเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของอธิปัตปัจจัย

๓. อธิบัติ คือ จิต เป็นปัจจัยแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยจิต และแก่รูปทั้งหลายที่มีจิต และกรรมที่ประกอบด้วยจิตนั้นเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของอธิปัตปัจจัย

๔. อธิบัติ คือ วิมังสา เป็นปัจจัยแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยวิมังสา และแก่รูปทั้งหลายที่มีวิมังสา และกรรมที่ประกอบด้วยวิมังสา นั้นเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของอธิปัตปัจจัย

๕. กรรมทั้งหลายเหล่าใด ๆ เกิดขึ้นเพราะกระทำกรรมใด ๆ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น กรรมทั้งหลายเหล่านั้น ๆ เป็นปัจจัยแก่กรรมนั้น ๆ ด้วยอำนาจของอธิปัตปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งอธิปัตปัจจัย

พึงทราบวินิจฉัยในอธิปัตปัจจัยนิเทศต่อไป. บทว่า ฉนทาธิปัตติ ได้แก่ อธิบัติ คือฉันทะ. คำว่า ฉันทาธิปัตตินั้น เป็นชื่อแห่งกัตตุกัมมตาฉันทะ. (ฉันทะคือความเป็นผู้ใคร่เพื่อจะทำ) ที่เกิดขึ้นในเวลาจิตทำฉันทะให้หนัก ให้เป็นให้เกิดขึ้น. แม้ในบทที่เหลือก็เช่นนี้เหมือนกัน.

ถามว่า เพราะเหตุไรในนิเทศแห่งอธิปัตปัจจัยนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ตรัสว่า อธิบัติเป็นปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุตด้วยอธิบัติ เหมือนในนิเทศแห่งเหตุปัจจัย ซึ่งตรัสไว้ว่า เหตุเป็นปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุต

ด้วยเหตุ (แต่) ทรงแสดงเทศนาโดยนัยเป็นต้นว่า ฉันทาธิปไตยเป็นปัจจัย แก่กรรมที่สัมปยุตด้วยฉันทะ. **ตอบว่า** เพราะอธิปไตยไม่มีในขณะเดียวกัน จริงอยู่ ในนัยก่อน เหตุสองหรือสาม เป็นเหตุปัจจัยในขณะเดียวกันได้ เพราะไม่ละภาวะที่อุปการะ โดยอรรถว่า เป็นมูลราก. แต่อธิปไตยเป็น อุปการะ. โดยอรรถว่า เป็นใหญ่ และกรรมเป็นอันมากจะถือว่าเป็นใหญ่ ในขณะเดียวกันหาได้ไม่ เพราะฉะนั้น ธรรมเหล่านั้น แม้เกิดขึ้นคราว เดียวกัน จะเป็นอธิปไตยปัจจัยในขณะเดียวกันย่อมไม่ได้ เพราะภาวะที่ อธิปไตยปัจจัยไม่มีในขณะเดียวกันนั้น. ในนิเทศแห่งอธิปไตยปัจจัยนี้พระผู้- มีพระภาคเจ้าจึงทรงแสดงเทศนาดังที่กล่าวมาแล้ว.

พระผู้มีพระภาคเจ้าครั้งทรงแสดงสหชาติธิปไตยอย่างนี้แล้ว บัดนี้ เพื่อจะทรงแสดงอาร์มณาธิปไตย จึงทรงเริ่มคำว่า ยัม ยัม **ชมฺมัม** **ครุ** **กตฺวา** เป็นต้น. บรรดาบทเหล่านั้น คำว่า ยัม ยัม **ชมฺมัม** คือ ซึ่งธรรมที่เป็น อารมณฺ์ใด ๆ. สองบทว่า **ครุ** **กตฺวา** ได้แก่ ทำให้หนัก คือให้หนักแน่น ให้เป็นธรรมชาติที่ควรได้ ไม่ควรทอดทิ้ง ไม่ควรดูหมิ่น ด้วยอำนาจการ เคารพและยำเกรง หรือด้วยอำนาจการพอใจ. คำว่า **เต เต** **ชฺมฺมา** คือ ธรรมที่ควรทำให้หนักนั้น ๆ. คำว่า **เตสํ** **เตสํ** คือธรรมที่ทำให้หนัก เหล่านั้น ๆ. ทว่า **อธิปไตยปัจจุเณน** คือ เป็นปัจจัยด้วยอำนาจอาร์มณาธิ- ปไตยปัจจัย. พรรณนาบาลีในอธิการนี้เพียงเท่านี้.

ก็ชื่อว่า อธิปไตยนี้มี ๒ อย่าง คือ สหชาติธิปไตย และอาร์มณา- แห่งฉันทะเป็นต้น. ใน ๔ อย่างนั้น และอธิปไตยเมื่อว่าโดยภูมิมีอย่างละ ๔ คือเป็นกามาวจรเป็นต้น. บรรดาอธิปไตยที่เป็นกามาวจรเป็นต้นนั้น อธิปไตย

ที่เป็นกามาวจรมี ๓ อย่าง คือ กุศล อกุศล และกิริยา แต่ครั้งถึงอกุศล
ย่อมไม่ได้วิมังสาธิปติ. อธิปติที่เป็นรูปาวจรและอรูปาวจร มีอย่างละสอง
คือ เป็นกุศลและกิริยา. อธิปติที่เป็นโลกุตตระมี ๒ อย่าง คือ เป็นกุศล
และวิบาก แต่เมื่อว่าโดยชาติ อารัมมณาธิปติมี ๖ อย่าง คือ กุศล อกุศล
วิบาก กิริยา รูป และนิพพาน. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนก
โดยประการต่างๆ ในอธิการนี้ ดังพรรณนามานี้.

ก็ในสหชาติธาปตินี้ซึ่งแตกต่างกัน ดังพรรณนามาแล้วนี้ อธิปติ
กล่าวคือ กามาวจรกุศลและกิริยา ก่อน เป็นอธิปติปัจจยแก้กรรมที่
สัมปยุตกับตน และรูปซึ่งมีจิตเป็นสมุฏฐาน ในเวลาที่สหชาติธรรมทำ
อธิปติอื่นมีฉันทะเป็นต้น ให้เป็นใหญ่เกิดขึ้นในจิตตูปาทที่ประกอบด้วย
เหตุ ๒ และเหตุ ๓. แม้ในอธิปติ กล่าวคือ รูปาวจรกุศลและกิริยา
ก็นัยนี้เหมือนกัน. ก็ในอธิการนี้ ได้เฉพาะอธิปติที่เป็นรูปาวจรกุศลและ
กิริยาเท่านั้น เพราะว่ากรรมเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นโดยไม่พราจากสหชาติธา-
ธิปติ. ส่วนอธิปติ กล่าวคือ อรูปาวจรกุศลและกิริยา เหมือนกับอธิปติ
ที่เป็นรูปาวจรในปัญจโวการภพ. แต่ในจตุโวการภพ ย่อมเป็นอธิปติ-
ปัจจยแก้กรรมที่สัมปยุตเท่านั้น. อธิปติที่เป็นกามาวจรทั้งหมด ที่เกิดขึ้น
ในจตุโวการภพนั้นก็เหมือนกัน. อธิปติที่เป็นโลกุตตระทั้งฝ่ายกุศลและ
วิบาก ย่อมเป็นอธิปติปัจจยแก้กรรมที่สัมปยุต และรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน
อย่างเดียว ในปัญจโวการภพ. ในจตุโวการภพ เป็นปัจจยเฉพาะแก้รูป
กรรมเท่านั้น.

อกุศลเป็นอธิปติปัจจยแก้กรรมที่สัมปยุตโดยแน่นอน ในมิถัตต-
นียตจิต และแก้รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานในกามภพ.

อกุศลที่เป็นอนิยตธรรม (ให้ผลไม่แน่นอนในลำดับจิต) เป็น อธิปัตติปัจจัยแก่ธรรมที่สัมปยุต และรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเหล่านั้น ใน เวลาที่ตนเป็นอธิปัตติ ในกามภพ และรูปภพ. เป็นอธิปัตติปัจจัยเฉพาะ แก่อรุปรธรรมเท่านั้น ในอรุปรภพ. นี้เป็นนัยในสหชาติอธิปัตติปัจจัยก่อน.

ส่วนในอาร์มมณาธิปัตติปัจจัย มีอธิบายดังต่อไปนี้

กามาวจรกุศล เป็นอาร์มมณาธิปัตติปัจจัยแก่ธรรมสองหมวดเหล่านี้ คือ กามาวจรกุศล และอกุศลที่สหรคด้วยโลภะ. นัยในอาร์มมณาธิปัตติ ปัจจัยที่เป็นกุศล แม้ในรูปาวจร และอรุปราวจร ก็นัยนี้เหมือนกัน.

ส่วนอาร์มมณาธิปัตติที่เป็นโลกุตตรกุศล เป็นอาร์มมณาธิปัตติปัจจัย แก่กุศลญาณสัมปยุต และกิริยาญาณสัมปยุต ที่เป็นกามาวจร.

ก็ชื่อว่า อาร์มมณาธิปัตติที่เป็นอกุศล พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียก ว่า จิตตูปบาทที่สหรคด้วยโลภะ จิตตูปบาทนั้น เป็นอาร์มมณาธิปัตติ ปัจจัยเฉพาะแก่อกุศลที่สหรคด้วยโลภะเท่านั้น.

ฝ่ายอาร์มมณาธิปัตติฝ่ายวิบากที่เป็นกามาวจร รูปาวจร และอรุปร่า วจร เป็นอาร์มมณาธิปัตติปัจจัยเฉพาะแก่อกุศลที่สหรคด้วยโลภะเท่านั้น.

อาร์มมณาธิปัตติที่เป็นโลกุตตรวิบาก เป็นอาร์มมณาธิปัตติปัจจัยแก่ มหากุศลญาณสัมปยุต และมหากิริยาญาณสัมปยุตเท่านั้น.

ก็เมื่อว่าโดยประเภทที่เป็นกามาวจร เป็นต้น อาร์มมณาธิปัตติที่ เป็นกิริยาทั้ง ๓ เป็นอาร์มมณาธิปัตติปัจจัยแก่อกุศลที่สหรคด้วยโลภะ เท่านั้น. อาร์มมณาธิปัตติที่เป็นรูปจันท์ กล่าวคือรูปที่เกิดจากสมุฏฐานทั้ง ๔ เป็นอาร์มมณาธิปัตติปัจจัยแก่ กุศลที่สหรคด้วยโลภะเท่านั้น. นิพพานเป็น อาร์มมณาธิปัตติปัจจัยแก่ธรรม ๔ หมวดเหล่านี้คือ มหากุศลญาณสัมปยุต

มหากิริยาสัมปยุต อันเป็นกามาจร โลกุตตรกุศล และโลกุตตร-
วิบาก. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัย โดยปัจจัยฉบับในอารัมภกถาปัจจัยนี้
อย่างนี้แล.

วรรณานิทเทศแห่งอธิปัจจัย จบ

[๕] อนันตรปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความติดต่อกัน
ไม่มีระหว่างกัน กล่าวคือ

๑. จักขุวิญญาณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับจักขุ-
วิญญาณธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มนธาตุ และแก่ธรรมทั้งหลายที่
ประกอบกับมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๒. มโนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนธาตุ เป็น
ปัจจัยแก่มนวิญญาธาตุ และแก่ธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมน-
ธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๓. โสตวิญญาธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับโสต-
วิญญาธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มนธาตุ และแก่ธรรมทั้งหลายที่
ประกอบกับมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๔. มโนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนธาตุนั้น
เป็นปัจจัยแก่มนวิญญาธาตุ และแก่ธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับ
มนวิญญาธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๕. ฆานวิญญาธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับฆาน-

วิญญูณธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๖. มนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มนวิญญูณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๗. ชิวหาวิญญูณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับชิวหาวิญญูณธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มนธาตุ และแก่ธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๘. มนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มนวิญญูณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๙. กายวิญญูณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับกายวิญญูณธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มนธาตุ และแก่ธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๑๐. มนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มนวิญญูณธาตุ และแก่ธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๑๑. กุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๑๒. กุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อัปายกต. ธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๑๓. อกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม
ทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๑๔. อกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อภัยกต-
ธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๑๕. อภัยกตธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อภัยก-
ตธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๑๖. อภัยกตธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศล-
ธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๑๗. อภัยกตธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศล
ธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๑๘. ธรรมทั้งหลายเหล่าใด ๆ เกิดขึ้นในลำดับแห่งธรรมทั้ง-
หลายเหล่าใด ธรรมทั้งหลายเหล่านั้น ๆ เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ทั้งหลายเหล่านั้น ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งอนันตรปัจจัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน อนันตรปัจจัยนิทเทศ ต่อไป. บทว่า
มโนชาตฺยา คือ แก่วิบากมโนชาตฺ. บทว่า มโนวิญญฺญาณชาตฺยา คือ แก่
อเหตุวิบากมโนวิญญฺญาณชาตฺ ที่ทำหน้าที่สันติกรรมกิจ คือพิจารณาอารมณ์.
ก็ต่อจากนั้นไป พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงมโนวิญญฺญาณชาตฺ ที่ทำหน้าที่
วิภูฏฐัพพะนะ ชวนะ ตทาร์म्मณะ และภวังค์ พระองค์จึงทรงย่อเทศนา
โดยแสดงนัยไว้ว่า ชาตฺเหล่านี้ แม้จะไม่ได้ตรัสไว้ก็จริง แต่ผู้ศึกษา
พึงทราบได้โดยนัยนี้. แก่ชาตฺเหล่านั้น อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงย่อเข้า

ในนัยที่ ๖ มีอาทิว่า **ปุริมา ปุริมา กุสลา ธมฺมา** ผู้ศึกษาพึงทราบว่
พระองค์ไม่ตรัสในอธิการนี้อีก.

บรรดาบทเหล่านั้น สองบทว่า **ปุริมา ปุริมา** ผู้ศึกษาพึงทราบ-
ธรรม คือกุศลชวณะที่ดับไปโดยไม่มีระหว่างคั่น ในทวารทั้ง ๖.

สองบทว่า **ปจฺจิมานํ ปจฺจิมานํ** ได้แก่ ธรรมคือกุศลชวณะ ที่เกิด
ขึ้นติดต่อกันไปนั่นเอง.

บทว่า **กุสลาณํ** ได้แก่ กุศลจิตชนิดเดียวกัน.

ส่วนบทว่า **อพฺยากตาณํ** นี้ ได้แก่ อพฺยากตะ อันเป็นอนันตร-
ปัจจัยแก่กุศลนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยอำนาจของตทาลัมพนะ
ภวังก์ และผลสมบัตติที่เกิดขึ้นลำดับแห่งกุศล. บทว่า **อพฺยากตาณํ** ใน
อกุศลมูลกะ ได้แก่ อพฺยากตะ อันเป็นตทาลัมพนะ และภวังก์เท่านั้น.
บทว่า **อพฺยากตาณํ** ในอพฺยากตมูลกะ ได้แก่ อพฺยากตะ อันเป็นกิริยา
และวิบาก อันเป็นไปด้วยอำนาจแห่งอาวัชชนะ และชวณะ หรือว่าด้วย
อำนาจแห่งภวังก์. นัยนี้ย่อมใช้ได้แม้ในวิถิจิตที่เป็นไปตั้งแต่กิริยามโน-
ธาตุ ที่ทำหน้าที่ไวภูฐัพพนะ จนถึงมโนวิญญูณธาตุทีเดียว.

บทว่า **กุสลาณํ** ได้แก่ กุศลชวณะดวงที่หนึ่ง ที่เกิดต่อจากไวภู-
ฐัพพนะจิตในปัญจทวาร และที่เกิดต่อจากอาวัชชนจิตในมโนทวาร. แม้
ในบทว่า **อกุสลาณํ** ถิ่นัยนี้ เหมือนกัน.

บทว่า **เยถฺ ยะถํ** เป็นเครื่องกำหนดโดยย่อ ซึ่งธรรมที่เป็น
อนันตรปัจจัยทั้งหมด. พรรณนาบาลีในนิทเทศแห่งอนันตรปัจจัยนี้เท่านี้
ก่อน.

ก็ชื่อว่าอนันตรปัจจัยนี้ ผู้ศึกษาพึงทราบว่าได้แก่ หมวดแห่ง อรูปธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๔ เว้นนิพพาน. อนันตรปัจจัยนั้นจำแนกด้วย สามารถแห่งชาติได้ ๔ ชาติ คือเป็นกุศล อกุศล วิบากและกิริยา. ใน ๔ ชาตินั้น อนันตรปัจจัยที่เป็นกุศลมี ๔ อย่าง คือเป็นประเภทแห่ง กามาวจรเป็นต้น. อกุศลเป็นกามาวจรอย่างเดียว. วิบากเป็นไปในภูมิ ทั้ง ๔. ส่วนอนันตรปัจจัยที่เป็นกิริยาเป็นไปในภูมิ ๓. ผู้ศึกษาพึงทราบ วินิจฉัยโดยการจำแนกโดยประการต่างๆ ในอนันตรปัจจัยนี้ ดังพรรณนามาแล้ว.

ก็ในอนันตรปัจจัย ซึ่งจำแนกได้ดังแสดงมาแล้ว กามาวจรกุศล เป็นอนันตรปัจจัยแก่กามาวจรกุศล ที่เหมือนกันกับตนเท่านั้น ส่วน กามาวจรกุศลที่เป็นญาณสัมปยุต เป็นอนันตรปัจจัย แก่กรรมสามหมวด เหล่านี้ คือรูปาวจรกุศล อรูปาวจรกุศล และโลกุตตรกุศล.

กามาวจรกุศล เป็นอนันตรปัจจัยแก่กรรม ๔ หมวดเหล่านี้คือ กามาวจรวิบาก รูปาวจรวิบาก อรูปาวจรวิบาก และโลกุตตรวิบาก.

รูปาวจรกุศล เป็นอนันตรปัจจัย แก่กรรม ๓ หมวดเหล่านี้ คือ รูปาวจรกุศล กามาวจรวิบากญาณสัมปยุต และรูปาวจรวิบาก.

อรูปาวจรกุศล เป็นอนันตรปัจจัยแก่กรรม ๔ หมวดเหล่านี้ โดย ไม่แปลกกัน คือวิบาก^๑ทั้งสองเหล่านี้ และกุศล^๒และวิบากของตน. ก็ใน อธิการนี้ เมื่อว่าโดยพิเศษ **เนวสัณฺญานาสัณฺญายตนกุศล** เป็นอนันตร- ปัจจัยแก่โลกุตตรวิบาก กล่าวคืออนาคามีผล.

โลกุตตรกุศล เป็นอนันตรปัจจัยเฉพาะแก่โลกุตตรวิบากเท่านั้น.

๑. คือ กามวิบาก รูปวิบาก. ๒. อรูปกุศล อรูปวิบาก.

อกุศล เป็นอนันตรปัจจัยแก่อกุศล กุศลวิบาก และอกุศลวิบาก โดยไม่แปลกกัน. ก็เมื่อว่าโดยแปลกกันในอธิการนี้ อกุศลที่สัมปยุตด้วย สุขเวทนาและอุเบกขาเวทนา เป็นอนันตรปัจจัยแก่ธรรม ๔ หมวดเหล่านี้ คือกุศลวิบาก อกุศลวิบาก และรูปาวจรวิบาก อรูปาวจรวิบาก

กามาวจรวิบาก เป็นอนันตรปัจจัยแก่กามาวจรวิบาก. วิบากญาณสัมปยุต หรือญาณวิปยุต เป็นอนันตรปัจจัยแก่กามาวจรกิริยาอาวัชชนจิต.

อนึ่งในอนันตรปัจจัยนี้ **มหาวิบากญาณสัมปยุต** เป็นอนันตรปัจจัยแก่ธรรม หมวดเหล่านี้ คือ กามาวจรวิบาก อาวัชชนจิต และรูปาวจรวิบาก อรูปาวจรวิบากที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจปฏิสนธิ.

รูปาวจรวิบาก เป็นอนันตรปัจจัยแก่ธรรม ๔ หมวดเหล่านี้ คือ ติเหตุกกามาวจรวิบาก รูปาวจรวิบาก อรูปาวจรวิบาก และกามาวจรกิริยาอาวัชชนจิต.

อรูปาวจรวิบาก เป็นอนันตรปัจจัยแก่ธรรม ๓ หมวดเหล่านี้ คือ ติเหตุกกามาวจรวิบาก อรูปาวจรวิบาก และกิริยาอาวัชชนจิตที่เป็น กามาวจร.

โลกุตตรวิบาก เป็นอนันตรปัจจัยแก่ธรรม ๔ หมวดเหล่านี้ คือ ติเหตุกกามาวจรวิบาก รูปาวจรวิบาก อรูปาวจรวิบาก และโลกุตตรวิบาก.

กามาวจรกิริยา เป็นอนันตรปัจจัยแก่ธรรม ๕ หมวดเหล่านี้ คือ กามาวจรกุศล อกุศล วิบากจิตทั้ง ๔ ภูมิ และกิริยาจิตทั้ง ๓ ภูมิ.

รูปาวจรกิริยา เป็นอนันตรปัจจัยแก่ธรรม ๓ หมวดเหล่านี้ คือ ติเหตุกกามาวจรวิบาก รูปาวจรวิบาก และรูปาวจรกิริยา.

อรุปาวจรกิริยา เป็นอนันตรปัจจัยแก่ธรรม ๕ หมวดเหล่านั้น คือ
ติเหตุกามาวจรวิบาก รูปาวจรวิบาก อรุปาวจรวิบาก โลกุตตรวิบาก
และอรุปาวจรกิริยา. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยธรรมที่เป็นปัจจัยยุบบัน
ในอนันตรปัจจัยนี้ อย่างนี้แล.

วรรณานาทเทศแห่งอนันตรปัจจัย จบ

[๖] สมันตรปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความติดต่อ
กันไม่มีระหว่างกันด้วย กล่าวคือ

๑. จักขุวิญญาณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับจักขุ-
วิญญาณธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบ
กับมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย

๒. มโนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนธาตุนั้น
เป็นปัจจัยแก่มนวิญญาณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมน-
วิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย

๓. โสตวิญญาณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับโสต-
วิญญาณธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบ
กับมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย

๔. มโนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนธาตุนั้น
เป็นปัจจัยแก่มนวิญญาณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมน-
วิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย

๕. ฆานวิญญูณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับฆานวิญญูณธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มโนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๖. มโนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มโนวิญญูณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๗. ชิวหาวิญญูณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับชิวหาวิญญูณธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มโนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย.

๘. มโนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มโนวิญญูณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๙. กายวิญญูณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับกายวิญญูณธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มโนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๑๐. มโนธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนธาตุนั้น เป็นปัจจัยแก่มโนวิญญูณธาตุ และธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๑๑. กุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๑๒. กุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อัพยาคตธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๑๓. อกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม
ทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๑๔. อกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อภัยกต-
ธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๑๕. อภัยกตธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อภัยก-
ตธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๑๖. อภัยกตธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศล-
ธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๑๗. อภัยกตธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศล-
ธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๑๘. ธรรมทั้งหลายเหล่าใด ๆ คือ จิตและเจตสิก เกิด
ขึ้นในลำดับแห่งธรรมทั้งหลายเหล่าใด ๆ ธรรมทั้งหลายเหล่านั้น ๆ
เป็นปัจจัยแก่ธรรมทั้งหลายเหล่านั้น ๆ ด้วยอำนาจของสมนันตร-
ปัจจัย.

พรรณานิทเทศแห่งสมนันตรปัจจัย

นิเทศแห่งสมนันตรปัจจัย เหมือนกับอนันตรปัจจัยนี้เอง. ก็
ปัจจัยทั้งสองนี้กว้างขวางมาก เพราะฉะนั้น พึงกำหนดถือเอาความพิสดาร
แห่งปัจจัยทั้งสองนั้น ด้วยอำนาจการเกิดขึ้นของจิตทั้งหมด.

พรรณานิทเทศแห่งสมนันตรปัจจัย จบ

[๗] สหชาติปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเกิดพร้อมกัน กล่าวคือ

๑. นามขันธ์ ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของ สหชาติปัจจัย
๒. มหาภูตรูป ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของ สหชาติปัจจัย
๓. ในปฏิสนธิขณะ นามและรูปเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของสหชาติ ปัจจัย
๔. จิตและเจตสิกธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่รูปทั้งหลายที่มี จิตเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย
๕. มหาภูตรูป เป็นปัจจัยแก่อุปาทารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย
๖. รูปธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่รูปธรรมทั้งหลายในกาล บางครั้ง ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย
๗. รูปธรรมทั้งหลาย ไม่เป็นปัจจัยแก่รูปธรรมทั้งหลายใน กาลบางครั้ง ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งสหชาติปัจจัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน สหชาติปัจจัยนิเทศ ต่อไป.

บทว่า อญฺญมญฺญํ แปลว่า ซึ่งกันและกัน. ด้วยบทนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าย่อมทรงแสดงว่า ธรรมเหล่านั้น เป็นปัจจัยและปัจจัยยุบกันในขณะเดียวกัน. บทว่า โยกุกนฺตฺกฺขณฺเ คฺฉิ ในขณะปฏิสนธิในปัจจุ-

โวการภพ. จริงอยู่ ในขณะที่นามและรูปเกิดขึ้นเหมือนก้าวลง คือเหมือน
เล่นไป ได้แก่ เหมือนมาจากโลกอื่นแล้วเข้ามาสู่โลกนี้ เพราะฉะนั้น
ขณะนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสเรียกว่า โลกกันตักขณะ (ขณะก้าวลง).
ก็ในอภิกาณนี้ คำว่า รูป พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์เอาหทัยวัตถุ
เท่านั้น. จริงอยู่ หทัยวัตถุ นั้น ย่อมอำนาจประโยชน์เพื่อเป็นสหชาติ
ปัจจัยซึ่งกันและกันแก่นาม และนามก็อำนาจประโยชน์เพื่อเป็นสหชาติ
ปัจจัยซึ่งกันและกันแก่หทัยวัตถุ นั้น. บทว่า จิตตเจตสิกาคือ ชันธ ๔
ในปวัตติกาล. ในบทว่า สหชาติปัจจุยน นี้ รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน
ย่อมไม่อำนาจประโยชน์เพื่อเป็นปัจจัยแก่จิตและเจตสิก เพราะฉะนั้น
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ตรัสว่า อลฺยมมฺลฺย . อุปาทายรูป ก็ไม่อำนาจ
ประโยชน์เพื่อเป็นปัจจัยแก่มหากุตรูปเหมือนกัน. คำว่า รูปธรรมเป็น
ปัจจัยแก่รูปธรรม คือหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่นามชันธ ๔. สองบทว่า
กิลฺยจฺจ กาล คือ ในกาลบางคราว. บทว่า สหชาติปัจจุยน ตรัสหมายถึง
ปฏิสนธิกาล. บทว่า น สหชาติปัจจุยน ตรัสหมายถึงปวัตติกาล.

ก็สหชาติปัจจัยนี้ตั้งไว้ด้วยส่วน ๖ ส่วนดังนี้คือ นามชันธ ๔ เป็น
ปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัยเป็นต้น. ใน ๖ ส่วนนั้น
๓ ส่วนตรัสด้วยอำนาจการเป็นสหชาติปัจจัยซึ่งกันและกัน อีก ๓ ส่วน
ไม่ได้ตรัสด้วยอำนาจการเป็นสหชาติปัจจัยซึ่งกันและกัน.

บรรดาสหชาติปัจจัย ๖ ส่วนนั้น อรูปธรรมเท่านั้น เป็นทั้งปัจจัย
และปัจจัยยุบับันในส่วนที่ ๑.

เฉพาะรูปธรรมอย่างเดียว เป็นทั้งปัจจัยและปัจจัยยุบับันในส่วน
ที่ ๒.

นามและรูปเป็นปัจจัยและปัจจัยขุบบันในส่วนที่ ๓.

อรุปเป็นปัจจัย รูปเป็นปัจจัยขุบบันในส่วนที่ ๔.

รูปเท่านั้นเป็นทั้งปัจจัยและปัจจัยขุบบันในส่วนที่ ๕.

รูปเป็นปัจจัย อรูปเป็นปัจจัยขุบบันในส่วนที่ ๖.

พรรณนาบาลีในสหชาติปัจจัยนิตเทศเท่านั้นก่อน.

ที่สหชาติปัจจัยนี้ จำแนกโดยชาติได้ ๕ ชาติ คืออกุศลชาติ อกุศล-
ชาติ วิบากชาติ กิริยาชาติ และรูปชาติ. ในชาติทั้ง ๕ นั้น กุศล
จัดตามภูมิได้ ๔ ภูมิ อกุศลได้ภูมิเดียว วิบากได้ ๘ ภูมิ กิริยาได้ ๓ ภูมิ
รูปได้กามาวจรภูมิภูมิเดียวเท่านั้น ฉะนั้น พึงทราบวินิจฉัยในสหชาติ-
ปัจจัยนี้ โดยการจำแนกเป็นประการต่าง ๆ เพียงเท่านี้.

ที่ในสหชาติปัจจัยที่จำแนกแล้วนี้ อย่างนี้ กุศลแม้เป็นไปได้ ภูมิ
เป็นสหชาติปัจจัย แก่กรรมอันสัมปยุตกับตนนั้นเทียว และแก่รูปอันมีจิต
เป็นสมุฏฐาน. อกุศลก็เช่นเดียวกัน. ที่ในสหชาติปัจจัยนี้ จิตใดเกิดใน
อรุปภูมิ จิตนั้นเป็นสหชาติปัจจัยแก่อรุปกรรมเท่านั้น. กามาวจรวิบาก
รูปาวจรวิบาก เป็นสหชาติปัจจัยแก่รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานนั้นเทียว และ
แก่กรรมที่สัมปยุต. ที่ในสหชาติปัจจัยนี้ จิตใดให้รูปเกิดไม่ได้ จิตนั้น
เป็นสหชาติปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุตเท่านั้น. จิตใดเกิดขึ้นในปฏิสนธิกาล
จิตนั้นเป็นสหชาติปัจจัยแก่กัมมชรูปด้วย. อรูปวิบาก เป็นสหชาติปัจจัย
แก่กรรมที่สัมปยุตเท่านั้น.

โลกุตตรวิบาก เป็นสหชาติปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุต และรูปที่มีจิต
เป็นสมุฏฐานในปัญจโวการภพ. เป็นปัจจัยแก่อรุปกรรมเท่านั้น ในจตุ-
โวการภพ. กามาวจรกิริยา และ อรูปาวจรกิริยา เป็นสหชาติปัจจัยแก่

ธรรมที่สัมปยุต และรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานในปัจจุโวการภพ. ในจุ-
โวการภพ เป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูปธรรมเท่านั้น. รูปาวจรกิริยา เป็น
สหชาติปัจจัยโดยส่วนเดียว แก่ธรรมที่สัมปยุตและรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน.
สำหรับรูปที่เกิดจากสมุฏฐานทั้ง ๔ ในรูปที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน มหาภูต
รูป ๑ เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย แก่มหาภูตรูป ๓ มหาภูตรูป ๓
เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัยแก่มหาภูตรูปหนึ่ง มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัย
โดยสหชาติปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ มหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่อุปาทานรูป
ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย. ในขณะที่ปฏิสนธิของกามาวจรและรูปาวจร
วัตตรูปเป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย. ส่วนใน
บรรดารูปที่มีอุค จิต และอาหารเป็นสมุฏฐาน มหาภูตรูปเป็นปัจจัยซึ่งกัน
และกัน และแก่อุปาทานรูปด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย. ผู้ศึกษาพึงทราบ
วินิจฉัย แม้โดยธรรมที่เป็นปัจจุยุบบันในสหชาติปัจจัยนี้ อย่างนี้แล.

วรรณนาแห่งสหชาติปัจจัยนิตเทศ จบ

[๘] อัญญมัญญปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยตามอาศัย

กันและกัน กล่าวคือ

๑. นามขันธ ๔ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย
๒. มหาภูตรูป ๔ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย
๓. ในปฏิสนธิขณะ นามรูปเป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ
อัญญมัญญปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งอัญญมัญญปัจฉัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน อัญญมัญญปัจฉัยนิเทศ ต่อไป.

บาลีมาแล้วด้วยอำนาจส่วนสามข้างต้น แห่งสหชาติปัจฉัยนิเทศ การพรรณนามาลีนัน เหมือนกับที่กล่าวแล้วในสหชาติปัจฉัยนิเทศ นั้นเอง เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงไม่ถือเอาอีก.

ที่อัญญมัญญปัจฉัยนี้ ว่าด้วยอำนาจแห่งชาติ จำแนกออกได้ ๕ ชาติ คือ กุศล อกุศล วิบาก กิริยา และรูป. ใน ๕ ชาติ นั้น กุศลว่าโดย ภูมิมี ๔ อย่าง. อธิบายทั้งหมดเหมือนกับสหชาติปัจฉัยหนหลัง. ผู้ศึกษา พึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกโดยประการต่าง ๆ ในอัญญมัญญปัจฉัย นิเทศนี้ ดังพรรณนามาแล้ว.

ที่ในอัญญมัญญปัจฉัยนี้ ที่จำแนกแล้วอย่างนี้ กุศลที่เป็นไปในภูมิ ๔ ทั้งหมด เป็นปัจฉัยแก่กรรมที่สัมปยุตกับตน ด้วยอำนาจของอัญญมัญญ-ปัจฉัย. อกุศลก็เหมือนกัน. ส่วนในวิบาก กามาวจรวิบาก และ รูป-าวจรวิบาก เป็นอัญญมัญญปัจฉัยแก่วัตถุรูปในปฏิสนธิกาล เป็นอัญญมัญญ-ปัจฉัยแก่สัมปยุตกรรมในวิบัติกาล. อรูปาวจรวิบาก และ โลกุตตรวิบาก เป็นปัจฉัยแก่กรรมที่สัมปยุตกับตนเท่านั้น ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจฉัย. กิริยาจิตแม้ทั้งหมดเป็นอัญญมัญญปัจฉัย เฉพาะแก่กรรมที่สัมปยุตเท่านั้น สำหรับรูปที่เกิดจากสมุฏฐานทั้ง ๔ ในรูปที่เกิดจากกรรม มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจฉัยแก่มหาภูตรูป ๓ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจฉัย มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจฉัยแก่มหาภูตรูป ๑ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจฉัย. มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจฉัยแก่มหาภูตรูป ๒ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจฉัย. ในขณะที่ ปฏิสนธิของกามาวจร และรูปาวจร วัตถุรูปเป็นปัจฉัยแก่วิบากขันธ ด้วย

อำนาจของอัญญมัญญปัจจัย. ในบรรดารูปที่มีอุต จิต และอาหารเป็น
สมุฏฐาน เฉพาะมหาภูตรูปเท่านั้นเป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ด้วยอำนาจ
ของอัญญมัญญปัจจัย. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัย แม้โดยธรรมที่เป็น
ปัจจัยขุบบันในอัญญมัญญปัจจัยนี้ อย่างนี้แล.

วรรณานิทเทศแห่งอัญญมัญญปัจจัย จบ

[๕] นิสสยปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นที่อาศัยกล่าวคือ

๑. ในนามขันธ ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของ
นิสสยปัจจัย

๒. มหาภูตรูป ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของ
นิสสยปัจจัย

๓. ในปฏิสนธิขณะ นามรูปเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วย
อำนาจของนิสสยปัจจัย

๔. จิตและเจตสิกพรหมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่รูปทั้งหลายที่มี
จิตเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

๕. มหาภูตรูป เป็นปัจจัยแก่อุปาทารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของนิสสยปัจจัย

๖. จักขยตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับจักขุวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของนิสสย-
ปัจจัย

๗. โสตายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณาธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับโสตวิญญาณาธาตุนั้น ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

๘. ฆานายตนะ เป็นปัจจัยแก่ฆานวิญญาณาธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับฆานวิญญาณาธาตุนั้น ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

๙. ชิวหายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชิวหาวิญญาณาธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับชิวหาวิญญาณาธาตุนั้น ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

๑๐. กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณาธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับกายวิญญาณาธาตุนั้น ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

๑๑. มโนธาตุ และมโนวิญญาณาธาตุ อาศัยรูปใดเป็นไป รูปนั้นเป็นปัจจัยแก่มโนธาตุ แก่มโนวิญญาณาธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมโนธาตุและมโนวิญญาณาธาตุนั้น ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งนิสสยปัจจัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน นิสสยปัจจัยนิทเทศ ต่อไป.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงแสดงนัยแห่งสหชาตนิสสยปัจจัยด้วยอำนาจแห่งส่วนที่ ๕ ข้างต้น แห่งสหชาตปัจจัยนิทเทศแล้ว เพื่อจะทรงแสดงนัยแห่งปุเรชาตนิสสยปัจจัย ด้วยส่วนที่ ๖ อีก จึงทรงเริ่มคำว่า จกฺขายตฺนํ จกฺขวิญญาณาธฺตฺยา เป็นต้น. บรรดาบทเหล่านั้น คำว่า ยํ รูปํ นิสฺสาย พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายถึง วัตถุรูป. จริงอยู่ จิต ๗๕

เหล่านั้น ก็อัมโนธาตุ ๓ มโนวิญญาณธาตุ ๗๒ เว้นรูปวิบาก อาศัย
หทัยวัตถุนี้เป็นไป. พรรณนาบาลีในอธิการนี้เพียงเท่านี้.

นิสสยปัจจัยว่าด้วยอำนาจชาติ จำแนกออกเป็น ๕ ชาติ โดยเป็นกุศล
เป็นต้น. ใน ๕ อย่างนั้น กุศลว่าโดยภูมิมิ ๔ ภูมิ อกุศลมีภูมิเดียว
เท่านั้น วิบากมี ๔ ภูมิ กิริยามี ๓ ภูมิ รูปมีภูมิเดียวเท่านั้น. ผู้ศึกษา
พึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกโดยประการต่างๆ ในนิสสยปัจจัยนี้ ดัง
พรรณนามานี้.

ในนิสสยปัจจัยซึ่งจำแนกแล้วอย่างนี้ กุศลที่เป็นไปในภูมิ ๔ เป็น
ปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตและรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานในปัญจโวการภพ ด้วย
อำนาจของนิสสยปัจจัย. อกุศลก็เหมือนกัน. ในนิสสยปัจจัยนี้ จิตใดเกิด
ขึ้นในอรุปรภพ จิตนั้นเป็นนิสสยปัจจัยแก่อรุปรภพเท่านั้น.

กามาวจรวิบาก และ รูปาวจรวิบาก เป็นนิสสยปัจจัยแก่ธรรมที่
สัมปยุต และรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานในปวัตติกาล เป็นนิสสยปัจจัยแก่
กัมมขรูปในปฏิสนธิกาล. อรูปาวจรวิบาก เป็นนิสสยปัจจัยแก่ธรรมที่
สัมปยุตเท่านั้น. โลกุตตรวิบาก เป็นนิสสยปัจจัยแก่ธรรมที่สัมปยุต และ
รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานในปัญจโวการภพ เป็นนิสสยปัจจัยแก่อรุปรภพ
เท่านั้นในจตุโวการภพ.

กามาวจรกิริยา และ อรูปาวจรกิริยา เป็นนิสสยปัจจัยแก่ธรรมที่
สัมปยุต และรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานในปัญจโวการภพ. เป็นปัจจัยแก่
อรุปรภพเท่านั้นในจตุโวการภพ. รูปาวจรกิริยา เป็นนิสสยปัจจัย
โดยส่วนเดียว แก่ธรรมที่สัมปยุตและรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานในปัญจโว-
การภพ.

สำหรับรูปที่เกิดจากสมุฏฐานทั้ง ๔ ในรูปที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน มหาภูตรูป ๑ เป็นนิสสยปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๓ มหาภูตรูป ๓ เป็นนิสสยปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๑ มหาภูตรูป ๒ เป็นนิสสยปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ มหาภูตรูปเป็นนิสสยปัจจัยแก่อุปาทารูป ในปัจจุโวการภพ- วัตตรูปเป็นนิสสยปัจจัยแก่กรรม ๔ หมวดเหล่านี้ คือแก่กุศลในภูมิทั้ง ๔ แก่อกุศล แก่วิบากในภูมิสามที่เหลือ เว้นอุปวิบาก และทวีปญจวิญญาณ- จิต และแก่กิริยาในภูมิสาม.

อายตนะ ๕ มีจักขายตนะเป็นต้น เป็นนิสสยปัจจัยแก่วิญญาณ ๕ มีจักขุวิญญาณเป็นต้น พร้อมทั้งสัมปยุตตธรรม. ส่วนในบรรดารูปที่มีอุต- จิตและอาหารเป็นสมุฏฐาน มหาภูตรูป เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป และ เป็นปัจจัยแก่อุปาทารูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย. ผู้ศึกษาพึงทราบ วินิจจย์แม้โดยธรรมที่เป็นปัจจุบุบันในนิสสยปัจจัยนี้ อย่างนี้แล.

วรรณานันทเทสแห่งนิสสยปัจจัย จบ

[๑๐] อุปนิสสยปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นที่ อาศัยที่มีกำลังมาก กล่าวคือ

๑. กุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

๒. กุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัยบางอย่าง

๓. กุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อภัยกต-
ธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย
๔. อกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม
ทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย
๕. อกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม
ทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัยบางอย่าง
๖. อกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อภัยกต-
ธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย
๗. อภัยกตธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อภัยกต-
ธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย
๘. อภัยกตธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศล-
ธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย
๙. อภัยกตธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศล
ธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย
๑๐. แม้อุตุและโภชนะ ก็เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-
ปัจจัย

๑๑. แม้ บุคคล ก็เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

๑๒. แม้ เสนาสนะ ก็เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งอุปนิสสยปัจจัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน อุปนิสสยปัจจัยนิเทศ ต่อไป.

คำว่า ปุริมา ปุรมา เกิดก่อน ๆ ความว่า ย่อมได้ธรรมที่ดับไป

โดยลำดับด้วยดี ในอนันตรูปนิสสยปัจจย. ธรรมที่เกิดก่อนกว่า ย่อมได้ด้วยอำนาจแห่งวิถีต่างกัน ในอารัมมณูปนิสสยปัจจย และปกตูปนิสสยปัจจย. หมวดสามเหล่านั้น (คืออุปนิสสยะทั้งหลาย) ย่อมได้ในกุศลบทกับกุศลบท. ส่วน **ธรรมที่ดับไปในลำดับด้วยดี** ย่อมไม่ได้ในอกุศลบทกับกุศลบท. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า กุศลเป็นปัจจยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจยบางอย่าง. จริงอยู่ คำนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายถึงนี้ว่า กุศลธรรมเป็นปัจจยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย. คืออารัมมณูปนิสสยปัจจย และปกตูปนิสสยปัจจย.

ที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยปัจจย** ได้แก่ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักรยาอุโบสถ ย่อมยินดี เพลิดเพลินอย่างแรงกล้า ครั้นยินดีเพลิดเพลินอย่างแรงกล้าแล้ว ความกำหนัดย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิย่อมเกิดขึ้น, ย่อมยินดีเพลิดเพลินซึ่งกรรมที่เคยประพฤติมาก่อน ครั้นยินดีเพลิดเพลินอย่างแรงกล้าแล้ว ความกำหนัดย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิย่อมเกิดขึ้น, บุคคลออกจากฌาน ย่อมยินดีเพลิดเพลินฌานนั้นอย่างหนัก ครั้นยินดีเพลิดเพลินอย่างหนัก รากะย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยปัจจย** ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา ยังมานะให้เกิดขึ้น ยึดมั่นซึ่งทิฏฐิ, อาศัยศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ยังมานะให้เกิดขึ้น ยึดมั่นซึ่งทิฏฐิ, ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา เป็นปัจจยแก่รากะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ และความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย. ธรรมหมวดสามย่อมได้ในอัพยากตบทกับกุศลบท ในอกุศลบทกับอกุศลบทก็เหมือนกัน. แต่ธรรมที่ดับไปโดยไม่มีระหว่างกัน

ด้วยดี ย่อมไม่ได้ในกุศลบทกับอกุศลบท. เพราะเหตุนี้เอง พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า อกุศลเป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัยบางอย่าง. จริงอยู่ คำนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายถึงเฉพาะปกตูปนิสสยปัจจัยเท่านั้น อันมาแล้วในปัญหาวาระโดยนัยเป็นต้นว่า อกุศลธรรมเป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย ที่เป็นปกตูปนิสสยปัจจัย ได้แก่ บุคคลอาศัยระยอมให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ยังฉาน วิปัสสนา มรรค อภิปัญญา สมาบัติให้เกิดขึ้น. เข้าไปอาศัยโทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ ความปรารถนาย่อมให้ทาน ฯลฯ ย่อมให้สมาบัติเกิดขึ้น. ราคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, บุคคลครั้งฆ่าสัตว์แล้วยอมให้ทานเพื่อลบล้างกรรมนั้น.

แต่อกุศล ย่อมไม่เป็นอริยมณูปนิสสยปัจจัยแก่กุศล. ถามว่า เพราะเหตุไร ? ตอบว่า เพราะความที่แห่งกุศลนั้น จะทำอกุศลนั้นให้มีกำลังแรงกล้า แล้วให้เป็นไปย่อมไม่ได้ (กุศลจะทำอกุศลให้เป็นอธิบดีอารมณ์ไม่ได้). ในอธิการนี้ผู้ศึกษาพึงทราบว่ อนันตรูปนิสสยปัจจัยย่อมไม่ได้เหมือนแม้อริยมณูปนิสสยปัจจัย. ในอภัยกตบทกับอกุศลบท ย่อมไม่ได้เฉพาะอริยมณูปนิสสยปัจจัยเท่านั้น. เพราะว่าอภัยกตธรรมย่อมไม่ทำอกุศลให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก. ก็เพราะความเป็นอนันตรปัจจัยย่อมมิได้ ฉะนั้นในอธิการนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ตรัสว่า เกสณฺจि. แต่อุปนิสสยปัจจัยทั้งสาม ย่อมได้ในนัยสามคือในอภัยกตบทกับอภัยกตบท กุศลบทกับอภัยกตบท อกุศลบทกับอภัยกตบท. สองบทนี้คือ **ปุคฺคโลปิ** **เสนาสนมฺปิ** กล่าวคือ บุคคลก็ดี เสนาสนะก็ดี พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส

ด้วยอำนาจปกตูปนิสสยปัจจัย. จริงอยู่ บุคคลและเสนาสนะทั้งสองนี้เป็นปัจจัยที่มีกำลังแก่ความเป็นไปแห่งกุศลและอกุศล. ก็แล ความที่บุคคลและเสนาสนะเป็นเป็นปัจจัยในอธิการนี้ ผู้ศึกษาพึงทราบด้วยอำนาจการเป็นปัจจัยโดยอ้อม ๆ. พรรณนาบาลีในอุปนีสสยปัจจัยนี้เท่านี้ก่อน.

ก็ชื่อว่า **อุปนีสสยปัจจัย** ได้แก่ ธรรมอันเป็นไปในภูมิทั้ง ๔ ทั้งหมด พร้อมกับบัญญัติบางอย่าง. แต่เมื่อว่าโดยวิภาคมี ๓ อย่างด้วยอำนาจแห่งอาร์มมณูปนิสสยปัจจัยเป็นต้น. บรรดาอุปนีสสยปัจจัย ๓ อย่างนั้น **อาร์มมณูปนิสสยปัจจัย** ไม่แตกต่างจากอาร์มมณาริบัติปัจจัย เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาพึงถือเอาโดยการจำแนกโดยประการต่าง ๆ ตามนัยที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วในหนหลัง. **อนันตรูปนิสสยปัจจัย** ไม่แตกต่างจาก **อนันตรปัจจัย** เมื่ออนันตรูปนิสสยปัจจัยนั้น ผู้ศึกษาก็พึงถือเอาโดยการจำแนกโดยประการต่าง ๆ ตามนัยที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วในหนหลังเหมือนกัน ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยแม้โดยธรรมที่เป็นปัจจัยอุบบันแห่งปัจจัยทั้งสองนั้น ตามนัยที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้แล้ว ในอธิปัตติปัจจัยและอนันตรปัจจัยเหล่านั้น.

ก็เมื่อว่า ด้วยอำนาจแห่งชาติ **ปกตูปนิสสยปัจจัย**มี ๕ อย่าง โดยจำแนกเป็นกุศล อกุศล วิบาก กิริยา และรูป. ก็แลปกตูปนิสสยปัจจัยที่จำแนกโดยอำนาจแห่งชาติ มีกุศลเป็นต้น ว่าโดยประเภทแห่งธรรมที่เกิดในภูมิต่าง ๆ แล้วมีมากมาย. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกโดยประการต่าง ๆ ในอุปนีสสยปัจจัยนี้เป็นอย่างนี้ก่อน.

ก็ใน **ปกตูปนิสสยปัจจัย** ที่จำแนกได้ ดังข้าพเจ้ากล่าวมาแล้วนี้ กุศลอันเป็นไปในภูมิสาม เป็นปกตูปนิสสยปัจจัยแก่ธรรม ๔ หมวดเหล่านี้

คือแก่กุศลในภุมิ ๔ อกุศล วิบาก และกิริยา. โลกุตตรธรรมไม่เป็น
ปกตูปนิสสยปัจจัยแก่กุศลธรรมอย่างเดียว. แต่เป็นปัจจัยแก่กุศลของ
คนอื่นได้โดยนัยเป็นต้นว่า โลกุตตรธรรม อันอาจารย์ของข้าพเจ้าให้เกิด
ขึ้นแล้ว หรือโดยนัยนี้ว่า โลกุตตรธรรมจักเกิดขึ้นแก่บุคคลใด เพราะยัง
ความริษยาให้เกิดขึ้นในวิโมกข์อันยอดเยี่ยมของบุคคลนั้น อกุศลธรรม
เป็นปกตูปนิสสยปัจจัยแก่ขันธอันเป็นไปในภุมิ ๔ ทั้งหมด อนึ่ง วิบาก
อันเป็นไปในภุมิสามก็เป็นปกตูปนิสสยปัจจัย แก่ขันธอันเป็นไปในภุมิ
เหมือนกัน. ในโลกุตตรวิบาก ผลเบื้องต่ำสามไม่เป็นปกตูปนิสสยปัจจัย
แก่กุศลเท่านั้น. ผลเบื้องสูงคืออรหัตตผลไม่เป็นปกตูปนิสสยปัจจัย แม้
แก่กุศล. ก็ตามนัยก่อนนั่นเอง โลกุตตรธรรมอันเกิดแก่บุคคลใดบุคคล
หนึ่ง โลกุตตรวิบากทั้งหมดในสันดานของบุคคลนั้น เป็นปกตูปนิสสย-
ปัจจัยแก่รูปขันธมีกุศลเป็นต้นทั้งหมด. ปกตูปนิสสยะ กล่าวคือกิริยาเป็น
ปัจจัยแก่ขันธมีอกุศลเป็นต้น อันเป็นไปในภุมิ ๔. ปกตูปนิสสยะคือรูป
ก็เหมือนกัน. แต่ รูป เองย่อไม่ได้ความเป็นอุปนิสยปัจจัย ตามนัยอัน
มาแล้วในมหาปรกณฺ์ ชื่อว่า ปุฏฐานนี้. จะกล่าวว่าได้โดยปริยายที่มาแล้ว
ในพระสูตรก็ควร. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยธรรมที่เป็นปัจจุบุบัน
ในอุปนิสสยปัจจัยนี้ ดังพรรณนามาแล้ว.

วรรณานิทเทศแห่งอุปนิสสยปัจจัย จบ

[๑๑] ปุเรชาติปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเกิดก่อน
กล่าวคือ

๑. จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับจักขุวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติ-
ปัจจัย

๒. โสตายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับโสตวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติ-
ปัจจัย

๓. ฆณายตนะ ก็เป็นปัจจัยแก่ฆณวิญญานธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับฆณวิญญานธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติ-
ปัจจัย

๔. ชิวหายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชีวหาวิญญานธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับชีวหาวิญญานธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติ-
ปัจจัย

๕. ฌายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญานธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับกายวิญญานธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติ-
ปัจจัย

๖. รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับจักขุวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติ-
ปัจจัย

๕. สัททายตนะ ก็เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญูณธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับโสตวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

๖. คันธายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขณวิญญูณธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับขณวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

๗. รสายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชีวหาวิญญูณธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับชีวหาวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

๘. โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญูณธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับกายวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

๙. รูปลายตนะ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่มนธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย

๑๐. มโนธาตุ และมโนวิญญูณธาตุ อาศัยรูปใดเป็นไป รูปนั้นเห็นปัจจัยแก่มนธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย, เป็นปัจจัยแก่มนวิญญูณธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย ในกาลบางครั้งไม่เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย ในกาลบางครั้ง.

วรรณานิทเทศแห่งปุเรชาตปัจจย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน ปุเรชาตปัจจยนิเทศ ต่อไป.

ชื่อว่า ปุเรชาตะ ในคำว่า ปุเรชาตปัจจโย นี้ เป็นปัจจยแก่
ธรรมใด ต้องเกิดก่อนกว่าธรรมนั้น คือล่วงเลยอุปาทกณะไปถึงฐิติ-
ขณะแล้ว.

คำว่า จกขุวายตนํ เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยอำนาจ
วัตถุปุเรชาตปัจจย. คำว่า รูปายตนํ เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ด้วยอำนาจอาร์มมณปุเรชาตปัจจย. คำว่า กิลฺลิจิ กาลํ ปุเรชาตปัจจเยน
(บางคราวเป็นปัจจยด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจย) พระองค์ตรัสหมายถึง
ปวัตติกาล. คำว่า กิลฺลิจิ กาลํ น ปุเรชาตปัจจเยน (บางคราวก็ไม่เป็น
ปัจจยด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจย) ตรัสหมายเอาปฏิสนธิกาล. บาลีนี้มา
แล้วด้วยอำนาจวัตถุและอาร์มมณในปัญจทวารทั้งหมด ไม่ได้มาด้วยอำนาจ
วัตถุในมโนทวาร. แต่ในปัญหาวาระ ได้อาร์มมณปุเรชาตปัจจยแม้ใน
มโนทวารด้วย เพราะบาลีมาแล้วว่า พระเสกขะหรือปุถุชน ย่อมเห็น
แจ้งซึ่งจักขุอันเป็นอาร์มมณที่เกิดก่อน โดยความเป็นอนิจจัง ทุกขัง
อนัตตา. ส่วนในที่นี้ ทรงแสดงเทศนาด้วยอำนาจธรรมที่มีส่วนเหลือ.
พรรณนาบาลีในปุเรชาตปัจจยนิเทศเพียงเท่านี้.

ที่ปุเรชาตปัจจยนี้ มีแต่รูปล้วน ๆ. ก็แลรูปนั้น ได้แก่รูปรูป^๑ ๑๘
เท่านั้น (รูปที่แตกสลายเพราะปัจจยที่เป็นข่าศึก มีเย็น ร้อน เป็นต้น)
ที่เลยอุปาทกณะแล้วถึงฐิติขณะ. รูปทั้งหมดมี ๒ อย่าง คือเป็นวัตถุ-
๑. รูปรูป หมายถึง นิปผันนรูป ๑๘.

ปุเรชาตปัจจย และอาร์มมณปุเรชาตปัจจย. ในสองอย่างนั้น รูปนี้คือ จักขยตนะ ๓๓ ๓ กายตนะ ๓๓ ๓ วัตถุรูป ชื่อว่า วัตถุปุเรชาตตะ รูปที่ เหลือ ๑๒ ทั้งที่มาและไม่ได้มาในบาลี คือ สี เสียง กลิ่น รส ชาติ ๔ อินทรีย์ ๓ (คือ ภาวรูป ๒ ชีวีตรูป ๑) กพพีการหาร ๑ ชื่อว่า อาร์มมณปุเรชาตตะ. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกโดยประการ ต่าง ๆ ในปุเรชาตปัจจยนี้ ดังพรรณนามาแล้ว

ก็ในปุเรชาตปัจจยซึ่งจำแนกได้ดังที่ข้าพเจ้าแสดงมาแล้วนี้ จักขย- ตนะเป็นปัจจยแก่จักขุวิญญาณจิต ๒ ดวง ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจย ายตนะ ๔ นอกจากนี้ก็เหมือนกัน คือเป็นปุเรชาตปัจจยแก่โสตวิญญาณจิต ๒ ดวง เป็นต้น. วัตถุรูปเป็นปุเรชาตปัจจยแก่จิตและเจตสิก ทั้งที่เป็น กุศล อกุศล และอัพยาทตะ อันเป็นไปในภูมิ ๔ ทั้งหมดที่เหลือ เว้น ทวิปัญจวิญญาณจิต และอรูปรวิปาก ๔ ก็อารมณ์ ๕ มีรูป เป็นต้น เป็น ปุเรชาตปัจจยโดยส่วนเดียว แก่ทวิปัญจวิญญาณจิตด้วย และแก่มโนธาตุ ๓ ด้วย. ก็รูปรูปทั้ง ๑๘ อย่างนั้น เป็นปุเรชาตปัจจยแก่ธรรม ๖ หมวด เหล่านี้ คือ กามาวจรกุศล อภิญญากุศลที่เกิดจากรูปาวจร อกุศล กามา- วจรวิปากที่เกิดขึ้นโดยเป็นตทาร์มมณะ กามาวจรกิริยา และอภิญญา กิริยา ที่เกิดจากรูปาวจร. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยแม้โดยธรรมที่เป็นปัจจยุบบัน ในปุเรชาตปัจจยนี้ อย่างนี้แล.

วรรณานิทเทศแห่งปุเรชาตปัจจย จบ

[๑๒] ปัจจชาติปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเกิด

ภายหลัง กล่าวคือ

จิตและเจตสิกธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิด
ก่อน ด้วยอำนาจของปัจจชาติปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งปัจจชาติปัจจัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน ปัจจชาติปัจจัยนิเทศ ต่อไป.

บทว่า ปัจจชาติ ความว่า ธรรมที่เกิดภายหลังจะเป็นปัจจัยแก่
กายใด จะต้องเกิดขึ้น ในเมื่อภavnันเกิดขึ้นแล้วตั้งอยู่. บทว่า ปุเรชา-
ตสฺส คือ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เกิดก่อนกว่า อุปาทนของปัจจัยธรรม
เหล่านั้นล่วงเลยขณะเกิดไปถึงขณะตั้งอยู่. สองบทว่า อิมสฺส กายสฺส
คือ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ กล่าวคือมหาภูตรูปและอุปาทายรูป ที่เกิดจาก
สมุฏฐาน ๔ และสมุฏฐาน ๓. ก็ในข้อนี้ คำว่า กายที่เกิดจากสมุฏฐาน ๓
ผู้ศึกษาพึงทราบกายแห่งพรหมปริตัสชา เป็นต้น เพราะไม่มีอาหารเป็น
สมุฏฐาน. นี่เป็นการอธิบายบาลีในอธิการนี้.

ก็ชื่อว่า ปัจจชาติปัจจัย นี้ ว่าโดยสังเขป ได้แก่ อรูปขันธ์ใน ๔
ภูมิที่เหลือ เว้นอรูปวิบาก. ปัจจชาติปัจจัยนั้น ว่าด้วยอำนาจแห่งชาติ
มี ๔ ชาติ โดยแจกเป็นกุศล อกุศล วิบาก และกิริยา. ผู้ศึกษาพึงทราบ
วินิจฉัยโดยการจำแนกด้วยประการต่างๆ ในปัจจชาติปัจจัยนี้ ดังแสดง
มาแล้ว.

ในปัจจชาติปัจจัยที่จำแนกได้ ดังข้าพเจ้าได้แสดงมาแล้วนี้ กุศล
ที่เกิดขึ้นในภูมิ ๔ และอกุศลในปัญจโวการภพ เป็นปัจจชาติปัจจัยแก่

รูปกายที่มีสมุฏฐาน ๔ และสมุฏฐาน ๓ อันล่วงเลยอุปาทกณะ มาถึง
ฐิติขณะ. แม้ในฝ่ายวิบาก กามาวจรวิบาก และรูปาวจรวิบากที่เหลือ
เว้นวิบากที่ทำหน้าที่ปฏิสนธิ เป็นปัจฉาชาติปัจจัยโดยส่วนเดียวแก่รูปที่มี
สมุฏฐาน ๔ และสมุฏฐาน ๓ นั้นเอง. แม้โลกุตตรวิบากที่เกิดขึ้นใน
ปัญจโวการภพ ก็เป็นปัจฉาชาติปัจจัยแก่รูปกายนั้นเหมือนกัน. กิริยาจิต
ที่เป็นไปในภุมิ ๓ เฉพาะที่เกิดขึ้นในปัญจโวการภพเท่านั้น เป็นปัจฉา-
ชาติปัจจัยแก่กาย มีประการดังกล่าวแล้ว. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยแม่โดย
ธรรมที่เป็นปัจจัยยุบบันในปัจฉาชาติปัจจัยนี้ ดังพรรณนามาแล้วแล.

วรรณานิทเทศแห่งปัจฉาชาติปัจจัย จบ

[๑๓] อาเสวนปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเสพบ่อยๆ
กล่าวคือ

๑. กุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม
ทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย

๒. อกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม
ทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย

๓. กิริยาพยากตธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่
กิริยาพยากตธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอาเสวน-
ปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งอาเสวนปัจฉัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน อาเสวนปัจฉัยนิเทศ ต่อไป.

ในนัยทั้งหมดว่า ปุริมา ปุริมา ผู้ศึกษาพึงทราบว่า ได้แก่ ธรรม
ที่ดับไปโดยลำดับด้วยดี.

ถามว่า ก็เพราะเหตุไรในอธิการนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ทรง
ทำนิเทศพร้อมกัน ธรรมที่มีชาติแตกต่างกัน โดยนัยเป็นต้น ว่า กุศลธรรม
ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจฉัยแก้อภัยกตธรรมที่เกิดหลัง ๆ เหมือนในอนันตร-
ปัจฉัยเล่า.

ตอบว่า เพราะธรรมทั้งหลายไม่สามารถให้ธรรมเหล่านี้ ถือเอา
คติของตนได้. จจริงอยู่ ธรรมที่มีชาติแตกต่างกัน โดยนัยเป็นต้นว่า กุศลธรรม
แตกต่างกัน สำเร็จความเป็นธรรมคล่องแคล่ว และมีกำลังด้วยคุณ คือ
อาเสวนะ ย่อมไม่อาจให้ธรรมเหล่านั้นถือเอาคติของตน กล่าวคือ ความ
เป็นกุศลเป็นต้นได้. เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบว่า พระผู้มีพระภาค-
เจ้าไม่ทรงทำนิเทศพร้อมกับธรรมที่มีชาติต่างกันเหล่านั้น ทรงทำนิเทศ
ร่วมกับธรรมที่มีชาติเหมือนกัน กับธรรมที่สามารถให้ธรรมอื่นถือเอาคติ
ของตน กล่าวคือ ความเป็นกุศลเป็นต้น ที่พิเศษออกไปโดยภาวะที่มี
กำลังมากกว่า คล่องแคล่วกว่า เพราะอาเสวนะ กล่าวคือ การสั่งสม
เอาไว้.

ถามว่า เมื่อเป็นเช่นนั้น เพราะเหตุไรจึงไม่ทรงถือเอาวิปากา-
พยากตะด้วยเล่า.

ตอบว่า เพราะไม่มีอาเสวนะ.

จริงอยู่ วิบากคือภาวะที่สูงงอม ด้วยอำนาจแห่งกรรม เป็นสภาพที่ถูกกรรมทำให้แปรปรวนไป ย่อมเป็นไปอย่างไร้ความพยายาม (ในการให้ผล) และขาดกำลัง วิบากนั้น จึงไม่สามารถให้วิบากอื่นถือเอา ถือรับเอาสภาพของตน แล้วเกิดขึ้นด้วยคุณ คืออาเสวนะได้ ทั้งวิบากถูกกำลังกรรมขัดไป ย่อมเกิดขึ้นประหนึ่งว่าตกไป เพราะเหตุนี้ในวิบากทั้งหมดจึงไม่มีอาเสวนะ เพราะข้อที่วิบากไม่มีอาเสวนะดังกล่าวมาแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ทรงถือเอา (ในอริการแห่งอาเสวนปัจจยนี้).

ก็วิบากนี้ แม้จะเกิดในลำดับแห่งกุศล อกุศล และกิริยา ก็ย่อมไม่ได้รับคุณ คืออาเสวนะ เพราะมีความเป็นไปเนื่องด้วยกรรม เพราะฉะนั้น ธรรมมีกุศลเป็นต้น จึงไม่เป็นอาเสวนปัจจย แก่วิบากนั้น. อีกอย่างหนึ่ง ที่กุศลเป็นต้นเหล่านี้ ไม่เป็นอาเสวนปัจจยแก่วิบาก เพราะมีชาติต่างกันได้. ก็เมื่อว่าโดยภูมิ หรืออารมณแล้ว ธรรมทั้งหลายชื่อว่า มีชาติต่างกันย่อมไม่มี. เพราะฉะนั้น กามาวจรกุศลและกิริยา จึงเป็นอาเสวนปัจจยแก่มหัคคตกุศล และมหัคคตกิริยา และอนุโลมกุศล ซึ่งมีสังขารเป็นอารมณ และแก่โคตรกุศลที่มีนิพพานเป็นอารมณได้ พรรณนาบาลีในนิตเทสแห่งอาเสวนปัจจยเท่านี้ก่อน.

ก็อาเสวนปัจจยนี้ โดยชาติมี ๓ เท่านั้น คือ กุศล อกุศล กิริยา-พยากตะ. ใน ๓ อย่างนั้น กุศลว่าโดยภูมิมิ ๓ ภูมิ คือกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร. อกุศลเป็นกามาวจรเท่านั้น. กิริยาพยากตะมี ๓ ภูมิ คือกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร. ชื่อว่า อาเสวนปัจจยที่เป็นโลกุตตระ

ย่อมไม่มี. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกโดยประการต่าง ๆ ใน
อาเสวนปัจจัยนี้ดังกล่าวมาแล้ว.

ก็ในอาเสวนปัจจัย ที่จำแนกได้ดังกล่าวมานี้ **กามาวจรกุศล**เป็น
อาเสวนปัจจัยแก่กามาวจรกุศลที่เกิดในลำดับแห่งตน. ในอาเสวนปัจจัย
กามาวจรกุศลที่เป็นญาณสัมปยุต เป็นอาเสวนปัจจัยแก่หมวดธรรม
เหล่านี้ คือรูปาวจรกุศล อรูปาวจรกุศล โลกุตตรกุศล ซึ่งมีเวทนาเหมือน
กันกับตน. ส่วน**รูปาวจรกุศล**เป็นอาเสวนปัจจัยเฉพาะแก่รูปาวจรกุศล
เท่านั้น. **อรูปาวจรกุศล**เป็นอาเสวนปัจจัยแก่อรูปาวจรกุศลเท่านั้น.

อกุศลเป็นอาเสวนปัจจัยแก่กุศลเท่านั้นเหมือนกัน.

ฝ่ายกิริยาธรรม กล่าวคือ**กามาวจรกิริยา** เป็นอาเสวนปัจจัยแก่
กามาวจรกิริยาก่อน. ธรรมกล่าวคือ**กามาวจรกิริยาใด** เป็นญาณสัมปยุต
ธรรมนั้นเป็นอาเสวนปัจจัยแก่หมวดธรรมเหล่านี้คือ **รูปาวจรกิริยา** **อรูปา-**
วจรกิริยาที่มีเวทนาเหมือนกับตน. **รูปาวจรกิริยา**เป็นอาเสวนปัจจัยแก่
รูปาวจรกิริยาเท่านั้น. **อรูปาวจรกิริยา**เป็นอาเสวนปัจจัยแก่**อรูปาวจร-**
กิริยาเท่านั้น. ส่วน**วิบาก**จะเป็นอาเสวนปัจจัยแก่ธรรมอย่างหนึ่ง หรือ
ธรรมอะไรจะเป็นอาเสวนปัจจัยแก่**วิบาก**ย่อมไม่มี ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัย
แม้โดยธรรมที่เป็นปัจจัยุบบันในอาเสวนปัจจัยนี้ ดังกล่าวมาจะนี้.

วรรณนาทิเทศแห่งอาเสวนปัจจัย จบ

[๑๔] กัมมปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการโดยความปรุงแต่งเพื่อ
ให้กิจต่าง ๆ สำเร็จลง กล่าวคือ

๑. กุศลธรรมและอกุศลธรรม ก็เป็นปัจจัยแก่วิบากขั้นทั้งหลาย
และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

๒. สภาวะธรรมคือเจตนาทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ธรรมทั้งหลาย
ที่ประกอบกับเจตนา และแก่รูปทั้งหลายที่มีเจตนา และธรรมทั้งหลาย
ที่ประกอบกับเจตนาอันเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

พรรณานิทเทศแห่งกัมมปัจจัย

พึงทราบวินิจฉัยใน กัมมปัจจัยนิทเทศ ต่อไป.

บทว่า กมฺมํ ได้แก่ เจตนาธรรม. สองบทว่า กฏตุตา จ รูปานํ
แปลว่า รูปที่เกิดขึ้นเพราะถูกกรรมทำ (กรรมสร้าง). บทว่า กมฺมปฺจฺจเยน
ความว่า ด้วยอำนาจของนานากษณิกกัมมปัจจัย ที่สามารถให้ผลของตน
เกิดขึ้นได้ในที่สุดแห่งโกฏิกัป มิใช่น้อย.

จริงอยู่ กุศลกรรมและอกุศลกรรม ย่อมไม่ให้ผลในขณะที่ตน
เป็นไป ถ้าจะพึงให้ผล (ในขณะที่นั้น) ไซ้ คนทำกุศลกรรมที่เป็น
เหตุให้เข้าถึงเทวโลกอันใดไว้ ก็จะพึงกลายเป็นเทวดาในขณะที่
ทีเดียว ด้วยอนุภาพแห่งกรรมนั้น.

ก็กรรมนั้นที่บุคคลทำไว้ในขณะใด แม้จะไม่มีอยู่ในขณะอื่น
จากนั้น ย่อมยังผลให้เกิดขึ้นในกาลที่บุคคลพึงเข้าถึงปัจจุบัน หรือต่อ
จากนั้น ในเมื่อมีการประกอบพร้อมแห่งปัจจัยที่เหลือ เพราะเป็น
สภาพที่กรรมทำไว้เสร็จแล้ว เปรียบเหมือนการหัดทำศิลปะครั้งแรก

แม้จะสิ้นสุดไปแล้ว ก็ให้เกิดการทำศิลปะครั้งหลังๆ ในกาลอื่นได้ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสเรียกว่า นานากษณิกกัมมปัจฉัย.

สองบทว่า เจตนาสมุပ္ยุตตกานัน ฐมฺมานัน ความว่าเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นปัจฉัยแก่กรรมที่สัมปยุตกับตน. ด้วยบทว่า ตํ สมุฏฺฐานานัน นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงถือเอากัมมชรูปในปฏิสนธิขณะด้วย. คำว่า กมฺมปจฺจเยน นี้ ตรัสหมายถึงเจตนาที่เกิดพร้อมกัน. จริงอยู่บรรดากรรมมีกุศลกรรมเป็นต้น เจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งช่วยอุปการะแก่กรรมที่เหลือโดยความเป็นกิริยา กล่าวคือ ความพยายามแห่งจิต เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสเรียกว่า สหชาติกัมมปัจฉัย. พรรณนาบาลีในกัมมปัจฉัยนี้เท่านั้นก่อน.

ก็กัมมปัจฉัยนี้ โดยอรรถได้แก่ เจตนาที่เป็นไปในภูมิ ๔ เจตนาที่ว่าโดยประเภทแห่งชาติ จำแนกออกเป็น ๔ ชาติ คือกุศลอกุศล วิบาก และกิริยา. ใน ๔ ชาติ นั้น กุศลว่าโดยภูมิมี ๔ ภูมิ ด้วยอำนาจกามาวจรภูมิเป็นต้น. อกุศลมี ๑ ภูมิเท่านั้น วิบากมี ๔ ภูมิ กิริยามี ๓ ภูมิ. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกด้วยประการต่างๆ ในกัมมปัจฉัยดังกล่าวมาแล้ว.

ก็ใน กัมมปัจฉัย มีจำแนกได้ดังกล่าวมาแล้ว กามาวจรกุศลเจตนาที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจฉัยแก่กรรมที่สัมปยุตกับตน และรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ในปัญจโวการภพ, ในจตุโวการภพ เป็นปัจฉัยแก่ขันธที่สัมปยุตกับตนอย่างเดียวเท่านั้น ด้วยอำนาจของสหชาติกัมมปัจฉัย.

ส่วนเจตนาที่เกิดขึ้นแล้วดับไป เป็นปัจฉัยแก่วิบากขั้นชัของตน

และกัมมชรูปโดยนानากขณิกกัมมปัจจย. ก็แลเจตนา นั้นเป็นปัจจยเฉพาะ ในปัญจโวการภพเท่านั้น หาเป็นในภพอื่นไม่.

รูปาวจรกุศลเจตนาที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจยแก่กรรมที่สัมปยุต กับตน และแก่รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของสหชาตกัมมปัจจย โดยส่วนเดียว. แต่ รูปาวจรกุศลเจตนาที่เกิดขึ้นแล้วดับไป เป็นปัจจย แก่วิบากของตนและกัมมชรูป ด้วยอำนาจของนานากขณิกกัมมปัจจย.

อรุปาวจรกุศลเจตนา และ โลกุตตรกุศลเจตนาที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจยแก่กรรมที่สัมปยุตกับตน และแก่รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ในปัญจ- โวการภพ, ในจตุโวการภพ เป็นปัจจยแก่ขันธที่สัมปยุตกับตนอย่างเดียว ด้วยอำนาจของสหชาตกัมมปัจจย.

และเจตนาทั้งสองนั้นที่เกิดขึ้นแล้วดับไป เป็นปัจจยแก่วิบากขันธ ของตน ๆ ด้วยอำนาจของนานากขณิกกัมมปัจจย. อกุศลเจตนาที่เกิด พร้อมกัน เป็นปัจจยแก่ขันธที่สัมปยุตกับตน และรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ในปัญจโวการภพ, ในจตุโวการภพ เป็นปัจจยเฉพาะแก่รูปขันธเท่านั้น ด้วยอำนาจของสหชาตกัมมปัจจย.

อกุศลเจตนา นั้นที่เกิดขึ้นแล้วดับไป เป็นปัจจยแก่วิบากขันธและ กัมมชรูป ด้วยอำนาจของนานากขณิกกัมมปัจจย.

วิบากเจตนาฝ่ายกามาวจรและรูปาวจร เป็นปัจจยแก่กรรมที่สัมปยุต กับตน และเป็นปัจจยแก่จิตตชรูปในปวัตติกาล แก่กัมมชรูปในปฏิสนธิ- กาล ด้วยอำนาจของสหชาตกัมมปัจจย.

อรุปาวจรวิบากเจตนา เป็นปัจจยแก่กรรมที่สัมปยุตกับตนอย่าง

เดียว ด้วยอำนาจของสหชาตกัมมปัจจัย. โลกุตตรวิบากเจตนา เป็นปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุตกับตน และรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ในปัญจโวการภพ, ในจุตโวการภพ เป็นปัจจัยแก่รูปธรรมเท่านั้น ด้วยอำนาจของสหชาตกัมมปัจจัย.

กิริยาเจตนา ที่เกิดในภูมิทั้งสาม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุต และจิตตชรูป ในปัญจโวการภพ ด้วยอำนาจของสหชาตกัมมปัจจัย. ก็กิริยาเจตนาที่เกิดในอรุปรภพ เป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูปธรรมเท่านั้น ด้วยอำนาจของสหชาตกัมมปัจจัย. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยแม้โดยธรรมที่เป็นปัจจัยยุบกันในกัมมปัจจัยนี้ ดังกล่าวมาแล้วแล.

วรรณานิทเทศแห่งกัมมปัจจัย จบ

[๑๕] วิปากปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นวิปาก คือถึงความสุก และหมดกำลังลง กล่าวคือ นามขันธ์ ๔ ที่เป็นวิปาก เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งวิปากปัจจัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน วิปากปัจจัยนิทเทศ ต่อไป.

เพราะรูปแม้จะเกิดจากกรรม ก็ไม่ชื่อว่าวิปาก ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่า วิปากา แล้วตรัสว่า จตุตตาริ ขนฺธา ในพระบาลีว่า วิปากา จตุตตาริ ขนฺธา. บาลีนี้มาด้วยอำนาจวิปากปัจจัยแห่งรูปธรรม

เท่านั้น ด้วยประการฉะนี้. แต่ในปัญหาวาระ ย่อมได้วิปากปัจฉัยแก่จิตตชรูปและกัมมชรูปด้วย เพราะพระมาลีมาแล้วว่า ชั้นที่ ๑ ที่เป็นวิปากาพยากตะ เป็นปัจฉัยแก่ชั้นที่ ๑ และรูปที่จิตเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของวิปากปัจฉัย. ชั้นที่ ๑ ที่เป็นวิปากาพยากตะ เป็นปัจฉัยแก่ชั้นที่ ๓ และกัมมชรูปในขณะปฏิสนธิ ด้วยอำนาจของวิปากปัจฉัย. แต่ในอธิการนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำเทศนาด้วยอำนาจธรรมที่มีส่วนเหลือ. พรรณนาบาลีในวิปากปัจฉัยนี้เพียงเท่านั้น.

ก็วิปากปัจฉัยนี้ เพราะเป็นวิปากธรรม ว่าโดยชาติมีเพียงชาติเดียว (คือวิปากชาติ) โดยประเภทแห่งภูมิจำแนกได้ ๔ ภูมิ ด้วยอำนาจกามาวจรภูมิเป็นต้น. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกด้วยประการต่างๆ ในวิปากปัจฉัยนี้ ดังกล่าวมาแล้วนี้.

ก็ในวิปากปัจฉัยที่จำแนกได้ดังอธิบายมาแล้ว กามาวจรวิปากและรูปาวจรวิปาก เป็นวิปากปัจฉัยแก่ชั้นที่สัมปยุตกับตน และเป็นวิปากปัจฉัยแก่จิตตชรูปในปวัตติกาล เป็นวิปากปัจฉัยแก่กัมมชรูปในปฏิสนธิกาล. อรูปาวจรวิปาก เป็นวิปากปัจฉัยเฉพาะแก่ธรรมที่สัมปยุตเท่านั้น. โลกุตตรวิปากเป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่สัมปยุตและจิตตชรูป ในปัญจโวการภพ. เป็นปัจฉัยเฉพาะแก่ธรรมที่สัมปยุตเท่านั้น ในจตุโวการภพ. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยแม้โดยธรรมที่เป็นปัจฉัยขุบบันในวิปากปัจฉัยนี้ อย่างนี้แล.

วรรณานันทเทศแห่งวิปากปัจฉัย จบ

[๑๖] อาหารปัจฉัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นผู้นำมา
กล่าวคือ

๑. อาหารคือคำข้าว เป็นปัจฉัยแก่ธรรมนี้ ด้วยอำนาจของ
อาหารปัจฉัย

๒. นามอาหาร เป็นปัจฉัยแก่ธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยนาม-
อาหาร และแก่รูปทั้งหลายที่มีนามอาหารนั้นเห็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจ
ของอาหารปัจฉัย.

พรรณนานิทเทศแห่งอาหารปัจฉัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน อาหารปัจฉัยนิทเทศ ต่อไป.

โอชาในรูปที่เกิดในสันตติ ๔^๑ ชื่อว่า อาหาร ในคำว่า กพพิกาโร
อาหาร. ก็เพราะอาหารนั้น บุคคลทำให้เป็นคำแล้ว กลืนกินเข้าไปเท่านั้น
จึงทำกิจแห่งอาหารได้ ที่อยู่ภายนอกหาทำกิจแห่งอาหารไม่ ฉะนั้น
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ตรัสว่า อาหารโร ตรัสว่า กพพิกาโร อาหาร.
อีกอย่างหนึ่ง คำว่า กพพิกาโร นี้ สักว่าเป็นชื่อแห่งอาหารนั้น เพราะ
เป็นวัตถุที่บุคคลพึงทำให้เป็นคำๆ แล้วกลืนกิน. อาหารคือ ผัสสะ เจตนา
และวิญญาณ ชื่อว่า นามอาหาร. รูปที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน พระผู้มี-
พระภาคเจ้าทรงถือเอาแล้วในคำนี้ว่า ตัมสมุฏฐานานัน . สมจริงดังที่พระองค์
ตรัสไว้ในปัญหาว่าจะว่า ในขณะที่ปฏิสนธิ อาหารที่เป็นวิปากาพยากตะ
เป็นปัจฉัยแก่ขันธที่สัมปยุตและรูปที่เกิดจากกรรม ด้วยอำนาจของอาหาร
ปัจฉัย. พรรณนาบาลีในอาหารปัจฉัย เพียงเท่านี้.

๑. รูปที่เกิดจากสมุฏฐาน ๔ คือ กรรม จิต อตุ อาหาร.

ก็อาหารปัจฉิมนี้โดยย่อ ได้แก่ ธรรม ๔ อย่างเท่านั้น คือ กพพี-
การอาหาร ผัสสอาหาร เจตนาอาหาร และวิญญาณอาหาร. ในอาหารอย่าง
นั้น นามอาหาร ๓ ที่เหลือ เว้นกพพีการอาหาร ว่าโดยอำนาจแห่งชาติ
จำแนกได้ ๔ ชาติ โดยเป็นกุศล อกุศล วิบาก และกิริยา.

ว่าด้วยประเภทแห่งภูมิอีก นามอาหารเหล่านี้จำแนกได้มากมาย
หลายอย่าง อย่างนี้คือ กุศลจำแนกได้ ๔ ภูมิ อกุศล ๑ ภูมิ วิบาก ๔ ภูมิ
กิริยา ๓ ภูมิ. ส่วนกพพีการอาหารโดยชาติเป็นอัพยาकตะ โดยภูมิเป็น
กามาวจรอย่างเดียว. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกด้วยประการ
ต่าง ๆ ในอาหารปัจฉิมนี้ ดังกล่าวมาแล้ว.

ก็ในอาหารปัจฉิมซึ่งจำแนกได้ดังกล่าวมาแล้วนี้ อาหารที่เป็นกุศล
๓ อย่าง ทั้ง ๔ ภูมิเป็นปัจฉิมแก่ธรรมที่สัมปยุตกับตน และรูปที่มีจิตเป็น
สมุฏฐานในปัญจโวการภพ ด้วยอำนาจของอาหารปัจฉิม อาหารที่เหลือ
เว้นรูปาวจรวิญญาณ เป็นปัจฉิมเฉพาะแก่ธรรมที่สัมปยุตเท่านั้น ใน
อรุภพด้วยอำนาจของอาหารปัจฉิม. แม้ในอาหารที่เป็นอกุศลก็เช่น
เหมือนกัน. อาหารที่เป็นวิบากทั้ง ๔ ภูมิ เป็นอาหารปัจฉิมแก่ธรรม
ที่สัมปยุตในที่ทั้งปวง. ก็ในอธิการนี้ กามาวจรวิบาก และรูปาวจรวิบาก
ที่เกิดในปัญจโวการภพ เป็นอาหารปัจฉิมแก่จิตตชรูปในปวัตติกาล แก่
กัมมชรูปในปฏิสนธิกาล. อาหารที่เป็นโลกุตตวิบากเป็นอาหารปัจฉิมแก่
จิตตชรูปอย่างเดียว. อาหารที่เกิดในอรุภพย่อมไม่เป็นปัจฉิมแก่รูป. อาหาร
ที่เป็นกิริยาทั้ง ๓ ภูมิ เป็นอาหารปัจฉิมแก่ธรรมที่สัมปยุต และจิตตชรูปใน
ปัญจโวการภพ. อาหารที่เป็นกามาวจรและอรุปาวจร เป็นอาหารปัจฉิม
แก่ธรรมที่สัมปยุตเท่านั้น ในอรุภพ. กพพีการอาหารที่เกิดขึ้นในสันตติ ๔

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้โดยไม่แปลกกันว่า เป็นปัจจัยแก่กายนี้ แม้ก็จริง แต่เมื่อว่าโดยแปลกกัน ในอริการนี้ กวฬิการาหารนี้ เป็นผู้ให้เกิดรูปที่มีอาหารเป็นสมุฏฐานด้วยชนกสัตติ และตามรักษารูปที่มีอาหารเป็นสมุฏฐานด้วยอนุपालกสัตติ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย. อธิบายว่าเป็นปัจจัยแก่สันตติรูปอันมีสมุฏฐาน ๓ ที่เหลือ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย เพราะเลี้ยวรูปไว้. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยแม้ด้วยธรรมที่เป็นปัจจัยยุบบันในอาหารปัจจัยนี้ ดังพรรณนามาแล้ว.

วรรณานิทเทศแห่งอาหารปัจจัย จบ

[๑๗] อินทริยปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นใหญ่ กล่าวคือ

๑. จักขุนทริยํ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ และแก่ธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับจักขุวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

๒. โสตินทริยํ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณธาตุ และแก่ธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

๓. ฆานินทริยํ เป็นปัจจัยแก่ฆานวิญญาณธาตุ และแก่ธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับฆานวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

๔. จิวหินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่ชีวหาวิญญาณธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับชีวหาวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

๕. กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับกายวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

๖. รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

๗. นามอินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับนามอินทรีย์ และแก่รูปทั้งหลายที่มีนามอินทรีย์ และกรรมที่ประกอบกับนามอินทรีย์นั้นเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งอินทริยปัจจัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน อินทริยปัจจัยนิเทศ ต่อไป.

บทว่า จกฺขุนฺทฺริยํ แปลว่า อินทรีย์คือจักขุ. บทว่า อินฺทฺริย-
ปฺจฺเจยน ความว่า จักขุนทรีย์เป็นต้นนั้น ตัวเองเกิดก่อนแล้วเป็นปัจจัย
แก่อรูปรธรรม ตั้งแต่เกิดไปจนถึงดับ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย. แม้
ในอินทรีย์เป็นต้น ถิ่นนี้เหมือนกัน. แม้ อรูปชีวิตินทรีย์ พระผู้มี-
พระภาคเจ้าก็ทรงสงเคราะห์เข้าในคำนี้ว่า อินทรีย์ที่ไม่มีรูป. ในคำว่า
ตํ สมุฏฺฐานานํ นี้ ทรงสงเคราะห์แม้กัมมชรูปโดยที่กล่าวแล้วในหน
หลัง. สมจริงดังที่พระองค์ตรัสไว้ในปัญหาอาระดังนี้ว่า อินทรีย์ที่เป็น
วิปากกาพยากตะ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุต และกัมมชรูป ในขณะที่

ปฏิสนธิ ด้วยอำนาจของอินทรีปัจฉัย. พรรณนาบาติในนิเทศแห่งอินทรีปัจฉัยนี้เพียงเท่านี้.

ก็ อินทรีปัจฉัย นี้ คืออินทรี ๒๐ ถ้วนถ้วนอิตถินทรีและปฐินทรี.

จริงอยู่ อิตถินทรี และปฐินทรี เป็นกำเนิดแห่งเพศหญิงและเพศชาย แม้ก็จริง แต่ในกาลที่เป็นกลละเป็นต้น แม้เมื่ออิตถินทรีและปฐินทรีเหล่านั้นจะมีอยู่ ก็ยังไม่สำเร็จความเป็นอินทรีปัจฉัยแก่เพศหญิงและเพศชายเหล่านั้น เพราะเพศชายและเพศหญิงยังไม่มี ทั้งไม่เป็นอินทรีปัจฉัยแก่กรรมเหล่าอื่นด้วย.

จริงอยู่ ธรรมที่เป็นอินทรีปัจฉัย จะชื่อว่าไม่สำเร็จความเป็นอินทรีปัจฉัยแก่กรรมที่ไม่แยกกัน ในขณะที่ตนมีอยู่ย่อมไม่มี เพราะฉะนั้นอิตถินทรีและปฐินทรีเหล่านั้น จึงไม่เป็นอินทรีปัจฉัย.

ก็อิตถินทรีและปฐินทรี เหล่านี้เป็นพีชแห่งเพศหญิงและเพศชายเหล่าใด โดยบรรยายที่มาในพระสูตร อิตถินทรีและปฐินทรีเหล่านั้น นับว่าเป็นปกตูปนิสสยปัจฉัย แก่เพศหญิงและเพศชายเหล่านั้นด้วย.

อินทรีปัจฉัย ผู้ศึกษาพึงทราบว่าได้แก่ อินทรี ๒๐ ถ้วนอินทรีปัจฉัยนั้น โดยชาติจำแนกออกเป็น ๕ ชาติ คือกุศล อกุศล วิบาก กิริยาและรูป. ใน ๕ ชาติ นั้น กุศลว่าด้วยอำนาจแห่งภูมิมิ ๔ ภูมิ อกุศลเป็นกามาวจรอย่างเดียว วิบากมี ๔ ภูมิ กิริยามี ๓ ภูมิ รูปเป็นกามาวจรภูมิต่างนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกด้วยประการต่าง ๆ ในอินทรีปัจฉัยนี้ อย่างนี้ก่อน.

ก็ในอินทริยปัจจัยซึ่งจำแนกแล้วอย่างนี้ **ปัจจัยคืออินทริยที่เป็น** กุศลทั้ง ๔ ภูมิ เป็นปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุต และแก่รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานในปัญจโวการภพ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย. อินทริยที่เป็นอกุศลเหมือนกัน. กุศลและอกุศลที่เหลือเว้นรูปาวจรกุศล เป็นปัจจัยเฉพาะแก่กรรมที่สัมปยุตในอรูปรภพ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

อินทริยที่เป็นวิบากทั้ง ๔ ภูมิ เป็นอินทริยปัจจัย แก่กรรมที่สัมปยุต โดยส่วนเดียว. ก็บรรดาอินทริยที่เป็นวิบากเหล่านี้ อินทริยที่เป็นกามาวจรวิบาก และรูปาวจรวิบาก เมื่อเกิดในปัญจโวการภพ เป็นปัจจัยแก่จิตตขรูปในปวัตติกาล และกัมมขรูปในปฏิสนธิกาล ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย. อินทริยที่เป็นโลกุตตรวิบาก เป็นปัจจัยแก่จิตตขรูปอย่างเดียว. อินทริยที่เป็นโลกุตตรวิบาก ซึ่งเกิดขึ้นในอรูปรภพ ย่อมไม่เป็นปัจจัยแก่รูป.

อินทริยที่เป็นกิริยาทั้ง ๓ ภูมิ เป็นอินทริยปัจจัยแก่กรรมที่สัมปยุต และจิตตขรูปในปัญจโวการภพ. ส่วนอินทริยที่เป็นกามาวจรกิริยา และอรูปราวจรกิริยา ย่อมสำเร็จความเป็นอินทริยปัจจัยเฉพาะแก่กรรมที่สัมปยุตเท่านั้น ในอรูปรภพ.

ในรูปอินทริยทั้ง ๖ มีจักขุนทริยเป็นต้น จักขุนทริยเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณจิต ๒ พร้อมทั้งกรรมที่สัมปยุตในฝ่ายกุศลวิบากและอกุศลวิบาก ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย. โสตินทริยเป็นต้น ก็เป็นอินทริยปัจจัยแก่โสตวิญาณเป็นต้น อย่างนั้นเหมือนกัน.

รูปชีวิตินทริยเป็นปัจจัยแก่รูปที่เกิดร่วมกับตนในวิดิขณะ ด้วย

อำนาจของอินทริยปัจจัย. ความเป็นสหชาติปัจจัย ย่อมไม่มีแก่รูป-
ชีวิตินทรีย์นั้น.

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยธรรมที่เป็นปัจจัยขุบบันในอินทริยปัจจัย
อย่างนี้แล.

วรรณานิทเทศแห่งอินทริยปัจจัย จบ

[๑๘] ฌานปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นผู้เพ่ง
อารมณ์ กล่าวคือ องค์ฌานทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่ธรรมทั้งหลาย
ประกอบกับฌาน และแก่รูปทั้งหลายที่มีฌานและธรรมที่ประกอบกับ
ฌานนั้นเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งฌานปัจจัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน ฌานปัจจัยนิเทศ ต่อไป.

บทว่า ฌานนุคานิ ได้แก่ องค์ฌาน ๗ กล่าวคือ วิตก วิจาร
ปีติ โสมนัส โทมนัส อุเบกขา และจิตเตกัคคตา ที่เกิดขึ้นในจิต
ที่เหลือ เว้นทวีปญฺจวิญญูญาณจิต ๑๐. ก็เพราะหมวดแห่งวิญญูญาณ ๕
เป็นเพียงการตกไป (แห่งจิตในอารมณ์) อุเบกขา สุข และทุกข์แม้จะ
มีอยู่ในจิตเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ไม่ทรงยกขึ้นว่าเป็นองค์ฌาน
เพราะไม่มีการเข้าไปเพ่งอารมณ์. ก็บรรดาองค์ฌานเหล่านั้น องค์ฌาน
แม้ในอเหตุกจิตที่เหลือ พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ไม่ทรงยกขึ้น (ว่าเป็นฌาน-

ปัจจัย) เหมือนกัน เพราะถูกตัดขาดไปแล้ว แต่ในการประมวลธรรมใน อธิการนี้ ทรงยกขึ้นไว้ด้วย.

แม้ในบทว่า ตํ สมุฏฐานานํ นี้ ผู้ศึกษาพึงทราบว่ พระผู้มี-
พระภาคเจ้าทรงสงเคราะห์เอากรรมชรูป. สมจริงดังที่พระองค์ตรัสไว้ใน
ปัญหาว่า " ในปฏิสนธิขณะ องค์ฌานที่เป็นวิปากาพยากตะ เป็น
ปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุต และกัมมชรูป ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย."
พรรณนาบาลีในอธิการนี้เพียงเท่านี้.

ก็ฌานปัจจัยนี้คือองค์ฌาน ๗ จำแนกโดยประเภทแห่งชาติมี ๔ ชาติ
คือ กุศล อกุศล วิปาก และกิริยา. ว่าด้วยอำนาจแห่งภูมิอีกครั้ง จำแนก
ได้ ๑๒ ภูมิ คือกุศล ๔ อกุศล ๑ วิปาก ๔ กิริยา ๓. ผู้ศึกษาพึงทราบ
วินิจฉัยโดยการจำแนกด้วยประการต่างๆ ในฌานปัจจัยนี้ ดังกล่าวมา
แล้ว.

ในฌานปัจจัยที่จำแนกออกอย่างนี้ องค์ฌานที่เป็นกุศลทั้ง ๔ ภูมิ
เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่สัมปยุต และจิตตชรูปในปัญจโวการภพ ด้วยอำนาจ
ของฌานปัจจัย. องค์ฌานที่เหลือเว้นที่เป็นรูปาวจร เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่
สัมปยุตเท่านั้นในอรุภพ ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย. แม้ในอกุศลเป็นต้น
ก็นัยนี้เหมือนกัน. องค์ฌานที่เป็นกามาวจรวิปาก และ รูปาวจรวิปาก
เป็นฌานปัจจัยแก่ธรรมที่สัมปยุต และจิตตชรูปในปัตติกาล. เป็นฌาน-
ปัจจัยแก่ธรรมที่สัมปยุต และกัมมชรูปในปฏิสนธิกาล. องค์ฌานที่เป็น
อรุวิปาก เป็นฌานปัจจัยเฉพาะแก่ธรรมที่สัมปยุตเท่านั้น (ในอรุภพ)
และโลกุตตรวิปากที่เกิดในอรุภพก็เหมือนกัน. แต่ในปัญจโวการภพ
องค์ฌานที่เป็นโลกุตตรวิปากนั้น เป็นปัจจัยแก่จิตตชรูปด้วยอำนาจของ

ฉานปัจฉัย. องค์ฉานที่เป็นกิริยาทั้ง ๓ ภูมิ เป็นฉานปัจฉัยแก่ธรรม
ที่สัมปยุต และจิตตชรูปในปัญจโวการภพ. องค์ฉานที่เกิดในรูปภพเป็น
ปัจฉัยเฉพาะแก่ธรรมที่สัมปยุตเท่านั้น ด้วยอำนาจของฉานปัจฉัย. ผู้ศึกษา
พึงทราบวินิจฉัย แม้โดยธรรมที่เป็นปัจฉยขุบบันในฉานปัจฉัยนี้ ดังกล่าว
มาแล้วแล.

วรรณานิทเทศแห่งฉานปัจฉัย จบ

[๑๕] มัคคปัจฉัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นทาง กล่าว
คือ องค์มรรคทั้งหลายเป็นปัจฉัยแก่ธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยมรรค
และแก่รูปทั้งหลายที่มีมรรค และธรรมที่ประกอบด้วยมรรคเป็นสมุฏฐาน
ด้วยอำนาจของมัคคปัจฉัย.

วรรณานิทเทศแห่งมัคคปัจฉัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยในนิเทศแห่ง มัคคปัจฉัย ต่อไป.

บทว่า มคฺคจฺจกานิ ได้แก่ องค์มรรค ๑๒ เหล่านี้ คือ ปัญญา
วิตก สัมมวาจา สันมาภิรมันตะ สัมมาอาชีวะ วิริยะ สติ สมာธิ
มิจฉาทิฏฐิ มิจฉาสังกัปปะ มิจฉาวายมะ มิจฉาสมาธิ ที่เกิดขึ้นใน
จิตที่เหลือ เว้นอเหตุกจิตตปบาท. พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงยกองค์
มรรคในอเหตุกจิต (เป็นมัคคปัจฉัย) เพราะความเป็นมรรคเป็นธรรมเกิด
ภายหลังแห่งเหตุ. ทรงสงเคราะห์กัมมชรูป ในบทว่า ตํ สมุฏฐานานํ นี้.
สมจริงดังที่พระองค์ตรัสไว้ในปัญหาวาระว่า " องค์มรรคที่เป็นวิปกา-

พยากตะ ในขณะที่ปฏิสนธิ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ที่สัมปยุตและกัมมชรูป ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย." พรรณนาบาลีในอธิการนี้เท่านี้ก่อน.

ก็มัคคปัจจัยนี้ ได้แก่องค์มรรค ๑๒ แบ่งโดยประเภทแห่งชาติมี มีกุศลชาติเป็นต้น. และกุศลชาติเป็นต้น จำแนกโดยภูมิได้ ๑๒ ภูมิ มีกามาวจรภูมิเป็นต้น. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกด้วยประการต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว.

ก็ในมัคคปัจจัยที่จำแนกได้แบบนี้ ่องค์มรรคที่เป็นกุศลทั้ง ๔ ภูมิ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่สัมปยุต และจิตตชรูปในปัญจโวการภพ ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย. ่องค์มรรคที่เหลือเว้นที่เป็นรูปาวจรเป็นปัจจัยแก่ธรรมที่สัมปยุตในรูปภพ ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย. อธิบายทั้งหมดท่านให้พิสดารแล้วเหมือนมโนฉานปัจจัย. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยแม้โดยธรรมที่เป็นปัจจุขุบบันในมัคคปัจจัยนี้ ดังกล่าวมาแล้วแล.

พรรณนานิทเทศแห่งมัคคปัจจัย จบ

[๒๐] สัมปยุตตปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นผู้ประกอบ กล่าวคือ นามขันธ์ทั้งหลาย ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน โดยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย.

พรรณนานิทเทศแห่งสัมปยุตตปัจจัย

บาลีใน สัมปยุตตปัจจัยนิตเทศ มีเนื้อความกระจ่างแล้ว. ก็ชื่อว่า สัมปยุตตปัจจัยนี้ว่าโดยสังเขป ได้แก่อรูปขันธ์ทั้งหมด. โดยประเภท

จำแนกได้หลายอย่างคือ โดยชาติ มีกุศลชาติเป็นต้น โดยภูมิ มีกามาวจร-
ภูมิเป็นต้น. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกด้วยประการต่าง ๆ
ในสัมปยุตตปัจฉิมนี้ ดังกล่าวมาแล้ว.

ก็ในสัมปยุตตปัจฉิมที่จำแนกแล้วอย่างนี้ บรรดากุศลชั้นทั้ง ๔ ภูมิ
ชั้น ๑ เป็นปัจฉิมแก่ชั้น ๓, ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจฉิม ชั้น ๓
เป็นปัจฉิมแก่ชั้น ๑, ชั้น ๒ เป็นปัจฉิมแก่ชั้น ๒. กุศลชั้นทั้งหมด
เป็นปัจฉิมซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจฉิม ด้วยประการฉะนี้
แม้ในอกุศลชั้น วิบากชั้นและกิริยาชั้นก็เช่นเดียวกัน. ผู้ศึกษา
พึงทราบวินิจฉัยแม้โดยธรรมที่เป็นปัจจุบุบัน ในสัมปยุตตปัจฉิมนี้ ดัง
พรรณนามาแล้วแล.

วรรณานนิตเทศแห่งสัมปยุตตปัจฉิม จบ

[๒๑] วิปยุตตปัจฉิม ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นผู้
ไม่ประกอบ กล่าวคือ

๑. รูปธรรมทั้งหลายเป็นปัจฉิมแก่นามธรรมทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจฉิม
๒. นามธรรมทั้งหลายก็เป็นปัจฉิมแก่รูปธรรมทั้งหลาย ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจฉิม.

วรรณานิทเทศแห่งวิปยุตตปัจจย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน วิปยุตตปัจจยนิเทศ ต่อไป.

คำนี้ว่า รูปธรรมเป็นวิปยุตตปัจจยแก่รูปธรรม พึงทราบด้วยอำนาจหทัยวัตถุและจักขุนทรีย์เป็นต้นก่อน ๆ จริงอยู่ รูปธรรม ๖ อย่างเหล่านี้เองเป็นวิปยุตตปัจจยแก่รูปขันธ์. ถึงแม้ธรรมที่เป็นอารมณ์มีรูปายตนะเป็นต้น เป็นวิปยุตตกัน (กับจักขายตนะเป็นต้น) ก็จริง แต่ก็ไม่จัดเป็นวิปยุตตปัจจย.

ถามว่า เพราะเหตุไร ?

ตอบว่า เพราะไม่มีความเกี่ยวข้องในเรื่องสัมปโยคะ. อรูปขันธ์ทั้งหลายเกิดขึ้น เหมือนออกมาจากภายในแห่งรูปอันเป็นที่อาศัย มีจักขุปสาทเป็นต้น. ความเกี่ยวข้องในจักขุปสาทเป็นต้นเหล่านี้ จึงมีอยู่ไม่ว่าอรูปขันธ์เหล่านั้นจะสัมปยุตหรือวิปยุตกับจักขุปสาทเป็นต้นเหล่านั้นก็ตาม. ส่วนธรรมที่เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นเพียงอารมณ์แห่งจิตที่เกิดขึ้น เพราะอาศัยวัตถุรูปเท่านั้น เพราะเหตุนี้ความเกี่ยวข้องเรื่องสัมปโยคะในจักขุปสาทเป็นต้นเหล่านั้น จึงไม่มี. รูปายตนะเป็นต้นเหล่านั้นไม่จัดเป็นวิปยุตตปัจจย เพราะไม่มีการเกี่ยวข้องในเรื่องสัมปโยคะ ด้วยประการฉะนี้. ผู้ศึกษาพึงทราบความเป็นวิปยุตตปัจจยนี้ในหทัยวัตถุเป็นต้นด้วย. สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ใน ปัญหาวาระ ว่า " วัตถุรูปเป็นปัจจยแก่กุศลขันธ์และอกุศลขันธ์ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย จักขายตนะ ฯ ล ฯ กายายตนะ เป็นปัจจยแก่จักขุวิญญาณ ฯ ล ฯ กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย. วัตถุรูปเป็นปัจจยแก่ขันธ์ที่เป็นวิปากาพยา-กตะ และกิริยาพยากตะ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจย."

คำนี้ว่า อรูปธรรมเป็นปัจจัยแก่รูปธรรมด้วยอำนาจของวิปยุตต-
ปัจจัย ผู้ศึกษาพึงทราบด้วยอำนาจขั้น ๔. จริงอยู่ ในบรรดาอรูปธรรม
ขั้น ๔ เป็นวิปยุตตปัจจัยแก่รูปธรรมที่เป็นสหหัตตะและปุเรหัตตะ. ส่วน
นิพพานถึงจะเป็นอรูปธรรม ก็ไม่เป็นปัจจัยแก่รูปด้วยอำนาจของวิป-
ยุตตปัจจัย. จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ประกอบด้วยขั้น ๔
ไม่ประกอบด้วยขั้น ๔ (คือสัมปยุตหรือวิปยุตใช้กับนามขั้น). ผู้
ศึกษาพึงทราบว่า เฉพาะขั้น ๔ เท่านั้น เป็นวิปยุตตปัจจัยด้วยประการ
ฉะนี้. สมจริง ดังที่พระองค์ตรัสไว้ใน ปัญหาวาระ ว่า ที่เป็นสหหัตตะ
กุศลขั้นเป็นปัจจัยแก่จิตตตชรูป ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย. ที่เป็น
ปัจฉาหัตตะ กุศลขั้นเป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิป-
ยุตตปัจจัย ในขณะที่ปฏิสนธิขั้นที่เป็นวิปากาพหัตตะเป็นปัจจัยแก่กัมมชรูป
ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย ขั้นทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ ด้วย
อำนาจของวิปยุตตปัจจัย. ผู้ศึกษาพึงทราบการพรรณานาบาลีในอธิการนี้
อย่างนี้.

ก็ชื่อว่า วิปยุตตปัจจัยนี้ โดยสังเขป ได้แก่ รูปธรรมและอรูปธรรม
ที่กำลังเป็นไปในปัญจโวการภพ. บรรดาอรูปธรรมและอรูปธรรมเหล่านั้น
รูปธรรมจำแนกได้ ๖ อย่าง ด้วยอำนาจแห่งหทัยวัตถุและจักขุปสาท
เป็นต้น. อรูปธรรมที่เกิดในปัญจโวการภพ จำแนกได้ ชาติ คือกุศล
อกุศล วิบาก กิริยา. อรูปธรรมนั้นโดยภูมิจำแนกได้ ๑๑ ภูมิ คือ
กุศล ๔ อกุศล ๑ วิบาก ๓ กิริยา ๓ ด้วยอำนาจแห่งกามาวจรภูมิเป็น
๑. อภิ. ธาตุกถา

ต้น. แต่รูปวิบากไม่เป็นวิปยุตตปัจจัย. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกด้วยประการต่าง ๆ ในวิปยุตตปัจจัยนี้ ดังพรรณนามานี้

ก็ในวิปยุตตปัจจัยที่จำแนกแล้วอย่างนี้ กุศล และอกุศลทั้ง ๔ ภูมิที่เกิดในปัญจโวการภพ เป็นปัจจัยแก่จิตชรูปที่เกิดขึ้นพร้อมกับตน ด้วยอำนาจของสหชาตวิปยุตตปัจจัย. เป็นปัจจัยแก่รูปกายที่มีสมุฏฐาน ๔ และ ๓ ที่เกิดก่อน ที่ล่วงเลยอุปาทนขณะมาถึงจิตขณะ ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตวิปยุตตปัจจัย. ก็คำว่า **รูปกายที่มีสมุฏฐาน ๓** ในที่นี้ ผู้ศึกษาพึงทราบว่า ได้แก่กานแห่งพรหมปารีสชา เป็นต้น เพราะไม่มีอาหารสมุฏฐาน.

ก็กามาวจรวิบากและรูปาวจรวิบาก เป็นปัจจัยแก่จิตชรูป ในปวัตติกาลและกัมมชรูปในปฏิสนธิกาล ด้วยอำนาจของสหชาตวิปยุตตปัจจัย. โลกุตตรวิบากเป็นปัจจัยเฉพาะแก่จิตชรูปอย่างเดียว. ก็วิบากทั้ง ๓ ภูมิ (กาม+รูป+โลกุตตระ) เป็นปัจจัยแก่กายที่มีสมุฏฐาน ๔ และ ๓ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตวิปยุตตปัจจัย.

กิริยาทั้ง ๓ ภูมิ เป็นปัจจัยแก่จิตชรูป ด้วยอำนาจของสหชาตวิปยุตตปัจจัย, เป็นปัจจัยแก่กายที่มีสมุฏฐาน ๔ และสมุฏฐาน ๓ ซึ่งเกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตวิปยุตตปัจจัย.

ส่วนในฐิตรูป ๖ อย่างนั้น วัตถุรูปเป็นปัจจัยแก่กามาวจรวิบากและรูปาวจรวิบากในขณะปฏิสนธิ ด้วยอำนาจของสหชาตวิปยุตตปัจจัย. เป็นปัจจัยแก่กุศลทั้ง ๔ ภูมิ อกุศล ๑ ภูมิ วิบากทั้ง ๓ ภูมิ เว้นวิญญาณจิต ๑๐ และกิริยาจิตทั้ง ๓ ภูมิที่เกิดขึ้นในปวัตติกาล ด้วยอำนาจของปุรชาตวิปยุตตปัจจัย. จักขายตนะเป็นต้น เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ

เป็นต้น. ด้วยอำนาจของปุระชาตวิปยุตตปัจจัย ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัย
แม้โดยธรรมที่เป็นปัจจัยขุบบันในอธิการนี้ ดังพรรณนามาแล้วแล.

วรรณนานิทเทศแห่งวิปยุตตปัจจัย จบ

[๒๒] อตฺถิปัจจยฺ ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นผู้ยังมีอยู่
กล่าวคือ

๑. นามขันธ์ ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของอตฺถิ
ปัจจยฺ

๒. มหาภูตรูป ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของ
อตฺถิปัจจยฺ

๓. ในปฏิสนธิขณะ นามรูปเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วย
อำนาจของอตฺถิปัจจยฺ

๔. จิตและเจตสิกธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่รูปทั้งหลายที่
มีจิตเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจยฺ.

๕. มหาภูตรูป เป็นปัจจัยแก่อุปาทารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจจยฺ

๖. จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับจักขุวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจยฺ

๗. โสตายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับโสตวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจยฺ

๘. ฆานายตนะ เป็นปัจจัยแก่ฆานวิญญูณธาตุ และแก่กรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับฆานวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

๙. ชิวหายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชิวหาวิญญูณธาตุ และแก่กรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับชิวหาวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

๑๐. กายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญูณธาตุ และแก่กรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับกายวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

๑๑. รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญูณธาตุ และแก่กรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับจักขุวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

๑๒. สัททตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญูณธาตุ และแก่กรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับโสตวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

๑๓. คันธตนะ เป็นปัจจัยแก่ฆานวิญญูณธาตุ และแก่กรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับฆานวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

๑๔. รสยตนะ เป็นปัจจัยแก่ชิวหาวิญญูณธาตุ และแก่กรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับชิวหาวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

๑๕. โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญูณธาตุ และแก่
กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับกายวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอติ-
ปัจจัย

๑๖. รูปายตนะ สัททตนะ คันธตนะ รสยตนะ โผฏ-
ฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่มนธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบ
กับมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

๑๗. มโนธาตุ และมโนวิญญูณธาตุ อาศัยรูปใดเป็นไป รูป

นั้นเป็นปัจจัยแก่มนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ และแก่ธรรมทั้งหลาย
ที่ประกอบกับมนธาตุ และมโนวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอัติ
ปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งอัติปัจจัย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน อัติปัจจัยนิเทศ ต่อไป.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอัติปัจจัย ด้วยอำนาจแห่งสหชาตะ
ด้วยคำว่า จตุคโคโร ขนฺธา เป็นต้น. ทรงแสดงอัติปัจจัยด้วยอำนาจแห่ง
ปุเรชาตะด้วยคำว่า จกฺขุวยตฺถํ เป็นต้น. ในคำว่า ยํ รูปํ นิสฺสายํ นี้
ทรงแสดงอัติปัจจัยด้วยอำนาจธรรมทั้งที่เป็น สหชาตะและปุเรชาตะ.
บาลีนี้มาแล้วด้วยอำนาจอัติปัจจัย แห่งธรรมทั้งที่เป็นสหชาตะและปุเร
ชาตะที่เดียวด้วยประการฉะนี้.

แต่ใน ปัญฺหาวาระ ได้อัติปัจจัย ด้วยอำนาจแห่งอาหารและ
อินทรีย์ที่เป็นปัจฉาชาตะด้วย เพราะพระบาลีมาแล้วด้วยอำนาจธรรม
เหล่านี้ คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาร อินทรีย์. แต่ใน
ที่มีพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเทศนา ด้วยอำนาจแห่งธรรมที่มีส่วนเหลือ.
พรรณนาบาลีในอริการนี้เพียงเท่านี้.

ก็ชื่อว่า อัติปัจจัยนี้ มี ๒ อย่าง คือโดยเป็นอัญญมัญญะ
และไม่ใช่อัญญมัญญะ. ใน ๒ อย่างนั้น อัติปัจจัยที่เป็นอัญญมัญญะ
มี ๓ อย่าง คืออรูปกับอรูป รูปกับรูป รูปและอรูปกับรูปและอรูป.
จริงอยู่ ในคำนี้ว่า ชันธํ ๔ เป็นอัติปัจจัยแก่อรูป พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสถึงอรูปเป็นปัจจัยกัน ด้วยอำนาจการเกิดขึ้นแห่งจิตทั้งหมด. ในคำนี้

ว่า จตุตถาโร มหาภูตา ตรัสถึงรูปเป็นปัจจัยกับรูป ด้วยอำนาจการสืบต่อแห่งรูปทั้งหมด. ในคำนี้ว่า โอกกนุติกขณ นามรูปี ตรัสถึงรูปและอรูปกับรูปและอรูปเป็นปัจจัยกัน ด้วยอำนาจแห่งขั้นที่ทำหน้าที่ปฏิสนธิและวัตถุรูป. อตติปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญะมี ๓ อย่าง คืออรูปเป็นอตติปัจจัยแก่รูป รูปเป็นอตติปัจจัยแก่รูปรูปเป็นอตติปัจจัยแก่อรูป จริงอยู่ ในคำนี้ว่า จิตตเจตสิกกา ธมฺมา พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงรูปเป็นปัจจัยแก่รูป ด้วยอำนาจปัจจุโวการภพ. ในคำนี้ว่า มหาภูตา อุปาหารูปานํ ตรัสถึงรูปเป็นปัจจัยแก่รูป ด้วยอำนาจการสืบต่อแห่งรูปทั้งหมด. ในคำมีอาทิว่า " จกขวยตนํ จกขุวิญญานธาตุนา " พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า รูปเป็นปัจจัยแก่อรูป ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย ด้วยอำนาจวัตถุและอารมณ์. อีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่า อตติปัจจัยนี้โดยสังเขป จะกล่าวได้ว่า ได้แก่ เบญจ-ขั้นที่กำลังเป็นรูป คือนามและรูปที่ถึงซึ่งขณะทั้ง ๓ ก็ถูก.

อตติปัจจัยนั้น โดยประเภทแห่งชาติแยกออกเป็น ๕ ชาติ คือกุศล อกุศล วิบาก กิริยา และรูป. ใน ๕ ชาติ นั้น อตติปัจจัยที่เป็นกุศลมี ๒ คือเป็นสหชาตะกับปัจฉาชาตะ, อกุศล วิบาก และกิริยาก็เหมือนกัน. บรรดาอตติปัจจัย ที่เป็นกุศลเป็นต้นนั้น กุศลจำแนกออกเป็น ๔ ภูมิ ด้วยอำนาจเป็นกามาวจรเป็นต้น. อกุศลเป็นกามาวจรอย่างเดียว. วิบากเป็นไปทั้ง ๔ ภูมิ. กิริยาเป็นไปใน ๓ ภูมิ อตติปัจจัยคือรูปเป็นกามาวจรอย่างเดียว. ก็อตติปัจจัยคือรูปนั้นมี ๒ อย่าง ด้วยอำนาจสหชาตะและปุเรชาตะ. ใน ๒ อย่างนั้น วัตถุ ๕ และอารมณ์ ๕ เป็นปุเรชาตะอย่างเดียว. หทัยวัตถุเป็นสหชาตะก็ได้ เป็นปุเรชาตะก็ได้ ส่วนอาหารและอินทรีย์ที่มาแล้วในปัญหาวาระ ย่อมไม่ได้การจำแนกโดยเป็นสหชาตะเป็นต้น. ผู้ศึกษาพึง

ทราบวินิจฉัยโดยการจำแนกด้วยประการต่างๆ ในอธิการนี้ ดังพรรณนามาแล้ว.

ก็ในอติปัจจัยที่จำแนกไว้แบบนี้ กุศลแม่ทั้ง ๔ ภูมิที่เกิดพร้อมกันเป็นอติปัจจัย. ในปัญจโวการภพ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน แก่ขันธทั้งหลาย โดยนัยเป็นต้นว่า ขันธ ๑ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓. และเป็นปัจจัยแก่จิตตชรูป ด้วยอำนาจของอติปัจจัย. แก่สหชาตกุศลที่เหลือ เว้นรูปาวจรกุศล เป็นปัจจัยเฉพาะแก่ขันธทั้งหลายที่สัมปยุตเท่านั้นในอรุภพ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย. แก่กุศลที่เป็นปัจจชาติกะทั้ง ๔ ภูมิ เป็นปัจจัยแก่กายที่มีสมุฏฐาน ๔ และ ๓ ในปัญจโวการภพ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย แม้ในอกุศลเป็นต้นก็เช่นนี้เหมือนกัน. จริงอยู่ อกุศลที่เป็นสหชาตแม่ นั้นเป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สัมปยุต และจิตตชรูปในปัญจโวการภพ และเป็นปัจจัยเฉพาะแก่ขันธทั้งหลายที่สัมปยุตเท่านั้นในจตุโวการภพ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย. อกุศลที่เป็นปัจจชาติอกุศล เป็นปัจจัยแก่กายที่มีสมุฏฐาน ๔ และ ๓ ในปัญจโวการภพ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ก็โดยความเป็นวิบากอติปัจจัยที่เป็นกามาวจรวิบาก และรูปาวจรวิบาก เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายและกัมมชรูป ในขณะที่ปฏิสนธิโดยแน่นอน ด้วยอำนาจของสหชาติตติปัจจัย. แต่เป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตและจิตตชรูปในปวัตติกาล ด้วยอำนาจของสหชาติตติปัจจัย เป็นปัจจัยแก่กายที่มีสมุฏฐาน ๔ และ ๓ ซึ่งถึงจุติขณะแล้ว ด้วยอำนาจของปัจจชาติตติปัจจัย.

แต่อรุปาวจรวิบาก และโลกุตตรวิบาก ที่เกิดในอรุภพ เป็นปัจจัยเฉพาะแก่ธรรมที่สัมปยุตกับคนเท่านั้น ด้วยอำนาจสหชาติตติปัจจัย.

โลกุตตรวิบากในปัญจโวการภพ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตกับตนและ
จิตตชรูป ด้วยอำนาจของสหชาติตติปัจจัย เป็นปัจจัยแก่กายที่มีสมุฏฐาน
และ ๓ ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติตติปัจจัย.

โดยความเป็นกิริยา อตติปัจจัยที่เป็นรูปาวจรกิริยา เป็นปัจจัยแก่
ขันธที่สัมปยุตและจิตตชรูป ด้วยอำนาจของสหชาติตติปัจจัย. เป็นปัจจัย
แก่กายที่มีสมุฏฐาน ๔ และ ๓ ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติตติปัจจัย.

แต่กามาวจรและรูปาวจรกิริยา เป็นปัจจัยเฉพาะแก่ขันธที่สัมปยุต
เท่านั้น ในอรุภพ และเป็นปัจจัยแม่แก่จิตตชรูปในปัญจโวการภพ ด้วย
อำนาจของสหชาติตติปัจจัย. เป็นปัจจัยแก่กายที่มีสมุฏฐาน ๔ และ ๓ ด้วย
อำนาจปัจฉาชาติตติปัจจัย.

ก็ธรรมคือรูป เป็นอตติปัจจัย ๔ ปัจจัย คือสหชาติ ปุเรชาติ
อาหาร และอินทรีย์. ใน ๔ ปัจจัยนั้น อตติปัจจัยคือรูปที่เป็นสหชาติ
มี ๔ อย่าง ด้วยอำนาจแห่งสมุฏฐาน. ในสมุฏฐาน ๔ นั้น รูปที่มีกรรม
เป็นสมุฏฐาน เป็นสหชาติตติปัจจัย อย่างนี้คือ มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัย
แก่มหาภูตรูป ๓, มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๑, มหาภูตรูป ๒
เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒, มหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่อุปาทายรูป ด้วย
อำนาจของสหชาติตติปัจจัย. วัตถุรูปในขณะปฏิสนธิ เป็นปัจจัยแก่
กามาวจรวิบากและรูปาวจรวิบากขันธ ด้วยอำนาจของสหชาติตติปัจจัย.
รูปที่มีสมุฏฐาน ๓ ที่เหลือเป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติตติปัจจัย
อย่างนี้คือ มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๓, มหาภูตรูป ๓ เป็น
ปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๑, มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒, มหา
ภูตรูปเป็นปัจจัยแก่อุปาทายรูป.

ส่วน ปุเรชาติตปิัจฉยนี้ ๒ อย่าง คือ วัตถุปุเรชาติ และ อารัมมณปุเรชาติ. ทั้ง ๒ อย่างนั้น ผู้ศึกษาพึงเชื่อมความถือเอาตามนัย ที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วในปุเรชาติปิัจฉยในหนหลัง. แม้อาหารตปิัจฉย พึง ประกอบตามนัยที่ประกอบแล้วในกวกพิการาหารปิัจฉยในหนหลัง. ก็ อาหารตปิัจฉยนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า อตติปิัจฉย ใน อธิการนี้ ด้วยความเป็นปิัจฉยในขณะที่ตนยังไม่ดับไป. แม้ รูป- ชีวิตินทรีย์ พึงถือเอาตามนัยที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วในการอธิบายรูปชีวิ- ดินทรีย์ ในอินทริยปิัจฉยข้างต้น. ก็ในที่นี้ รูปชีวิตินทรีย์นั้น พระผู้- มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า อตติปิัจฉยด้วยความเป็นปิัจฉยในขณะที่ตน ยังไม่ดับไป. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัย แม้ด้วยธรรมที่เป็นปิัจฉยฉบับัน ในอธิการนี้ ดังนี้แล.

วรรณานิทเทศแห่งอตติปิัจฉย จบ

[๒๓] นัตติปิัจฉย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นผู้ไม่มี กล่าวคือ

จิตและเจตสิกธรรมที่ดับไปแล้วตามลำดับด้วยดี เป็นปิัจฉยแก่ ธรรมทั้งหลายคือจิต และเจตสิกที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ด้วยอำนาจของ นัตติปิัจฉย.

วรรณานิทเทศแห่งนัตถิปัจจย

ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยใน นัตถิปัจจยนิเทศ ต่อไป.

บทว่า **สมนนตฺตนิรุทฺธา** คือ เป็นธรรมที่ไม่มีระหว่างตนด้วยจิตตูป-
บาทอื่น ดับไปโดยลำดับด้วยดี. บทว่า **ปฏฺฐปฺปุนานํ** แปลว่า เกิดขึ้น
เฉพาะหน้า. ด้วยบทนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าข่มยังความที่นัตถิปัจจย เป็น
นัตถิปัจจย เพราะอรรถว่า ให้โอกาสแก่ธรรมที่จะเกิดภายหลังเป็นไป
จริงอยู่ เมื่อธรรมที่เกิดก่อน ไม่ให้โอกาสแก่ธรรมที่เกิดภายหลังเป็นไป
ด้วยอำนาจการที่ตนเองดับไป ความที่ธรรมในภายหลังเหล่านั้นจะเกิดขึ้น
เฉพาะหน้า ไม่พึงมี. พรรณนาบาลีในอธิการนี้เท่านั้น. คำที่เหลือทั้งหมด
ผู้ศึกษาพึงทราบตามนัยที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วในอนันตรปัจจยนั่นเอง.

จริงอยู่ ลักษณะของปัจจยเท่านั้น เป็นความแปลกกันในระหว่าง
อนันตรปัจจยกับนัตถิปัจจยนี้. แต่ความต่างกันแห่งปัจจยและปัจจยुยบัน
ไม่มีเลย. อนึ่ง ในปัจจยทั้งสองนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงปัจจย
และปัจจยुยบันโดยสรุปไว้ โดยนัยเป็นต้นว่า จักขุวิญญาณธาตุ และธรรม
ที่สัมปยุต ด้วยจักขุวิญญาณธาตุนั้นเป็นปัจจยแกมโนธาตุ. ในที่นี้ทรงแสดง
ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด โดยทั่ว ๆ ไป ด้วยอำนาจการดับไปและเกิดขึ้นว่า
ธรรมคือจิตและเจตสิกที่ดับไปตามลำดับด้วยดี เป็นปัจจยแก่ธรรมคือจิต
และเจตสิกที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า.

วรรณานิทเทศแห่งนัตถิปัจจย จบ

[๒๔] วิคตปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นผู้ปราศจากไป กล่าวคือ.

จิตและเจตสิกธรรมทั้งหลายที่ปราศจากไปแล้ว ตามลำดับด้วยดี เป็นปัจจัยแก่ธรรมทั้งหลาย คือจิตและเจตสิกที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งวิคตปัจจัย

ใน วิคตปัจจัยนิทเทศ บทว่า สมมบุตรวิคตา คือ ปราศจากไปโดยลำดับด้วยดี. ด้วยบทนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าย่อมทรงแสดงว่า วิคตปัจจัยเป็นปัจจัยโดยภาวะที่ตนเองปราศจากไป. นัตติปัจจัย และวิคตปัจจัยนี้ต่างกัน เพียงพยัญชนะเท่านั้น เนื้อความไม่ต่างกันเลย.

วรรณานิทเทศแห่งวิคตปัจจัย จบ

[๒๕] อวิคตปัจจัย ธรรมที่ช่วยอุปการะโดยความเป็นผู้ยังไมปราศจากไป กล่าวคือ

๑. นามขันธ ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย

๒. มหาภูตรูป ๔ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย

๓. ในปฏิสนธิขณะ นามธรรมและรูปธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย

๔. จิตและเจตสิกธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่รูปทั้งหลายที่มี
จิตเป็นสมุฏฐาน ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย
๕. มหาภูตรูป เป็นปัจจัยแก่อุปาทารูป ด้วยอำนาจของ
อวิคตปัจจัย
๖. จักขยตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับจักขุวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย
๗. โสตตยตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับโสตวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย
๘. ฆณายตนะ เป็นปัจจัยแก่ฆานวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับฆานวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย
๙. ชิวหายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชิวหาวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับชิวหาวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอวิคต-
ปัจจัย
๑๐. กายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับกายวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย
๑๑. รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับจักขุวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอวิคต-
ปัจจัย
๑๒. สัททตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับโสตวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย
๑๓. คันธตนะ เป็นปัจจัยแก่ฆานวิญญาณธาตุ และแก่ธรรม
ทั้งหลายที่ประกอบกับฆานวิญญาณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย

๑๔. รสายนะ เป็นปัจจัยแก่ชีวหาวิญญูณธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับชีวหาวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย

๑๕. โผฏฐัพพายนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญูณธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับกายวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย

๑๖. รูปายนะ สัททายนะ คันธายนะ รสายนะ โผฏฐัพพายนะ เป็นปัจจัยแก่มนธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย

๑๗. มโนธาตุ และมโนวิญญูณธาตุ อาศัยรูปใดเป็นไป รูปนั้นเป็นปัจจัยแก่มนธาตุ และมโนวิญญูณธาตุ และแก่กรรมทั้งหลายที่ประกอบกับมนธาตุ และมโนวิญญูณธาตุนั้น ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย.

วรรณานิทเทศแห่งอวิคตปัจจัย

คำเป็นต้นว่า จกุตโร ขุนธา ใน อวิคตปัจจัยนิทเทศ ผู้ศึกษาพึงทราบเนื้อความโดยอาการทั้งปวง ตามนัยที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วในอติปัจฉิมนิทเทศ. จริงอยู่ ปัจจัยนี้กับอติปัจฉิมต่างกันเพียงพยัญชนะเท่านั้น เนื้อความหาต่างกันไม่.

วรรณานิทเทศแห่งอวิคตปัจจัย จบ

วรรณนาปัจจัยนิตเทศวาระ

(บาลีอรรถถาหน้า ๕๕๑-๕๕๒)

เพื่อความแจ่มแจ้งแห่งการดำเนินไปแห่งญาณ ในปัจจัย ๒๔ เหล่านี้
ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้วทั้งโดยอุทเทส และนิตเทศ ดังพรรณนา
มาแล้ว บัดนี้ ผู้ศึกษาพึงทราบ ปกิณณกวินิจจัย ด้วยอำนาจแห่งบท ๑๐
เหล่านี้คือ

๑. โดยภาวะที่ธรรมหลาย ๆ อย่าง เป็นปัจจัยอย่างเดียวกัน
๒. โดยภาวะธรรมอย่างเดียว เป็นปัจจัยได้หลาย ๆ อย่าง
๓. โดยภาวะที่ปัจจัยอย่างเดียว เป็นปัจจัยได้หลาย ๆ อย่าง
๔. โดยปัจจัยที่เป็นสภาวะกัน
๕. โดยปัจจัยที่เป็นวิสภาวะกัน
๖. โดยปัจจัยที่เป็นคู่กัน
๗. โดยเห็นชนกปัจจัย และอชนกปัจจัย
๘. โดยปัจจัยที่เข้ากับธรรมได้ทั้งหมดและรูปนี้ทั้งหมด
๙. โดยการกำหนดมีอาทิว่า รูปเป็นปัจจัยแก่รูปเป็นต้น
๑๐. โดยการจำแนกโดยภพ.

ใน ๑๐ อย่างนั้น

๑. บทว่า โดยภาวะที่ธรรมหลาย ๆ อย่างเป็นปัจจัยอย่างเดียวกัน
กัน ความว่า ธรรมหลายอย่างเป็นปัจจัยโดยความเป็นอันเดียวกัน ใน
ปัจจัย ๒๓ ที่เหลือเว้น กัมมปัจจัยเหล่านี้. ส่วนกัมมปัจจัย ได้แก่เจตนา

ธรรมอย่างเดียวกัน. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยโดยภาวะที่ธรรมหลาย ๆ อย่างเป็นปัจจัยอย่างเดียวกัน ในอธิการนี้ก่อน.

๒. บทว่า **โดยภาวะที่ธรรมอย่างเดียวเป็นปัจจัยหลาย ๆ อย่าง** ความว่า ในเหตุปัจจัยก่อน ธรรมอย่างหนึ่งคือ อโมหะ ไม่เป็นเพียงปุรชาติปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย ฌานปัจจัยเท่านั้น (แต่) เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๒๐ ที่เหลือ. โอลกะ และ อโทสะ แม้ไม่เป็นอินทริยปัจจัยและมกคปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๘ ที่เหลือ. โลกะ โมหะ แม้ไม่เป็นวิปากปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๗ ที่เหลือ. โทสะ แม้ไม่เป็นอธิปติปัจจัย ก็เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๖ ที่เหลือ.

ใน **อารัมมณปัจจัย** รูปายตนะ เป็นปัจจัย ๔ อย่าง คืออารัมมณปัจจัย ปุรชาติปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย แก่จักขุวิญญาณธาตุ มโนธาตุ และอเหตุกมโนวิญญาณธาตุ แต่ยังเป็นปัจจัยด้วยอำนาจของอารัมมณาธิปติปัจจัย และอารัมมณุปนิสสยปัจจัยอีก แก่สเหตุกมโนวิญญาณธาตุ. ผู้ศึกษาพึงทราบความที่อารัมมณปัจจัยธรรมทั้งหมด เป็นปัจจัยหลายอย่างโดยนัยนี้.

ใน **อธิปติปัจจัย** ผู้ศึกษาพึงทราบความที่อารัมมณาธิปติเป็นปัจจัยหลายอย่าง ตามนัยที่กล่าวแล้วในอารัมมณปัจจัย. ในธรรมที่เป็นสหชาตาริทธิ **วิมังสาธิปติ** เป็นปัจจัย ๒๐ อย่าง เหมือนอโมหะเหตุ. **จันตะ** ไม่เป็นเหตุปัจจัย ปุรชาติปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย อินทริยปัจจัย ฌานปัจจัย และมกคปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๗ ที่เหลือ. **จิตตะ** ไม่เป็นเหตุปัจจัย ปุรชาติปัจจัย กัมมปัจจัย ฌานปัจจัย และ

มคคปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๕ ที่เหลือ. วิริยะ ไม่เป็นเหตุปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และฉานปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๘ ที่เหลือ.

ใน อนันตรปัจจัย บรรดาขั้น ๔ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้โดยนัย เป็นต้นว่า " จกฺขุญญาณธาตุ ".

เวทนาขั้น ไม่เป็นเหตุปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และมคคปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๕ ที่เหลือ.

สัญญาขั้น ไม่เป็นอินทรีย์ปัจจัย และฉานปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๖ ที่เหลือ.

ใน สังขารขั้น เหตุ เป็นปัจจัยตามนัยที่กล่าวแล้วในเหตุปัจจัย จันตะ และ วิริยะ เป็นปัจจัยตามนัยที่กล่าวแล้วในอริปัตติปัจจัย.

ผัสสะ ไม่เป็นเหตุปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อินทรีย์ปัจจัย ฉานปัจจัย และมคคปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๕ ที่เหลือ.

เจตนา ไม่เป็นเหตุปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย อินทรีย์ปัจจัย ฉานปัจจัย และมคคปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๕ ที่เหลือ.

วิตก ไม่เป็นเหตุปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทรีย์ปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑ ที่เหลือ.

วิจารณ์ ไม่เป็นมคคปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๘ ที่เหลือ.

ปีติ เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑ เหล่านี้เหมือนกัน.

เอกกคตา ไม่เป็นเหตุปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย กัมมปัจจัย และอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๒๐ ที่เหลือ.

สัทธา ไม่เป็นเหตุปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย
ฉานปัจจัย และมัคคปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๘ ที่เหลือ
สติ เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๘ คือปัจจัย ๑๘ เหล่านั้น และ
มัคคปัจจัย.

ชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๘ ที่กล่าวแล้วในสัทธา.
หิริ และ โอตตปปะ เป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๗ ที่เหลือ โดย
เอาอินทรีย์ปัจจัยออก.

เจตสิกที่เป็นคู่ๆ กัน มี กายปัสสัทธิ เป็นต้น และบรรดา
เยวาปนกะ เจตสิกคือ อธิโมกษ์ มนสิการ ตัตรมัชฌัตตตา กรูณา และ
มุทิตา ก็เหมือนกัน คือเป็นปัจจัยด้วยอำนาจปัจจัย ๑๗ เท่านั้น.

ส่วน วิตติเจตสิก เป็นปัจจัย ๑๘ อย่าง คือปัจจัย ๑๗ เหล่านั้น
และมัคคปัจจัย.

มิจฉาทิฏฐิ เป็นปัจจัย ๑๗ อย่าง โดยนำวิปากปัจจัยออก

มิจฉาวจา มิจฉากัมมันตะ และ มิจฉาอาชีวะ เป็นปัจจัย ๑๕
อย่าง คือปัจจัย ๑๗ เหล่านั้น และกัมมปัจจัย กับอาหารปัจจัย

เจตสิกธรรมเหล่านี้คือ อริหิณะ อโนตตปปะ มานะ ถินะ มิททะ
อุทธังจะ ไม่เป็นเหตุปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย
อาหารปัจจัย อินทรีย์ปัจจัย ฉานปัจจัย และมัคคปัจจัย แต่เป็นปัจจัย
ด้วยอำนาจปัจจัย ๑๖ ที่เหลือ.

วิจิกิจฉา อิสสา มัจฉริยะ และ กุกกุจจะ เป็นปัจจัย ๑๕ อย่าง
โดยเอาอธิปติปัจจัยออกจากนั้น.

พึงทราบความที่ **วิญญูณชั้น** เป็นปัจจัยหลายอย่าง ตามนัยที่กล่าวไว้ในอธิปัตปัจจัย. แม้ในสมนันตรปัจจัยก็นัยนี้เหมือนกัน.

ใน **สหชาติปัจจัย** บรรดาชั้น ๔ ก่อน พึงทราบความที่ธรรมหนึ่ง ๆ เป็นปัจจัยหลายอย่าง ตามนัยที่กล่าวแล้วนั่นเอง.

มหาภูตรูป ๔ เป็นปัจจัย ๕ อย่าง คือ อารัมมณปัจจัย อารัมมณาธิปัตปัจจัย สหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย.

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัย ๑๐ อย่าง คือ ปัจจัย ๕ เหล่านี้ และ วิปยุตตปัจจัย.

ใน **อัญญมัญญปัจจัย** ไม่มีธรรมที่ไม่เคยมีมาก่อน (คือเหมือนกับ สหชาติปัจจัย).

ใน **นิสสยปัจจัย** จักขยตนะ เป็นต้น เป็นปัจจัย ๕ อย่าง คือ อารัมมณปัจจัย อารัมมณาธิปัตปัจจัย นิสสยปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย อินทริยปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย

ใน **อุปนิสสยปัจจัย** ไม่มีธรรมไม่เคยกล่าวมาก่อน.

ใน **ปุเรชาติปัจจัย** รูปายตนะ สัททายตนะ คันธายตนะ และ รสายตนะ เป็นปัจจัย ๖ อย่าง คือ อารัมมณปัจจัย อารัมมณาธิปัตปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย ในปุเรชาติปัจจัยนี้มีคำที่ยังไม่ได้อธิบายเพียงเท่านี้.

ใน **ปัจฉาชาติปัจจัย** เป็นต้น ไม่มีธรรมที่ยังไม่เคยมีมาก่อน.

ใน **อาหารปัจจัย** กพพิการอาหารเป็นปัจจัย ๖ อย่าง คือ อารัมมณ-
ปัจจัย อารัมมณาธิปติปัจจัย อุปนิสสปัจจัย อาหารปัจจัย อตฺถิปัจจัย
และอวิกตปัจจัย.

ใน **อินทริยปัจจัย** เป็นต้น ไม่มีธรรมที่ยังไม่เคยมีมา, ผู้ศึกษาพึง
ทราบวินิจฉัย แม้โดยภาวะที่ธรรมอย่างเดียว เป็นปัจจัยได้หลายอย่าง
ในอธิการนี้ ดังพรรณนามาแล้วแล.

๓. บทว่า **โดยภาวะที่ปัจจัยเดียว** เป็นปัจจัยได้หลายอย่าง
ความว่า ธรรมใดเป็นปัจจัยแห่งปัจจัยบุบมันชนิดใดชนิดหนึ่ง ในบรรดา
เหตุปัจจัย เป็นต้น โดยอาการใด โดยอรรถใด ธรรมนั้นไม่ละอาการ
นั้น อรรถนั้น ถึงความเป็นปัจจัยหลายอย่างแก่กรรมเหล่านั้นในขณะนั้น
เอง โดยอาการใด โดยอรรถใด อย่างอื่นอีก ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัย
กรรมนั้นโดยภาวะที่เป็นปัจจัยได้หลายอย่าง โดยอาการนั้น โดยอรรถนั้น
คือ

อโมหะ เป็นเหตุปัจจัย อโมหะนั้นไม่ละอรรถแห่งเหตุปัจจัยนั้นเลย
ถึงความเป็นปัจจัยหลายอย่าง โดยอาการ ๑๑ อีก คือ อธิปติปัจจัย สห-
ชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย วิปากปัจจัย อินทริยปัจจัย
มัลลปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อตฺถิปัจจัย และอวิกต-
ปัจจัย.

อโลภะ และ **อโทสะ** ถึงความเป็นปัจจัยหลายอย่าง ด้วยอำนาจ
ปัจจัยที่เหลือจาก ๑๑ ปัจจัยนั้น โดยนำปัจจัย ๓ คือ อธิปติปัจจัย
อินทริยปัจจัย และมัลลปัจจัย ออก. **อโลภะ** และ **อโทสะ** ทั้งสองนี้
ย่อมได้ในเหตุปัจจัย และวิปากปัจจัยด้วย. ส่วนในกุศลและกิริยา ขาด

วิปากปัจจัยไป. โลภะ โทสะ และ โมหะ ย่อมถึงความเป็นปัจจัยหลาย อย่าง ด้วยอำนาจปัจจัยที่เหลือ เว้นปัจจัย ๔ คือ ปัจจัย ๓ เหล่านั้น และวิปากปัจจัย.

อาร์มมณปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งอาร์มมณปัจจัยนั้นเลย ย่อมถึงความเป็นปัจจัยหลายอย่าง ด้วยอาการ ๗ อีก คือ อาร์มมณาธิปติปัจจัย นิสสยปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย. นี้เป็นกำหนดอย่างสูงสุดในอาร์มมณปัจจัยนี้. ก็เมื่อ อรูปธรรมคือรูปธรรม ที่เป็นอดีตและอนาคต เป็นอาร์มมณปัจจัยมีอยู่ ย่อมได้ปัจจัยเพิ่มขึ้นเพียงอาร์มมณาธิปติปัจจัย และอาร์มมณูปนิสสยปัจจัย เท่านั้น.

วิมังสา ใน อธิปติปัจจัย เหมือนกับอโมหะ. จันทะ. ไม่ละอรรถ แห่งอธิปติปัจจัย ย่อมถึงความเป็นปัจจัยหลายอย่าง โดยอาการ ๘ อีก คือ สหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย วิปากปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย. วิริยะ ถึงความเป็นปัจจัยหลายอย่างด้วยอาการ ๑๐ ด้วยอำนาจปัจจัยเหล่านี้ คือ ปัจจัย ๘ เหล่านั้น และอินทริยปัจจัย กับมัคคปัจจัย. จิตตะ ถึงความเป็นปัจจัยหลายอย่าง โดยอาการ ๑๐ นอกเหนือจากอธิปติปัจจัย ด้วยอำนาจการ นำมัคคปัจจัยออกจากรู้แล้วเพิ่มอาหารปัจจัยเข้าไป. ส่วน **อาร์มมณาธิปติปัจจัย** ผู้ศึกษาพึงทราบว่าเป็นปัจจัยหลายอย่าง ตามนัยที่กล่าวแล้ว ในอาร์มมณปัจจัยในหนหลัง.

อนันตรปัจจัย และ สมันตรปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งอนันตรปัจจัย และสมันตรปัจจัย ย่อมถึงความเป็นปัจจัยหลายอย่าง ด้วยอาการ ๕ อีก คือ อุปนิสสยปัจจัย กัมมปัจจัย อาเสวนปัจจัย นัตถิปัจจัย และวิคตปัจจัย

เจตนาในอริยมรรคเท่านั้น ย่อมได้ความเป็นกัมมปัจจัย ในอนันตร-
ปัจจัยนี้ ธรรมที่เหลือหาได้ไม่.

สหชาติปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งสหชาติปัจจัยเลย ย่อมถึงความ เป็น
ปัจจัยหลายอย่าง ด้วยอาการ ๑๔ อีก คือ เหตุปัจจัย อธิปติปัจจัย
อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย อาหารปัจจัย
อินทริยปัจจัย ฌานปัจจัย มัคคปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย วิปยุตตปัจจัย
อัติปัจจัย และอวิตปัจจัย. นี่เป็นกำหนดอย่างสูงสุด แต่ว่าด้วยอำนาจ
วัตถุสหชาติ (วัตถุที่เกิดพร้อม คือ ป. หทัย) เป็นต้น พึงทราบว่ามี
เหตุปัจจัยเป็นต้น ในวัตถุสหชาตินี้. แม้ในอัญญมัญญปัจจัย ก็นัยนี้เหมือน
กัน.

นิสสยปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งนิสสยปัจจัย ย่อมถึงความ เป็นปัจจัย
หลายอย่าง ด้วยอาการ ๑๗ แม้อื่นอีก ด้วยอำนาจปัจจัยที่เหลือ โดยนำ
ออก ๖ ปัจจัยในบรรดาปัจจัย ๔ คือ อนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย
ปัจฉาชาติปัจจัย อาเสวนปัจจัย นัตถิปัจจัย วิคตปัจจัย และอรรถแห่ง
นิสสยปัจจัยของตนด้วย. แม่นี่ก็เป็นกำหนดอย่างสูงสุด ก็เมื่อว่าด้วย
อำนาจแห่งวัตถุนิสสยะเป็นต้น. พึงทราบว่ามีเหตุปัจจัยเป็นต้น ใน
นิสสยปัจจัยนี้.

ใน **อุปนิสสยปัจจัย** อารัมมणูปนิสสยปัจจัย เหมือนกับอารัมมณา-
ธิปติปัจจัย. อนันตรูปนิสสยปัจจัยไม่ละอรรถแห่งอนันตรูปนิสสยปัจจัย
ย่อมถึงความ เป็นปัจจัยหลายอย่าง ด้วยอาการ ๖ อีก คือ อนันตรปัจจัย
สมันตรปัจจัย กัมมปัจจัย อาเสวนปัจจัย นัตถิปัจจัย. และวิคตปัจจัย.
อริยมรรคเจตนาเท่านั้น ย่อมได้ความเป็นกัมมปัจจัย ในอนันตรูป-

นิสสยปัจจัยนี้ ธรรมที่เหลือหาได้ไม่. ปกตูปนิสสยะ ก็คือปกตูปนิสสย-
ปัจจัยนั่นเอง.

ปุเรชาติปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งปุเรชาติปัจจัยของคน ย่อมถึงความ
เป็นปัจจัยอีกหลายอย่าง โดยอาการ ๘ อีก คือ อารัมมณปัจจัย อารัมมณา-
ธิปติปัจจัย นิสสยปัจจัย อุปนิสสปัจจัย อินทริยปัจจัย วิปยุตตปัจจัย
อตฺถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย. นี่เป็นการแสดงปัจจัยที่มากที่สุด แต่ใน
อารัมมณปุเรชาติปัจจัย ย่อมไม่ได้นิสสยปัจจัย อินทริยปัจจัย และวิป-
ยุตตปัจจัย. พึงทราบปัจจัยที่ได้หรือไม่ได้ ยิ่งไปกว่านี้.

ปัจฉาชาติปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งปัจฉาชาติปัจจัยของคน ย่อมถึงความ
ความเป็นปัจจัยหลายอย่าง ด้วยอาการ ๓ อีก คือ วิปยุตตปัจจัย อตฺถิ-
ปัจจัยและอวิคตปัจจัย.

อาสาณปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งอาสาณปัจจัย ย่อมถึงความ
เป็นปัจจัยอีกหลายอย่างโดยอาการ ๕ คือ อนันตรปัจจัย สมนันตรปัจจัย
อุปนิสสยปัจจัย นตฺถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย.

กัมมปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งกัมมปัจจัย ที่เป็นกัมมปัจจัยในขณะที่
เดียวกัน (เอกกณิกกัมมปัจจัย คือ สหชาติกัมม) ก่อน ยังถึงความ
เป็นปัจจัย
อีกหลายอย่าง ด้วยอาการ ๕ คือ สหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย
นิสสยปัจจัย วิปากปัจจัย อาหารปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย วิปยุตตปัจจัย
อตฺถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย.

ที่เป็น **นันทกณิกกัมมปัจจัย** ย่อมถึงความ
เป็นปัจจัย
อีกหลายอย่าง
โดยอาการ ๕ คือ อุปนิสสยปัจจัย อนันตรปัจจัย สมนันตรปัจจัย
นตฺถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย.

วิปากปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งวิปากปัจจัย ย่อมถึงความเป็นปัจจัย
อีกหลายอย่างด้วยอาการ ๑๔ คือ เหตุปัจจัย อธิปติปัจจัย สหชาติปัจจัย
อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย อินทริยปัจจัย
ฉานปัจจัย มัคคปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อตถิปัจจัย
และอวิคตปัจจัย.

ใน **อาหารปัจจัย** กวฬีการาหาร ไม่ละอรรถแห่งอาหารปัจจัย
ย่อมถึงความเป็นปัจจัยอีกหลายอย่างด้วยอาการ ๒ อย่าง คือ อตถิปัจจัย
และอวิคตปัจจัย. อาหาร ๓ ที่เหลือ ไม่ละอรรถแห่งอาหารปัจจัย ย่อมถึง
ความเป็นปัจจัยอีกหลายอย่างด้วยอาการ ๑๑ คือ อธิปติปัจจัย สหชาติปัจจัย
อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย อินทริยปัจจัย
สัมปยุตตปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย ตาม
สมควร.

ใน **อินทริยปัจจัย** รูปอินทริย์ ๕ ไม่ละอรรถแห่งอินทริยปัจจัย
ย่อมถึงความเป็นปัจจัยอีกหลายอย่าง โดยอาการ ๕ คือ นิสสยปัจจัย
ปุรชาติปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อตถิปัจจัย อวิคตปัจจัย. **แม้รูปชีวิตินทริย์**
ก็ไม่ละอรรถแห่งอินทริยปัจจัย ย่อมถึงความเป็นปัจจัยอีกหลายอย่างโดย
อาการ ๒ คือ อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย. **อรูปอินทริย์** ไม่ละอรรถ
แห่งอินทริยปัจจัย ย่อมถึงความเป็นปัจจัยอีกหลายอย่างโดยอาการ ๑๓ คือ
เหตุปัจจัย อธิปติปัจจัย สหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย
วิปากปัจจัย อาหารปัจจัย ฉานปัจจัย มัคคปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย
วิปยุตตปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย ตามสมควร.

ฌานปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งฌานปัจจัย ย่อมถึงความเป็นปัจจัย
อีกหลายอย่างโดยอาการ ๑๐ คือ สหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย
นิสสยปัจจัย วิปากปัจจัย อินทริยปัจจัย มัคคปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย
วิปยุตตปัจจัย อัคติปัจจัย และอวิคตปัจจัย.

มัคคปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งมัคคปัจจัย ย่อมถึงความเป็นปัจจัยอีก
หลายอย่างโดยอาการ ๑๒ คือ ปัจจัย ๑๐ ที่กล่าวไว้ในฌานปัจจัย และ
เหตุปัจจัย กับอธิปติปัจจัย ตามสมควร.

สัมปยุตตปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งสัมปยุตตปัจจัย ย่อมถึงความเป็น
ปัจจัยอีกหลายอย่างโดยอาการ ๑๓ คือ เหตุปัจจัย อธิปติปัจจัย สหชาติ-
ปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย อาหารปัจจัย
อินทริยปัจจัย ฌานปัจจัย มัคคปัจจัย อัคติปัจจัย และอวิคตปัจจัย.

วิปยุตตปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งวิปยุตตปัจจัย ย่อมถึงความเป็น
ปัจจัยอีกหลายอย่างด้วยอาการ ๑๗ ตามสมควร คือ ปัจจัยที่เหลือ โดย
นำเอาปัจจัย ๖ ออก คือ อนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย อาเสวนปัจจัย
สัมปยุตตปัจจัย นัตติปัจจัย และวิคตปัจจัย. พึงทราบวิภาคแห่งปัจจัยแห่ง
รูป และอรูปรูปในวิปยุตตปัจจัยนั้น.

อัคติปัจจัย ไม่ละอรรถแห่งอัคติปัจจัย ย่อมถึงความเป็นปัจจัยอีก
หลายอย่างโดยอาการ ๑๘ ตามสมควร ด้วยอำนาจปัจจัยที่เหลือ ด้วยนำ
ปัจจัย ๕ ออก คือ อนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย อาเสวนปัจจัย
นัตติปัจจัย และวิคตปัจจัย.

นัตติปัจจัย และ วิคตปัจจัย เหมือนกับอนันตรปัจจัย.

อวิคตปัจจัย เหมือนกับอติปัจจัย. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยแม้โดยภาวะที่ปัจจัยอย่างเดียวเป็นปัจจัยได้หลายอย่าง ในอธิการนี้ ดังพรรณนามาแล้ว.

๔. บทว่า โดยเป็นปัจจัยที่สภาคัน ความว่า จริงอยู่ในปัจจัย ๒๔ นี้ อนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย อนันตรอุปนิสสยปัจจัย อาเสวนปัจจัย นัตติปัจจัย และวิคตปัจจัย เป็นสภาคัน. อนึ่ง อารัมมณ-ปัจจัย อารัมมณชาติปัจจัย และอารัมมณอุปนิสสยปัจจัย ก็เป็นสภาคันแล. พึงทราบวินิจฉัยแม้ด้วยอำนาจของปัจจัยที่เป็นสภาคันในอธิการนี้ ด้วยอุบายนี้.

๕. บทว่า โดยเป็นปัจจัยที่เป็นวิสภาคัน ความว่า ก็บรรดาปัจจัยเหล่านี้ ปุเรชาติปัจจัยเป็นวิสภาคกับปัจฉายชาติปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย เป็นวิสภาคกับวิปยุตตปัจจัย อติปัจจัยเป็นวิสภาคกับนัตติปัจจัย วิคต-ปัจจัยเป็นวิสภาคกับอวิคตปัจจัย. พึงทราบวินิจฉัยแม้ด้วยอำนาจของปัจจัยที่เป็นวิสภาคันในอธิการนี้ โดยอุบายนี้.

๖. บทว่า โดยเป็นปัจจัยที่เป็นคู่กัน มีอธิบายว่า ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยด้วยอำนาจของปัจจัยที่เป็นคู่กันในปัจจัยเหล่านี้ ด้วยเหตุเหล่านี้คือโดยความที่มีอรรถเหมือนกัน มีศัพท์เหมือนกัน มีกาลที่ผิดกัน เป็นเหตุและเป็นผลกัน และเป็นปฏิปักษ์ต่อกันและกัน

จริงอยู่ อนันตรปัจจัย กับสมันตรปัจจัย จัดเป็นคู่หนึ่ง เพราะมีเนื้อความเหมือนกัน.

นิสสยปัจจัย กับอุปนิสสยปัจจัย จัดเป็นคู่หนึ่ง เพราะมีศัพท์เหมือนกัน .

ปุระชาตปัจฉัย กับปัจฉาชาตปัจฉัย จัดเป็นคู่หนึ่ง เพราะมีกาลเป็น
ปฏิบัติกัน.

กัมมปัจฉัย กับวิปากปัจฉัย จัดเป็นคู่หนึ่ง เพราะเป็นเหตุและเป็น
ผลกัน.

สัมปยุตตปัจฉัย กับวิปยุตตปัจฉัย จัดเป็นคู่หนึ่ง เพราะเป็น
ปฏิบัติซึ่งกันและกัน.

อัติปัจฉัย กับนัตติปัจฉัย วิคตปัจฉัย กับอวิคตปัจฉัยก็เหมือนกัน
อย่างนั้น. ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยแม้ด้วยอำนาจปัจฉัยที่เป็นของกลุ่มกันใน
อริการนี้ ดังกล่าวมาแล้ว.

๗. บทว่า โดยเป็นชนกปัจฉัย และอชนกปัจฉัย ความว่า
ก็บรรดาปัจฉัยเหล่านี้ ปัจฉัยนี้คืออนันตรปัจฉัย สมันตรปัจฉัย อนันตรุป-
นิสสยปัจฉัย ปกตูปนิสสยปัจฉัย และอาเสวนปัจฉัย นานักขณิกกัมมปัจฉัย
นัตติปัจฉัย วิคตปัจฉัย จัดเป็นชนกปัจฉัยอย่างเดียว ไม่เป็นอชนกปัจฉัย.
ปัจฉาชาตปัจฉัยเป็นฝ่ายอุปถัมภ์เท่านั้น ไม่เป็นชนกปัจฉัย. ปัจฉัยที่เหลือ
เป็นชนกกับปัจฉัย อชนกปัจฉัยและอุปถัมภ์ปัจฉัย. พึงทราบวินิจฉัยแม้ด้วย
อำนาจของปัจฉัย ที่เป็นชนกปัจฉัยและอชนกปัจฉัยในอริการนี้ ดังพรรณนา
มาแล้ว.

๘. บทว่า โดยเป็นปัจฉัยที่เข้ากับธรรมทั้งหมด และไม่ทั้งหมด
ความว่า ในปัจฉัยเหล่านี้ สหชาตปัจฉัย นิสสยปัจฉัย อัติปัจฉัย และ
อวิคตปัจฉัย ชื่อว่าเข้ากับธรรมทั้งหมด (สพพภูจันนิก). อธิบายว่า
เป็นที่ตั้ง เป็นเหตุแห่งรูปธรรมและอรูปธรรม ที่เป็นสังขตะทั้งหมด

อธิบายว่า ธรรมแม้อย่างหนึ่งเมื่อเกิดขึ้น เว้นจากปัจจัยเหล่านี้ย่อมไม่มี. อารัมมณะ อารัมมณาธิปติ อนันตระ สมันตระ อนันตรูปนิสสยะ ปกคูป-
นิสสยะ อาเสวนะ สัมปยุต นัตถิ และวิคตปัจจัย ชื่อว่าปัจจัยที่เข้าได้กับ
ธรรมไม่หมด (อสัพพัญญานิก) เพราะไม่เป็นที่ตั้งแห่งรูปธรรมและอรูป-
ธรรมทั้งหมด อธิบายว่า เป็นที่ตั้งเป็นเหตุแห่งรูปขั้นทั้งหลายเท่านั้น.
จริงอยู่ อรูปธรรมเท่านั้นย่อมเกิดเพราะปัจจัยเหล่านี้ รูปธรรมหาเกิดขึ้น
ไม่. แม้ปุเรชาติปัจจัย และปัจฉาชาติปัจจัย ชื่อว่าปัจจัยที่เข้าไม่ได้กับ
ธรรมทั้งหมด (อสัพพัญญานิก) เพราะเป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูปขั้นและ
รูปขั้นเท่านั้นตามลำดับ. แม้ปัจจัยที่เหลือจากที่กล่าวแล้วก็ชื่อว่าประกอบ
ไม่ได้ทุกแห่ง เพราะเป็นเหตุแห่งการเกิดขึ้นของรูปธรรมและอรูปธรรม
บางพวก. พึงทราบวินิจฉัยแม้ด้วยอำนาจของปัจจัยที่เข้าได้ทุกแห่ง และ
เข้าไม่ได้ทุกแห่งในอธิการนี้ ดังพรรณนามาแล้ว.

๕. บทว่า โดยการกำหนดว่า รูปเป็นปัจจัยแก่รูปเป็นต้น

ความว่า ก็ในปัจจัย ๒๔ เหล่านี้ แม้ปัจจัยอย่างหนึ่งที่เป็นรูปอย่างเดียว
จะชื่อว่าเป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูปเท่านั้น ย่อมไม่มี. แต่ที่เป็นรูปโดยส่วน
เดียว เป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูปเท่านั้นมีอยู่.

ถามว่า ก็ปัจจัยอย่างนั้นคือปัจจัยไหน ? ตอบว่า ปุเรชาติปัจจัย.
จริงอยู่ ปุเรชาติปัจจัยเป็นรูปโดยแน่นอน (แต่) เป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูป
เท่านั้น. ปัจจัยที่เป็นรูปอย่างเดียวชื่อว่าเป็นปัจจัยแก่รูปและอรูปไม่มี แต่
ที่เป็นอรูปอย่างเดียวเป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูปเท่านั้นมีอยู่. ถามว่า ได้แก่
ปัจจัยไหน ? ตอบว่า ได้แก่ปัจจัย ๖ คือ อนันตปัจจัย สมันตปัจจัย

อาเสวนปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย นัตติปัจจัย และวิคตปัจจัย. จริงอยู่
ปัจจัยทั้ง ๖ นั้นเป็นรูปอย่างเดียว เป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูปเท่านั้น.

ปัจจัยที่เป็นรูปอย่างเดียว เป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูปเท่านั้นมีอยู่.
ถามว่า ได้แก่ปัจจัยไหน ? ตอบว่า ได้แก่ปัจจชาติปัจจัย. จริงอยู่
ปัจจชาติปัจจัยนั้นเป็นรูปอย่างเดียว เป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูปเท่านั้น.

ส่วนปัจจัยที่เป็นรูปธรรมอย่างเดียว เป็นปัจจัยทั้งแก่รูปและรูป
มีอยู่. ถามว่า ได้แก่ปัจจัยไหน ? ตอบว่า ได้แก่ปัจจัย ๕ คือ เหตุ-
ปัจจัย กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย ฌานปัจจัย และมัคคปัจจัย. จริงอยู่
ปัจจัย ๕ ทั้งหมดนั้น เป็นรูปอย่างเดียว เป็นปัจจัยแก่รูปธรรมก็ได้
อรุปรธรรมก็ได้. แต่ปัจจัยที่เป็นทั้งรูปและอรุปรโดยแน่นอน ชื่อว่าเป็น
ปัจจัยเฉพาะแก่รูปเท่านั้น ย่อมไม่มี แต่เป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูปมีอยู่
ถามว่า ได้แก่ปัจจัยไหน ? ตอบว่า ได้แก่อารัมมณปัจจัย และ
อุปนิสสยปัจจัย. จริงอยู่ ปัจจัยทั้งสองนี้เป็นทั้งรูปและอรุปรแน่นอน (แต่)
เป็นปัจจัยเฉพาะแก่รูปเท่านั้น.

อนึ่ง ปัจจัยที่เป็นทั้งรูปและอรุปรโดยแน่นอน เป็นปัจจัยทั้งแก่รูป
และอรุปรมีอยู่. ถามว่า ได้แก่ปัจจัยไหน ? ตอบว่า ได้แก่อธิปัตติปัจจัย
สหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย อาหารปัจจัย อินทริยปัจจัย
วิปยุตตปัจจัย อัคติปัจจัย และอวิคตปัจจัย. จริงอยู่ ปัจจัยนั้นทั้งหมด
เป็นทั้งรูปและอรุปร (และ) เป็นปัจจัยทั้งแก่รูปและอรุปรด้วย. ฟังทราบ
วินิจฉัยแม้โดยการกำหนดมีอาทิว่า รูปเป็นปัจจัยแก่รูปเป็นต้น ในอธิการนี้
ดังกล่าวมาแล้ว.

๑๐. บทว่า โดยการจำแนกโดยภาพ ความว่า ก็บรรดาปัจจัย ๒๔ เหล่านี้ ใน ปัจจุโวหารภาพก่อน ปัจจัยอะไร ๆ ที่ชื่อว่ามิได้ ย่อมไม่มี. ส่วนใน จตุโวหารภาพ ปัจจัย ๒๑ ที่เหลือ ย่อมมีได้ โดยนำ ปัจจัย ๓ คือ ปุรชาตปัจจัย ปัจฉาตปัจจัย และวิปยุตตปัจจัย ออก ใน เอกโวหารภาพ ย่อมได้ปัจจัย ๙ เหล่านี้ คือ สหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย กัมมปัจจัย อินทริยปัจจัย อตถิปัจจัย และ อวิคตปัจจัย. ส่วนในรูปที่ไม่เนื่องด้วยอินทริย์ในภายนอก ย่อมได้ปัจจัย ๕ เท่านั้น คือ สหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย.

พึงทราบวินิจฉัยแม้โดยการจำแนกโดยภาพในอธิการนี้ ดังกล่าวมาแล้วแล.

วรรณนาปัจจัยนิตทสวาระ จบ

อนุโลมติกปัฏฐาน

๑. กุสลติกะ

๑. ปฏิจจวาระ

ปฏิจจวาระอุทเทส

(ปิ่นฉัตติวาระ^๑)

กุศลบท

[๒๖] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
ได้อย่างไร ?

๒. อกุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้
อย่างไร ?

๓. อัพยากตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
ได้อย่างไร ?

๔. กุศลธรรม และอัพยากตธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๕. อกุศลธรรม และอัพยากตธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๖. กุศลธรรมและอกุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๑. เรียกปจจวาระก็ได้.

๘. กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยาทธรรม อาศัยกุศล-
ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

อกุศลบท

[๒๗] ๑. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
ได้อย่างไร ?

๒. กุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้
อย่างไร ?

๓. อัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
ได้อย่างไร ?

๔. กุศลธรรม และอัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๕. อกุศลธรรม และอัพยาทธรรม อาศัยอกุศลธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๖. กุศลธรรม และอกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๗. กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยาทธรรม อาศัยอกุศล-
ธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

อัพยาทบท

[๒๘] ๑. อัพยาทธรรม อาศัยอัพยาทธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัยได้อย่างไร ?

๒. กุศลธรรม อาศัยอัปยาคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๓. อกุศลธรรม อาศัยอัปยาคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๔. กุศลธรรม และอัปยาคธรรม อาศัยอัปยาคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๕. อกุศลธรรม และอัปยาคธรรม อาศัยอัปยาคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๖. กุศลธรรม และอกุศลธรรม อาศัยอัปยาคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๗. กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัปยาคธรรม อาศัยอัปยาคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

กุสลาพยาทบท

[๒๕] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัปยาคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๒. อกุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัปยาคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๓. อัปยาคธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัปยาคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๔. กุศลธรรม และอัปยาคธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัปยาคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๕. อกุศลธรรม และอัพยากธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัพยากธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๖. กุศลธรรม และอกุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัพยากธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๗. กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยากธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัพยากธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

อกุศลลาพยากตบท

[๓๐] ๑. กุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรม และอัพยากธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๒. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรม และอัพยากธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๓. อัพยากธรรม อาศัยอกุศลธรรม และอัพยากธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๔. กุศลธรรม และอัพยากธรรม อาศัยอกุศลธรรม และอัพยากธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๕. อกุศลธรรม และอัพยากธรรม อาศัยอกุศลธรรม และอัพยากธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๖. กุศลธรรม และอกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรม และอัพยากธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๗. กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยากธรรม อาศัยอกุศลธรรม และอัพยากธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

กุสลากุศล

[๓๑] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม และอกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๒. อกุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม และอกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๓. อัปยาคธรรม อาศัยกุศลธรรม และอกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๔. กุศลธรรม และอัปยาคธรรม อาศัยกุศลธรรม และอกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๕. อกุศลธรรม และอัปยาคธรรม อาศัยกุศลธรรม และอกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๖. กุศลธรรม และอกุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม และอกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๗. กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัปยาคธรรม อาศัยกุศลธรรม และอกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

กุสลากุสลาพยากตบท

[๓๒] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม อกุศลธรรม และอัปยาคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๒. อกุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม อกุศลธรรม และอัปยาคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๓. อัพยาตธรรม อาศัยกุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยาตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๔. กุศลธรรม และอัพยาตธรรม อาศัยกุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยาตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๕. อกุศลธรรม และอัพยาตธรรม อาศัยกุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยาตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๖. กุศลธรรม และอกุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยาตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

๗. กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยาตธรรม อาศัยกุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยาตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

[๓๓] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมปัจจัยได้อย่างไร ?

เหตุปัจจัย ท่านจำแนกไว้พิสดารแล้วอย่างไร แม้อาร์มมปัจจัยพึงจำแนกให้พิสดารอย่างนั้น โดยแนวแห่งการสอน.

[๓๔] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัยได้อย่างไร ฯ ล ฯ เพราะอนันตรปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะสมนันตรปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะสหชาติปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะอัญญมัญญปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะนิสสยปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะอุปนิสสยปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะบุเรชาติปัจจัย

๑ ล ๑ เพราะปัจฉิมชาติปัจฉิม ๑ ล ๑ เพราะอาเสวนปัจฉิม ๑ ล ๑ เพราะ
กัมมปัจฉิม ๑ ล ๑ เพราะวิปากปัจฉิม ๑ ล ๑ เพราะอาหารปัจฉิม ๑ ล ๑
เพราะอินทริยปัจฉิม ๑ ล ๑ เพราะฉานปัจฉิม ๑ ล ๑ เพราะมคคปัจฉิม
๑ ล ๑ เพราะสัมปยุตตปัจฉิม ๑ ล ๑ เพราะวิปยุตตปัจฉิม ๑ ล ๑ เพราะ
อตถิปัจฉิม ๑ ล ๑ เพราะนัตถิปัจฉิม ๑ ล ๑ เพราะวิคตปัจฉิมได้
อย่างไร ?

[๓๕] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะอวิคตปัจฉิม
ได้อย่างไร ?

อาศัยอกุศลธรรม, อาศัยอัปยาคตธรรม, อาศัยกุศลธรรม และ
อัปยาคตธรรม, อาศัยอกุศลธรรม และอัปยาคตธรรม, อาศัยกุศลธรรม
และอกุศลธรรม, กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม อกุศลธรรม และ
อัปยาคตธรรม เกิดขึ้น. อกุศลธรรม อาศัย, อัปยาคตธรรม อาศัย,
กุศลธรรม และอัปยาคตธรรม อาศัย, อกุศลธรรม และอัปยาคตธรรม
อาศัย, กุศลธรรม และอกุศลธรรม อาศัย, กุศลธรรม อกุศลธรรม
และอัปยาคตธรรม อาศัย กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัปยาคตธรรม
เกิดขึ้น เพราะอวิคตปัจฉิมได้อย่างไร ?

เหตุปัจฉิม ท่านจำแนกไว้พิสดารแล้วอย่างไร แม้อวิคตปัจฉิม
ก็พึงจำแนกให้พิสดารเหมือนอย่างนั้น โดยแนวแห่งการสอน.

เอกมูลปัจฉิม จบ

[๓๖] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม เพราะ
อาร์มมณปัจฉิมได้อย่างไร ? ๑ ล ๑ กุศลธรรม อกุศลธรรม และ

อัพยากธรรม อาศัยกุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยากธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย เพราะอาร์มมณปัจจัยได้อย่างไร ?

[๓๗] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
อธิปติปัจจัยได้อย่างไร ? ๑ ล ๑ เพราะเหตุปัจจัย เพราะอนันตรปัจจัย,
เพราะเหตุปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย ๑ ล ๑ เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
อวิคตปัจจัยได้อย่างไร ?

ทุกมูลกปัจจัย จบ

[๓๘] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
อาร์มมณปัจจัย เพราะอธิปติปัจจัยได้อย่างไร ? เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
อาร์มมณปัจจัย เพราะอนันตรปัจจัย ๑ ล ๑ เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
อาร์มมณปัจจัย เพราะอวิคตปัจจัยได้อย่างไร ?

ติกมูลกปัจจัย จบ

[๓๙] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
อาร์มมณปัจจัย เพราะอธิปติปัจจัย เพราะอนันตรปัจจัยได้อย่างไร ?
๑ ล ๑ เพราะเหตุปัจจัย เพราะอาร์มมณปัจจัย เพราะอธิปติปัจจัย เพราะ
อวิคตปัจจัยได้อย่างไร ?

จตุรมูลกปัจจัย จบ

[๔๐] ในวาระที่มีปัจจัยห้าเป็นมูล เป็นต้น ท่านย่อเอาไว้ เอกมูลกะ

ทุมลกะ ติมูลกะ จตุมลกะ ปัญจมูลกะ สัพพมูลกปัจจย ผู้มีปัญญาพึง
จำแนกให้พิสดาร.

เหตุมูลกปัจจย จบ

[๔๑] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจย
เพราะเหตุปัจจยได้อย่างไร ? เพราะอารัมมณปัจจย เพราะอธิปัตติปัจจย
ฯลฯ เพราะอารัมมณปัจจย เพราะอวิคตปัจจยได้อย่างไร ?

กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจจย เพราะ
อนันตรปัจจย เพราะสมนันตรปัจจย เพราะสหชาติปัจจย เพราะอัญญ-
มัญญปัจจยได้อย่างไร ? เพราะอวิคตปัจจย เพราะเหตุปัจจย เพราะ
อวิคตปัจจย เพราะอารัมมณปัจจย, เพราะอวิคตปัจจย เพราะอธิปัตติปัจจย,
ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจย เพราะวิคตปัจจยได้อย่างไร ?

[๔๒] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะอวิคตปัจจย เพราะ
เหตุปัจจย เพราะอารัมมณปัจจยได้อย่างไร ? เพราะอวิคตปัจจย เพราะ
เหตุปัจจย เพราะอธิปัตติปัจจย เพราะอวิคตปัจจย เพราะเหตุปัจจย
เพราะอนันตรปัจจย, ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจย เพราะเหตุปัจจย เพราะ
วิคตปัจจยได้อย่างไร ?

[๔๓] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะอวิคตปัจจย เพราะ
เหตุปัจจย เพราะอารัมมณปัจจย เพราะอธิปัตติปัจจยได้อย่างไร ? เพราะ
อวิคตปัจจย เพราะเหตุปัจจย เพราะอารัมมณปัจจย เพราะอนันตรปัจจย
...เพราะวิคตปัจจยได้อย่างไร ?

[๔๔] เอกมูลกะ ทมูลกะ ติมูลกะ จตุมูลกะ ปัญจมูลกะ สัพพมูลก-
ปัจจัยแห่งบทหนึ่ง ๆ ผู้มีปัญญาถึงจำแนกให้พิสดาร.

ในอนุโลม มีนัยอันลึกซึ้ง ๖ ประการ คือ ติก-
ปฏิกฐานอันประเสริฐ ทุกปฏิกฐานอันอุดม ทุกัตติก-
ปฏิกฐาน ติกัตตทุกปฏิกฐาน ติกัตตติกปฏิกฐาน และทุกัต-
ทุกปฏิกฐาน.

ปัจจนียนัย

[๔๕] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยได้
อย่างไร ?

เหตุปัจจัย ท่านจำแนกไว้พิสดารแล้วในอนุโลมนี้เป็นอย่างดี นเหตุ-
ปัจจัย แม้ในปัจจนียนัย ก็พึงจำแนกให้พิสดารอย่างนั้น.

[๔๖] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนอรัมมณปัจจัย
ได้อย่างไร ? เพราะนอธิปติปัจจัย เพราะนอนนันตรปัจจัย เพราะ
นสัมมันตรปัจจัย เพราะนสหชาติปัจจัย เพราะนอัญญมัญญปัจจัย เพราะ
นนิสสยปัจจัย เพราะนอุปนิสสยปัจจัย เพราะนปุเรชาติปัจจัย เพราะ
นปัจฉาชาติปัจจัย เพราะนอาเสวนปัจจัย เพราะนกัมมปัจจัย เพราะ
นวิปากปัจจัย เพราะนอาหารปัจจัย เพราะนอินทริยปัจจัย เพราะ
นฉานปัจจัย เพราะนมัคคปัจจัย เพราะนสัมปยุตตปัจจัย เพราะ
นวิปยุตตปัจจัย เพราะโนอัคติปัจจัย เพราะนินัตติปัจจัย เพราะ
โนวิคตปัจจัย เพราะโนอวิคตปัจจัย 'ได้อย่างไร ?

[๔๗] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
นารัมมณปัจจัยได้อย่างไร ?

ในอนุโลมณัย เอกมูลละ ทมูลละ ติมูลละ จตุมูลละ จนถึง
เตวีศติมูลกปัจจัย แห่งบทหนึ่ง ๆ ท่านจำแนกไว้พิสดารแล้วอย่างใด
แม้ในปัจจุบันัยก็พึงจำแนกพิสดารอย่างนั้น.

ในปัจจุบันียะ มีนัยอันลึกซึ้ง ๖ ประการ คือ ติก-
ปฏิจจกันตอันประเสริฐ ทุกปฏิจจกันตอันอุดม ทุกตติก-
ปฏิจจกันต ติกทุกปฏิจจกันต ติกตติกปฏิจจกันต และทุกต-
ทุกปฏิจจกันต.

อนุโลมปัจจัยนัย

[๔๘] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
นารัมมณปัจจัยได้อย่างไร ?

อกุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
นารัมมณปัจจัยได้อย่างไร ?

ในอนุโลม เหตุปัจจัย ท่านจำแนกได้พิสดารแล้วอย่างใด แม้
ในอนุโลมปัจจัยนัย ก็พึงจำแนกให้พิสดารอย่างนั้น.

[๔๙] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
นอธิปติปัจจัยได้อย่างไร ? เพราะเหตุปัจจัย เพราะนอนันตรปัจจัย ฯลฯ
เพราะเหตุปัจจัย เพราะโนอวิคตปัจจัยได้อย่างไร ?

[๕๐] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
อาร์มมปัจจัย เพราะนอธิปปัจจัยได้อย่างไร ?

เพราะเหตุปัจจัย เพราะอาร์มมปัจจัย เพราะอนันตรปัจจัย ฯ ล ฯ
เพราะเหตุปัจจัย เพราะอาร์มมปัจจัย เพราะโนอวิคตปัจจัย.

เพราะเหตุปัจจัย เพราะอาร์มมปัจจัย เพราะอธิปปัจจัย เพราะ
อนันตรปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะเหตุปัจจัย เพราะอาร์มมปัจจัย เพราะ
อธิปปัจจัย เพราะโนอวิคตปัจจัย.

เพราะเหตุปัจจัย เพราะอาร์มมปัจจัย เพราะอธิปปัจจัย เพราะ
อนันตรปัจจัย เพราะสนันตรปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
อาร์มมปัจจัย เพราะอธิปปัจจัย เพราะอนันตรปัจจัย เพราะโนอวิคต-
ปัจจัย.

เพราะเหตุปัจจัย เพราะอาร์มมปัจจัย เพราะอธิปปัจจัย เพราะ
อนันตรปัจจัย เพราะสนันตรปัจจัย เพราะสหชาติปัจจัย เพราะอัญญ-
มัญญปัจจัย เพราะนิสสยปัจจัย เพราะอุปนิสสยปัจจัย เพราะปุเรชาติปัจจัย
เพราะปัจฉาชาติปัจจัย เพราะอาสวณปัจจัย เพราะกัมมปัจจัย เพราะ
วิปากปัจจัย เพราะอาหารปัจจัย เพราะอินทริยปัจจัย เพราะฌานปัจจัย
เพราะมัคคปัจจัย เพราะสัมปยุตตปัจจัย เพราะวิปยุตตปัจจัย เพราะ
อตถปัจจัย เพราะนตถปัจจัย เพราะวิคตปัจจัย เพราะโนอวิคตปัจจัย
ได้อย่างไร ?

[๕๑] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมปัจจัย
เพราะอธิปปัจจัย เพราะอนันตรปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะอวิคตปัจจัย เพราะ

นเหตุปัจจัยได้อย่างไร ? ๑ ล ๑ เพราะอวิคตปัจจัย เพราะนอาร์มมณปัจจัย
๑ ล ๑ เพราะอวิคตปัจจัย เพราะโนวิคตปัจจัย.

เพราะอวิคตปัจจัย เพราะเหตุปัจจัย เพราะนอาร์มมณปัจจัย ๑ ล ๑
เพราะอวิคตปัจจัย เพราะเหตุปัจจัย เพราะโนวิคตปัจจัย.

เพราะอวิคตปัจจัย เพราะเหตุปัจจัย เพราะนอาร์มมณปัจจัย เพราะ
นอธิปติปัจจัย ๑ ล ๑ เพราะอวิคตปัจจัย เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
นอาร์มมณปัจจัย เพราะโนวิคตปัจจัย.

เพราะอวิคตปัจจัย เพราะเหตุปัจจัย เพราะนอาร์มมณปัจจัย เพราะ
อธิปติปัจจัย เพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะสหชาติ-
ปัจจัย ๑ ล ๑ เพราะโนวิคตปัจจัยได้อย่างไร ?

ในอนุโลมปัจจนียะ มินัยอันลึกซึ้ง ๖ ประการ คือ
ติกปฏิกฐานอันประเสริฐ ทุกปฏิกฐานอันอุดม ทุกัตติก-
ปฏิกฐาน ติกัททุกปฏิกฐาน ติกัตติกปฏิกฐาน และ
ทุกัททุกปฏิกฐาน.

ปัจจนียาอนุโลมณัย

[๕๒] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย เพราะ
นอาร์มมณปัจจัย ได้อย่างไร ?

กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย เพราะ
อธิปติปัจจัย ๑ ล ๑ เพราะนเหตุปัจจัย เพราะอวิคตปัจจัยได้อย่างไร ?

[๕๓] กุศลธรรม อาศัยกุศลกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
นารัมมณปัจจัย เพราะอธิปัตติปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
นารัมมณปัจจัย เพราะอวิกตปัจจัย. เพราะเหตุปัจจัย เพราะ
นารัมมณปัจจัย เพราะอธิปัตติปัจจัย ... เพราะนอนันตปัจจัย เพราะ
นสมนันตปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะโนอัตติปัจจัย เพราะโนนัตติปัจจัย เพราะ
โนวิกตปัจจัย เพราะอวิกตปัจจัยได้อย่างไร ?

[๕๔] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะนารัมมณปัจจัย
เพราะเหตุปัจจัยได้อย่างไร ?

[๕๕] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรม เกิดขึ้น เพราะนารัมมณปัจจัย
เพราะอธิปัตติปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะนารัมมณปัจจัย เพราะอวิกตปัจจัย
 ฯ ล ฯ.

เพราะโนอวิกตปัจจัย เพราะเหตุปัจจัย, เพราะโนอวิกตปัจจัย
เพราะนารัมมณปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะโนอวิกตปัจจัย เพราะวิกตปัจจัย.

เพราะโนอวิกตปัจจัย เพราะเหตุปัจจัย เพราะนารัมมณปัจจัย
 ฯ ล ฯ เพราะโนอวิกตปัจจัย เพราะเหตุปัจจัย เพราะวิกตปัจจัย.

เพราะโนอวิกตปัจจัย เพราะเหตุปัจจัย เพราะนารัมมณปัจจัย
เพราะอธิปัตติปัจจัย ฯ ล ฯ เพราะโนอัตติปัจจัย เพราะโนนัตติปัจจัย
เพราะวิกตปัจจัยได้อย่างไร ?

ในปัจจนินยานุโลม มินัยอันลึกซึ้ง ๖ ประการ คือ
ติกปุฏฐานอันประเสริฐ ทุกปุฏฐานอันอุดม ทุกัตติก-
ปุฏฐาน ติกัททุกปุฏฐาน ติกัตติกปุฏฐาน และ
ทุกัททุกปุฏฐาน.

ป้อนัตติวาระ^๑ จบ

อรรถกถาป้อนัตติวาระ

(ว่าด้วยการตั้งชื่อ)

(บาลีอรรถกถาหน้า ๕๒๕-๕๕๒)

คำว่า ติกปุฏฐาน ทุกปุฏฐาน ๗ ล ๗ ทุกทุกปุฏฐาน นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในปุฏฐานมหาปกรณ์ อันเป็นที่รวมแห่งสมันตปุฏฐาน ๒๔ ด้วยอำนาจติกปุฏฐานเป็นฐาน ในบรรดาปุฏฐานทั้งหลาย มีอนุโลม ปุฏฐานเป็นต้น ดังกล่าวมาแล้ว โดยทรงอาศัยติกปุฏฐานเป็นต้น เหล่าใด ขยายความ ติกปุฏฐานเป็นต้นเหล่านั้น ทรงจำแนกปุฏฐานเหล่านั้นมีติกปุฏฐานเป็นต้น ด้วยอำนาจปัจจัยเหล่าใด กรันทรงแสดงเฉพาะปัจจัยเหล่านั้น ไม่พาดพิงถึงติกปุฏฐานเป็นต้นเหล่านั้น ทั้งโดยอุทเทศและนิทเทศด้วยวาระ กล่าวคือการจำแนกปัจจัยโดยการตั้งหัวข้อนี้ก่อนแล้ว เพราะพระองค์ทรงอาศัยติกปุฏฐานเป็นต้นเหล่าใด จึงตรัสคำว่า ติกปุฏฐาน ทุกปุฏฐาน ๗ ล ๗ ทุกทุกปุฏฐาน บัดนี้ เพื่อจะทรงแสดง

๑. คือปัจจนินยานุโลม.

ติกปัฏฐาน เป็นต้นเหล่านั้น ให้พิสดารด้วยอำนาจปัจจัยเหล่านั้น จึงทรง
อาศัยติกะ และทุกะหนึ่ง ๆ แต่งเทศนาด้วยวาระใหญ่ ๗. ชื่อแห่งวาระ
ใหญ่ ๗ เหล่านั้นคือ ปฏิจจวาระ สหชาตวาระ ปัจจวาระ นิสสยวาระ
สังสัทฐวาระ สัมปยุตตวาระ ปัญหาวาระ.

บรรดวาระ ๗ เหล่านั้น วาระที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยพระ-
คำรัสว่า ปฏิจจ (อาศัย) อย่างนี้ว่า กุสล ฆมม ปฏิจจ กุสโล ฆมโม
ชื่อว่า ปฏิจจวาระ.

ที่ตรัสด้วยอำนาจพระคำรัสว่า สหชาโต อย่างนี้ว่า กุสล ฆมม
สหชาโต กุสโล ฆมโม ชื่อว่า สหชาตวาระ. สหชาตวาระนั้นว่าโดย
เนื้อความแล้ว ไม่ต่างจากปฏิจจวาระที่กล่าวมาก่อน. แต่วาระที่หนึ่ง ตรัส
ด้วยอำนาจ เวไนยสัตว์ ที่จะตรัสรู้ด้วยอำนาจพระคำรัสว่า ปฏิจจจะ.
วาระที่สองตรัสด้วยอำนาจเวไนยสัตว์ ผู้จะตรัสรู้ด้วยอำนาจพระคำรัสว่า
สหชาตจะ. ก็ในวาระทั้งสองนี้ ผู้ศึกษาพึงทราบปัจจัยทั้งหลายโดยเฉพาะ
และปัจจัยอุปบันทรกรรม ด้วยอำนาจรูปธรรม และอรุปรธรรม. ก็แลปัจจัย
และปัจจัยอุปบันทรกรรมเหล่านั้น ได้เฉพาะที่เกิดพร้อมกันเท่านั้น ที่เกิดก่อน
หรือเกิดภายหลังย่อมไม่ได้.

วาระที่ตรัสด้วยอำนาจพระคำรัสว่า ปัจจยา อย่างนี้ว่า กุสล ฆมม
ปัจจยา กุสโล ฆมโม ชื่อว่า ปัจจวาระ แม้ปัจจวาระนั้น ผู้ศึกษา
พึงทราบด้วยอำนาจแห่งรูปธรรมและอรุปรธรรม เหมือนสองวาระก่อน.
อนึ่ง แม้ปุรชาตปัจจัยก็ย่อมได้ในอธิการนี้. นี้เป็นความแปลกกันแห่ง
ปัจจวาระกับสองวาระก่อน.

วาระต่อจากนั้น ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ด้วยอำนาจพระดำรัสว่า นิสฺสาย อย่างนี้ว่า กุสลํ ฌมฺมํ นิสฺสาย กุสลํ ฌมฺโม ชื่อว่า นิสฺสยวาระ. นิสฺสยวาระนั้น โดยใจความไม่ต่างจากปัจฉยวาระที่กล่าวมาก่อน แต่วาระที่หนึ่งตรัสด้วยอำนาจสัตว์ ผู้จะตรัสรู้ ด้วยอำนาจพระดำรัสว่า ปัจฉยะ ที่สองตรัสด้วยอำนาจสัตว์ผู้จะตรัสรู้ ด้วยอำนาจพระดำรัสว่า นิสฺสยะ.

ต่อจากนั้น ที่ตรัสด้วยอำนาจพระดำรัสว่า อํ สกฺกโจ อย่างนี้ว่า กุสลํ ฌมฺมํ อํ สกฺกโจ กุสลํ ฌมฺโม ชื่อว่า สํสํกฺกฐวาระ.

วาระที่ตรัสด้วยอำนาจพระดำรัสว่า สมฺปยุตฺโต อย่างนี้ว่า กุสลํ ฌมฺมํ สมฺปยุตฺโต กุสลํ ฌมฺโม ชื่อว่า สํมฺปยุตฺตวาระ. สํมฺปยุตฺตวาระนั้น โดยเนื้อความไม่ต่างจากสํสํกฺกฐวาระ วาระที่หนึ่ง ตรัสด้วยอำนาจเวไนยสัตว์ผู้จะตรัสรู้ด้วยอำนาจพระดำรัสว่า สํสํกฺกฐะ วาระที่สองตรัสด้วยพระดำรัสว่า สํมฺปยุตฺตะ. ก็ในสองวาระนี้ ผู้ศึกษาพึงทราบปัจจัยและปัจจุยบบันธรรม ด้วยอำนาจแห่งรูปธรรมเท่านั้น.

ส่วนใน วาระที่ ๗ เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกปัญหานี้ขึ้น โดยนัยเป็นต้นว่า กุสลธรรมเป็นปัจจัยแก่กุสลธรรมด้วยเหตุปัจจัย แล้วทรงจำแนกปัญหาเหล่านั้นทั้งหมดไม่ให้สับสน ไม่ให้คลุมเครืออีกโดยนัยเป็นต้นว่า กุสลเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุต ด้วยเหตุปัจจัย ฉะนั้นวาระนั้นจึงชื่อว่า ปัญฺหาวาระ เพราะทรงจำแนกปัญหาทั้งหลายไว้ดีแล้ว. ก็ในอธิการนี้ พึงทราบปัจจัย และปัจจุยบบัน ด้วยอำนาจแห่งรูปธรรม และอรูปธรรม.

บรรดาอาระเหล่านั้น วาระที่หนึ่งที่ตั้งว่า ปฏิจวาระนั้นใด วาระนั้นก็สองอย่างคือ โดยอุทเทศและนิทเทศ. ในสองอย่างนั้น อุทเทศวาระที่หนึ่งเรียกว่า ปุจฉาวาระ บ้าง.

แม้คำว่าปณัตติวาระก็เป็นชื่อแห่งอุทเทศวาระนั่นเอง. จริงอยู่วาระนั้นชื่อว่า อุทเทศวาระ เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอาศัยกุศลเป็นต้น แล้ววกกุศลเป็นต้นนั้นแสดงด้วยอำนาจแห่งเหตุปัจจัยเป็นต้น. ชื่อว่า ปุจฉาวาระ เพราะทรงอาศัยกุศลเป็นต้น ตรัสถามถึงการเกิดขึ้นแห่งกุศลเป็นต้น ด้วยอำนาจเหตุปัจจัยเป็นต้น. แม้วาระนั้น ก็ตรัสว่า ปณัตติวาระ เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอาศัยกุศลเป็นต้น แล้วให้ทราบถึงการเกิดขึ้นแห่งกุศลเป็นต้น ด้วยอำนาจเหตุปัจจัยเป็นต้น. ในข้อนั้นมีปริกัปปปุจฉาว่า กุศลธรรมพึงอาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยหรือ ?

ก็ในปริกัปปปุจฉานี้ มีใจความดังนี้ กุศลธรรมใดพึงเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย กุศลธรรมนั้นต้องอาศัยกุศลธรรมหรือ. อีกอย่างหนึ่งในอธิการนี้มีใจความดังนี้ว่า กุศลธรรมใด พึงอาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น กุศลธรรมนั้นพึงมีเพราะเหตุปัจจัยหรือ ?

ศัพท์ว่า ปฏิ ในคำว่า ปฏิจจ เป็นไปในอรรถว่า เหมือนกัน เช่น บุคคลเหมือนกัน เรียกว่าปฏิบุคคล ส่วนเท่ากัน เรียกว่า ปฏิภาค. คำว่า อิจจ นั้นกล่าวถึงความขวนขวายในการไป. ครั้นพุดรวมกันทั้งสองศัพท์ จึงมีอธิบายว่า บทว่า ปฏิจจ ความว่า เป็นไปเท่าเทียมกัน คือดำเนินไป โดยความเป็นธรรมที่ทัดเทียมกัน กล่าวคือ เกิดขึ้นพร้อมกัน อธิบายว่า เข้าถึงภาวะ คือการเกิดขึ้นพร้อมกับปัจจัยนั้น. สองบทว่า กุสโล ธมฺโม

พระผู้มีพระภาคเจ้าย่อมตรัสถามว่า กุศลธรรมพึงอาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยโดยภาวะคือการเกิดขึ้นพร้อมกัน อย่างนั้นหรือ.

อีกนัยหนึ่ง บทว่า **ปฏิจฺจ** ความว่า ทำให้เป็นปัจจัย. ก็การทำให้เป็นปัจจัยนั้น ย่อมได้ทั้งในปุจฉาปัจจัยและสหชาติปัจจัย ในที่นี้ ประสงค์เอาสหชาติปัจจัย. แม้ในคำว่า **สียา กุสลํ ฆมฺมํ ปฏิจฺจ อกุสลโธ ฆมฺโม** เป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน. ในคำว่า **สียา กุสลํ ฆมฺมํ ปฏิจฺจ อกุสลโธ ฆมฺโม** เป็นต้นนั้น อกุศลธรรมอาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น ด้วยอำนาจสหชาติปัจจัยไม่มีก็จริง. แต่ปัจจัยใดที่พระองค์วิสังขนาอยู่ ย่อมได้โดยเนื้อความและไม่ได้โดยเนื้อความในปุจฉาวาระนี้ ปัจจัยนั้นทั้งหมด พระองค์ทรงยกขึ้นด้วยอำนาจปุจฉา. ส่วนในการวิสังขนาข้างหน้า ปัจจัยใดที่ไม่ได้วิสังขนา ทรงละปัจจัยนั้นเสีย ปัจจัยใดได้วิสังขนา ทรงวิสังขนาเฉพาะปัจจัยนั้นเท่านั้น. ผู้ศึกษาครัั้นทราบอรรถแห่งปุจฉาและแนวทางแห่งปุจฉาในอธิการนี้ ดังกล่าวมาแล้ว บัดนี้พึงทราบการกำหนดปุจฉาด้วยอำนาจการคำนวณต่อไป.

ก็ในคำว่า **กุสลํ ฆมฺมํ ปฏิจฺจ** นี้ ปุจฉามี ๓ คือ ที่มีกุศลบท เป็นบทต้น มีกุศล อกุศล และอัพยาทตะเป็นอวสานบท ปุจฉาอีก ๓ คือ มีกุศลบทนั้นแหละเป็นบทต้น มีการจำแนกโดยทูกะ ด้วยสามารถแห่งกุศลและอัพยาทตะเป็นต้น เป็นอวสานบท ปุจฉาอีก ๑ คือ มีกุศลบทนั้นแหละเป็นบทต้น มีติกะเป็นอวสานบท. ปุจฉา ๗ ที่มีกุศลบทเป็นบทต้น ในคำว่า **กุสลํ ฆมฺมํ ปฏิจฺจ** ดังนี้ ย่อมมีโดยประการอย่างนี้. ปุจฉาที่มีกุศลบทเป็นบทต้น มีอัพยาทตบทเป็นบทต้น มีกุสลาพยาทตบทเป็นบทต้น มีกุสลาพยาทตบทเป็นบทต้น มีกุสลาพยาทตบทเป็นบทต้น

มีกุสลากุสลาพยากตะเป็นบพต้น ก็เหมือนกัน. ปุจฉาแม่ทั้งหมดในเหตุ
ปัจฉยมี ๔๕ ข้อ อาศัยกุสลตักะ ด้วยอำนาจบพต้น (คือกุสลบพเป็นต้น)
๗ บพ ๆ ละ ๗ ปุจฉา ในอธิการนี้พึงทราบปุจฉาเหล่านั้น แม้ด้วย
สามารถแห่งมูลและอวสานอย่างนี้ คือ ปุจฉา ๕ มีมูลบพ. มีอวสาน-
บพ ๑. ปุจฉา ๕ มีมูลบพ ๒ มีอวสานบพ ๒. ปุจฉา ๓ มีมูลบพ ๑
มีอวสานบพ ๓, ปุจฉา ๕ มีมูลบพ ๒ มีอวสานบพ ๑, ปุจฉา ๕ มีมูล-
บพ ๒ มีอวสานบพ ๒, ปุจฉา ๓ มีมูลบพ ๒ มีอวสานบพ ๓, ปุจฉา
๓ มีมูลบพ ๓ มีอวสานบพ ๑, ปุจฉา ๓ มีมูลบพ ๓ มีอวสานบพ ๒,
ปุจฉา ๑ มีมูลบพ ๓ มีอวสานบพ ๓. แม้ในอารัมมณปัจฉย เป็นต้น ก็มี
ปุจฉา ๔๕ ข้อ เหมือนในเหตุปัจฉยนั้นนั่นแหละ. ในปัจฉย ๒๔ ปัจฉย
แม่ทั้งหมด.

ในนัยที่มีมูลบพ ๑ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง

ประมวลปุจฉาไว้รวม ๑,๑๓๖ ข้อ

ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเริ่ม นัยที่มีมูลสอง ว่า เหตุ-
ปุจฉา อารัมมณปุจฉา เป็นต้น. ในนัยที่มีมูลสองนั้น มีทูกะ ๒๓ ทูกะ
พร้อมกับเหตุปัจฉย คือ เหตุรัมมณทูกะ ๗ ล ๗ เหตุวิคตทูกะ. แม้
ในเหตุรัมมณทูกะ ก็มีปุจฉา ๔๕ ข้อ เหมือนเหตุปัจฉย. บรรดาปุจฉา
เหล่านั้นทรงแสดงไว้ในบาลีสองข้อเท่านั้น. แม้ในเหตุวิคตทูกะ เป็นต้น
ก็มีปุจฉา ๔๕ ข้อ เหมือนในเหตุรัมมณทูกะ. บรรดาทูกะเหล่านั้น
พระผู้มีพระภาคเจ้าครั้งทรงแสดงทูกะ ๓ ทูกะตามลำดับ คือ เหตุวิคต-
ทูกะ เหตุฉนัตตรทูกะ เหตุสมนัตตรทูกะ ด้วยอำนาจแห่งปุจฉาที่หนึ่ง

แล้ว ทรงแสดงเหตุวิคตทูกะเป็นที่สุด คำที่เหลือทรงย่อไว้. ก็ผู้ศึกษา
พึงทราบการกำหนดปุจฉาในอธิการนี้ อย่างนี้ คือ

ในทกมูลกนัย ในเพราะทูกะ ๒๓ ทูกะ จึงมีปุจฉา

๑,๑๒๓ ข้อ

ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเริ่ม ติมูลกนัย ว่า เหตุปุจฉา
อารมฺมณปุจฉา อธิปติปุจฉา เป็นต้น. ในติมูลกนัยนั้น มีติกะ ๒๒
ติกะ ด้วยอำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่ง ๆ ในปัจจัย ๒๒ มีอธิปติปัจจัย
เป็นต้น กับเหตุารมฺมณทูกะ. บรรดาติกะเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า
ครั้นทรงแสดงติกะที่ ๑ และติกะที่ ๒ ด้วยอำนาจแห่งปุจฉาที่หนึ่งแล้ว
จึงทรงแสดงติกะในที่สุด. คำที่เหลือทรงย่อไว้ในทูกะ ฉนฺได แม้ในติกะ
ก็ฉนฺไดนั้น ทรงจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในติกะหนึ่ง ๆ.

ในติมูลกนัย ในติกะ ๒๒ ทั้งหมด จึงมีปุจฉา

๑,๐๗๘ ข้อ โดยจำนวน.

ต่อจากนั้นทรงเริ่ม นัยที่มีมูล ๔ ว่า เหตุปุจฉา อารมฺมณ-
ปุจฉา อธิปติปุจฉา อนนฺตรปุจฉา เป็นต้น ในนัยที่มีมูล ๔ นั้น
มีจตุกกะ ๒๑ หมวด ด้วยอำนาจการเชื่อมปัจจัย ๑ กับปัจจัย ๑ ใน
บรรดาปัจจัย ๒ มีอนนฺตรปัจจัยเป็นต้น กับติกะที่หนึ่ง. บรรดาจตุกกะ
เหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดง ๒ จตุกกะแล้ว ย่อจตุกกะที่เหลือ
ไว้. เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในจตุกกะหนึ่ง ๆ แม้ในอธิการนี้.

ในจตุมูลกนัย ในจตุกกะ ๒๑ ทั้งหมด จึงมี

ปุจฉา ๑,๐๒๕ ข้อ โดยการคำนวณ.

ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเทศนาเริ่มแต่ ปัญจมูลกนัย เป็นต้น จนถึง สัพพมูลกนัย. นัยที่ทรงย่อไว้ที่ตรัสแล้วในหนหลัง และจะพึงตรัสต่อไปข้างหน้าทั้งหมดนั้น ทรงกระทำให้เป็นแบบเดียวกัน แล้วแสดงไว้ในบาลีว่า เอกมูลกนัย ทูมูลกนัย ติมูลกนัย จตุมูลกนัย ปัญจมูลกนัย สัพพมูลกนัย อันผู้ไม่ม่งมาย พึงให้พิสดาร. ในเอกมูลกนัย เป็นต้นนั้น คำที่ควรกล่าวซ้ำพเข้าได้กล่าวไว้เรียบร้อยแล้ว. ส่วนในปัญจมูลกนัย มีปัจจัยหมวดละ ๕ รวมปัญจจะ ๒๐ หมวดถ้วน ด้วยอำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่ง ๆ ในปัจจัย ๒๐ ถ้วน มีสมนันตรปัจจัยเป็นต้นกับจตุกจะก่อน (คือที่กล่าวมาก่อน ๔ ปัจจัยในจตุมูลกนัย) เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในปัญจจะหนึ่ง ๆ ในปัญจจะเหล่านั้น

ในปัญจมูลกนัย จึงมีปุจฉา ๘๕๐ ข้อ โดยการ

คำนวณ.

ใน ฌมูลกนัย มีปัจจัยหมวดละ ๖ รวม ๑๘ หมวด ด้วยอำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจจัย ๑๘ มีสหชาติปัจจัย เป็นต้นกับปัญจจะก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในปัจจัยหนึ่ง ๆ ในฉกจะเหล่านั้น

ในฌมูลกนัย จึงมีปุจฉา ๕๓๑ ข้อ โดยการ

คำนวณ.

ใน สัตตมูลกนัย มีปัจจัยหมวดละ ๗ รวม ๑๘ หมวด ด้วยอำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจจัย ๑๘ มีอัญญมัญญปัจจัย เป็นต้นกับฉกจะก่อน เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในสัตตจะหนึ่ง ๆ ในบรรดาสัตตจะเหล่านั้น

ในสัตตมูลกนัย จึงมีปุจฉา ๘๘๒ ข้อ โดยการ

คำนวณ.

ใน **อัฐมูลกนัย** มีปัจจัยหมวดละ ๘ รวม ๑๗ หมวด ด้วยอำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจจัย ๑๗ มีนิสสยปัจจัย เป็นต้น กับ สัตตกะก่อน เพราะจัดปุจฉา ๔๘ ข้อ เข้าในอัฐกะหนึ่ง ๆ ในบรรดาอัฐกะเหล่านั้น

ในอัฐมูลกนัย จึงมีปุจฉา ๘๓๓ ข้อ โดยการ

คำนวณ.

ใน **นวมูลกนัย** มีปัจจัยหมวดละ ๘ รวม ๑๖ หมวด ด้วยอำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจจัย ๑๖ มีอุปนนิสสยปัจจัย เป็นต้น กับอัฐกะก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๘ ข้อ เข้าในนวกะหนึ่ง ๆ ในบรรดานวกะเหล่านั้น

ในนวมูลกนัย จึงมีปุจฉา ๗๘๔ ข้อ โดยการ

คำนวณ.

ใน **ทสมูลกนัย** มีปัจจัยหมวดละ ๑๐ รวม ๑๕ หมวด ด้วยอำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจจัย ๑๕ มีปุเรชาติปัจจัย เป็นต้น กับนวกะก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๘ ข้อ เข้าในทสกะหนึ่ง ๆ ในบรรดาทสกะนั้น ๆ

ในทสมูลกนัย จึงมีปุจฉา ๗๓๕ ข้อ โดยการ

คำนวณ.

ใน **เอกาทสมูลกนัย** มีปัจจัยหมวดละ ๑๑ รวม ๑๔ หมวด ด้วยอำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจจัย ๑๔ มีปัจฉาชาติปัจจัย

เป็นต้น กับทศกะก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในหมวดหนึ่ง ๆ
ในบรรดาเอกาทศกะเหล่านั้น

ในนัยที่มีมูล ๑๑ จึงมีปุจฉา ๖๘๖ ข้อ.

ใน **นัยที่มีมูล ๑๒** มีปัจจัยหมวดละ ๑๒ รวม ๑๓ หมวด ด้วย
อำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจจัย ๑๓ มีอาเสวนปัจจัย เป็นต้น
กับเอกาทศกะก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในหมวดหนึ่ง ๆ ใน
บรรดาทวารทศกะเหล่านั้น

ในนัยที่มีมูล ๑๒ จึงมีปุจฉา ๖๕๕ ข้อ โดยการ

กำหนด.

ใน **นัยที่มีมูล ๑๓** มีปัจจัยหมวดละ ๑๓ รวม ๑๒ หมวด ด้วย
อำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจจัย ๑๒ มีกัมมปัจจัย เป็นต้น
กะบทวารทศกะก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในหมวดหนึ่ง ๆ
ในบรรดาไตรศกะเหล่านั้น

ในนัยที่มีมูล ๑๓ จึงมีปุจฉา ๕๘๘ ข้อ โดยการ

กำหนด.

ใน **นัยที่มีมูล ๑๔** มีปัจจัยหมวดละ ๑๔ รวม ๑๑ หมวด ด้วย
อำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจจัย ๑๑ มีวิปากปัจจัย เป็นต้น
กับไตรศกะก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในหมวดหนึ่ง ๆ ใน
บรรดาจตุทศกะเหล่านั้น

ในนัยที่มีมูล ๑๔ จึงมีปุจฉา ๕๓๕ ข้อ โดยการ

กำหนด.

ใน **นัยที่มีมูล ๑๕** มีปัจฉัยหมวดละ ๑๕ รวม ๑๐ หมวด ด้วย
อำนาจการเชื่อมปัจฉัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจฉัย ๑๐ มีอาหารปัจฉัย เป็นต้น
ดับจุทสกะก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในหมวดหนึ่ง ๆ ใน
บรรดาปัจฉัยหมวด ๑๕ เหล่านั้น

ใน**นัยที่มีมูล ๑๕** จึงมีปุจฉา ๔๕๐ ข้อ โดยการ

คำนวณ.

ใน **นัยที่มีมูล ๑๖** มีปัจฉัยหมวดละ ๑๖ มรรค ด้วยอำนาจ
การเชื่อมปัจฉัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจฉัย ๕ มีอินทริยปัจฉัย เป็นต้น กับ
หมวด ๑๕ ก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในพวกหนึ่ง ๆ ใน
บรรดาปัจฉัยหมวด ๑๖ เหล่านั้น

ใน**นัยที่มีมูล ๑๖** จึงมีปุจฉา ๔๕๑ ข้อโดยการ

คำนวณ.

ใน **นัยที่มีมูล ๑๗** มีปัจฉัยหมวดละ ๑๗ รวม ๘ หมวด ด้วย
อำนาจการเชื่อมปัจฉัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจฉัย ๘ มีมานปัจฉัย เป็นต้น
กับหมวด ๑๖ ก่อน. เพราะปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในหมวดหนึ่ง ๆ ใน
บรรดาปัจฉัยหมวด ๑๗ เหล่านั้น

ใน**นัยที่มีมูล ๑๗** จึงมีปุจฉา ๓๕๒ ข้อ โดยการ

คำนวณ.

ใน **นัยที่มีมูล ๑๘** มีปัจฉัยหมวดละ ๑๘ รวม ๗ หมวด ด้วย
อำนาจการเชื่อมปัจฉัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจฉัย ๗ มีมัคคปัจฉัย เป็นต้น
กับปัจฉัยหมวด ๑๗ ก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในหมวดหนึ่ง ๆ
ในบรรดาปัจฉัยหมวด ๑๘ เหล่านั้น

ในนัยที่มีมูล ๑๘ จึงมีปุจฉา ๓๔๓ ข้อ โดยการ

กำหนด.

ใน นัยที่มีมูล ๑๘ มีปัจจัยหมวดละ ๑๘ รวม ๖ หมวด ด้วย
อำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่งๆ ในบรรดาปัจจัย ๖ มีสัมปยุต ปัจจัย เป็นต้น
กับปัจจัยหมวด ๑๘ ก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๘ ข้อ เข้าในหมวดหนึ่งๆ
ในบรรดาปัจจัยหมวด ๑๘ เหล่านั้น

ในนัยที่มีมูล ๑๘ จึงมีปุจฉา ๒๘๔ ข้อ โดยการ

กำหนด.

ใน นัยที่มีมูล ๒๐ มีปัจจัยหมวดละ ๒๐ รวม ๕ หมวด ด้วย
อำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่งๆ ในบรรดาปัจจัย ๕ มีวิปยุตตปัจจัย เป็นต้น
กับปัจจัยหมวด ๑๘ ก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๑๘ ข้อ เข้าในหมวดหนึ่งๆ
ในบรรดาปัจจัยหมวด ๒๐ เหล่านั้น

ในนัยที่มีมูล ๒๐ จึงมีปุจฉา ๒๔๕ ข้อ โดยการ

กำหนด.

ใน นัยที่มีมูล ๒๑ มีปัจจัยหมวดละ ๒๑ รวม ๔ หมวด ด้วย
อำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่งๆ ในบรรดาปัจจัย มีอติปัจจัย เป็นต้น
กับหมวด ๒๐ ก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในหมวดหนึ่งๆ ใน
บรรดาปัจจัยหมวด ๒๑ เหล่านั้น

ในนัยที่มีมูล ๒๑ ผู้รู้ลักษณะ จึงนับประมวล

ปุจฉาได้ ๑๘๖ ข้อ.

ใน นัยที่มีมูล ๒๒ มีปัจจัยหมวดละ ๒๒ รวม ๓ หมวด ด้วย
อำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่งๆ บรรดาปัจจัย ๓ มีนัตติปัจจัย เป็นต้น กับ

หมวด ๒๑ ก่อน. เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในหมวดหนึ่งๆ ใน
บรรดาหมวด ๒๒ เหล่านั้น

ในนัยที่มีมูล ๒๒ จึงมีปุจฉา ๑๔๗ ข้อ โดยการ

คํานวณ.

ใน นัยที่มีมูล ๒๓ มีปัจจัยหมวดที่ ๒๓ รวม ๒ หมวด ด้วย
อำนาจการเชื่อมปัจจัยหนึ่งๆ บรรดาวิคตาวิกตปัจจัยทั้งสอง กับหมวด ๒๒
ก่อน บรรดาวิคตปัจจัยและอวิคตปัจจัยทั้งสอง กับหมวด ๒๒ ก่อน.
เพราะจัดปุจฉา ๔๕ ข้อ เข้าในหมวดหนึ่งๆ ในบรรดาปัจจัยหมวด ๒๓
เหล่านั้น

ในนัยที่มีมูล ๒๓ อันเป็นคำรบที่ ๒๓ นี้ จึงมี

ปุจฉา ๕๘ ข้อ โดยการคํานวณ.

ส่วน นัยที่มีมูล ๒๔ ผู้ศึกษาพึงทราบด้วยอำนาจการประชุมแห่ง
ปัจจัยทั้งหมด เพราะเหตุที่นั่นแหละพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า มีปัจจัย
ทั้งหมดเป็นมูล. ในนัยที่มีมูล ๒๔ นั้น มีปุจฉา ๔๕ ข้อเท่านั้น ฉะนั้น
ปุจฉานั้นทั้งหมด พระศาสดาทรงถือเอาเฉพาะบทว่า เหตุปัจจัยเท่านั้น
จำแนกโดยพิสดารยิ่งในเทพบริษัท ด้วยอำนาจแห่งนัยที่มีมูลหนึ่ง เป็นต้น
จบลงด้วยนัยที่มีปัจจัยทั้งหมดเป็นมูล. ในอธิการนี้ทรงแสดงปุจฉาไว้โดย
ย่อ. ก็ประมวลการนับปุจฉาเหล่านั้นทั้งหมด ดังนี้.

จริงอยู่ ในนัยที่มีมูลหนึ่ง ปุจฉามาแล้ว ๑,๑๗๖ ข้อ บรรดา
ปุจฉาเหล่านั้น ในนัยแห่งเหตุปัจจัย ผู้ศึกษาพึงแต่งปุจฉา ๔๕ ข้อ กับ
ด้วยปัจจัยที่เป็นมูลนั่นเอง แม้พึงถือเอาในที่มิเหตุปัจจัยเป็นมูลนี้.
ปุจฉาที่เหลือผู้ศึกษาพึงใส่ในนัยที่มีปัจจัยที่เหลือเป็นมูล. ในนัยที่มีมูลสอง

มีปุจฉา ๑,๑๒๗ ข้อ ที่มีมูล ๓ มี ๑,๐๗๘ ข้อ ที่มีมูล ๔ มี ๑,๐๒๕ ข้อ
ที่มีมูล ๕ มี ๕๘๐ ข้อ ที่มีมูล ๖ มี ๕๓๑ ข้อ ที่มีมูล ๗ มี ๘๘๒ ข้อ
ที่มีมูล ๘ มี ๘๓๓ ข้อ ที่มีมูล ๙ มี ๗๘๔ ข้อ ที่มีมูล ๑๐ มี ๗๓๕ ข้อ
ที่มีมูล ๑๑ มี ๖๘๖ ข้อ ที่มีมูล ๑๒ มี ๖๓๗ ข้อ ที่มีมูล ๑๓ มี ๕๘๘
ข้อ ที่มีมูล ๑๔ มี ๕๓๙ ข้อ ที่มีมูล ๑๕ มี ๔๙๐ ข้อ ที่มีมูล ๑๖ มี
๔๔๑ ข้อ ที่มีมูล ๑๗ มี ๓๙๒ ข้อ ที่มีมูล ๑๘ มี ๓๔๓ ข้อ ที่มีมูล ๑๙
มี ๒๙๔ ข้อ ที่มีมูล ๒๐ มี ๒๔๕ ข้อ ที่มีมูล ๒๑ มี ๑๙๖ ข้อ ที่มีมูล
๒๒ มี ๑๔๗ ข้อ ที่มี ๒๓ มี ๙๘ ข้อ ที่มีปัจจัยทั้งหมดเป็นมูลมี ๔๙
ข้อ ในนัยที่มีมูลหนึ่งเป็นต้น ซึ่งจำแนกออกไปโดยเหตุบทขึ้นต้น
ดังกล่าวมาแล้ว.

เฉพาะเหตุบทเท่านั้น ว่าโดยประเภทแห่งมูล

หนึ่งเป็นต้น จึงมีปุจฉา ๑๔,๗๐๐ ข้อ แล.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงแสดงประเภทแห่งปุจฉาตั้งแต่นัยที่มี
มูลหนึ่ง จนถึงนัยที่มีปัจจัยทั้งหมดเป็นมูล โดยเหตุปัจจัยขึ้นต้นดังกล่าว
มาแล้ว บัดนี้ เพื่อจะยกอารัมมณปัจจัยขึ้นแสดงเป็นต้น จึงตรัสคำว่า
กุศลธรรมพึงอาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย เพราะเหตุ-
ปัจจัยหรือ ? เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงนัยที่มีมูลหนึ่ง
ซึ่งมีอารัมมณปัจจัย เป็นต้น มีเหตุปัจจัยเป็นที่สุด ด้วยคำมีประมาณเท่านั้น
ว่า อารมฺมณปุจฺจยา เหตุปุจฺจยา. ต่อจากนั้น ทรงเริ่มนัยที่มีมูลสองว่า
อารมฺมณปุจฺจยา อธิปติปุจฺจยา ดังนี้. ในนัยที่มีมูลสองนั้น พระผู้มี-
พระภาคเจ้าครั้นทรงแสดงทุกะที่หนึ่งนี้ และอารัมมณาวิคตทุกะแล้ว ทรง

ย่อคำที่เหลือไว้. ทูะที่สุดท้ายนี้ว่า อารมฺมณปฺจฺยา เหตุปฺจฺยา คังนี้ ไม่ทรงแสดง. ก็ถ้าทูะที่สุดนั้น ปรากฏในตอนไหน ผู้ศึกษาพึงถือเอา ตอนนั้นเอง. ต่อจากนั้น เพื่อจะไม่แสดงคัมมูลนัยเป็นต้น ด้วยอำนาจ อารมฺมณปฺจฺยั แล้วแสดงปฺจฺยัหนึ่ง ๆ เป็นต้น โดยยกอธิปติปฺจฺยั เป็นต้น จึงตรัสคำมีประมาณเท่านั้นว่า อธิปติปฺจฺยา อนนฺตรปฺจฺยา สมฺนฺตรปฺจฺยา สหชาติปฺจฺยา อลฺยฺมณฺยฺลปฺจฺยา. คำนั้นผู้ศึกษา พึงทราบด้วยอำนาจนัยที่มีมูลหนึ่ง หรือที่มีปฺจฺยัทั้งหมดเป็นมูล.

ต่อจากนั้น เพื่อจะทรงแสดงเฉพาะทมูลนัยเท่านั้น โดยยกอวิคต. ปฺจฺยัขึ้นต้น จึงเริ่มคำว่า อวิคตปฺจฺยา เหตุปฺจฺยา เป็นต้น. ใน ทมูลนัยนั้น ครั้นตรัสทูะ ๓ ตามลำดับคือ อวิคตเหตุทูะ อวิคตารมฺมณ- ทูะ. อวิคตอธิปติทูะ แล้วจึงทรงแสดงทูะหนึ่งคือ อวิคตวิคตทูะ ในที่สุด.

ลำดับนั้น เพื่อจะทรงแสดงนัยที่มีมูล ๓ ด้วยอำนาจอวิคตปฺจฺยั ครั้นตรัสติกะ ๓ ตามลำดับอย่างนี้ คือ อวิคตปฺจฺยา เหตุปฺจฺยา อารมฺมณปฺจฺยา อวิคตปฺจฺยา เหตุปฺจฺยา อธิปติปฺจฺยา, อวิคต- ปฺจฺยา เหตุปฺจฺยา อนนฺตรปฺจฺยา แล้วจึงตรัสติกะสุดท้ายว่า อวิคต- ปฺจฺยา เหตุปฺจฺยา วิคตปฺจฺยา.

ลำดับนั้น เพื่อจะทรงแสดงนัยที่มีมูล ๔ ด้วยอำนาจอวิคตปฺจฺยันั้น เอง ครั้นตรัสหมวด ๔ สองหมวด คือ อวิคตปฺจฺยา เหตุปฺจฺยา อารมฺมณปฺจฺยา อธิปติปฺจฺยา, อวิคตปฺจฺยา เหตุปฺจฺยา อารมฺมณ- ปฺจฺยา อนนฺตรปฺจฺยา แล้วทรงยกบทว่า วิคตปฺจฺยา มาตั้งไว้. คำที่เหลือทั้งปวงทรงย่อไว้. เพื่อจะทรงแสดงว่าคำทั้งหมดนั้นทรงย่อไว้

จึงตรัสว่า เอกมูลกนัย ทุมูลกนัย ติมูลกนัย จตุมูลกนัย สัพพมูลกนัย
แห่งบทหนึ่ง ๆ อันผู้ศึกษาที่ไม่ม่งมายพึงขยายให้พิสดาร.

เพราะฉะนั้น ในเอกมูลกนัย มีปุจฉา ๑,๑๗๖ ข้อ ๆ ล ๆ ใน
สัพพมูลกนัยมีปุจฉา ๔๕ ข้อ ด้วยอำนาจแห่งบทว่า เหตุ เป็นต้น โดยยก
เหตุปัจจัยขึ้นต้น ฉันทใด ในเอกมูลกนัยแห่งบทหนึ่ง ๆ ก็มีปุจฉา ๑,๑๗๖
ข้อ ในสัพพมูลกนัยมีปุจฉา ๔๕ ข้อ ด้วยอำนาจแห่งบทว่า อารมณ
 เป็นต้น โดยยกปัจจัยหนึ่ง ๆ มีอารัมมณปัจจัยเป็นต้นขึ้นต้น ฉันทนั้น
ในการจำแนกทีหนึ่ง ๆ โดยเอกมูลกนัยเป็นต้น จึงมีปุจฉา ๑๔,๗๐๐
ข้อ ดังกล่าวมาแล้ว. การกำหนดการคำนวณปุจฉาเหล่านั้น ในปัจจัย
๒๔ ทั้งหมดมีดังนี้ คือ

ในอนุโลมกนัย ทรงจำแนกปุจฉาแห่งกุศลติกะไว้

๓๕๒,๘๐๐ ข้อ

กุศลติกะ ฉันทใด เวทนาติกะเป็นต้น ก็ฉันทนั้น. ในติกะ ๒๒ ติกะ
ทั้งหมด ว่า โดยการจำแนกประเภทแห่งติกะแล้ว มีปุจฉา ๓,๗๖๑,๖๐๐
ข้อ ท้องเรื่อง (พลความ) พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงย่อไว้.

ในบรรดาทุกะทั้งหลาย พระบาลีว่า "ลียา เหตุ ฐมัม ปฏิจจ
เหตุ ฐมโหม อุปะขุเขยฺย เหตุปัจจยา = ธรรมที่เป็นเหตุพึงอาศัยธรรม
ที่เป็นเหตุเกิดขึ้นหรือ" ดังนี้ ย่อมได้ปุจฉา ๕ ข้อ ในปัจจัยหนึ่ง ๆ มี
เหตุปัจจัยเป็นต้น ในทุกะหนึ่ง ๆ อย่างนี้ คือ เหตุอาศัยเหตุ. นเหตุ
อาศัยเหตุ, เหตุและนเหตุอาศัยเหตุ. นเหตุอาศัยนเหตุ, เหตุอาศัยนเหตุ,
เหตุและนเหตุอาศัยนเหตุ. เหตุอาศัยเหตุและนเหตุ. นเหตุอาศัยเหตุ
และนเหตุ, เหตุและนเหตุอาศัยเหตุและนเหตุ.

บรรดาปุจฉาเหล่านั้น ใน เอกมูลกนัย ยกเหตุปัจจัยขึ้นต้น มี ปุจฉา ๒๑๖ ข้อ. บรรดาปุจฉา ๒๑๖ ข้อเหล่านั้น สำหรับเหตุปัจจัยอย่าง เดียว ผู้ศึกษาพึงถือเอาปุจฉา ๕ ข้อ ที่ไม่ปนกับปัจจัยอื่น. ที่เหลือท่าน ถือเอาโดยวาระแห่งอธิบายปุจฉาเหล่านั้น.

มีกำหนดการคำนวณในวาระ ๒๓ มีมูลเป็นต้น จนถึงที่มีมูล เป็นต้นทั้งหมด โดยนำนวกะหนึ่ง ๆ ออกเสีย ดังนี้.

ใน ทมูลกนัย บรรดาปุจฉา ๒๑๖ ข้อ ที่แสดงไว้ใน เอกมูลกนัย นำปุจฉาออกเสีย ๕ ข้อ จึงมีปุจฉา ๒๑๑ ข้อ. ต่อจากนั้นใน ติมูลกนัย เอาออกอีก ๕ ข้อ คงเหลือ ๑๕๘ ข้อ เอาปุจฉาออกจากมูลข้างต้นที่ละ ๕ ข้อ ดังกล่าวมาแล้ว. ใน จตุมูลกนัย จึงมีปุจฉา ๑๕๕ ข้อ. ใน ปัญจมูลกนัย มี ๑๕๐ ข้อ. ใน ฉมูลกนัย มี ๑๓๑ ข้อ. ใน สัตตมูลกนัย มี ๑๖๒ ข้อ. ใน อัฏฐมูลกนัย มี ๑๕๓ ข้อ. ใน นวมูลกนัย มี ๑๔๔ ข้อ. ใน ทศมูลกนัย มี ๑๓๕ ข้อ. ใน เอกาทศมูลกนัย มี ๑๒๖ ข้อ. ใน ทวาทศมูลกนัย มี ๑๑๗ ข้อ. ใน เตรศมูลกนัย มี ๑๐๘ ข้อ. ใน จุทศมูลกนัย มี ๙๙ ข้อ. ใน ปันณศมูลกนัย มี ๙๐ ข้อ. ใน โสฬศมูลกนัย มี ๘๑ ข้อ. ใน สัตตศมูลกนัย มี ๗๒ ข้อ. ใน อัฏฐารศมูลกนัย มี ๖๓ ข้อ. ใน เอกุณวิศติมูลกนัย มี ๕๔ ข้อ. ใน วิศมูลกนัย มี ๔๕ ข้อ. ใน เอกุณวิศติมูลกนัย มี ๓๖ ข้อ. ใน พาวิศติมูลกนัย มี ๒๗ ข้อ. ใน เตรีศติมูลกนัย มี ๑๘ ข้อ และใน สัพพมูลกนัย มี ๙ ข้อ.

เหมือนอย่างว่า ใน เอกมูลกนัย มีปุจฉา ๒๐๖ ข้อ ๆ ละ ๑ ใน สัพพมูลกนัย มีปุจฉา ๕ ข้อเหล่านี้ ด้วยอำนาจแห่งเหตุปัจจัย ฉนั้นใด ว่าด้วยอำนาจแห่งบทมีอารมณ์เป็นต้น กระทำซึ่งปัจจัยหนึ่ง ๆ มีอารมณ์-

ปัจจัยเป็นต้นขึ้นต้น ในเอกมูลกนัยแห่งบทหนึ่ง ๆ ก็มีปุจฉา ๒๑๖ ข้อ ๆ ละ ๑ ในสัพพมูลกนัยมี ๕ ข้อ ฉะนั้นเหมือนกัน เพราะฉะนั้นในการจำแนกบทหนึ่ง ๆ โดยเอกมูลกนัยเป็นต้น จึงมีปุจฉา ๒,๓๐๐ ข้อ มีการกำหนดคำนวณปุจฉาเหล่านั้น ในปัจจัย ๒๔ ทั้งหมดดังนี้ ในอนุโลมกนัยแห่งเหตุทุกะ มีปุจฉา ๖๔,๘๐๐ ข้อ. แม้ในสเหตุทุกะ เป็นต้น ก็เหมือนกับเหตุทุกะ.

แม้ใน ๑๐๐ ทุกะทั้งหมด ท่านผู้รู้กล่าวปุจฉาไว้

ในทุกะ ๑๐๐ ทุกะ ๖,๔๘๐,๐๐๐ ข้อ.

นี่เป็นการกำหนดจำนวนปุจฉาใน **ติกปฏิกฐาน** และ **ทุกปฏิกฐาน** ล้วน ๆ ก่อน.

ส่วนที่ชื่อว่า **ทุกติกปฏิกฐาน** ไค อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงถือเอาติกะ ๒๒ ผนวกเข้าในทุกะ ๑๐๐ ทุกะ แสดงไว้ต่อจากนั้น ในทุกติกปฏิกฐานเมื่อนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบกำหนดจำนวนปุจฉาที่พึงแสดงประกอบติกะหนึ่ง ๆ ในบรรดาติกะ ๒๒ เข้ากับทุกะ ๑๐๐ ด้วยอำนาจแห่งนัยที่มีมูลหนึ่งเป็นต้นทั้งหมด ตามนัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้วในหนหลัง อย่างนี้ว่า " กุศลธรรมที่เป็นเหตุ พึงอาศัยกุศลธรรมที่เป็นเหตุเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยหรือ ? "

ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงถือเอาทุกะ ๑๐๐ ผนวกเข้าในติกะ ๒๒ แล้ว แสดงปฏิกฐานชื่อว่า **ติกทุกปฏิกฐาน** ไคไว้ แม้ในติกทุกปฏิกฐานนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบกำหนดจำนวนปุจฉาที่พึงแสดงประกอบทุกะหนึ่ง ๆ ใน ๑๐๐ ทุกะ เข้ากับติกะ ๒๒ ด้วยอำนาจนัยที่มีมูลหนึ่งเป็นต้นทั้งหมด ตามนัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้วในหนหลัง อย่างนี้

ว่า "ธรรมที่เป็นเหตุอันเป็นกุศล พึงอาศัยธรรมที่เป็นเหตุอันเป็นกุศล
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยหรือ ?"

ต่อจากนั้น ทรงผนวกติกะทั้งหลายเข้าในติกะนั่นเอง แล้วแสดง
ปฏิกฐานชื่อว่า ติกตักปฏิกฐาน อันใดไว้ ในติกตักปฏิกฐานเมื่อนั้น ผู้ศึกษา
พึงทราบการกำหนดนั้น ปุจฉาที่พึงแสดงประกอบติกะหนึ่ง ๆ บรรดา
๒๒ ติกะ. เข้ากับติกะ ๒๑ ที่เหลือ ด้วยอำนาจแห่งนัยที่มีมูลหนึ่งเป็นต้น
ทั้งหมด ตามนัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้วในหนหลัง อย่างนี้ว่า
" ธรรมที่สัมปยุตด้วยสุขเวทนาซึ่งเป็นกุศล พึงอาศัยธรรมที่สัมปยุต
ด้วยสุขเวทนาซึ่งเป็นกุศลเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยหรือ ?"

ต่อจากนั้น ทรงผนวกทุกะเข้าในทุกะนั่นเอง แล้วแสดงปฏิกฐาน
ที่ชื่อว่า ทุกทุกปฏิกฐาน อันใดไว้ ในทุกทุกปฏิกฐานเมื่อนั้น ผู้ศึกษา
พึงทราบการกำหนดการนับปุจฉาที่พึงแสดงประกอบทุกะหนึ่ง ๆ ใน ๑๐๐
ทุกะ กับทุกะ ๘๘ ที่เหลือ ด้วยอำนาจแห่งนัยที่มีมูลหนึ่งเป็นต้น ตามนัย
ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้วในหนหลังอย่างนี้ว่า " ธรรมที่เป็นเหตุ (และ)
เป็นเหตุ พึงอาศัยธรรมที่เป็นเหตุ (และ) มีเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุ
ปัจจัยหรือ ? "

จริงอยู่ พระตถาคตครั้งทรงแสดงประเภทนั้นทั้งหมดแล้ว จึงทรง
แสดงธรรมในเทพบริษัท. แต่พระธรรมเป็นเสนาบดีรวบรวมย่อไว้ว่า ธรรม
นี้ ๆ พระองค์ทรงแสดงในวันนี้ แล้วกล่าวในเทศนาโดยเพียงแสดงนัยนั้น
เท่านั้น. ผลความที่กล่าวย่อไว้ พระเถระย่อให้เป็นไปแล้ว. ผลความ
นั้น พระธรรมสังคากาจารย์ยกขึ้นสู่สังคหะในสังคีตีกาล ตามนัยที่พระ-

เถระให้เป็นไปแล้วนั้นแหละ. ก็เพื่อจะแสดงสังเขปนี้แห่งพลความนั้น
ข้าพเจ้าจึงตั้งคานี้ไว้ว่า **ติกญจ ปฏิกฐานวรี** เป็นต้น.

คานี้มีใจความว่า คำว่า **ติกญจ ปฏิกฐานวรี** แปลว่า ติกปฏิฐาน
อันประเสริฐ คืออันบวร. บทว่า **ทุกตุตม** แปลว่า ทุกปฏิฐานอันสูง
สุด คืออันประเสริฐสุด. บทว่า **ทุกตุติกกญเจว** คือ ทุกติกปฏิฐาน.
บทว่า **ติกทุกญจ** คือ ติกทุกปฏิฐาน. บทว่า **ติกติกกญเจว** คือ
ติกติกปฏิฐาน. บทว่า **ทุกทุกญจ** คือ ทุกทุกปฏิฐาน. คำว่า **ฉ**
อนุโลมมฺหิ นยา **สุกฺมฺภีรา** ความว่า ผู้ศึกษาพึงทราบนัย ๖ อันลึกซึ่ง
ด้วยดี มีติกปฏิฐานเป็นต้นเหล่านี้ ในอนุโลม.

บรรคานัยเหล่านั้น อนุโลมมี ๒ คือ **ฉมฺมานุโลม** และ **ปัจจยา-**
นุโลม ในอนุโลมสองนี้ ปฏิฐานที่พระองค์ให้เป็นไปด้วยอำนาจเทศนา
ที่เป็นอนุโลมแก่ธรรมที่ท่านรวบรวม ด้วยบทอภิธรรมมาติกาอย่างนี้ว่า
กฺุสฺสธรรมาศัยกฺุสฺสธรรมา ชื่อว่า **ฉมฺมานุโลม** ปฏิฐานที่พระองค์ให้
เป็นไปด้วยอำนาจเทศนาที่เป็นอันโลมแก่ปัจจย ๒๔ อย่างนี้ว่า **เหตุปัจจยา**
อารมฺมณปัจจยา ชื่อว่า **ปัจจยานุโลม**.

บรรคาคำที่เป็นคานี้เหล่านั้น คานี้ว่า **ติกญจ ปฏิกฐานวรี** ฯลฯ
ฉ อนุโลมมฺหิ นยา **สุกฺมฺภีรา** ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาหลัง หมายถึง
ถึง **ฉมฺมานุโลม**. แต่ในอริการนี้ คานี้ท่านกล่าวหมายถึง **ปัจจยา-**
นุโลม **ฉมฺมานุโลม** นั้น. เพราะฉะนั้น คำว่า **ฉ อนุโลมมฺหิ** นยา
สุกฺมฺภีรา ผู้ศึกษาพึงทราบเนื้อความในอรรถกถาอย่างนี้ว่า นัย ๖ มี
ติกปฏิฐานเป็นต้น ในฉมฺมานุโลมลึกซึ่งยิ่ง. แต่ในโอกาสนี้ ผู้ศึกษา
พึงทราบเนื้อความอย่างนี้ว่า นัย ๖ มี **ติกปฏิฐาน** เป็นต้น เฉพาะใน

ธัมมานุโลมในปัจจุบันุโลมที่เป็นไปอย่างนี้ว่า เหตุปัจจยา อารมมณ-
ปัจจยา ลึกซึ่งยิ่ง. บรรดานัย ๖ เหล่านั้น ประเภทแห่งปัจจยา นี้ พระ-
ผู้มีพระภาคเจ้าทรงย่อแสดงในปณัตตนิเวสณานี้ แห่งปฏิจวาระด้วยอำนาจ
กุศลตักกะเท่านั้น ในตักกะปฏิจวานที่เป็นอนุโลม. ส่วนในตักกะ และทักกะ
ที่เหลือ และในปฏิจวานที่เหลือไม่มีปัจจยาเลยแม้แต่ข้อเดียว.

ก็ใน สหชาตวาระ เป็นต้น ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ยก
ปัจจยาขึ้นด้วยอำนาจกุศลตักกะ ทรงแสดงเฉพาะวิตักขนาด้วยอำนาจวาระที่มี
ได้เท่านั้น. ก็เพราะพระบาลีว่า ฉ อนุโลมมहि นยา สุตมภิรา. ผู้ศึกษา
พึงยกปฏิจวานัยทั้ง ๖ เหล่านี้ ขึ้นแสดงในปัจจุบันุโลมนี้ ด้วยอำนาจ
แห่งปัจจยาทั้งหลาย เพราะฉะนั้นเป็นภาระแห่งอาจารย์ผู้อธิบายปฏิจวาน.

บัดนี้ เพื่อจะแสดง ปัจจนียปฏิจวาน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเริ่ม
คำว่า กุศลธรรมพึงอาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยหรือ ?
ในปัจจุบันุปฏิจวานนั้น มีการกำหนดปัจจยา เท่ากับอนุโลมปัจจยา เพราะ
เหตุนี้ในปัจจุบันุปฏิจวานนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ผู้ศึกษาพึง
อธิบายเหตุปัจจัยแม้ในปัจจุบันุปฏิจวาน เหมือนอธิบายเหตุปัจจัยในอนุโลม-
ปฏิจวาน แล้วตรัสไว้ในที่สุดอีกว่า พึงอธิบายเอกมุลกะจนถึงเทวีสติมุลกะ
แห่งบทหนึ่ง ๆ ในปัจจนียปฏิจวาน เหมือนในอนุโลมปฏิจวาน.

ก็คำนี้ว่า เทวีสติมุลก ในอธิการนี้ ตรัสหมายถึงมูลกปฏิจวาน
เท่านั้น ส่วนสัพพมูลกนัยในที่สุด ได้แก่จตุสติมุลกนัยนั่นเอง. นัยนั้น
ทั้งหมดทรงย่อไว้แล.

พระบาลีนี้ว่า ติกถจ ปฏิกฐานวรึ ฯเปฯ ฉ ปัจจนียมहि นยา
สุตมภิรา ดังนี้ได้แก่ปัจจนียะ ๒ อย่างคือ ธัมมปัจจนียะ และ ปัจจย-

ปัจจนียะ. ใน ๒ อย่างนั้น นัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าให้เป็นไปแล้วด้วย
อำนาจการแสดงธรรมที่สงเคราะห์ ด้วยบทอภิธรรมมาติกาอย่างนี้ว่า
กุสลา ธรรมา โดยแสดงเป็น ปัจจนียะว่า นกุสล ธรรม ปฏิจจ
นกุสโล ธรรม ชื่อว่า ธรรมปัจจนียะ นัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าให้
เป็นไปด้วยอำนาจการแสดงปัจจย ๒๔ ด้วยอำนาจเป็นปัจจยอย่างนี้ว่า
นเหตุปจฺจยา นารมฺมณปจฺจยา ชื่อว่า ปัจจยปัจจนียะ. ใน ๒ อย่าง
นั้น คาถานี้ว่า ติกฺขจ ปฏฺฐานวรี ๗เปฯ ฉ ปจฺจนียมฺหิ นยา
สุคฺคฺมฺภีรา ในอรรถกถาในหนหลัง ท่านกล่าวหมายถึง ธรรมปัจจนียะ
แต่ในอภินิหารนี้ คาถานี้ท่านกล่าวหมายถึง ปัจจยปัจจนียะ ในธัมมานุโลม
เท่านั้น. เพราะฉะนั้น ในคาถาแห่งอรรถกถาว่า " ฉ ปจฺจนียมฺหิ นยา
สุคฺคฺมฺภีรา " ผู้ศึกษาพึงทราบใจความอย่างนี้ว่า นัย ๖ มี ติกฺขปฏฺฐาน
เป็นต้นในธรรมปัจจนียะลิกซึ่งยิ่ง. แต่ในปัจจนียะที่เป็นไปแล้วอย่างนี้ว่า
นเหตุปจฺจยา นารมฺมณปจฺจยา ในโอกาสนี้ผู้ศึกษาพึงทราบเนื้อความ
อย่างนี้ว่า นัย ๖ มีติกะปฏิกฐานเป็นต้น เฉพาะในธัมมานุโลมเท่านั้น
ลิกซึ่ง. บรรดานัย ๖ เหล่านั้น ประเภทแห่งปจฺจยานี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงย่อแสดงในปณฺณตติวาระนี้แห่งปฏิจจวาระ ด้วยอำนาจธรรมเพียง
กุสลดิกะ ในอนุโลมติกปฏิกฐานเท่านั้น แม้ในติกะและทุกะที่เหลือ และ
ในปฏิกฐานที่เหลือก็ไม่มิปจฺจยาแม้แต่ข้อเดียว. ก็ในสหชาตวาระเป็นต้น
ต่อจากนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงยกปจฺจยาขึ้นด้วยอำนาจกุสลดิกะ ทรง
แสดงเฉพาะวิสัยนาด้วยอำนาจวาระที่ได้ยู่เท่านั้น. ก็เพราะพระบาลีว่า
ฉ ปจฺจนียมฺหิ นยา สุคฺคฺมฺภีรา พึงยกปฏิกฐานนัย ๖ เหล่านี้ขึ้นแสดงใน

ปัจจัยปัจจัยนี้ ด้วยอำนาจแห่งปุจฉา เพราะว่ามันเป็นภาระแห่งอาจารย์ ผู้อธิบายปุฏฐาน.

บัดนี้ เพื่อจะแสดง อนุโลมปัจจัยปุฏฐาน พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงเริ่มคำว่า " กุศลธรรมพึงอาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัยหรือ ? " ในอนุโลมปัจจัยปุฏฐานนั้น ในมูลที่มีมูละ หนึ่ง มีเหตุบทเป็นต้น มีอนุโลมปัจจัยปุฏฐาน ๒๓ ด้วยอำนาจการ เชื่อมเหตุบทกับปัจจัยหนึ่ง ๆ ในบรรดาปัจจัย ๒๓ ที่เหลือว่า

เหตุปุจฉา นอรัมมณปุจฉา ฯลฯ เหตุปุจฉา โนอวิคต- ปุจฉา ในอนุโลมปัจจัยปุฏฐานนั้นมีปุจฉา ๑,๑๒๗ ข้อ เพราะแต่ละ บทแบ่งออกได้ ๔๕ ข้อ. ส่วนในมูลกนัย ผู้ศึกษาพึงทราบการคำนวณ ปุจฉา ด้วยอำนาจบทที่เหลือ โดยลคบทหนึ่ง ๆ ในเอกมูลกนัยเป็นต้น ทั้งหมดที่กล่าวไว้ในอนุโลมอย่างนี้ว่า อนุโลมปัจจัยปุฏฐานมี ๒๒ ด้วย อำนาจการเชื่อม เหตุารัมมณบท กับปัจจัยหนึ่ง ๆ กับบรรดาปัจจัย ๒๒ ที่เหลือ.

อนึ่ง ในเอกมูลกนัยเป็นต้น ในอธิการนี้ปุจฉาใดมาแล้ว และอันใด ไม่ได้มาในพระบาลี ปุจฉานั้นทั้งหมด ผู้ศึกษาพึงทราบตามแนวแห่งนัย ที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วในหนหลัง.

ก็ในคำนี้ว่า ทิถยจ ปุฏฐานวรี ฯเปฯ ฉ อนุโลมปัจจัยนียมุหิ นยา สุกมภีรา มีอนุโลมปัจจัยปุฏฐาน ๒ อย่าง คือ รัมมานุโลมปัจจัย และ ปัจจัยอนุโลมปัจจัย ตามนัยที่กล่าวแล้วในหนหลังนั่นเอง. ใน ๒ อย่างนั้น ปุฏฐานที่พระองค์ทรงให้เป็นไปด้วยอำนาจการแสดงธรรม ที่สงเคราะห์ไว้ด้วยบทอภิธรรมมาติกา อย่างนี้ว่า กุสโล รัมโม โดย

อนุโลมปัจจนีนัยว่า กุสล ฌมม ปฏิจจ นกุสโล ฌมโม ชื่อว่า ฌมมานุโลมปัจจนีนัยปฏิกฐาน. ปฏิกฐานที่พระพุทธรงค์ทรงให้เป็นไปด้วยอำนาจการแสดงบทที่ได้ในปัจจย ๒๔ อย่างนี้ว่า เหตุปัจจยา นอรรมณปัจจยา โดย อนุโลมปัจจนีนัย ชื่อว่า ปัจจยานุโลมปัจจนีนัยปฏิกฐาน. ใน ๒ อย่างนั้น กถานี้ว่า ติกถจ ปฏิกฐานวรี ๗เป๗ ฉ อนุโลมปัจจนีนัยมุนิทยา สุกมุนิทยา ในอรรถกถาในหนหลัง ท่านกล่าวหมายถึง ฌมมานุโลมปัจจนีนัยปฏิกฐาน เฉพาะใน ฌมมานุโลมเท่านั้น เพราะฉะนั้น ในกถาแห่งอรรถกถาว่า ฉ อนุโลมปัจจนีนัยมุนิทยา สุกมุนิทยา พิงทราบเนื้อความอย่างนี้ว่า นัย ๖ มีติกะปฏิกฐานเป็นต้น ใน ฌมมานุโลมปัจจนีนัย ลิกซึ่งยัง.

ส่วนใน ปัจจยานุโลมปัจจนีนัยปฏิกฐาน ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าให้เป็นไปแล้วอย่างนี้ว่า เหตุปัจจยา นอรรมณปัจจยา ในโอกาสนี้ผู้ศึกษา พิงทราบเนื้อความอย่างนี้ว่า นัย ๖ มีติกะปฏิกฐานเป็นต้นเหล่านี้ เฉพาะใน ฌมมานุโลมเท่านั้น ลิกซึ่งยัง. บรรคานัย ๖ เหล่านี้ ประเภทแห่งปัจจจนาที่ พระองค์ทรงย่อไว้ในปณตติวาระนี้แห่งปฏิจจวาระ ด้วยอำนาจแห่งธรรมเพียงกุสลติกะเฉพาะในอนุโลมติกะปฏิกฐานเท่านั้น ส่วนในติกะและทุกะที่เหลือแลในปฏิกฐานที่เหลือ ไม่ได้แสดงปัจจจนาไว้แม้เพียงข้อเดียว. ก็ในสหชาตวาระเป็นต้น ต่อจากนั้น ไม่ทรงยกปัจจจนาขึ้นด้วยอำนาจกุสลติกะ ทรงแสดงเฉพาะวิสันนา ด้วยอำนาจวาระที่ได้อยู่. ก็เพราะพระบาลีว่า ฉ อนุโลมปัจจนีนัยมุนิทยา สุกมุนิทยา พิงยกปฏิกฐานนัย ๖ เหล่านี้ ขึ้นแสดงด้วยอำนาจปัจจจนา ในปัจจยานุโลมปัจจนีนัยปฏิกฐานนี้ เพราะฉะนั้น เป็นภาระแห่งอาจารย์ผู้อธิบายปฏิกฐาน.

บัดนี้ เพื่อจะแสดง **ปัจจนียานุโลมปฏิฐาน**. พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงเริ่มคำมีอาทิว่า " **กุศลธรรมพึงอาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะ เหตุปัจจัยอารมณปัจจัยหรือ ?**" ในปัจจนียานุโลมปฏิฐานนั้น มี กำหนดปุจฉาเท่ากับอนุโลมปัจจนีปฏิฐาน. ก็ในนัยที่มีมูละหนึ่งเป็นต้น ในอธิการนี้ ปุจฉาใดที่มาแล้วและอันใดที่ไม่ได้มาในพระบาลี ปุจฉานั้น ทั้งหมดผู้ศึกษาพึงทราบตามแนวแห่งนัยที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วในหนหลัง.

แม้ในค่าน ว่า **ติกถุจ ปฏิกฐานวรี ๗เป๗ ฉ ปัจจนียานุโลมมุนิ** **นยา สุกมุนิรา** ผู้ศึกษาพึงทราบปัจจนียานุโลม ๒ อย่าง คือ **ธัมมปัจจนี** **นียานุโลม** และ **ปัจจยปัจจนียานุโลม** ตามนัยที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วใน หนหลัง ใน ๒ อย่างนั้น ปฏิฐานที่พระองค์ให้เป็นไปด้วยอำนาจการ แสดงธรรมที่สงเคราะห์ด้วยบทอภิธรรมมัตถิกา อย่างนี้ว่า **กุสโล ธมโม** ด้วยปัจจนียานุโลมว่า **นกุสโล ธมมํ ปฏิกถุจ กุสโล ธมโม** ชื่อว่า **ธัมมปัจจนียานุโลมปฏิฐาน** ปฏิฐานที่ให้เป็นไปด้วยอำนาจการแสดงบท ที่ได้อยู่ในปัจจัย ๒ อย่างนี้ว่า **นเหตุปัจจยยา อารมมณปัจจยยา** ด้วย ปัจจยปัจจนียานุโลม ชื่อว่า **ปัจจยปัจจนียานุโลมปฏิฐาน**. ใน ๒ อย่าง นั้น ถาถานี้ว่า **ติกถุจ ปฏิกฐานวรี ๗เป๗ ฉ ปัจจนียานุโลมมุนิ** **นยา สุกมุนิรา** ในอรรถถาในหนหลังท่านกล่าวหมายถึง **ธัมมปัจจนี** **นียานุโลมปฏิฐาน**. แต่ในอธิการนี้ ถาถานี้ท่านกล่าวหมายถึง **ปัจจยปัจจนี** **นียานุโลมปฏิฐาน** เฉพาะในธัมมานุโลมเท่านั้น เพราะฉะนั้น ในถาถา แห่งอรรถถาว่า **ฉ ปัจจนียานุโลมมุนิ** **นยา สุกมุนิรา**. ผู้ศึกษาพึง ทราบเนื้อความอย่างนี้ว่า นัย ๖ มีติกปฏิฐานเป็นต้น ในธัมมปัจจนี

เป็นไปแล้ว อย่างนี้ว่า นเหตุปัจจุยา อารมมณปัจจุยา ในโอกาสนี้ ผู้ศึกษาพึงทราบเนื้อความอย่างนี้ว่า นัย ๖ มีติกปฏิฐานเป็นต้นเหล่านี้ เฉพาะในธัมมานุโลมที่นั่นลึกซึ้งยิ่ง. บรรคานัย ๖ เหล่านี้ ประเภทแห่ง ปุจฉานี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงย่อแสดงไว้ในปณัตติวาระนี้แห่งปฏิจ- วาระ ด้วยอำนาจธรรมเพียงกุสลติกะ เฉพาะในอนุโลมปฏิฐานเท่านั้น แต่ในติกะและทูกะที่เหลือ และในปฏิฐานที่เหลือไม่ได้ทรงแสดงปุจฉาไว้ แม้แต่วาระเดียว. ก็ใน สหชาตวาระ เป็นต้น ต่อจากนั้น ไม่ทรงยก ปุจฉาขึ้นด้วยอำนาจกุสลติกะ ทรงแสดงเฉพาะวิสัยด้วยอำนาจวาระ ที่ได้ยู่ก็เพราะพระบาลีว่า จ ปัจจนียานุโลมมฺหิ นยํ สุกมฺภีรา พิง ยกปฏิฐานนัยทั้ง ๖ เหล่านี้ ขึ้นแสดงด้วยอำนาจปุจฉาในปัจจยปัจจนียา- นุโลมปฏิฐานนี้ เพราะว่ามันเป็นภาระของอาจารย์ผู้อธิบายปฏิฐานแล.

จบอรรถกถापณัตติวาระ

ปฏิจจวารนิเทศ

ปัจจนานุโลม

[๕๖] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๒. อัปยาคตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

๓. กุศลธรรม และอัปยาคตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๕. อัปยาคตธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอกุศลชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

๖. อกุศลธรรม และอัปยาคตธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศล
เกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒
และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๗. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกต-
วิบาก และอภัยกตกิริยาเกิดขึ้น ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
ชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และกัญฐิตารูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็น
อภัยกตวิบากเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และกัญฐิตารูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น,
ชั้น ๒ และกัญฐิตารูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, หทยวัตถุอาศัยชั้น
ทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัย
มหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, จิตต-
สมุฏฐานรูป กัญฐิตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย
เกิดขึ้น.

**๘. อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรม และอภัยกตธรรมเกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลชั้น และมหาภูตรูปเกิดขึ้น.

๙. อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรม และอภัยกตธรรมเกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลชั้น และมหาภูตรูปทั้งหลาย
เกิดขึ้น.

[๕๗] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-

ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๒. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๓. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-

ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา เกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบากเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

[๕๘] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๒. อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

๓. กุศลธรรม และอภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น

เพราะอธิปัตติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศล
เกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒
และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัย
ชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

**๕. อัพยาทธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอธิปัตติ-
ปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอกุศลชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

**๖. อกุศลธรรม และอัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น
เพราะอธิปัตติปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิด
ขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และ
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

**๗. อัพยาทธรรม อาศัยอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะอธิปัตติ-
ปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาท
วิบาก และอัพยาทกิริยาเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
ชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหา-
ภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, จิตต-
สมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๘. อัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมและอัพยาทธรรมเกิดขึ้น

เพราะอธิปตปิัจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

๙. อัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมและอัพยาทธรรมเกิดขึ้น

เพราะอธิปตปิัจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๕๕] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอนันตรปิัจัย

เพราะสมนันตรปิัจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น ๗ ล ฯ.

อนันตรปิัจัย และสมนันตรปิัจัย (แสดงได้ ๓ วาระ) เหมือน
กับ อารัมมณปิัจัย.

[๖๐] ๑. กุศลธรรมอาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะสหชาติปิัจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น
๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

**๒. อัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะสหชาติ-
ปิัจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

**๓. กุศลธรรมและอัพยากธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะ
สหชาติปัจฉัย**

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศล
เกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒
และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๔. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะสหชาติปัจฉัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัย
ชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

**๕. อัพยากธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะสหชาติ-
ปัจฉัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

**๖. อกุศลธรรมและอัพยากธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น
เพราะสหชาติปัจฉัย**

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิด
ขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และ
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

**๗. อัพยากธรรม อาศัยอัพยากธรรมเกิดขึ้น เพราะสหชาติ-
ปัจฉัย**

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาก-
วิบาก และอัพยากคิริยาเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
ชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ และกัฏตารูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็น
อภัยกตวิบากเกิดขึ้น, ชั้นที่ ๑ และกัฏตารูป อาศัยชั้นที่ ๓ เกิดขึ้น,
ชั้นที่ ๒ และกัฏตารูป อาศัยชั้นที่ ๒ เกิดขึ้น ทพวัตตูกอาศัยชั้น
ทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยทพวัตตูกเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัย
มหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, จิตต-
สมภูฐานรูป กัฏตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น,

มหาภูตรูป ๓ อาศัยพาหิรมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑
อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น,
อุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ซึ่งมีอาหารเป็นสมภูฐานเกิดขึ้น,
มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป
๒ เกิดขึ้น, อุปาทารูปอาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ซึ่งมีอุตุเป็นสมภูฐานเกิดขึ้น,
มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป
๒ เกิดขึ้น, อุปาทารูปอาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

สำหรับพวกอสังขยัตถ์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น
มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป
๒ เกิดขึ้น, กัฏตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๘. อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรมและอภัยกตธรรมเกิดขึ้น
เพราะสหชาติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลขั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

๕. อภัยกตธรรม อาศัยอกุศลธรรม และอภัยกตธรรมเกิดขึ้น

เพราะสหชาติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอกุศลทั้งหลาย และมหาภูตรูปทั้งหลาย
เกิดขึ้น.

[๖๑] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญ-

ปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ขั้น ๑ อาศัยขั้น
๓ เกิดขึ้น, ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น.

๒. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญ-

ปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ขั้น ๑ อาศัยขั้น
๓ เกิดขึ้น, ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น.

๓. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะอัญญ-

มัญญปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา
เกิดขึ้น, ขั้น ๑ อาศัยขั้น ๓ เกิดขึ้น, ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ขั้น ๓ และหทยัตถุ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็น
อภัยกตวิบากเกิดขึ้น, ขั้น ๑ และหทยัตถุ อาศัยขั้น ๓ เกิดขึ้น,

ชั้น ๒ และททวัตถุ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, ททวัตถุอาศัยชั้น ทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยททวัตถุเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัย มหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, พาหิรรูป...อาหารสมุฏฐานรูป...อตุสมุฏฐานรูป...

สำหรับพวกอสังขสัตว์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น.

[๖๒] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนิสสยปัจจัย

คือ อาศัยชั้น ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น...๑ ล ๑...

นิสสยปัจจัย (แสดงได้ ๕ วาระ) เหมือนกับ สหชาติปัจจัย.

[๖๓] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอุปนิสสยปัจจัย

คือ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น ๑ ล ๑.

อุปนิสสยปัจจัย (แสดงได้ ๓ วาระ) เหมือนกับ อารัมมณปัจจัย.

[๖๔] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยททวัตถุ เกิดขึ้น เพราะปุเรชาติปัจจัย.

๒. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะปุเรชาติปัจฉัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้น ทั้งหลายอาศัยททวัตถุเกิดขึ้น เพราะปุเรชาติปัจฉัย.

**๓. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะปุเรชาติ-
ปัจฉัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยาเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้น ทั้งหลายอาศัย ททวัตถุเกิดขึ้น เพราะปุเรชาติปัจฉัย.

[๖๕] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาเสวนปัจฉัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๒. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาเสวนปัจฉัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

**๓. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะอาเสวน-
ปัจฉัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตกิริยาเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

[๖๖] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะกัมมปัจฉัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศล...๑ ล ๑... มี ๓ วาระ^๑

อาศัยอกุศลธรรม ๑ ล ๑ มี ๓ วาระ.

๗. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะกัมม-

ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา
เกิดขึ้น, ๑ ล ๑ ในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิด-
ขึ้น, ๑ ล ๑ จิตตสมุฏฐานรูป กัญฐิตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

สำหรับพวกอสังขยัตว์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น,
๑ ล ๑ กัญฐิตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๘. อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรมและอภัยกตธรรมเกิดขึ้น

เพราะกัมมปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

๙. อภัยกตธรรม อาศัยอกุศลธรรม และอภัยกตธรรมเกิดขึ้น

เพราะกัมมปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอกุศลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

๑. คือ กุศลธรรมอาศัยกุศลธรรม ๑, อภัยกตธรรมอาศัยกุศล ๑, กุศลธรรมและ
อภัยกตธรรมอาศัยกุศลธรรม ๑, รวมเป็น ๓ วาระที่อาศัยกุศลธรรม แม้ที่อาศัยกุศลธรรมก็มี
นัยเช่นเดียวกับอาศัยกุศลธรรม.

[๒๗] ๑. อัพยาทธรรม อาศัยอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะ

วิปากปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาทวิปาก
เกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒
และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และกฏัตตารูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็น
อัพยาทวิปากเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และกฏัตตารูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น,
ชั้น ๒ และกฏัตตารูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, หทยัตถุ อาศัยชั้น
ทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยัตถุเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัย
มหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, จิตต-
สมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย
เกิดขึ้น.

[๒๘] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาหารปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ๑ ล ๑ มี ๓ วาระ

อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาหารปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ๑ ล ๑ มี ๓ วาระ

๑. อัพยาทธรรม อาศัยอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะอาหาร -
ปัจจัย

๑. คือ กุศลธรรมอาศัยกุศลธรรม ๑, อัพยาทธรรมอาศัยกุศลธรรม ๑. กุศลธรรมและ
พยาทธรรมอาศัยกุศลธรรม ๑, แม้ที่อาศัยอกุศลธรรมก็มีนัยเดียวกันกับที่อาศัยกุศลธรรม
พึงทราบการแสดงวาระโดยย่อ ในที่อื่นโดยแนวนี้.

คือ อภัยกตธรรม อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และ อภัยกตกิริยาเกิดขึ้น, ในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป กุฏิตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป ทั้งหลายเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ซึ่งมีอาหารเป็น สมุฏฐานเกิดขึ้น อุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๘. อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรมและอภัยกตธรรมเกิดขึ้น

๑ ล ๑.

๘. อภัยกตธรรม อาศัยอกุศลธรรมและอภัยกตธรรมเกิดขึ้น

เพราะอาหารปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอกุศลขั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป ทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๖๕] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอินทรีย์ปัจจัย

คือ อาศัยกุศลขั้น ๑ เกิดขึ้น ๑ ล ๑ มี ๓ วาระ (รวมทั้งข้อ ๑).

อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น ๑ ล ๑ มี ๓ วาระ

อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น ๑ ล ๑

สำหรับพวกอสังขญสัตว์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น

๑ ล ๑.

อินทรีย์ปัจจัย (แสดงได้ ๕ วาระ) เหมือนกับ กัมมปัจจัย.

[๗๐] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะฌานปัจจัย ๑ ล ๑

เพราะมัคคปัจจัย.

ฌานปัจฉัยกัถิ มัคคปัจฉัยกัถิ แสดงได้ ๕ วาระ เหมือนกับ
เหตุปัจฉัย.

[๗๑] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะสัมปยุตตปัจฉัย

คือ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น ๑ ล ๑.

สัมปยุตตปัจฉัย แสดงได้ ๓ วาระ เหมือนกับ อารัมมณปัจฉัย.

[๗๒] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะวิปยุตต-
ปัจฉัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น ชั้น ๑ อาศัยชั้น
๓ เกิดขึ้น ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุ
เกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจฉัย.

๒. อัพยากตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะวิปยุตต-
ปัจฉัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตต-
ปัจฉัย.

๓. กุศลธรรมและอัพยากตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะ
วิปยุตตปัจฉัย

คือชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น,
ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และจิตต-
สมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจฉัย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย.

๔. อุกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะวิปยุตต-

ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัย
ชั้น ๓ เกิดขึ้น ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย.

๕. อภัยกตธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะวิปยุตต-

ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอกุศลชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น, จิตต-
สมุฏฐานรูปอาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น, เพราะวิปยุตตปัจจัย.

๖. อุกุศลธรรม และอภัยกตธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น

เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิด
ขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และ
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย, จิตต-
สมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย.

๗. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

วิปยุตตปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกต-
วิบาก และอภัยกตกิริยาเกิดขึ้น ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย

ชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐาน อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น
ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย, จิตตสมุฏฐาน-
รูป อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และกฐิตารูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็น
อภัยกตวิบากเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และกฐิตารูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น,
ชั้น ๒ และกฐิตารูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัย
หทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย, กฐิตารูปอาศัยชั้นทั้งหลาย
เกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย หทยวัตถุอาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้น
ทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย, หทยวัตถุอาศัยชั้น
ทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูต-
รูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น จิตตสมุฏฐาน-
รูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป
กฐิตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป
ปัจจัย.

๘. อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรม และอภัยกตธรรมเกิดขึ้น

เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะ
วิปยุตตปัจจัย.

๙. อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรม และอภัยกตธรรมเกิดขึ้น

เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอกุศลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะ
วิปยุตตปัจจัย.

[๗๓] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอติปิปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลชั้นเกิดขึ้น ๑ ล ๑.

อติปิปัจจัย แสดงได้ ๕ วาระ เหมือนกับ สหชาติปัจจัย.

[๗๔] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนัตติปัจจัย ๑ ล ๑

เพราะวิคตปัจจัย

นัตติปัจจัย กดี วิคตปัจจัย กดี แสดงได้ ๓ วาระ เหมือนกับ
อาร์มมณปัจจัย.

[๗๕] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอวิคตปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลชั้นเกิดขึ้น ๑ ล ๑.

อวิคตปัจจัย แสดงได้ ๕ วาระ เหมือนกับ สหชาติปัจจัย.

ปัจจัยทั้ง ๒๓ เหล่านี้ ผู้สาธยายพึงจำแนกให้พิสดาร.

การนับจำนวนวาระในอนุโลมณัย

[๗๖] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
อริปติปัจจัย มี ๕ วาระ. ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย

มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในอุปนนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ
ในปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย
มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๕ วาระ
ในอินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจย มี ๕ วาระ ในมัคคปัจจย
มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ
ในอตฺถิปัจจย มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจย มี
๓ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๗] เพราะเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ... ในอธิปติ-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจย
มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ
ในนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในอุปนนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๕
วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๕ วาระ ใน
อินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจย มี ๕ วาระ ในมัคคปัจจย
มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕
วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจย
มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๘] เพราะเหตุปัจจย อาร์มมณปัจจย ในอธิปติปัจจย มี ๓ วาระ
... ในอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ใน
สหชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย

มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ
ในอเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจย
มี ๔ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ
ในฌานปัจจย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ
ในนตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจย
มี ๓ วาระ.

[๗๕] เพราะเหตุปัจจย อารัมมณปัจจย อธิปติปัจจย อนันตร-
ปัจจย สมันตรปัจจย สหชาติปัจจย อัญญมัญญปัจจย นิสสย-
ปัจจย อุปนิสสยปัจจย ปุเรชาติปัจจย อเสวนปัจจย ในกัมมปัจจย
มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ
ในฌานปัจจย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ
ในนตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจย
มี ๓ วาระ.

[๗๖] เพราะเหตุปัจจย อารัมมณปัจจย ๗๕ ๗ อเสวนปัจจย
กัมมปัจจย อาหารปัจจย อินทริยปัจจย ฌานปัจจย มัคคปัจจย
สัมปยุตตปัจจย วิปยุตตปัจจย อตฺถิปัจจย นตฺถิปัจจย วิกตปัจจย
ในอวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๘๑] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ๑ ล ๑ ปุเรชาติปัจจัย
กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ...ในอินทริยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๑ วาระ
ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระในอตฺถิปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๒] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ๑ ล ๑ ปุเรชาติปัจจัย
กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย อาหารปัจจัย อินทริยปัจจัย ฌานปัจจัย
มคคปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อตฺถิปัจจัย นตฺถิปัจจัย
วิคตปัจจัย ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

การนับจำนวนปัจจัยที่มีเหตุปัจจัยเป็นมูล จบ

ปัจจัยทั้งปวงมี อารัมมณปัจจัยเป็นมูล มี ๓ วาระเท่านั้น.

[๘๓] เพราะอารัมมณปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ...ในอธิปติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ๑ ล ๑ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

เพราะอธิปติปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ...ในอารัมมณปัจจัย
มี ๓ วาระ ๑ ล ๑ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

เพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๓
วาระ ๑ ล ๑ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

เพราะสหชาติปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๕ วาระ ๗ ล๑.

เพราะอัญญมัญญปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ ๗ ล๑.

เพราะนิสสยปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๕ วาระ ๗ ล๑.

เพราะอุปนิสสยปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ ๗ ล๑.

เพราะปุรชาติปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ ๗ ล๑.

[๘๔] เพราะอาสเสวนปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ...ในอาร์มมณ-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอธิปัตติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอนันตรปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๓
วาระ ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในปุรชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
กัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในฉานปัจฉัย มี ๓ วาระ ในมัลลปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
อติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนัตติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

ใน อาเสวนมูลกนัย ไม่มีวิปากปัจฉัย.

เพราะกัมมปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๕ วาระ.

[๘๕] เพราะวิปากปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ...ในอาร์มมณ-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอธิปัตติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอนันตรปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๑

วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
กัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
อตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ นวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

เพราะวิปากปัจจัย เป็นมูล ไม่มีอาเสวนปัจจัย.

เพราะอาหารปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ

เพราะอินทริยปัจจัย " มี ๕ วาระ

เพราะฌานปัจจัย " มี ๕ วาระ

เพราะมัคคปัจจัย " มี ๕ วาระ

เพราะสัมปยุตตปัจจัย " มี ๓ วาระ

เพราะวิปยุตตปัจจัย " มี ๕ วาระ

เพราะอตฺถิปัจจัย " มี ๕ วาระ

เพราะนตฺถิปัจจัย " มี ๓ วาระ

เพราะวิกตปัจจัย " มี ๓ วาระ

[๘๖] เพราะอวิกตปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ...ในอาร์มมณ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ฯ ล ฯ ในนตฺถิปัจจัย
มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงกระทำปัจจัยหนึ่ง ๆ ให้เป็นมูล แล้วนับจำนวนปัจจัยโดยนัย
แห่งการสาธยาย ฉะนี้แล.

อนุโลมนัย จบ

พรรณนาเนื้อความแห่งปฏิจวาระ

อรรถกถาปัจจยอนุโลมนัย

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เพื่อจะทรงละทิ้งปัญหาที่วิสัยหาไม่ได้
อย่างนี้ว่า " อกุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
(ไม่ได้) " เพราะกุศลธรรมกับอกุศลธรรมเป็นต้น เกิดพร้อมกันไม่ได้
แล้วแก่เฉพาะปัญหาที่วิสัยหาได้ในปัญหาทั้งหลาย ที่พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงอาศัยกุศลคิกะในปณัตติวาระ เมื่อทรงแสดงเพียงนัยได้ทรงแสดง
ไว้หาประมาณมิได้ เริ่มแต่ปัญหา ๕ ข้อ ด้วยอำนาจเหตุปัจจัยเป็นต้น
จึงทรงเริ่มนิเทศสวาระแห่งปฏิจวาระโดยนัยมีอาทิว่า " กุศลธรรม อาศัย
กุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย. "

ในข้อนั้น พึงมีคำถามว่า ปัญหา ๕ ข้อ ผิดว่า เหตุปัจจย เป็น
อาทินัย่อมวิสัยหาไม่ได้ทั้งหมด แล้วพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้ทำไม
พระองค์ควรแสดงเฉพาะปัญหาที่วิสัยหาได้เท่านั้นมิใช่หรือ? ตอบว่า ใช่
ควรแสดงอย่างนั้น แต่เมื่อแสดงอย่างนั้น ก็จำเป็นต้องแสดงไม่ให้รวบรัด
ในติกะ ทุกะ ดิกทุกะ ดิกคิกะ และทุกทุกะหนึ่ง ๆ ในปุฏฐานทั้งหมด
มีติทุกปุฏฐาน เป็นต้น. เพราะเหตุไร? เพราะปัญหาที่มีอยู่ในกุศล-

ติกะไม่มีเวทนาติกะเป็นต้นเลย อนึ่ง ตอนวิสังขนาวิตกกติกะและปีติกะ
ในติกปัฏฐาน อันว่าด้วยธัมมานุโลมปัจจนียะ ปัญหาเหล่านี้ย่อมได้รับ
วิสังขนาทั้งหมดด้วย ฉะนั้น โดยการกำหนดอย่างละเอียด ปัญหาที่มีอยู่ใน
ติกะหนึ่ง ๆ ทั้งหมดพระองค์ทรงแสดงไว้แล้วในกุศลติกะ. จริงอยู่ เมื่อ
พระองค์ทรงแสดงปัญหาไว้แบบนี้ ปัญหาที่วิสังขนาได้ อันพระองค์ทรง
ละทิ้งปัญหาที่แก้ไม่ได้ในกุศลติกะนั้นแล้วทรงกล่าวไว้. กุสบุตรก็จะเข้าใจ
ได้ง่ายขึ้น เพราะฉะนั้น เพื่อให้กุสบุตรเข้าใจได้ง่ายขึ้น พระองค์จึง
ทรงแสดงปัญหาแม่ทั้งหมด (รวม ๔๕ ข้อ) ไว้ในกุศลติกะ. บัณฑิตพึง
ทราบว่ ก็ปัญหาใดไม่ได้วิสังขนาในกุศลติกะนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
ละทิ้งปัญหานั้นแล้ววิสังขนาเฉพาะปัญหาที่แก้ได้เท่านั้น.

พึงทราบเนื้อความในคำเหล่านั้นต่อไป คำว่า **กุสลั ฌมมัม ปฏิจจ**
ความว่า **อาศัย** คือ พึ่งพิง ซึ่งธรรมอันหนึ่งอันต่างโดยชั้น มีเวทนา-
ชั้นเป็นต้น ในบรรดากุศลธรรมที่เป็นไปในภุมิ ๔ คือถึงโดยความเป็น
ไปเช่นเดียวกัน อธิบายว่า เข้าถึงความเกิดขึ้นร่วมกันธรรมนั้น.

สองบทว่า **กุสลโ ฌมโม** คือ ธรรมอันหนึ่งซึ่งต่างโดยสัญญาชั้น
เป็นต้น ในบรรดาธรรมอันเป็นไปในภุมิ เช่นเดียวกัน.

บทว่า **อุปุปชชติ** ความว่า ถึงเบื้องบนตั้งแต่อุปาทกขณะจนถึง
นิโรชณะ คือย่อมบังเกิด. อธิบายว่า ย่อมได้ซึ่งความติดต่อกัน คือ
เข้าถึงขณะทั้งสามมีอุปาทกขณะเป็นต้น. บทว่า **เหตุปจจุยา** คือ เพราะ
กุศลเหตุที่ให้สำเร็จความเป็นเหตุปัจจัย. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสวิสังขนาว่า
อุปุปชชติ ย่อมเกิดขึ้น ในปุจฉาว่า พึงเกิดขึ้นดังพรรณนามาแล้ว บัดนี้

เพื่อจะแสดงซึ่ง ธรรมเป็นที่อิงอาศัย (ปัจจัย) และธรรมที่เข้าไปอาศัย
เกิดขึ้น (ปัจจัยขุบบัน) ด้วยอำนาจแห่งชั้นซึ่งตรัสคำมีอาทิว่า กุสล
เอก ขนฺธ ดังนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า เอก คือ ชั้นใดชั้นหนึ่งในบรรดา
ชั้นสี่ มีเวทนาชั้นเป็นต้น. สองบทว่า ตโย ขนฺธา คือ สามชั้น
ที่เลื่อนเวียนชั้นที่ท่านจัดเป็นปัจจัย. คำว่า ตโย ขนฺธ คือ ซึ่งชั้นสาม
ที่เลื่อนในบรรดาชั้น มีเวทนาเป็นต้น เว้นชั้นอันหนึ่งที่ท่านจัดว่า
กำลังเกิด (เพราะเหตุปัจจัย). คำว่า เทว ขนฺธ ความว่า อาศัยชั้น
สอง ชั้นใดชั้นหนึ่งในทุกะ ๖ มีเวทนาทุกะและสัญญาทุกะเป็นต้น.
สองบทว่า เทว ขนฺธา ความว่า ชั้นทั้งหลายสองที่เลื่อนเวียนชั้นที่ท่าน
จัดว่าเป็นปัจจัยเสีย ย่อมเกิดขึ้นเพราะกุศลเหตุที่ทำให้สำเร็จความเป็นเหตุ
ปัจจัย. ก็เพราะชั้นหนึ่งจะเป็นปัจจัยเฉพาะแก่ชั้นหนึ่งหรือชั้นสอง
ไม่ได้ หรือชั้นสองว่าเป็นปัจจัยเฉพาะแก่ชั้นหนึ่งก็ไม่ได้เช่นเดียวกัน
ฉะนั้น พระองค์จึงไม่ตรัสว่า เอก ขนฺธ ปฏิจฺจ เอก ขนฺธ เอก ขนฺธ
ปฏิจฺจ เทว ขนฺธา เทว ขนฺธ ปฏิจฺจ เอก ขนฺธ เป็นต้น. แม้ใน
คำมีอาทิว่า อพยาคตธรรมอาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น บัณฑิตพึงทราบเนื้อ
ความตามนัยที่กล่าวแล้วนั้น แลละ.

คำนี้ว่า จิตตสมุฏฺฐานํ รูปํ นี้ ท่านกล่าวไว้เพื่อแสดงซึ่งรูป ที่ได้
สหชาติปัจจัยและเหตุปัจจัยกับกุศล เพราะอรรถแห่งคำว่า ปฏิจฺจ มี
ความหมายว่า สหชาติ (เพราะคำว่าอิงอาศัยมีอรรถว่าเกิดร่วม) แม้ใน
ที่ต่อจากนี้ในฐานะเช่นนี้พึงทราบนัยนี้เหมือนกัน. ในคำนี้ว่า วิปาภา-

พยากต์ กิริยาพยากต์ จะเอาเหตุจิตเข้ามาร่วมด้วยไม่ได้ เพราะไม่มีเหตุปัจจัย และไม่หมายถึงอรูปวิบากด้วย เพราะไม่เกิดพร้อมกับรูป

บทว่า **ปฏิสนธิกฺขณ** ท่านกล่าวไว้เพื่อแสดงว่า อพยาคตธรรม คือกัมมขรูป อาศัยอพยาคตธรรมเกิดขึ้น, บทว่า **วิปากาพยากต์** ท่านกล่าวด้วยอำนาจ อพยาคตธรรม ที่มีอยู่ในขณะนั้น. คำว่า **ขนฺธ** **ปฏิจฺจวตฺถุ** นี้ ท่านกล่าวไว้เพื่อแสดงว่า แม้เมื่อวัตถุรูป (หทัยวัตถุ) อันท่านถือเอาแล้วด้วยศัพท์ว่า **กฐิตตารูป** ก็ยังต้องอาศัยชั้นทั้งหลายเกิด คำว่า **วตฺถุ** **ปฏิจฺจ** **ขนฺธา** ท่านกล่าวไว้เพื่อแสดงว่า ชั้นทั้งหลายอาศัยวัตถุเกิด คำว่า **เอก** **มหาภูต** เป็นต้น ก็ในกล่าวไว้เพื่อแสดงว่า อพยาคตธรรม คือรูปอาศัยอพยาคตธรรมฝ่ายรูปเกิด ก็ในคำเหล่านี้ บัณฑิตพึงทราบ อรรถโยชนา (การอธิบายความ) ตามนัยที่กล่าวไว้แล้วในคำว่า **เอก** **ขนฺธ** เป็นต้น.

ในอพยาคตธรรมฝ่ายรูป พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึง มหาภูตรูป อาศัยมหาภูตรูปเกิด อย่างนี้แล้ว บัดนี้ เพื่อจะแสดงถึงอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปเกิด จึงตรัสคำว่า **มหาภูเต** **ปฏิจฺจ** **จิตฺตสมฺภูฏาน** เป็นต้น มีคำถามว่า เมื่อเป็นอย่างนั้นก็ควรจะเรียกเสียอย่างนี้ว่า **อุปาทารูป** แต่เรียกสองอย่างให้ต่างกันทำไม ? แก้วว่า เพื่อแสดงถึงรูปอาศัยมหาภูตรูปเกิด คำว่า **มหาภูต** **อุปาทารูป** นี้บัณฑิตพึงทราบว่า พระองค์ตรัสไว้เพื่อแสดงว่า รูปใดที่แสดงไว้ในหนหลังว่า เกิดจากจิตและเกิดจากกรรม รูปนั้นไม่ได้อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดอย่างเดียว หากแต่อาศัยมหาภูตรูปเกิดด้วย. บรรดารูปทั้งสองนั้น รูปที่จิตเป็นสมภูฏานย่อมเกิดในปวัตติกาลเท่านั้น รูปเกิดจากกรรมย่อมเกิดแม้ขณะปฏิสนธิกาลด้วย. บทว่า **อุปาทารูป** เป็น

วิเสสนะของสองบทนั้นนั่นแล. ในคำนี้ว่า กุสเล ขนฺธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ (อาศัยกุศลขันธ์และมหาภูตรูป) หมายถึงมหาภูตรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเท่านั้น. ส่วนในคำนี้ว่า จิตฺตสมุฏฐานํ รูปํ หมายถึงมหาภูตรูป และอุปาทารูป จจริงอยู่ แม้มหาภูตรูป ก็อาศัยขันธ์ทั้งหลาย และมหาภูตรูปด้วยกันเกิด โดยนัยเป็นต้นว่า เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ตโย มหาภูตา ถึงอุปาทารูป ก็อาศัยขันธ์และมหาภูตรูปเกิด โดยนัยที่ท่านกล่าวไว้ว่า มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทารูปํ. แม้ในการวิชันนาปัญหาว่า อกุสลญฺจ อพฺยากตญฺจ ก็นัยนี้เหมือนกัน. ปุจฺฉา ๕ ข้อในเหตุปัจจัยเป็นอันได้รับวิชันนาแล้วด้วยประการฉะนี้. จจริงอยู่ ปัญหาเหล่านี้เท่านั้นที่ใช้ได้ในเหตุปัจจัยนี้ ปัญหาที่เหลือ ๔๐ ข้อ เป็นโมฆปัญหา เพราะเหตุนั้นจึงไม่ได้รับวิชันนา. บัณฑิตพึงทราบอรรถแห่งปุจฺฉาและวิชันนา แม้ในอาร์มมณปัจจัยเป็นต้น ตามนัยนี้. ส่วนคำที่ควรจะวิจารณ์ไว้ในปัจจัยนั้น ๆ ข้าพเจ้าจักวิจารณ์ต่อไป.

พึงทราบวินิจฉัยใน อาร์มมณปัจจัย ก่อน บรรดาปุจฺฉา ๕ ข้อ ท่านวิชันนาไว้ ๓ ข้อเท่านั้น โดยทั้งปุจฺฉาที่เกี่ยวกับรูปเสียด เพราะรูปไม่เกิดด้วยอำนาจอาร์มมณปัจจัย. เพราะเหตุนี้แหละ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ขันธ์ทั้งหลายอาศัยวัตถุ ไม่ตรัสว่า วัตถุอาศัยขันธ์ทั้งหลาย เพราะว่าวัตถุรูปนั้นไม่เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย.

ใน อธิปติปัจจัย คำว่า วิปกาพฺยากตํ นี้ พระองค์ตรัสหมายเอาเฉพาะ โลกุตตรวิบาก เท่านั้น เพราะฉะนั้น ในปัจจัยนี้ ท่านจึงไม่ได้มุ่งเอาว่า "ในปฏิสนธิขณะ." คำที่เหลือเช่นเดียวกับเหตุปัจจัย.

แม้ใน อนันตรปัจจัย และ สมันตรปัจจัย รูปก็มีไม่ได้ ฉะนั้น จึงมีปัจฉา ๓ ข้อเหมือนในอาร์มณปัจจัย.

ใน สหชาติปัจจัย คำว่า ปฏิสนุกุขณ พระองค์ตรัสด้วยอำนาจ ปฏิสนธิในปัจฉาโวการภพ ส่วนในปัจจัยวิภังค์ในหนหลัง (ข้างต้น) มาแล้วว่า โอกกนุกุขณ. แม้คำนั้นกับคำนี้ ว่าโดยเนื้อความแล้วเป็นอัน เดียวกัน จริงอยู่สองคำนี้ต่างกันเพียงพยัญชนะเท่านั้น. อีกอย่างหนึ่ง คำว่า โอกกนุกุขณ นี้เป็นชื่อแห่งปัจฉาโวการปฏิสนธิ โดยพระบาลีว่า เพราะประชุม พร้อมแห่งองค์สาม สัตว์ย่อมก้าวลงสู่ครรภ์. คำว่า ปฏิสนธิ ใช้ทั่วไป แก่ภพทั้งปวง. แต่ในที่นี้ ประสงค์เอาเฉพาะปัจฉาโวการปฏิสนธิเท่านั้น เพราะพระบาลีว่า กฏตุตา จ รูป ดังนี้ เป็นต้น. จริงอยู่ คำว่า ปฏิสนธิ นั้น ย่อมประมวลมาซึ่งความเป็นปัจจัย และปัจจัยยุบขันแห่งรูป และ อรูปเข้าด้วยกัน. เพราะฉะนั้น การวิเสหนที่บริบูรณ์ท่านจึงถือเอาว่าย่อม มีได้. คำว่า พาหิรี เอก มหาภูต ท่านกล่าวหมายเอามหาภูตรูปในที่ ทั้งหลาย มีพื้นดิน และแผ่นหิน เป็นต้น ซึ่งไม่เนื่องด้วยอินทรีย์. จริงอยู่ใน ปัจจัยวิภังค์วาระท่านถือเอาารวมกัน ทั้งภายในและภายนอกว่า จตุตาโร มหาภูตา. เพราะนั้นเป็นการแสดงโดยย่อ. แต่นี้เป็นแสดงโดยพิสดาร เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงแสดงจำแนกให้หมดจึงตรัสว่า พาหิรี เอก มหาภูต เป็นต้น. คำว่า อสยฺยสตุตานิ เอก มหาภูต ปฏิจฺจ พระองค์ตรัสด้วยอำนาจแห่งมหาภูตรูป ที่มีสันตติ และ สมุฏฐาน สอง. ส่วนคำนี้ว่า มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตุตารูป ท่านกล่าวด้วยอำนาจ รูปมีกรรมเป็นสมุฏฐาน. คำนี้ว่า อุปาทารูป ท่านกล่าวด้วยอำนาจรูปมี อุตเป็นสมุฏฐาน.

ใน **อัญญมัญญปัจจัย** ท่านกล่าวว่า **ขนฺธ ปฏิจฺจ วตฺถ วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา** (วัตถุอาศัยชั้น ชั้นอาศัยวัตถุ) ดังนี้ ก็เพื่อแสดงว่า (นาม) ชั้นแม่ทั้งสี่เป็นอัญญมัญญปัจจัยแก่วัตถุโดยส่วนเดียว.

ใน **นิสสยปัจจัย** อันอรรถแห่งคำว่า **ปฏิจฺจ** ใจความเหมือนกับ สหชาตะ เพราะฉะนั้น ความที่จักขายตนะเป็นต้น เป็นนิสสยปัจจัย ซึ่ง ท่านแสดงไว้แล้วในปัจจัยวิภังการะในหนหลัง พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ ทรงถือเอาด้วย. จริงอยู่ จักขายตนะเป็นต้น เป็นปุเรชาติปัจจัย แต่ในที่นี้เป็นได้เฉพาะสหชาติปัจจัย เพราะเหตุนี้เอง ท่านจึงกล่าวไว้ว่า นิสสยปัจจัย เช่นเดียวกับสหชาติปัจจัย.

ใน **อุปนิสสยปัจจัย** ย่อมได้วิสัย ๓ วาระเท่านั้น เพราะความ ที่รูปเป็นอุปนิสสยปัจจัยไม่ได้. เพราะเหตุนี้เอง ท่านจึงกล่าวว่าเช่นเดียวกับ อารัมมณปัจจัย. ในอุปนิสสยปัจจัยนั้น กุศล อกุศล และอัพยากธรรม ทั้งหมดย่อมไม่ได้อารัมมณูปนิสสยปัจจัย แม้ก็จริง แต่ค่านันนั้นบัณฑิต พึงทราบ ว่า ท่านกล่าวด้วยอำนาจแห่งธรรมที่ได้ (อารัมมณูปนิสสยะ) เท่านั้น.

พึงทราบวินิจฉัยใน **ปุเรชาติปัจจัย** ต่อไป. สองบทว่า **วตฺถุ ปุเร- ชาติปจฺจยา** ความว่า ธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นเพราะอาศัยวัตถุ คือด้วยวัตถุ อันให้สำเร็จความเป็นปุเรชาติปัจจัย. ในคำว่า **วิปกาพฺยาคฺคํ เอกํ ขนฺธํ** นี้ มีอธิบายว่า ในอธิการนี้ วัตถุรูปใดเป็นสหชาติปัจจัยแก่อัพยากตวิบาก บัณฑิตไม่พึงถือเอาวัตถุรูปนั้น ในปุเรชาติปัจจัยนี้ เพราะจะต้องจำแนก โดยปุเรชาติปัจจัย. แม้ธรรมทั้งหลายมีกุศลเป็นต้น ที่ไม่ได้ปุเรชาติปัจจัย ในอรุปรภพ ก็ไม่ควรถือเอาในอธิการนี้ เพราะจะต้องจำแนกเป็น

ปุเรชาติปัจจัยเหมือนกัน. ส่วนอารมณ์ย่อมไม่ได้ความเป็นปุเรชาติปัจจัย โดยแน่นอน. เพราะว่ารูปายตนะเป็นต้น ให้สำเร็จความเป็นปุเรชาติปัจจัย แก่จักขุวิญญาณเป็นต้นเท่านั้น. อารมณ์ทั้งหลายที่เป็นอดีต อนาคตย่อม มีแก่นโนวิญญาณธาตุเท่านั้น เพราะฉะนั้นท่านจึงไม่ถือเอาในที่นี้. เพราะว่านี่เป็นการแสดงด้วยอำนาจแห่งขันธ์ ไม่ใช่ด้วยอำนาจแห่งวิญญาณ-ธาตุ. อนึ่ง ด้วยเทศนาว่า วิปากาพุกกตฺ อเอกฺ ขนุรฺ ท่านหมายเอา วิญญาณธาตุทั้งหมด ไม่หมายเฉพาะจักขุวิญญาณธาตุเป็นต้นเท่านั้น ดังนี้ แล.

ธรรมที่เกิดขึ้นภายหลัง ย่อมไม่เป็นปัจจัยแก่กุศล และอกุศล เพียงแต่คำจูนอัปยาคธรรมเท่านั้น หาใช่เป็นตัวแต่งให้เกิดไม่ เพราะเหตุนั้น แม้ธรรมอย่างหนึ่งทีควรจะกล่าวอย่างนี้ว่า เกิดขึ้นเพราะ ปัจฉาชาติปัจจัยจึงไม่มี เพราะฉะนั้น ท่านจึงไม่ได้ทำการวิสังขนา ไว้ด้วยอำนาจปัจฉาชาติปัจจัย.

พึงทราบวินิจฉัยใน อาเสวนปัจจัย กิริยาจิตย่อมไม่ได้อาเสวนปัจจัย ทั้งหมดก็จริง ถึงอย่างนั้นท่านก็กล่าวว่า กิริยาพุกกตฺ ด้วยอำนาจกิริยา จิตที่ได้ (อาเสวนปัจจัย) เพราะฉะนั้น พึงทราบว่า อันชวนะกิริยาท่าน ถือเอาแล้วในอธิการนี้.

พึงทราบวินิจฉัยใน กัมมปัจจัย พึงทราบว่า ในกุศลจิต อกุศลจิต มีกัมมปัจจัยที่เกิดขึ้นในขณะเดียวกัน แม้อัปยาคตกิริยาก็เหมือนกัน. ส่วนในอัปยาคตะฝ่ายวิปาก พึงทราบว่า กัมมปัจจัย ที่เป็นไปต่างขณะ กัน. อนึ่ง ในขณะที่ปฏิสนธิ นานักขณิกกัมมปัจจัย พึงทราบว่า มีแก่นหา-ภูตรูปด้วย. ส่วนรูปที่มีจิตเป็นสมภูฐาน มีเอกขณิกกัมมปัจจัยเท่านั้น.

กัมมชรูปและรูปแห่งอสังขยัตตพรหม มีเฉพาะนानักขณิกกัมมปัจจย เหมือนกัน. แก่กัมมชรูปในที่นี้ได้แก่ชีวิตินทรีย์. รูปที่เหลือท่านเรียกว่า อุปาทารูป รูปอาศัย เพราะไม่ได้เกิดจากกรรมอย่างเดียว. เมื่อเป็น เช่นนั้นในอธิการนี้ ท่านประสงค์เอาเฉพาะกัมมชรูปเท่านั้น.

กุศล อกุศล และกิริยาข่อมไม่ได้ใน วิปากปัจจย เพราะฉะนั้น ท่านจึงแต่งวิชันาด้วยอำนาจแห่งอัพยากตะเท่านั้น. บทว่า จิตตสมุฏฐาน มุ่งเฉพาะรูปที่มีวิปากจิตเป็นสมุฏฐานเท่านั้น. บทว่า กฤตตารูป คือ อินทรีย์รูป และวัตถุรูปตามสมควรแก่ภูมิที่จะมีได้. บทว่า อุปาทารูป คือ อุปาทารูปที่เหลือออกจากรูป ซึ่งมีอยู่ในสมัยนั้น.

ใน อาหารปัจจย พึงทราบการเกิดขึ้นแห่งชั้นทั้งหลาย มีกุศล เป็นต้นทั้งหมด แห่งรูปที่มี เป็นสมุฏฐาน แห่งอรูป และแห่งมหาภูตรูป ในขณะที่ปฏิสนธิ ด้วยอำนาจแห่งอาหารที่เป็นนาม. บทว่า จิตตสมุฏฐาน คือ มีกวัจจิตเป็นต้น เป็นสมุฏฐาน. บทว่า อาหารสมุฏฐาน คือ มี กพพีการาหารเป็นสมุฏฐาน. บทว่า จิตตสมุฏฐาน คือ มีกุศลจิตและ อกุศลจิตเป็นสมุฏฐานเท่านั้น ว่าโดยลำดับแห่งอาหารในปัจจยวิภังการะ ท่านแสดงกพพีการาหารไว้เป็นที่ ๑ แต่ในที่นี้พึงทราบว่าท่านแสดง อาหารที่เป็นนามก่อน ด้วยอำนาจบุจจาว่า กุสล ฐมม เป็นต้น.

แม้ใน อินทรีย์ปัจจย โดยการจัดลำดับอินทรีย์ในปัจจยวิภังค์ ท่าน แสดงจักขุนทรีย์เป็นอันดับแรก ส่วนในอธิการนี้ท่านแสดงความที่ อรูป-อินทรีย์ เป็นปัจจยก่อน เกี่ยวกับคำถามถึงธรรมที่เป็นกุศลเป็นต้น บรรดา อรูปอินทรีย์เหล่านั้น ควรถือเอาอรูปอินทรีย์เท่าที่จะหาได้ในธรรมทั้งหลาย

มีกุศลเป็นต้น. แม้นในภูตรูปทั้งหลาย ที่เกิดแล้วแก่อัตถุญสัจตพรหม
ทั้งหลายก็ควรถือเอาเฉพาะชีวิตินทรีย์และ.

ใน ฌานปัจฉิม และ มัคคปัจฉิม มีวิสัญญานาเช่นเดียวกับเหตุปัจฉิม
เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวไว้ในอธิการนี้ว่า เช่นเดียวกับเหตุปัจฉิม.
วิสัญญานาใน สัมปยุตตปัจฉิม มีคติเหมือนอารัมมณปัจฉิม ฉะนั้น ในที่นี้
ท่านจึงกล่าวไว้ว่า เหมือนอารัมมณปัจฉิม.

พึงทราบวินิจฉัยใน วิปยุตตปัจฉิม ต่อไป. สองบทว่า วตุถุ
วิปยุตตปัจฉิม ความว่า ธรรมทั้งหลายอาศัยวัตถุเกิดขึ้นเพราะ วิป-
ยุตตปัจฉิม คือเพราะวัตถุที่ทำให้สำเร็จความเป็นวิปยุตตปัจฉิม. สองบทว่า
ขนฺธ วิปยุตตปัจฉิม ความว่า ธรรมทั้งหลายอาศัยขันธทั้งหลายเกิดขึ้น
เพราะวิปยุตตปัจฉิม คือเพราะขันธทั้งหลายที่ทำให้สำเร็จความเป็นวิปยุตต-
ปัจฉิม. คำว่า ขนฺธา วตุถุ วิปยุตตปัจฉิม อธิบายว่า ขันธทั้งหลาย
อาศัยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจฉิม คือเพราะวัตถุที่ทำให้สำเร็จความ
เป็นวิปยุตตปัจฉิม. คำว่า จิตตสมุฏฐานํ รูปุ ขนฺธ วิปยุตตปัจฉิม
ความว่า รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานอาศัยขันธทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะ วิป-
ยุตตปัจฉิม เพราะขันธทั้งหลายให้สำเร็จความเป็นวิปยุตตปัจฉิม แม้นใน
วิสัญญานาที่เหลือ บัณฑิตพึงทราบความตามนัยที่ท่านกล่าวไว้ในคำว่า วตุถุ
วิปยุตตปัจฉิม เป็นต้น. ก็ด้วยศัพท์ว่า วัตถุ ในวิปากาพยากตะนี้
บัณฑิตควรรวมเอาจักขุเป็นต้นมาด้วย. คำว่า เอกํ มหาภูตํ เป็นอาทิ
ท่านกล่าวไว้เพื่อแสดงว่า มหาภูตรูปเป็นปัจฉิมแก่อัพยาคตธรรมฝ่ายรูป.
บทว่า จิตตสมุฏฐานํ ความว่า ย่อมได้รูปที่มีอัพยาคตจิตเป็นสมุฏฐาน
และรูปที่มีกุศลและอกุศลจิตเป็นสมุฏฐาน.

ใน **อติปัจฉย** คำอธิบายทั้งหมดดำเนินตามสหชาตปัจฉย เพราะฉะนั้น ในปัจฉยนี้ท่านกล่าวว่า เหมือนกับสหชาตปัจฉย.

นัตติปัจฉย และ **วิคตปัจฉย** แนวเดียวกับอาร์มมณปัจฉย. **อวิคตปัจฉย** มีคติเหมือนสหชาตปัจฉย เพราะเหตุนั้นในปัจฉยนั้นท่านจึงกล่าวว่า เหมือนสหชาตปัจฉย.

คำว่า **อิม เทวิสติ ปจฺจยา** ท่านกล่าวไว้ด้วยอำนาจปัจฉย อันท่านย่อแสดงไว้. บทว่า **วิตุณเรตพฺพา** ความว่า ผู้ศึกษาพึงอธิบายให้พิสดารด้วยอำนาจปุจฉาที่วิสัญญานี้ได้ นี่เป็นการพรรณานำเนื้อความในการวิสัญญานุกุลทิกะแห่ง **ปฏิจจวาระ** ใน **ปัจฉยานุโลม** ที่มีมูลหนึ่ง เริ่มแต่เหตุปัจฉยเป็นต้น.

บัดนี้ เพื่อจะแสดงวิสัญญานวาระที่ได้ในปัจฉยหนึ่งๆ ในบรรดาเหตุปัจฉยเป็นต้น ด้วยอำนาจแห่งจำนวนที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า **เหตุยานว** เป็นอาทิ. พึงทราบวินิจฉัยในคำนั้น. สองบทว่า **เหตุยา นว** ความว่า ในเหตุปัจฉยมีวาระแห่งปุจฉาและวิสัญญา ๕ วาระ คืออย่างไร? คือ กุศลกับกุศล อภัยกตะกับกุศล กุศลและอภัยกตะกับกุศล อกุศลกับอกุศล อภัยกตะกับอกุศล อกุศลและอภัยกตะกับอกุศล อภัยกตะกับอภัยกตะ อภัยกตะกับกุศลและอภัยกตะ อภัยกตะกับอกุศลและอภัยกตะ สองบทว่า **อาร์มมณ ตีณิ** คือ กุศลกับกุศล อกุศลกับอกุศล อภัยกตะกับอภัยกตะ.

บทว่า **อริปติยา นว** เช่นเดียวกับที่กล่าวแล้วในเหตุ. ท่านกล่าวไว้ว่า จริงอยู่ ในปัจฉย ๒ ท่านจำแนกออกไปปัจฉยละ ๕. ปุจฉาและวิสัญญานในปัจฉยทั้งปวง เช่นเดียวกับเหตุปัจฉยนั่นเอง. แต่ในวิภังค์มี

แปลกันออกไป. เพราะว่ารูปก็ยังมีได้ในการวิสังขนาอภัยกตบพ ใน
อัญญมัญญปัจฉัย. ในประชาตปัจฉัยก็เหมือนกัน. ใน อาเสวนปัจฉัย
ไม่ได้วิบากจิตและวิถิจิต. สองบทว่า วิปาเก เอก์ คือ อภัยกตบพ
อภัยกตบพนั่นเอง. เมื่อว่าโดยย่อ ในอธิการนี้มีการกำหนดวาระอย่าง
เท่านั้น คือ ๕-๓-๑ โดยพิสดารดังนี้คือ หมวดนวกะมี ๑๒ ปัจฉัย
หมวดติกะมี ๑๐ หมวดเอกะมี ๑. ในปัจฉัย ๒๓ ทั้งหมดมี ๑๓๕ วาระ
และปุจฉาอีก ๑๓๕ ข้อ. แม้คำว่า **เอภวนจตุตทาพีสาธิกิ ปุจฉาวิสขุชนสต**
ก็ระบุดังคำว่า **เอภวนจตุตทาพีสาธิกิ วารสต** นั่นเอง พระอาจารย์ครั้ง
แสดงการนับในปัจฉัยที่มีมูลหนึ่ง มีเหตุปัจฉัยเป็นต้นอย่างนี้แล้ว เพื่อจะถือ
เอาเฉพาะจำนวนที่ได้อยู่ในเทศนา ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงย่อวิตถาร
เทศนาในปัจฉัยที่มีมูลสองอันจากนี้ แล้วแสดงไว้ในปัจฉัยที่มีมูลหนึ่ง แล้ว
แสดงการกำหนดวาระ จึงกล่าวคำว่า **เหตุปัจฉยา อารมมณ ตีถิ**
เพราะเหตุปัจฉัย ในอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ เป็นต้น ในปัจฉัยที่มีมูลสอง
ก่อน.

ในข้อนั้น มีวิธีกำหนดดังนี้ ปัจฉัย ที่มีการนับมาก (คือมีวาระมาก)
ประกอบด้วยปัจฉัยที่มีการนับไม่มาก ย่อมมีจำนวน (วาระ) เท่ากับจำนวน
ไม่มากนัก เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า **เหตุปัจฉยา อารมมณ ตีถิ**
เพราะเหตุปัจฉัยในอารัมมณปัจฉัยมี ๓ วาระ. อธิบายว่า ในเหตุอารัมมณ-
ทุกะได้วิสังขนา ๓ ข้อ ที่กล่าวไว้ในอารัมมณเท่านั้น. ส่วนปัจฉัยที่มีวิธีนับ
เท่ากัน ประกอบด้วยปัจฉัยที่มีวิธีนับเท่ากัน ย่อมมีจำนวนเพิ่มและลด
ลง เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า **เหตุปัจฉยา อธิปัตติยา นว** เพราะ

เหตุปัจจัยในอธิปัตปัจจัยมี ๕ วาระ. อธิบายว่า ในเหตุอธิปัตยิกะได้
วิสัยนา ๕ ข้อ.

สองบทว่า **วิปาก เอก** ความว่า ในเหตุวิปากทุกะย่อมได้วิสัยนา
๑ ข้อ ที่กล่าวไว้ในวิปากเท่านั้น บัณฑิตพึงทราบการกำหนดวาระในปัจจัย
ที่มีมูล ๒ เท่านั้นก่อนด้วยประการฉะนี้. ในวิสัยนาที่มีมูล ๓ เป็นต้น ก็มี
วิธีกำหนดอย่างนี้เหมือนกัน เพราะเหตุนี้ จึงกล่าวว่า **เหตุปัจจุยา
อารมมณปัจจุยา อธิปัตยา ตีณิ** เพราะเหตุปัจจัย อารมมณปัจจัย ใน
อธิปัตปัจจัยมี ๓ วาระ อธิบายว่า ใน **เหตุอารมมณอธิปัตติกะ** ได้
วิสัยนา ๓ ที่กล่าวไว้ในอารมณ์เท่านั้น ในวิสัยนาทั้งปวง บัณฑิตพึง
ขยายนัยออกไปอย่างนี้. ส่วนในวิสัยนาที่มีมูล ๑๒ ย่อมไม่ได้วิปากปัจจัย
เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า **อาเสวนปัจจุยา กมฺเม ตีณิ** เพราะ
อาเสวนปัจจัย ในกัมมปัจจัยมี ๓ วาระ แล้วกล่าวว่า **อาหาร ตีณิ** ใน
อาหารปัจจัยมี ๓ วาระ เป็นต้น ไม่ทำความไปถึงวิปากเลย แม้ใน
วิสัยนาที่มีมูล ๑๓ เป็นต้น ก็นัยนี้เหมือนกัน เป็นแต่ว่าในที่นี้ท่านย่อ
ปัจจัยเหล่านั้น แล้วกล่าวถึงปัจจัยที่มีมูล ๒๓.

ปัจจัยมีมูล ๒๓ นั้น ปัจจัยนั้นแยกเป็น ๒ ประเภท คือที่มี
อาเสวนะบ้าง มีวิปากบ้าง ใน ๒ อย่างนั้นที่มีอาเสวนะ ท่านแสดงไว้
ก่อน ปัจจัยที่มีอาเสวนะนั้นได้วิสัยนา ๓ ข้อเท่านั้น เพราะเหตุนี้ ท่าน
จึงกล่าวว่า **อาเสวนปัจจุยา อวิคเต ตีณิ** เพราะอาเสวนปัจจัย ในอวิคต-
ปัจจัยมี ๓ วาระ ส่วนปัจจัยที่มีวิปาก (เกิดร่วมกับวิปาก) ย่อมไม่ได้
อาเสวนะ. เพราะฉะนั้น เพื่อจะละอาเสวนะแล้วแสดงจำนวนด้วยอำนาจ
วิปาก ท่านจึงแสดงนัยหนึ่งคั่นไว้ว่า **เหตุปัจจุยา ๆเปฯ วิปากปัจจุยา**

อาหารเอก แล้วแสดงมูล ๒๓ ภายหลัง. ก็บรรดาปัจจัยที่มีมูล ๒ สองพวกนี้ วิปากปัจจัยไม่มีในพวกหนึ่ง อาเสวนปัจจัยไม่มีในพวกหนึ่ง ก็จริง แต่ปัจฉาชาตปัจจัยมีได้ทั้งสองพวก. แต่บัณฑิตพึงทราบมูล ๒๓ นี้เท่านั้น โดยศัพท์เกินมา ในปัจจัย ๒ พวกนั้น ฝ่ายมีอาเสวนะได้ วิสัชนา ๓ ด้วยอำนาจอาเสวนะ ฝ่ายมีวิปากได้วิสัชนาหนึ่ง ด้วยอำนาจ วิปากปัจจัยนี้ เป็นการนับในปัจจัยที่มีมูลหนึ่งเป็นต้น เริ่มแต่เหตุปัจจัย มาด้วยประการฉะนี้.

ก็คำนี้อันใดท่านกล่าวไว้ว่า อารมมณเจ จิตน สพุทฺถล ตีณว ปลูกหา ในลำดับปัจจัยที่มีเหตุปัจจัยเป็นมูล คำนี้ท่านกล่าวไว้เพื่อแสดง ว่าในอารัมมณบททุกบท ทั้งในฝ่ายปัจจัยที่มีมูล ๑ และมีมูล ๒ เป็นต้น เริ่มแต่อารัมมณปัจจัยไป และในการประกอบอธิบายปัจจัยที่เหลือพร้อม กับอารมณ ปัจจัยที่มีปัญหา ๕ ข้อ มีปุจฉา ๓ ข้อเท่านั้น ส่วนในวิปากบท และในการประกอบปัจจัยที่เหลือพร้อม กับวิปากบท มีปัญหาข้อเดียว เท่านั้น คำใดที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้ในหนหลังว่า ปัจจัยที่มีวิธีการนับมาก รวม กับปัจจัยที่มีวิธีการนับไม่มาก ย่อมมีจำนวนเท่ากันกับปัจจัยที่ไม่มากนัก ดังนี้ คำนี้ ข้าพเจ้ากล่าวไว้ถูกต้องแล้วแล.

บัดนี้ พึงแสดงปัจจัยที่มีมูลเดียวเป็นต้น ด้วยอำนาจอารัมมณปัจจัย เป็นอาทิ ในปัจจัยเหล่านั้น ปัจจัยที่มีมูล ๑ ก่อน ท่านไม่ได้แสดงไว้ใน ปัจจัยสักอย่างหนึ่งว่า เหมือนกับปัจจัยที่มีมูลหนึ่งแห่งเหตุปัจจัยนั่นเอง. ก็เพื่อจะแสดงจำนวนในปัจจัยที่มีมูล ๒ ด้วยอำนาจอารัมมณปัจจัย ท่าน จึงกล่าวว่า อารมมณปุจฉยา เหตุยา ตีณิ อธิปติยา ตีณิ ฯเปฯ อวิตเต ตีณิ ก็ในอธิการนี้เมื่อท่านควรจะกล่าวว่า อารมมณปุจฉยา อธิปติยา

ตีติ ฯเปฯ อวิกเต ตีติ ท่านก็วางเหตุปัจจัยเมื่ออยู่ข้างหน้าของอาร์มมณ-
ปัจจัยไว้ข้างหลัง แล้วกล่าวว่า อาร์มมณปัจจัย เหตุยา ตีติ เพราะ
อาร์มมณปัจจัย ในเหตุปัจจัยมี ๓ วาระ เพื่อแสดงปัจจัยที่มีวิธีนับมาก
มีเหตุปัจจัยเป็นต้น และวิธีนับที่หาได้ในการเทียบเคียงปัจจัยเหล่านั้น.
ปัจจัยที่มีวิธีการนับน้อยกว่าและเท่ากัน. คำนี้ย่อมแจ่มแจ้งด้วยอธิบายนั้น.
อาร์มมณปัจจัยย่อมถึงความต่างกัน โดยเป็นทุกะและติกะ เพราะวิธีการนับ
ที่มากกว่าหรือเท่ากับปัจจัยใด ๆ ในปัจจัยนั้นทั้งหมด ฟังทราบว่ามีปัญหา
และวิสรรณา ๓ ข้อเท่านั้น. ส่วนในการเทียบเคียงกับวิปากปัจจัย ย่อมได้
ปุจฉาและวิสรรณาข้อเดียวเท่านั้น ข้อนั้นทำไม่ได้แสดงไว้ในอธิการนี้ว่า
จักมีแจ้งในการนับเกี่ยวกับวิปากปัจจัยเป็นต้น และการนับที่ท่านแสดงไว้
ในปัจจัยที่มีมูล ๒ นี้แหละ เป็นวิธีนับในปัจจัยที่มีมูล ๓ เป็นต้นด้วย
เพราะฉะนั้น ปัจจัยที่มีมูล ๓ เป็นต้น ท่านจึงไม่อธิบายไว้อย่างพิสดาร
ด้วยอำนาจอาร์มมณปัจจัย.

บัดนี้ ท่านกล่าวคำมีอาทิว่า อธิปติปัจจัย เหตุยา นว เพราะ
อธิปติปัจจัย ในเหตุปัจจัยมี ๕ วาระ เพื่อจะแสดงวิธีนับ ในปัจจัยที่มีมูล ๒
เป็นต้น ด้วยอำนาจอธิปติปัจจัยเป็นต้น ฟังทราบนิเทศแห่งปัจจัยตาม
นัยที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้แล้วในเหตุปัจจัยนั้นนั่นแล ก็เพราะอธิปติปัจจัย
(เป็นมูล) เหตุปัจจัยมีปุจฉาและวิสรรณา ๕ ข้ออันใด ในปัจจัยที่มีวิธีนับ
เท่ากับเหตุปัจจัยที่เหลือก็มี ๕ ข้ออันนั้น ดังที่ได้อธิบายมาแล้วนี้ ในการ
เทียบเคียงปัจจัย ที่มีวิธีนับเท่ากับปัจจัยที่มีอยู่ในอันดับแรก การนับย่อม
มีด้วยอำนาจแห่งปัจจัย ที่อยู่ในอันดับแรก ผู้ศึกษาฟังทราบ ว่า ก็ในการ
เทียบเคียงปัจจัยมีการนับน้อยกว่ากับปัจจัยที่เป็นตัวตั้งนั้น จำนวนย่อมมี

ด้วยอำนาจแห่งปัจจัยที่มีการนับน้อยกว่า บัณฑิตอธิบายปัจจัยที่มีมูล ๓ ให้พิสดารด้วยอำนาจอาร์มณปัจจัย ฉันทใด จะอธิบายด้วยอำนาจอธิปัตติปัจจัยก็ดี อนันตรปัจจัยอื่นจากนั้นก็ดี เหมือนอย่างนั้นไม่ได้ เพราะฉะนั้นในปัจจัยทั้งหมดควรให้สำเร็จด้วยอำนาจแห่งวิธีนับ อันท่านแสดงไว้แล้วในปัจจัยที่มีมูล ๒ เพราะเหตุที่นั่นนั่นแหละ ท่านจึงกล่าวว่า การทำปัจจัยหนึ่ง ๆ ให้เป็นมูลแล้วนับตามผลความที่ลำดับไว้.

จบอรรถกถาปัจจัยานุโลมณีย์

ปัจจัยปัจจัยนีนัย

[๘๗] ๑. อุกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น.

๒. อัพยาทธรรม อาศัยอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอัพยาทวิปาก อัพยาทกิริยา ซึ่งเป็นเหตุเกิดเกิดขึ้น, ขันธ์ ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๓ เกิดขึ้น, ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๒ เกิดขึ้น.

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกภูตตารูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอัพยาทวิปากเกิดขึ้น, ขันธ์ ๑ และกภูตตารูป อาศัยรูปขันธ ๓ เกิด

ขึ้น. ชั้น ๒ และกัฏตารูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, หทยวัตถุ อาศัย
ชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัย
มหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, จิตต-
สมภูฐานรูป และกัฏตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย-
เกิดขึ้น.

พาหิรรูป อาหารสมภูฐานรูป อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ...

สำหรับพวกอสังขยัตว์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น,
มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูต-
รูป ๒ เกิดขึ้น, กัฏตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย
เกิดขึ้น.

[๘๘] ๑. อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะน-
อรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น

๒. อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะน-
อรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยกุศลชั้นเกิดขึ้น.

๓. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ
นอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบากและ

อัพยาตกิริยาเกิดขึ้น, ในปฏิสนธิขณะ กุฎตารูป อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอัพยาตวิบากเกิดขึ้น, หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัย มหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น จิตต-
สมภูฐานรูป และกุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย
เกิดขึ้น.

พาหิรรูป อาหารสมภูฐานรูป อุดสมภูฐานรูป ฯลฯ...

สำหรับพวกอสังขยสัตว์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น,
มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูต-
รูป ๒ เกิดขึ้น กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตทั้งหลาย
เกิดขึ้น.

๔. อัพยาตธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัพยาตธรรม

เกิดขึ้น เพราะนอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐาน อาศัยกุศลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

๕. อัพยาตธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัพยาตธรรม

เกิดขึ้น เพราะนอรัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๘๕] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนอริปติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัย

ชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

**๒. อภัยกตธรรม อาศัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะนอริปติ-
ปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกตชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

๓. กตธรรม และอภัยกตธรรม อาศัยกตธรรมเกิดขึ้น

เพราะนอริปติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกตเกิด
ขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และ
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๔. อุกตธรรม อาศัยอุกตธรรมเกิดขึ้น เพราะนอริปติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอุกตเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัย
ชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

**๕. อภัยกตธรรม อาศัยอุกตธรรมเกิดขึ้น เพราะนอริปติ-
ปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอุกตชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

๖. อุกตธรรม และอภัยกตธรรม อาศัยอุกตธรรมเกิดขึ้น

เพราะนอริปติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอุกตเกิด
ขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒
และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

**๗. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะนอริปติ-
ปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยากวินายก และอัพยาทกิริยาเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และกภูตตารูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยากวินายกเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และกภูตตารูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และกภูตตารูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป และกภูตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

พาหิรรูป อาหารสมุฏฐานรูป อุตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ...

สำหรับพวกอสังขยัตว์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, กภูตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๘. อัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัพยาทธรรมเกิดขึ้น

เพราะนอริปติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๙. อัพยาทธรรม อาศัยอกุศลธรรม และอัพยาทธรรมเกิดขึ้น

เพราะนอริปติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอกุศลขันธ์ทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๕๐] อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนอนันตรปัจจัย
เพราะนสมันตรปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลขันธ์ทั้งหลายเกิดขึ้น.

นอนันตรปัจจัย ก็คือ นสมันตรปัจจัย ก็คือ แสดงได้ ๕ วาระ
เหมือนกัน นอารัมมณปัจจัย.

[๕๑] ๑. อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนอัญญ-
มัญญปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลขันธ์ทั้งหลายเกิดขึ้น.

๒. อภัยกตธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนอัญญ-
มัญญปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลขันธ์ทั้งหลายเกิดขึ้น.

๓. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะนอัญญ-
มัญญปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบาก และ
อภัยกตกิริยาเกิดขึ้น, ในปฏิสนธิขณะ กุฏัตตารูป อาศัยขันธ์ทั้งหลาย
ที่เป็นอภัยกตวิบากเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป และกุฏัตตารูปที่เป็น
อุปาหารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น, อุปาหารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย อันมีในภายนอกเกิดขึ้น, อุปาหารูปอาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

อันมีอาหารเป็นสมภูฐานเกิดขึ้น, อุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย
อันมีอุตุเป็นสมภูฐานเกิดขึ้น.

สำหรับพวกอสังขยสัตว์ กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหา-
ภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๔. อัพยาตธรรม อาศัยกุตลธรรม และอัพยาตธรรมเกิดขึ้น

เพราะนอัญญมัญญปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยกุตลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

๕. อัพยาตธรรม อาศัยกุตลธรรม และอัพยาตธรรม

เกิดขึ้น เพราะนอัญญมัญญปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยกุตลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๕๒] อัพยาตธรรม อาศัยกุตลธรรมเกิดขึ้น เพราะนอุปนิสสย-
ปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยกุตลชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

เพราะ นอุปนิสสยปัจจัย แสดงได้ ๕ วาระ เหมือนกัน
นอารัมมณปัจจัย.

[๕๓] ๑. กุตลธรรม อาศัยกุตลธรรมเกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุตลเกิดขึ้น, ชั้น ๑
อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๒. อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติ-

ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

๓. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติ-

ปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ขั้น ๑ อาศัยขั้น ๓ เกิดขึ้น, ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น.

๔. อภัยกตธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนปุเรชาติ-

ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอกุศลขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

๕. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และ อภัยกตกิริยาเกิดขึ้น, ขั้น ๑ อาศัยขั้น ๓ เกิดขึ้น, ขั้น ๒ อาศัย ขั้น ๒ เกิดขึ้น.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบาก และ อภัยกตกิริยาเกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ขั้น ๓ และกภูตตารูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็น อภัยกตวิบากเกิดขึ้น, ขั้น ๑ และกภูตตารูป อาศัยขั้น ๓ เกิดขึ้น, ขั้น ๒ และกภูตตารูป อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น, หทยัตถุ อาศัยขั้น ทั้งหลายเกิดขึ้น, ขั้นทั้งหลาย อาศัยหทยัตถุเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป และกัมมัตถารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

พาหिरูป อาหารสมุฏฐานรูป อุดสมุฏฐานรูป ๗ ล ๗ ...

สำหรับพวกอสังขยัตถ์ มหาภูตรูป ๓ อาศัย มหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, กัมมัตถารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๖. อัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัพยาทธรรมเกิดขึ้น

เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลขันธ์ทั้งหลาย และมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๗. อัพยาทธรรม อาศัยอกุศลธรรม และอัพยาทธรรมเกิดขึ้น

เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอกุศลขันธ์ทั้งหลาย และมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๕๔] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนปัจจชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น ๗ ล ๗.

[๕๕] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนอเสวนปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น ๗ ล ๗.

นปัจฉิมชาติปัจฉิม กิติ นอเสวนปัจฉิม กิติ แสดงได้ ๕ วาระ

เหมือนกับ นอริปติปัจฉิม.

[๕๖] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจฉิม

คือ กุศลเจตนา อาศัยกุศลขันธทั้งหลายเกิดขึ้น.

๒. กุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนกัมม-
ปัจฉิม

คือ อกุศลเจตนา อาศัยอกุศลขันธทั้งหลายเกิดขึ้น.

๓. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ
นกัมมปัจฉิม

คือ เจตนาที่เป็นอภัยกตกิริยา อาศัยขันธทั้งหลายที่เป็นอภัยกต-
ธรรมเกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นพาหิรรูป อาหาร-
สมภูฐานรูป อุดสมภูฐานรูปเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ อาศัย มหาภูตรูป ๓
เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, อุปาทารูป อาศัย
มหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๕๗] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนวิปากปัจฉิม

มี ๓ วาระ

คือ ขันธ ๓ อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น.

๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนวิปาก-
ปัจฉิม มี ๓ วาระ.

๗. อัพยาทธรรม อาศัยอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นวิปากปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาท-
กิริยาเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น,
ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ๑ ล ๑.

จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น
พาหิรรูป อาหารสมุฏฐานรูป อุตสมุฏฐานรูป ๑ ล ๑

สำหรับพวกอสังขัตตวิ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น
๑ ล ๑ กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

**๘. อัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัพยาทธรรม
เกิดขึ้น เพราะนวิปากปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

**๙. อัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรม และอัพยาทธรรม
เกิดขึ้น เพราะนวิปากปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอกุศลชั้นทั้งหลาย และมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

**[๕๘] ๑. อัพยาทธรรม อาศัยอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะ
นอาหารปัจจัย**

คือ พาหิรรูป อุตสมุฏฐานรูป ๑ ล ๑.

สำหรับพวกอสังขัตตวัตถุ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น,
๑ ล ๑ กฐัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๕๕] ๑. อัพยาภคธรรม อาศัยอัพยาภคธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นอินทริยปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นพาหิรรูป อาหาร-
สมภูฐานรูป อุตสมภูฐานรูปเกิดขึ้น ๑ ล ๑ อุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น.

สำหรับพวกอสังขัตตวัตถุ รูปชีวิตินทริย อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย
เกิดขึ้น.

[๑๐๐] ๑. อัพยาภคธรรม อาศัยอัพยาภคธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นghanปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ซึ่งสหคด้วยปัญญาญาณเกิดขึ้น
ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

พาหิรรูป อาหารสมภูฐานรูป อุตสมภูฐานรูป ๑ ล ๑.

สำหรับพวกอสังขัตตวัตถุ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น
๑ ล ๑ กฐัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๑๐๑] ๑. อัพยาภคธรรม อาศัยอัพยาภคธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นมคปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาภค-
วิปาก และอัพยาภคกิริยา ซึ่งเป็นเหตุเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตต-

สมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๓ เกิดขึ้น, ขั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ขั้น ๓ และกฏัตตารูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอพยากตวิบากเกิดขึ้น ขั้น ๑ และกฏัตตารูป อาศัยขั้น ๓ เกิดขึ้น, ขั้น ๒ และ กฏัตตารูป อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น, หทยวัตถุ อาศัยขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น ขั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, ๑ ล ๑ จิตตสมุฏฐานรูป และกฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้น.

พาหिरูป อาหารสมุฏฐานรูป อตุสมุฏฐานรูป ๑ ล ๑.

สำหรับพวกอสังขญสัตว์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ๑ ล ๑ กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๑๐๒] อพยากตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนวิปยุตต-
ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกุศลขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

ปัจจัยนี้แสดงได้ ๕ วาระ เหมือนกับ นอารัมมณปัจจัย.

[๑๐๓] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนวิปยุตต-
ปัจจัย

คือ ในอรุณภูมิ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น ขั้น ๑ อาศัยขั้น ๓ เกิดขึ้น ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น.

๒. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนวิปยุตต-
ปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้นที่ ๑ อาศัยชั้นที่ ๓ เกิดขึ้น ชั้นที่ ๒ อาศัยชั้นที่ ๒ เกิดขึ้น.

๓. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะนวิป-
ยุตตปัจจัย

คือ ในอรุปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และ
อภัยกตกิริยาเกิดขึ้น, ชั้นที่ ๑ อาศัยชั้นที่ ๓ เกิดขึ้น, ชั้นที่ ๒ อาศัย ชั้นที่
๒ เกิดขึ้น.

พาหิรรูป อาหารสมภูฐานรูป อตุสมภูฐานรูป ฯลฯ.

สำหรับพวกอสังขยัตว์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น
ฯลฯ กุฎตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๑๐๔] อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะโนนัตถิปัจจัย
...เพราะโนวิคตปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยกุศลชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น.

สองปัจจัยนี้แสดงได้ ๕ วาระ เหมือนกับ นอารัมมณปัจจัย.

การนับจำนวนปัจจัยในปัจจัยปัจจนีนิย

[๑๐๕] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นปัจจชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาสวานปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย

มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนวิกต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๐๖] เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมปัจจัย มี ๑ วาระ... ใน
นอริปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย
มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๗] เพราะเหตุปัจจัย นอารัมมปัจจัย ในนอริปติปัจจัย มี ๑
วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ

ในนณานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนมหักปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในโนนัตติปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในโนนวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๘] เพราะนเหตุปัจฉัย นอารัมมณปัจฉัย นอธิปติปัจฉัย
นอนันตรปัจฉัย นสมนันตรปัจฉัย นอัญญมัญญปัจฉัย นอุปนิสสย-
ปัจฉัย นปุเรชาตปัจฉัย นปัจฉาชาตปัจฉัย นอาเสวนปัจฉัย นกัมม-
ปัจฉัย นวิปากปัจฉัย นอาหารปัจฉัย นอินทริยปัจฉัย นณานปัจฉัย
นมหักปัจฉัย นสัมปยุตตปัจฉัย นวิปยุตตปัจฉัย โนนัตติปัจฉัย
ในโนนวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

นเหตุมูลกนัย จบ

[๑๐๙] เพราะนอารัมมณปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ... ใน
นอธิปติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสย-
ปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจฉัย
มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนวิปากปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอินทริย-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนณานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนมหักปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
โนนัตติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในโนนวิกตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

[๑๑๐] เพราะนอรัมมณปัจจัย นเหตุปัจจัย นอธิปัตติปัจจัย ใน
อนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ... ในโนอัติปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิกต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๑๑] เพราะนอธิปัตติปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ... ในน-
อรัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๘
วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นวิปากปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
โนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๑๒] เพราะนอธิปัตติปัจจัย ในอรัมมณปัจจัยมี ๑ วาระ... ใน
อนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญ-
มัญญุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติ-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๒ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตติปัจจัย
มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๑๓] เพราะนอริปติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ (ในทุกปัจจัย มี ๑ วาระ)... ในนวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑
วาระ.

[๑๑๔] เพราะนอนันตรปัจจัย... เพราะนสมนันตรปัจจัย... เพราะ
นอัญญมัญญปัจจัย... เพราะนอุปนิสยปัจจัย... แสดงเหมือนกันกับ
นอรัมมณปัจจัย (คู่มือ ๑๐๕-๑๑๐).

[๑๑๕] เพราะนปุเรชาติปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ... ใน
นอรัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอริปติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในน-
อัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในน-
ปัจฉาชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิป-
ยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

[๑๑๖] เพราะนปุเรชาติปัจจัย นเหตุปัจจัย ในนอรัมมณปัจจัย มี
๑ วาระ... ในนอริปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ใน

นอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในน-
อาเสวนปัจจย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๒ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ
ในนฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจย มี ๑ วาระ. ในนวิปปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย
มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๑๑๗] เพราะนปุเรชาตปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย ใน
นอธิปติปัจจย มี ๑ วาระ... ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ (ในทุก-
ปัจจย มี ๑ วาระ) ในนโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๑
วาระ.

[๑๑๘] เพราะนปัจฉาชาตปัจจย... เพราะนอาเสวนปัจจย ในนเหตุ-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๕
วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ
ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมม-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑
วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในน-
มัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปปยุตต-
ปัจจย มี ๓ วาร ในนโนนัตถิปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี
๕ วาระ.

[๑๑๕] เพราะนอเสวนปัจจัย นเหตุปัจจัย ในนอรัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมันนตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๒๐] เพราะนอเสวนปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ (ในทุกปัจจัย มี ๑ วาระ) ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๒๑] เพราะนกัมมปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอรัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมันนตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๒๒] เพราะนกัมมปัจจัย นเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๑ วาระ (ในทุกปัจจัย มี ๑ วาระ) ในโนนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๒๓] เพราะนวิปากปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๒๔] เพราะนวิปากปัจจัย นเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ

ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ใน
โนนัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๑๒๕] เพราะนวิปากปัจจย นเหตุปัจจย นอรัมณปัจจย ในน-
อริปติปัจจย มี ๑ วาระ (ในทุกปัจจย มี ๑ วาระ)... ในโนนัตติปัจจย
มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๑๒๖] เพราะนอาหารปัจจย... เพราะนอินทริยปัจจย... เพราะ
นฆานปัจจย ... เพราะนมัคคปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ (ในทุก-
ปัจจย มี ๑ วาระ)... ในโนนัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจย
มี ๑ วาระ.

[๑๒๗] เพราะนสัมปยุตตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ... ใน
นอรัมณปัจจย มี ๕ วาระ ปัจจยนี้เหมือนกับนอรัมณปัจจย... ใน
โนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๑๒๘] เพราะนวิปยุตตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ ในน-
อรัมณปัจจย มี ๑ วาระ ในนอริปติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย
มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๓
วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ
ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฆานปัจจย มี ๑

วาระ ในนัมคกปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ
ในโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๑๒๕] เพราะนวิปยุตตปัจจย นเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย
มี ๑ วาระ... ในนอธิปัตติปัจจย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๑
วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๒ วาระ ในน-
ปัจฉาชาติปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๒ วาระ ในนกัมม-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑
วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นัมคกปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิ-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๑๓๐] เพราะนวิปยุตตปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย ใน
นอธิปัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ (ในทุกปัจจย
มี ๑ วาระ)... ในโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๑
วาระ.

[๑๓๑] เพราะโนนัตถิปัจจย เพราะโนวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย
มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๕
วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ
ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ใน

นปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในน-
อาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย
มี ๕ วาระ.

[๑๓๒] เพราะโนนัตติปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑
วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ (ในทุกปัจจัย มี ๑ วาระ)... ใน
นวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ.

ปัจจัยปัจจัยนัย จบ

อรรถกถาปัจจัยปัจจัยนัย

ก็เพราะวิชันนาที่ใน ปัจจัยปัจจัยนัยะ (ตรงข้ามกับปัจจัย) ย่อม
มิได้ด้วยกุศลบทที่เว้นเหตุปัจจัยแล้ว กุศลธรรมเกิดขึ้นไม่ได้ ฉะนั้น
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงเริ่มคำว่า อกุสล ฆมม ปฏิจจ เป็นอาทิ. บรรดา
บทเหล่านั้น บทว่า นเหตุปัจจุยา เป็นการปฏิเสธเหตุปัจจัย อธิบายว่า
เว้นเหตุปัจจัยแล้วก็ยังเกิดเพราะปัจจัยอื่นได้. จริงอยู่ เหตุนั้น คือ โมหะ
ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา เป็นเหตุปัจจัยเองแก่ธรรมที่สัมปยุต และรูปที่มีจิต
เป็นสมภูฐาน. แต่เพราะไม่มีเหตุอื่นสัมปยุตด้วย จึงชื่อว่า ไม่เกิด

เพราะเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้น เว้นเหตุปัจจัยเสีย โมหมูลจิตก็เกิดได้ เพราะปัจจัยอันเหมาะสมแก่ต้นที่เหลือในธรรมที่ตรงกันข้ามทั้งหมด. บัณฑิต พึงทราบเนื้อความไปตามนัยนี้. คำนี้ว่า **อเหตุกัม วิปากาพฺยาคตัม** พึงทราบด้วยอำนาจจิตที่ยังรูปให้เกิดขึ้น แม้ในบทอื่นที่เช่นนี้ก็นัยนี้เหมือนกัน.

ใน **นอริปติปัจจัย** แม้อริปติ จะไม่ได้้อริปติปัจจัย เพราะไม่มี อริปติที่สองเกิดร่วมกับตนก็จริง แต่อริปติจะไม่มีอริปติเหมือนโมหะที่ สหระคด้วยวิกิจจณาและอุทฺธจจะ เป็นเหตุกะหาได้ไม่. ก็ในเวลาที่ถูกสละ ธรรมเป็นต้น ไม่ทำอันทะเป็นต้น ให้เป็นอริปติเกิดขึ้น กุศลธรรม เป็นต้นทั้งหมดไม่เป็นอริปติ เพราะฉะนั้น เทศนามีอาทิว่า **เอกัม ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา** นี้ พึงทราบว่า พระองค์เทศนาไว้ด้วยอำนาจเทศนา มีการรวบรวมไว้ซึ่งอริปติทั้งหมด ไม่ให้ยกขึ้นเพียงอริปติแยกกันไป เหมือนโมหะ. ใน **นอหฺนตรปัจจัย** และ **นสมนฺตรปัจจัย** มี รูป เท่านั้นเป็นปัจจัยขุบบัน เหมือนใน **นอารมฺมณปัจจัย**. เพราะเหตุ นั้นท่านจึงกล่าวว่า **นอารมฺมณปัจจัยสทิตฺ**. สหชาติปัจจัยขาดหายไป. นิสสยปัจจัย อตฺถิปัจจัย และอวิตปัจจัยก็ขาดหายไปเหมือนสหชาติ- ปัจจัย. เพราะเหตุไร ? เพราะปัจจัยเหล่านี้ไม่มีอะไรเกิดแยกกัน. จริงอยู่ เพราะการบอกปิดเสียซึ่งสหชาติปัจจัย นิสสยปัจจัย อตฺถิปัจจัย และอวิต- ปัจจัย รูปธรรมและอรูปธรรมแม้สักอย่างหนึ่งก็เกิดขึ้น ไม่ได้ เพราะฉะนั้น ปัจจัยเหล่านั้นจึงลคไป. ในวิภังค์แห่ง **นอญฺญมฺญญปัจจัย** พึงทราบการ เว้นททยัตถุด้วยคำว่า **กฐฺตตารูป** อาศึยวิปากาพฺยาคตฺชนฺธํเกิดขึ้นใน ปฏิสนธิกาล. รูปเท่านั้นเป็นปัจจัยขุบบันในวิภังค์แห่ง **นอฺปนนิสสยปัจจัย**.

เพราะรูปนั้นไม่ได้อุปนิสขยปัจจย. ส่วนอรูป (นาม) ไม่ได้อารัมมณ-
นิสขยปัจจย และปกคูปนิสขยปัจจยก็จริง แต่ก็ไม่พื่อนันตรูปนิสขยปัจจย
ไปได้. เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า นารมมณปจฺจยสทิล .

ใน **นปุเรชาติปัจจย** คำว่า **จิตตสมุฏฐาน** รูป ท่านกล่าวไว้ด้วย
อำนาจปัจจยโวการภพ. สหชาติปัจจยและปุเรชาติปัจจย ย่อมถึงการรวม
ลงในคำนี้ว่า **นปจฺจชาติปจฺจยา** เพราะฉะนั้น บาลีในคำนี้จึงเช่นเดียว
กับสหชาติปัจจย. ก็บาลีนั้นขยายไว้อย่างพิสดาร ใน **นอธิปติปัจจย** ฉะนั้น
ในที่นี้จึงย่อไว้. **นอาเสวนปัจจย** พึงทราบด้วยสามารถแห่งปฐมชวนะ
ฝ่ายกุศลและอกุศล. กิริยาพยากตะก็เหมือนกัน. แม้ในอธิการนี้ก็พึงทราบ
บาลีด้วยอำนาจแห่งคำที่ท่านให้พิสดารใน **นอธิปติปัจจย** เหตุนี้พระ-
ผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า **นปจฺจชาติปจฺจยมฺปิ นอาเสวนปจฺจยมฺปิ**
นอธิปติปจฺจยสทิล ดังนี้ (บาลีข้อ ๕๕). ใน **กัมมปัจจย** ไม่ถือเอา
วิบากเจตนาว่าได้ นานักขณิกกัมมปัจจย. ใน **นอาหารปัจจย** มีเฉพาะรูป
บางรูปเท่านั้น เป็นปัจจยুবัน ใน **นอินทริยปัจจย** ก็เหมือนกัน. ใน
นฌานปัจจย มีปัญจวิญญูณธรรม (ทวิปัญจวิญญูณ) และรูปบางรูปเป็น
ปัจจยুবัน. จริงอยู่ ในปัญจวิญญูณ เวทนาและจิตตคัคคตา ย่อมไม่
ถึงลักษณะแห่งการเข้าไปเพ่ง เพราะมีกำลังทรม ฉะนั้น ธรรมเหล่านั้น
ท่านจึงไม่ถือเอาในฌานปัจจย. ใน **นมคฺคปัจจย** มีเหตุวิบาก และกิริยา
และรูปบางรูปเท่านั้นเป็นปัจจยুবัน.

รูปเท่านั้นเป็นปัจจยুবันในนสัมปยุตตปัจจย ในโนนัตถิปัจจย ใน
โนนิตตปัจจย. เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า **นารมมณปจฺจยสทิล** .

ดำเนินการนับปัจจัยที่มีมูลหนึ่งตามบาลี ด้วยคำว่า นเหตุยา เทว ดังนี้
แล.

พึงทราบวินิจฉัยใน ทมูลปัจจัย ต่อไป. ในคำนี้ว่า นเหตุปัจจัย
นารมมณ เอก อธิบายว่า ด้วยอำนาจแห่งปัจจัยที่นับได้น้อยกว่าในการ
เทียบปัจจัยที่นับได้น้อยกว่ากับปัจจัยที่นับได้มาก พึงมีปัจจัย ๒ เหมือน
ในนเหตุปัจจัยก็จริง ถึงอย่างนั้น คำว่า เอก ท่านกล่าวหมายถึงรูปา-
พยากตะ เกิดขึ้นเพราะอาศัยอภัยยากตะ เพราะอรุปรธรรมขาดไปด้วยอำนาจ
นารมมณปัจจัย แม้ในปัจจัยแต่ละปัจจัยในทุกะปัจจัยก็นัยนี้เหมือนกัน.
บัณฑิตพึงทราบวาระสองเกี่ยวกับที่ได้ในนเหตุปัจจัย ในที่ซึ่งท่านกล่าว
ไว้ว่า "เทว." ก็ในปัจจัยทั้งปวงที่มีมูล ๓ เป็นต้น มีวิสันนาวาระเดียว
เท่านั้น เพราะนารมมณปัจจัยขาดไป. นี่เป็นการคำนวณในปัจจัยที่มี
มูล ๑ เป็นต้น เริ่มแต่เหตุปัจจัยไปในปัจจนียนัย. ส่วนนารมมณปัจจัย
ไม่แสดงไว้ในที่นี้ เพราะเป็นเช่นเดียวกับนัยก่อนในเอกมูลฉะนั้นแหละ
เป็นต้น .

คำว่า นารมมณปัจจัย นเหตุยา เอก ในทมูลกนัย พระผู้มี-
พระภาคเจ้าตรัสไว้ ในนเหตุทุกมูลกนัยนั้นเทียว ด้วยสามารถแห่ง
นารมมณปัจจัย. คำว่า นาริปติยา ปญจ พึงทราบด้วยอำนาจการได้ใน
นารมมณปัจจัย.

ในการเปรียบเทียบปัจจัยทั้งหมด พึงทราบจำนวนด้วยอำนาจปัจจัย
ที่นับได้น้อยกว่าในปัจจัยที่นารมมณปัจจัยเข้าได้ รูปเท่านั้นเป็นปัจจ-
ยุบบัน. แม้ในฐานที่นอนันตรปัจจัย นสมนันตระ - นัญญมัญญะ -
นอุปนิสสยะ - นอาหาระ - นอินทริยะะ - นสัมปยุตตะ - โนนัตถิ - โนวิต-

ปัจจัย เข้าได้ก็เช่นนี้เหมือนกัน. นอาหาระ-นอินทริยะ-นฉานะ-นมัคค-
ปัจจัย มีวิสัยนาเหมือนกันทั้งหมด. แม้ในอธิการนี้ปัจจัย ๔ หมวด แห่ง
ปัจจัย มี นสหชาติปัจจัย เป็นต้น ก็ขาดไปเหมือนกัน นี่เป็นวิธีกำหนด
ในข้อนี้. ก็ด้วยลักษณะนี้บัญญัติกำหนดปัจจัยนั้นว่า ปัจจัยที่มีมูล ๒ นี้มี
เป็นต้นทั้งหมด ปัจจัยนี้เป็นมูล ๑ ในปัจจัยเหล่านี้ ปัจจัยนี้มีมูล ๒ นี้มี
มูล ๓ นี้มีมูลทั้งหมดดังนี้แล้ว พึงทราบการคำนวณด้วยอำนาจปัจจัยที่นับ
ได้น้อยกว่า ดังนี้แล.

อรรถกถาปัจจัยปัจจัยนีนัย จบ

ปัจจัยยานุโลมปัจจัยนีนัย

การนับจำนวนปัจจัยในปัจจัยยานุโลมปัจจัยนีนัย

[๑๓๓] เพราะนเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ... ใน
นอธิปติปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนุปนิสสย-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย
มี ๘ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๘ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในน-
วิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิตต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๓๔] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๓๕] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย อธิปัตติปัจจัย ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๓๖] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย อธิปัตติปัจจัย อนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย สหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๓๗] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย อาเสวนปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๓๘] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย อาเสวนปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย อินทริยปัจจัย ฌานปัจจัย มัคค-

ปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อัตติปัจจัย นัตติปัจจัย วิคต-
ปัจจัย อวิคตปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๓๕] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย กัมมปัจจัย
วิปากปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอาเสวนปัจจัย มี
๑ วาระ.

[๑๔๐] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย กัมมปัจจัย
วิปากปัจจัย อาหารปัจจัย อินทริยปัจจัย ฌานปัจจัย มัคคปัจจัย
สัมปยุตตปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อัตติปัจจัย นัตติปัจจัย วิคตปัจจัย
อวิคตปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอาเสวนปัจจัย
มี ๑ วาระ.

[๑๔๑] เพราะอารัมมณปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ... ในน-
อธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาต ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๔๒] เพราะอารัมมณปัจจัย เหตุปัจจัย เพราะนอธิปัตติปัจจัย มี
๓ วาระ... ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓

วาระ ในนอเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
นวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

**วาระที่มีอาร์มมณปัจฉัยเป็นมูล พึงให้พิสดารเหมือนอย่างวาระ
ที่มีเหตุปัจฉัยเป็นมูล.**

[๑๔๓] เพราะอธิปติปัจฉัย ในนอาร์มมณปัจฉัย มี ๕ วาระ ... ใน
นอนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
นอเสวน ปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก
ปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนโนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนโนคตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

[๑๔๔] เพราะอธิปติปัจฉัย เหตุปัจฉัย อาร์มมณปัจฉัย ในนปุเรชาติ-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอเสวนปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

**ทั้งอนันตรปัจฉัย และสมนันตรปัจฉัย พึงให้พิสดารเหมือน
อย่างอาร์มมณปัจฉัย.**

[๑๔๕] เพราะสหชาติปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๒ วาระ ใน
นอาร์มมณปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอนันตร-

ปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญ-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย
มี ๗ วาระ ในปัจฉาปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕
วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฉาน-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในมกคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย
มี ๕ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๕
วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๔๖] เพราะสหชาตปัจจัย นเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี
๕ วาระ ในนอริปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ
ในสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
อุปนิสสปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในกัมม-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย
มี ๕ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๔๗] เพราะสหชาตปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ใน
นอริปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี
มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

วาระที่มีสหชาติปัจจัยเป็นมูลมี ๕ วาระ เหมือนกับวาระที่มีเหตุปัจจัยเป็นมูล.

[๑๔๘] เพราะอัญญมัญญปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๔๙] เพราะอัญญมัญญปัจจัย เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๕๐] เพราะอัญญมัญญปัจจย เหตุปัจจย อารัมมณปัจจย ใน
นอริปติปัจจย มี ๓ วาระ... ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจยมี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมม-
ปัจจย มี ๓ วาระ โนนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ.

วาระที่มี อัญญมัญญปัจจยเป็นมูล แสดงเหมือนกับวาระที่มี เหตุ-
ปัจจยเป็นมูล.

[๑๕๑] เพราะนิสสยปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ ใน
นอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ

ในวาระที่มี นิสสยปัจจยเป็นมูล แสดงเหมือนอย่างวาระที่มี
สหาตปัจจยเป็นมูล.

ในวาระที่มี อุปนิสสยปัจจยเป็นมูล แสดงเหมือนอย่างวาระที่มี
อารัมมณปัจจยเป็นมูล.

[๑๕๒] เพราะปุเรชาตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ ... ใน
นอริปติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓
วาระ ในนฉนปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ.

[๑๕๓] เพราะปุเรชาตปัจจย เหตุปัจจย ในนอริปติปัจจย มี ๓
วาระ ... ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ
ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ.

วาระที่มี **ปุเรชาติปัจฉัยเป็นมูล** พึงแสดงให้พิสดารเหมือนอย่าง
วาระที่มี **เหตุปัจฉัยเป็นมูล**.

[๑๕๔] เพราะอาเสวนปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๒ วาระ ... ใน
นอธิปัตติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉา-
ชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓
วาระ.

[๑๕๕] เพราะอาเสวนปัจฉัย เหตุปัจฉัย ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๓
วาระ ... ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ.

วาระที่มี **อาเสวนปัจฉัยเป็นมูล** แสดงเหมือนกับวาระที่มี **เหตุ-
ปัจฉัยเป็นมูล**.

[๑๕๖] เพราะกัมมปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๒ วาระ ... ใน
นอารัมมณปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอนันตร-
ปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย
มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๕
วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ

ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคค-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๕
วาระ.

[๑๕๓] เพราะกัมมปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
... โนนอริปติปัจจัย มี ๕ วาระ โนนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นสนนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นปัจฉชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิป-
ยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

[๑๕๔] เพราะกัมมปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย โนนอริปติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉชาติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

วาระที่มี กัมมปัจจัยเป็นมูล แสดงเหมือนกับวาระที่มี เหตุปัจจัย
เป็นมูล

[๑๕๕] เพราะวิปากปัจจัย โนนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ โนนอริปติปัจจัย มี ๑ วาระ โนนอนันตร-

ปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย
มี ๑ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑
วาระ ในนถานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๖๐] เพราะวิปากปัจจัย เหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๑
วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
อุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในปัจฉา-
ชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย
มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๖๑] เพราะวิปากปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ในอธิปติ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ... ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในปัจฉาชาต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

[๑๖๒] เพราะวิปากปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย อธิปติปัจจัย
ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ... ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
อาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ

[๑๖๓] เพราะวิปากปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย อธิปติ-
ปัจจัย อนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย สหชาติปัจจัย อัญญมัญญ-
ปัจจัย นิสสยปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย กัมมปัจจัย
อาหารปัจจัย อินทริยปัจจัย ฌานปัจจัย มัคคปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย
วิปยุตตปัจจัย อัตติปัจจัย นัตติปัจจัย วิคตปัจจัย อวิคตปัจจัย
ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในนอเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๖๔] เพราะอาหารปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในน-
อารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอเสวนปัจจัย มี ๕
วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในน-
อินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓
วาระ ในนโนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๖๕] เพราะอาหารปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕
วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนสมันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมม-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๘ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๖๖] เพราะอาหารปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ในน-
อธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉา-
ชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓
วาระ.

วาระที่มี อาหารปัจจัยเป็นมูล พึงแสดงให้พิสดารเหมือนอย่าง
วาระที่มี เหตุปัจจัยเป็นมูล.

[๑๖๗] เพราะอินทริยปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอธิปัตติปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิตสยปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๘ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑
วาระ ในมคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
วิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนวิกต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๖๘] เพราะอินทริยปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอรัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมันนตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๘ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๖๙] เพราะอินทริยปัจจัย เหตุปัจจัย อรัมมณปัจจัย ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

วาระที่มี อินทริยปัจจัยเป็นมูล ฟังแสดงให้พิสดารอย่างวาระที่มี เหตุปัจจัยเป็นมูล.

[๑๗๐] เพราะฌานปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ... ในนอรัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมันนตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘

วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นมักคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิป-
ยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

[๑๗๑] เพราะฌานปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๕
วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนสมันนตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๘ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๗๒] เพราะฌานปัจจัย เหตุปัจจัย อาร์มมณปัจจัย ในนอธิปติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓
วาระ.

วาระที่มี ฌานปัจจัยเป็นมูล พึงแสดงให้พิสดารเหมือนอย่างวาระ
ที่มี เหตุปัจจัยเป็นมูล.

[๑๗๓] เพราะมัคคปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ ... ใน
นอารัมมณปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอันนตร-
ปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติ-
ปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย
มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๕ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
นโนัตถิปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

[๑๗๔] เพราะมัคคปัจฉัย เหตุปัจฉัย ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๕
วาระ... ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอันนตรปัจฉัย มี ๕ วาระ
ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ในน-
ปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนกัมม-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย
มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนัตถิปัจฉัย มี ๕ วาระ
ในนโนวิกตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

[๑๗๕] เพราะมัคคปัจฉัย เหตุปัจฉัย อารัมมณปัจฉัย ในนอธิปัตติ-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ... ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติ-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี
๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓
วาระ.

วาระที่มี มัคคปัจจัยเป็นมูล พึงแสดงให้พิสดารเหมือนอย่างวาระ
ที่มี เหตุปัจจัยเป็นมูล.

[๑๗๖] เพราะสัมปยุตตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ... ใน
นอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉา-
ชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๗๗] เพราะสัมปยุตตปัจจัย ในอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ... ใน
นปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

วาระที่มี สัมปยุตตปัจจัยเป็นมูล เหมือนกับวาระที่มี เหตุปัจจัย
เป็นมูล.

[๑๗๘] วิปยุตตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอันนตร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมันนตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนปัจฉชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕
วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
ฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตต-

ปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

[๑๘๕] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๘๖] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ

[๑๘๗] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย อธิปติปัจจัย ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๘๘] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย อธิปติปัจจัย อนันตรปัจจัย สมนันตรปัจจัย สหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย ในนปัจฉาชาติ-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๘๓] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย อาเสวนปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย อวิคตปัจจัย ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๘๔] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๘๕] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย อาหารปัจจัย อวิคตปัจจัย ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๘๖] เพราะอัติปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ... ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๘๖] เพราะอัติปัตติปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอรัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ... ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๘๗] เพราะอัติปัตติปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

วาระที่มี อัติปัตติปัจจัยเป็นมูล ฟังแสดงให้พิสดารเหมือนอย่างวาระที่มี เหตุปัจจัยเป็นมูล.

[๑๘๘] เพราะนัตติปัจจัย ... ฯลฯ ... เพราะวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ... ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ใน

นฉนปจจย มี ๑ วาระ ในนมหคปจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต-
ปจจย มี ๓ วาระ.

วาระที่มี นัตถิปจจยเป็นมูล พึงแสดงให้พิศดารเหมือนอย่างวาระ
ที่มี อารัมมณปจจยเป็นมูล.

[๑๕๐] เพราะอวิตตปจจย ในนเหตุปจจย มี ๒ วาระ ... ใน
นอารัมมณปจจย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตร-
ปจจย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปจจย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปจจย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปจจย
มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปจจย มี ๕
วาระ ในนกัมมปจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปจจย มี ๕ วาระ ใน
นอาหารปจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปจจย มี ๑ วาระ ในนฉน-
ปจจย มี ๑ วาระ ในนมหคปจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปจจย มี
๕ วาระ ในนวิปยุตตปจจย มี ๓ วาระ ในนินัตถิปจจย มี ๕ วาระ
ในนโนวิตตปจจย มี ๕ วาระ.

[๑๕๑] เพราะอวิตตปจจย เหตุปจจย ในนอารัมมณปจจย มี ๕
วาระ ... ในนอธิปติปจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปจจย มี ๕ วาระ
ในนสมนันตรปจจย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปจจย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปจจย มี ๗ วาระ ใน-
นปัจฉาชาตปจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปจจย มี ๕ วาระ ในนกัมม-
ปจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปจจย

มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๕
วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

วาระที่มี อวิคตปัจจยเป็นมูล พึงแสดงให้พิสดารเหมือนอย่างวาระ
ที่มี เหตุปัจจยเป็นมูล.

การนับจำนวนหัวข้อปัจจยในปัจจยानุโลมปัจจนียนัย จบ

อรรถกถาปัจจยानุโลมปัจจนียนัย

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเริ่มคำว่า เหตุปัจจย นอารัมมณ
ปญจ ดังนี้ เป็นต้น เพื่อจะแสดงการนับใน อุนุโลมปัจจนียปัจจย. พึง
ทราบวินิจฉัยในคำนั้น ปัจจย ๘ เหล่านี้ คือ ปัจจย ๔ มีสหชาตะเป็นต้น
ที่เข้าได้ทุกที่ และอาหารปัจจย อินทริยปัจจย ฌานปัจจย มัคคปัจจย
อีก ๔ ย่อมไม่ได้โดยความเป็นปัจจนียะในเหตุปัจจย อธิปัตติปัจจย มัคค-
ปัจจย อันตั้งอยู่โดยความอนุโลม (โดยลำดับ). จริงอยู่ ธรรมเมื่อจะ
เกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งเหตุปัจจย เป็นต้น ชื่อว่าจะไม่ได้ปัจจย ๘ เหล่านี้
ย่อมไม่มี. แต่อารัมมณปัจจย อนันตรปัจจย สมันตรปัจจย
อุปนิสสยปัจจย สัมปยุตปัจจย นัตถิปัจจย และวิคตปัจจย ซึ่งตั้ง
อยู่โดยอนุโลมย่อมาไม่ได้ปัจจยที่อุปการะในตำแหน่งแห่งนาม โดยเป็น
ปัจจนิก. เพราะว่าอนันตรปัจจย เป็นต้น เมื่อไม่เกิดจากอารัมมณปัจจย
เป็นต้น ก็ย่อมไม่ได้, ส่วนปัจจย ๔ ที่อุปการะในฐานะทั้งหมด ย่อม
ไม่ได้โดยความเป็นปัจจนิกในสหชาตปัจจย อัญญมัญญปัจจย นิสสยปัจจย

กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย อินทริยปัจจัย อคติปัจจัย และอวิคตปัจจัย ซึ่งตั้งอยู่โดยความเป็นอนุโลมกัน. เพราะว่า ธรรมเมื่อเกิดด้วยอำนาจปัจจัยเหล่านี้ จะไม่ได้ปัจจัยที่อุปการะในฐานะที่พึ่งข้อมไม่มี. ปัจจชาติปัจจัยไม่มีที่ตั้งโดยความเป็นอนุโลม. บัณฑิตกำหนดปัจจัยที่มีได้และไม่ได้ในปัจจัยที่เหลือ ซึ่งตั้งอยู่โดยความเป็นอนุโลมกัน แล้วพึงทราบการนับด้วยอำนาจปัจจัยที่นับได้น้อยกว่าในการเปรียบเทียบปัจจัยนั้น ๆ ในปัจจัยที่มีมูล ๒ เป็นต้น แม้ทั้งหมดแล.

อรรถกถาปัจจัยอนุโลมปัจจัยนีนัย จบ

ปัจจัยปัจจัยนีนัยอนุโลม

การนับจำนวนปัจจัยในปัจจัยปัจจัยนีนัยอนุโลม

[๑๕๒] เพราะเหตุปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ ... ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๒ วาระ ในฉนปัจจัย มี ๒ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอคติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๑๕๓] เพราะเหตุปัจจัย นารัมมณปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกำมปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๕๔] เพราะเหตุปัจจัย นารัมมณปัจจัย นอริปติปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นอัญญมัญญปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในกำมปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

(ในทุก ๆ ปัจจัย มี ๑ วาระ).

[๑๕๕] เพราะเหตุปัจจัย นารัมมณปัจจัย นอริปติปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นอัญญมัญญปัจจัย นอุปนิสสยปัจจัย นปุเรชาติปัจจัย นปัจฉาชาติปัจจัย นอเสวนปัจจัย ในปัจจัยทั้งหมดจนถึงอเสวนปัจจัยเหมือนกัน แต่เมื่อนับนกำมปัจจัยเข้าด้วย มี ๕ วาระ.

เพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ นกำมปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๕๖] เพราะเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย นอริปติปัจจัย
นอนันตรปัจจัย นสมันตรปัจจัย นัญญมัญญปัจจัย นอุปนิสสย-
ปัจจัย นปุเรชาติปัจจัย นปัจฉชาติปัจจัย นอเสวนปัจจัย นกัมม-
ปัจจัย นวิปากปัจจัย นอาหารปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ...
ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

[๑๕๗] เพราะเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย นอริปติปัจจัย
นอนันตรปัจจัย นสมันตรปัจจัย นัญญมัญญปัจจัย อุปนิสสย-
ปัจจัย นปุเรชาติปัจจัย นปัจฉชาติปัจจัย นอเสวนปัจจัย นกัมม-
ปัจจัย นวิปากปัจจัย นอาหารปัจจัย นอินทริยปัจจัย นฌานปัจจัย
นมัคคปัจจัย นสัมปยุตตปัจจัย นวิปยุตตปัจจัย โนนัตติปัจจัย โน-
วิตปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอัติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๕๘] เพราะนอรัมมณปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ... ใน
อริปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕
วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
อินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมัคคปัจจัย
มี ๕ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอวิตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๕๕] เพราะนอรัมมณปัจจัย นเหตุปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัคริปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

วาระที่มี นอรัมมณปัจจัยเป็นมูล แสดงเหมือนกับวาระที่มี นเหตุปัจจัยเป็นมูล.

[๒๐๐] เพราะนอริปติปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ... ใน อรัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ. ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมม-ปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ใน มัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตต-ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัคริปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัคติปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๒๐๑] เพราะนอริปติปัจจัย นเหตุปัจจัย ในอรัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ

ในสหชาติปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอุปนนิสสยปัจฉัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาติปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจฉัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๒ วาระ ในฉานปัจฉัย มี ๒ วาระ ในมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอัติปัจฉัย มี ๒ วาระ ในนัตติปัจฉัย มี ๒ วาระ โนวิคตปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอวิกตปัจฉัย มี ๒ วาระ.

[๒๐๒] เพราะนอธิปติปัจฉัย นเหตุปัจฉัย นอารัมมณปัจฉัย ในสหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ... ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในฉานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ โนวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

ในนอธิปติมูล ที่มีปัจฉนียปัจฉัยเป็นมูลเกินกว่า ๔ ปัจฉัย ท่านย่อไว้ไม่แสดง.

[๒๐๓] เพราะนอนันตรปัจฉัย ... เพราะนสมนัตรปัจฉัย ... เพราะนอัญญมัญญปัจฉัย ... เพราะนอุปนนิสสยปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๕ วาระ ... ในอธิปติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๕

วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจย มี ๕ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๕ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัทถิปัจจย มี ๕ วาระ ในอวิตตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๒๐๔] เพราะนอุปนิสสยปัจจย ในเหตุปัจจย ในสหชาติปัจจย มี ๑ วาระ... ในอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในอัทถิปัจจย มี ๑ วาระ ในอวิตตปัจจย มี ๑ วาระ.

ในนอุปนิสสยมูล ที่มีปัจจนียปัจจยเกินกว่า ๒ ปัจจย ท่านย่อไว้ไม่แสดง.

[๒๐๕] เพราะนปุเรชาติปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ในอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในอริปติปัจจย มี ๗ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๗ วาระ ในฌานปัจจย มี ๗ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตต-

ปัจจัย มี ๕ วาระ โนอัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๒๐๖] เพราะนปุเรชาตปัจจัย นเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี
๒ วาระ ... ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ
ในสหชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวน
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๒ วาระ ในฉาน-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒
วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัตติปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
นัตติปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี
๒ วาระ.

[๒๐๗] เพราะนปุเรชาตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย
ในสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี
๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัตติปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ใน นปุเรชาตมูล ที่มีปัจจนียปัจจัยเป็นมูลเกินกว่า ๓ ปัจจัย ท่าน
ย่อไว้ไม่แสดง.

[๒๐๘] เพราะนปัจฉาชาตปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๘ วาระ ... ใน
อาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ ในอธิปัตติปัจจย มี ๘ วาระ ในอนันตร-
ปัจจย ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสหชาตปัจจย มี
๘ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๘ วาระ
ในอุปนนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวน-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๘ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ
ในอาหารปัจจย มี ๘ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๘ วาระ ในฌานปัจจย
มี ๘ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๘ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ
ในวิปยุตตปัจจย มี ๘ วาระ ในอัติปัจจย มี ๘ วาระ ในนัตติปัจจย
มี ๓ วาระ ในวิคตปัจจย มี ๓ วาระ ในอวิคตปัจจย มี ๘ วาระ.

[๒๐๙] เพราะนปัจฉาชาตปัจจย นเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย
มี ๒ วาระ ... ในอนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๒
วาระ ในสหชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๒ วาระ
ในนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ ในอุปนนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ ในปุเรชาต-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๒
วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๒ วาระ ใน
อินทริยปัจจย มี ๒ วาระ ในฌานปัจจย มี ๒ วาระ ในมัคคปัจจย
มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ
ในอัติปัจจย มี ๒ วาระ ในนัตติปัจจย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจจย
มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจจย มี ๒ วาระ.

[๒๑๐] เพราะนปัจฉาตปัจจย นเหตุปัจจย นอาร์มมณปัจจย ใน สหชาติปัจจย มี ๑ วาระ ... ในอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ในนิสสย-ปัจจย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

ใน นปัจฉาตมุล ที่มีปัจจนียปัจจยเป็นมูลเกินกว่า ๓ ปัจจย ท่านย่อไว้ไม่แสดง.

[๒๑๑] เพราะนอาเสวนปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๕ วาระ ... ใน อาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ ในอริปติปัจจย มี ๕ วาระ ในอนันตร-ปัจจย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ให้กัมม-ปัจจย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจย มี ๕ วาระ ใน มัคคปัจจย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ ใน วิกตปัจจย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๒๑๒] เพราะนอาเสวนปัจจย นเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๒ วาระ... ในอันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๒

วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๒ วาระ
ในนิสสยปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอุปนนิสสยปัจฉัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาติ-
ปัจฉัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในอาหารปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๒ วาระ ในฌาน-
ปัจฉัย มี ๒ วาระ ในมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๒
วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอตติปัจฉัย มี ๒ วาระ ใน
นัตติปัจฉัย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี
๒ วาระ.

[๒๑๓] เพราะนอเสวนปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย นอรัมมณปัจฉัย ใน
สหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ... ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสย-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในฌานปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตติปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในอวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

ในนอเสวนมูล ที่มีปัจฉัยเป็นมูลเกินกว่า ๓ ปัจฉัย ท่าน
ย่อไว้ไม่แสดง.

[๒๑๔] เพราะนกัมมปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ ... ในอรัมมณ-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอริปติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอนันตรปัจฉัย มี ๓
วาระ ในสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
อัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอุปนนิสสย-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๒๑๕] เพราะนกัมมปัจจัย นเหตุปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุปนนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๒๑๖] เพราะกัมมปัจจัย นเหตุปัจจัย นอาร์มมณปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ในนกัมมมูล ที่มีปัจจัยเป็นมูลเกินกว่า ๓ ปัจจัย ท่านย่อไว้ไม่แสดง.

[๒๑๗] เพราะนวิปากปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ... ใน
อาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในอธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี
๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอุปนนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
อาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาหารปัจจัย
มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๕ วาระ
ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ
ในวิตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิตตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๒๑๘] เพราะนวิปากปัจจัย นเหตุปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒
วาระ ... ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ
ในสหชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนิสสย-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในอุปนนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๒ วาระ ในฌานปัจจัย
มี ๒ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๒ วาระ ในนตฺถิปัจจัย
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิตตปัจจัย มี ๒
วาระ.

[๒๑๕] เพราะวิปากปัจฉัย นเหตุปัจฉัย นอาร์มมณปัจฉัย ใน สหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ... ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสย-ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในฉานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิป-ยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

ในวิปากมุล ที่มีปัจฉนียปัจฉัยเป็นมุลเกินกว่า ๑ ปัจฉัย ท่านย่อไว้ไม่แสดง.

[๒๒๐] เพราะนอาหารปัจฉัย ในสหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ... ใน อัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมม-ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

ในนอาหารมุล ที่มีปัจฉนียปัจฉัยเป็นมุลคั้งแต่ ๒ ปัจฉัยขึ้นไป ท่านย่อไว้ไม่แสดง.

[๒๒๑] เพราะนอินทริยปัจฉัย ในสหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ... ใน อัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมม-ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

ในอินทริยมุล ที่มีปัจฉนียปัจฉัยเป็นมุลคั้งแต่ ๒ ปัจฉัยขึ้นไป ท่านย่อไว้ไม่แสดง.

[๒๒๒] เพราะฌานปัจฉัย ในอรัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนัตถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

ในนณามูล ที่มีปัจฉนียปัจฉัยเป็นมูลเกินกว่า ๑ ปัจฉัย ท่านย่อไว้ไม่แสดง.

[๒๒๓] เพราะนัคคปัจฉัย นเหตุปัจฉัย ในอรัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในณานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนัตถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๒๒๔] เพราะนัคคปัจฉัย นเหตุปัจฉัย นอรัญญปัจฉัย ในสหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย

มี ๑ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตต-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอรรถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิตตปัจฉัย มี ๑
วาระ.

ในนัมคมูล ที่มีปัจฉัยปัจฉัยเป็นมูลเกินกว่า ๑ ปัจฉัย ท่านย่อ
ไว้ไม่แสดง.

[๒๒๕] เพราะนสัมปยุตตปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๕ วาระ... ใน
อริปติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญ-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๕
วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
อินทริยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจฉัย มี ๕ วาระ ในมคคปัจฉัย มี
๕ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอรรถิปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
อวิตตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

[๒๒๖] เพราะนสัมปยุตตปัจฉัย นเหตุปัจฉัย ในสหชาติปัจฉัย มี
๑ วาระ... ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอรรถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิตต-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ.

ในสัมปยุตตมูล ที่มีปัจจนียปัจจยเป็นมูลเกินกว่า ๒ ปัจจย ท่าน
ย่อไว้ไม่แสดง.

[๒๒๗] เพราะนวิปยุตตปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
อารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในอริปติปัจจย มี ๓ วาระ ในอนันตร-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจย
มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ
ในอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมม-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๓
วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ ในฉานปัจจย มี ๓ วาระ ใน
มคคปัจจย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจย
มี ๓ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
อวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๒๒๘] เพราะนวิปยุตตปัจจย นเหตุปัจจย ในอารัมมณปัจจย มี
๒ วาระ... ในอนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๒ วาระ
ในสหชาติปัจจย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๒ วาระ ในนิสสย-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจย
มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๒ วาระ ใน
อินทริยปัจจย มี ๒ วาระ ในฉานปัจจย มี ๒ วาระ ในมคคปัจจย มี
๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๒ วาระ ใน

นัตติปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๒๒๕] เพราะนวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ในนวิปยุตตปัจจัย ที่มีปัจจัยเป็นมูลเกินกว่า ๓ ปัจจัย ท่านย่อไว้ไม่แสดง.

[๒๓๐] เพราะโนนัตติปัจจัย... เพราะโนวิคตปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมคฺคปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอคตฺติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๒๓๑] เพราะโนวิคตปัจจัย นเหตุปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี

๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
วิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

[๒๓๒] เพราะโนวิกตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย
นอธิปัตติปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นอัญญมัญญปัจจัย
ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย
มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
อินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ
ฯลฯ.

[๒๓๓] เพราะโนวิกตปัจจัย นเหตุปัจจัย... ฯลฯ... นกัมมปัจจัย
ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหาร
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑
วาระ.

[๒๓๔] เพราะโนวิกตปัจจัย นเหตุปัจจัย... ฯลฯ... นกัมมปัจจัย
นวิปากปัจจัย นอาหารปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนิสสย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑
วาระ.

[๒๓๕] เพราะโนวัตตปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นกัมมปัจจัย
นวิปากปัจจัย นอาหารปัจจัย นอินทริยปัจจัย นฌานปัจจัย นมคค-
ปัจจัย นสัมปยุตตปัจจัย นวิปยุตตปัจจัย โนนัตถิปัจจัย ในสหชาติ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตถิปัจจัย มี ๑
วาระ ในอวัตตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ปัจจัยปัจจนียานุโลมณัย จบ

ปฏิจจวาระ จบ

อรรถกถาปัจจัยปัจจนียานุโลมณัย

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเริ่มคำว่า นเหตุปัจจัย อารมมณ
เหตุ เพราะนเหตุปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ เป็นต้น เพื่อแสดง
การนับใน ปัจจนียานุโลม. ในปัจจนียานุโลมนั้น ปัจจัยที่เหลือเว้น
อธิปัตติปัจจัย ย่อมได้โดยอนุโลมในเหตุปัจจัยที่ตั้งอยู่โดยความเป็นปัจจนิก.
ส่วนปัจจนชาติปัจจัย ย่อมไม่ได้โดยอนุโลมในปัจจัยทั้งหมดนั้นเทียว. ปัจจัย
๕ เหล่าใดที่ท่านกล่าวไว้ว่า อรูปานญญเว ปัจจัยที่ตั้งอยู่ในฐานแห่งนาม
ที่เหลือย่อมไม่ได้โดยอนุโลมในปัจจัย ๗ ที่เหลือ เว้นปุเรชาติปัจจัย และ
อาเสวนปัจจัย ซึ่งตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนิก. จริงอยู่ ธรรมที่ไม่เกิดจาก
อาร์มมณปัจจัย เป็นต้น ย่อมไม่ได้อนันตรปัจจัย เป็นต้น.

ก็ปฏิสนธิวิบาก และวิบากทั้งหมดจากปุเรชาติปัจจัย แม้จะไม่เกิด
จากอาเสวนะกับกิริยามโนธาตุ ก็ย่อมได้อันตรปัจจัย เป็นต้น. เพราะฉะนั้น

พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า **ปุเรชาติญฺ อาสวนญฺ จเปตฺวา** ดังนี้
ปัจจัยที่เหลือเว้นอวิคตปัจจัย ย่อมได้โดยอนุโลมในปุเรชาปัจจัย ปัจฉา-
ชาติปัจจัย อาสวนปัจจัย วิปากปัจจัย วิปยุตตปัจจัย ที่ตั้งอยู่โดยเป็น
ปัจจนิก. เว้นวิปากปัจจัยเสีย ที่เหลือย่อมได้โดยอนุโลมในกัมมปัจจัย
ที่ตั้งอยู่โดยปัจจนิก. เว้นปัจจัยที่อุปการะในที่ทั้งปวง และอัญญมัญญ-
ปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย และอินทริยปัจจัย ที่เหลือย่อมไม่ได้
โดยอนุโลมในอาหารปัจจัยและอินทริยปัจจัย ซึ่งตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนิก.
ปัจจัยนอกนี้ย่อมได้ด้วยอำนาจที่เหมาะสม เหตุปัจจัย อธิปติปัจจัย อาสวน-
ปัจจัย และมัลลปัจจัย ย่อมไม่ได้โดยอนุโลมในฉานปัจจัยที่ตั้งอยู่โดยเป็น
ปัจจนิก. ในมัลลปัจจัย ที่ตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนิก ย่อมไม่ได้เหตุปัจจัย และ
อธิปติปัจจัยโดยเป็นอนุโลม. ในวิปยุตตปัจจัยที่ตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนิก
เว้นปุเรชาติปัจจัยย่อมได้ปัจจัยที่เหลือโดยอนุโลม บัณฑิตครั้งทราบปัจจัย
ที่ไม่ได้โดยเป็นอนุโลม ในบรรดาปัจจัยที่ตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนิกอย่างนี้แล้ว
พึงทราบด้วยการนับด้วยอำนาจปัจจัยที่นับได้น้อยกว่า ในการเปรียบเทียบ
กับปัจจัยนั้น.

ในนาฎิกาทั้งหลายมีทูกะมาติกาเป็นต้นใด ๆ อันท่านแสดงเริ่มแต่
ปัจจัยใด ๆ ในนัยทั้งหลายมีทุมลูกนัยเป็นต้น ทูกะมาติกานั้น ๆ ท่าน
แสดงไว้แล้วโดยวิธีใด ๆ ด้วยอำนาจปัจจัยที่หาได้และหาไม่ได้ บัณฑิต
พึงกำหนดทูกะมาติกาเป็นต้นนั้นให้ดี โดยวิธีนั้น ๆ. พึงทราบวินิจฉัย
ในคำนันั้น อันพระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะแสดงนัยมีทุมลูกนัยเป็นต้น ด้วย
อำนาจเหตุปัจจัยตรัสว่า **นเหตุปจฺจยา นารมฺมณปจฺจยา ฯ เป ๑**
นาเสวนปจฺจยา ดังนี้ แล้วตรัสคำใดไว้ คำอธิบายทั้งหมดเช่นเดียวกัน

จนถึงอาเสวนปัจจย ฟังทราบความเหมือนกันของค่านัน กับคำว่า
นอญมญญปจยยา สหชาติ เอกุ เพราะนอญญมัญญญปัจจย ในสหชาติ-
ปัจจย มี ๑ วาระ ไค ที่ท่านเขียนไว้ในภาษาสิงหลว่า พระอาจารย์ย่อ
รวมเอาซึ่งปัจจย ๕ ใน **นกัมมปัจจย** ที่คำนวณแล้ว ฟังทราบใจความ
แห่งค่านันดังนี้ ปัจจย ๕ เริ่มต้นแต่ นเหตุปัจจย อันท่านแสดงไว้
อย่างนี้ว่า บัณฑิตย่อมได้วิสัยนาข้อหนึ่งในสหชาติปัจจย ที่ต่อกับนกัมมปัจจย
อย่างนี้ว่า **นกัมมปจยยา** ดังนี้ ย่อมได้โดยอนุโลม ปัจจยอื่นไม่ได้ ใน
ฐานอื่นที่เป็นแบบนี้ บัณฑิตไม่ควรถือเอาพยัญชนะ ควรถือเอาเฉพาะเนื้อ
ความที่ประสงค์เท่านั้น. จริงอยู่ พยัญชนะเช่นนั้นพระโบราณจารย์เขียน
ไว้เป็นภาษาสันสกฤต เพื่อร้อยกรองตามความทรงจำของตน.

อีกอย่างหนึ่ง แม้ในบรรดาปัจจยบุบับธรรมในปัจจุบันานูโลมนี้
อติธรรม (อติปัจจย) ย่อมได้กัมมปัจจย แต่ไม่ได้อินทรีปัจจย. อติ-
ธรรมนั้นฟังทราบด้วยอำนาจ **รูปชีวิตินทรีในอัญญสัทว์** และใน
ปวัตติกาลในปัญจโวการภพ อติธรรมที่ได้มคคปัจจยแต่ไม่ได้เหตุปัจจย
อติธรรมนั้น ฟังทราบด้วยอำนาจโมหะที่สหคคด้วยวิจิกิจและอุทัจจ-
สัมปยุตตจิต อติธรรมที่ได้มานปัจจยแต่ไม่ได้มคคปัจจย อติธรรมนั้น
ฟังทราบด้วยอำนาจมโนธาตุและอเหตุกมโนวิญญาณธาตุ. **บรรดาความใน**
อติปัจจยนั้น กัมมชรูปย่อมได้กัมมปัจจย ด้วยอำนาจนักษณิกกัมมปัจจย
เท่านั้น. ในปัจจยเหล่านั้น รูปธรรมย่อมไม่ได้เหตุปัจจย อธิปติปัจจย
วิปากปัจจย อินทรีปัจจย ฌานปัจจย และมคคปัจจย. ปัจจยที่เข้าได้ทุกที่
ไม่มีปัจจยนี้ ในอเหตุกจิตไม่มีอธิปติปัจจยแล. ในอธิการนี้ บัณฑิตฟัง
ทราบวาระแห่งการคำนวณด้วยอำนาจปักษณิกะ แม้เหล่านี้โดยไม่งมมาย.

ในข้อนี้มันยั้งต่อไปนี้ อเหตุกโมหะ และอเหตุกวิบาก และกิริยา
เท่านั้น เป็นปัจจุยบับันธธรรมในพระบาลีนี้ว่า นเหตุปจฺจยา อารมฺมณ เทว
เพราะนเหตุปจฺจย ในอารมฺมณปจฺจย มี ๒ วาระ คำว่า มี ๒ วาระ
ในอธิการนี้ท่านจึงหมายเอา อกุศลกับอกุศล อภัยกตากับอภัยกตะ.
แม้ในคำที่เหลือก็เช่นนี้เหมือนกัน. ส่วนในอาเสวนปจฺจยย่อไม่ได้วิบาก
และกิริยามโนธาตุ เพราะฉะนั้นในที่นี้ คำว่า อพฺยาคเตนาพฺพาคตํ บัณฺฑิต
พึงทราบด้วยอำนาจเหตุกมโนวิญญาณธาตุฝ่ายกิริยา. สองบทว่า วิปาก
เอกํ ในวิปากปจฺจย มี ๑ วาระ คืออภัยกตากับอภัยกตะนั้นเอง. คำว่า
มกฺขเต เอกํ คืออกุศลกับอกุศล. คำว่า เหตุยา ปญฺจ ในเหตุปจฺจย มี ๕
วาระ ในอารมฺมณมูลกนัย ท่านกล่าวหมายเอารูปเท่านั้น. จจริงอยู่ รูปนั้น
ย่อมเกิดเพราะอาศัยส่วน ๕ คือ กุศล อกุศล อภัยกตะ กุศลกับอภัยกตะ
และอกุศลกับอภัยกตะ. แม้ในปัญจะทั้งปวงก็เช่นนี้เหมือนกัน. สองบทว่า
อญฺญมญฺเญ เอกํ ในอญฺญมญฺเญปจฺจย มี ๑ วาระ ท่านกล่าวหมายเอา
มหาภูตรูปและวัตรูป. จจริงอยู่ รูปเหล่านั้นย่อมเกิดเพราะนอารมฺมณ-
ปจฺจย เพราะอญฺญมญฺเญปจฺจย. แม้ใน ติมูลกนัย ก็มีนัยอย่างนี้
เหมือนกัน.

คำว่า เหตุยา นว ในเหตุปจฺจย มี ๙ วาระ ในนาธิปติมูลกนัย
ท่านกล่าวไว้แล้วในเหตุปจฺจยตอนุโลมนัย. แม้คำว่า ตินิ=๓ เป็นต้น
ก็เช่นเดียวกับคำที่กล่าวไว้ในอนุโลมนัยในหนหลัง. ใน ติมูลกนัย คำว่า
เทว=๒ วาระ เหมือนกับที่กล่าวไว้แล้ว ใน นเหตุปจฺจยมูละ อารมฺมณ-
ปจฺจยมูลี ในหนหลัง. ใน นปุเรชาติมูลกนัย คำว่า เหตุยา สตฺต
ในเหตุปจฺจย มี ๗ วาระ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้ในนปุเรชาติ-

ปัจจยในหนหลัง โดยนัยมีอาทีว่ อารุปะ กุสธั เอกั ขนุธั ปฏิจจ (ขันธั ๓ อาศัยกุสธัขันธั ๑ ในอรุปะกัมม). แม้ในสัตตะกะทังปวงกัันนั. ใน นกัมมมุลกนั ย ค่ำว่ เหตุยา ตัณิ ในเหตุปัจจย มี ๓ วาระ เป็นต้น เจตนาเทำนัันเป็นปัจจยขุบบัน เพราะละนััน ค่ำว่ ๓ วาระ ทำนจิงกล่าว หมายเอากการเกิดขัันเพราะอาศั ย กุสธั อกุสธั แลอัพยากตะ. โดยนัันนั บัณทิตพิงทราบการนับจำนวนวาระในอาคตสถาน (ทีมา) ว่ำ ๑, ๒, ๓, ๕, ๗, ๘ ส่วนการนับจำนวนอื่ก ๓ ว่ำ ๔, ๖, ๘ เหล่านัันไม่มีเลย.

อรธกกาถาปัจจยปัจจนัยานุโลมนั ย จบ

วธธณนาเนือความแห่งปัจจยวาระ จบ

๒. สหชาตวาระ

ปัจจนานุโลมัย

[๒๓๖] ๑. กุศลธรรมเกิดร่วมกับกุศลธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุ-
ปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ เกิดร่วมกับชั้นที่ ๑ ที่เป็นกุศล, ชั้นที่ ๑ เกิดร่วมกับ
ชั้นที่ ๓, ชั้นที่ ๒ เกิดร่วมกับชั้นที่ ๒.

๒. อัพยาทธรรมเกิดร่วมกับกุศลธรรม เกิดขึ้นเพราะ
เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป เกิดร่วมกับชั้นทั้งหลาย ที่เป็นกุศล.

๓. กุศลธรรมและอัพยาทธรรม เกิดร่วมกับกุศลธรรม
เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป เกิดร่วมกับชั้นที่ ๑ ที่เป็นกุศล,
ชั้นที่ ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป เกิดร่วมกับชั้นที่ ๓, ชั้นที่ ๒ และจิตต-
สมุฏฐานรูป เกิดร่วมกับชั้นที่ ๒.

[๒๓๗] ๔. อกุศลธรรม เกิดร่วมกับอกุศลธรรม เกิดขึ้นเพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ เกิดร่วมกับชั้นที่ ๑ ที่เป็นอกุศล, ชั้นที่ ๑ เกิดร่วม
กับชั้นที่ ๓, ชั้นที่ ๒ เกิดร่วมกับชั้นที่ ๒.

๕. อัพยาทธรรม เกิดร่วมกับอกุศลธรรม เกิดขึ้นเพราะ
เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป เกิดร่วมกับชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอกุศล.

**๖. อกุศลธรรมและอัพยากธรรม เกิดร่วมกับอกุศลธรรม
เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป เกิดร่วมกับชั้น ๑ ที่เป็น
อกุศล, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป เกิดร่วมกับชั้น ๓, ชั้น ๒
และจิตตสมุฏฐานรูป เกิดร่วมกับชั้น ๒.

**[๒๓๘] ๗. อัพยากธรรมเกิดร่วมกับอัพยากธรรม เกิดขึ้นเพราะ
เหตุปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป เกิดร่วมกับชั้น ๑ ที่เป็น
อัพยากวิบาก และอัพยากทริยา, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป เกิด
ร่วมกับชั้น ๓, ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป เกิดร่วมกับชั้น ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และกฏัตตารูป เกิดร่วมกับชั้น ๑ ที่
เป็นอัพยากวิบาก, ชั้น ๑ และกฏัตตารูป เกิดร่วมกับชั้น ๓, ชั้น
๒ และกฏัตตารูป เกิดร่วมกับชั้น ๒, หทยวัตถุเกิดร่วมกับชั้นทั้งหลาย,
ชั้นทั้งหลายเกิดร่วมกับหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๓ เกิดร่วมกับมหาภูตรูป ๑, มหาภูตรูป ๑ เกิดร่วมกับ
มหาภูตรูป ๓, มหาภูตรูป ๒ เกิดร่วมกับมหาภูตรูป ๒, จิตตสมุฏฐานรูป
และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป เกิดร่วมกับมหาภูตรูปทั้งหลาย.

**[๒๓๙] ๘. อัพยากธรรม เกิดร่วมกับกุศลธรรมและอัพยาก-
ธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมภูฐานรูป เกิดร่วมกับขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นกุศลและ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. อภัยกตธรรม เกิดร่วมกับอกุศลธรรมและอภัยกต-
ธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป เกิดร่วมกับขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอกุศลและ
มหาภูตรูปทั้งหลาย.

พึงให้พิสดารเหมือนอย่างในปฏิจจวาระ.

การนับวาระในอนุโลมแห่งสหชาตวาระ

[๒๔๐] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ... ในอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัยมี ๓ วาระ
ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมม-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕
วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
มัลลปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย
มี ๕ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
วิกตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยอนุโลมนัย จบ

พึงนับวาระ เหมือนกับนับวาระในปฏิจจวาระ.

ปัจจัยปัจจัยนัย

[๒๔๑] อกุศลธรรม เกิดร่วมกับอกุศลธรรม เกิดขึ้นเพราะ

นเหตุปัจจัย

คือ โมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ เกิดร่วมกับ
กับขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ.

[๒๔๒] อภัยกตธรรม เกิดร่วมกับอภัยกตธรรม เกิดขึ้นเพราะ

นเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป เกิดร่วมกับขันธ ๑ ที่เป็น
อภัยกตวิบากและอภัยกตกิริยา, ขันธ ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป เกิดร่วม
กับขันธ ๓, ขันธ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป เกิดร่วมกับขันธ ๒.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ขันธ ๓ และกฏัตตารูป เกิดร่วมกับขันธ ๑
ที่เป็นอภัยกตวิบาก, ขันธ ๑ และกฏัตตารูป เกิดร่วมกับขันธ ๓,
ขันธ ๒ และกฏัตตารูป เกิดร่วมกับขันธ ๒, ททยวัตถุ เกิดร่วมกับขันธ
ทั้งหลาย, ขันธทั้งหลายเกิดร่วมกับททยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๓ เกิดร่วมกับมหาภูตรูป ๑, มหาภูตรูป ๑ เกิดร่วมกับ
มหาภูตรูป ๓, มหาภูตรูป ๒ เกิดร่วมกับมหาภูตรูป ๒, จิตตสมุฏฐานรูป
และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป พาหิรรูป อาหารสมุฏฐานรูป อุดสมุฏ-
ฐานรูป เกิดร่วมกับมหาภูตรูปทั้งหลาย.

สำหรับพวกอสังขยสัตว์ มหาภูตรูป ๓ เกิดร่วมกับมหาภูตรูป ๑
๑๗๗ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป เกิดร่วมกับมหาภูตรูปทั้งหลาย.

พึงให้พิสดารเหมือนอย่างในปฏิจวาระ.

การนับวาระในปัจจนียะแห่งสหชาตวาระ

[๒๔๓] ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ...ในนอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนคติปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนวิตต-
ปัจจย มี ๕ วาระ.

ปัจจยปัจจนียนัย จบ

ปัจจนานุโลมปัจจนียนัย

การนับวาระในอนุโลมปัจจนียะแห่งสหชาตวาระ

[๒๔๔] เพราะเหตุปัจจย ในนอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ... ใน
ในนอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตต-

ปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย
มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยยานุโลมปัจจัยนีนัย จบ

ปัจจัยปัจจัยนียานุโลมนัย

การนับวาระในปัจจัยนียานุโลมแห่งสหชาตวาระ

[๒๔๕] เพราะนเหตุปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ใน
อนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสหชาต-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจจัย
มี ๒ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ
ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๒ วาระ
ในฉานปัจจัย มี ๒ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๒
วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจจัยมี ๒ วาระ ในอวิคต-
ปัจจัย มี ๒ วาระ.

ปัจจัยปัจจัยนียานุโลมนัย จบ

สหชาตวาระ จบ

ข้อความในสหชาตวาระ เหมือนข้อความในปฏิจจวาระ.

ข้อความในปฏิจจวาระ เหมือนข้อความในสหชาตวาระ.

อรรถกถาสหชาตวาระ

ฟังทราบวินิจฉัย ใน สหชาตวาระ ต่อไป:-

คำว่า **กุสล ฐมฺม สหชาโต** เกิดร่วมกับกุศลธรรม คือ เพราะ อาศัยกุศลธรรม จึงเกิดร่วมกันกับกุศลธรรมนั้น คำที่เหลือในสหชาตวาระนี้ ฟังทราบตามนัยที่กล่าวไว้แล้วในปฏิจจวาระ. ก็ในอวสานแห่งปฏิจจวาระท่านกล่าวคำนี้ไว้ว่า อรรถแห่ง **สหชาต ศัพท์** ชื่อว่าเป็น อรรถแห่ง **ปฏิจจ** ศัพท์ อรรถแห่ง **ปฏิจจ** ศัพท์ ชื่อว่าเป็นอรรถแห่ง **สหชาต ศัพท์** ดังนี้ เพื่อแสดงว่าวาระทั้งสองนี้ ว่าโดยเนื้อความแล้ว ไม่มีข้อแตกต่างกัน. จริงอยู่ โดยใจความแล้ว วาระทั้งสองนี้ไม่มีข้อแตกต่างกันเลย ถึงอย่างนั้นท่านก็กล่าวไว้เพื่อกำหนดความหมายของกันและกัน จริงอยู่ ในคำว่า **จกฺขุญฺจ ปฏิจฺจ รุเปจ** อาศัยจักขุและรูป เป็นต้น ท่านกล่าวไว้ว่า ปัจจุบุบันธรรมย่อมเกิดเพราะอาศัยจักขุและรูป (จักขุปราสาท กับรูปปารมณฺ์) แม้ที่ไม่ได้เกิดพร้อมกัน. ก็อุปาทายรูป แม้ที่เกิดพร้อมกันก็หาเป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูปได้ไม่ วาระทั้งสองนี้ ท่านกล่าวไว้เพื่อกำหนดความเป็นสหชาตโดยปฏิจจวาระ และภาวะที่ปัจจัยซึ่งท่านกล่าวว่า **ปฏิจจ** เป็นสหชาตตะ โดยสหชาตวาระ.

อีกอย่างหนึ่ง วาระทั้งสองนี้ ท่านกล่าวไว้ด้วยอำนาจเทศนาวิลาสตามอัธยาศัยของเหล่าสัตว์ผู้จะหยั่งรู้โดยประการนั้น และด้วยอำนาจความรู้แตกฉานในนิรุตติปฏิสัมภิตา.

จบอรรถกถาสหชาตวาระ

๓. ปัจจัยวาระ

ปัจจัยานุโลมณัย

[๒๔๖] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๒. อัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศลเกิดขึ้น.

๓. กุศลธรรมและอัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

[๒๔๗] ๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๕. อัพยาทธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น.

๖. อุกุศลธรรมและอัพยากธรรม อาศัยอุกุศลธรรมเกิด

ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น. ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

[๒๔๘] ๗. อัพยากธรรม อาศัยอัพยากรรมเกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยากวิบาก และอัพยากทริยาเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และกฏัตตารูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยากวิบากเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และกฏัตตารูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และกฏัตตารูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น ททยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยททยัตถุเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัพยากวิบาก และอัพยากทริยา อาศัยททยัตถุเกิดขึ้น.

๘. กุศลธรรม อาศัยอัพยากธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุ-

ปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

๙. อกุศลธรรม อาศัยอัพยากธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุ-

ปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศล อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

๑๐. กุศลธรรมและอัพยากธรรม อาศัยอัพยากธรรมเกิด

ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๑๑. อกุศลธรรมและอัพยากธรรม อาศัยอัพยากธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศล อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๒๔๕] ๑๒. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมและอัพยากธรรมเกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลและหทยวัตถุเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ และหทยวัตถุเกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และหทยวัตถุเกิดขึ้น.

๑๓. อัพยาตธรรม อาศัยกุศลธรรมและอัพยาตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล และมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๑๔. กุศลธรรมและอัพยาตธรรม อาศัยกุศลธรรมและ

อัพยาตธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลและทथยัตถุเกิด, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ และทथยัตถุเกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และทथยัตถุเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล และมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๒๕๐] ๑๕. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมและอัพยาตธรรมเกิด

ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลและทथยัตถุเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ และทथยัตถุเกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และทथยัตถุเกิดขึ้น.

๑๖. อัพยาตธรรม อาศัยอกุศลธรรมและอัพยาตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศลและมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๑๗. อกุศลธรรมและอัพยาตธรรม อาศัยอกุศลธรรมและ

อัพยาตธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลและหทยวัตถุเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ และหทยวัตถุเกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และหทยวัตถุเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศลและมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

**[๒๕๑] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-
ปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

**[๒๕๒] ๒. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-
ปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

**๓. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยาเกิดขึ้น. ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบากเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น, จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น, โสตวิญญาณ อาศัยโสตายตนะเกิดขึ้น, ฆานวิญญาณ อาศัยฆานาย-

ตนะเกิดขึ้น, จิวหาวิญญาณ อาศัยจิวหาตนะเกิดขึ้น, กายวิญญาณ อาศัย
กายตนะเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบาก อภัยกตกิริยา
อาศัยททวัตตุดุเกิดขึ้น.

[๒๕๓] ๔. กุศลธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-
ปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล อาศัยททวัตตุดุเกิดขึ้น.

๕. อกุศลธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศล อาศัยททวัตตุดุเกิดขึ้น

[๒๕๔] ๖. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมและอภัยกตธรรมเกิดขึ้น
เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลและททวัตตุดุเกิดขึ้น ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และททวัตตุดุเกิดขึ้น.

[๒๕๕] ๗. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมและอภัยกตธรรมเกิด
ขึ้นเพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลและททวัตตุดุเกิดขึ้น ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และททวัตตุดุเกิดขึ้น.

[๒๕๖] ๘. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น ๑ ล ๑ มี ๓ วาระ.^๑

๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอธิปัตปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น ๑ ล ๑ มี ๓ วาระ.^๒

๕. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

อธิปัตปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอภัยกต-
วิบาก และอภัยกตกิริยาเกิดขึ้น, ๑ล๑ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑
เกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น,
ชั้นที่ทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา อาศัยหทยวัตถุ
เกิดขึ้น.

๖. กุศลธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะอธิปัต-

ปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

อธิปัตปัจจัย มี ๑๓ วาระ พึงให้พิสดารเหมือนอย่างเหตุปัจจัย.

[๒๕๗] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอนันตรปัจจัย
...เพราะสมนันตรปัจจัย.

อนันตรปัจจัยและสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ พึงให้พิสดาร
เหมือนอย่างอาร์มมณปัจจัย.

๑. คู่มือ ๒๔๖ ๒. คู่มือ ๒๔๗.

[๒๕๘] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะสหชาติ-

ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น ฯลฯ มี ๓ วาระ^๑

๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะสหชาติ-

ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น ฯลฯ มี ๓ วาระ^๒

๕. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

สหชาติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกต-
วิบาก และอภัยกตกิริยาเกิดขึ้น ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหา-
ภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ พาหिरูป อาหารสมุฏฐานรูป
อตุสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น^๓

สำหรับพวกอสังขยัตถ์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น
 ฯลฯ กัญธการูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น จักขุ-
 วิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายตนะ
 เกิดขึ้น ชั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา อาศัย
 หทยัตถ์เกิดขึ้น.

๖. กุศลธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะสห-

ชาติปัจจัย

๑. ดูข้อ ๒๔๖. ๒. ดูข้อ ๒๔๗. ๓. ตามนัยแห่งข้อ ๖๐ แต่บาลีในข้อ ๒๕๘ น่าจะตก ฯลฯ
ไป ๓ แห่ง จึงได้เติมไว้ให้ครบ.

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

สหชาติปัจจัย มี ๑๗ วาระ พึงให้พิสดารเหมือนเหตุปัจจัย.

[๒๕๕] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญ-
ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ฯลฯ^๑

๒. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอัญญ-
มัญญปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ฯลฯ

๓. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ
อัญญมัญญปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๓ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา
เกิดขึ้น ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และหทยวัตถุ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็น
อภัยกตวิบากเกิดขึ้น ฯลฯ ชั้น ๒ และหทยวัตถุ อาศัยชั้น ๒ เกิด
ขึ้น, หทยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ
เกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ มหาภูตรูป ๒
อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น, อาหารสมภูฐานรูป อุดสมภูฐาน-
รูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๑.-๒. ดูข้อ ๖๑.

สำหรับพวกอสังขยัตถ์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ อาศัสมหาภูตรูป ๑
เกิดขึ้น ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัสมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น.

จักขุวิญญาณ อาศัวจักขายตนะเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ อาศั
กายตนะเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา
อาศัหทยัตถ์เกิดขึ้น.

๔. กุศลธรรม อาศัอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

อัญญมัญญปัจจย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล อาศัหทยัตถ์เกิดขึ้น.

อัญญมัญญปัจจย มี ๗ วาระ พึงให้พิสดารอย่างอารัมมณปัจจย
(คู่มือ ๒๕๑-๒๕๔).

[๒๖๐] กุศลธรรม อาศักุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนิสสยปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัชั้น ๑ ที่เป็นกุศล ฯลฯ.

นิสสยปัจจย มี ๑๗ วาระ พึงให้พิสดารเหมือนอย่างสหชาติ-
ปัจจย.

[๒๖๑] กุศลธรรม อาศักุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอุปนิสสยปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัชั้น ๑ ที่เป็นกุศล ฯลฯ.

อุปนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ เหมือนกับอารัมมณปัจจย.

[๒๖๒] ๑. กุศลธรรม อาศักุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะปุเรชาติ-
ปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะปุเรชาตปัจจย.

๒. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะปุเรชาตปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะปุเรชาตปัจจย

๓. อภัยตธรรม อาศัยอภัยตธรรมเกิดขึ้น เพราะปุเรชาตปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอภัยตวิบาก และอภัยตกิริยาเกิดขึ้น ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะปุเรชาตปัจจย, จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะเกิดขึ้น.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยตวิบาก และอภัยตกิริยา อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลาย อาศัยวัตถุเกิดขึ้นเพราะปุเรชาตปัจจย.

๔. กุศลธรรม อาศัยอภัยตธรรมเกิดขึ้น เพราะปุเรชาตปัจจย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลาย อาศัยวัตถุเกิดขึ้น เพราะปุเรชาตปัจจย.

๕. อกุศลธรรม อาศัยอภัยตธรรมเกิดขึ้น เพราะปุเรชาตปัจจย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศล อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น ชั้นทั้งหลาย
อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะปุเรชาตปัจจย.

๖. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมและอัพยาตธรรมเกิดขึ้น

เพราะปุเรชาตปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศล และหทยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และหทยวัตถุเกิดขึ้น ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทย-
วัตถุเกิดขึ้น เพราะปุเรชาตปัจจย.

๗. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมและอัพยาตธรรมเกิด

ขึ้น เพราะปุเรชาตปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศล และหทยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และหทยวัตถุเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุ
เกิดขึ้น เพราะปุเรชาตปัจจย.

[๒๖๓] **๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาเสวน-**
ปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น ฯลฯ.

๒. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาเสวน-
ปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น ฯลฯ.

๓. อัพยาตธรรม อาศัยอัพยาตธรรมเกิดขึ้น เพราะ
อาเสวนปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาตกิริยาเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลาย เป็นอัพยาตกิริยา อาศัยททวัตถุเกิดขึ้น.

๔. กุศลธรรม อาศัยอัพยาตธรรมเกิดขึ้น เพราะอาเสวน-
ปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล อาศัยททวัตถุเกิดขึ้น.

๕. กุศลธรรม อาศัยอัพยาตธรรมเกิดขึ้น เพราะ
อาเสวนปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศล อาศัยททวัตถุเกิดขึ้น.

๖. กุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมและอัพยาตธรรมเกิดขึ้น
ฯลฯ

๗. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมและอัพยาตธรรมเกิด
ขึ้น เพราะอาเสวนปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศล และททวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ

[๒๖๔] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะกัมมปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น มี ๓ วาระ.

๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ.

๗. อัพยาตธรรม อาศัยอัพยาตธรรมเกิดขึ้น เพราะ
กัมมปัจจัย.

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาทวิปาก และอัพยาทกิริยา
เกิดขึ้น ฯลฯ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น ฯลฯ.

สำหรับพวกอสังขยัตถ์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น
 ฯลฯ กุฏิตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัย
 กายายตนะเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัพยาทวิปาก และอัพยาทกิริยา
 อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

๘. กุศลธรรม อาศัยอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะกัมม-

ปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายเป็นกุศล อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

๙. อกุศลธรรม อาศัยอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะกัมม-

ปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายเป็นอกุศล อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ°

**๑๖. กุศลธรรมและอัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมและ
 อัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะกัมมปัจจัย**

**๑๗. อกุศลธรรมและอัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมและ
 อัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะกัมมปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศล และหทยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ
 จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายเป็นอกุศล แลมหาภูตรูปทั้งหลาย
 เกิดขึ้น.

๑. กัมมปัจจัย มี ๑๗ วาระ ดูเหตุปัจจัย ๑๗ วาระ ข้อ ๒๔๖-๒๕๐.

[๒๖๕] ๑. อัพยาตธรรม อาศัยอัพยาตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

วิปากปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาตวิปากเกิดขึ้น ฯลฯ ใน
ปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัย
กายายตนะเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัพยาตวิปาก อาศัยททยัตถุ
เกิดขึ้น.

[๒๖๖] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาหารปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น มี ๓ วาระ.

๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น มี ๓ วาระ

๗. อัพยาตธรรม อาศัยอัพยาตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

อาหารปัจจัย

ฯลฯ ในขณะที่ปฏิสนธิ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น
ฯลฯ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัย
กายายตนะเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัพยาตวิปาก และอัพยาตกิริยา
อาศัยททยัตถุเกิดขึ้น.

พึงใส่ใจครบ ๑๗ วาระ (เหมือนเหตุปัจจัย)

[๒๖๗] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอินทริยปัจจัย ฯลฯ

อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอินทริยปัจจัย ฯลฯ

อัพยากตธรรม อาศัยอัพยากตธรรมเกิดขึ้น เพราะอินทริยปัจจัย

๗๗.

สำหรับพวกอสังขณัตว์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ๗๗ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะเกิดขึ้น. ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัพยากตวิบาก และอัพยากตกิริยา อาศัยททยวัตถุเกิดขึ้น เพราะอินทริยปัจจัย.

พึงให้พิสดารเหมือนอย่างกัมมปัจจัย (มี ๑๗ วาระ)

[๒๖๘] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะฉานปัจจัย ๗๗

เพราะมัคคปัจจัย

ฉานปัจจัยก็ดี มัคคปัจจัยก็ดี พึงให้พิสดารเหมือนเหตุปัจจัย (มี ๑๗ วาระ).

[๒๖๙] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะสัมปยุตตปัจจัย

ปัจจัยนี้ แสดงเหมือนอย่างอาร์มมณปัจจัย (มี ๗ วาระ).

**[๒๗๐] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะวิปยุตต-
ปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น ๗๗ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยททยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตต-
ปัจจัย.

**๒. อัพยากตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะวิป-
ยุตตปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, หทย-
วัตถุ อาศัยขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย.

๓. กุศลธรรมและอัพยากธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น

เพราะวิปยุตตปัจจย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น
ฯลฯ ขั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น, ขั้น
ทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย, จิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย.

๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะวิปยุตต-

ปัจจย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น ฯลฯ ขั้น ๒
อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น, ขั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิป-
ยุตตปัจจย.

๕. อัพยากธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะวิป-

ยุตตปัจจย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, หทย-
วัตถุ อาศัยขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย.

๖. อกุศลธรรมและอัพยากธรรม อาศัยอกุศลธรรม

เกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย

คือ ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิด
ขึ้น ฯลฯ ขั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น, ขั้น

ทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย จิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย.

๗. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

วิปยุตตปัจจัย

คือ ขั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอภัยกต-
วิบาก และอภัยกตกิริยาเกิดขึ้น ฯลฯ ขั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น ขั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิป-
ยุตตปัจจัย, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตต-
ปัจจัย, ในขณะที่ปฏิสนธิ ขั้น ๑ และกฏัตตารูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็น
อภัยกตวิบากเกิดขึ้น ฯลฯ ขั้น ๒ และกฏัตตารูป อาศัยขั้น ๒ เกิด
ขึ้น, ขั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย, กฏัตตา-
รูป อาศัยขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย, หทยวัตถุอาศัย
ขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น, ขั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น. ขั้นทั้งหลาย
อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย หทยวัตถุอาศัยขั้นทั้งหลาย
เกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น
 ฯลฯ อุปาทารูปที่เป็นจิตตสมุฏฐานรูปและกฏัตตารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะ
วิปยุตตปัจจัย.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัย
กายายตนะเกิดขึ้น, ขั้นทั้งหลายที่เป็นพยากตวิบาก และอภัยกตกิริยา
อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น, ขั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิป-
ยุตตปัจจัย.

๘. กุศลธรรม อาศัยอัพยากธรรมเกิดขึ้น เพราะวิป-

ยุตตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล อาศัยททยัตถุเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลาย อาศัยททยัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย.

๙. กุศลธรรม อาศัยอัพยากธรรมเกิดขึ้น เพราะ

วิปยุตตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศล อาศัยททยัตถุเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลาย อาศัยททยัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย.

๑๐. กุศลธรรมและอัพยากธรรม อาศัยอัพยากธรรมเกิด

ขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล อาศัยททยัตถุเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐาน- รูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลาย อาศัยททยัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย, จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะ วิปยุตตปัจจัย.

๑๑. กุศลธรรมและอัพยากธรรม อาศัยอัพยากธรรม

เกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศล อาศัยททยัตถุเกิดขึ้น จิตตสมุฏ- ฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยททยัตถุ เกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย, จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย.

๑๒. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมและอัพยากธรรมเกิดขึ้น

เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัย ชั้น ๑ ที่เป็นกุศลและหทยวัตถุเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ และหทยวัตถุเกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และหทยวัตถุเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย.

๑๓. อัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมและอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล และมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย.

๑๔. กุศลธรรม และอัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมและอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลและหทยวัตถุเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ และหทยวัตถุเกิดขึ้น ๒ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และหทยวัตถุเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศลและมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย.

๑๕. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมและอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลและหทยวัตถุเกิดขึ้น ๑ ๓๑ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และหทยวัตถุเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจย.

๑๖. อัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมและอัพยาทธรรม

เกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศลและมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะ
วิปยุตตปัจจัย.

๑๗. อกุศลธรรม และอัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรม

และอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลและหทยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และหทยวัตถุเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น
ทั้งหลายที่เป็นอกุศลและมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัย
หทยวัตถุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น
ทั้งหลายเกิดขึ้น เพราะวิปยุตตปัจจัย.

[๒๗๑] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอตฺถิปัจจัย ฯลฯ

ในอตฺถิปัจจัย ฟังจำแนกให้ครบ ๑๗ วาระ เหมือนสหชาติปัจจัย

ในนตฺถิปัจจัย และวิกตปัจจัย ฟังจำแนกให้ครบ ๑๗ วาระ

เหมือนอาร์มมณปัจจัย

ในอวิกตปัจจัย ฟังจำแนกวาระให้ครบ ๑๗ วาระ เหมือนสหชาติ-
ปัจจัย.

การนับวาระในอนุโลมแห่งปัจจัยวาระ

[๒๗๒] ในเหตุปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๗ วาระ

ในอริปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ใน

สมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๑๗ วาระ ในอัญญ-
มัญญปัจจย มี ๗ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๑๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย
มี ๗ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๗ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๗ วาระ
ในกัมมปัจจย มี ๑๗ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหาร-
ปัจจย มี ๑๗ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๑๗ วาระ ในฌานปัจจย
มี ๗ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๑๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๗ วาระ
ในวิปยุตตปัจจย มี ๑๗ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๑๗ วาระ ในนัตถิ-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๑๗
วาระ.

[๒๗๓] เพราะเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๗ วาระ... ใน
อริปติปัจจย มี ๑๗ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในสมนันตร-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๑๗ วาระ ฯลฯ ในอวิกตปัจจย
มี ๑๗ วาระ.

[๒๗๔] เพราะเหตุปัจจย อาร์มมณปัจจย ในอริปติปัจจย มี ๗
วาระ (ในทุกปัจจย มี ๗ วาระ) ฯลฯ ... ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ
ใน อวิกตปัจจย มี ๗ วาระ.

[๒๗๕] เพราะเหตุปัจจย อาร์มมณปัจจย อริปติปัจจย อนันตร-
ปัจจย สมนันตรปัจจย สหชาติปัจจย อัญญมัญญปัจจย นิสสยปัจจย
อุปนิสสยปัจจย ปุเรชาติปัจจย อาเสวนปัจจย ในกัมมปัจจย มี ๗

วาระ... ในอาหารปัจฉัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจฉัย มี ๗
วาระ.

[๒๗๖] เพราะเหตุปัจฉัย อารัมมณปัจฉัย ปุเรชาติปัจฉัย
อาเสวนปัจฉัย กัมมปัจฉัย อาหารปัจฉัย วิคตปัจฉัย ในอวิคตปัจฉัย
มี ๗ วาระ.

[๒๗๗] เพราะเหตุปัจฉัย อารัมมณปัจฉัย ปุเรชาติปัจฉัย กัมม-
ปัจฉัย วิปากปัจฉัย ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในอวิคตปัจฉัย มี
๑ วาระ.

[๒๗๘] เพราะเหตุปัจฉัย อารัมมณปัจฉัย ปุเรชาติปัจฉัย กัมมปัจฉัย
วิปากปัจฉัย อาหารปัจฉัย วิคตปัจฉัย ในอวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

เหตุมูลกนัย จบ

[๒๗๙] เพราะอารัมมณปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๗ วาระ... ใน
อริปติปัจฉัย มี ๗ วาระ ฯลฯ.

วาระที่มี อารัมมณปัจฉัยเป็นมูล พึงให้พิสดารเหมือนอย่างวาระ
ที่มี เหตุปัจฉัยเป็นมูล.

[๒๘๐] เพราะอริปติปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๑๗ วาระ
เพราะอนันตรปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๗ วาระ

เพราะสมนันตรปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๗ วาระ

เพราะสหชาติปัจจย... เพราะอัญญมัญญปัจจย... เพราะนิสสย-
ปัจจย... เพราะอุปนิสสยปัจจย... เพราะปุเรชาติปัจจย... เพราะ
อาเสวนปัจจย... ในเหตุปัจจย มี ๗ วาระ ... ในอารัมมณปัจจย มี ๗
วาระ ในอธิปัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ใน
สมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญ-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี
๗ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๗ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ใน
อาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๗ วาระ ในฉานปัจจย
มี ๗ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๗ วาระ
ในวิปยุตตปัจจย มี ๗ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๗ วาระ ในนตฺถิปัจจย
มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๗ วาระ.

[๒๘๑] เพราะกัมมปัจจย... เพราะวิปากปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๑
วาระ... ในอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ในอธิปัตติปัจจย มี ๑ วาระ ใน
อนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจย
มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ
ในอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๑ วาระ ในกัมม-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๑
วาระ ในฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในสัมป-
ยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจย

มี ๑ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๒๘๒] เพราะอาหารปัจจัย... เพราะอินทริยปัจจัย... เพราะฌาน-
ปัจจัย... เพราะมัคคปัจจัย... เพราะสัมปยุตตปัจจัย... เพราะวิป-
ยุตตปัจจัย... เพราะอตติปัจจัย... เพราะนัตติปัจจัย... เพราะวิคต-
ปัจจัย... เพราะอวิคตปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๑๗ วาระ... ในอาร์มมณ-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

ปัจจัยานุโลมณัย จบ

อรรถกถาปัจจัยวาระ

อรรถกถาปัจจัยานุโลมณัย

พึงทราบวินิจฉัยใน ปัจจัยวาระ ต่อไป:-

คำว่า กุสล์ เอก์ ขนุ์ ปจฺจยา คือ เป็นสภาพตั้งอยู่ในกุศลธรรม
อธิบายว่า ทำกุศลธรรมให้เป็นปัจจัย เพราะอรรถว่า เป็นที่อิงอาศัย.
คำว่า กุสล์ เอก์ ขนุ์ ปจฺจยา มีคำอธิบายว่า ชั้น ๑ ทำกุศลชั้น ๑
ให้เป็นที่อิงอาศัยเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย. ในทุก ๆ บท บัณฑิตพึงทราบ
ใจความโดยอุบายนี้เหมือนกัน. คำนี้ว่า ชั้นที่เป็นวิปាកายาคตะและ
กิริยาพยากตะ เกิดขึ้นเพราะอิงอาศัยวัตถุ. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วย
อำนาจปวัตติกาลในปัญจโวการภพ. จริงอยู่ ในปวัตติกาลในปัญจโว-
การภพ วัตถุที่เป็นปุเรชาตะเป็นนิสสยปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย แต่เพราะ

ปฏิจ ศัพท์ ที่มีความหมายเท่ากับสหชชตะ ใน ปฏิจวาระ จึงไม่ได้นัย
เช่นนี้ เพราะฉะนั้น พระองค์จึงตรัสว่า วตถุ ปฏิจ ขนฺธา ชั้น
ทั้งหลายเกิดขึ้นเพราะอาศัยวตถุ ดังนี้ หมายเอาวตถุที่เป็นสหชชตะเท่านั้น
ในปฏิสนธิกาล. แม้ในคำว่า ชั้น ๑ เกิดขึ้นเพราะอิงอาศัยกุศลชั้น ๑
และวตถุรูปเป็นต้น บัณฑิตพึงทราบความหมายโดยนัยนี้เหมือนกัน. คำว่า
กุศลและอัพยากตะ เกิดขึ้นเพราะอาศัยอัพยากธรรม ท่านกล่าวหมาย
เอาการเกิดพร้อมกันแห่งกุศลและอัพยากตะ ด้วยอำนาจเหตุปัจจัย. จริงอยู่
ในขณะที่กุศลจิตเกิดขึ้น กุศลชั้นทั้งหลายอาศัยวตถุรูปเกิด และอุปาทาย-
รูปซึ่งมีจิตเป็นสมุฏฐาน อาศัยมหาภูตรูปซึ่งมีจิตเป็นสมุฏฐาน เกิดขึ้น
พร้อมกันด้วยอำนาจเหตุปัจจัย. ถึงเมื่ออัพยากธรรมที่เป็นปัจจัยจะแตก
ต่างกัน บัณฑิตพึงทราบว่า คำนี้ท่านกล่าวหมายถึงการเกิดพร้อมกัน
แห่งปัจจัยขุบบัน ด้วยอำนาจเหตุปัจจัย ในฐานอื่นที่เป็นอย่างนี้ก็นัยนี้
เหมือนกัน.

ใน เหตุปัจจัยนี้ ท่านวิสันหาปัญหา ๑๗ ข้อ เพราะทำสหชชตะ
และปุเรชชตะให้เป็นปัจจัย โดยอรรถว่า เป็นที่อิงอาศัยด้วยประการฉะนี้.
ในข้อนั้นท่านถือเอาชั้นทั้งหลายและมหาภูตรูป ด้วยอำนาจสหชชตะปัจจัย
ถือเอาวตถุรูปด้วยอำนาจสหชชตะปัจจัยและปุเรชชตะปัจจัย. ส่วนในปฏิจ-
วาระย่อมได้ปัจจัยด้วยอำนาจสหชชตะ เพราะฉะนั้น ในที่นั้นท่านจึงวิสันหา
ปัญหาไว้ ๘ ข้อเท่านั้น.

ก็ในปัจจัยวาระนั้น ธรรมเหล่าใดมีปัญหา ๑๗ ข้อ อันพระผู้มี-
พระภาคเจ้าทรงวิสันหาแล้วในธรรมเหล่านั้นมีกุศลเป็นต้น ในการวิสันหา
ที่มีบัพต้นบัพเดียว บทอวสานก็บัพเดียว ได้ปัจจัยขุบบันเป็นอย่างเดียวจาก

ปัจจัยเดียวกัน. ในการวิสังขนาที่มีบพตันบพเคียว อวสานบพ ๒ บพ ได้ปัจจัยยุบบันต่างกันทั้งที่เป็นปัจจัยเคียวกัน. ในการวิสังขนาที่มีบพตัน ๒ บพ อวสานบพบพเคียว ได้ปัจจัยยุบบันเป็นอย่งเคียวกัน ทั้งที่จากปัจจัยต่างกัน. ในการวิสังขนาที่มีบพตัน ๒ บพ บพอวสาน ๒ บพ ได้ปัจจัยยุบบันต่างกันจากปัจจัยที่ต่างกัน (แยกกัน). แม้อารัมมณปัจจัยเป็นต้น ฟังทราบบการจำแนกปัญหา และวิสังขนา โดยอุบายนี้เคียว.

ก็คำใดที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ ใน **อารัมมณปัจจัย** ว่า **ขันธทั้งหลายยอมเกิดขึ้นเพราะอาศัยวัตถุ** คำนั้นท่านหมายเอาเฉพาะวิบากขันธ ในปฏิสนธิกาลเท่านั้น, จักขุวิญญาณเป็นต้น ท่านกล่าวไว้เพื่อแสดงประเภทแห่งธรรมทั้งหลายที่อาศัยอัพยากตะเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย. คำว่า **วัตถุ ปจฺจยา** อาศัยวัตถุ พระองค์ตรัสไว้ก็เพื่อแสดงการเกิดขึ้นแห่งวิปากาพยากตะ และกิริยาพยากตะในปวัตติกาล. (ว่า อาศัยวัตถุ) คำที่เหลือฟังทราบบโดยนัยก่อนนั้นแล.

ใน **อารัมมณปัจจัย** นี้ ท่านวิสังขนาไว้ ๗ ปัญหา เพราะยกสหชาติปัจจัย และปุเรชาติปัจจัยขึ้นเป็นปัจจัย ด้วยประการฉะนี้ ในปัญหาเหล่านั้น ขันธทั้งหลายท่านถือเอาด้วยอำนาจสหชาติะ วัตถุถือเอาด้วยอำนาจสหชาติะ ปุเรชาติะ จักขวยตนะเป็นต้นถือเอาด้วยอำนาจปุเรชาติะ ส่วนในปฏิจวาระยอมได้ปัจจัยด้วยอำนาจสหชาติะเท่านั้น เพราะฉะนั้นในวาระนั้น จึงวิสังขนาไว้ ๗ ปัญหาเท่านั้น.

ใน **อธิปติปัจจัย** ฟังทราบบว่าได้แก่วิปากาพยากตะที่เป็นโลกุตตระเท่านั้น. **อนันตรปัจจัย** และ **สมนันตรปัจจัย** เหมือนกับอารัมมณปัจจัย

เพราะไม่มีรูป. แม้ใน อาเสวนปัจจัย นัตติปัจจัย และ วิคตปัจจัย ข้างหน้าก็เช่นนี้เหมือนกัน.

ใน สหชาติปัจจัย สองบทว่า กฏัตตารูป อุปาทารูป ได้แก่ กฏัตตารูป กล่าวคืออุปาทารูป. คำนี้ท่านหมายเอารูปแห่งอสังขยสัตตว์พวกเดียว. จักขยตนะเป็นต้น กล่าวด้วยอำนาจปัญญาโวการภพ.

ก็ใน อัญญมัญญปัจจัย ท่านกล่าวหมายเอาปัญหาที่มีวิชันนาเท่ากันว่า เหมือนธรรมที่เกิดเพราะอาร์มมณปัจจัย. แต่ในปัจจุบันบันธรรมมีความแตกต่างกัน.

บทว่า อารมมณปัจจยสทิส ในอุปนิสสยปัจจัย ท่านกล่าวไว้ เพราะมีวิชันนาเท่ากันโดยความไม่มีรูปบ้าง. คำว่า วตถุ ปุเรชาติปัจจยา เป็นต้น ฟังถือเอาเนื้อความตามนัยที่กล่าวในปฏิจจวาระ.

ใน กัมมปัจจัย บทว่า ตินิ บันทิตพึงทราบวิชันนา ๓ ข้ออย่างนี้ คือ กุศลเกิดเพราะอาศัยกุศล ๑ อภัยกตเกิดเพราะอาศัยกุศล ๑ กุศล และอภัยกตเกิดเพราะอาศัยกุศล ๑. แม้ในอกุศลเป็นต้นก็มีนัยนี้เหมือนกัน.

ใน วิปยุตตปัจจัย สองบทว่า ขนฺธ วิปยุตตตฺตปัจจยา ความว่า ธรรมทั้งหลายอาศัยขันธ์ทั้งหลายเกิดขึ้นเพราะวิปยุตตปัจจัย. คำว่า ขนฺธา วตถุ วิปยุตตตฺตปัจจยา ความว่า ขันธ์ทั้งหลายอาศัยวัตถุเกิดขึ้นเพราะวิปยุตตปัจจัย. คำที่เหลือพึงทราบความตามนัยที่กล่าวแล้วในหนหลัง

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เหตุยา สตฺตรส ในเหตุปัจจัย มี ๑๗ วาระ เป็นต้น เพื่อแสงวิชันนาตามที่ทำได้ด้วยอำนาจการคำนวณ.

บรรดาบทเหล่านั้น สอนบทว่า เหตุยา สตุตฺรส ความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสวิสัญญานาไว้ ๓ ข้อ คือ บทต้น ๑ บท กับบททวาราน ๑ บท มี ๒ วาระ, บทต้น ๒ บทกับบททวาราน ๑ บท มี ๑ วาระ ด้วยอำนาจกุศล อย่างนี้ คือ กุศลกับกุศล อภัยกตากับกุศล กุศลและอภัยกตากับกุศล. วิสัญญานาด้วยอำนาจของกุศล ก็เหมือนกันกับกุศล. อภัยกตากับอภัยกต, อกุศลอภัยกตากับอภัยกต, กุศลกับกุศลอภัยกต อภัยกตกับกุศล-อภัยกต, กุศลอภัยกตกับกุศลอภัยกต, อกุศลกับอกุศลอภัยกต, อภัยกตกับอกุศลอภัยกต, อกุศลอภัยกตกับอกุศลอภัยกต, บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นเหตุปัจจัย มี ๑๗ วาระอย่างนี้.

ในคำว่า อารุมณฺเ สตุตฺ ในอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ความว่ามีวิสัญญานา ๗ วาระ อย่างนี้ คือ กุศลกับกุศล อกุศลกับอกุศล อภัยกตกับอภัยกต กุศลกับอภัยกต อกุศลกับอภัยกต กุศลกับกุศลอภัยกต อกุศลกับอกุศลอภัยกต. บทว่า เอกํ ใน วิปากปัจจัย คืออภัยกตกับอภัยกตนั่นเอง. การกำหนดวาระ ๓ ประการคือ ๑๗ วาระ ๗ วาระ ๑ วาระ ในอนุโลมนัย ปัจจยวาระย่อมมีด้วยประการฉะนี้. ในบรรดา วาระเหล่านั้น บัณฑิตกำหนดวาระเหล่านั้นทั้งหมด คือ หมวด ๑๗ วาระ มี ๑๒ ปัจจัย หมวด ๗ วาระ มี ๑๐ ปัจจัย หมวด ๑ วาระ มี ๑ ปัจจัยให้ดี แล้วพึงทราบจำนวนด้วยอำนาจจำนวนที่น้อยกว่าในการเทียบเคียงปัจจัย ด้วยอำนาจทุกัตติกะปฎิฐานเป็นต้น ข้างหน้า. จริงอยู่ ด้วยวิธีคำนวณนี้ บัณฑิตอาจทราบการกำหนดวาระในนัยทั้งหลาย มีทุกมูลกะนัยเป็นต้นได้ เพราะฉะนั้น เพื่อจะแสดงการกำหนดวาระด้วยอำนาจ

จากการคำนวณเท่านั้น ไม่เท่าความไปถึงวิชันว่า กุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอิงอาศัยกุศลธรรมอีก พระองค์จึงทรงเริ่มคำว่า เหตุปัจจัย อารมมณ สตุต เพราะเหตุปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๗ วาระ เป็นต้น. ในคำนั้นมีอธิบายว่า กุศลธรรมย่อมเกิดเพราะอิงอาศัยกุศลธรรมในเพราะเหตุปัจจัย อาร์มมณปัจจัย. บัณฑิตพึงอธิบายวิชันที่ได้ ในอาร์มมณปัจจัยให้พิสดารออกไป โดยนัยนี้ว่า ชั้น ๓ อิงอาศัยกุศลชั้น ๑ เกิดขึ้น นัยในอนุโลมนัยเท่านั้น.

ปัจจัยอนุโลมนัย จบ

ปัจจัยปัจจัยนัย

[๒๘๓] ๑. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ เกิดขึ้น.

๒. อัพยาทธรรม อาศัยอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาทวิปาก อัพยาทกิริยา ซึ่งเป็นเหตุกะเกิดขึ้น ๑ ล^๑ ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๑. ตามนัยแห่งข้อ ๘๗.

ในอเหตุกปฏิสนธิระ ชั้นที่ ๓ และกฏัตตารูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบากเกิดขึ้น ฯลฯ ชั้นที่ ๒ และกฏัตตารูป อาศัยชั้นที่ ๒ เกิดขึ้น, ททวัตตูกอาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยททวัตตูกเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น, พาหิรรูป อาหารสมุฏฐานรูป อุดมสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

สำหรับพวกอสังขยสัตว์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัย กายายตนะเกิดขึ้น.

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอเหตุกะ อภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา อาศัยททวัตตูกเกิดขึ้น.

**๓. อกุศลธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะนเหตุ-
ปัจจัย**

คือ โมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัย ททวัตตูกเกิดขึ้น.

**๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลและอภัยกตธรรมเกิดขึ้น
เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัย
๑. คู่ข้อ ๘๗.

ชั้นทั้งหลาย ที่สหคตด้วยวิจิติจณา ที่สหคตด้วยอุทัจจะ และหทย-
วัตถุเกิดขึ้น.

[๒๘๔] อภัยกตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนอรัมมณ-
ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศลเกิดขึ้น.

นอรัมมณปัจจัย ในปัจจยวาระ ฟังให้พิสดารเหมือนอย่างนอ-
รัมมณปัจจัย ในปัจจยวาระ (นอรัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ)

[๒๘๕] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนอริปติ-
ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น มี ๓ วาระ.

๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นอริปติปัจจัย มี ๓ วาระ

๗. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นอริปติปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ที่เพิ่มอภัยกตให้บริบูรณ์, พาหิรรูป
อาหารสมุฏฐานรูป อตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ°

สำหรับพวกอสังขยัตว์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น
 ฯลฯ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ฯลฯ การวิญญาณ อาศัย
 กายายตนะเกิดขึ้น.

๑. ดูข้อ ๘๕ ซึ่งว่าด้วยนอริปติปัจจัย ในปัจจยวาระ.

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัพยาตวิบาก และอัพยาตกิจยา อาศัยหทย-
วัตถุเกิดขึ้น.

๘. กุศลธรรม อาศัยอัพยาตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นอริปติปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายทั้งที่เป็นกุศล อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น ๆ ละ

นอริปติปัจจัย ฟังนับได้ ๑๗ วาระ เหมือนสหชาติปัจจัย ในอนุโลม.

[๒๘๖] อัพยาตธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนอริปติ-
ปัจจัย... เพราะนสมนัตปัจจัย... เพราะนอัญญมัญญปัจจัย... เพราะ
นอุปนิสสยปัจจัย... เพราะนปุเรชาติปัจจัย.

[๒๘๗] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนปัจฉชาติ-
ปัจจัย... เพราะนอาเสวนปัจจัย

ฟังให้พิสดารเหมือนอย่างปฏิจจวาระ.

[๒๘๘] กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนปัจฉชาติ-
ปัจจัย... เพราะนอาเสวนปัจจัย

ๆ ละ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ๆ ละ

เพราะนปัจฉชาติปัจจัยก็ดี เพราะนอาเสวนปัจจัยก็ดี มี ๑๗

วาระ ครอบบริบูรณ์ ฟังให้พิสดารเหมือนอย่างสหชาติปัจจัยในอนุโลม.

[๒๘๙] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย

คือ กุศลเจตนา อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นกุศลเกิดขึ้น.

๒. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนกัมม-
ปัจจัย

คือ อกุศลเจตนา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น.

๓. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นอภัยกตกิริยา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอภัยกต
กิริยาเกิดขึ้น พหารูป...อาหารสมภูฐานรูป...อตุสมภูฐานรูป มหาภูต-
รูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ อุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลายเกิดขึ้น, เจตนาที่เป็นอภัยกตกิริยา อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

๔. กุศลธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะนกัมม-

ปัจจัย

คือ อกุศลเจตนา อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

๕. อกุศลธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะนกัมม-

ปัจจัย

คือ อกุศลเจตนา อาศัยหทยวัตถุเกิดขึ้น.

๖. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมและอภัยกตธรรมเกิดขึ้น

เพราะนกัมมปัจจัย

คือ กุศลเจตนา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นกุศลและหทยวัตถุเกิดขึ้น.

๗. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมและอภัยกตธรรมเกิด

ขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย

คือ อกุศลเจตนา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอกุศลและหทยวัตถุ
เกิดขึ้น.

[๒๘๕] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนวิปากปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น มี ๓ วาระ.

๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนกัมม-

ปัจจัย มี ๓ วาระ

๖. อัพยาทธรรม อาศัยอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นวิปากปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาท-
กิริยาเกิดขึ้น ฯลฯ ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิด
ขึ้น, มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐาน
รูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น, พหิรรูป อาหาร-
สมุฏฐานรูป อุตตสมุฏฐานรูป ฯลฯ

สำหรับพวกอสังขยัตถ์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น,
ฯลฯ กฐัตถารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นอัพยาทกิริยา อาศัยหทยัตถ์เกิดขึ้น.

๘. กุศลธรรม อาศัยอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะนวิปาก-

ปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล อาศัยหทยัตถ์เกิดขึ้น.

ยกเว้นวิบากเสย ในทุกๆวาระ ฟังแจกให้พิสดาร (มี ๑๗ วาระ).

[๒๕๐] อัพยาทธรรม อาศัยอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นอาหารปัจจัย... เพราะนอินทริยปัจจัย...เพราะนฉานปัจจัย

คือ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ
อาศัยกายายตนะเกิดขึ้น.

นี้เป็นข้อแตกต่างกันใน นghanปัจฉัย.

อัพยาภคธรรม อาศัยอัพยาภคธรรมเกิดขึ้น เพราะนมหคปัจฉัย

คือ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ
อาศัยกายตนะเกิดขึ้น, ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุอัพยาภคตวิปาก และ
อัพยาภคทริยา อาศัยททวัตถุเกิดขึ้น.

นี้เป็นข้อแตกต่างกันใน นมหคปัจฉัย.

ส่วนที่เหลือ พึงแจกให้พิสดารเช่นเดียวกันกับปัจฉนียะ ในปฏิจจวาระ.

อัพยาภคธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนสัมปยุตตปัจฉัย
เพราะนวิปยุตตปัจฉัย เพราะโนหคติปัจฉัย

อัพยาภคธรรม กาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะโนวิคตปัจฉัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นกุศลเกิดขึ้น.

ใน โนวิคตปัจฉัย พึงแจกให้พิสดารเหมือนอย่างในปฏิจจวาระ.

การนับวาระในปัจฉนียะแห่งปัจฉยวาระ

[๒๕๑] ในนเหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๕ วาระ
ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
นสมนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ใน
นปัจฉชาติปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ใน
นกัมมปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ในนอาหาร-

ปัจจัย มี ๑ วาระ. ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนินทรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๒๕๒] เพราะนเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ใน นอริปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมันนตร- ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริย- ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนินทรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๒๕๓] เพราะนเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ในนอริปติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมันนตรปัจจัย มี ๑ วาระ (ในปัจจัย ทุก ๆ ข้อ มี ๑ วาระ) ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๒๕๔] เพราะนอารัมมณปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ใน นอริปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมันนตร- ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสย-

ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกันมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ. ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๒๕๕] เพราะนอรัมมณปัจจัย นเหตุปัจจัย ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๒๕๖] เพราะนอธิปติปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑๗ วาระ. ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนกันมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๒๕๗] เพราะนอธิปติปัจจัย นเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ

ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในอนุปนิสสปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๒๕๘] เพราะนอริปติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย ใน
นอันทนตปัจจัย มี ๑ วาระ... (ในทุกปัจจัย มี ๑ วาระ).

เพราะนอันทนตปัจจัย เพราะนสมนันทปัจจัย เพราะอัญญ-
มัญญปัจจัย เพราะอนุปนิสสปัจจัย เช่นเดียวกันกับนอรัมมณปัจจัย.

[๒๕๙] เพราะนปุเรชาตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ... ใน
นอรัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอริปติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอันทนตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันทปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนุปนิสสปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี
๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิป-

ยุดตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๕ วาระ ในโนนวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๓๐๐] เพราะนปุเรชาตปัจจย นเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ. ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในโนนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

เพราะนปุเรชาตปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย ในนอธิปติปัจจย มี ๑ วาระ (ในทุกปัจจย มี ๑ วาระ)... ในโนนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๓๐๑] เพราะปัจจชาตปัจจย... เพราะนอาเสวนปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๑๗ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑๗ วาระ ในนอาหาร-

ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนินทรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมหักปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๓๐๒] เพราะนอาสวนปัจจัย นเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนินทรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมหักปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

เพราะนอาสวนปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ... (ในทุกปัจจัย มี ๑ วาระ) ...ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๐๓] เพราะนกัมมปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ใน

นปุเรชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ. ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนวิป-
ยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจฉัย
มี ๑ วาระ.

เพราะนกัมมปัจฉัย นเหตุปัจฉัย ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๑ วาระ
... (ในทุกปัจฉัย มี ๑ วาระ)... ในนโนวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๓๐๔] เพราะนวิปากปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ใน
นอนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉชาติปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ใน
นอาเสวนปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอาหาร-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจฉัย มี
๑ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ
ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนโน-
วิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

[๓๐๕] เพราะนวิปากปัจฉัย นเหตุปัจฉัย ในนอารัมมณปัจฉัย มี
วาระ... ในนอธิปติปัจฉัย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ

ในนสมันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

เพราะนวิปากปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ในอธิปติ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ... (ในทุกปัจจัย มี ๑ วาระ)... ในโนวิคตปัจจัย มี ๑
วาระ.

[๓๐๖] เพราะนอาหารปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ (ในทุก
ปัจจัย มี ๑ วาระ) ... ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

เพราะนอินทริยปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ (ในทุกปัจจัย
มี ๑ วาระ).

เพราะนฌานปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ (ในทุกปัจจัย
มี ๑ วาระ).

เพราะนมัคคปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ (ในทุกปัจจัย มี
๑ วาระ).

เพราะนสัมปยุตตปัจจัย ก็เช่นเดียวกันกับ นอารัมมณปัจจัย.

[๓๐๗] เพราะวิปยุตตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ ใน
นอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓
วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉาน-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนมคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปมคคปัจจย
มี ๑ วาระ ในนโนตติปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๓๐๘] เพราะนวิปยุตตปัจจย นเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย
มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๒ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๒ วาระ ใน
นปัจจชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๒ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑
วาระ ในนมคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นโนตติปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

เพราะนวิปยุตตปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย ใน
นอธิปติปัจจย มี ๑ วาระ (ในทุกปัจจย มี ๑ วาระ).

เพราะในนัตถิปัจจย เพราะโนวิคตปัจจย แสดงเช่นเดียวกันกับ
นอารัมมณปัจจย.

ปัจจยปัจจนีนัยในปัจจยวาระ จบ

อรรถกถาปัจจยปัจจนีนัย

ก็กุศลย่อมไม่ได้ในปัจจนีนัย เพราะฉะนั้น ท่านจึงเริ่มวิสังขนา
ตั้งแต่อกุศลเป็นต้นไปว่า อกุศล ธรรม์ ปัจจยา ดังนี้. คำวิสังขนานั้น
ย่อมดำเนินไปตามบาลีเท่านั้น. ก็คำที่จะพึงกล่าวในวาระนี้ได้กล่าวไว้
เรียบร้อยแล้วในปัจจนีนัยแห่งปัจจยวาระ. ก็ท่านกล่าวคำว่า นเหตุยา
จตุตทริ ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ เป็นต้น เพื่อแสดงจำนวนวิสังขนา
ที่ได้ในปัจจนีนัยอันใดไว้. ในวิสังขนานั้นมีการกำหนด ๖ อย่าง คือ
วิสังขนา ๔ วาระ ๑๗ วาระ ๗ วาระ ๕ วาระ ๓ วาระ ๑ วาระ. ใน
การเทียบเคียงปัจจยที่มีมูล ๒ และมูล ๓ เป็นต้น พึงทราบการนับด้วย
อำนาจการกำหนดเหล่านั้น เพราะว่า ปัจจยใดที่ได้วิสังขนาถึง ๑๗ วาระ
เพราะเทียบเคียงกับปัจจยที่เช่นเดียวกันกับปัจจยนั้น. การกำหนดจำนวน
ได้แม้ทั้ง ๖ อย่างที่เหลือ ก็เพราะเทียบเคียงกับปัจจยที่มีจำนวนต่ำกว่า.
แม้ในการกำหนดจำนวนที่เหลือก็อย่างนี้. เมื่อเว้นการกำหนดจำนวนที่สูง
กว่า ก็ย่อมได้จำนวนที่เท่ากันและต่ำกว่ากัน. ในการนี้จะไม่ได้การกำหนด
๑. อรรถกถาบาลีไทยหน้า ๕๗๗ บรรทัดที่ ๔ ว่า โน จบับอื่นเป็น โย แปลตามฉบับอื่น
เพราะตรงตามสภาวะ.

จำนวนที่สูงกว่า ฉะนั้น นี่จึงเป็นข้อนิยมในเรื่องการกำหนดจำนวนนี้. ก็จำนวนที่เท่ากัน และจำนวนที่ต่ำกว่ากัน เมื่อความผิดแผกกันมีอยู่ เนื้อความก็ไม่ได้. เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า **นเหตุ-ปัจจุยา นารมมณ เอกิ** เพราะนเหตุปัจจุย ในอาร์มมณปัจจุย มี ๑ วาระ ดังนี้เป็นต้น. ความจริงในเรื่องนี้ น่าจะมีคำกล่าวที่ว่า วิสัชนา ๔ วาระ ควรได้ด้วยอำนาจแห่งนเหตุปัจจุยเพราะพระบาลีมาแล้วว่า ในเหตุ-ปัจจุย มี ๔ วาระ ในอาร์มมณปัจจุย มี ๕ วาระ. แต่เพราะวิสัชนา เหล่านั้นเข้ากันกับนอาร์มมณธรรม สารมมณธรรมจึงผิด เพราะฉะนั้น วิสัชนา ๓ วาระจึงลไป คือ อกุศลธรรมอิงอาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น, อกุศลธรรมอิงอาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น, อกุศลธรรมอิงอาศัยอกุศลธรรมและอภัยกตธรรมเกิดขึ้น. วิสัชนา ๑ วาระเท่านั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ ด้วยสามารถแห่งรูปว่า อภัยกตธรรมอิงอาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้นดังนี้. บัณฑิตครั้นทราบวิสัชนาที่ผิดแผกแตกต่างกันในปัจจุยทั้งปวงแล้วพึงทราบ การกำหนดที่จะมีได้ด้วยประการฉะนี้.

อีกอย่างหนึ่ง ในอธิการนี้มีการแสดงเพียงนัยดังต่อไปนี้. สองบทว่า **นาธิปัตยา จตุตารี** ในอธิปัตปัจจุย มี ๔ วาระ คือวิสัชนาที่ได้แล้ว ในวิสัชนานเหตุปัจจุย. แม้ในจตุกคะที่เหลือก็เช่นนี้เหมือนกัน. สองบทว่า **นानนุตเร เอกิ** ในอนันตปัจจุย มี ๑ วาระ คือ อภัยกตกับอภัยกต ด้วยอำนาจรูปที่มีเหตุจิตเป็นสมุฏฐาน และรูปที่เหลือ. บัณฑิตพึงทราบ รูปที่ประกอบได้ในปัจจุยหนึ่งๆทั้งหมดอย่างนี้. แม้ในคำนี้ว่า **นปุเรชาตเทว** ในปุเรชาตปัจจุย มี ๒ วาระ ก็ควรจะกล่าวได้ว่า ได้วิสัชนา ๔ วาระ ด้วยอำนาจนเหตุปัจจุย. แต่เพราะนเหตุปัจจุยเข้ากันได้กับปุเรชาตปัจจุย

วิสัยนา ๒ ข้อด้วยอำนาจวัตตปุเรชาตจะว่า อกุศลเกิดขึ้นเพราะอิงอาศัย
อัปยาคธรรม อกุศลเกิดขึ้นเพราะอิงอาศัยอกุศลและอัปยาคะดังนี้ ต้อง
ลดไป. ส่วนในอรุปรภทาท่านกล่าววิสัยนาไว้ ๒ ข้อ ด้วยอำนาจเหตุก-
โมหะและเหตุกิริยา. สอนบทว่า **นวิปยุตเต เทว** ในนวิปยุตตปัจจัย
มี ๒ วาระ คือวิสัยนา ๒ ข้อ ด้วยอำนาจเหตุกอกุศลและเหตุกิริยา ใน
อรุปรภท. ใน **โนนตฺถิ โนวิกิต** คำว่า **เอก** = ๑ ฟังทราบว่าได้แก่อัปยาคะ
กับอัปยาคะ ด้วยอำนาจรูปทั้งหมด. ในปัจจัยที่มีมูล ๓ เป็นต้น แสดงไว้
หมดแล้ว. ส่วนใน **นารัมมณทมูลกนัย** คำว่า **นาริปติยา ปญจ** ใน
นาริปติปัจจัย มี ๕ วาระ คือวิสัยนาที่ได้ในนารัมมณปัจจัยนั่นเอง. ใน
คำนี้ว่า **นคมุเม เอก** ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ บัณฑิตไม่พึงถือเอา
จิตตชรูปและกัมมชรูป ถึงทราบเฉพาะอัปยาคะกับอัปยาคะ ด้วยอำนาจ
รูปที่เหลือ. ใน **นาริปติมูลกนัย** คำว่า **นปุเรชาต สตุต** ในนปุเรชาต-
ปัจจัย มี ๗ วาระ คือวิสัยนาที่ในนปุเรชาตปัจจัยเท่านั้น. คำว่า
นปจฺจชาต สตุตฺร ในนปจจชาตปัจจัย มี ๑๗ วาระ ได้แก่วิสัยนา
๑๗ ข้อ ในนปจจชาตปัจจัยเท่านั้น. วิสัยนาที่มี นอนันตรปัจจัย
นสมนันตรปัจจัย นอญญมัญญุปัจจัย นอุปนิสสยปัจจัย นสัมปยุตตปัจจัย
โนนตฺถิปัจจัย โนวิกิตปัจจัย เป็นมูล เหมือนกับปัจจัยที่มีนารัมมณปัจจัย
เป็นมูล. วิสัยนาที่ผ่านมาแล้วและยังไม่ถึง และวิสัยนาที่มีได้และมีไม่ได้
ในปัจจัยทั้งหมด ฟังทราบโดยการแสดงเพียงนัยนี้เท่านั้น.

อรรถกถาปัจจัยปัจจนียนัย จบ

ปัจจัยานุโลมปัจจัยนัย

การนับวาระในอนุโลมปัจจัยะแห่งปัจจัยวาระ

[๓๐๕] เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ... ใน
นอธิปติปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสย-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาต-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕
วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๓๐๖] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ในนอธิปติปัจจัย มี ๗
วาระ... ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
นอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๓๐๗] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย อธิปติปัจจัย อนันตร-
ปัจจัย สมนันตรปัจจัย สหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย
อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ...ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๓๑๒] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ปุรชาตปัจจัย อาเสวน-
ปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๓๑๓] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ปุรชาตปัจจัย อาเสวน-
ปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย อินทริยปัจจัย ฌานปัจจัย มัคค-
ปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อัถติปัจจัย นัตติปัจจัย
วิคตปัจจัย อวิคตปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๓๑๔] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ปุรชาตปัจจัย กัมมปัจจัย
วิปากปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอาเสวนปัจจัย มี
๑ วาระ.

[๓๑๕] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ปุรชาตปัจจัย กัมมปัจจัย
วิปากปัจจัย อาหารปัจจัย ฯลฯ อวิคตปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย
มี ๑ วาระ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๑๖] เพราะอารัมมณปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนอธิปติ-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคค-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๓๑๗] เพราะอาร์มณปัจฉัย เหตุปัจฉัย ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๗ วาระ
... ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ
ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนวิปาก-
ปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

วาระที่มีอาร์มณปัจฉัยเป็นมูล ฟังนับเหมือนอย่างวาระที่มีเหตุ-
ปัจฉัยเป็นมูล.

[๓๑๘] เพราะอธิปัตติปัจฉัย ในนอาร์มณปัจฉัย มี ๕ วาระ... ใน
นอนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ใน
นอาเสวนปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนวิปาก-
ปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจฉัย มี ๕ วาระ

เพราะอธิปัตติปัจฉัย เหตุปัจฉัย ฯลฯ.

เพราะอนันตรปัจฉัย เหตุปัจฉัย ... ฯลฯ. เพราะสมนันตรปัจฉัย
... ฟังให้พิสดารอย่างวาระที่มีอาร์มณปัจฉัยเป็นมูล.

[๓๑๙] เพราะสหชาติปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ ในนอาร์มณ-
ปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย
มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี
๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๗

วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๗
วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉนปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโน-
วิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๓๒๐] เพราะสหชาติปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕
วาระ ฯลฯ... ในนวิปากปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕
วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

เพราะสหชาติปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย... นี้เป็นการ
แสดงย่อ ๆ.

[๓๒๑] เพราะอัญญมัญญปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุป-
นิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติ-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี
๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย

มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในโนนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๓๒๒] เพราะอัญญมัญญปัจจย นเหตุปัจจย ในนอาร์มมณปัจจย มี ๑ วาระ... ในนอธิปคติปัจจย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในโนนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

เพราะอัญญมัญญปัจจย เหตุปัจจย อาร์มมณปัจจย ในนอธิปคติ-ปัจจย มี ๗ วาระ.

นี่เป็นการแสดงย่อ ๆ.

[๓๒๓] เพราะนิสสยปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ. ในนนิสสย-ปัจจย แสดงเช่นเดียวกันกับสหชาตปัจจย.

เพราะอุปนิสสยปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ. ในนอุปนิสสย-ปัจจย แสดงเช่นเดียวกันกับอาร์มมณปัจจย.

[๓๒๔] เพราะปุเรชาตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ... ในนอธิปคติ-ปัจจย มี ๗ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๗ วาระ

ในนณานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมหคคปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ.

เพราะปุเรชาตปัจจย เหตุปัจจย... ฯลฯ.

[๓๒๕] เพราะอาเสวนปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ...ในนอธิปติ-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย
มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๗ วาระ
ในนมหคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๓๒๖] เพราะอาเสวนปัจจย เหตุปัจจย ในนอธิปติปัจจย มี ๗
วาระ... ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๗ วาระ
ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปยุต-
ปัจจย มี ๓ วาระ.

[๓๒๗] เพราะอาเสวนปัจจย เหตุปัจจย อารัมมณปัจจย ใน
นอธิปติปัจจย มี ๗ วาระ... ฯลฯ ...เพราะนอาเสวนปัจจย เหตุปัจจย
ฯลฯ เพราะปุเรชาติปัจจย กัมมปัจจย อาหารปัจจย... ฯลฯ...
เพราะอวิคตปัจจย ในนปัจจชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๗ วาระ.

[๓๒๘] เพราะกัมมปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ....ในนอารัมมณ-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๑๗ วาระ ในนอนันตรปัจจย
มี ๕ วาระ. ในนสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี
๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๗

วาระ ในนปัจฉิมชาติปัจฉิม มี ๑๗ วาระ ในนอาเสวนปัจฉิม มี ๑๗
วาระ ในนวิปากปัจฉิม มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ใน
นอินทริยปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนฌานปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจฉิม
มี ๑๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉิม มี ๕๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจฉิม มี ๓
วาระ ในนโนนัตถิปัจฉิม มี ๕๑ วาระ ในนโนวิคตปัจฉิม มี ๕๑ วาระ.

[๓๒๕] เพราะกัมมปัจฉิม เหตุปัจฉิม ในนอารัมมณปัจฉิม มี ๕
วาระ ฯลฯ... ในนวิปากปัจฉิม มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉิม มี ๕๑
วาระ ในนวิปปยุตตปัจฉิม มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจฉิม มี ๕๑ วาระ ใน
นโนวิคตปัจฉิม มี ๕๑ วาระ ฯลฯ นี้เป็นการแสดงย่อ ๆ.

[๓๓๐] เพราะวิปากปัจฉิม ในนเหตุปัจฉิม มี ๑๑ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนอนันตร-
ปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนสมนันตรปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉิม
มี ๑๑ วาระ ในนปัจฉิมชาติปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนอาเสวนปัจฉิม มี ๑๑
วาระ ในนฌานปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ใน
นสัมปยุตตปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนโนนัตถิ-
ปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนโนวิคตปัจฉิม มี ๑๑ วาระ.

[๓๓๑] เพราะวิปากปัจฉิม เหตุปัจฉิม ในนอารัมมณปัจฉิม มี ๑๑
วาระ... ในนอธิปัตติปัจฉิม มี ๑๑ วาระ ในนอนันตรปัจฉิม มี ๑๑ วาระ

ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นปัจจยชตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในโน-
นัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๓๓๒] เพราะวิปากปัจจย เหตุปัจจย อารัมมณปัจจย ฯลฯ

ปุเรชตปัจจย ในนปัจจยชตปัจจย มี ๑ วาระ... ในนอาเสวนปัจจย
มี ๑ วาระ ฯลฯ.

เพราะวิปากปัจจย เหตุปัจจย... ฯลฯ...ปุเรชตปัจจย กัมม-
ปัจจย อาหารปัจจย ... ฯลฯ...เพราะอวิกตปัจจย ในนปัจจยชตปัจจย
มี ๑ วาระ ฯลฯ.

[๓๓๓] เพราะอาหารปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ...ในนอารัมมณ-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๑๗ วาระ ในนอนันตรปัจจย
มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนอญญมัญญปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชตปัจจย มี ๗
วาระ ในนปัจจยชตปัจจย มี ๑๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑๗
วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑๗ วาระ ใน
นอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมักคปัจจย
มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓
วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๕ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๓๓๔] เพราะอาหารปัจฉัย เหตุปัจฉัย ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๕ วาระ ฯลฯ... ในนวิปากปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจฉัย มี ๕ วาระ ในโนนวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ นี้เป็นหัวข้อย่อ ๆ.

[๓๓๕] เพราะอินทริยปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ... ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๕ วาระ... ฯลฯ ... ในนวิปากปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ในนอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนมคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจฉัย มี ๕ วาระ ในโนนวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

เพราะอินทริยปัจฉัย เหตุปัจฉัย ฯลฯ...

[๓๓๖] เพราะฉานปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๔ วาระ... ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๕ วาระ ... ฯลฯ ... ในนวิปากปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ในนมคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจฉัย มี ๕ วาระ ในโนนวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

เพราะฉานปัจฉัย เหตุปัจฉัย... ฯลฯ...

[๓๓๗] เพราะมคคปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในนวิปากปัจฉัย มี ๑๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจฉัย มี ๕ วาระ ในโนนวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

เพราะมัลลปัจจัย เหตุปัจจัย ในนารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ.

ในสัมปยุตตปัจจัย ก็เช่นเดียวกันกับนารัมมณปัจจัย.

[๓๓๘] เพราะวิปยุตตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัลลปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๓๓๙] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย ในนารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๓๔๐] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ใน
นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉา-
ชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๓๔๑] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย อธิปติ-
ปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๓๔๒] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย อธิปติ-
ปัจจัย ฯลฯ ปุเรชาตปัจจัย อาเสวนปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี
๗ วาระ... ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๓๔๔] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ฯลฯ
ปุเรชาตปัจจัย กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑
วาระ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๔๕] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย ฯลฯ ปุเรชาตปัจจัย
กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย อาหารปัจจัย ฯลฯ อวิคตปัจจัย ในนปัจฉาชาต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๔๖] เพราะอติปัจจัย ก็เช่นเดียวกันกับ สหชาติปัจจัย.

เพราะนัตติปัจจัย เพราะวิคตปัจจัย ก็เช่นเดียวกันกับ อารัมมณ-
ปัจจัย. เพราะอวิคตปัจจัย ก็เช่นเดียวกันกับ สหชาติปัจจัย.

ปัจจัยานุโลมปัจจนีนัย ในปัจจัยวาระ จบ

ปัจจัยปัจจนีนยานุโลมนัย

การนับวาระในปัจจนีนยานุโลมแห่งปัจจัยวาระ

[๓๔๗] เพราะนเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ใน
อนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาติปัจจัย
มี ๔ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ
ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ใน
อาเสวนปัจจัยมี ๔ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี
๑ วาร ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ
ในฉานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย
มี ๔ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอติปัจจัย มี ๔ วาระ
ในนัตติปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคตปัจจัย
มี ๔ วาระ.

[๓๔๘] เพราะเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี
๑ วาระ... ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ

ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๔๘] เพราะเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย นอริปติปัจจัย

นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นอัญญมัญญปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๕๐] เพราะเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย นอริปติปัจจัย

นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นอัญญมัญญปัจจัย นอุปนิสสย-ปัจจัย นปุเรชาติปัจจัย นปัจฉาชาติปัจจัย นอเสวนปัจจัย นกัมม-ปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๕๑] เพราะเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย นกัมมปัจจัย นวิปาก-

ปัจจัย นอาหารปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๕๒] เพราะเหตุปัจจัย นารัมมณปัจจัย ฯลฯ นกัมมปัจจัย
นวิปากปัจจัย นอาหารปัจจัย นอินทริยปัจจัย ฯลฯ โนวิคตปัจจัย
ในสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๕๓] เพราะนารัมมณปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ... ใน
อริปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญู-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕
วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
อินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมคฺคปัจจัย
มี ๕ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๓๕๔] เพราะนารัมมณปัจจัย นเหตุปัจจัย ในสหชาตปัจจัย มี ๑
วาระ... ในอัญญมัญญูปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
กัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี
๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
วิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๓๕๕] เพราะนอริปติปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๑๗ วาระ... ใน
นารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตร-

ปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑๗ วาระ

[๓๕๖] เพราะอธิปติปัจจัย นเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

เพราะอธิปติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ในสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ... ฯลฯ... ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๕๗] เพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะ
นอญญมัญญปัจจัย เพราะอุปนิสสยปัจจัย แสดงเช่นเดียวกันกับ
นอรัมมณปัจจัย.

[๓๕๘] เพราะนปุเรชาติปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน
อรัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในอธิปัจจัย มี ๗ วาระ ในอนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจัย
มี ๗ วาระ ในอญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมม-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๗
วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
มัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย
มี ๕ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
วิคตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๓๕๙] เพราะนปุเรชาติปัจจัย นเหตุปัจจัย ในอรัมมณปัจจัย มี
๒ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ
ในสหชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนิสสย-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย
มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
อาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๒ วาระ ในฌานปัจจัย
มี ๒ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ

ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนัตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

เพราะนปุเรชาติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ... ฯลฯ... ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๖๐] เพราะนปัจฉาชาติปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๑๗ วาระ... ในอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในอธิปัตปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอุปนีสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในฉนปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนัตปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๓๖๑] เพราะนปัจฉาชาติปัจจัย นเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในอุปนีสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔

วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทรีปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ในสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ... ๑ ล๑... ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๖๒] เพราะนอเสวนปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๑๗ วาระ... ในอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในอริปติปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอินทรีปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑๗ วาระ.

[๓๖๓] เพราะนอเสวนปัจจัย นเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ในนิสสย-

ปัจจัย มี ๔ วาระ ในอุปนิสสปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

เพราะนอเสวนปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ... ฯลฯ... ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๖๔] เพราะนกัมมปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนิสสปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสปัจจัย มี ๗ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๗ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๓๖๕] เพราะกัมมปัจจัย นเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ใน

สหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี
๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
อินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑
วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ โนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๓๖๖] เพราะนกัมมปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ใน
สหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๓๖๗] เพราะนวิปากปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๑๗ วาระ... ในอารัมมณ-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในอริปติปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี
๗ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๑๗ วาระ
ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑๗ วาระ ใน
อุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาเสวน-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑๗
วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๑๗ วาระ ใน

มัลลปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอัตถปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนัตถปัจจัย มี ๗
วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๒๖๘] เพราะนวิปากปัจจัย นเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๔
วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ
ในสหชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ในนิสสย-
ปัจจัย มี ๔ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๔ วาระ โนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย
มี ๔ วาระ ในมัลลปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ
ในวิปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอัตถปัจจัย มี ๔ วาระ ในนัตถปัจจัย
มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

[๒๖๙] เพราะนวิปากปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ใน
สหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ โนนิสสย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑
วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
โนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ โนอัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๓๗๐] เพราะนอาหารปัจฉัย ในสหชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ... ใน
อัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในอวิตตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๓๗๑] เพราะนอินทริยปัจฉัย ในสหชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
อัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
อวิตตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๓๗๒] เพราะนถนปัจฉัย ในอาร์มมถนปัจฉัย มี ๑ วาระ... ใน
อนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสหชาต-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี
๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนตฺถิปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในวิตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิตตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๓๖๓] เพราะนณานปัจฉัย นเหตุปัจฉัย นอาร์มมณปัจฉัย ใน สหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสย-ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอัติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิตตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๓๖๔] เพราะนัคคปัจฉัย ในอาร์มมณปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสหชาติ-ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในฉานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตต-ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอัติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนัตติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิตตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๓๖๕] เพราะนัคคปัจฉัย นเหตุปัจฉัย นอาร์มมณปัจฉัย ใน สหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสย-ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในฉานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอัติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิตตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๓๗๖] เพราะนสัมปยุตตปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๕ วาระ... ใน
อธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญุ-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๕
วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๕ วาระ ใน
อินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในฉานปัจจย มี ๕ วาระ ในมคคปัจจย มี
๕ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอติปัจจย มี ๕ วาระ
ในอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

เพราะนสัมปยุตตปัจจย นเหตุปัจจย ในสหชาติปัจจย มี ๑ วาระ
... ฯลฯ ... ในอวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๓๗๗] เพราะนวิปยุตตปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
อรัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในอธิปัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในอนันตรปัจจย
มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๓ วาระ
ในอัญญมัญญุปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสย-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๓
วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ใน
อินทริยปัจจย มี ๓ วาระ ในฉานปัจจย มี ๓ วาระ ในมคคปัจจย
มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอติปัจจย มี ๓ วาระ
ในนติปัจจย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจย
มี ๓ วาระ.

[๓๗๘] เพราะนวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๒ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๒ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๒ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๓๗๙] เพราะนวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอัญญมัญญุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

เพราะโนนัตถิปัจจัย เพราะโนวิคตปัจจัย ก็แสดงเช่นเดียวกัน กับนอารัมมณปัจจัย.

ปัจจนียานุโลม ในปัจจยวาระ จบ

ปัจจยวาระ จบ

อรรถกถาอนุโลมปัจจนีนัย-ปัจจนียานุโลมน์ย

ก็โดยลักษณะนี้แหละ ผู้ศึกษาพึงจัดอนุโลมไว้ข้างหน้าแล้วกำหนด
จำนวนในอนุโลมปัจจนียะ, และพึงจัดปัจจนียะไว้ข้างหน้าแล้วกำหนด
ปัจจนียานุโลม ก็จะพึงทราบวิชันนาในปัญหาที่ผ่านมาแล้ว และยังไม่มา
แล้ว ที่ได้อยู่และไม่ได้อยู่ ดังนี้.

อรรถกถาอนุโลมปัจจนีนัย-ปัจจนียานุโลมน์ย จบ

อรรถกถาปัจจนีวาระ จบ

๔. นิสยวาระ

อนุโลมณัย

[๓๘๐] ๑. กุศลธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๒. อัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศลเกิดขึ้น.

๓. กุศลธรรมและอัพยาทธรรม อาศัยกุศลธรรมเกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

[๓๘๑] ๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุ-

ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น ฯลฯ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๕. อัพยาทธรรม อาศัยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น.

๖. อุกุลธรรมและอัพยาตธรรม อาศัยอุกุลธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอุกุลเกิดขึ้น ๗๗ ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

[๓๘๒] ๗. อัพยาตธรรม อาศัยอัพยาตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาตวิบาก และอัพยาตกิริยาเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และกฏัตตารูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาตวิบากเกิดขึ้น, ชั้น ๑ และกฏัตตารูป อาศัยชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ และกฏัตตารูป อาศัยชั้น ๒ เกิดขึ้น หทยัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัยหทยัตถุเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓ เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ เกิดขึ้น.

จิตตสมุฏฐานรูป และกฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัพยาตวิบาก และอัพยาตกิริยา อาศัยหทยัตถุเกิดขึ้น.

๘. กุลธรรม อาศัยอัพยาตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล อาศัยหทยัตถุเกิดขึ้น.

๕. อุกุลธรรม อาศัยอัพยากตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุล อาศัยหทยัตถุเกิดขึ้น.

๑๐. กุลธรรมและอัพยากตธรรม อาศัยอัพยากตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุล อาศัยหทยัตถุเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐาน-
รูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

๑๑. อุกุลธรรมและอัพยากตธรรม อาศัย อัพยากตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุล อาศัยหทยัตถุเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐาน-
รูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

[๓๘๓] ๑๒. กุลธรรม อาศัยกุลธรรมและอัพยากตธรรมเกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุล และหทยัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และหทยัตถุเกิดขึ้น.

๑๓. อัพยากตธรรม อาศัยกุลธรรมและอัพยากตธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นกุล และมหาภูตรูป
เกิดขึ้น.

**๑๔. กุศลธรรมและอัปายกธรรม อาศัยกุศลธรรมและ
อัปายกธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกุศลและหทยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และหทยวัตถุเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัย
ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล และมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

**๑๕. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมและอัปายกธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศล และหทยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และหทยวัตถุเกิดขึ้น.

**๑๖. อัปายกธรรม อาศัยอกุศลธรรมและอัปายกธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศล และมหาภูต-
รูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

**๑๗. อกุศลธรรมและอัปายกธรรม อาศัยอกุศลธรรม
และอัปายกธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลและหทยวัตถุเกิดขึ้น ฯลฯ
ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๒ และหทยวัตถุเกิดขึ้น, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น
ทั้งหลายที่เป็นอกุศล และมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น.

การนับวาระในอนุโลมแห่งนิสยวาระ

[๓๘๔] ในเหตุปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๗ วาระ
ในอธิปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ใน

สมันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอัญญ-
มัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย
มี ๗ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๗
วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑๗ วาระ ใน
อาหารปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในฌานปัจจัย
มี ๑๗ วาระ ในมัลลปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ
ในวิปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑๗ วาระ ในนัตถิ-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑๗
วาระ.

อนุโลมไนย ในนิสสยวาระ จบ

ปัจจัยนัย

[๓๘๕] ๑. อุกุศลธรรม อาศัยอุกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุ-
ปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจณา สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัย
ขันธทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจณา สหระคด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น.

๒. อภัยกตธรรม อาศัยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ
นเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอภัยกต-
วิปาก และอภัยกตกิจริยา ซึ่งเป็นนอเหตุก่เกิดขึ้น, ขันธ ๑ และจิตต-

สมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๓ เกิดขึ้น, ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ เกิดขึ้น, ขั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น, ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ขั้น ๓ และกภูตตารูป อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นอภัยกคตวิบากเกิดขึ้น ฯลฯ ขั้น ๒ และกภูตตารูป อาศัยขั้น ๒ เกิดขึ้น ททยวัตตอาศัยขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น, ขั้นทั้งหลายอาศัยททยวัตตเกิดขึ้น.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป กภูตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น, พาหิรรูป... อาหารสมุฏฐานรูป...อตุสมุฏฐานรูป...

สำหรับพวกอสังญสัตว์ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ กภูตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลายเกิดขึ้น จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะเกิดขึ้น ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะเกิดขึ้น ขั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยกคตวิบากและอภัยกคติริยาซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยททยวัตตเกิดขึ้น.

**๓. อกุศลธรรม อาศัยอภัยกคตธรรมเกิดขึ้น เพราะนเหตุ-
ปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทัจจะ อาศัยททยวัตตเกิดขึ้น.

[๓๘๖] ๔. อกุศลธรรม อาศัยอกุศลธรรมและอภัยกคตธรรมเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรถด้วยวิจิติจณา ที่สหรถด้วยอุทัจจะ อาศัย
ขั้นทั้งหลาย ที่สหรถด้วยวิจิติจณา ที่สหรถด้วยอุทัจจะ และทห-
วัตถุเกิดขึ้น.

การนับวาระในปัจจนียะแห่งนิสสยวาระ

[๓๘๗] ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๕
วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๑๗ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ
ในนสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๕ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นปัจจชาติปัจจย มี ๑๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑๗ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑๗ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย
มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นโนวิตตปัจจย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียนัย ในนิสสยวาระ จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับวาระในอนุโลมปัจจนียะแห่งนิสสยวาระ

[๓๘๘] เพราะเหตุปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจย มี ๑๗ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ใน

นสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๕ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นปัจจชาติปัจจย มี ๑๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑๗ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑๗ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย
มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

อนุโลมปัจจนียานัย ในนิสสยวาระ จบ

ปัจจนียานะโลมณัย

การนับวาระในปัจจนียานุโลมแห่งนิสสยวาระ

[๓๘๗] เพราะนเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๔ วาระ... ใน
อนันตรปัจจย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๔ วาระ ในสหชาติ-
ปัจจย มี ๔ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๔ วาระ ในนิสสยปัจจย มี
๔ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๔ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๔ วาระ
ในอาเสวนปัจจย มี ๔ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๔ วาระ
ในฉานปัจจย มี ๔ วาระ ในมคคปัจจย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย
มี ๔ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๔ วาระ ในอตถิปัจจย มี ๔ วาระ
ในนัตถิปัจจย มี ๔ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๔ วาระ ในอวิกตปัจจย
มี ๔ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณัย ในนิสสยวาระ จบ

ข้อความในนิสสวาระ เหมือนข้อความในปัจจยวาระ.

ข้อความในปัจจยวาระ เหมือนข้อความในนิสสวาระ.

นิสสวาระ จบ

อรรถกถานิสสวาระ

ฟังทราบวินิจฉัย ในนิสสวาระ ต่อไป. คำว่า กุสล ฌมม
นิสฺสาย อาศัยกุศลธรรม อธิบายว่า เพราะทำกุศลธรรมให้เป็นที่อิง
อาศัย โดยอรรถว่าเป็นปัจจย. คำที่เหลือในนิสสวาระนี้ ผู้ศึกษาฟังทราบ
ตามนัยที่กล่าวแล้วในปัจจยวาระนั้นแล. ก็ในอวสานแห่งปัจจยนี้ คำนี้ว่า
อันอรรถว่าปัจจยมีความหมายเท่ากับนิสสยะ อันอรรถว่านิสสยะมีความ
หมายเท่ากับปัจจยะ ดังนี้ ท่านกล่าวไว้ เพื่อแสดงความไม่ต่างกันโดย
ใจความแห่งวาระทั้ง ๒ เหล่านี้. จริงอยู่ โดยใจความวาระทั้ง ๒ นี้ ไม่มี
อะไรแตกต่างกัน เหมือนปฏิจยวาระกับสหชาตวาระฉะนั้น. แม้เมื่อเป็น
อย่างนี้ท่านก็กล่าวไว้เพื่อบรรเทาความสงสัยของกันและกัน. จริงอยู่ ในคำมี
อาทิว่า อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา สังขารเกิดเพราะอวิชชาเป็นปัจจย พระ-
ผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ปัจจยทั้งหลายแม้ไม่ต้องอาศัยนันทกขณิกกัมม-
ปัจจย ที่กำลังเป็นไปอยู่ก็เกิดขึ้นได้. ก็บรรดาไม้ที่ตั้งพิงกันไว้เป็นต้น
ไม้อัน หนึ่งหาได้เป็นนิสสยปัจจยแก่ไม้อันหนึ่งไม่ เช่นเดียวกับอุปาทารูป
ก็ไม่เป็นนิสสยปัจจยแก่มหาภูตรูปฉะนั้น. แม้วาระทั้ง ๒ นี้ พระผู้มี
พระภาคเจ้าตรัสไว้เพื่อกำหนดความเป็นนิสสยปัจจยโดยปัจจยวาระ และ

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๑ - หน้าที่ 363

เพื่อกำหนดซึ่งความเป็นสหชาตและปุเรชาต ของธรรมที่พระองค์ตรัสว่า
"ปจฺจยา" โดยนิสสยวาระ. อีกประการหนึ่ง วาระทั้งสองนี้พึงทราบว่
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้โดยเป็นเทศนาวิลาสะ ด้วยอำนาจอรรถาสัยของ
เหล่าสัตว์ผู้จะตรัสรู้โดยประการนั้น และด้วยอำนาจพระปรีชาแตกฉาน
ในนิรุติปฏิบัติสัมภทา ดังนี้.

อรรถกถานิสสยวาระ จบ

๕. ตังถัญญวาระ

อนุโลมณั

[๓๕๐] ๑. กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๑ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ เจือกับชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๒. อกุศลธรรม เจือกับอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ เจือกับชั้น ๓, ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๓. อภัยกตธรรม เจือกับอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิจริยาเกิดขึ้น, ชั้น ๑ เจือกับชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก เกิดขึ้น, ชั้น ๑ เจือกับชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น.

[๓๕๑] กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย
...เพราะอธิปัจจัย ฯลฯ

ในอธิปัจจัย ไม่มีปฏิสนธิขณะ.

ทุกปัจจัย คือ อนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย สหชาติปัจจัย อัญญ-
มัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ก็เช่นเดียวกันกับปัจจัยที่มี
เหตุปัจจัยเป็นมูล.

[๓๕๒] ๑. กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะปุเรชาติ-
ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้น ๑ เจือกับ
ชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัย
ทथยัตถุเกิดขึ้น เพราะปุเรชาติปัจจัย.

๒. อกุศลธรรม เจือกับอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะปุเร-
ชาติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น. ชั้น ๑ เจือกับ
ชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้นทั้งหลายอาศัย
ทथยัตถุเกิดขึ้น เพราะปุเรชาติปัจจัย.

๓. อภัยกตธรรม เจือกับอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ
ปุเรชาติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก อภัยกตกิริยา
เกิดขึ้น, ชั้น ๑ เจือกับชั้น ๓ เกิดขึ้น ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒ เกิด
ขึ้น, ทั้งหลายอาศัยทथยัตถุเกิดขึ้น เพราะปุเรชาติปัจจัย.

[๓๕๓] ๑. กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาเสวน-
ปัจจัย ฯลฯ

๒. กุศลธรรม เจือกับอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะ

อาเสวนปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ เจือกับชั้นที่ ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น ฯลฯ.

๓. อัพยาทธรรม เจือกับอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะ

อาเสวนปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ เจือกับชั้นที่ ๑ ที่เป็นอัพยาทกิริยาเกิดขึ้น ฯลฯ.

[๓๕๔] ๑. กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะกัมมปัจจัย

๒. อกุศลธรรม เจือกับอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะกัมม-
ปัจจัย

๓. อัพยาทธรรม เจือกับอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะ

กัมมปัจจัย ฯลฯ.

๑. อัพยาทธรรม เจือกับอัพยาทธรรมเกิดขึ้น เพราะ

วิปากปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ เจือกับชั้นที่ ๑ ที่เป็นอัพยาทวิปาก ฯลฯ.

[๓๕๖] กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอาหารปัจจัย...

บทเหล่านี้ คือ เพราะอินทริยปัจจัย เพราะฌานปัจจัย เพราะ
มัคคปัจจัย เพราะสัมปยุตตปัจจัย ก็เช่นเดียวกันกับเพราะเหตุปัจจัย.

[๓๕๖] ๑. กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะวิปยุตต-
ปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกันชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ฯลฯ ชั้น ๒
เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น, ชั้น ทั้งหลายอาศัยเหตุเกิดขึ้น เพราะ
วิปยุตตปัจจัย.

๒. อกุศลธรรม เจือกับอกุศลธรรมเกิดขึ้น ฯลฯ...

คือ ชั้น ทั้งหลาย อาศัยเหตุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตต-
ปัจจัย.

๓. อภัยกตธรรม เจือกับอกุศลธรรมเกิดขึ้น ฯลฯ...

คือ ชั้น ทั้งหลาย อาศัยเหตุเกิดขึ้น เพราะวิปยุตต-
ปัจจัย.

[๓๕๗] กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะอติปัจจัย ฯลฯ
เพราะนัตติปัจจัย เพราะวิคตปัจจัย เพราะอวิคตปัจจัย ก็เช่นเดียวกัน
กับเพราะเหตุปัจจัย.

การนับวาระในอนุโลมแห่งสังสัณฐวาระ

[๓๕๘] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
สหชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสย-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๓ วาระ

ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอัติ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๓ วาระ
ในอวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

เพราะเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ. วาระที่มีเหตุ-
ปัจจยเป็นมูล พึงแสดงให้พิสดาร.

[๓๕๕] เพราะอาเสวนปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในอธิปัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๓
วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๓ วาระ ใน
อัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในอุปนีสส-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๓
วาระ ในอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ ใน
ฌานปัจจย มี ๓ วาระ ในมคคปัจจย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอัติปัจจย มี ๓ วาระ
ในนัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจย
มี ๓ วาระ.

[๔๐๐] เพราะวิปากปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ในอาร์มมณ-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในอธิปัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๑
วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๑ วาระ ใน
อัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในอุปนีสส-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๑

วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
ฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในมคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี
๑ วาระ.

อนุโลมณัย ในสังสัฏฐวาระ จบ

อรรถกถาสังสัฏฐวาระ

อรรถกถาอนุโลมณัย

พึงทราบวินิจฉัยใน สังสัฏฐวาระ ต่อไป. คำว่า กุสล ฌมม
ธัมม ๓ ธมฺม ๓ เจือกับกุศลธรรม อธิบายว่า เพราะกระทำกุศลธรรมให้เป็น
ปัจฉัย โดยอรรถว่าประกอบพร้อมด้วยลักษณะ ซึ่งมีการเกิดขึ้นพร้อมกัน
เป็นต้น. คำว่า กุสล เอก ขนุธ ๓ ธมฺม ๓ มีคำอธิบายว่า ชั้น ๓
ทำกุศลชั้นหนึ่งให้เป็นสัมปยุตตปัจฉัย เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจฉัย. ในทุกๆ
บทพึงทราบใจความโดยอุบายนี้. ก็แลในเหตุปัจฉัยนี้ ท่านจัดปัจฉัยแล้ว
วิสังขนาปัญหาไว้ ๓ วาระ เพราะอรุปรธรรมเท่านั้นที่จะมีอรรถว่าสัมปโยคะ
ได้ ๑ ก็ในเหตุปัจฉัย ฉนฺใด แม้ในอารัมมณปัจฉัยเป็นต้น ก็ฉนฺนั้น. ใน
วิปากปัจฉัยมีวิสังขนา ๑ วาระเท่านั้น.

บัดนี้ เพื่อแสดงวิสังขนาตามที่ได้ด้วยอำนาจจำนวน พระผู้มี-
พระภาคเจ้าจึงตรัสว่า เหตุยา ตีณิ ในเหตุปัจฉัย ๓ วาระ เป็นต้น.
ในวิสังขนาเหล่านั้นท่านจำกัด (กำหนด) ไว้ในติกะทั้งปวงดังนี้คือ กุศล

กับกุศล อกุศลกับอกุศล อภัยกตกับอภัยกต. ก็ในติกะหนึ่ง ๆ ย่อม
ได้อภัยกตกับอภัยกตเท่านั้น. ในวาระนี้มีการกำหนด ๒ อย่าง คือ
ในปัจฉัย ๒๒ มีวิสัยนา ๓ วาระ ในวิปากปัจฉัยมีวิสัยนา ๑ วาร ด้วย
ประการฉะนี้. วิสัยนาที่เป็นอนุโลมย่อมไม่มีในปัจฉายตปัจฉัย เพราะ-
ฉะนั้น ในการเทียบเคียงในทุกัตติกะเป็นต้น ด้วยอำนาจแห่ง
วิสัยนาเหล่านี้ว่า วิสัยนา ๓ และ ๑ ดังนี้ วิปากปัจฉัยในทุกัตติกะได้
ทุกัตติกะนั้นมีวิสัยนา ๑. พึงทราบการคำนวณอย่างนี้ว่า **ติณ ๓** ในปัจฉัย
ที่เหลือ (พึงทราบการคำนวณอย่างนี้ว่าในปัจฉัยที่เหลือมีวิสัยนา ๓ วาระ).
คำที่เหลือในอนุโลมนี้ในสังคหวาระนี้มีใจความง่ายทั้งนั้น.

จบอรรถกถาอนุโลมนี้

ปัจฉินิยนี้

[๔๐๑] ๑. อกุศลธรรม เจือกับอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุ-
ปัจฉัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา สหระคด้วยอุทธัจจะ เจือกับขันธ
ทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา สหระคด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น.

๒. อภัยกตธรรม เจือกับอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจฉัย

คือ ขันธ ๓ เจือกันขันธที่เป็นอภัยกตวิปาก และอภัยกต-

กิริยา ซึ่งเป็นเหตุกะเกิดขึ้น, ชั้น ๑ เจือกับชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒
เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาท-
วิบากเกิดขึ้น, ชั้น ๑ เจือกับชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒
เกิดขึ้น.

[๔๐๒] ๑. กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนอธิปติ-
ปัจจัย...เพราะนปุเรชาติปัจจัย.

คือ ในอรุณภูมิ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ฯลฯ
ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น.

[๔๐๓] ๒. อกุศลธรรม เจือกับอกุศลธรรมเกิดขึ้น ฯลฯ

๓. อัพยาทธรรม เจือกับอัพยาทธรรมเกิดขึ้น ฯลฯ

กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนปัจฉาชาติปัจจัย

มี ๓ วาระ ฯลฯ

กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนอาเสวนปัจจัย

มี ๓ วาระ.

[๔๐๔] ๑. กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนกัมม-
ปัจจัย

คือ กุศลเจตนา เจือกับชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศลเกิดขึ้น.

๒. อกุศลธรรม เจือกับอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนกัมม-
ปัจจัย

คือ อกุศลเจตนา เจือกับขั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น.

๓. อภัยกตธรรม เจือกับอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นอภัยกตกิริยา เจือกับขั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยกต-
กิริยาเกิดขึ้น.

[๔๐๕] ๑. กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนวิปาก-
ปัจจัย

๒. อกุศลธรรม เจือกับอกุศลธรรมเกิดขึ้น ฯลฯ

๓. อภัยกตธรรม เจือกับอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นวิปากปัจจัย

คือ ขั้น ๓ เจือกับขั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตกิริยาเกิดขึ้น.

นกัมมปัจจัย นวิปากปัจจัย ในปัจจนียวิภังค์ในสังสัณฐวาระ ไม่มี
ปฏิสนธิ คงมีแต่ในปัจจัยทั้งหมดที่เหลือ.

[๔๐๖] ๑. อภัยกตธรรม เจือกับอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นถมานปัจจัย

คือ ขั้น ๓ เจือกับขั้น ๑ ที่สหระคด้วยปัญจวิญญาณเกิดขึ้น,
ฯลฯ ขั้น ๒ เจือกับขั้น ๒ เกิดขึ้น.

[๔๐๗] ๑. อภัยกตธรรม เจือกับอภัยกตธรรมเกิดขึ้น เพราะ

นมัคคปัจจัย

คือ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาควิวาก และอัพยาต-
กิริยา ซึ่งเป็นเหตุกะเกิดขึ้น ฯลฯ ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น. ใน
เหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

[๔๐๘] ๑. กุศลธรรม เจือกับกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนวิปยุตต-
ปัจจัย

คือ ในรูปภูมิ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ เกิดขึ้น ฯลฯ ชั้น ๒
เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๒. อกุศลธรรม เจือกับอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนวิป-
ยุตตปัจจัย

คือ ในรูปภูมิ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น ฯลฯ
ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น.

๓. อัพยาตธรรม เจือกับอัพยาตธรรมเกิดขึ้น เพราะ
นวิปยุตตปัจจัย

คือ ในรูปภูมิ ชั้น ๓ เจือกับชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาควิวาก และ
อัพยาตกิริยาเกิดขึ้น ฯลฯ ชั้น ๒ เจือกับชั้น ๒ เกิดขึ้น.

นวิปยุตตปัจจัย ไม่มีปฏิสนธิ.

การนับวาระในปัจจุบันะแห่งสังสัทธวาระ

[๔๐๙] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
ปุระชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน

นอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๔๑๐] เพราะนเหตุปัจจัย ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๒ วาระ...ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๔๑๑] เพราะนเหตุปัจจัย นอธิปัตติปัจจัย ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ... ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๔๑๒] เพราะนเหตุปัจจัย นอธิปัตติปัจจัย นปุเรชาตปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๔๑๓] เพราะเหตุปัจจัย นอริปติปัจจัย นปุเรชาติปัจจัย นปัจฉา-
ชาติปัจจัย นอาเสวนปัจจัย ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี
๒ วาระ.

[๔๑๔] เพราะเหตุปัจจัย นอริปติปัจจัย นปุเรชาติปัจจัย นปัจฉา-
ชาติปัจจัย นอาเสวนปัจจัย นกัมมปัจจัย ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
... ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๔๑๕] เพราะเหตุปัจจัย นอริปติปัจจัย นกัมมปัจจัย นวิปาก-
ปัจจัย นมัคคปัจจัย ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๔๑๖] เพราะนอริปติปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ... ใน
นปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑
วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๔๑๗] เพราะนอริปติปัจจัย นเหตุปัจจัย ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๒
วาระ... ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฉานปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๔๑๘] เพราะนปุเรชาตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจลาชาตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี
๓ วาระ.

[๔๑๙] เพราะนปุเรชาตปัจจย นเหตุปัจจย ในนอธิปัตติปัจจย มี ๒
วาระ... ในนปัจจลาชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในนอเสวนปัจจย มี ๒ วาระ
ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคค-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๒๐] เพราะนปัจจลาชาตปัจจย นอเสวนปัจจย ในนเหตุปัจจย
มี ๒ วาระ... ในนอธิปัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓
วาระ ในนปัจจลาชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ
ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคค-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๔๒๑] เพราะนอเสวนปัจจย นเหตุปัจจย ในนอธิปัตติปัจจย มี
๒ วาระ... ในนปุเรชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในนปัจจลาชาตปัจจย มี ๒
วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๒ วาระ ใน

นณานปัจจย มี ๑ วาระ ในนัมคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจย มี ๒ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๒๒] เพราะนกัมมปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ในนอธิปติ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย
มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ
ในนัมคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๔๒๓] เพราะนกัมมปัจจย นเหตุปัจจย ในนอธิปติปัจจย มี ๑
วาระ... ในนปุเรชาติปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๑ วาระ
ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในนัมคค-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๒๔] เพราะนวิปากปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ... ใน
นอธิปติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจฉา-
ชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย
มี ๓ วาระ ในนัมคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๔๒๕] เพราะนวิปากปัจจย นเหตุปัจจย นอธิปติปัจจย นปุเรชาติ-
ปัจจย นปัจฉาชาติปัจจย นอาเสวนปัจจย ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ
...ในนัมคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ.

[๔๒๖] เพราะนมหานปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติ-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๔๒๗] เพราะนมหานปัจฉัย นเหตุปัจฉัย นอธิปัตติปัจฉัย นปัจฉา-
ชาตปัจฉัย นอาเสวนปัจฉัย ในนมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๔๒๘] เพราะนมัคคปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในนอธิปัตติ-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๒๙] เพราะนวิปยุตตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๒ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉา-
ชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๓ วาระ.

[๔๓๐] เพราะนวิปยุตตปัจฉัย นเหตุปัจฉัย ในนอธิปัตติปัจฉัย มี
๒ วาระ... ในนปุเรชาตปัจฉัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๒
วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นวิปากปัจฉัย มี ๒ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๔๓๑] เพราะนวิปยุตตปัจจย นเหตุปัจจย นอธิปัตติปัจจย นปุเร-
ชาตปัจจย นปัจจชาตปัจจย นอาเสวนปัจจย นกัมมปัจจย นวิปาก-
ปัจจย ในนมหคคปัจจย มี ๑ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อรรถกถาปัจจนียนัย

ก็กุศลย่อมมีไม่ได้ใน ปัจจนียนัย ฉะนั้น ท่านจึงทำวิสัญญาคำตั้ง
แต่อกุศลเท่านั้น เป็นต้นไป. วิสัญญานั้นมีเนื้อความกระจ่างแล้วทั้งนั้น.
ก็คำว่า นเหตุยา เทว ในนเหตุปัจจย มี ๒ วาระ เป็นอาทิฉันใด อัน
ท่านกล่าวไว้เพื่อกำหนดควิสัญญาในปัจจนียนัย โดยการคำนวณ ในคำนั้น
มีการกำหนด (ปริเฉท) ๓ อย่าง คือ เทว ๒, ตีณิ ๓, เอกิ ๑. บัณฑิต
พึงทราบการคำนวณเพราะการเทียบเคียงปัจจยในทุกติกะ เป็นต้น ด้วย
อำนาจแห่งปริเฉทเหล่านั้น. แม้ในอธิการนี้ก็ย่อมได้เฉพาะวิสัญญาที่มีการ
คำนวณได้น้อยกว่า เพราะเทียบเคียงปัจจยที่คำนวณได้มากกว่ากับปัจจย
ที่คำนวณได้น้อยกว่า. ย่อมได้วิสัญญาที่มีจำนวนเท่ากัน เพราะเทียบเคียง
กับปัจจยที่คำนวณได้เท่ากัน. ก็เพราะในวาระนี้มีอุปสรรคเท่านั้นเป็น
ปัจจยขุบบัน ฉะนั้น ท่านจึงแสดงปัจจย ๑๐ คือ นเหตุปัจจย นอธิปัตติ-
ปัจจย นปุเรชาตปัจจย นปัจจชาตปัจจย นอาเสวนปัจจย นกัมมปัจจย
นวิปากปัจจย นฉานปัจจย นมหคคปัจจย และนวิปยุตตปัจจย โดยความ
เป็นปัจจนิก. ปัจจยที่เหลือ ๑๔ ย่อมมีไม่ได้. แม้ในบรรดาปัจจยที่มีได้

เหล่านั้น นกัมมปัจจัยและนวิปากปัจจัยย่อมไม่ได้ปัจจัยขุบบันที่เป็นวิปาก.
คำว่า นเหตุปัจจัย นอธิปัตยา เทว เพราะนเหตุปัจจัย ในอธิปัตติ-
ปัจจัย มี ๒ วาระ คือ วิสัชนา ๒ ที่ได้ในนเหตุปัจจัย. แม้ในหมวด ๒
แห่งวิสัชนาที่เหลือก็นัยนี้เหมือนกัน. สองบทว่า นกมเม เอกัง ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๑ วาระ คือ อphyakตะกักับอphyakตะ เพราะจัดอเหตุกิริยา
เจตนาให้เป็นปัจจัยขุบบัน. สองบทว่า น วิปากเทว ความว่า วิสัชนา ๒
ด้วยอำนาจอเหตุกโมหะและอเหตุกิริยา. สองบทว่า นฉาน เอกัง พิง
ทราบว่าเป็นอphyakตะวิสัชนา ด้วยอำนาจอเหตุกปัญญาญาณ. สอง
บทว่า นมคฺค เอกัง พิงทราบอphyakตะวิสัชนาด้วยอำนาจอเหตุกวิปาก
และกิริยา. ผู้ศึกษาพึงทราบเนื้อความในการเทียบเคียงปัจจัยทั้งปวงโดย
อุบายนี้แล.

อรรถกถาปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับวาระในอนุโลมปัจจนีเยแห่งสังสัฏฐวาระ

[๔๓๒] เพราะเหตุปัจจัย ในอธิปัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๔๓๓] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนปุรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๔๓๔] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย อธิปัตติปัจจัย ในนปุรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๔๓๕] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย อธิปัตติปัจจัย อนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย สหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย อุปนินิสสยปัจจัย ปุรชาตปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๔๓๖] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ฯลฯ ปุรชาตปัจจัย อาเสวนปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๔๓๗] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ฯลฯ ปุรชาตปัจจัย อาเสวนปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย ฯลฯ อวิคตปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๔๓๘] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ฯลฯ ปุเรชาตปัจจัย
กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ... ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๔๓๙] เพราะเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ฯลฯ ปุเรชาตปัจจัย
กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย อาหารปัจจัย ฯลฯ อวิคตปัจจัย ในนปัจฉา-
ชาตปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๔๔๐] เพราะอารัมมณปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉา-
ชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนณานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

เพราะอารัมมณปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๔๑] เพราะอธิปัตติปัจจัย ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ.

เพราะอธิปัตติปัจจัย เหตุปัจจัย ฯลฯ.

เพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะสหชาตปัจจัย

เพราะอัญญมัญญปัจจัย เพราะนิสสยปัจจัย เพราะอุปนิสสยปัจจัย

พึงให้พิสดารเหมือนอย่าง เพราะอารัมมณปัจจัย เป็นมูล.

[๔๔๒] เพราะปุเรชาติปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑
วาระ.

[๔๔๓] เพราะปุเรชาติปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ
... ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๔๔] เพราะอาเสวนปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ...ในนอธิปัตติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๔๔๕] เพราะอาเสวนปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓
วาระ... ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๔๖] เพราะกัมมปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ... ในอธิปติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ.

เพราะกัมมปัจจัย เพราะเหตุปัจจัย ในนอธิปติปัจจัย มี ๓
วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๔๗] เพราะวิปากปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอธิปติ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ.

เพราะวิปากปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๔๘] เพราะอาหารปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ... ใน
นอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉา-
ชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

เพราะอาหารปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอธิปัตปัจจัย มี ๓ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๔๘] เพราะอินทริยปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ... ใน
นอธิปัตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉา-
ชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

เพราะอินทริยปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอธิปัตปัจจัย มี ๓ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๕๐] เพราะฉานปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ... ในนอธิปัต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปป-
ยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

เพราะฉานปัจจัย เหตุปัจจัย ในนอธิปัตปัจจัย มี ๓ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๕๑] เพราะมัคคปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอธิปัต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย

มี ๓ วาระ ในนอเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

เพราะมคคปัจฉัย เหตุปัจฉัย ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๓ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๕๒] เพราะสัมปยุตตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๒ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉา-
ชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนมคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

เพราะสัมปยุตตปัจฉัย เหตุปัจฉัย ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๓ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๕๓] เพราะวิปยุตตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๒ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉา-
ชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนมคคปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๔๕๔] เพราะวิปยุตตปัจฉัย เหตุปัจฉัย ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๓
วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนอเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ.

[๔๕๕] เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ใน
นอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉา-
ชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัย ฯลฯ ปุเร-
ชาติปัจจัย ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในนอาเสวนปัจจัย มี
๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ.

เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย ฯลฯ ปุเรชาติปัจจัย อาเสวน-
ปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย ฯลฯ อวิคตปัจจัย ในนปัจฉาชาติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ.

เพราะวิปยุตตปัจจัย เหตุปัจจัย ฯลฯ ปุเรชาติปัจจัย กัมม-
ปัจจัย วิปากปัจจัย อาหารปัจจัย ฯลฯ อวิคตปัจจัย ในนปัจฉาชาติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๔๕๖] เพราะอัติปัจจัย เพราะนัตติปัจจัย เพราะวิคตปัจจัย
เพราะอวิคตปัจจัย พึงให้พิสดารเหมือนอย่างปัจจัยที่มีอารัมมณปัจจัย
เป็นมูล.

อนุโลมปัจจัยนัย จบ

อรรถกถาอนุโลมปัจจนีนิย

เฉพาะปัจจย ๑๐ ปัจจย มีนเหตุปัจจย เป็นต้น ที่กล่าวไว้ในหนหลัง
ได้โดยเป็นปัจจนีนิย ในอนุโลมปัจจนีนิยที่เหลือไม่ได้. แม้ในบรรดา
ปัจจยที่มีได้ ซึ่งตั้งอยู่โดยอนุโลม ในเหตุปัจจยแม่เหล่านั้น **ฉานปัจจย**
และ**มคคปัจจย**ย่อมได้โดยเป็นปัจจนีนิย. คำทั้งปวง พึงทราบด้วยอำนาจ
แห่งคำที่กล่าวแล้วในหนหลัง.

อรรถกถาอนุโลมปัจจนีนิย จบ

ปัจจนีนิยอนุโลม

การนับวาระในปัจจนีนิยอนุโลมแห่งสังสัทฐวาระ

[๔๕๙] เพราะนเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๒ วาระ... ใน
อนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในสหชาติ-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจจย มี
๒ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๒ วาระ
ในอาเสวนปัจจย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๒ วาระ
ในฉานปัจจย มี ๒ วาระ ในมคคปัจจย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย
มี ๒ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๒ วาระ
ในนตฺถิปัจจย มี ๒ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๒ วาระ ในอวิกตปัจจย
มี ๒ วาระ.

[๔๕๘] เพราะเหตุปัจจัย นอริปติปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๒
วาระ... ฯลฯ ในอวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

ในทุกปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๔๕๙] เพราะเหตุปัจจัย นอริปติปัจจัย นปุเรชาติปัจจัย ใน
อาร์มมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตร-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย
มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ
ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๒ วาระ
ในฌานปัจจัย มี ๒ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย
มี ๒ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตถิปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิกตปัจจัย
มี ๒ วาระ.

[๔๖๐] เพราะเหตุปัจจัย นอริปติปัจจัย นปุเรชาติปัจจัย นปัจฉา-
ชาติปัจจัย นอาเสวนปัจจัย นกัมมปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๑
วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี
๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ใน

สัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๑ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๑ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

ในทุกปัจจย มี ๑ วาระ.

[๔๖๑] เพราะนเหตุปัจจย นอริปติปัจจย นปุเรชาติปัจจย นปัจฉา-
ชาติปัจจย นอาเสวนปัจจย นกัมมปัจจย นวิปากปัจจย นมัคคปัจจย
นวิปยุตตปัจจย ในอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจย
มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๑ วาระ
ในอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในอุปนนิสสย-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๑
วาระ ในฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
อตฺถิปัจจย มี ๑ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๑ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๑
วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

(°เพราะนวิปากปัจจย เพราะนมัคคปัจจย นวิปยุตตปัจจย ก็
เช่นเดียวกันกับ นกัมมปัจจย).

[๔๖๒] เพราะนอริปติปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๓ วาระ...ในอารัมมณ-
ปัจจย มี ๓ วาระ... ฯลฯ ... ในอวิกตปัจจย มี ๒ วาระ.

เพราะนอริปติปัจจย นเหตุปัจจย ในอารัมมณปัจจย มี ๒
วาระ ...ในอวิกตปัจจย มี ๒ วาระ.

วาระซึ่งมี นอริปติปัจจยเป็นมูล พึงแจกอย่างเดียวกันกับวาระซึ่ง
มี นเหตุปัจจยเป็นมูล โดยยิต นเหตุปัจจย เป็นหลัก.

๑. สงสัยบาตีเกิน.

[๔๖๓] เพราะนปุรชาตปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย
มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๓ วาระ.

พึงให้พิสดารต่อไปทุก ๆ บท. ในบทที่ไม่ได้เขียนไว้ มี ๓ วาระ
เช่นนี้.

ในวาระซึ่งมีนปุรชาตปัจจยเป็นมูล พึงกระทำปัญหาในอาเสวน-
ปัจจย และในมัคคปัจจย อย่างละ ๑ ปัญหา โดยยึดเอาเหตุปัจจยเป็น
หลัก ส่วนที่เหลือเหมือนกับบนเหตุปัจจย.

เพราะนปัจฉาชาตปัจจย บริบูรณ์เหมือน **เพราะนอธิปัตติปัจจย.**

[๔๖๔] เพราะนกัมมปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ในอาร์มมณ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในอธิปัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๓
วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสหชาตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
อัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสย-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในปุรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี
๓ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ
ในฉานปัจจย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตต-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอติปัจจย มี ๓
วาระ ในนัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในวิคตปัจจย มี ๓ วาระ ในอวิคต-
ปัจจย มี ๓ วาระ.

[๔๖๕] เพราะนกัมมปัจจย **นเหตุปัจจย** ในอาร์มมณปัจจย มี ๑
วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ใน

สหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสย-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจฉัย มี
๑ วาระ ในอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในฉานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตต-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย มี ๑
วาระ ในนตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิกต-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๔๖๖] เพราะนกัมมปัจฉัย นเหตุปัจฉัย นอธิปติปัจฉัย นปุเรชาติ-
ปัจฉัย ในอาร์มมณปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
อัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในฉานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
อวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

บทที่เหลือ พึงให้พิสดารโดยอุบายนี้.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

[๔๖๗] เพราะนวิปากปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ ฯลฯ พึง
แจกต่อไปให้บริบูรณ์. ในอวิกตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

เพราะนวิปากปัจฉัย นเหตุปัจฉัย นอธิปัตติปัจฉัย นปุเรชาติปัจฉัย

ในอาร์มมณปัจฉัย มี ๒ วาระ... ในอนันตรปัจฉัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจฉัย มี ๒ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญุปัจฉัย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๒ วาระ ในฌานปัจฉัย มี ๒ วาระ ในมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอตติปัจฉัย มี ๒ วาระ ในนัตติปัจฉัย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจฉัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี ๒ วาระ.

วาระซึ่งมี **นวิปากปัจฉัยเป็นมูล** มีข้อแตกต่างกันเพียงเท่านี้ ส่วนที่เหลือ เหมือนกันกับวาระซึ่งมี **นเหตุปัจฉัยเป็นมูล**.

[๔๖๘] **เพราะนฌานปัจฉัย** ในอาร์มมณปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญุปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนัตติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๔๖๙] **เพราะนฌานปัจฉัย นเหตุปัจฉัย นอธิปัตติปัจฉัย นปัจฉา-ชาติปัจฉัย นอาเสวนปัจฉัย นมัคคปัจฉัย** ในอาร์มมณปัจฉัย มี ๑

วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๑
วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหาร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี
๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี
๑ วาระ.

[๔๗๐] เพราะนํคคปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ใน
อนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาติ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑
วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
อาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ
ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๔๗๑] เพราะนํคคปัจจัย นเหตุปัจจัย นอธิปติปัจจัย นปุเรชาติ-
ปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญ-

มัณฺญุปัจจย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๑ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๑ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

เพราะนมคคปัจจย นเหตุปัจจย ฯลฯ แสดงโดยย่อ.

[๔๗๒] เพราะนวิปยุตตปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ในอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในอริปติปัจจย มี ๓ วาระ ในอนนตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในอัญญมัณฺญุปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจย มี ๓ วาระ ในมคคปัจจย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ ในนตฺถิปัจจย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๔๗๓] เพราะนวิปยุตตปัจจย นเหตุปัจจย ในอารัมมณปัจจย มี ๒ วาระ... ในอนนตรปัจจย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๒ วาระ ในอัญญมัณฺญุปัจจย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี

๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในอินทรีปัจจัย มี ๒ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๒ วาระ ในมคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนัตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๔๖๔] แม้วาระ ที่มีวิปยุตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอธิปัจจัย นปุเรชาตปัจจัย นปัจฉาชาตปัจจัย นอาเสวนปัจจัยเป็นมูล เป็นอย่างเดียวกันกับวาระที่มีนเหตุปัจจัยเป็นมูล.

นกัมมปัจจัย นวิปากปัจจัย นมคปัจจัย

เมื่อเพิ่มมูลทั้ง ๓ นี้ ก็เป็นอย่างเดียวกัน.

เพราะวิปยุตปัจจัย ฯลฯ นมคปัจจัย ในอาร์มณปัจจัย มี ๑ วาระ...ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทรีปัจจัย มี ๑ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ปัจจนียานุโลมณัย จบ

สังสัฏฐวาระ จบ

อรรถกถาปัจจนียานุโลมัย

อเหตุกโมหะเท่านั้น ย่อมได้ฉานปัจจยและมัคคปัจจย ในเหตุ-
ปัจจยฉบับในปัจจนียานุโลม. ธรรมเหลือย่อมไม่ได้. **นกัมมปัจจย**
นเหตุปัจจย **นอธิปัตติปัจจย** และ**นปุเรชาติปัจจย** ผู้ศึกษาพึงทราบ
ว่า ย่อมได้เหตุกจิต ๘ ในฉานปัจจย. คำว่า **อารมฺเณ** เอก์ ใน
อารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ คือ อภัยกตะกัปปภัยกตะ ด้วยอำนาจ
อเหตุกิริยเจตนาในอรูป. วิชานาใดย่อมได้และไม่ได้โดยอุบายนี้ บัณฑิต
พึงทราบวิธีคำนวณในปัจจยทั้งปวงด้วยอำนาจวิชานานั้น.

อรรถกถาปัจจนียานุโลมัย จบ

วรรณนาแห่งสังสัฏฐวาระ จบ

๖. สัมปยุตตวาระ

อนุโลมณัย

[๔๗๕] ๑. กุศลธรรม ประกอบด้วยกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ ประกอบด้วยชั้นที่ ๑ ที่เป็นกุศลเกิดขึ้น, ชั้นที่ ๑ ประกอบด้วยชั้นที่ ๓ เกิดขึ้น, ชั้นที่ ๒ ประกอบด้วยชั้นที่ ๒ เกิดขึ้น.

[๔๗๖] ๒. อกุศลธรรม ประกอบด้วยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ ประกอบด้วยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอกุศลเกิดขึ้น, ชั้นที่ ๑ ประกอบด้วยชั้นที่ ๓ เกิดขึ้น, ชั้นที่ ๒ ประกอบด้วยชั้นที่ ๒ เกิดขึ้น.

[๔๗๗] ๓. อภัยกตธรรม ประกอบด้วยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ ประกอบด้วยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และ อภัยกตกิริยาเกิดขึ้น, ชั้นที่ ๑ ประกอบด้วยชั้นที่ ๓ เกิดขึ้น, ชั้นที่ ๒ ประกอบด้วยชั้นที่ ๒ เกิดขึ้น.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ ประกอบด้วยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก เกิดขึ้น, ชั้นที่ ๑ ประกอบด้วยชั้นที่ ๓ เกิดขึ้น, ชั้นที่ ๒ ประกอบด้วย ชั้นที่ ๒ เกิดขึ้น.

การนับวาระในอนุโลมแห่งสัมปยุตตวาระ

[๔๗๘] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาสวานปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมม-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓
วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
มัลลปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนีนิย

[๒๗๕] ๑. อกุศลธรรม ประกอบด้วยอกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะ
นเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ ประกอบ
กับขันธ์ ที่สหระคด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะเกิดขึ้น.

[๔๘๐] ๒. อภัยกตธรรม ประกอบด้วยอภัยกตธรรมเกิดขึ้น
เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ ประกอบกับชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาทวิปากและอัพยาท-
กิริยา ซึ่งเป็นเหตุกะเกิดขึ้น, ชั้น ๑ ประกอบกับชั้น ๓ เกิดขึ้น,
ชั้น ๒ ประกอบกับชั้น ๒ เกิดขึ้น.

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ ประกอบกับชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาท-
วิปากเกิดขึ้น, ชั้น ๑ ประกอบกับชั้น ๓ เกิดขึ้น, ชั้น ๒ ประกอบ
กับชั้น ๒ เกิดขึ้น ฯลฯ.

การนับวาระในปัจจุบันะแห่งสัมปยุตตวาระ

[๔๘๑] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑
วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจัยนัย จบ

อนุโลมปัจจัยนัย

การนับวาระในอนุโลมปัจจัยะแห่งสัมปยุตตวาระ

[๔๘๒] เพราะเหตุปัจจัย ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน

นอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

การนับวาระในปัจจนียนุโลมแห่งสัมปยุตตวาระ

[๔๘๓] เพราะนเหตุปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๒ วาระ... ใน
อนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในสหชาติ-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจจย มี
๒ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๒ วาระ
ในอาเสวนปัจจย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๒ วาระ
ในฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในมคคปัจจย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย
มี ๒ วาระ นวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในอตติปัจจย มี ๒ วาระ
ในนัตติปัจจย มี ๒ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๒ วาระ ในอวิกตปัจจย
มี ๒ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สัมปยุตตวาระ จบ

ข้อความในสัมปยุตตวาระ เหมือนข้อความในสังสัฏฐวาระ.

ข้อความในสังสัฏฐวาระ เหมือนข้อความในสัมปยุตตวาระ.

อรรถกถาสัมปยุตตวาระ

ฟังทราบวินิจฉัยใน สัมปยุตตวาระ ต่อไป:-

คำว่า กุสล ฐมม สมฺปยุตฺโต ประกอบกับกุศลธรรม ความว่า ทำกุศลธรรมให้เป็นสัมปยุตตปัจจย. คำที่เหลือในวรรณานี้ ฟังทราบตามนัยที่กล่าวไว้ในสังสัฏฐวาระ. ส่วนในที่สุดของสัมปยุตตวาระนี้ คำว่า อรรถว่า สังสัฏฐะ เจือ มีความหมายเท่ากับ สัมปยุตตะ ประกอบ อรรถว่า สัมปยุตตะ ประกอบ มีความหมายเท่ากับ สังสัฏฐะ เจือ ดังนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้เพื่อแสดงความไม่ต่างกัน โดยใจความแห่งวาระทั้งสองนี้. จริงอยู่ เมื่อว่าโดยใจความ วาระทั้งสองนี้ ไม่มีข้อแตกต่างกัน เหมือน ปฏิจจะ ศัพท์ กับ สหชาตะ และ ปัจจยะ กับ นิสสยะ ศัพท์จะนั้น ถึงอย่างนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ เพื่อกำหนดความของกันและกัน. จริงอยู่ ในคำมีอาทิว่า ม้าทั้งหลายอันเขาเอาเข้าคู้กันเทียมเข้าด้วยกัน ดังนี้. แม้สิ่งที่ไม่ได้ประกอบกัน ท่านก็เรียกว่า สังสัฏฐะได้. ในคำว่า วิมังสานันใด สหระคตแล้วด้วยโกสัชชะ สัมปยุตแล้วด้วยโกสัชชะ ดังนี้ เป็นต้น. แม้สิ่งที่ระคนปนกันก็มาเป็นสัมปยุตได้. วาระทั้งสองนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้เพื่อให้เน้นหนักถึงภาวะที่สัมปยุตปัจจย ซึ่งมีลักษณะเกิดในคราวเดียวกัน เป็นต้น เป็นสังสัฏฐวาระ และเพื่อให้เน้นหนักถึงสังสัฏฐธรรม ซึ่งมีการเกิดในคราวเดียวกัน เป็นต้น เป็นลักษณะ เป็นสัมปยุตปัจจย โดยสัมปยุตตวาระ. อีกอย่างหนึ่ง

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๑ - หน้าที่ 403

วาระทั้งสองนี้ บัณฑิตพึงทราบว่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้โดยเป็น
เทศนาวิลาส ตามอำนาจอภัยาศัยของเหล่าสัตว์ผู้จะตรัสรู้โดยประการนั้น
และด้วยอำนาจพระปรีชาอันแตกฉานในนิรุติปฏิบัติสัมภทา.

อรรถกถาสัมปยุตตวาระ จบ

๗. ปัญหาวาระ

อนุโลมหนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๘๔] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยาคตธรรม ด้วยอำนาจ
ของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วย
อำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมและอัปยาคตธรรม
ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตต-
สมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

[๔๘๕] อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๕. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ

ของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

**๖. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรมและอภัยกต-
ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

**[๔๘๖] ๗. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วย
อำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ เหตุทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบาก เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และกฏัตตารูป ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

อรรถกถาปัญหาวารวิภังค์

ก็ในวาระ ๖ เหล่านี้ บัณฑิตพึงทราบปณิกะดังนี้ว่า ปัจจัยบางอย่างไม่ตั้งอยู่โดยเป็นอนุโลมเลย ตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนิกเท่านั้นก็มี, บางอย่างไม่ตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนิกเลย ตั้งอยู่โดยเป็นอนุโลมเท่านั้นก็มี, บาง

อย่างตั้งอยู่ทั้งโดยเป็นอนุโลมและเป็นปัจจนิกไม่แน่นอนทั้งสองฝ่าย. ถิ่นบรรดาปกิณกะเหล่านั้น **ปัญหาที่ ๑** ฟังทราบด้วยอำนาจปัจจนิกปัจจย **ปัญหาที่ ๒** ฟังทราบด้วยอำนาจจตุกกะปฏิฐาน **ปัญหาที่ ๓** ฟังทราบด้วยอำนาจปัจจยที่เหลือที่เหมาะสมกัน.

อรรถกถาเหตุปัจจย

ฟังทราบวินิจฉัยใน **ปัญหา**วาระต่อไป. คำว่า **กุศลธรรมเป็นปัจจยแก่กุศลธรรม** ด้วยอำนาจของเหตุปัจจย ดังนี้เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ เพื่อแสดงวิสัยนาปุณาที่ฟังยกขึ้นในกุศลติกะ ด้วยอำนาจปัจจยที่ได้มีอยู่ มีอาทิว่า "กุศลธรรมเป็นปัจจยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจยฟังมีหรือ" ดังนี้ อันธรรมดากุศลธรรมนี้เมื่อเกิดขึ้นเอง ย่อมเกิดขึ้นเพราะปัจจย ๒๒ ที่เหลือ เว้นปัจจนิกปัจจย และวิปากปัจจย. กุศลธรรมเมื่อจะเป็นปัจจยแก่กุศล ก็ย่อมเป็นปัจจยโดยปัจจย ๒๐ ที่เหลือเว้นปุเรชาติปัจจย ปัจจนิกปัจจย วิปากปัจจย และวิปยุตตปัจจย เพราะฉะนั้น กุศลธรรมย่อมเป็นปัจจยแก่กุศลธรรมด้วยปัจจยเหล่าใด เพื่อจะแสดงปัจจยเหล่านั้นตามลำดับ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงเริ่มคำว่า **เหตุปุจฺเจยน** เป็นต้น.

ฟังทราบอธิบายในคำนั้นต่อไป เทศนาคืออันใดที่พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ตรัสว่า **เหตุเป็นปัจจยแก่ธรรมทั้งหลายที่สัมปยุต** เหมือนใน **ปัจจยวิภังควาระ** (แต่) ตรัสว่าเป็นปัจจยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สัมปยุตตดังนี้ ในการที่พระพุทฺธองค์ตรัสเทศนาอย่างนั้น มีประโยชน์ในการที่ทรงกระทำอย่างนั้น. จริงอยู่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า **ธมฺมานํ** ดังนี้ เพื่อจะแสดง

อรรถว่า ว่างเปล่าในปัจฉยวิภังควาระนั้น ธรรมทั้งหลายเมื่อจะเกิดแต่ปัจฉย
ย่อมเกิดโดยเป็นกองธรรม หากเกิดขึ้นโดยเป็นสภาพโดดเดี่ยวไม่ เพราะ-
ฉะนั้น เพื่อแสดงอรรถว่าเป็นกองในปัญหาวารวิภังคนี้ พระองค์จึงตรัสว่า
ขณฺุชานํ . อีกประการหนึ่ง การแสดงปัจฉยูปบัน พระองค์ทรงยกขึ้นแล้ว
ด้วยอำนาจแห่งชั้นฐในปฏิจวาระเป็นต้น เพราะฉะนั้นจึงทรงยกขึ้นแสดง
แม้ในปัญหาวารวิภังคนี้อีก โดยลำดับนั้นทีเดียว. ถ้ามว่า ก็เพราะเหตุไรใน
วาระเหล่านี้ จึงทรงยกขึ้นเพื่อแสดงอย่างนั้น. แก้วว่า เพื่อแสดงการจำแนก
โดยไม่ปะปนกัน จริงอยู่ เมื่อพระองค์ตรัสโดยนัยเป็นต้นว่า ธรรมที่เหลือ
เกิดขึ้นเพราะอาศัยธรรมอันหนึ่ง ดังนี้ ผู้ศึกษาก็ไม่สามารถจะทราบปัจฉย
และปัจฉยูปบันโดยไม่ปะปนกันได้ว่า ธรรมโน้นเกิดขึ้นเพราะอาศัยธรรม
ชื่อโน้น เมื่อเป็นอย่างนั้น อุเทศกับนิเทศก็จะไม่มีข้อแปลกกัน เพราะ-
ฉะนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบว่า พระพุทธองค์ทรงแยกเทศนาขึ้นอย่างนี้ ก็เพื่อ
แสดงวิภาคโดยไม่ปะปนกัน.

คำว่า จิตฺตสมฺภูตํ นี้ ตรัสเพื่อแสดงกุศลว่าเป็นปัจฉยแก่
อัปยาคตะโดยเหตุปัจฉย. แต่ในปัจฉยวิภังค พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรง
ทำวิภาคด้วยอำนาจกุศลเป็นต้น ไม่ตรัสว่ามีจิตเป็นสมฺภูตํ แต่ตรัสว่ามี
เหตุโน้น เป็นสมฺภูตํ เพื่อแสดงรูปที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งเหตุทั้งหมด
โดยสามัญ เพราะฉะนั้น รูปที่มีอัปยาคตะเป็นสมฺภูตํ ในปัจฉย-
วิภังคนี้จึงรวมไปถึงกัมมชรูปในปฏิสนธิด้วย. ผู้ศึกษาพึงทราบใจความ
ในวิชันนาที่เหลือซึ่งเป็นแบบเดียวกันนี้.

อรรถกถาเหตุปัจฉย จบ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๘๗] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ

ของอารัมมณปัจจัย

คือ ๑. บุคคลให้ทาน สมาทานศีล การทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณา ทาน, ศีล, อุโบสถกรรมนั้น.

๒. บุคคลพิจารณากุศลทั้งหลาย ที่สั่งสมไว้ดีแล้วในกาลก่อน.

๓. บุคคลออกจากฌาน แล้วพิจารณาฌาน.

๔. พระเสขบุคคล พิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน.

๕. พระเสขบุคคล ออกจากมรรค พิจารนามรรค.

๖. พระเสขบุคคล หรือปุถุชนก็ตาม พิจารณาเห็นแจ้งซึ่งกุศล โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๗. บุคคลรู้จักของท่านผู้มีความพร้อมเพรียงด้วยกุศลจิต ด้วยเจโตปริยญาณ.

๘. อากาสนัญญาตคนกุศล เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตคนกุศล ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

๙. อากาสนัญญาตคนกุศล เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตคนกุศล ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๑๐. กุศลขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปกญาณ และอนาคตังสญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

[๔๘๘] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจ

ของอาร์มมณปัจจัย

คือ ๑. บุคคลให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม แล้ว ยินดีเพิลิดเพลินซึ่งกุศลนั้น เพราะปรารถนากุศลนั้น รากะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทัจจะ และโทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๒. บุคคลยินดีเพิลิดเพลิน ซึ่งกุศลทั้งหลายที่ตนสั่งสมไว้แล้ว ในกาลก่อน เพราะปรารถนากุศลนั้น รากะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทัจจะ และโทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๓. บุคคลออกจากฌานแล้ว ยินดีเพิลิดเพลินซึ่งฌาน เพราะ ปรารถนฌานนั้น รากะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทัจจะ ย่อมเกิดขึ้น, สำหรับ ท่านผู้มีวิปัสสิการ เมื่อฌานเสื่อมแล้ว โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

[๔๘๙] ๓. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ

ของอาร์มมณปัจจัย

คือ ๑. พระอรหันต์ออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค, พิจารณา ถึงกรรมที่สั่งสมไว้ดีแล้วในกาลก่อน, พิจารณาเห็นแจ้งซึ่งกุศล โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา, รู้ซึ่งจิตของท่านผู้มีความพร้อม เปรียงด้วยกุศลจิต ด้วยเจโตปริยญาณ.

๒. พระเสขบุคคล หรือปุถุชนก็ตาม พิจารณาเห็นแจ้งซึ่ง กุศล โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เมื่อกุศลดับไป แล้ว ตทาร์มมณจิตอันเป็นวิบาก ย่อมเกิดขึ้น.

๓. บุคคลยินดีเพลิดเพลินซึ่งกุศล เพราะปรารภกุศลนั้น รากะ ทิฏฐิ วิจิกจนา อุทัจจะ และโทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่ออกุศลดับไปแล้ว ทวารัมมจิตอันเป็นวิบาก ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อากาสนัญญาตทนกุศล เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตทน- วิบาก และกิริยา ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๕. อากัญญาตทนกุศล เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาต- ทนวิบาก และกิริยา ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๖. ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

[๔๕๐] ๔. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจ ของอาร์มมณปัจจัย

คือ ๑. บุคคลยินดีเพลิดเพลินซึ่งรากะ เพราะปรารภรากะนั้น รากะ ทิฏฐิ วิจิกจนา อุทัจจะ และโทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๒. บุคคลยินดีเพลิดเพลินซึ่งทิฏฐิ เพราะปรารภทิฏฐินั้น รากะ ทิฏฐิ วิจิกจนา อุทัจจะ และโทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๓. เพราะปรารภวิจิกจนา วิจิกจนา ทิฏฐิ อุทัจจะ และ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๔. เพราะปรารภอุทัจจะ อุทัจจะ ทิฏฐิ วิจิกจนา และ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๕. เพราะปรารถโทมนัส โทมนัส ทิฎฐิ วิจิกิจฉา และ
อุทธัจจะ ย่อมเกิดขึ้น.

[๔๕๑] ๕. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย

คือ ๑. พระเสขบุคคลพิจารณากิเลสที่ละแล้ว, พิจารณากิเลสที่ข่ม
แล้ว, ย่อมรู้จักกิเลสที่เคยเกิดมาแล้วในกาลก่อน.

๒. พระเสขบุคคลหรือปุถุชนก็ตาม เห็นแจ้งอกุศล โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา, ย่อมรู้จักของบุคคลผู้มีความ
พร้อมเพรียงด้วยอกุศลจิต ด้วยเจโตปริยญาณ.

๓. ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ขตถัมมุปกญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนะ^๑
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

[๔๕๒] ๖. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาร์มมณปัจจัย

คือ ๑. พระอรหันต์พิจารณากิเลสที่ละแล้ว, รู้กิเลสที่เคยเกิดมา
แล้วในกาลก่อน ๆ, ย่อมพิจารณาเห็นแจ้งอกุศลธรรม โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา, รู้จิตของบุคคลผู้มีความพร้อมเพรียงด้วย
อกุศลจิต ด้วยเจโตปริยญาณ.

๒. พระเสขะหรือปุถุชนก็ตาม พิจารณาเห็นแจ้งอกุศล โดย
ความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เมื่ออกุศลดับไปแล้ว
ตทอาร์มมณจิตอันเป็นวิบากย่อมเกิดขึ้น.

๑. บาติเกิน เพราะอาวัชชะเป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล.

๓. บุคคลยินดีเฟลิดเฟลินซึ่งอกุศล เพราะปรารถนากุศลนั้น
ราคะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ และโทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่ออกุศลดับ
ไปแล้ว ตทาร์มมณจิตอันเป็นวิบาก ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยาณ
บุพเพนิวาसानุสสติญาณ ยถากัมมูปคญาณ อนาคตังสญาณ และอวัจชนะ
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

[๔๕๓] ๗. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วย

อำนาจของอาร์มมณปัจจัย

คือ ๑. พระอรหันต์พิจารณาผลจิต พิจารณานิพพาน.

๒. นิพพาน เป็นปัจจัยแก่ผลจิต และแก่อวัจชนจิต ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๓. พระอรหันต์ย่อมเห็นแจ้งซึ่งจักขุโดยความเป็นของไม่เที่ยง
เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เห็นแจ้งซึ่งโสตตะ ฉานะ ชิวหา กายะ รูป เสียง
กลิ่น รส โสภณูปะ หทยวัตถุ และชั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบาก
และอภัยกตกิริยา โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๔. พระอรหันต์เห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ
รู้จิตของท่านผู้มีความพร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอภัยกตวิบากและอภัย-
กตกิริยา ด้วยเจโตปริยาณ.

๕. อากาसानุญายตนกิริยา เป็นปัจจัยแก่วิญญาณุญายตน-
กิริยา ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๖. อากิญจัญญาตนกิริยา เป็นปัจจัยแก่เนวสัจญานาสัจญาย-
ตนกิริยา ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๗. รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย.

๘. สัททายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ.

๙. คันธายตนะ เป็นปัจจัยแก่ฆานวิญญาณ.

๑๐. รสายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชีวหาวิญญาณ.

๑๑. โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจ
ของอาร์มมณปัจจัย.

๑๒. ชั้นทั้งหลายที่เป็นอphyakตะ เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาณ
เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ อนาคตังสญาณ และอาวัชชนะ
ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

[๔๕๔] ๘. อphyakคกรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลกรรม ด้วยอำนาจ
ของอาร์มมณปัจจัย

คือ ๑. พระเสขะทั้งหลายพิจารณาผลจิต พิจารณานิพพาน.

๒. นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน และมรรค ด้วย
อำนาจของอาร์มมณปัจจัย.

๓. พระเสขะหรือปุถุชนก็ตาม พิจารณาเห็นแจ้งซึ่งจักขุ โดย
ความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา พิจารณาเห็นแจ้งซึ่งโสตตะ
ฆานะ ชิวหา กายะ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ หทยวัตถุ และ

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัพยาทวิบาก และอัพยาทกิริยา โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๔. พระอรหันต์เห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสทรธาตุ
รู้จิตของท่านผู้มีความพร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอัพยาทวิบากและอัพยา
ทกิริยา ด้วยเจโตปริยญาณ.

๕. ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัพยาทตะ เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ
เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ และอนาคตังสญาณ ด้วยอำนาจ
ของอาร์มมณปัจจัย.

[๔๕๕] ๗. อัพยาทธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาร์มมณปัจจัย

คือ ๑. บุคคลย่อมยินดีเพลิดเพลินซึ่งจักขุ เพราะปรารภจักขุนั้น
ราคะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๒. บุคคลยินดีเพลิดเพลินซึ่งโสตะ ฆานะ ชิวหา กายะ รูป
เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ หทยวัตถุ และชั้นทั้งหลายที่เป็นอัพยาท
วิบากและอัพยาทกิริยา เพราะปรารภสิ่งนั้น ราคะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุ
ทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

อรรถกถาอาร์มมณปัจจัย

สองบทว่า ทานํ ทตฺวา คือ สละของที่ควรให้ อีกอย่างหนึ่งได้แก่
เจตนาเป็นเหตุให้ บทว่า ทตฺวา คือ ชำระเจตนาให้ผ่องแผ้ว คือให้
หมดจด.

สองบทว่า **สีล สมาพยิตฺวา** คือ สมาทานนิจศีล ด้วยอำนาจศีล มีองค์ ๕ หรือองค์ ๑๐ เป็นต้น สมาทานวิริยิทธิทรงแสดงแล้วด้วยคำนี้ ส่วนสัมปัตตวิริยิทธิและสมุจเฉทวิริยิทธิไม่ได้ตรัสไว้ เพราะไม่ได้ปรากฏว่าเป็นศีลในโลก ถึงไม่ได้ตรัสไว้ก็จริง แต่ก็เป็นการมณปัจจยได้เหมือนกัน บรรดาวิริยิทธิทั้งสองนั้น สมุจเฉทวิริยิทธิเป็นอรรถแห่งกุศลของพระเสขะ จำพวกเดียว หาเป็นแก่บุคคลอื่นไม่.

สองบทว่า **อุโปสถกมุขํ กตฺวา** คือ ทำอุโปสถกิริยา ซึ่งมีองค์แปดในวันอุโปสถ อันท่านกล่าวไว้อย่างนี้ว่า ไม่พึงฆ่าสัตว์ และไม่พึงถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้เป็นต้น.

สองบทว่า **ตํ ปจฺจเวกฺขติ** ความว่า พระเสขะหรือปุถุชนก็ตาม ย่อมพิจารณากุศลนั้น อีกอย่างหนึ่ง แม้พระอรหันต์ก็ย่อมพิจารณา. จริยอยู่สำหรับพระอรหันต์กุศลที่ทำไว้ก่อนก็ชื่อว่าเป็นกุศล ก็ท่านย่อมพิจารณาด้วยจิตใด จิตนั้นชื่อว่ากิริยาจิต เพราะฉะนั้น กิริยาจิตนั้น จึงไม่ได้ในอริการนี้ว่า **กุสโล ฆมฺโม กุสฺลสุตฺต ฆมฺมสุตฺต** ดังนี้. จริยอยู่ กรรมที่ทำใกล้ ๆ กัน ตรัสไว้ว่า ให้แล้ว สมาทานแล้ว กระทำแล้ว ในคำว่า **ปฺพุเพ สฺวจินฺณานิ** ดังนี้. กรรมเหล่านี้พึงทราบว่าเป็นได้ทำใกล้ ๆ กัน. อีกอย่างหนึ่ง คำนี้ตรัสไว้ว่า เพื่อแสดงกามาวจรกุศลที่เกิดด้วยบุญกิริยามิทาน เป็นต้น.

คำว่า **ฉานํ วุฏฺฐหิตฺวา** แปลว่า ออกแล้วจากฉาน อีกอย่างหนึ่งนี้แหละเป็นบาลี. คำว่า **เสกฺขา โคตฺรภู** ตรัสหมายถึงพระโศดาบัน จริยอยู่ พระโศดาบันนั้นย่อมพิจารณาโคตฺรภู ส่วนคำว่า **โวทานํ** นี้ ตรัสหมายถึง พระสกทาคามี และพระอนาคามี เพราะว่าจิตของท่าน

เหล่านั้นชื่อว่าเป็นธรรมชาติผ่องแผ้ว. บทว่า **เสกฺขา** คือ พระโศคาบัน พระสกทาคามี และพระอนาคามี.

สองบทว่า **มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา** คือ ออกจากมรรคที่ตนได้แล้วด้วยอำนาจการก้าวล่วงภวังค์แห่งมรรคและผล ส่วนการออกจากมรรคล้วน ๆ นั้นแล้วพิจารณา ย่อมไม่มี. การเข้าถึงวิปัสสนา เป็นกุศลที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้น. ผู้ศึกษาพึงทราบ ในคำนี้ว่า **กุสลํ อนิจฺจโต**. ก็กุศลชั้นวิปัสสนา เป็นกามาวจรอย่างเดียว. พระผู้มีพระภาคเจ้าย่อมทรงแสดงรูปาวจรกุศลด้วยคำนี้ว่า **เจโตปริยญาณ**. แสดงเฉพาะอรูปาวจรกุศลที่กำลังเกิดขึ้นด้วยอำนาจเป็นอารมณ์แห่งอรูปาวจรกุศล ด้วยคำมีอาทิว่า **อากาสาณญฺจายตฺถ**. ทรงแสดงด้วยอำนาจธรรมเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับบุคคล ด้วยคำว่า **กุสลา ขนฺธา อิทธิวิธยาณสุต** เป็นต้น เพราะเหตุนี้เอง เจโตปริยญาณ แม้ท่านจะถือเอาในหนหลังแล้ว ก็ยังตรัสซ้ำไว้ในอธิการนี้อีก.

บทว่า **อสุตาเทติ** คือ เสวยและยินดีด้วยจิตอันสัมปยุตด้วยโลภะซึ่งสหระคด้วยโสมนัส. บทว่า **อภินฺนุทติ** ได้แก่ ยินดี คือเป็นผู้หรรษา ร่าเริง ด้วยอำนาจตัณหามีปีติ หรือว่าย่อมยินดียิ่งด้วยอำนาจความเพลินใจในธรรมที่ตนเห็นแล้ว.

สองบทว่า **ราโค อุปฺปชฺชติ** ความว่า ราคะย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ยินดีอยู่ คำนี้ตรัสหมายถึงจิตที่สหระคด้วยโลภะทั้ง ๘ ดวง.

สองบทว่า **ทิกฺขุจิ อุปฺปชฺชติ** ความว่า ทิฏฐิที่สัมปยุตด้วยจิต ๔ ดวง ด้วยอำนาจความเห็นผิดเป็นต้น ว่าตนเป็นของมีในคนดังนี้ ย่อมเกิดแก่บุคคลผู้ยินดียิ่ง. ก็ในกรณีนี้วิจิกิจจาย่อมเกิดแก่บุคคลผู้ไม่มีการ

ตัดสินใจ (สงสัย). อุทธัจจะย่อมเกิดแก่ผู้มีจิตฟุ้งซ่าน โทสะย่อมเกิดแก่ผู้เดือดร้อนอยู่ว่า กรรมดี เรายังไม่ได้ทำเลยเป็นต้น.

สองบทว่า **ตํ อารพฺท** ความว่า ทำกรรมเหล่านั้นซึ่งตนสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อนให้เป็นอารมณ์. จริงอยู่ ศัพท์นี้อาทสพหุพจน์เป็นเอกพจน์ อีกอย่างหนึ่ง คำนี้เป็นเอกพจน์ด้วยอำนาจชาติ.

คำว่า **อรหามคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา** ความว่า ออกแล้วด้วยอำนาจการก้าวล่วงภวังค์ ในลำดับแห่งผลในมคควิถี ก็ปัจจเวกขณะจิตเป็นกิริยาพยากตะของพระอรหันต์นั้น. พระผู้มีพระภาคเจ้าครั้งทรงแสดงอาร์มมณปัจจยแห่งกิริยาพยากตะอย่างนี้แล้ว เมื่อจะแสดงอาร์มมณปัจจยแห่งวิปากาพยากตะอีก จึงตรัส คำว่า **เสกฺขาวา** เป็นอาทิ. สองบทว่า **กุสเลนินฺรุทฺเธ** คือ เมื่อวิปัสสนาชนวิธิชาดไป. บทว่า **วิปากโ** ได้แก่ กามาวจรวิปาก. บทว่า **ตทารมฺมณตา** คือ โดยเป็นตทารมมณะ อธิบายว่า จิตนั้น (ตทารมมณจิต) ทำกุศลที่เห็นแจ้งแล้วซึ่งเป็นอารมณ์แห่งกุศลชวณะให้เป็นอารมณ์เกิดขึ้น. ก็แลจะเกิดด้วยอำนาจตทารมมณะอย่างเดียวเท่านั้นก็หาไม่ ยังเกิดด้วยอำนาจปฐิสนธิภวังค์และจुติด้วย. จริงอยู่ วิปากย่อมมีกุศลเป็นอารมณ์ได้เหมือนกัน สำหรับบุคคลผู้ทำกรรมให้เป็นอารมณ์แล้วถือปฐิสนธิ. แต่วิปากนั้นไม่ได้แสดงไว้ในที่นี้เพราะเข้าใจยาก. คำว่า **กุสลํ อสฺสาทติ** เป็นต้น ตรัสไว้เพื่อแสดงวิปากที่มีกุศลเป็นอารมณ์ในที่สุดแห่งอกุศลชวณะ.

คำนี้ว่า **วิญฺญาณญฺจายตนวิปากสฺส** ถึงจะเป็นธรรมที่เข้าใจยาก พระองค์ก็ตรัสไว้ด้วยอำนาจวิปากที่มีได้ เพราะมหัคคตวิปากไม่เกิดโดยความเป็นตทารมมณะ. บทว่า **กิริยสฺส** คือ อากาसानัญจายตนกุศล

เป็นปัจจัยโดยอาร์มณปัจจัย แก่กิริยาจิต ของบุคคลผู้บรรลุพระอรหัต แล้วเข้าสมบัติโดยปฏิโลม หรือโดยมีมานหนึ่งคั่น ในอารมณ์ที่เป็น อากาสาณัญจายตนะ ที่ยังไม่เคยเข้า.

บทว่า เจโตปริยญาณสูตร เป็นต้น ฟังเชื่อมกับอวัชชนะข้างหน้า ก็ในข้อนี้ มีอธิบายดังนี้ว่า ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่อวัชชนะ แห่งจิตเหล่านั้น (อภิญาญาจิต) โดยอาร์มณปัจจัย. บทว่า ราคํ คือ ราคะของตนหรือของคนอื่น แต่ในอธิการนี้พรรณนาปรากฏแล้ว ด้วยอำนาจแห่งราคะของตน. คำว่า อสุสาเทติ เป็นต้น มีอรรถดังกล่าวไว้ แล้ว แต่ในธรรมมีวิกิจจนาเป็นต้น ไม่ตรัสว่า อสุสาเทติ (ข่อมยินดี) เพราะไม่มีภาวะที่จะนำยินดี ก็ทัญญิข่อมเกิดขึ้นในฐานะนี้. ทัญญิพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ตรัสไว้ก่อนตามลำดับที่มาถึง เพราะบทว่า อสุสาเทติ ตกไป ทัญญินั้นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสธรรมนั้น ๆ ในบรรดาธรรมมี วิกิจจนาเป็นต้น ซึ่งเป็นสภาคันก่อนแล้วตรัสไว้ในลำดับแห่งธรรม นั้น ๆ. ก็บรรดาธรรมมีราคะเป็นต้นเหล่านี้ ฟังทราบการเกิดขึ้นแห่ง โทมนัส ด้วยอำนาจความอดกลั้นไม่ได้ว่า บาปกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นทำไม หรือด้วยอำนาจวิปฏิสารมีอาทิวา เราทำความชั่วไว้ เราทำกรรมหยาบซ้ำ ไว้.

สองบทว่า จกขุ อนิจฺจโต ความว่า รูป ๑๑ คือ โอปาริกายตนะ ๑๐ และวัตถุรูป ๑ ท่านถือเอาแล้ว เพราะปรากฏตามลำดับวิปัสสนา. รูปายตนะเป็นต้น ท่านก็ถือเอาอีก เพราะเป็นอารมณ์แห่งจักขุวิญญาณ เป็นต้น. ก็เพราะเทศนานี้ตรัสด้วยอำนาจแห่งวิญญาณ ไม่ได้ตรัสด้วย อำนาจธาตุ ฉะนั้นจึงไม่ถือเอามโนธาตุด้วย. ฟังทราบอารมณ์ที่ถือเอา

แล้ว และยังไม่ได้อธิบายในที่ทั้งปวงอย่างนี้. คำว่า ย่อมพิจารณาผล
ย่อมพิจารณานิพพาน ตรัสไว้เพื่อแสดงอารมณ์แห่งกุศลที่เป็นตัว
พิจารณา.

อรรถกถาอารัมมปัจจัย จบ

๓. อธิปไตยปัจจัย

[๔๕๖] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
อธิปไตยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณาริบัติ และ สหชาติริบัติ
ที่เป็น อารัมมณาริบัติ ได้แก่

๑. บุคคลให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม แล้วกระทำ
กุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

๒. บุคคลกระทำกุศลทั้งหลายที่ตั้งสมไว้แล้วในกาลก่อน ให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

๓. บุคคลออกจากฌานแล้ว การทำฌานให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น แล้วพิจารณา.

๔. พระเสขบุคคลทั้งหลาย การทำโคตรภูให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น แล้วพิจารณา การทำโฆทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
แล้วพิจารณา.

๕. พระเสขบุคคลทั้งหลาย ออกจากมรรคแล้ว กระทำมรรคให้
เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

ที่เป็น สหชาติรูปติ ได้แก่

กุศลที่เป็นอธิปัตติ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

[๔๕๗] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ที่เป็น อารัมมณารูปติ ได้แก่

๑. บุคคลให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดีเพติดเพลินเพราะกระทำกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำกุศลนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๒. บุคคลย่อมยินดีเพติดเพลินซึ่งกุศลทั้งหลายที่สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำกุศลนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. บุคคลออกจากฌานแล้ว ย่อมยินดีเพติดเพลิน เพราะกระทำฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำฌานนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

[๔๕๘] ๓. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยากตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณารูปติ และสหชาติรูปติ

ที่เป็น อารัมมณารูปติ ได้แก่

๑. พระอรหันต์ออกจากมรรค แล้วกระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

ที่เป็น สหชาติอธิปติ ได้แก่

กุศลที่เป็นอธิปติ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของ
อธิปติปัจจัย.

๔. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมและอัพยากตธรรม

ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ที่เป็น สหชาติอธิปติ ได้แก่

กุศลที่เป็นอธิปติ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป
ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

[๔๕๕] ๕. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณอธิปติ และ สหชาติอธิปติ

ที่เป็น อารัมมณอธิปติ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดีเพิลิดเพลิน เพราะกระทำราคะให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น ครั้นกระทำราคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ
ทิฎฐิ ย่อมเกิดขึ้น, ย่อมยินดีเพิลิดเพลิน เพราะกระทำทิฎฐิให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำทิฎฐินั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว
ราคะ ทิฎฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น สหชาติอธิปติ ได้แก่

อกุศลที่เป็นอธิปติ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของอธิปติปัจจัย.

[๕๐๐] ๖. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของอธิปติจัจฉ

มีอย่างเดียว คือ ที่เป็น สหชาติอธิปติ ได้แก่

อกุศลธรรมที่เป็นอธิปติ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจ
ของอธิปติจัจฉ.

[๕๐๑] ๗. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม และอภัยกต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติจัจฉ

มีอย่างเดียว คือ ที่เป็น สหชาติอธิปติ ได้แก่

อกุศลที่เป็นอธิปติ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐาน-
รูป ด้วยอำนาจของอธิปติจัจฉ.

[๕๐๒] ๘. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วย
อำนาจของอธิปติจัจฉ

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณอธิปติ และ สหชาติอธิปติ

ที่เป็น อารัมมณอธิปติ ได้แก่

๑. พระอรหันต์กระทำผลจิตให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้ว
พิจารณา กระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

๒. นิพพานเป็นปัจจัยแก่ผลจิต ด้วยอำนาจของอธิปติจัจฉ.

ที่เป็น สหชาติอธิปติ ได้แก่

อภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา ที่เป็นอธิปติ เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอธิปติจัจฉ.

[๕๐๓] ๘. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ที่เป็น อารัมมณฺธิปัตติ ได้แก่

๑. พระเสขะ กระทำผลจิตให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา. กระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.
๒. นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน และแก่มรรค ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย.

[๕๐๔] ๑๐. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ที่เป็น อารัมมณฺธิปัตติ ได้แก่

๑. บุคคลย่อมยินดีเพิลิตเพลิน เพราะกระทำจักขุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักขุนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.
๒. บุคคลย่อมยินดีเพิลิตเพลิน เพราะกระทำโสตะ ฆานะ ชิวหา กายะ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ หทยวัตถุ และขันธที่เป็น อภัยกตวิบากและอภัยกตกิริยา ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำโสตะเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว รากะ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

อรรถกถาธิปติปัจจัย

ใน อารัมมณธิปตินิทเทศ พระองค์ทรงแสดงกุศลที่นับเนื่อง
ในภูมิ ๕ ด้วยอำนาจพระเสขะและปุถุชน. ใน สหชาติปตินิทเทศ
ก็เหมือนกัน. พระอรหันต์ย่อมไม่มีการทำให้หนักใน โลกียกุศลทั้งหลาย
เพราะได้บรรลุนิพพานสูงสุดแล้ว เพราะฉะนั้น จึงทรงแสดงไว้เฉพาะ
อรรถกถาเท่านั้น.

อรรถกถาธิปติปัจจัย จบ

๔. อนันตรปัจจัย

[๕๐๕] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
อนันตรปัจจัย

คือ ๑. กุศลขันธ์ทั้งหลายเกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลขันธ์
ทั้งหลายที่เกิดขึ้นหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู.

๓. อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน.

๔. โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค.

๕. โวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

[๕๐๖] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก้อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย

คือ ๑. กุศลเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ.

๒. มรรค เป็นปัจจัยแก่ผล.

๓. อนุโลมของพระเสขะ เป็นปัจจัยแก่ผลสมวัตติ.

๔. แนวสัญญาณาสัญญาตนกุศล ของพระอริยบุคคลผู้อกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมวัตติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

[๕๐๗] ๓. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ๑. อกุศลชั้นทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศลชั้นทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

[๕๐๘] ๔. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ๑. อกุศล เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

[๕๐๙] ๕. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ๑. ชั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบากและอภัยกตกิริยา ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบากและอภัยกตกิริยาที่เกิดหลัง ๆ.

๒. ภวังคจิต เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ.

๓. กิริยา เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ.

๔. อนุโลมของพระอรหันต์ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ.

๕. เนวตัณญานาสัญญาตนกิริยา ของพระอรหันต์ผู้ออกจาก
นิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

[๕๑๐] ๖. อัพยาทธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย

คือ ๑. อัพยาทธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย.

[๕๑๑] ๗. อัพยาทธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย

คือ ๑. อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่กุศลชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของอนันตรปัจจัย.

อรรถกถาอนันตรปัจจัย

ใน อนันตรปัจจัย สองบทว่า ปุริมา ปุริมา พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสรวมกุศลที่เกิดในภูมิเดียวกัน และต่างภูมิกัน . คำว่า อนุโลมเป็น
ปัจจัยแก่โคตรภู อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน ตรัสด้วยอำนาจอารมณ์
ที่แตกต่างกัน. คำว่า โคตรภูเป็นปัจจัยแก่มรรค โวทานเป็นปัจจัยแก่

มรรค ตรัสด้วยอำนาจภูมิที่ต่างกัน. ก็คำว่า กุศล ในคำว่า กุศล
วฏฐานุตต นี้ ได้แก่กุศลอันเป็นไปในภูมิ ๓. บทว่า วฏฐานัน คือ
วิบากอันเป็นไปในภูมิ ๓. พระโยคาวจรทั้งหลาย ย่อมออกจากกุศลชว-
นวิธิตัววิบากเหล่านั้น ฉะนั้น วิบากนั้นท่านจึงเรียกว่า วฏฐานะ วฏฐานะ
นั้นมี ๒ อย่าง คือตทารัมมณะ ๑ ภวังค์ ๑. บรรดา วฏฐานะเหล่านั้น
แม้ทั้งสองอย่างเป็น วฏฐานะของกามาวจรกุศล ภวังค์อย่างเดียวเป็น วฏ-
ฐานะแห่งมหัคคตกุศล. คำว่า มคฺโค ผลุตต นี้ พระองค์ตรัสแยก
ไว้ เพราะโลกุตตรวิบากเป็น วฏฐานะไม่ได้ เหตุที่นับเนื่องในชวณวิธิตัว

สองบทว่า เสฏฺฐานัน อนุโลมน์ ความว่า กุศลย่อมไม่เป็นอนันตร-
ปัจจัยแก่เสฏฺธรรม เพราะฉะนั้น จึงทรงทำการแยกไว้. บทว่า ผลสมา-
ปตฺติยา คือ ผลสมาบัติของโศดาปัตติผล สกทาคามีผล และอนาคามีผล.
บทว่า ผลสมาปตฺติยา คือ อนาคามีผลสมาบัติ. ในอกุศลจิตย่อมได้
วฏฐานวิบากทั้งสอง.

ในคำว่า วิปากาพฺยากตา กิริยาพฺยากตา นี้ ผู้ศึกษาพึงทราบ
วิปากาพฺยากเฉพาะแก่วิปากาพฺยากตะด้วยกันเท่านั้น และกิริยาพฺยากตะ
เฉพาะแก่กิริยาพฺยากตะด้วยกันเท่านั้นเหมือนกัน. คำว่า ภวฺงคฺ อวฺข-
นาย เป็นต้น ตรัสด้วยอำนาจธรรมที่เจือกัน. ในคำว่า กิริยา นั้น
กามาวจรกิริยาเป็น อนันตรปัจจัย แก่วฏฐานวิบากทั้งสอง มหัคคต-
กิริยาเป็น อนันตรปัจจัย แก่ภวังค์เท่านั้น. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเริ่ม
คำว่า กุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมที่เกิด
หลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย แล้วแสดงวาระ ๗ วาระเหล่าใด
ไว้ในปัจจัยวิภังค์ในหนหลังว่า กุศลเป็นปัจจัยแก่กุศล กุศลเป็นปัจจัยแก่

อัพยากตะ อกุศลเป็นปัจจัยแก่อกุศล อกุศลเป็นปัจจัยแก่อัพยากตะ อัพยากตะเป็นปัจจัยแก่อัพยากตะ อัพยากตะเป็นปัจจัยแก่อกุศล อัพยากตะเป็นปัจจัยแก่อกุศล (เพราะอำนาจของอนันตรปัจจัย). ในอธิการนี้ ท่านจำแนกอนันตรปัจจัยไว้โดยสังเขปด้วยอำนาจแห่งวาระเหล่านั้น แต่ว่าโดยพิสดารในอธิการนี้ บัณฑิตพึงกำหนดคณितเทศ ๑๐-๑๗-๖๐ ถ้วน และมากกว่านั้นให้ดีแล.

จริงอยู่ อนันตรปัจจัยนี้หาได้นิทเทศ ๗ อย่างเดียวเท่านั้นไม่ แต่ย่อมได้นิทเทศ ๑๐ อย่างนี้ คือ กุศลเป็นปัจจัยแก่อกุศล ๑ แก่วิบาก ๑.

อกุศลเป็นปัจจัยแก่อกุศล ๑ แก่วิบาก ๑.

วิบากเป็นปัจจัยแก่วิบาก ๑ แก่กิริยา ๑.

กิริยาเป็นปัจจัยแก่อกุศล ๑ แก่อกุศล ๑ แก่วิบาก ๑ แก่กิริยา ๑.

ก็อนันตรปัจจัยนี้จะได้นิทเทศเฉพาะ ๑. อย่างเท่านั้นก็หามิได้ แต่ยังได้นิทเทศ ๑๗ อย่าง อย่างนี้อีก คือ กุศลเป็นปัจจัยแก่อกุศล ๑ กุศลวิบาก ๑ อกุศลวิบาก ๑.

อกุศลเป็นปัจจัยแก่อกุศล ๑ อกุศลวิบาก ๑ กุศลวิบาก ๑.

กุศลวิบากเป็นปัจจัยแก่อกุศลวิบาก ๑ อกุศลวิบาก ๑ กิริยา ๑.

อกุศลวิบากเป็นปัจจัยแก่อกุศลวิบาก ๑ แก่อกุศลวิบาก ๑ แก่กิริยา ๑.

กิริยาเป็นปัจจัยแก่อกุศลวิบาก ๑ กุศล ๑ อกุศล ๑ กุศลวิบาก ๑ อกุศลวิบาก ๑.

ก็อนันตรปัจจัยนี้จะได้นิทเทศเฉพาะ ๑๗ อย่างเท่านั้นหามิได้ ยังได้นิทเทศ ๖๐ ถ้วน อีก คือ

กุศลเป็นอนันตรปัจจัยแก่กุศล ๖ อย่าง ได้แก่ กามาวจรกุศล เป็นอนันตรปัจจัยแก่กุศลทั้ง ๔ อย่าง ตามความต่างกันแห่งภูมิ, รูปาวจรกุศล และอรูปราวจรกุศล, เป็นอนันตรปัจจัยแก่กุศลที่เกิดในภูมิของตน ๆ.

ส่วนกุศลเป็นอนันตรปัจจัยแก่วิบาก ๑๒ อย่าง คือ กามาวจรกุศล เป็นปัจจัยแก่กามาวจรกุศลวิบาก, อกุศลวิบาก, รูปาวจรวิบาก, อรูปราวจรวิบาก, โลกุตตรวิบาก, รูปาวจรกุศลเป็นปัจจัยแก่รูปาวจรวิบาก กามาวจรวิบาก, อรูปราวจรกุศลเป็นปัจจัยแก่กามาวจรกุศลวิบาก, รูปาวจรวิบาก, อรูปราวจรวิบาก, โลกุตตรวิบาก, โลกุตตรกุศล เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรวิบาก.

อกุศลเป็นอนันตรปัจจัย ๕ อย่าง คือ แก่กุศล, อกุศลวิบาก, วิบากอันเป็นไปในภูมิ ๓.

กามาวจรกุศลวิบากเป็นอนันตรปัจจัยแก่วิบาก ๔ อย่าง คือ แก่กามาวจรกุศลวิบาก, อกุศลวิบาก, รูปาวจรวิบาก, อรูปราวจรวิบาก.

รูปาวจรวิบากเป็นอนันตรปัจจัย ๓ อย่าง คือ แก่กุศลวิบากที่เป็นไปในภูมิทั้ง ๓.

อรูปราวจรวิบากเป็นอนันตรปัจจัย ๒ อย่าง คือ แก่อรูปราวจรวิบาก และกามาวจรกุศลวิบาก. โลกุตตรวิบากเป็นอนันตรปัจจัย ๔ อย่าง คือ แก่กุศลวิบากที่เป็นไปในภูมิ ๔. กุศลวิบากเป็นอนันตรปัจจัย ๑๓ อย่าง แก่วิบาก ด้วยประการฉะนี้.

อกุศลวิบากเป็นอนันตรปัจจัย ๒ อย่าง คือ แก่กุศลวิบากและ

กามาวจรกุศลวิบาก. วิบากแม่ในที่ตั้งปวงเป็นอนันตรปัจจัย ๑๕ อย่าง แก้ววิบาก โดยประการฉะนี้.

วิบากเป็นอนันตรปัจจัย ๔ อย่าง แม่แกกิริยา คือ กามาวจรกุศล-วิบากเป็นปัจจัยแก่กามาวจรกิริยา อกุศลวิบาก รูปาวจรวิบาก และ อรูปาวจรวิบากก็เป็นปัจจัยแก่กามาวจรกิริยาได้เหมือนกัน .

กิริยาเป็นอนันตรปัจจัยแกกิริยา ๕ อย่าง คือ กามาวจรกิริยา เป็นปัจจัยแกกิริยาที่เป็นไปในภุมิ ๓. รูปาวจรกิริยา อรูปาวจรกิริยา เป็นปัจจัยเฉพาะแกกิริยาในภุมิของคน ๆ.

กิริยาเป็นอนันตรปัจจัยแก้ววิบาก ๑๑ อย่าง คือ กามาวจรกิริยา เป็นปัจจัยแก่อกุศลวิบากและกุศลวิบากที่เป็นไปในภุมิทั้ง ๔, รูปาวจร-กิริยาเป็นปัจจัยแก่กามาวจรกุศลวิบาก และรูปาวจรวิบาก, อรูปาวจร-กิริยาเป็นปัจจัยแก่อกุศลวิบากที่เป็นไปในภุมิ ๔.

ส่วนกามาวจรกิริยาเป็นอนันตรปัจจัย ๒ อย่าง แก่กุศลและ อกุศล คือ แก่กามาวจรกุศล และอกุศล.

อนันตรปัจจัยย่อมได้นิตเทศ ๖. ถ้วน ด้วยประการฉะนี้.

อนันตรปัจจัยนี้จะได้นิตเทศ ๖. ถ้วนเท่านั้นก็หาไม่ ยังได้นิตเทศ แม้อีกมากอย่าง คือ

กามาวจรมหากุศลจิตดวงที่ ๑ เป็นอนันตรปัจจัยแกจิต ๕๓ ดวง คือ แก่ตนเอง แก่รูปาวจรกุศล ๔ ดวง โลกุตตรกุศลโสมนัส ๑๖ ดวง เพราะประกอบโดยเป็นบาท รวมความว่า เป็นปัจจัยแกกุศลจิต ๒๑ ดวง เป็นปัจจัยแก้ววิบากอีก ๓๒ ดวง คือ แก่กามาวจรวิบาก ๑๑ ดวง ที่เกิด ด้วยอำนาจตพารัมมณะ และแก้ววังค์ในที่สุดแห่งชวณะ แก่รูปาวจรวิบาก

และอรุปาวจรวิบากที่เป็นไปด้วยอำนาจวงค์อย่างเดียว แก่โลกกุตตรวิบาก ๑๒ ที่เป็นไปด้วยอำนาจผลสมาบัติ.

กุศลจิตดวงที่ ๒ ก็เหมือนกัน. ส่วนดวงที่ ๓ และที่ ๔ ย่อมเป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๒๑ ดวงที่เหลือ เว้นกุศลที่เกิดในภูมิสูง ๆ ขึ้นไป และโลกกุตตรวิบาก.

มหากุศลจิตดวงที่ ๕ และที่ ๖ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๓๓ ดวง คือแก่ตนเอง แก่กุศลจิตที่สหรัคด้วยอุเบกขาซึ่งเกิดในภูมิสูง ๆ ขึ้นไป ๕ ดวง และแก่วิบากจิต ๒๘ ดวง.

มหากุศลจิตดวงที่ ๗ และที่ ๘ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๒๑ ดวงเท่านั้น.

รูปาวจรกุศลจิต ๕ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๐ ดวง คือ แก่รูปาวจรกุศลที่เกิดภายหลังตน ๑ แก่มหาวิบากญาณสัมปยุต ๔ ดวง และแก่รูปาวจรวิบาก ๕ ดวง.

โดยนัยนี้แหละ บรรดา อรุปาวจรกุศล ทั้งหลาย ดวงที่ ๑ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๑ ดวง พร้อมกับวิบากของตน.

อรุปาวจรกุศลดวงที่ ๒ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๒ ดวง.

อรุปาวจรกุศลดวงที่ ๓ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๓ ดวง.

อรุปาวจรกุศลดวงที่ ๔ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๕ ดวง คือ จิต ๑๔ ดวง และผลสมาบัติ ๑ ดวง.

โลกกุตตรกุศล เป็นอนันตรปัจจัยเฉพาะแก่วิบากของ ๆ ตน เท่านั้น.

บรรดาจิตที่สหรถด้วยโลหะ ๘ ดวง อุกุศลจิตดวงหนึ่ง ๆ เป็น
ปัจจัยแก่จิต ๒๑ ดวง คือ กามาวจรวิบากมโนวิญญาณธาตุ ๑๑ ดวง
มหัคคตวิบาก ๕ ดวง และแก่ตนเองที่เกิดภายหลัง ๑.

จิตที่สหรถด้วยโลหะ ๒ ดวง เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๗ ดวง
คือกามาวจรวิบากมโนวิญญาณธาตุ ๖ ดวง ซึ่งสหรถด้วยอุเบกขาและ
แก่ตนเองที่เกิดภายหลัง ๑.

จิตที่สหรถด้วยวิจิঞ্জณาและอุทัจจะ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต
๒๑ ดวง คือกามาวจรวิบากมโนวิญญาณธาตุ ๑๑ ดวง พร้อมกับเหตุก-
วิบากที่สหรถด้วยโสมนัสมหัคคตวิบาก ๕ และแก่ตนเองที่เกิดภายหลัง ๑.

ปัญญาวิญญาณฝ่ายกุศลวิบาก เป็นอนันตรปัจจัยแก่มโนธาตุฝ่าย
กุศลวิบาก.

มโนธาตุ เป็นอนันตรปัจจัย แก่มโนวิญญาณธาตุฝ่ายวิบาก ๒ ดวง.
บรรดามโนวิญญาณธาตุฝ่ายวิบาก ๒ ดวงนั้น ดวงที่สหรถด้วยโสมนัส
เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๒ ดวง คือ มโนวิญญาณธาตุฝ่ายวิบาก ๑๐ ดวง
ที่ทำหน้าที่เป็นภวังค์ แก่ตนเองที่เกิดภายหลังตนในเวลาเป็นตทาร์มมณะ
และแก่ไวภูฐัพพนกิจริยา.

ส่วน **อเหตุกมโนวิญญาณธาตุที่สหรถด้วยอุเบกขา** เป็นอนันตร-
ปัจจัยแก่จิต ๑๒ ดวง เหมือนกัน คือ แก่อาวัชชนมโนธาตุ อาวัชชน-
มโนวิญญาณธาตุที่มีฐาน ๒ และวิบากมโนวิญญาณธาตุ ๑๐.

มหาวิบากที่เป็นติเหตุกะ เป็นปัจจัยแก่จิต ๒๑ ดวง คือ แก่
มโนวิญญาณธาตุฝ่ายวิบากที่เป็นกามาวจร ๑๐. เว้นโสมนัสสันติริณะ
รูปาวจรวิบาก อรูปาวจรวิบาก และอาวัชชนจิตทั้งสอง.

ทุเหตุวิบาก เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๒ ดวง ที่เหลือเว้น
มหัคคตวิบาก.

รูปาวจรวิบาก ๕ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๕ ดวง คือ แก่
สาเหตุกุศลวิบากปฏิสนธิจิต อันเป็นไปในภูมิทั้งสาม ๑๗ ดวง และ
อาวัชชนจิต ๒.

ใน บรรดาอรูปาวจรวิบาก อรูปาวจรวิบากจิตดวงที่ ๑ เป็น
อนันตรปัจจัยแก่จิต ๕ ดวง คือ ติเหตุกปฏิสนธิฝ่ายกุศลวิบากชั้นกามา-
วจร ๔ อรูปาวจรวิบาก ๔ และมโนทวารวัชชนจิต ๑.

อรูปาวจรวิบากจิตดวงที่ ๒ เป็นอนันตรปัจจัย ๘ ดวง เว้น
วิบากชั้นต่ำกว่าเสียหนึ่งดวง.

อรูปาวจรวิบากจิตดวงที่ ๓ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๗ ดวง เว้น
วิบากที่ต่ำกว่า ๒ ดวง.

อรูปาวจรวิบากจิตดวงที่ ๔ เป็นปัจจัยแก่จิต ๖ ดวง เว้นวิบาก
เบื้องต่ำ ๓ ดวง.

โลกุตตรวิบาก ๔ ดวง เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๔ ดวง คือ
ติเหตุกวิบาก ๑๓ ดวง และแก่ตนเองที่เกิดภายหลัง ๑. ปัญจวิญญาณฝ่าย
อกุศลวิบาก เป็นอนันตรปัจจัยแก่อกุศลวิบากมโนธาตุ. มโนธาตุเป็น
อนันตรปัจจัยแก่เหตุกมโนวิญญาณธาตุฝ่ายอกุศลวิบาก. อเหตุกมโน-
วิญญาณธาตุฝ่ายอกุศลวิบากนั้น เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๒ ดวง คือ
แก่ตนเองที่เกิดภายหลัง ในเวลาเป็นตทารัมมณะ กามาวจรวิบาก ๕
ที่เป็นไปด้วยอำนาจปฏิสนธิและภวังค์ในจุติกาล และกามาวจรกิริยา ๒
ดวง ที่สหรถด้วยอุเบกขา.

กิริยามโนธาตุ เป็นปัจจัยแก่ทวีปัญญาวิญญาณจิต ๑๐.

หสิตุปปาทกิริยา เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๓ ดวง โดยไม่นับที่
ซ้ำ คือ แก่ติเหตุกวิบาก ๕ ที่ขึ้นไปด้วยอำนาจวงศ์ในปัญญาโวการภพ
และแก่วิบากที่สหรถด้วยโสมนัส ๕ ที่ขึ้นไปด้วยอำนาจตทารัมมณะ และ
แก่ตนเองที่เกิดภายหลัง.

โวภูฏัพพนกิริยา เป็นปัจจัยแก่จิต ๔๕ ดวง คือ กามาวจรกิริยา
๑๐ เว้นกิริยามโนธาตุ กามาวจรกุศล ๘ อกุศล ๑๒ และวิบากจิต ๑๕
ที่ขึ้นไปด้วยอำนาจวงศ์ในปัญญาโวการภพ.

กามาวจรติเหตุกิริยา ที่สหรถด้วยโสมนัส ๒ ดวง เป็น
อนันตรปัจจัยแก่จิต ๒๕ ดวง ที่นับแล้วไม่นับซ้ำอีก คือ แก่ติเหตุก-
วิบาก ๑๓ ที่ขึ้นไปด้วยอำนาจวงศ์ โสมนัสสหรถวิบาก ๕ ด้วยอำนาจ
ตทารัมมณะ รูปาวจรกิริยา ๔ ที่ขึ้นไปด้วยอำนาจบริกรรม อรหัตตผล-
สมาบัติที่สหรถด้วยโสมนัส ๔ ด้วยอำนาจแห่งอรหัตตผลสมาบัติ และ
แก่ตนเองที่เกิดภายหลัง ๑.

ทุเหตุกโสมนัสสหรถกิริยา ๒ ดวง เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๓
ดวง โดยไม่นับที่ซ้ำกัน คือ แก่ภวังคจิต ๑๓ ตามที่กล่าวแล้ว ตทา-
รัมมณะ ๕ และแก่ตนเองที่เกิดภายหลัง ๑.

กามาวจรติเหตุอุเบกขาสหรถกิริยา ๒ ดวง เป็นอนันตรปัจจัย
แก่จิต ๒๔ ดวง โดยไม่นับที่ซ้ำกัน คือ แก่ภังคจิต ๑๓ ดวง เหล่านี้
นั้นแหละ อุเบกขาสหรถวิบาก ๖ ที่ขึ้นไปด้วยอำนาจตทารัมมณะ
รูปาวจรกิริยา ๑ ที่ขึ้นไปด้วยอำนาจบริกรรม อรูปาวจรกิริยา ๔ อรหัตต-
ผลสมาบัติ ๑ และแก่ตนเองที่เกิดภายหลัง ๑.

ทุเหตุอุเบกขาสหคตทริยา ๒ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๘ ดวง โดยไม่นับที่ซ้ำ คือ แก่กวัจจิต ๑๓ เหล่านี้ด้วย แก่ตทาร์มมจิต ๖ และแก่ตนเองที่เกิดภายหลัง ๑.

บรรดา รูปาวจรกิริยาดวงหนึ่ง ๆ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๐ ดวง คือ ติเหตุกวัจจิตในปัญจโวการภพ ๕ ดวง และแก่ตนเองที่เกิดภายหลัง ๑ ดวง.

บรรดา อรูปาวจรกิริยาจิตทั้งหลาย

อรูปาวจรกิริยาจิตดวงที่ ๑ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๑ ดวง คือ กวัจจิต ๕ ดวงในปัญจโวการภพ อีก ๑ ดวงในจุตฺตโวการภพ และแก่ตนเองที่เกิดภายหลัง ๑ ดวง.

อรูปาวจรกิริยาจิตดวงที่ ๒ ย่อมได้กวัจจิต ๒ ดวง ในจุตฺตโวการภพ.

อรูปาวจรกิริยาจิตดวงที่ ๓ ได้ ๑ ดวง.

อรูปาวจรกิริยาจิตดวงที่ ๔ ย่อมได้กวัจจิต ๔ ดวง และผลสมวัตติอีก ๑ ดวง. บรรดาอรูปาวจรกิริยาเหล่านี้ ดวงหนึ่ง ๆ เป็นอนันตรปัจจัยแก่จิต ๑๑-๑๒-๑๓ และ ๑๕ ดวง ตามลำดับดังนี้แล. อนันตรปัจจัยย่อมได้นิทเทศแม้หลายอย่างด้วยประการฉะนี้. เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า บัณฑิตควรกำหนดนิทเทศ ๑๐-๑๗-๖๐ และแม้มากหลาย (ของอนันตรปัจจัย) ให้ดี.

สมนันตรปัจจัย เป็นต้น มีเนื้อความกระจ่างแล้ว.

อรรถกถาอนันตรปัจจัย จบ

๕. สมันตรปัจจัย

[๕๑๒] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
สมันตรปัจจัย

คือ ๑. กุศลชั้นทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลชั้น
ทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย.

๒. อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู ด้วยอำนาจของสมันตร-
ปัจจัย.

๓. อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน ด้วยอำนาจของสมันตร-
ปัจจัย

๔. โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วยอำนาจของสมันตร-
ปัจจัย

๕. โวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วยอำนาจของสมันตร-
ปัจจัย

[๕๑๓] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยากตธรรม ด้วยอำนาจ
ของสมันตรปัจจัย

คือ ๑. กุศล เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ด้วยอำนาจของสมันตร
ปัจจัย

๒. มรรค เป็นปัจจัย แก่ผลด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย.

๓. อนุโลมของพระเสขะทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติ
ด้วยอำนาจของสมันตรปัจจัย.

๕. เนวตัณณานาสัญญายตนกุศลของพระอริยบุคคลผู้ออกจาก
นิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย.

[๕๑๔] ๓. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
สมนันตรปัจจัย

คือ ๑. อกุศลชั้นทั้งหลายที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่อกุศลชั้น
ทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย.

[๕๑๕] ๔. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของสมนันตรปัจจัย

คือ ๑. อกุศล เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของสมนันตร-
ปัจจัย.

[๕๑๖] ๕. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วย
อำนาจของสมนันตรปัจจัย

คือ ๑. ชั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยาที่
เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกต-
กิริยาที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย.

๒. ภวังคจิต เป็นปัจจัยแก่อาวชชนะ ด้วยอำนาจของ
สมนันตรปัจจัย.

๓. กิริยา เป็นปัจจัย แก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจสมนันตรปัจจัย.

๔. อนุโลมของพระอรหันต์ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วย
อำนาจของสมนันตรปัจจัย.

๕. เนวตัณณานาสัญญายตนกิริยาของพระอรหันต์ ผู้ออกจาก
นิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย.

[๕๑๗] ๖. อัพยาทธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของสมนันตรปัจจัย

คือ ๑. อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่กุศลชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของสมนันตรปัจจัย.

[๕๑๘] ๗. อัพยาทธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของสมนันตรปัจจัย

คือ ๑. อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่กุศลชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของสมนันตรปัจจัย.

๖. สหชาติปัจจัย^๑

[๕๑๙] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย. ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย,
ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

๑. ไม่มีอรรถกถาแก้.

[๕๒๐] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก้อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของสหชาติปัจจัย

คือ กุศลชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจ
ของสหชาติปัจจัย.

[๕๒๑] ๓. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมและอภัยกตธรรม
ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐาน-
รูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ และ
จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

[๕๒๒] ๔. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของสหชาติปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย,
ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย,

[๕๒๓] ๕. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของสหชาติปัจจัย

คือ อกุศลชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจ
ของสหชาติปัจจัย.

**[๕๒๔] ๖. อุกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อุกุศลธรรมและอัพยา-
กรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย**

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐาน-
รูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ และ
จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

**[๕๒๕] ๗. อัพยากรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยากรรม ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย**

คือ ๑. ชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาตวิบากและอัพยาตกิริยา เป็นปัจจัย
แก่ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, ชั้น ๓
เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย,
ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย.

๒. ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาตวิบาก เป็นปัจจัย
แก่ชั้น ๓ และกัมมัตถารูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, ชั้น ๓ เป็น
ปัจจัยแก่ชั้น ๑ และกัมมัตถารูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย ชั้น ๒
เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ และกัมมัตถารูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

๓. ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่วัตถุ ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย.

๔. วัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
สหชาติปัจจัย.

๕. มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๓ ด้วยอำนาจของ สหชาติปัจจัย. มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๑ ด้วยอำนาจของ สหชาติปัจจัย. มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ ด้วยอำนาจของ สหชาติปัจจัย.

๖. มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป และ กฐัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย

๗. พาหิรมหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๓ ด้วย อำนาจของสหชาติปัจจัย, มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๑ ด้วย อำนาจของสหชาติปัจจัย, มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ ด้วย อำนาจของสหชาติปัจจัย.

๘. มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อุปาทารูป ด้วยอำนาจ ของสหชาติปัจจัย.

๙. สำหรับอาหารสมุฏฐานรูป มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่ มหาภูตรูป ๓ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจจัยแก่ มหาภูตรูป ๑ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัยแก่ มหาภูตรูป ๒ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

๑๐. มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อุปาทารูป ด้วยอำนาจ ของสหชาติปัจจัย.

๑๑. สำหรับอตุสมุฏฐานรูป มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่มหา ภูตรูป ๓ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจจัยแก่ มหาภูตรูป ๑ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัย

แก่มหาภูตรูป ๒ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อุปาทารูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

๑๒. สำหรับพวกอสังขยัตถ์ มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๓ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๑ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย, มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูตารูปที่เป็นอุปาทารูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

[๕๒๖] ๘. กุศลธรรมและอัพยาทธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยาทธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย

[๕๒๗] ๙. อกุศลธรรมและอัพยาทธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยาทธรรม ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศลและมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย.

๗. อัญญมัญญปัจจัย^๑

**[๕๒๘] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
อัญญมัญญปัจจัย**

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของ
อัญญมัญญปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ ด้วยอำนาจของอัญญ-
มัญญปัจจัย ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญ-
ปัจจัย.

**[๕๒๙] ๒. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของอัญญมัญญปัจจัย**

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของ
อัญญมัญญปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ ด้วยอำนาจของอัญญ-
มัญญปัจจัย, ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญ-
ปัจจัย

**[๕๓๐] ๓. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของอัญญมัญญปัจจัย**

คือ ๑. ชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา เป็น
ปัจจัยแก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๑ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย, ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒
ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย.

๑. ไม่มีอรรคตาแก่.

๒. ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๑ ที่เป็นอัชยาคตวิบาก เป็น
ปัจจัยแก่ชั้น ๓ และทथวัตถุ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย, ชั้น ๓
เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ และทथวัตถุ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย,
ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ และทथวัตถุ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญ-
ปัจจัย.

๓. ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ทथวัตถุ ด้วยอำนาจของ
อัญญมัญญปัจจัย, ทथวัตถุเป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อัญญมัญญปัจจัย.

๔. มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๓ ด้วยอำนาจของ
อัญญมัญญปัจจัย, มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๑ ด้วยอำนาจ
ของอัญญมัญญปัจจัย, มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ ด้วย
อำนาจของอัญญมัญญปัจจัย.

๕. สำหรับพาหิรรูป อาหารสมภูฐานรูป อุดสมภูฐานรูป
ฯลฯ.

๖. สำหรับพวกอสังขัตถ์ มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่
มหาภูตรูป ๓ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย, มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจจัย
แก่มหาภูตรูป ๑ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย, มหาภูตรูป ๒ เป็น
ปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย.

๑. ดูข้อ ๕๒๔.

๘. นิสสยปัจจัย^๑

[๕๓๑] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
นิสสยปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ ด้วยอำนาจของ
นิสสยปัจจัย, ชั้นที่ ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๑ ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย,
ชั้นที่ ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๒ ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

[๕๓๒] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยากธรรม ด้วยอำนาจ
ของนิสสยปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วย
อำนาจของนิสสยปัจจัย.

[๕๓๓] ๓. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมและอัพยากธรรม
ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐาน-
รูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย ชั้นที่ ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๑ และ
จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, ชั้นที่ ๒ เป็นปัจจัยแก่
ชั้นที่ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

[๕๓๔] ๔. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
นิสสยปัจจัย

๑. ไม่มีอรรถกถาแก้.

คือ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, ชั้นที่ ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๑ ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, ชั้นที่ ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๒ ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

[๕๓๕] ๕. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

[๕๓๖] ๖. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรมและอภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, ชั้นที่ ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, ชั้นที่ ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

[๕๓๗] ๗. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

คือ ๑. ชั้นที่เป็นอภัยกตวิบากและอภัยกตกิริยาเป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, ชั้นที่ ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, ชั้นที่ ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

๒. ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๑ ที่เป็นอัพยากตวิบาก เป็นปัจจัย แก่ชั้น ๓ และกฏัตตารูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, ชั้น ๓ เป็น ปัจจัยแก่ชั้น ๑ และกฏัตตารูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ และกฏัตตารูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

๓. ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ, หทยวัตถุเป็น ปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย, ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

๔. มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๓ ด้วยอำนาจของ นิสสยปัจจัย, มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๑ ด้วยอำนาจของ นิสสยปัจจัย, มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ ด้วยอำนาจของ นิสสยปัจจัย.

๕. มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฏฐานรูป กฏัต- ตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

๖. ที่เป็นพาหिरูป อาหารสมภูฏฐานรูป อุดมสมภูฏฐานรูป ฯลฯ.

๗. สำหรับพวกอสังขยัตถ์ มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่ มหาภูตรูป ๓ ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจจัยแก่ มหาภูตรูป ๑ ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัยแก่ มหาภูตรูป ๒ ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

๘. มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทา- รูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

๙. จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของ

นิสสยปัจจย, โสตายตนะ ฯลฯ ฆานายตนะ ฯลฯ ชิวหายตนะ ฯลฯ
กายายตนะ เป็นปัจจยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจย.

๑๐. หทยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ขันธทั้งหลาย ที่เป็นอัพยากตวิบาก
และอัพยากตกิริยา ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจย.

[๕๓๘] ๘. อัพยากตธรรม เป็นปัจจยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของนิสสยปัจจย

คือ หทยวัตถุ เป็นปัจจยแก่กุศลขันธทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
นิสสยปัจจย.

[๕๓๙] ๙. อัพยากตธรรม เป็นปัจจยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของนิสสยปัจจย

คือ หทยวัตถุ เป็นปัจจยแก่อกุศลขันธทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
นิสสยปัจจย.

[๕๔๐] ๑๐. กุศลธรรมและอัพยากตธรรม เป็นปัจจยแก่กุศลธรรม
ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจย

คือ ขันธ ๑ ที่เป็นกุศลและหทยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ขันธ ๓ ด้วย
อำนาจของนิสสยปัจจย, ขันธ ๓ และหทยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ขันธ ๑
ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจย, ขันธ ๒ และหทยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ขันธ ๒
ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจย.

[๕๔๑] ๑๑. กุศลธรรมและอัพยากตธรรม เป็นปัจจยแก่อัพยากต-
ธรรม ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจย

คือ ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นกุศลและมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัย
แก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

[๕๔๒] ๑๒. อกุศลธรรมและอัพยากธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศล-
ธรรม ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นอกุศล และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓
ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, ชั้น ๓ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑
ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย, ชั้น ๒ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒
ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

[๕๔๓] ๑๓. อกุศลธรรมและอัพยากธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยา-
กธรรม ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอกุศล และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัย
แก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

๕. อุปนิสสยปัจจัย

[๕๔๔] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมอุปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ
และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น อารัมมอุปนิสสยะ ได้แก่

๑. บุคคลให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม กระทำกุศล นั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.
๒. บุคคลกระทำกุศลทั้งหลายที่สั่งสมไว้ดีแล้วในกาลก่อน ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.
๓. บุคคลออกจากฌาน กระทำฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.
๔. พระเสขะทั้งหลาย กระทำโคตรภู ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา กระทำโวทาน ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

๕. พระเสขะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

ที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ ได้แก่

๑. กุศลชั้นทั้งหลายที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัย แก่กุศลชั้นทั้งหลายที่เกิดหลังๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.
๒. อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.
๓. อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.
๔. โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.
๕. โวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

๑. บุคคลอาศัยศรัทธา แล้วให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม ยังฌานให้เกิดขึ้น ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ยังมรรคให้เกิดขึ้น ยังอภิญญาให้เกิดขึ้น ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

๒. บุคคลอาศัยศีล สุตะ จากะ ปัญญา แล้วให้ทาน สมาทาน-
ศีล กระทำอุโบสถกรรม ยังฌานให้เกิดขึ้น ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ยัง
มรรคให้เกิดขึ้น ยังอภิญญาให้เกิดขึ้น ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

๓. ศรัทธา ศีล สุตะ จากะ ปัญญา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ศีล
สุตะ จากะ ปัญญา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. บริกรรมแห่งปฐมฌาน เป็นปัจจัยแก่ปฐมฌาน ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. บริกรรมแห่งทุติยฌาน เป็นปัจจัยแก่ทุติยฌาน ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. บริกรรมแห่งตติยฌาน เป็นปัจจัยแก่ตติยฌาน ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. บริกรรมแห่งจตุตถฌาน เป็นปัจจัยแก่จตุตถฌาน ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. บริกรรมแห่งลาภานัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่อาภานัญญา-
ญาตนะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๙. บริกรรมแห่งวิญญาณัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญา-
ตนะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. บริกรรมแห่งอาภัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่อาภัญญาตนะ
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๑. บริกรรมแห่งเนวสัณญานาสัณญาตนะ เป็นปัจจัยแก่เนว-
สัณญานาสัณญาตนะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๒. ปฐมฌาน เป็นปัจจัยแก่ทุกขฌาน ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-
ปัจจัย ฯ ล ฯ

๑๓. จตุตถฌาน เป็นปัจจัยแก่อากาสนัญจายตนะ อากาสนัญ-
จายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ วิญญาณัญจายตนะ เป็นปัจจัย
แก่อากิญจัญญายตนะ อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานา-
สัญญายตนะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๔. บริกรรมแห่งทิพยจักขุ เป็นปัจจัยแก่ทิพยจักขุ ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๕. บริกรรมแห่งทิพโสตราตุ เป็นปัจจัยแก่ทิพโสตราตุ ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๖. บริกรรมแห่งอิทธิวิธญาณ เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๗. บริกรรมแห่งเจโตปริยญาณ เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๘. บริกรรมแห่งปุพเพนิวาสานุสสติญาณ เป็นปัจจัยแก่ปุพเพ-
นิวาสานุสสติญาณ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๙. บริกรรมแห่งยถากัมมุปคญาณ เป็นปัจจัยแก่ยถากัมมุปคญาณ
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒๐. บริกรรมแห่งอนาคตังสญาณ เป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณ
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒๑. ทิพยจักขุ เป็นปัจจัยแก่ทิพยจักขุ ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-
ปัจจัย.

๒๒. ทิพโสทธาตุ เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ ด้วยอำนาจของอุป-
นิสสยปัจจัย.

๒๓. อิทธิวิธญาณ เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๒๔. เจโตปริยญาณ เป็นปัจจัยแก่ปุพเพนิวาसानุสสติญาณ ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒๕. ปุพเพนิวาसानุสสติญาณ เป็นปัจจัยแก่ยถากัมมูปคญาณ ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒๖. ยถากัมมูปคญาณ เป็นปัจจัยแก่ยถากัมมูปคญาณ ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย.

๒๗. บริกรรมแห่งปฐมมรรค เป็นปัจจัยแก่ปฐมมรรค ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย.

๒๘. บริกรรมแห่งทุติยมรรค เป็นปัจจัยแก่ทุติยมรรค ด้วยอำนาจ
ของนิสสยปัจจัย.

๒๙. บริกรรมแห่งตติยมรรค เป็นปัจจัยแก่ตติยมรรค ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย.

๓๐. บริกรรมแห่งจตุตถมรรค เป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรค ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓๑. ปฐมมรรคเป็นปัจจัยแก่ทุติยมรรค ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-
ปัจจัย.

๓๒. ทุติยมรรค เป็นปัจจัยแก่ตติยมรรค ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-
ปัจจัย.

๓๓. ตติยมรรค เป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรค ด้วยอำนาจของนิสสย-
ปัจจัย.

๓๔. พระเสขะทั้งหลาย อาศัยมรรคแล้ว ยังสมวัตติที่ยังไม่เกิดให้
เกิดขึ้น เข้าสมวัตติที่เกิดแล้ว พิจารณาเห็นแจ้งสังขารทั้งหลาย โดย
ความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๓๕. มรรค เป็นปัจจัย แก่อัตถปฏิสัมภิตา ธรรมปฏิสัมภิตา นิรุตติ-
ปฏิสัมภิตา ปฏิภาณปฏิสัมภิตา และแก่ความเป็นผู้ฉลาดในฐานะและ
อฐานะ ของพระเสขะทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

**[๕๔๕] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ
ที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ ได้แก่

๑. บุคคลให้ทาน สมาทานศีล การทำอุโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดี
เพลิดเพลิน เพราะกระทำกุศลนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้น
การกระทำกุศลนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ทิฏฐิ ย่อม
เกิดขึ้น.

๒. บุคคลย่อมยินดีเพลิดเพลิน เพราะกระทำกุศลทั้งหลายที่สั่งสม
ไว้ดีแล้วในกาลก่อน ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำกุศลนั้น
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. บุคคลออกจากฌานแล้ว ย่อมยินดีเพลิดเพลิน เพราะกระทำ
ฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำฌานนั้น ให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น ปกตุนิสสยะ ได้แก่

๑. บุคคลอาศัยศรัทธาแล้ว ย่อมถือมานะ ทิฏฐิ.
๒. บุคคลอาศัยศีล สุตะ จาคะ ปัญญา แล้ว ย่อมถือมานะ ทิฏฐิ.
๓. ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา เป็นปัจจัยแก่ราคะ โทสะ มานะ ทิฏฐิ และแก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

[๕๔๖] ๓. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ
และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ ได้แก่

๑. พระอรหันต์ออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น แล้วพิจารณา.

ที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ ได้แก่

๑. กุศลเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.
๒. มรรค เป็นปัจจัยแก่ผล.
๓. อนุโลมของพระเสขะทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ.
๔. เนวสัญญานาสัญญายตนกุศล ของพระอริยบุคคลผู้ออกจาก
นิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

๑. บุคคลอาศัยศรัทธา แล้วทำตนให้เดือดร้อน ทำให้ตนเร่าร้อน
ย่อมเสวยทุกข์ อันมีการแสวงหาเป็นมูล.

๒. บุคคลอาศัยศีล สุตะ จาคะ ปัญญา แล้ว ทำตนให้เดือดร้อน ทำตนให้เร่าร้อน ย่อมเสวยทุกข์ อันมีการแสวงหาเป็นมูล.
 ๓. ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.
 ๔. กุศลกรรม เป็นปัจจัยแก่วิบาก ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.
 ๕. พระอรหันต์ อาศัยมรรค ยังกิริยาสมาบัติที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เข้ากิริยาสมาบัติที่เกิดขึ้นแล้ว พิจารณาสังขารด้วยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.
 ๖. มรรค เป็นปัจจัยแก่อรรถปฏิสัมภทา ธรรมปฏิสัมภทา นิรุตติ-ปฏิสัมภทา ปฏิภาณปฏิสัมภทา และแก่ความเป็นผู้ฉลาดในฐานะและ อฐานะของพระอรหันต์ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.
 ๗. มรรค เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.
- [๕๔๗] ๔. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย
- มี ๓ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ
- ที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ ได้แก่
๑. บุคคลย่อมยินดีเพลิดเพลิน เพราะกระทำราคะให้เป็นอารมณ์

อย่างหนักแน่น ครั้น กระทบราคาให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคา
ทัญญู ย่อมเกิดขึ้น.

๒. บุคคลย่อมยินดีเปลิดเพลิน เพราะกระทบทัญญูให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ครั้นการทำทัญญูให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคา
ทัญญู ย่อมเกิดขึ้น.

๓. ที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ ได้แก่

อกุศลชั้นที่ที่เกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศลชั้นที่เกิดหลัง ๆ
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลอาศัยราคาแล้วฆ่าสัตว์ ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้
พูดเท็จ พูดต่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพื่อเจ้า ตัดที่ต่อ ปล้นไม่ให้เหลือ
ทำการปล้นในเรือนหนึ่ง คอยดักอยู่ในหนทางเปลี่ยว คบหาภรรยาของ
ชายอื่น ทำการฆ่าชาวบ้าน ทำการฆ่าชาวนิคม ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา
ฆ่าพระอรหันต์ ยังโลหิตพระตถาคตให้หือด้วยจิตประทุษร้าย ทำลายสงฆ์
ให้แตกกัน.

๕. บุคคลอาศัยโทสะแล้ว ฯลฯ.

๖. บุคคลอาศัยโมหะ มานะ ทัญญู และความปรารถนา แล้ว ฆ่า
สัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน.

๗. ราคา โทสะ โมหะ มานะ ทัญญู และความปรารถนา เป็น
ปัจจัยแก่ ราคา โทสะ โมหะ มานะ ทัญญู และแก่ความปรารถนา
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

[๕๔๘] ๘. ปาณาติบาต เป็นปัจจัยแก่ปาณาติบาต ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย

๘. ปาณาติบาต เป็นปัจจัยแก่อทินนาทาน...กามสุมิจฉาจาร
มุสาวาท ปิสุณาวาจา ผรุสวาจา สัมผัสปลาทปะ อภิขณา พยาบาท...
แก่มิจฉาทิฎฐิ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. อทินนาทาน เป็นปัจจัยแก่อทินนาทาน ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๑๑. อทินนาทานเป็นปัจจัยแก่กามสุมิจฉาจาร มุสาวาท ฯลฯ
มิจฉาทิฎฐิ และแก่ปาณาติบาต ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงผูกให้เป็นจกกเปยยาล.

[๕๔๙] ๑๒. กามสุมิจฉาจาร เป็นปัจจัยแก่กามสุมิจฉาจาร ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

๑๓. กามสุมิจฉาจาร เป็นปัจจัยแก่ปาณาติบาต ฯลฯ แก่
อทินนาทาน ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๔. มุสาวาท เป็นปัจจัยแก่มุสาวาท ด้วยอำนาจของอุปนิสส-
ยปัจจัย.

๑๕. มุสาวาท เป็นปัจจัยแก่ปาณาติบาต ฯลฯ แก่กามสุ-
มิจฉาจาร ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๖. ปิสุณาวาจา เป็นปัจจัยแกปิสุณาวาจา ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๑๗. ปิสุณาวาจา เป็นปัจจัยแก่ปาณาติบาต ฯลฯ แก่มุสาวาท
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๘. ผรุสวาจา เป็นปัจจัยแก่ผรุสวาจา ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๑๙. ผรุสวาจา เป็นปัจจัยแก่ปาณาติบาต ฯลฯ แก่ปิสุณา-
วาจา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒๐. สัมผัสปลापะ เป็นปัจจัยแก่สัมผัสปลापะ ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย.

๒๑. สัมผัสปลापะ เป็นปัจจัยแก่ปาณาติบาต ฯลฯ แก่ผรุส-
วาจา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒๒. อภิขณา เป็นปัจจัยแก่อภิขณา ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-
ปัจจัย.

๒๓. อภิขณา เป็นปัจจัยแก่ปาณาติบาต ฯลฯ แก่สัมผัสปล-
ापะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒๔. พยาบาท เป็นปัจจัยแก่พยาบาท ด้วยอำนาจของอุป-
นิสสยปัจจัย.

๒๕. พยาบาท เป็นปัจจัยแก่ปาณาติบาต ฯลฯ แก่อภิขณา
ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒๖. มิจฉาทิฏฐิ เป็นปัจจัยแก่มิจฉาทิฏฐิ ด้วยอำนาจของ
อุปนิสสยปัจจัย.

๒๗. มิจฉาทิฏฐิ เป็นปัจจัยแก่ปาณาติบาต อทินนาทาน กาม-

สุมิฉณาจาร มุสาวาท ปิสุณาวาจา ผรุสวาจา สัมผัสปลापะ อภิขณา
พยาบาท ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

[๕๕๐] ๒๘. มาตุฆาตกรรม^๑ เป็นปัจจยแก่มาตุฆาตกรรม ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจย

๒๙. มาตุฆาตกรรม เป็นปัจจยแก่ปีตุฆาตกรรม อรหันต-
ฆาตกรรม โรหิรูปปาทกรรม สังฆเภทกรรม... นิตยมิฉณาภิฎฐิ ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

๓๐. ปีตุฆาตกรรม เป็นปัจจยแก่ปีตุฆาตกรรม ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจย.

๓๑. ปีตุฆาตกรรม เป็นปัจจยแก่อรหันตฆาตกรรม โรหิรูป-
ปาทกรรม สังฆเภทกรรม นิตยมิฉณาภิฎฐิ... มาตุฆาตกรรม ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

๓๒. อรหันตฆาตกรรม เป็นปัจจยแก่อรหันตฆาตกรรม ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

๓๓. อรหันตฆาตกรรม เป็นปัจจยแก่โรหิรูปปาทกรรม ฯ ล ฯ
ปีตุฆาตกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

๓๔. โรหิรูปปาทกรรม เป็นปัจจยแก่โรหิรูปปาทกรรม ด้วย
อำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

๓๕. โรหิรูปปาทกรรม เป็นปัจจยแก่สังฆเภทกรรม ฯ ล ฯ
อรหันตฆาตกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย.

๑. ข้อความในข้อ ๕๔๘-๕๔๙-๕๕๐ รวมอยู่ในข้อ ๕๔๗ ที่ว่าด้วยอกุศลเป็นปัจจยแก่อกุศล.

๓๖. สังฆเภทกรรม เป็นปัจจัยแก่สังฆเภทกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓๗. สังฆเภทกรรม เป็นปัจจัยแก่นิยตมิจฉาทิฏฐิ ๆ ๓๗ โรหิรูปปาทกรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

๓๘. นิตยมิจฉาทิฏฐิ เป็นปัจจัยแก่นิตยมิจฉาทิฏฐิ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓๙. นิตยมิจฉาทิฏฐิ เป็นปัจจัยแก่มาตุฆาตกรรม ปิตุฆาตกรรม อรหันตฆาตกรรม โรหิรูปปาทกรรม และแก่สังฆเภทกรรม- ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงกระทำให้เป็นจักกเปยฆาล.

[๕๕๑] ๕. อุกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

๑. บุคคลอาศัยราคะแล้วให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม ยังฉานให้เกิดขึ้น ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ยังมรรคให้เกิดขึ้น ยังอภิญญาให้เกิดขึ้น ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

๒. บุคคลอาศัยโทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ ความปรารถนา แล้วให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม ยังฉานให้เกิดขึ้น ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ยังมรรคให้เกิดขึ้น ยังอภิญญาให้เกิดขึ้น ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

๓. รากะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฎฐิ ความปรารถนา เป็น
ปัจจัยแก่ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ด้วยอำนาจของอุปนิสัยปัจจัย.
๔. บุคคลฆ่าสัตว์แล้ว เพื่อจะลบล้างผลของการฆ่าสัตว์นั้น จึง
ให้ทาน สมาทานศีล การทำอุโบสถกรรม ยังฆานให้เกิดขึ้น ยังวิปัสสนา
ให้เกิดขึ้น ยังมรรคให้เกิดขึ้น ยังอภิญญาให้เกิดขึ้น ยังสมาบัติให้
เกิดขึ้น.
๕. บุคคลถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้แล้ว เพื่อจะลบล้าง
ผลของการถือเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้นั้น จึงให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติ
ให้เกิดขึ้น.
๖. บุคคลกล่าวเท็จแล้ว เพื่อจะลบล้างผลของการกล่าวเท็จ
นั้น จึงให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.
๗. บุคคลกล่าวคำส่อเสียดแล้ว เพื่อจะลบล้างผลของการ
กล่าวคำส่อเสียดนั้น จึงให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.
๘. บุคคลกล่าวคำหยาบแล้ว เพื่อจะลบล้างผลของการกล่าว
คำหยาบนั้น จึงให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.
๙. บุคคลกล่าวคำเพ้อเจ้อแล้ว เพื่อจะลบล้างผลของการกล่าว
คำเพ้อเจ้อนั้น จึงให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.
๑๐. บุคคลตัดที่ต่อแล้ว เพื่อจะลบล้างผลของกรรมนั้น จึงให้
ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.
๑๑. บุคคลปล้นไม่ให้เหลือแล้ว เพื่อจะลบล้างผลของกรรมนั้น
จึงให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

๑๒. บุคคลทำการปล้นโนเรื่อนหลังหนึ่งแล้ว เพื่อจะลบล้างผลแห่งกรรมนั้น จึงให้ทาน ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิดขึ้น.

๑๓. บุคคลคอยคักอยู่ในทางเปลี่ยวแล้ว เพื่อจะลบล้างผลของกรรมนั้น จึงให้ทาน ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิดขึ้น.

๑๔. บุคคลคบหาภรรยาของชายอื่นแล้ว เพื่อจะลบล้างผลกรรมนั้น จึงให้ทาน ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิดขึ้น.

๑๕. บุคคลกระทำการฆ่าชาวบ้านแล้ว เพื่อจะลบล้างผลของกรรมนั้น จึงให้ทาน ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิดขึ้น.

๑๖. บุคคลฆ่าขวานิคมนแล้ว เพื่อจะลบล้างผลของกรรมนั้น จึงให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม ยังฉนให้เกิดขึ้น ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ยังมรรคให้เกิดขึ้น ยังอภิญญาให้เกิดขึ้น ยังสมบัติให้เกิดขึ้น.

๑๗. บุคคลฆ่ามารดาแล้ว เพื่อจะลบล้างผลของการฆ่ามารดานั้น จึงให้ทาน สมาทานศีล การทำอุโบสถกรรม.

๑๘. บุคคลฆ่าบิดาแล้ว เพื่อจะลบล้างผลของการฆ่าบิดานั้น จึงให้ทาน สมาทานศีล การทำอุโบสถกรรม.

๑๙. บุคคลฆ่าพระอรหันต์แล้ว เพื่อจะลบล้างผลของการฆ่าพระอรหันต์นั้น จึงให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม.

๒๐. บุคคลยังโลหิตพระตถาคตให้หือดด้วยจิตประทุษร้าย เพื่อจะลบล้างผลของการยังโลหิตพระตถาคตให้หือดด้วยจิตประทุษร้ายนั้น จึงให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม.

๒๑. บุคคลทำลายสงฆ์ให้แตกกันแล้ว เพื่อจะลบล้างผลของการทำลายสงฆ์นั้น จึงให้ทาน สมาทานศีล การทำอุโบสถกรรม.

[๕๕๒] ๖. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ ได้แก่

๑. อกุศลเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

๑. บุคคลอาศัยราคะแล้ว ทำตนให้เดือดร้อน ทำตนให้เร่าร้อน ย่อมเสวยทุกข์ อันมีการแสวงหาเป็นมูล.

๒. บุคคลอาศัยโทสะ โมหะ มานะ ทิฎฐิ ความปรารถนาแล้ว ทำคนให้เดือนร้อน ทำคนให้เร่าร้อน ย่อมเสวยทุกข์ อันมีการแสวงหาเป็นมูล.

๓. ราคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฎฐิ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และผลสมบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. อกุศลกรรม เป็นปัจจัยแก่วิบาก ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

[๕๕๓] ๗. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ

และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ ได้แก่

๑. พระอรหันต์กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา กระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

๒. นิพพานเป็นปัจจัยแก่ผล ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ ได้แก่

๑. ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัพยากตวิบากและอัพยากตกิริยา ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอัพยากตวิบาก และอัพยากตกิริยาที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. ภวังคจิต เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ.

๓. กิริยา เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ.

๔. อนุโลมของพระอรหันต์ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ.

๕. เนวสัจญานาสัจญายตนกิริยาของพระอริยบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

๑. สุขทางกาย เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. ทุกข์ทางกาย เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. อุตุเป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. โภชนะ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และผล
สมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และ
ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุตุ โภชนะ เสนาสนะ เป็น
ปัจจัยแก่สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย และผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุป-
นิสสยปัจจัย.

๗. ผลสมาบัติ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ด้วยอำนาจของอุป-
นิสสยปัจจัย.

๘. พระอรหันต์อาศัยสุขทางกาย ยังกิริยาสมาบัติที่ยังไม่เกิด
ให้เกิดขึ้น เข้ากิริยาสมาบัติที่เกิดขึ้นแล้ว พิจารณาสังขารด้วยความ
เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๙. พระอรหันต์อาศัยทุกข์ทางกาย อุตุ โภชนะ เสนาสนะ
ยังกิริยาสมาบัติที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เข้ากิริยาสมาบัติที่เกิดขึ้นแล้ว
พิจารณาสังขารด้วยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

[๕๕๔] ๘. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ
และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ ได้แก่

๑. พระเสขะทั้งหลาย กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา กระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

๒. นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภู โวทาน และมรรค ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ ได้แก่

๑. อาวัชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นกุศล ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ที่เป็น ปกตูกนิสสยะ ได้แก่

๑. บุคคลอาศัยสุขทางกาย แล้วให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม ยังฉนให้เกิดขึ้น ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ยังมรรคให้เกิดขึ้น ยังอภิญญาให้เกิดขึ้น ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

๒. บุคคลอาศัยทุกข์ทางกาย อุตุ โภชนะ เสนาสนะ แล้วให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม ยังฉนให้เกิดขึ้น ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ยังมรรคให้เกิดขึ้น ยังอภิญญาให้เกิดขึ้น ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

๓. สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุตุ โภชนะ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

[๕๕๕] ๕. อัพยาทธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และ ปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ ได้แก่

๑. บุคคลย่อมยินดีเพติดเพลิน เพราะกระทำจักขุให้เป็น อารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักขุนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้ว ราคะ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๒. บุคคลย่อมยินดีเพติดเพลิน เพราะกระทำโสตะ ฆานะ ชิวหา กายะ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ หทยวัตถุ และขันธุ์ทั้งหลาย ที่เป็นอภัยกตวิบากและอภัยกตกิริยา ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำโสตะเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น อนันตรูปนิสสยะ ได้แก่

๑. อาวัชชนะ เป็นปัจจัย แก่อกุศลขันธุ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจ ของอุปนิสสยปัจจัย.

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

๑. บุคคลอาศัยสุขทางกาย แล้วฆ่าสัตว์ ถือเอาสิ่งของที่เขา ไม่ได้ให้ พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพื่อเจ้อ ตัดที่ต่อ ปลิ้นไม่ให้เหลือ ปลิ้นในเรือนหลังหนึ่ง คอยดักทำร้ายในทางเปลี่ยว คบหา ภรรยาของชายอื่น ฆ่าชาวบ้าน ฆ่าชวานิคม ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่า พระอรหันต์ ยังโลหิตพระตถาคตให้หือด้วยจิตประทุษร้าย ทำสงฆ์ให้ แดกกัน.

๒. บุคคลอาศัยทุกข์ทางกาย อุตุ โภชนะ เสนาสนะ แล้วฆ่า สัตว์ ฯลฯ ทำสงฆ์ให้แตกกัน.

๓. สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุต โภชนะ เสนาสนะ เป็น
ปัจจัย แก่ราคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ ความปรารถนา ด้วยอำนาจ
ของอุปนิสสยปัจจัย.

อรรถกถาอุปนิสสยปัจจัย

พึงทราบวินิจฉัยใน อุปนิสสยปัจจัย ต่อไป:-

สองบทว่า สทุธี อุปนิสสุตาย คือ ทำศรัทธา ได้แก่ความเชื่อใน
กรรม ผลของกรรม โลกนี้และโลกหน้าเป็นต้น ให้เป็นที่อาศัยอย่าง
มั่นคง เหมือนอย่างว่าคนเชื่อว่าภายใต้แผ่นดินมีน้ำ แล้ว ขุดซึ่งแผ่นดิน
ฉนั้นใด กุลบุตรมีศรัทธาก็ฉนั้นนั้น เชื่อผลและอานิสงส์ของท่านเป็นต้น แล้ว
ย่อมบริจาคนั้นเป็นต้น เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าววว่า สทุธี อุปนิสสุตาย.

ในคำว่า สิลิ อุปนิสสุตาย เป็นต้น อธิบายว่า ทำกรรมมีศีลเป็นต้น
เหล่านี้ให้เป็นอุปนิสัย จริงอยู่ บุคคลผู้มีศีลเป็นผู้ฉลาดในศีลानุภาพ และ
ในอานิสงส์แห่งศีล เพราะอาศัยศีลจึงให้ท่านแก่คนผู้มีศีล สมาทานศีล
ชั้นสูง ๆ ขึ้นไป รักษาอุโบสถในวันปักษ์ มีวัน ๑ คำ เป็นต้น ให้
บริสุทธิ์ ไม่ให้ขาด เพราะอาศัยศีลสมบัติ ย่อมยังคุณธรรม มีฉนั้นเป็นต้น
ให้เกิดขึ้น แม้บุคคลผู้ได้ยินได้ฟังมาก หยั่งรู้ซึ่งสมบัติทุกอย่างอันเนื่อง
ด้วยบุญกิริยาวัตตุมิทานเป็นต้น และความต่างกันแห่งความเศร้าหมอง
และผ่องแผ้วแห่งกุศลมีทานเป็นต้น ด้วยสุดมยปัญญาแล้ว อาศัยสุตะ
บำเพ็ญกุศลมีทานเป็นต้น. แม้บุคคลผู้เสียดละ มีใจน้อมไปในทางบริจาค
อาศัยการถึงพร้อมด้วยจาคธรรมของตนจึงให้ท่าน สมาทานศีล เพราะ

เข้าใจว่า ทานที่บุคคลมีศีลให้แล้วย่อมมีผลมาก รักษาอุโบสถเพราะการปฏิบัติอย่างนั้น จึงเป็นผู้มีจิตบริสุทธิ์ ย่อมทำให้คุณธรรมมีฐานเป็นต้นเกิดขึ้นได้. ฝ่ายบุคคลผู้มีปัญญากำหนดรู้ประโยชน์ในโลกนี้และโลกหน้า และอุบายที่จะข้ามพ้นจากโลก อาศัยความรู้อย่างทั่วถึงว่า เพราะข้อปฏิบัตินี้ บุคคลอาจทำตนให้ลุถึงประโยชน์ในโลกด้วย ดังนี้ย่อมบำเพ็ญกุศลมีทานเป็นต้น จะเป็นอุปนิสัยแห่งทานเป็นต้น อย่างเดียวเท่านั้นก็หาไม่ ย่อมเป็นอุปนิสัยแม้แห่งศรัทธาเป็นต้น ของตนซึ่งจะเกิดต่อไปในภพภาคหน้า เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา เป็นอุปนิสัยปัจจัยแก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา.

บทว่า **ปริกมมัม** ผู้ศึกษาพึงถือเอาบริกรรมในส่วนเบื้องต้น **ไม่** ใ้ที่ **เป็นอนันตรปัจจัย** บริกรรมแห่งทิพจักขุญาณนั้นแหละ ย่อมมีแก่ญาณทั้งสองนี้ คือ ยถากัมมุปกญาณ อนาคตังสญาณ หามิบริกรรมต่างออกไปไม่ ญาณทั้งสองนี้เป็นบริวารแห่งทิพจักขุนั้นเอง เมื่อทิพจักขุนั้นสำเร็จแล้ว ญาณทั้งสองนี้ก็สำเร็จด้วย. แม้เมื่อเป็นเช่นนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบว่ บริกรรมแห่งทิพจักขุญาณที่มุ่งต่อการน้อมใจไปเพื่อความรู้ อย่างนั้นเป็นบริวารแห่งญาณทั้งสองนั้น เพราะว่าญาณทั้งสองนี้จะมีคติเหมือนทิพจักขุทุกอย่างก็หาไม่ ฉะนั้น จึงมีบริกรรมพิเศษในญาณทั้งสองนี้อีกแล. คำว่า **ทิพพจกขุ ทิพพาย โสตธาตฺวา** ความว่า ทิพจักขุของบุคคลผู้เห็นรูปในที่ไกล แล้วต้องการจะฟังเสียงแห่งรูปเหล่านั้น เป็นอุปนิสัยปัจจัยแก่ความผ่องใสแห่งโสตธาตฺ. ก็ทิพโสตธาตฺ ย่อมเป็นอุปนิสัยปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ ด้วยอำนาจความเป็นผู้ได้ยินเสียงแห่งรูป

เหล่านั้น แล้วประสงค์จะไปในที่นั้น. บัณฑิต พึงทราบความเป็นอุปนิสสย-
ปัจฉัย ด้วยอำนาจความเป็นอุปการะแก่กรรมนั้น ๆ ในที่ทั้งปวง ด้วย
ประการดังนี้. คำว่า **มคฺคํ อุปนิสฺสาย อหุปฺปนฺนํ สมาปตฺติ** ความว่า
พระอริยบุคคลเหล่าใด ยังสมาบัตินั้น ๆ ให้เกิดขึ้น เพราะอันตรายใน
หนทางเป็นสภาพเบาบางแล้ว และละได้แล้วด้วยมรรคนั้น ๆ ฉะนั้น
มรรคของพระอริยบุคคลเหล่านั้น จึงชื่อว่าเป็นอุปนิสสยปัจฉัย แก่สมาบัติ.
บทว่า **วิปฺสฺสนฺนฺติ** คือ ย่อมเห็นแจ้ง เพื่อต้องการมรรคเบื้องสูงขึ้นไป.
คำว่า **อตฺถิลปฏิสฺมกฺกิทา** เป็นอาทิ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้โดยที่ปฏิสฺมกฺกิทา
ทั้งหลาย สำเร็จได้เพราะการได้บรรลุมรรคนั้นเอง. ก็แล มรรคนั้นเอง
ชื่อว่าเป็นอุปนิสสย เพราะเป็นไปในอารมณ์นั้น ๆ ภายหลัง ปฏิสฺมกฺกิทา
เหล่านี้ สำเร็จแล้วด้วยประการดังนี้.

คำว่า **สทฺธํ อุปนิสฺสาย ขปฺเปติ** ความว่า ย่อมยังมานะให้
เป็นไปว่าเราเป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใส. สองบทว่า **ทิกฺขุญฺญิ คณฺหาติ** ความว่า
บุคคลไปด้วยอำนาจความเชื่อในคำนั้น ๆ ไม่พิจารณาเนื้อความด้วยปัญญา
คือ ย่อมถือเอาทิกฺขุญฺญิ ด้วยอำนาจความเห็นผิดว่า บุคคลมีอยู่เป็นต้น.
คำว่า **สิลฺลํ สุตฺตํ จาคํ ปญฺญํ** ความว่า เกิดมานะขึ้นว่า เพราะเป็นผู้มีศีล เป็นผู้
สดับแล้ว มีการสละ มีความรู้ทุกด้าน. ก็เมื่อบุคคลยังความสำคัญผิดด้วย
อำนาจทิกฺขุญฺญิให้เกิดขึ้นในศีล สุตะ จาคะ และปัญญา เหมือนความสำคัญ
ผิดด้วยอำนาจมานะ ย่อมถือเออซึ่งทิกฺขุญฺญิ.

พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า **รากุสฺส** เป็นต้น บรรดาทิกฺขุญฺญิ และมานะ
เหล่านั้น ธรรมหนึ่ง ๆ เป็นอุปนิสสยปัจฉัย แก่รากะในเวลาอาศัยสมบัติมี
ศรัทธาเป็นต้นแล้วยกย่องตน เป็นอุปนิสสยปัจฉัยแก่โทสะในเวลาอาศัย

สมบัติ มีศรัทธาเป็นต้นแล้วเหยียหยันผู้อื่น เป็นอุปนิสัยขยี้จ้ายแก้โมหะ ที่ สัมมปยุตต์ด้วยวาระและโทษทั้งสอง เพราะอาศัยมานะและทิฐิมิประการ ดังกล่าวแล้ว อาศัยสมบัติมีศรัทธาเป็นต้นแล้ว ปรารธนาภวสมบัติและ โภคสมบัติ. โลภียกุศล เท่านั้น ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้ใน อธิการนี้ด้วยประการฉะนี้.

ส่วนโลกุตตรกุศลเป็นธรรมสงบ ประณีต สูงสุด กำจัดอกุศลได้ เด็ดขาด ฉะนั้น จึงไม่เป็นอุปนิสัยขยี้จ้ายแก้อกุศล เหมือนพระ- จันทรไม่เป็นอุปนิสัยแก้ความมืดฉะนั้น. เพราะเหตุฉนั้น โลกุตตรกุศลนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ทรงถือเอาในอธิการนี้.

คำว่า อาตาเปติ เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้เพื่อแสดง อภัยกตธรรมด้วยอำนาจกายิกทุกข์ จจริงอยู่ ผู้มีศรัทธา อาศัยศรัทธา ไม่ย่อท้อต่อความหนาวจัด ร้อนจัด เอาใจใส่ในการก่อสร้างเป็นต้น มี ประการต่าง ๆ ชื่อว่า ย่อมทำตนให้เดือดร้อน. บุคคลคิดว่า เราได้ โภคสมบัติแล้วจักทำบุญ ชื่อว่า ย่อมแสวงทุกข์อันมีการแสวงหาเป็นมูล. แม้บุคคลผู้มีศีล ชื่อว่า ย่อมทำตนให้เดือดร้อน ด้วยอำนาจการถือธุดงค์ มีการอยู่กลางแจ้งเป็นวัตร (อภิปกาสิกวัตร) เป็นต้น เพื่อรักษาศีล ชื่อว่า ย่อมแสวงทุกข์อันมีการแสวงหาเป็นมูล. ด้วยอำนาจการที่ขวนแสวงหา อาหารเป็นต้น. แม้บุคคลผู้สดับแล้วคิดว่า เราจะปฏิบัติให้เหมาะสมแก่ ความเป็นพหูสูต ปฏิบัติอยู่ตามนัยที่กล่าวแล้วนั้นแล ชื่อว่า ย่อมทำตน ให้เดือดร้อน. ชื่อว่า ย่อมแสวงทุกข์อันมีการแสวงหาเป็นมูล. แม้บุคคล ผู้เสียดสีเพราะจิตใจน้อมไปในการบริจาต สละเสียดจนไม่เหลือขยี้จ้ายไว้ เลี้ยงชีพตน หรือทำการสละอวัยวะเป็นต้น ชื่อว่า ทำตนให้เดือดร้อน

ชื่อว่า ย่อมเสวยทุกข์อันมีการแสวงหาเป็นมูล เพื่อได้มาซึ่งวัตถุที่จะนำมาบริโภค. แม้บุคคลผู้มีปัญญาอาศัยความมีปัญญา ไม่คำนึงถึงความหนาวร้อนเป็นต้น พยายามสนใจในการท่องเที่ยว ด้วยคิดว่า เราจักมีปัญญาให้สูงขึ้น ๆ ชื่อว่า ย่อมทำตนให้เดือดร้อน. เห็นโทษในมิจฉาชีพและอานิสงส์ ในสัมมาชีพ ละมิจฉาชีพ และหาเครื่องเลี้ยงชีวิต ด้วยอาชีพะอันหมดจด ชื่อว่า ย่อมเสวยทุกข์อันมีการแสวงหาเป็นมูล.

สองบทว่า กายิกสุต สุขสุต คือ แก่ความสุขทางกายในเวลาความสุขเกิดขึ้นแก่กาย ซึ่งมีรูปอันประณีต มีศรัทธาเป็นต้น เป็นสมุฏฐาน ถูกต้องแล้วในเวลาใช้สอยอุปกรณ์แห่งความสุข ซึ่งเกิดขึ้นเพราะอาศัยสมบัติ ศรัทธาเป็นต้น. และแก่ความสุขทางกายอัน มีรูป มีปราโมทย์ และปีติ ซึ่งมีความเดือดร้อนด้วยอำนาจแห่งอุปกรณ์ความสุขเหล่านั้น เป็นมูล เป็นสมุฏฐานถูกต้องแล้ว. และแก่ความสุขทางกาย ในเวลาวิบากสุขเกิดขึ้น เพราะอุปกรณ์แห่งความสุขเหล่านั้น ทำแล้วในกาลเกิดขึ้นแห่งความสุข, และแก่ทุกข์ทางกาย ในเวลาทุกข์เกิดขึ้นตามนัยที่กล่าวแล้วนั้นแล และในเวลามีการฆ่าและจองจำ อันบุคคลผู้อดกลั้นไม่ได้ด้วยคุณสมบัติ มีศรัทธาเป็นต้นประกอบแล้ว. ก็ในเวลาผลสมวัตตอาศัยศรัทธาเป็นต้นเป็นไป ธรรมหนึ่ง ๆ ในบรรดาธรรมมีศรัทธาเป็นต้น พึงทราบว่าเป็นอุปนิสสยปัจจัยแก่ผลสมวัตตด้วย. สองบทว่า กุสลํ กมฺมํ คือ กุศลเจตนา เป็นอุปนิสสยปัจจัยแก่วิบากของตน. แต่เจตนาอันได้เฉพาะที่มีกำลังเท่านั้น ที่มีกำลังอ่อนย่อมไม่ได้. ในข้อนี้มีเรื่องดังต่อไปนี้ (เป็นอุทาหรณ์):-

เล่ากันมาว่า หญิงคนหนึ่งต้องการจะผูกคอตาย จึงห้อยเชือกไว้ที่ต้นไม้ จัดแจงของที่ควรจัดอยู่ ที่นั้นโจรคนหนึ่ง คิดว่าตอนกลางคืนเราเข้าไปยังเรือนนั้น แล้วจักเอาเชือกเส้นนี้มีดลึงของบางอย่างแล้วลักไป จึงเอามีดเข้าไปตัด ลำดับนั้นเชือกนั้นได้กลายเป็นงูพิษขู่แล้ว โจรกลัวไม่กล้าเข้าไป หญิงนั้นออกจากเรือน สอดคอเข้าไปในบ่วงเชือกผูกคอตายแล้ว พลวเจตนาห้ามเสีย ซึ่งอันตรายแล้ว เป็นอุปนิสสยปัจจัยแก่วิบากของตนด้วยประการฉะนี้.

แต่คำนี้ก็ไม่ว่าโดยแน่นอน เพราะว่า กรรมที่ได้โอกาสห้ามอันตรายแห่งวิบากอย่างนี้แล้วยอมให้ผล ส่วนกรรมที่ยังวิบากให้เกิดกล่าวไม่ได้ว่า ไม่เป็นอุปนิสสยแก่วิบาก. ในคำว่า กมฺมํ นี้ บัณฑิตพึงทราบว่าได้แก่กรรมที่เป็นไปในภูมิทั้ง ๔. ก็คำที่ท่านกล่าวไว้ว่า มรรคเป็นอุปนิสสยปัจจัยแก่ผลสมบัติ ข้างหน้านั้น กล่าวด้วยอำนาจกรรมที่ไม่มีเจตนา. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงแสดงไว้ว่า ธรรมที่ยังวิบากให้เกิดขึ้นนั้น แผละเป็นอุปนิสสยปัจจัยแก่วิบากของตน.

คำว่า ราก์ อุปนิสฺสาย ปาณํ หนติ ความว่า ประโยชน์ใดย่อมมีโดยเป็นสาระในวัตถุใด ผิดแล้วในวัตถุนั้น หรือว่าฆ่าสัตว์เพื่อประโยชน์นั้น. แม้ในอภินาทานเป็นต้น ผู้ศึกษาพึงทราบเนื้อความโดยอุบายนี้.

คำว่า สนฺธิ นิหฺตติ เป็นต้น ตรัสไว้ด้วยอำนาจอภินาทาน. คำว่า สนฺธิ ในอธิการนั้นหมายเอาฝาเรือน.

สองบทว่า นิลุโลปี หริติ คือ แอบเข้าไปขโมย.

สองบทว่า เอกาคาริกํ กโรติ คือ ร่วมกันหลาย ๆ คน ล้อมปล้นเรือนหลังเดียว.

สองบทว่า **ปริปนฺนเถ ทิฏฺฐติ** คือ ดังทำร้ายคนเดินทาง.

ในคำว่า **โทสํ อุปนิสฺสย** เป็นต้น ความว่า ทำโทสะที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจความแค้นว่า เขาได้สร้างความฉิบหายว้าวอดให้กับเรา เป็นต้น ให้เป็นอุปนิสฺสย. คำว่า **โมหํ อุปนิสฺสย** คือ ทำโมหะที่ปิดบังโทษในปาณาติบาต เป็นต้น ให้เป็นอุปนิสฺสย. สองบทว่า **มานํ อุปนิสฺสย** คือ ทำมานะว่า ทำไมจึงฆ่าไม่ได้ ทำไมเราจึงลักไม่ได้ ให้เป็นอุปนิสฺสย. หรืออธิบายว่า ถูกใครเขาถูถูกเหยียดหยาม แล้วยกเอาการถูถูกนั้นมาเป็นอุปนิสฺสยบ้าง.

สองบทว่า **ทิกฺขุญฺญี อุปนิสฺสย** คือ ทำทิกฺขุญฺญิในยัญทั้งหลายให้เป็นอุปนิสฺสย เหมือนพรหมณ์ทั้งหลาย และพวกปราสาทและมัลลิกะ เป็นต้น.

สองบทว่า **ปตฺตณฺ์ อุปนิสฺสย** คือ ทำความปรารถนามีอาทิอย่างนี้ว่า ถ้างานขึ้นของข้าเจ้าสำเร็จ ก็จักทำพิธีกรรมอย่างนี้แก่ท่าน หรือท่านจงนำเครื่องบวงสรวงเทวดาชนิดโน้นมาให้ข้าพเจ้า หรือจงนำเอาไปให้คนโน้น หรือว่าท่านจงมาร่วมเป็นสหายของเรา ซึ่งกำลังทำงานเหล่านี้ อยู่ให้เป็นอุปนิสฺสย. ในคำว่า **ราโค โทโส มานो ทิกฺขุญฺญิ ปตฺตณา ราคสุตฺ** นี้ ราคะเป็นอุปนิสฺสยแก่ราคะด้วย แก่กรรมมีโทสะ เป็นต้นด้วย. แม้ในโทสะ เป็นต้น ก็เช่นนี้เหมือนกัน.

สองบทว่า **ปาณาติปาโต ปาณาติปาตสุต** ความว่า บุคคลผู้ฆ่าสัตว์ ย่อมจะฆ่าสัตว์อื่นอีก เพราะตั้งอยู่ในความที่ไม่สำรวม. หรือว่าย่อมฆ่าญาติมิตรของผู้ที่ถูกเขาฆ่าแล้วประทุษร้ายต่อเพิ่มอีก. ปาณาติบาตเป็นอุปนิสฺสยปัจจัยแก่ปาณาติบาตด้วยประการฉะนี้ อนึ่ง **ปาณาติบาตเป็นอุปนิสฺสยปัจจัยแก่อทินนาทาน เป็นต้น** ในเวลาฆ่าเจ้าของ หรือคนเฝ้า ลักเอาของเขาไป, ในการฆ่าสามีแล้วล่วงภรรยาเขา, ในเวลาพูดเท็จว่า

ไม่ได้ฆ่า, ในเวลาพูดต่อเสียดเพื่อปกปิดกรรมที่ตัวเองทำแล้ว, หรือเพื่อต้องการทำกรรมที่ยังไม่ได้ทำ ในเวลาพูดคำหยาบ คำเพื่อเจ้อ โดยนัยนั้น ในเวลาฟังเสียงสมบัติที่อยากได้ของผู้อื่น ในเวลาคิดว่าเมื่อเขาถูกฆ่าตาย แล้วพวกพ้องมิตรอำมาตย์ของเขาต้องสูญสิ้นไปเป็นต้น และในเวลาถือความเห็นผิดด้วยอำนาจผู้ทำกรรมที่ทำได้ยาก ว่าปาณาติบาตของเราจักหนักแน่นอยู่นี้ เป็นต้น. บัณฑิตพึงทราบเนื้อความในความหมุนไปในธรรม มือหินนาทานเป็นต้นเป็นมูลโดยอุบายนี้.

สองบทว่า มาตุฆาตกมฺม มาตุฆาตกมฺมสุส ความว่า มาตุฆาตกรรมเป็นอุปนิสสยปัจจัยแก่มาตุฆาตกรรม สำหรับบุคคลผู้เห็นคนอื่นฆ่ามารดา แล้วฆ่าซึ่งมารดาของคนบ้าง เข้าใจว่าการทำอย่างนั้นสมควร หรือด้วยอำนาจการฆ่าในภพหนึ่งแล้วฆ่าโนภพอื่นอีก หรือในภพเดียวกัน ด้วยสามารถแห่งการตั้งบ่อยๆ ว่าท่านจงไปฆ่ามารดาของเรา หรือด้วยอำนาจการประหารครั้งที่ ๒ เพื่อให้ตายแน่นอนด้วยการประหาร ๒ ครั้ง. แม้บทที่เหลือ ผู้ศึกษาพึงทราบเนื้อความตามที่เหมาะสมโดยนัยนี้เหมือนกัน.

อาจารย์บางพวกกล่าวว่า อกุศลที่มีกำลัง หาเป็นอุปนิสสยปัจจัยแก่ อกุศลที่มีกำลังอ่อนไม่ เพราะฉะนั้น เทศนาพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสไว้ด้วยอำนาจอนันตริยกรรมที่เนื่องด้วยกรรมบถเท่านั้น. ดังนั้น ไม่ควรยึดถือโดยแน่นอน. เพราะว่าบุคคลทำกรรมมีปาณาติบาตเป็นต้นแล้ว ถูกท้วงติงว่า ทำไมจึงทำอย่างนั้น ย่อมทำอาการโกรธบ้าง เตื่อคร้อนบ้าง ก็เมื่อกิเลสมีประมาณน้อยเกิดแล้ว เขาปล่อยให้กิเลสนั้นขยายตัวไม่ยอมทำการล่วงละเมิดได้ เพราะฉะนั้น อกุศลที่มีกำลังย่อมเป็นอุปนิสสยปัจจัยแก่อกุศลที่หย่อนกำลังไป และอกุศลที่หย่อนกำลังก็ย่อมเป็นอุปนิสสย-

ปัจจัย แม้แต่อกุศลที่มีกำลังได้เหมือนกัน ก็คำใดที่ท่านกล่าวไว้ใน
วรรณานิทเทศแห่งปัจจัยวิภังค์ว่า ธรรมที่ชื่อว่าเป็นอุปนิสัยปัจจัย
เพราะอรรถว่า เป็นเหตุมีกำลัง คำนั้นท่านกล่าวไว้ เพราะภาวะแห่งการ
เป็นเหตุเท่านั้นมีกำลัง ไม่ใช่เพราะตัวปัจจัยธรรมซึ่งเป็นทีเข้าไปอิงอาศัย.
จริงอยู่ กรรมและกิเลสทั้งหลาย ที่มีกำลังมากที่สุด ที่หย่อนกำลังก็ตี
จัดว่าเป็นเหตุที่มีกำลังทั้งนั้น.

พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า **ราก อุปนิสัย** **ทาน เทติ** เป็นต้น
ต่อไป บุคคลเข้าไปอาศัยความยินดีในอุปปัตติภพ หรือในโภคะทั้งหลาย
ว่า ทำไมหนอเราจึงจะเข้าถึงความเป็นสหายของเหล่าเทพชั้นจาตุมหารา-
ชิกา เป็นต้น ดังนี้แล้วจึงให้ทาน แม้ในการสมทานศีลและรักษาอุโบสถ
 เป็นต้น ถิ่นนี้เหมือนกัน ก็บุคคลเมื่อทำมานให้เกิดเพื่อต้องการข่มราคะ
ทำวิปัสสนาให้เกิดเพื่อต้องการละราคะ ทำมรรคให้เกิดเพื่อต้องการตัดภพ
ตัดชาติ ชื่อว่าเข้าไปอิงอาศัยราคะทำให้เกิดขึ้น. อนึ่ง เมื่อยังอกัญญาและ
สมาบัติให้เกิด เพื่อต้องการให้ปราศจากราคะ ก็ชื่อว่าเข้าไปอิงอาศัยราคะ
ให้เกิดขึ้นเหมือนกัน. จริงอยู่ ด้วยความต้องการเท่านั้นผู้นั้นยอมเป็นคน
ปราศจากราคะได้.

บทว่า **สทุชย** คือ ความเชื่ออันเป็นไปด้วยอำนาจทาน เป็นต้น แม้
ในศีล เป็นต้น ถิ่นนี้เหมือนกัน. เหมือนอย่างว่า เมื่อยังศรัทธา เป็นต้น
ให้เกิดด้วยอำนาจทาน เป็นต้น ชื่อว่าเข้าไปอิงอาศัย ราคะให้เกิด ฉันทิ ผู้
ศึกษาพึงทราบว่ แม้ราคะ เป็นต้น ก็ชื่อว่าเป็นอุปนิสัยปัจจัยแก่ศรัทธา
 เป็นต้น ฉันทิ.

สองบทว่า **ตสฺส ปฏิมานตฺถาย** คือเพื่อห้ามเสียซึ่งวิบากนั้น อธิบาย

ว่า เพื่อไม่ให้โอกาสแห่งวิบากเกิดขึ้น ในสัปปฏิมาตธรรมทั้งหลาย มีอธิบายเพียงเท่านี้. ถามว่า อนันตริยกรรมเหล่าใดไม่มีปฏิมาต ทำไมพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า **ตสฺส ปฏิมาตตฺถาย** ไว้ในอนันตริยกรรมเหล่านั้น. แก้วว่า ตรัสด้วยอำนาจอรรถาธิบายแห่งบุคคลนั้น. จริงอยู่ ผู้นั้นย่อมมีอรรถาธิบายว่าจะประพฤติเพื่อต้องการจะกำจัดสิ่งนั้น (วิบาก). พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงถือเอาอรรถาธิบายนั้น จึงตรัสไว้แบบนี้. คำว่า **ราคอุปนิสฺสย อุตฺตานิ อาตาเปตี** ผู้ศึกษาพึงทราบความทั้งหมดโดยนัยก่อนนั้นทีเดียวว่า บุคคลเห็นอยู่ซึ่งส่วนบุญ โดยเป็นการกระทำไต่ยากของผู้ยินดีแล้วในสมบัติใดเล่า ย่อมทำอย่างนั้นบ้าง.

สองบทว่า **กยิกตฺส สุขตฺส** คือ ความสุขที่ได้เพราะการทำกุศลด้วยอำนาจการก้าวล่วงอกุศลมีรากะเป็นต้น หรือว่าด้วยอำนาจการบริโภคคามแห่งบุคคลผู้ยังไม่เห็นโทษด้วยอำนาจรากะเป็นต้น. บทว่า **ทกฺขตฺส** คือ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจการย่างกิเลสเป็นต้น (การทำตนเองให้เดือดร้อน) หรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจการฆ่า และการจองจำที่เป็นไปเพราะเหตุแห่งรากะเป็นต้น. บทว่า **ผลสมมาปคฺติยา** หมายถึงคุณธรรมที่พระโยคาวจรให้เกิดขึ้น เพราะตัดกิเลสมีรากะเป็นต้นได้ หรือหมายถึงคุณชาติที่ท่านผู้เบื่อนำรากะเป็นต้นเหล่านั้นเข้าถึงแล้ว. สองบทว่า **กยิกํ สุขํ** เป็นต้น ความว่าเมื่อความสุขเกิดขึ้น บุคคลยินดีความสุขนั้น ทำความสุขนั้นให้เกิดบ่อย ๆ ด้วยปัจจัยอย่างเดียวกันนั่นเอง ความสุขคราวก่อนชื่อว่าอุปนิสสยปัจจัย แก่ความสุขคราวหลัง.

ก็ในบรรดาความหนาวเป็นต้น เมื่อบุคคลชองเสพกินไป ซึ่งความร้อนมีความร้อนเพราะไฟเป็นต้น ความสุขเบื้องคั้นย่อมเป็นอุปนิสสย-

ปัจจัยแก่ความทุกข์ภายหลัง. อีกอย่างหนึ่งในอธิการนี้ กายิกสุขของบุคคล ผู้ดื่มด่ำในกามทั้งหลายว่า สัมผัสแห่งแขนที่มีขนอ่อนนุ่มของปริพาชกา นี้ เป็นสุขจริงหนอ ดังนี้ ย่อมเป็นอุปนิสสยปัจจัยแห่งกายิกทุกข์ในนรก. ส่วนเมื่อพระโยคีผู้มีความสุขเพราะไม่มีโรค เข้าผลสมาบัติ กายิกสุขย่อม เป็นอุปนิสสยปัจจัยแก่ผลสมาบัติ.

ก็เมื่อบุคคลเสพอยู่ซึ่งความสุขเพื่อกำจัดทุกข์ เหมือนพระผู้มีพระ- ภาคเจ้าเข้าผลสมาบัติระงับอาพาธ เพื่อกำจัดทุกข์ กายิกทุกข์ย่อมเป็น อุปนิสสยปัจจัยแก่กายิกสุข และผลสมาบัติ. ฤดูที่สบายย่อมเป็นอุปนิสสย- ปัจจัยแก่สุข และผลสมาบัติ และฤดูที่ไม่สบายย่อมเป็นอุปนิสสยปัจจัย แก่ทุกข์. อีกอย่างหนึ่ง เมื่อบุคคลปรารถนาเสวยความสุข อันเกิดแล้ว ด้วยอำนาจรูปอันตั้งอยู่แล้วในสมาบัติ เพราะข่มความไม่สบายเพราะฤดูไว้ ฤดูแม้จะไม่สบาย (ของท่าน) ก็เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติได้เหมือนกัน. แม้ในโภชนะและเสนาสนะก็เช่นนี้เหมือนกัน. คำว่า กายิก สุข เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้รวมกัน โดยเฉพาะอีก. แต่ผู้ศึกษาพึงทราบ ความเป็นปัจจัยแห่งธรรมเหล่านั้น ตามนัยที่กล่าวไว้ในหนหลังเหมือน กัน. คำว่า ผลสนาปคฺติ กายิกสุตฺต สุขสุตฺต คือ ความสุขที่เกิดขึ้นด้วย อำนาจรูปที่มีสมาบัติเป็นสมุฏฐาน จริงอยู่ พระโยคีออกจากสมาบัติแล้ว ย่อมได้เสวยความสุขนั้น.

ในคำว่า กายิก อุปนิสฺสย สุขํ ทานํ เป็นต้น ผู้ศึกษาพึงทราบ ความสุขและความทุกข์ เป็นอุปนิสสยปัจจัยด้วยอำนาจสุขที่ได้รับแล้วยังไม่ เสื่อมไปว่า โฉนหนอ ความสุขนี้ของเราไม่พึงเสื่อมไป หรือด้วยอำนาจ

การบรรลุสุขที่ตนยังไม่ถึงว่า โฉนหนอ เราพึงเข้าถึงความสุขอย่างนี้ในกาลต่อไป แม้ในทุกข์ก็พึงทราบด้วยอำนาจความเสื่อมไปว่า โฉนหนอ ทุกข์พึงเสื่อมไป หรือด้วยอำนาจปรารถนาไม่ให้เกิดว่า ทุกข์อย่างนี้ไม่พึงเกิดต่อไป. อตุ โภชนะ และเสนาสนะ มีนัยดังกล่าวแล้วนั่นเอง.

แม้ในคำว่า กายิก สุข เป็นต้น อีก มีความว่า เพราะศรัทธาย่อมเกิดแม้แก่บุคคลผู้ถึงสุขได้ เช่นในคำว่า ดูก่อน โมกคัลลภาวะผู้ nirทุกข์ การเข้าถึงพระพุทธรูปนั้นว่าเป็นสภาวะเป็นการดีแล, ย่อมเกิดแก่บุคคลแม้ถึงทุกข์ก็ได้ เช่นในคำว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง พระองค์นั้น ย่อมทรงแสดงธรรมเพื่อกำหนดรู้ทุกข์อย่างนี้ อนึ่ง บุคคลย่อมทำให้บริบูรณ์ในศีลเป็นต้น เพื่อประกอบตนไว้ในสุข และปราศเสียจากความทุกข์ เพราะฉะนั้น สุขและทุกข์ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงแสดงโดยเป็นอุปนิสสัยแห่งศรัทธาเป็นต้น แม้อตุเป็นต้น ผู้ศึกษาพึงประกอบอธิบายตามสมควร. แม้ในคำว่า กายิก สุข อุปนิสสหาย ปาณ หนดิ เป็นต้น พึงทราบความที่สุขเป็นต้น เป็นอุปนิสสยปัจจยตามแนวทางแห่งนัยที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วนั่นเอง. ก็ในบทภาษนีย์แห่งอุปนิสสยปัจจยนี้ ผู้ศึกษาพึงทราบว่าอุปนิสสยปัจจยทั้งสามทรงจำแนกไว้ ๒๓ วาระ คือ กุศล ๘ อกุศล ๖ อัปยาคะ ๕ วาระนี้ คือ กุศลเป็นปัจจย แก่กุศล ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย ๓ วาระ แก่กุศล ๒ วาระ แก่อัปยาคะ ๓ วาระ อกุศลเป็นปัจจยแก่กุศล ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจย ๓ วาระ แก่กุศล ๑ วาระ แก่อัปยาคะ ๒ วาระ แม้อัปยาคะก็เป็นปัจจยแก่อัปยาคะ

ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย ๓ วาระ แก่กุศล ๓ วาระ แก่อกุศล ๓ วาระ.

อรรถกถาอุปนิสสยปัจจัย จบ

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๕๕๖] ๑. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วย

อำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น อรัम्मณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ

ที่เป็น อรัम्मณปุเรชาตะ ได้แก่

๑. พระอรหันต์พิจารณาเห็นจักขุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๒. พระอรหันต์พิจารณาเห็น โสตะ ฆานะ ชิวหา กายะ รูป เสียง กลิ่น รส โสณัฐพะ และหทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๓. พระอรหันต์เห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราตุ.

๔. รูปลายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของ ปุเรชาตปัจจัย.

๕. สัททายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ, กันธายตนะ เป็นปัจจัยแก่ฆานวิญญาณ, รสายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชิวหาวิญญาณ, โสณัฐพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

๑. จักขยคนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของ
ปุเรชาตปัจจัย.

๒. โสตายคนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ ด้วยอำนาจของ
ปุเรชาตปัจจัย.

๓. ฆมานายคนะ เป็นปัจจัยแก่ฆมานวิญญาณ ด้วยอำนาจของ
ปุเรชาตปัจจัย.

๔. ชิวหายคนะ เป็นปัจจัยแก่ชิวหาวิญญาณ ด้วยอำนาจของ
ปุเรชาตปัจจัย.

๕. กายายคนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของ
ปุเรชาตปัจจัย.

๖. หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอัพยากต-
วิบาก และอัพยากตกิริยา ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

[๕๕๗] ๒. อัพยากตธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

๑. พระเสขะหรือปุถุชน พิจารณาเห็นจักขุ โดยความเป็น
ของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๒. พระเสขะหรือปุถุชน พิจารณาเห็นโสตะ ฆมานะ ชิวหา

กายะ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และหทัยวัตถุ โดยความเป็น
ของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๓. พระเสขะหรือปุถุชน พิจารณาเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ ฟัง
เสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

๑. หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่กุศลขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
ปุเรชาตปัจจัย.

[๕๕๘] ๓. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ และ วัตถุปุเรชาตะ
ที่เป็น อารัมมณปุเรชาตะ ได้แก่

๑. บุคคลยินดีเฟลิคเพลินจักขุ เพราะปรารถนจักขุนั้น รากะ
ทัญญู วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๒. บุคคลยินดีเฟลิคเพลินโสตะ ฆานะ ชิวหา กายะ รูป
เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และหทัยวัตถุ เพราะปรารถโสตะเป็นต้น
รากะ ทัญญู วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

๑. หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่กุศลขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจ
ของปุเรชาตปัจจัย.

อรรถกถาปุเรชาติปัจฉิม

ใน ปุเรชาติปัจฉิม แม้จักขยตนะเป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสไว้ด้วยอำนาจรูปหยาบ ส่วนอาโปธาตุเป็นต้น เป็นอรัมมณปุเรชาติ-
ปัจฉิมเท่านั้น. สำหรับวัตถุปุเรชาติ คำว่า จกขวยตนะ เป็นต้น พระ-
ผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ เพื่อแสดงจักขยตนะเป็นต้นนั้นว่า เป็นวัตถุรูป
ที่เกิดก่อน. คำว่า วัตถุ วิปากาพุกตนะ คือ วัตถุเป็นปัจฉิมแก่
วิปากอพุกตนะ ตรัสหมายถึงปุเรชาติปัจฉิมในปวัตติกาล.

อรรถกถาปุเรชาติปัจฉิม จบ

๑๑. ปัจฉิมชาติปัจฉิม

[๕๕๕] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจฉิมแก่อัปยาคธรรม ด้วยอำนาจ
ของปัจฉิมชาติปัจฉิม

คือ ๑. กุศลขันธที่เกิดภายหลัง เป็นปัจฉิมแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วย
อำนาจของปัจฉิมชาติปัจฉิม.

[๕๖๐] ๒. อกุศลธรรม เป็นปัจฉิมแก่อัปยาคธรรม ด้วยอำนาจ
ของปัจฉิมชาติปัจฉิม

คือ อกุศลขันธที่เกิดภายหลัง เป็นปัจฉิมแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วย
อำนาจของปัจฉิมชาติปัจฉิม.

[๕๖๑] ๓. อัปยาคธรรม เป็นปัจฉิมแก่อัปยาคธรรม ด้วย
อำนาจของปัจฉิมชาติปัจฉิม

คือ ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยาที่เกิด ภายหลัง เป็นปัจจัยแก่ภพนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉิมชาติปัจจัย.

อรรถกถาปัจฉิมชาติปัจจัย

ใน ปัจฉิมชาติปัจจัย คำว่า อิมสฺส กายสฺส ได้แก่ กายอัน ประกอบด้วยมหากุศรูปรูป ๔. คำว่า ปัจฉิมชาติปัจจุเจยน ปัจจุโย ความว่า เป็นกรรมที่เกิดภายหลัง และเป็นปัจจัยด้วยอำนาจการค้ำจุน. ปัจฉิมชาติปัจจัยนี้มาแล้ว โดยอนุโลมในปัญหาว่าความเป็นปัจจัยเพราะ อรรถกถาคำจุนนี้แหละ ชื่อว่า ปัจฉิมชาติปัจจัย.

อรรถกถาปัจฉิมชาติปัจจัย จบ

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๕๖๒] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ อาเสวนปัจจัย

คือ ๑. กุศลชั้นที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลชั้นที่เกิดหลังๆ ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๒. อนุโลม เป็นปัจจัย แก่โคตรภู ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๓. อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวกทาน ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๔. โคตรฏ เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๕. โวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

[๕๖๓] ๒. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย

คือ อกุศลชั้นที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อกุศลชั้นที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

[๕๖๔] ๓. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอภัยกตกิริยาที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอภัยกตกิริยาที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

อรรถกถาอาเสวนปัจจัย

ในการถือเอาคำเป็นต้นว่า อนุโลม โคตรฏสุต อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรฏ ใน อาเสวนปัจจัย แยกออกไปส่วนหนึ่ง ฟังทราบเหตุแห่งการแยกไปนั้น โดยนัยที่กล่าวไว้ในหนหลังนั้นแหละ.

อรรถกถาอาเสวนปัจจัย จบ

๑๓. กัมมปัจจัย

[๕๖๕] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ กัมมปัจจัย

คือ กุศลเจตนา เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

[๕๖๖] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น สหชตะ และ นานาชนิดกะ

ที่เป็น สหชตะ ได้แก่

กุศลเจตนา เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น นานาชนิดกะ ได้แก่

กุศลเจตนา เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธและกฏัตตารูป ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

[๕๖๗] ๓. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมและอภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ กุศลเจตนา เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

[๕๖๘] ๔. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ อกุศลเจตนา เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นที่ ด้วยอำนาจของ
กัมมปัจจัย

[๕๖๕] ๕. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น สหชาตะ และ นานาชนิดะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

อกุศลเจตนา เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของกัมม-
ปัจจัย.

ที่เป็น นานาชนิดะ ได้แก่

อกุศลเจตนา เป็นปัจจัยแก่วิบากขั้นที่ และกฏัตตารูป ด้วยอำนาจ
ของกัมมปัจจัย.

[๕๖๐] ๖. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรมและอภัยกต-
ธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ อกุศลเจตนา เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นที่ และจิตตสมุฏฐาน-
รูป ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

[๕๖๑] ๗. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วย
อำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้นที่ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ เจตนาที่เป็นอพยากควิปาก เป็นปัจจัยแก่สัมป-
ยุตตันันท์ และกฐัตตารูป ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

อรรถกถากัมมปัจจัย

ในคำนี้ว่า กุสลา เจตนา สมุပ္ยุตตกานัน ใน กัมมปัจจัย เจตนา
พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ตรัสว่าสหชาตะ เพราะไม่มีการจำแนกเป็นสหชาต-
กัมมปัจจัย และน่านักขณิกกัมมปัจจัย^๑ แต่ในการวิสันาอพยากธรรม
การจำแนกนั้นมีอยู่. เพราะฉะนั้น เจตนาที่เป็นสหชาตะและน่านักขณิกะ
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสไว้ในวาระนั้น. ปฏิสนธิ ศัพท์ ตรัสไว้ด้วย
อำนาจกฐัตตารูป.

สองบทว่า เจตนา วตฺตฺตฺส คือ เจตนาเป็นปัจจัยแก่วัตถุ ตรัส
ไว้เพื่อแสดงว่ารูปธรรมอิงอาศัยวัตถุในปฏิสนธิขณะ ย่อมเป็นไปเพราะ
วัตถุเป็นปัจจัยแม้ก็จริง ถึงเจตนาที่เป็นปัจจัยแก่วัตถุได้. แม้ในวิปาก-
ปัจจัย ผู้ศึกษาพึงทราบเนื้อความในปฏิสนธิวาระ โดยนัยนี้เหมือนกัน.

อรรถกถากัมมปัจจัย จบ

๑. บาลี เรียก นานาขณิกะ.

๑๔. วิปากปัจจัย°

[๕๗๒] อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของวิปากปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิปาก เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตต-
สมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑
และจิตตสมุฏฐานรูป ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป
ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิปาก เป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๓ และกฐัตตารูป ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย. ชั้น ๓ เป็นปัจจัย
แก่ชั้น ๑ และกฐัตตารูป ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย, ชั้น ๒ เป็น
ปัจจัยแก่ชั้น ๒ และกฐัตตารูป ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

ชั้นทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๕๗๓] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
อาหารปัจจัย

คือ อาหารที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น ด้วยอำนาจ
ของอาหารปัจจัย.

[๕๗๔] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของอาหารปัจจัย

๑. ไม่มีอรรถกถาแก้.

คือ อาหารที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

[๕๗๕] ๓. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมและอัพยากธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตจันท์ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

[๕๗๖] ๔. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตจันท์ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

[๕๗๗] ๕. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยากธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

[๕๗๘] ๖. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรมและอัพยากธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตจันท์ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

[๕๗๕] ๗. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วย

อำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา เป็นปัจจัยแก่ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ อาหารที่เป็นอภัยกตวิบาก เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และกัญต์คารูป ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

กพพิงการหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

อรรถกถาอาหารปัจจัย

สองบทว่า อิมสุต กายสุต ใน อาหารปัจจัย ความว่า เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย ด้วยอำนาจยังรูปมีอาหารเป็นสมุฏฐานให้ เกิดขึ้น (ชนกัตตติ) ด้วยอำนาจการค้ำจุน แก่รูปที่เหลือในกาย อัน สำเร็จด้วยมหาภูตรูป ๔ นี้ ในอดีตกาลด้วยอำนาจสันตติ ๔.

แม้ใน อินทริยปัจจัย เป็นต้น ผู้ศึกษาพึงทราบปฏิสนธิวาระตามที่ ข้าพเจ้ากล่าวไว้แล้วนั้นแล. คำที่เหลือในที่ทั้งปวงมีเนื้อความกระจ่างแล้ว ทั้งนั้นแล.

อรรถกถาอาหารปัจจัย จบ

๑๖. อินทรีย์ปัจจัย^๑

[๕๘๐] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย

คือ อินทรีย์ที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นต้น ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

[๕๘๑] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยากตธรรม ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย

คือ อินทรีย์ที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

[๕๘๒] ๓. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมและอัพยากตธรรม ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย

คือ อินทรีย์ที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นต้น และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

[๕๘๓] ๔. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย

คือ อินทรีย์ที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นต้น ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

๑. ตั้งแต่ปัจจัยที่ ๑๖ ไม่มีอรรถกถาแก้.

[๕๘๔] ๕. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของอินทรีย์ปัจจัย

คือ อินทรีย์ที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจ
ของอินทรีย์ปัจจัย.

[๕๘๕] ๖. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรมและอภัยกต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย

คือ อินทรีย์ที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่อสัมปยุตตขันธ์ และจิตต-
สมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

[๕๘๖] ๗. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วย
อำนาจของอินทรีย์ปัจจัย

คือ ๑. อินทรีย์ที่เป็นอภัยกตวิบากและอภัยกตกิริยา เป็นปัจจัย
แก่อสัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

๒. ในปฏิสนธิขณะ อินทรีย์ที่เป็นอภัยกตวิบาก เป็นปัจจัย
แก่อสัมปยุตตขันธ์ และกฏัตตารูป ด้วยอำนาจของอินทรีย์ปัจจัย.

๓. จักขุนทรีย์ เป็นปัจจัยแก่อจักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของ
อินทรีย์ปัจจัย

๔. โสตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่อโสตวิญญาณ ด้วยอำนาจของ
อินทรีย์ปัจจัย.

๕. ฆานินทรีย์ เป็นปัจจัย แก่อฆานวิญญาณ ด้วยอำนาจของ
อินทรีย์ปัจจัย.

๖. ชิวหินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่ชีวหาวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทรียปัจจัย.

๗. กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทรียปัจจัย.

๘. รูปชิวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐิตารูป ด้วยอำนาจของอินทรียปัจจัย.

๑๗. ฌานปัจจัย

[๕๘๗] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย

คือ องค์ฌานที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย.

[๕๘๘] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยาทธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย

คือ องค์ฌานที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย.

[๕๘๙] ๓. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมและอัพยาทธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย

คือ องค์ฌานที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย.

[๕๕๐] ๔. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของฌานปัจจัย

คือ องค์ฌานที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น ด้วยอำนาจ
ของฌานปัจจัย.

[๕๕๑] ๕. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของฌานปัจจัย

คือ องค์ฌานที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วย
อำนาจของฌานปัจจัย

[๕๕๒] ๖. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรมและอภัยกต-
ธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย

คือ องค์ฌานที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตต-
สมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย.

[๕๕๓] ๗. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วย
อำนาจของฌานปัจจัย

คือ องค์ฌานที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ องค์ฌานที่เป็นอภัยกตวิบาก เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้น และกฏัตตารูป ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย.

๑๘. มัคคปัจจัย

[๕๕๔] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ มัคคปัจจัย

คือ องค์มรรคที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย.

[๕๕๕] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย

คือ องค์มรรคที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย.

[๕๕๖] ๓. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมและอภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย

คือ องค์มรรคที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย.

[๕๕๗] ๔. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย

คือ องค์มรรคที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย

[๕๕๘] ๕. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย

คือ องค์มรรคที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย.

[๕๕๕] ๖. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรมและอัพยาต-
ธรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย

คือ องค์มรรคที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตต-
สมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย.

[๖๐๐] ๗. อัพยาตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยาตธรรม ด้วย
อำนาจของมัคคปัจจัย

คือ องค์มรรคที่เป็นอัพยาตวิบาก และอัพยาตกิริยา เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ องค์มรรคที่เป็นอัพยาตวิบาก เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธ และกฏัตตารูป ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย.

๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

[๖๐๑] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
สัมปยุตตปัจจัย

คือ ขันธ ๑ ที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓ ด้วยอำนาจของ
สัมปยุตตปัจจัย, ขันธ ๓ เป็นปัจจัย แก่ขันธ ๑ ด้วยอำนาจของสัมปยุตต-
ปัจจัย, ขันธ ๒ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๒ ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย.

[๖๐๒] ๒. อุกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อุกุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของสัมปยุตตปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของ
สัมปยุตตปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ ด้วยอำนาจของสัมปยุตต-
ปัจจัย, ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย.

[๖๐๓] ๓. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วย
อำนาจของสัมปยุตตปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก และอภัยกตกิริยา เป็นปัจจัย
แก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑
ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย, ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ ด้วยอำนาจ
ของสัมปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก เป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑
ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ ด้วยอำนาจ
ของสัมปยุตตปัจจัย.

๒๐. วิปยุตตปัจจัย

[๖๐๔] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ
ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นที่เป็นกุศลที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปังชาตะ ได้แก่

ขั้นที่เป็นกุศลที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

[๖๐๕] ๒. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก้อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น สหชาตะ และ ปังชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

ขั้นที่เป็นอกุศลที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปังชาตะ ได้แก่

ขั้นที่เป็นอกุศลที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

[๖๐๖] ๓. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก้อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ ที่เป็น สหชาตะ และ ปังชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

๑. ขั้นที่เป็นอภัยกตวิบากและอภัยกตกิริยาที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒. ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่เป็นอภยากตวิบาก เป็นปัจจัย แก่กฐัตตารูป ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย. ชั้นทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่ หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย, หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

๑. จักขยตนะที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วย อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๒. โสตายตนะที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ ด้วย อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๓. ฆานายตนะที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่ฆานวิญญาณ ด้วย อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๔. ชิวหายตนะที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่ชิวหาวิญญาณ ด้วย อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๕. กายายตนะที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วย อำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

๖. หทยวัตถุที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่เป็น อภยากตวิบากและอภยากตกิริยา ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น ปังจชาตะ ได้แก่

๑. ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอภยากตวิบาก และอภยากตกิริยา ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

[๖๐๗] ๔. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

๑. หทยวัตถุที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่กุศลชั้น ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย.

[๖๐๘] ๕. อภัยกตธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

๑. หทยวัตถุที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่กุศลชั้น ด้วยอำนาจ
ของวิปยุตตปัจจัย.

๒๑. อตถิปัจจัย

[๖๐๙] ๑. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
อตถิปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นกุศล เป็นปัจจัย แก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของ
อตถิปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ ด้วยอำนาจของอตถิปัจจัย,
ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ ด้วยอำนาจของอตถิปัจจัย.

[๖๑๐] ๒. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น สหชาตะ และ ปังณาชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

๑. กุศลขั้นที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

ที่เป็น ปังณาชาตะ ได้แก่

๑. กุศลขั้นที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน
ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

[๖๑๑] ๓. กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมและอัพยากตธรรม
ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

คือ ขั้น ๑ ที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป
ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย, ขั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๑ และจิตตสมุฏ-
ฐานรูป ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย, ขั้น ๒ เป็นปัจจัย แก่ขั้น ๒ และ
จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

[๖๑๒] ๔. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจจัย

คือ ขั้น ๑ ที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ ด้วยอำนาจของ
อตฺถิปัจจัย, ขั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๑ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย,
ขั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๒ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

[๖๑๓] ๕. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยากตธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น สหชาตะ และ ปัจจชาตะ

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

๑. อกุศลชั้นที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาตะ ได้แก่

๑. อกุศลชั้นที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วย
อำนาจของอตติปัจจัย.

[๖๑๔] ๖. อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรมและอัพยาต-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นอกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตตสมุฏ-
ฐานรูป ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ และ
จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย, ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

[๖๑๕] ๗. อัพยาตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยาตธรรม ด้วย
อำนาจของอตติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ ที่เป็น สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจจชาตะ
อาหาระ และ อินทริยะ.

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

๑. ชั้น ๑ ที่เป็นอัพยาตวิบาก และอัพยาตกิริยาที่เกิดพร้อมกัน
เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย,

ชั้น เป็นปัจจัยชั้น ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอติปัจจัย, ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอติปัจจัย

๒. ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๑ ที่เป็นอภัยกตวิบาก เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และกฏัตตารูป ด้วยอำนาจของอติปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ และกฏัตตารูป ด้วยอำนาจของอติปัจจัย, ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ และกฏัตตารูป ด้วยอำนาจของอติปัจจัย, ชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย, หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

๓. มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๓ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย, มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๑ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย, มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย, มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อุปาทารูป ที่เป็นจิตตสมุฏฐานรูป และกฏัตตารูป ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

พาหิรูป อาหารสมุฏฐานรูป อุดสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

๔. สำหรับพวกอสังขยัตว์ มหาภูตรูป ๑ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๓ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย, มหาภูตรูป ๓ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๑ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย, มหาภูตรูป ๒ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ ด้วยอำนาจของอติปัจจัย, มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อุปาทารูป ที่เป็นจิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ด้วยอำนาจของอติปัจจัย.

ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

๑. พระอรหันต์พิจารณาเห็นจักขุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๒. พระอรหันต์พิจารณาเห็นโสตะ ฆานะ ชิวหา กายะ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๓. พระอรหันต์ เห็นรูปด้วยทิพยจักขุ.

๔. พระอรหันต์ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราหู.

๕. รูปลายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย, สัททายตนะ ฯลฯ คันธายตนะ ฯลฯ รสายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๖. จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๗. โสทายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญาณ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๘. ฆานายตนะ เป็นปัจจัยแก่ฆานวิญาณ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๙. ชิวหายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชิวหาวิญาณ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๑๐. กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญาณ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

๑๑. หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่จันท์ทั้งหลาย ที่เป็นอphyakควิบาก และอตยาคคกริยา ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปังฉาชาตะ ได้แก่

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอัพยาทวิปาก และอัพยาทกิริยาที่เกิดภายหลัง
เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจฉัย.

ที่เป็น อาหาระ ได้แก่

กาวพิงการาหาร เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจฉัย .

ที่เป็น อินทริยะ ได้แก่

รูปชีวิตินทริยํ เป็นปัจฉัยแก่กฐัตตารูป ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจฉัย.

[๖๑๖] ๘. อัพยาทธรรม เป็นปัจฉัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาตะ ได้แก่

๑. พระเสขะหรือปุถุชน พิจารณาเห็นจักขุ โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๒. พระเสขะหรือปุถุชน พิจารณาเห็นโสตะ ฉานะ ชิวหา กายะ
รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

๓. พระเสขะหรือปุถุชน เห็นรูปด้วยทิพยจักขุ.

๔. พระเสขะหรือปุถุชน ฟังเสียงด้วยทิพโสทธาตุ.

๕. หทยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่กุศลขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของ
อตฺถิปัจฉัย.

[๖๑๗] ๙. อัพยาทธรรม เป็นปัจฉัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจ
ของอตฺถิปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ ที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

๑. บุคคลยินดีเพติดเพตินซึ่งจักขุ เพราะปรารภซึ่งจักขุนั้น ราคะ ทัณฺณ วิจิกจฺจมา อุทฺธจฺจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๒. บุคคลยินดีเพติดเพตินโสตะ ฆานะ ชิวหา กายะ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ หทยวัตถุ เพราะปรารภโสตะเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่กุศลขั้นทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

[๖๑๘] ๑๐. กุศลธรรมและอัพยากตธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ที่เป็น สหชาตปุเรชาตะ^๑ ได้แก่

ขั้น ๑ ที่เป็นกุศลที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย ฯลฯ ขั้น ๒ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๒ ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย.

[๖๑๙] ๑๑. กุศลธรรมและอัพยากตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยากตธรรม ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ ที่เป็น สหชาตะ ปังณาชาตาทาระ^๒ ปังณาชา-
ตินทริยะะ^๓

ที่เป็น สหชาตะ ได้แก่

๑. สหชาตปุเรชาตะ หมายถึงที่เป็นสหชาตะร่วมกับปุเรชาตะ (มิตฺสกะ). ๒. หมายถึงปังณาชาตะร่วมกับอาหาร. ๓. หมายถึงปังณาชาตะร่วมกับอินทริยะะ.

กุศลชั้นที่เกิดพร้อมกันและมหาภูตรูป เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน-
รูป ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

ที่เป็น ปัจจชาติาหาระ ได้แก่

กุศลชั้นที่เกิดภายหลังและกวมังการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วย
อำนาจของอตติปัจจัย.

ที่เป็น ปัจจชาติินทริยะ ได้แก่

กุศลชั้นที่เกิดภายหลังและรูปชีวิตินทริย์ เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูป
ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

[๖๒๐] ๑๒. อกุศลธรรมและอัพยาคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศล-
ธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ที่เป็น สหชาติปุเรชาติะ ได้แก่

ชั้น ๑ ที่เป็นอกุศลที่เกิดพร้อมกัน และททยัตถุ เป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย, ชั้น ๓ และททยัตถุ เป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๑ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย, ชั้น ๒ และททยัตถุ เป็นปัจจัยแก่
ชั้น ๒ ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย.

[๖๒๑] ๑๓. อกุศลธรรมและอัพยาคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพ-
ยาคตธรรม ด้วยอำนาจของอตติปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ ที่เป็น สหชาติะ ปัจจชาติาหาระ และ ปัจจชาติินทริยะ

ที่เป็น สหชาติะ ได้แก่

อกุศลชั้นที่เกิดพร้อมกันและมหาภูตรูป เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตาทาระ ได้แก่

อกุศลชั้นที่เกิดภายหลังและกวมพิงการอาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น ปัจฉาชาตินทริยะ ได้แก่

อกุศลชั้นที่เกิดภายหลังและรูปชีวิตินทริย์ เป็นปัจจัยแก่กัฏฐตารูป ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๒๒. นัตถิปัจจัย

[๖๒๒] กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของนัตถิปัจจัย

คือ กุศลชั้นที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลชั้นที่เกิดหลังๆ ด้วยอำนาจของนัตถิปัจจัย ฯ ล ฯ.

พึงให้พิสดารเหมือนอย่างอนันตรปัจจัย.

๒๓. วิคตปัจจัย

[๖๒๓] กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย

คือ กุศลชั้นที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่กุศลชั้นที่เกิดหลัง ๆ
ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย ฯลฯ.

พึงให้พิสดารเหมือนอย่างอนันตรปัจจัย.

๒๔. อวิคตปัจจัย

[๒๒๔] กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของอวิคต-
ปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ ด้วยอำนาจของ
อวิคตปัจจัย, ชั้น ๓ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๑ ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย,
ชั้น ๒ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย.

พึงให้พิสดารเหมือนอย่างอติปัจจัย.

ปัญหาวารวิวงศ์ จบ

การนับจำนวนวาระในอนุโลมแห่งปัญหาวาระ

สุทฺถมุลกนัย

[๒๒๕] ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอธิปัตติปัจจัย มี ๑๐ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตร-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวน-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในฌานปัจจัย
มี ๗ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตถปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนัตถิปัจจัย
มี ๗ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑๓ วาระ.

๑. เหตุมูลกนัย

เหตุสภาะ ๑๑

[๖๒๖] เพราะเหตุปัจจัย ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ.... ใน
สหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย
มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิคตปัจจัย
มี ๗ วาระ.

เหตุมภูนา ๒๔

สามัญญมภูนา ๘

[๖๒๗] ๑. ปัจจัย ๕ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ อตถิ อวิคต-
ปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒. ปัจจัย ๖ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อตถิ อวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓. ปัจจัย ๗ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๔. ปัจจัย ๖ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปยุตตะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๕. ปัจจัย ๖ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อตฺถิ
อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖. ปัจจัย ๗ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๗. ปัจจัย ๘ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๘. ปัจจัย ๗ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๙. ปัจจัย ๘ คือเหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สตินทริยมัคคะฏฐนา ๕

๑๐. ปัจจัย ๗ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะะ
มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

๑๑. ปัจจัย ๘ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๑๒. ปัจจัย ๕ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๑๓. ปัจจัย ๘ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
มัคคะ วิปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๑๔. ปัจจัย ๘ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ มัคคะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๕. ปัจจัย ๕ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ มัคคะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๖. ปัจจัย ๑๐ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๗. ปัจจัย ๕ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๘. ปัจจัย ๑๐ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สาริปติอินทริยมัคคฆฏนา ๖

๑๕. ปัจจัย ๘ คือ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ มัคคะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

๒๐. ปัจจัย ๑๐ คือ เหตุ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๒๑. ปัจจัย ๕ คือ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๒๒. ปัจจัย ๕ คือ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ มัคคะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๒๓. ปัจจัย ๕ คือ เหตุ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

๒๔. ปัจจัย ๑๐ คือ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ. อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

เหตุมูลกนัย จบ

๒. อารัมมณมูลกนัย

อารัมมณสภาคะ ๗

[๖๒๘] เพราะอารัมมณปัจจัย ในอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน
นิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อรัญญิกสิกขาบทที่ ๕

[๖๒๗] ๑. ปัจจัย ๓ คือ อรัญญิก อธิปัตติ อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒. ปัจจัย ๔ คือ อรัญญิก ปุเรชาตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓. ปัจจัย ๖ คือ อรัญญิก นิสสยะ ปุเรชาตตะ วิปปลยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๔. ปัจจัย ๖ คือ อรัญญิก อธิปัตติ อุปนิสสยะ ปุเรชาตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕. ปัจจัย ๘ คือ อรัญญิก อธิปัตติ นิสสยะ อุปนิสสยะ ปุเรชาตตะ วิปปลยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

จบอรัญญิกมุลกนัย

๓. อธิปัตติมุลกนัย

อธิปัตติสภาคะ ๑๕

[๖๓๐] เพราะอธิปัตติปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ... ในอรัญญิกปัจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๓ วาระ

ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๔ วาระ ในอัติ-
ปัจจย มี ๘ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๘ วาระ.

อธิปติขมภูนา ๓๐

ปกิณณกขมภูนา ๖^๐

[๖๓๑] ๑. ปัจจย ๓ คือ อธิปติ อัติ อวิกตปัจจย มี ๘ วาระ.

๒. ปัจจย ๔ คือ อธิปติ นิสสยะ อัติ อวิกตปัจจย
มี ๘ วาระ.

๓. ปัจจย ๕ คือ อธิปติ นิสสยะ วิปยุตตะ อัติ
อวิกตปัจจย มี ๔ วาระ.

๔. ปัจจย ๓ คือ อธิปติ อรัम्मณะ อุปนิสสยปัจจย
มี ๗ วาระ.

๕. ปัจจย ๖ คือ อธิปติ อรัम्मณะ อุปนิสสยะ ปเรชาตะ
อัติ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๖. ปัจจย ๘ คือ อธิปติ อรัम्मณะ นิสสยะ อุปนิสสยะ
ปุเรชาตะ วิปยุตตะ อัติ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

สหชาตขมภูนา ๒๔

นันทาธิปติขมภูนา ๖

๗. ปัจจย ๕ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ อัติ อวิกต-
ปัจจย มี ๗ วาระ.

๑. ฆ.๑-๒-๓ เป็นมิสสกขมภูนา (คือ สหชาตขมภูนา + ปกิณณกขมภูนา).

๘. ปัจจัย ๗ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสส ยะ
สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๙. ปัจจัย ๖ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปยุตตะ
อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๐. ปัจจัย ๖ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อตถิ
อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๑. ปัจจัย ๘ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๒. ปัจจัย ๗ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

จิตตาริพติขณนา ๖

๑๓. ปัจจัย ๗ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ อาหาระ
อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๑๔. ปัจจัย ๘ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อาหาระ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๕. ปัจจัย ๘ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ อาหาระ
อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๖. ปัจจัย ๘ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อาหาระ อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๗. ปัจจัย ๑๐ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อาหาระ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

๑๘. ปัจจัย ๕ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อาหาระ อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

วิริยาธิปติมภูนา ๖

๑๕. ปัจจัย ๗ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
มคคะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๐. ปัจจัย ๕ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ มคคะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๑. ปัจจัย ๘ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
มคคะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๒. ปัจจัย ๘ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ มคคะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๓. ปัจจัย ๑๐ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มคคะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

๒๔. ปัจจัย ๕ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ มคคะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

วิมังสาธิปติขณะ ๖

๒๕. ปัจจัย ๘ คือ อธิปติ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

๒๖. ปัจจัย ๑๐ คือ อธิปติ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๒๗. ปัจจัย ๕ คือ อธิปติ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๒๘. ปัจจัย ๕ คือ อธิปติ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๙. ปัจจัย ๑๑ คือ อธิปติ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

๓๐. ปัจจัย ๑๐ คือ อธิปติ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔. อนันตรมุลกนัย

อนันตรสภาคะ ๖

[๖๓๒] เพราะอนันตรปัจจัย ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน
อุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในกัมมปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

อนันตรปกิณณกมภูนา ๓

[๖๓๓] ๑. **ปัจจัย ๕** คือ อนันตระ สมันตระ อุปนิสสยะ นัตถิ
วิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒. **ปัจจัย ๖** คือ อนันตระ สมันตระ อุปนิสสยะ
อาเสวนะ นัตถิ วิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓. **ปัจจัย ๖** คือ อนันตระ สมันตระ อุปนิสสยะ
กัมมะ นัตถิ วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕. สมันตรมูลกนัย

สมันตรสภาคะ ๖

[๖๓๔] เพราะสมันตรปัจจัย ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน
อุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

สมันตรปกิณณกมภูนา ๓

[๖๓๕] ๑. **ปัจจัย ๕** คือ สมันตระ อนันตระ อุปนิสสยะ นัตถิ
วิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒. **ปัจจัย ๖** คือ สมันตรปัจจัย อนันตระ อุปนิสสยะ
อาเสวนะ นัตถิ วิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓. ปัจจัย ๖ คือ สมันตระ อนันตระ อุปนิสสยะ กัมมะ
นัตติ วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖. สหชาติมูลกนัย

สหชาติสภาคะ ๑๔

[๖๓๖] เพราะสหชาติปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ... โนอิปติ
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕
วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหาร-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๗
วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
วิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

สหชาติขมภูนา ๑๐

[๖๓๗] ๑. ปัจจัย ๔ คือ สหชาติ นิสสยะ อตติ อวิคตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

๒. ปัจจัย ๕ คือ สหชาติ อัญญมัญญะ นิสสยะ อตติ
อวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓. ปัจจัย ๖ คือ สหชาติ อัญญมัญญะ นิสสยะ
สัมปยุตตะ อตติ อวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๔. ปัจจัย ๕ คือ สหชาตะ นิสสยะ วิปยุตตะ อตฺถิ
อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๕. ปัจจัย ๖ คือ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖. ปัจจัย ๕ คือ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อตฺถิ
อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๗. ปัจจัย ๖ คือ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๘. ปัจจัย ๗ คือ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ
สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๙. ปัจจัย ๖ คือ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ วิปยุตตะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๐. ปัจจัย ๗ คือ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๗. อัญญมัญญมุลกนัย

อัญญมัญญสภาคะ ๑๔

[๖๓๘] เพราะอัญญมัญญปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
อริปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ โนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย

มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจัย
มี ๒ วาระ.

อัญญมัญญะสหชาตมถนา ๖

[๖๓๕] ๑. ปัจจัย ๕ คือ อัญญมัญญะ สหชาตะ นิสสยะ อัติ
อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒. ปัจจัย ๖ คือ อัญญมัญญะ สหชาตะ นิสสยะ
สัมปยุตตะ อัติ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓. ปัจจัย ๖ คือ อัญญมัญญะ สหชาตะ นิสสยะ วิป-
ยุตตะ อัติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔. ปัจจัย ๖ คือ อัญญมัญญะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อัติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕. ปัจจัย ๗ คือ อัญญมัญญะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
สัมปยุตตะ อัติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖. ปัจจัย ๗ คือ อัญญมัญญะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อัติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๘. นิสยมูลกนัย

นิสยสภาคะ ๑๗

[๖๔๐] เพราะนิสยปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในอาร์มมณ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ โนธิปติปัจจัย มี ๘ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕
วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนีสตยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ
ในฉานปัจจัย มี ๗ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในอวิคตปัจจัย มี ๑๓ วาระ.

นิสยจกฏนา ๒๐

ปกิณณกจกฏนา ๑๐°

[๖๔๑] ๑. ปัจจัย ๓ คือ นิสยะ อตติ อวิคตปัจจัย มี ๑๓
วาระ.

๒. ปัจจัย ๔ คือ นิสยะ อธิปติ อตติ อวิคตปัจจัย
มี ๘ วาระ.

๓. ปัจจัย ๔ คือ นิสยะ อินทริยะ อตติ อวิคตปัจจัย
มี ๗ วาระ.

๔. ปัจจัย ๔ คือ นิสยะ วิปยุตตะ อตติ อวิคตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

๑. ข. ๑ ถึง ข. ๖ เป็นนิสยจกฏนา.

๕. ปัจจัย ๕ คือ นิสสยะ อธิปติ วิปยุตตะ อตฺถิ
อวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.
๖. ปัจจัย ๕ คือ นิสสยะ อันทริยะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ
อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๗. ปัจจัย ๕ คือ นิสสยะ ปุเรชาตะ วิปยุตตะ อตฺถิ
อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๘. ปัจจัย ๖ คือ นิสสยะ อารัมมณะ ปุเรชาตะ วิป-
ยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๙. ปัจจัย ๘ คือ นิสสยะ อารัมมณะ อธิปติ อุปนิสสยะ
ปุเรชาตะ วิปยุตต อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๑๐. ปัจจัย ๖ คือ นิสสยะ ปุเรชาตะ อินทริยะ วิปยุตตะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สหชาตมณฺณา ๑๐

๑๑. ปัจจัย ๔ คือ นิสสยะ สหชาตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย
มี ๕ วาระ.
๑๒. ปัจจัย ๕ คือ นิสสยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ อตฺถิ
อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๑๓. ปัจจัย ๖ คือ นิสสยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๑๔. ปัจจัย ๕ คือ นิสสยะ สหชาตะ วิปยุตตะ อตฺถิ
อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๕. ปัจจัย ๖ คือ นิสสยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๑๖. ปัจจัย ๕ คือ นิสสยะ สหชาตะ วิปากะ อตฺถิ
อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๑๗. ปัจจัย ๖ คือ นิสสยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ วิปากะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๑๘. ปัจจัย ๗ คือ นิสสยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ วิปากะ
สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๑๙. ปัจจัย ๖ คือ นิสสยะ สหชาตะ วิปากะ วิปยุตตะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๒๐. ปัจจัย ๗ คือ นิสสยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ วิปากะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๘. อุปนิสสยมูลกนัย

อุปนิสสยสภาคะ ๑๓

[๖๔๒] เพราะอุปนิสสยปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน
อริปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตร-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๑
วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ใน

วิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในอัติปัจจย มี ๑ วาระ ในนัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

อุปนิสสยฆณา

ปกิณณกฆณา ๗

[๖๔๓] ๑. ปัจจย ๓ คือ อุปนิสสยะ อารัมมณะ อธิปติปัจจย มี ๗ วาระ.

๒. ปัจจย ๖ คือ อุปนิสสยะ อารัมมณะ อธิปติ ปุเรชาตะ อัติ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๓. ปัจจย ๘ คือ อุปนิสสยะ อารัมมณะ อธิปติ นิสสยะ ปุเรชาตะ วิปยุตตะ อัติ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๔. ปัจจย ๕ คือ อุปนิสสยะ อนันตระ สมนันตระ นัตติ วิกตปัจจย มี ๗ วาระ.

๕. ปัจจย ๖ คือ อุปนิสสยะ อนันตระ สมนันตระ อาเสวนะ นัตติ วิกตปัจจย มี ๗ วาระ.

๖. ปัจจย ๒ คือ อุปนิสสยะ กัมมปัจจย มี ๒ วาระ.

๗. ปัจจย ๖ คือ อุปนิสสยะ อนันตระ สมนันตระ กัมมะ นัตติ วิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๑๐. ปุเรชาตมูลกนัย

ปุเรชาตสภาคะ ๘

[๖๔๔] เพราะปุเรชาตปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
อธิปติปัจจย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในอุปนนิสสยปัจจย
มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ
ในอัติปัจจย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

ปุเรชาตมภูนา

ปถินณกมภูนา ๗

[๖๔๕] ๑. ปัจจย ๓ คือ ปุเรชาตอะ อัติ อวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

๒. ปัจจย ๕ คือ ปุเรชาตอะ นิสสยะ วิปยุตตอะ อัติ
อวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

๓. ปัจจย ๔ คือ ปุเรชาตอะ อาร์มมณะ อัติ อวิกต-
ปัจจย มี ๓ วาระ.

๔. ปัจจย ๖ คือ ปุเรชาตอะ อาร์มมณะ นิสสยะ วิป-
ยุตตอะ อัติ อวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

๕. ปัจจย ๖ คือ ปุเรชาตอะ อาร์มมณะ อธิปติ อุปนนิสสยะ
อัติ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๖. ปัจจย ๘ คือ ปุเรชาตอะ อาร์มมณะ อธิปติ นิสสยะ
อุปนนิสสยะ วิปยุตตอะ อัติ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๗. ปัจจัย ๖ คือ ปุเรชาตะ นิสสยะ อินทริยะ วิป-
ยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๑. ปัจฉาชาตมูลกนัย

ปัจฉาชาตสภาคะ ๓

[๖๔๖] เพราะปัจฉาชาตปัจจัย ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
อตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจฉาชาตมฏฺณา

ปกิณณกมฏฺณา ๑

๑. ปัจจัย ๔ คือ ปัจฉาชาตะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๒. อาเสวนมูลกนัย

อาเสวนสภาคะ ๕

[๖๔๗] เพราะอาเสวนปัจจัย ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนีสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัตถ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อเสวนมกฺกนา

ปถินณกมฺกนา ๑

๑. ปัจจัย ๖ คือ อาเสวนะ อนันตระ สมันตระ อุป-
นิสสยะ นัตถิ วิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๑๓. กัมมมุลกนัย

กัมมสภาคะ ๑๔

[๖๔๘] เพราะกัมมปัจจัย ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ... ใน
สมันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนีสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒
วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
สัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

กัมมมกฺกนา ๑๑

ปถินณกมฺกนา ๒

[๖๔๙] ๑. ปัจจัย ๒ คือ กัมมะ อุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ.

๒. ปัจจัย ๖ คือ กัมมะ อนันตระ สมันตระ
อุปนิสสยะ นัตถิ วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สหชาตขณนา ๕

๓. **ปัจจัย ๖** คือ กัมมะ สหชาตະ นิสสยะ อาหาระ
อัติถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.
๔. **ปัจจัย ๗** คือ กัมมะ สหชาตະ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อาหาระ อัติถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.
๕. **ปัจจัย ๘** คือ กัมมะ สหชาตະ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อาหาระ สัมปยุตตะ อัติถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ
๖. **ปัจจัย ๙** คือ กัมมะ สหชาตະ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อาหาระ วิปยุตตะ อัติถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.
๗. **ปัจจัย ๑๐** คือ กัมมะ สหชาตະ นิสสยะ วิปากะ
อาหาระ อัติถิ อวิกตปัจจัย มี ๑๑ วาระ.
๘. **ปัจจัย ๑๑** คือ กัมมะ สหชาตະ นิสสยะ วิปากะ
อาหาระ สัมปยุตตะ อัติถิ อวิกตปัจจัย มี ๑๑ วาระ.
๙. **ปัจจัย ๑๒** คือ กัมมะ สหชาตະ นิสสยะ วิปากะ
อาหาระ วิปยุตตะ อัติถิ อวิกตปัจจัย มี ๑๑ วาระ.
๑๐. **ปัจจัย ๑๓** คือ กัมมะ สหชาตະ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อาหาระ สัมปยุตตะ อัติถิ อวิกตปัจจัย มี ๑๑ วาระ.
๑๑. **ปัจจัย ๑๔** คือ กัมมะ สหชาตະ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อาหาระ วิปยุตตะ อัติถิ อวิกตปัจจัย มี ๑๑ วาระ.

๑๔. วิปากมูลกนัย

วิปากสภาคะ ๑๔

[๖๕๐] เพราะวิปากปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

วิปากขณนา

สหชาตขณนา ๕

[๖๕๑] ๑. ปัจจัย ๕ คือ วิปากะ สหชาตะ นิสสยะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒. ปัจจัย ๖ คือ วิปากะ สหชาตะ อัญญมัญญุ นิสสยะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓. ปัจจัย ๗ คือ วิปากะ สหชาตะ อัญญมัญญุ นิสสยะ สัมปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔. ปัจจัย ๘ คือ วิปากะ สหชาตะ นิสสยะ วิปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕. ปัจจัย ๗ คือ วิปากะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารมูลกนัย

อาหารสภาคะ ๑๑

[๖๕๒] เพราะอาหารปัจจัย ในอธิปัตติปัจจัย มี ๗ วาระ... ในสหชาต-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย
มี ๗ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิป-
ยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๗
วาระ.

อาหารมภูนา ๓๔

ปกิณณกมภูนา ๑

[๖๕๓] ๑. ปัจจัย ๓ คือ อาหาระ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

สหชาตมภูนา ๓๓

สามัญญมภูนา ๘

๒. ปัจจัย ๕ คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ อตติ
อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๓. **ปัจจัย ๖** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อัตถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๔. **ปัจจัย ๗** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
สัมปยุตตะ อัตถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๕. **ปัจจัย ๖** คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ วิปยุตตะ
อัตถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๖. **ปัจจัย ๖** คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อัตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๗. **ปัจจัย ๗** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อัตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๘. **ปัจจัย ๘** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ สัมปยุตตะ อัตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๙. **ปัจจัย ๗** คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อัตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๑๐. **ปัจจัย ๘** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ วิปยุตตะ อัตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สัทมมฏนา ๘

๑๑. **ปัจจัย ๖** คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ กัมมะ
อัตถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๑๒. **ปัจจัย ๗** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
กัมมะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๓. **ปัจจัย ๘** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
กัมมะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๔. **ปัจจัย ๙** คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ กัมมะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๕. **ปัจจัย ๑๐** คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ กัมมะ
วิปากะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๖. **ปัจจัย ๑๑** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
กัมมะ วิปากะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๗. **ปัจจัย ๑๒** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ กัมมะ วิปากะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ

๑๘. **ปัจจัย ๑๓** คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ กัมมะ
วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๙. **ปัจจัย ๑๔** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
กัมมะ วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สตินทริยขมฺภนา ๘

๒๐. **ปัจจัย ๑๕** คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๑. **ปัจจัย ๗** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๒. **ปัจจัย ๘** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๓. **ปัจจัย ๙** คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๔. **ปัจจัย ๙** คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๕. **ปัจจัย ๘** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๖. **ปัจจัย ๕** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๗. **ปัจจัย ๘** คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๘. **ปัจจัย ๕** คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สาริปติอินทริยขณนา ๖

๒๙. **ปัจจัย ๗** คือ อาหาระ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๓๐. ปังจัย ๕ คือ อาหาระ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อินทริยะะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปังจัย มี ๓ วาระ.

๓๑. ปังจัย ๘ คือ อาหาระ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปังจัย มี ๓ วาระ.

๓๒. ปังจัย ๘ คือ อาหาระ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะะ อตฺถิ อวิกตปังจัย มี ๑ วาระ.

๓๓. ปังจัย ๑๐ คือ อาหาระ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปังจัย มี ๑ วาระ.

๓๔. ปังจัย ๕ คือ อาหาระ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปังจัย มี ๑ วาระ.

๑๖. อินทริยมูลกนัย

อินทริยสภาคะ ๑๔

[๖๕๔] เพราะอินทริยปังจัย ในเหตุปังจัย มี ๔ วาระ... ในอธิปติ-
ปังจัย มี ๗ วาระ ในสหชาตปังจัย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญปังจัย
มี ๓ วาระ ในนิสสยปังจัย มี ๗ วาระ ในปุเรชาตปังจัย มี ๑ วาระ
ในวิปากปังจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปังจัย มี ๗ วาระ ในฌานปังจัย
มี ๗ วาระ ในมคฺคปังจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปังจัย มี ๓ วาระ
ในวิปยุตตปังจัย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปังจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปังจัย
มี ๗ วาระ.

อินทริยฆฏา ๗๖

ปกิณณกฆฏา ๔^๐

- [๖๕๕] ๑. **ปัจจัย ๓** คือ อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.
๒. **ปัจจัย ๔** คือ อินทริยะ นิสสยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.
๓. **ปัจจัย ๕** คือ อินทริยะ นิสสยะ วิปปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๔. **ปัจจัย ๖** คือ อินทริยะ นิสสยะ ปุเรชาตะ วิปปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สหชาตฆฏา ๗๒

สามัญญฆฏา ๘

๕. **ปัจจัย ๕** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.
๖. **ปัจจัย ๖** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๗. **ปัจจัย ๗** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๘. **ปัจจัย ๖** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๑. **ฆ. ๑-๒-๓.** เป็นมิสตกฆฏา (คือ สหชาตะ+ ปกิณณกะ)

๕. **ปัจจัย ๖** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๐. **ปัจจัย ๗** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๑. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๒. **ปัจจัย ๙** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๓. **ปัจจัย ๑๐** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สมัคคฆฏนา ๕

๑๔. **ปัจจัย ๖** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ มัคคะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๑๕. **ปัจจัย ๗** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๑๖. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๑๗. **ปัจจัย ๙** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ มัคคะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๑๘. ปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๙. ปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๐. ปัจจัย ๙ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๑. ปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๒. ปัจจัย ๙ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สภานขมฺภนา ๙

๒๓. ปัจจัย ๖ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ ฌานะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๔. ปัจจัย ๗ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ ฌานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๕. ปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ ฌานะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๖. ปัจจัย ๗ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ ฌานะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๗. **ปัจจัย ๗** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
ฉานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๘. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ ฉานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๙. **ปัจจัย ๙** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ ฉานะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๐. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
ฉานะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๑. **ปัจจัย ๙** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ ฉานะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สถานมคฺคฆฏณา ๕

๓๒. **ปัจจัย ๗** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ ฉานะ
มคฺคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๓๓. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ ฉานะ มคฺคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๓๔. **ปัจจัย ๙** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ ฉานะ มคฺคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๓๕. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ ฉานะ
มคฺคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๓๖. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
ฌานะ มัคคะ อັถถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๗. **ปัจจัย ๙** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ ฌานะ มัคคะ อັถถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๘. **ปัจจัย ๑๐** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ ฌานะ มัคคะ สัมปยุตตะ อັถถิ อวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

๓๙. **ปัจจัย ๙** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
ฌานะ มัคคะ วิปยุตตะ อັถถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๐. **ปัจจัย ๑๐** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ ฌานะ มัคคะ วิปยุตตะ อັถถิ อวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

สตอาหารมัญญา ๙

๔๑. **ปัจจัย ๖** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ อาหาระ
อັถถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๔๒. **ปัจจัย ๗** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อาหาระ อັถถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๔๓. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อาหาระ สัมปยุตตะ อັถถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๔๔. **ปัจจัย ๗** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อาหาระ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๔๕. **ปัจจัย ๗** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปาเก
อาหาระ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๖. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปาเก อาหาระ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๗. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปาเก อาหาระ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๘. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปาเก
อาหาระ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๙. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปาเก อาหาระ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สาธิปติมคคณภูนา ๖

๕๐. **ปัจจัย ๗** คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อาหาระ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๕๑. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อาหาระ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๕๒. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อาหาระ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๕๓. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปาเก อาหาระ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕๔. ปัจจัย ๑๐ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ อัญญ-
มัญญะ นิสสยะ วิปากะ อาหาระ สัมปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

๕๕. ปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อาหาระ วิปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สาธิปติอาหารมฏนา ๖

๕๖. ปัจจัย ๗ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
มคคะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๕๗. ปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ อัญญ-
มัญญะ นิสสยะ มคคะ สัมปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๕๘. ปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
มคคะ วิปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๕๙. ปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ มคคะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖๐. ปัจจัย ๑๐ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ อัญญ-
มัญญะ นิสสยะ วิปากะ มคคะ สัมปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

๖๑. ปัจจัย ๙ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ มคคะ วิปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สเหตุมัคคฆฏนา ๕

๖๒. **ปัจจัย ๗** คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

๖๓. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๖๔. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๖๕. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๖๖. **ปัจจัย ๘** คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖๗. **ปัจจัย ๕** คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖๘. **ปัจจัย ๑๐** คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖๙. **ปัจจัย ๕** คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๗๐. **ปัจจัย ๑๐** คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สหตฺตอริปติมคฺคณฺฏนา ๖

๗๑. ปัจจัย ๔ คือ อินทริยะ เหตุ อริปติ สหชาตະ
นิสสยะ มคฺคະ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

๗๒. ปัจจัย ๑๐ คือ อินทริยะ เหตุ อริปติ สหชาตະ
อัญญมัญญุ ๓ นิสสยะ มคฺคະ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๗๓. ปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ เหตุ อริปติ สหชาตະ
นิสสยะ มคฺคະ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๗๔. ปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ เหตุ อริปติ สหชาตະ
นิสสยะ วิปากะ มคฺคະ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๗๕. ปัจจัย ๑๑ คือ อินทริยะ เหตุ อริปติ สหชาตະ
อัญญมัญญุ ๓ นิสสยะ วิปากะ มคฺคະ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

๗๖. ปัจจัย ๑๐ คือ อินทริยะ เหตุ อริปติ สหชาตະ
นิสสยะ วิปากะ มคฺคະ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๗. ฌานมูลกันย

ฌานสภาคะ ๑๐

[๖๕๖] เพราะฌานปัจจัย ในสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอัญญ-
มัญญุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยะปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี
๑ วาระ ในอินทริยะปัจจัย มี ๗ วาระ ในมคฺคปัจจัย มี ๗ วาระ ใน

ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอัติ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

ฉานฆฏณา ๓๖

สามัญญฆฏณา ๕

[๖๕๗] ๑. ปัจจย ๕ คือ ฉานะ สหชาตะ นิสสยะ อัติ อวิกต-
ปัจจย มี ๓ วาระ.

๒. ปัจจย ๖ คือ ฉานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อัติ อวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

๓. ปัจจย ๗ คือ ฉานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
สมปยุตตะ อัติ อวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

๔. ปัจจย ๗ คือ ฉานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปยุตตะ อัติ อวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

๕. ปัจจย ๗ คือ ฉานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อัติ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๖. ปัจจย ๗ คือ ฉานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อัติ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๗. ปัจจย ๘ คือ ฉานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ สัมปยุตตะ อัติ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๘. ปัจจย ๗ คือ ฉานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อัติ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๕. **ปัจจย ๘** คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

สตินทริยฆฏณา ๕

๑๐. **ปัจจย ๖** คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
อตฺถิ อวิกตปัจจย มี ๗ วาระ.

๑๑. **ปัจจย ๗** คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

๑๒. **ปัจจย ๘** คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

๑๓. **ปัจจย ๗** คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

๑๔. **ปัจจย ๗** คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๑๕. **ปัจจย ๘** คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๑๖. **ปัจจย ๕** คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๑๗. **ปัจจย ๘** คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๑๘. ปัจจัย ๖ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สมัคคมภูนา ๕

๑๙. ปัจจัย ๖ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ มัคคะ อตฺถิ
อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๐. ปัจจัย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๑. ปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๒. ปัจจัย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ มัคคะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๓. ปัจจัย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๔. ปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๕. ปัจจัย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๖. ปัจจัย ๕ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๗. ปัจจัย ๕ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สตินทริยมัคคฆฏนา ๕

๒๘. ปัจจัย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๙. ปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๓๐. ปัจจัย ๙ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๓๑. ปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๓๒. ปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๓. ปัจจัย ๕ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๔. ปัจจัย ๑๐ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๕. ปัจจัย ๕ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๖. **ปัจจัย ๑๐** คือ ฆานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ อตติ อวิตตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๘. มัคคมูลกนัย

มัคคสภาคะ ๑๓

[๖๕๘] เพราะมัคคปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ... ในอธิปติปัจจัย
มี ๗ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนิสสยะปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยะปัจจัย
มี ๗ วาระ ในฆานปัจจัย มี ๗ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
สัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัตติ
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิตตปัจจัย มี ๗ วาระ.

มัคคขมภูนา ๕๗

สามัญญขมภูนา ๘

[๖๕๙] ๑. **ปัจจัย ๕** คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ อตติ
อวิตตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒. **ปัจจัย ๖** คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อตติ อวิตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓. **ปัจจัย ๗** คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
สัมปยุตตะ อตติ อวิตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๔. ปัจจัย ๖ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปยุตตะ
อัติถิ อวิกตปัจจัจย มี ๓ วาระ.
๕. ปัจจัย ๖ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อัติถิ อวิกตปัจจัจย มี ๑ วาระ.
๖. ปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อัติถิ อวิกตปัจจัจย มี ๑ วาระ.
๗. ปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ สัมปยุตตะ อัติถิ อวิกตปัจจัจย มี ๑ วาระ.
๘. ปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อัติถิ อวิกตปัจจัจย มี ๑ วาระ.
๙. ปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ วิปยุตตะ อัติถิ อวิกตปัจจัจย มี ๑ วาระ.

สตินทริยฆฏณา ๕

๑๐. ปัจจัย ๖ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
อัติถิ อวิกตปัจจัจย มี ๗ วาระ.
๑๑. ปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ อัติถิ อวิกตปัจจัจย มี ๓ วาระ.
๑๒. ปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ สัมปยุตตะ อัติถิ อวิกตปัจจัจย มี ๓ วาระ.

๑๓. ปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๔. ปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๕. ปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๖. ปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๗. ปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๘. ปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สถานฆฏนา ๕

๑๙. ปัจจัย ๖ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ ฆฏนะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๐. ปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
ฆฏนะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๑. ปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
ฆฏนะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๒. ปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ ฆานะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๓. ปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
ฆานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๔. ปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ ฆานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๕. ปัจจัย ๕ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ ฆานะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๖. ปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
ฆานะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๗. ปัจจัย ๕ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ ฆานะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สตินทริยฆณา ๕

๒๘. ปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
ฆานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๙. ปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ ฆานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓๐. ปัจจัย ๕ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ ฆานะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓๑. **ปัจจัย ๘** คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
ฌานะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๓๒. **ปัจจัย ๘** คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปาเก
อินทริยะ ฌานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๓๓. **ปัจจัย ๕** คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปาเก อินทริยะ ฌานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๓๔. **ปัจจัย ๑๐** คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปาเก อินทริยะ ฌานะ สัมปยุตตะ. อตฺถิ อวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.
๓๕. **ปัจจัย ๕** คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปาเก
อินทริยะ ฌานะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๓๖. **ปัจจัย ๑๐** คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปาเก อินทริยะ ฌานะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

สาริปติอินทริยฆณา ๖

๓๗. **ปัจจัย ๗** คือ มัคคะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.
๓๘. **ปัจจัย ๕** คือ มัคคะ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓๕. **ปัจจัย ๘** คือ มัคคะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๔๐. **ปัจจัย ๘** คือ มัคคะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๔๑. **ปัจจัย ๑๐** คือ มัคคะ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๔๒. **ปัจจัย ๕** คือ มัคคะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สเหตุอินทริยภฏนา ๕

๔๓. **ปัจจัย ๗** คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.
๔๔. **ปัจจัย ๘** คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.
๔๕. **ปัจจัย ๕** คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.
๔๖. **ปัจจัย ๘** คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.
๔๗. **ปัจจัย ๘** คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๘. ปัจจัย ๕ คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๙. ปัจจัย ๑๐ คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑
วาระ.

๕๐. ปัจจัย ๕ คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕๑. ปัจจัย ๑๐ คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑
วาระ.

สเหตุอธิปติอินทริยภฏนา ๖

๕๒. ปัจจัย ๘ คือ มัคคะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

๕๓. ปัจจัย ๑๐ คือ มัคคะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ
อัญญมัญญะ นิสสยะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย
มี ๒ วาระ.

๕๔. ปัจจัย ๕ คือ มัคคะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๕๕. ปัจจัย ๕ คือ มัคคะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕๖. ปัจจัย ๑๑ คือ มัคคะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ
อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕๗. ปัจจัย ๑๐ คือ มัคคะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๕. สัมปยุตตมูลกนัย

สัมปยุตตสภาคะ ๑๓

[๖๖๐] เพราะสัมปยุตตปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอธิปติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
ในวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยะ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

สัมปยุตตมฏฺณา ๒

[๖๖๑] ๑. ปัจจัย ๖ คือ สัมปยุตตะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒. ปัจจัย ๗ คือ สัมปยุตตะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๐. วิปยุตตมุลกนัย

วิปยุตตสภาคะ ๑๗

[๖๖๒] เพราะวิปยุตตปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
อาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยะปัจจัย
มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยะปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในปัจจณาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓
วาระ ในฉานปัจจัย มี ๓ วาระ. ในมคฺคปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตฺถิ-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

วิปยุตตมฏฺฐนา ๑๓

ปกิณณกมฏฺฐนา ๕^๑

[๖๖๓] ๑. ปัจจัย ๓ คือ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย มี ๕
วาระ.

๒. ปัจจัย ๔ คือ วิปยุตตะ นิสสยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

๑. ม. ๑ ถึง ม. ๔ เป็นนิสสกมฏฺฐนา.

๓. **ปัจจัย ๕** คือ วิปยุตตะ อธิปติ นิสสยะ อັถถิ
อวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.
๔. **ปัจจัย ๕** คือ วิปยุตตะ นิสสยะ อินทริยะ อັถถิ
อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๕. **ปัจจัย ๔** คือ วิปยุตตะ ปิจฉาชาตะ อັถถิ อวิกต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ.
๖. **ปัจจัย ๕** คือ วิปยุตตะ นิสสยะ ปุเรชาตะ อັถถิ
อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๗. **ปัจจัย ๖** คือ วิปยุตตะ อารัมมณะ นิสสยะ
ปุเรชาตะ อັถถิ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๘. **ปัจจัย ๘** คือ วิปยุตตะ อารัมมณะ อธิปติ นิสสยะ
อุปนิสสยะ ปุเรชาตะ อັถถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๙. **ปัจจัย ๖** คือ วิปยุตตะ นิสสยะ ปุเรชาตะ
อินทริยะ อັถถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สหชาตมฏฺณา ๔

๑๐. **ปัจจัย ๕** คือ วิปยุตตะ สหชาตะ นิสสยะ อັถถิ
อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๑๑. **ปัจจัย ๖** คือ วิปยุตตะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อັถถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๒. ปัจจัย ๖ คือ วิปปยุตตะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อัติถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๓. ปัจจัย ๗ คือ วิปปยุตตะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อัติถิ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๑. อัติถิมูลกนัย

อัติถิสภาคะ ๑๘

[๖๖๔] เพราะอัติถิปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาร์มมณ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๘ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕
วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในอุปนนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉา-
ชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑
วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
ฉานปัจจัย มี ๗ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑๓
วาระ.

อรรถิหมฎนา ๒๕

ปฏิณณกมฎนา ๑๕^๐

- [๖๖๕] ๑. ปังจัย ๒ คือ อัตถิ อวิกตปังจัย มี ๑๓ วาระ.
๒. ปังจัย ๓ คือ อัตถิ นิสสยะ อวิกตปังจัย มี ๑๓ วาระ.
๓. ปังจัย ๓ คือ อัตถิ อธิปติ อวิกตปังจัย มี ๘ วาระ.
๔. ปังจัย ๔ คือ อัตถิ อธิปติ นิสสยะ อวิกตปังจัย มี ๘ วาระ.
๕. ปังจัย ๓ คือ อัตถิ อาหาระ อวิกตปังจัย มี ๗ วาระ.
๖. ปังจัย ๓ คือ อัตถิ อินทริยะะ อวิกตปังจัย มี ๗ วาระ.
๗. ปังจัย ๔ คือ อัตถิ นิสสยะ อินทริยะะ อวิกตปังจัย มี ๗ วาระ.
๘. ปังจัย ๓ คือ อัตถิ วิปပ္ยุตตะ อวิกตปังจัย มี ๕ วาระ.
๙. ปังจัย ๔ คือ อัตถิ นิสสยะ วิปပ္ยุตตะ อวิกตปังจัย มี ๕ วาระ.
๑๐. ปังจัย ๕ คือ อัตถิ อธิปติ นิสสยะ วิปပ္ยุตตะ อวิกตปังจัย มี ๔ วาระ.
๑๑. ปังจัย ๖ คือ อัตถิ อธิปติ นิสสยะ อินทริยะะ วิปပ္ยุตตะ อวิกตปังจัย มี ๓ วาระ.
๑๒. ปังจัย ๔ คือ อัตถิ ปังจายาตะ วิปပ္ยุตตะ อวิกตปังจัย มี ๓ วาระ.
๑. ฆ. ๑ ถึง ฆ. ๑๑ เป็นมิตสกกมฎนา.

๑๓. **ปัจจัย ๓** คือ อตถิ ปุเรชาตะ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๔. **ปัจจัย ๕** คือ อตถิ นิสสยะ ปุเรชาตะ วิปยุตตะ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๕. **ปัจจัย ๔** คือ อตถิ อารัมมณะ ปุเรชาตะ อวิกต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๖. **ปัจจัย ๖** คือ อตถิ อารัมมณะ นิสสยะ ปุเรชาตะ
วิปยุตตะ อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๗. **ปัจจัย ๖** คือ อตถิ อารัมมณะ อธิปติ อุนิสสยะ
ปุเรชาตะ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๘. **ปัจจัย ๘** คือ อตถิ อารัมมณะ อธิปติ นิสสยะ
อุนิสสยะ ปุเรชาตะ วิปยุตตะ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๙. **ปัจจัย ๖** คือ อตถิ นิสสยะ ปุเรชาตะ อินทริยะ
วิปยุตตะ อวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สหชาตมฏนา ๑๐

[๖๖๖] ๑. **ปัจจัย ๔** คือ อตถิ สหชาตะ นิสสยะ อวิกตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

๒. **ปัจจัย ๕** คือ อตถิ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓. ปัจจัย ๖ คือ อัตถิ สหชาตະ อัญญมัญญะ นิสสยะ
สัมปยุตตะ อวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ
๔. ปัจจัย ๕ คือ อัตถิ สหชาตະ นิสสยะ วิปยุตตะ
อวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.
๕. ปัจจัย ๖ คือ อัตถิ สหชาตະ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปยุตตะ อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๖. ปัจจัย ๕ คือ อัตถิ สหชาตະ นิสสยะ วิปากะ
อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๗. ปัจจัย ๖ คือ อัตถิ สหชาตະ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๘. ปัจจัย ๗ คือ อัตถิ สหชาตະ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ สัมปยุตตะ อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๙. ปัจจัย ๖ คือ อัตถิ สหชาตະ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.
๑๐. ปัจจัย ๗ คือ อัตถิ สหชาตະ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ วิปยุตตะ อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๒. นัตถิมูลกนัย

นัตถิสภาคะ ๖

[๖๖๗] เพราะนัตถิปัจจัย ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
สมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาเสวน-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

นัตติปกิณณกฏนา ๓

[๖๖๘] ๑. ปัจจัย ๕ คือ นัตติ อนันตระ สมันตระ อุปนิสสยะ
วิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒. ปัจจัย ๖ คือ นัตติ อนันตระ สมันตระ อุปนิสสยะ
อาเสวนะ วิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓. ปัจจัย ๖ คือ นัตติ อนันตระ สมันตระ อุปนิสสยะ
กัมมะ วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๓. วิคตมูลกนัย

วิคตสภาวะ ๖

[๖๖๘] เพราะวิคตปัจจัย ในอนันตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
สมันตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวน-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๓
วาระ.

วิคตปกิณณกมฺภฺนํ ๓

[๖๗๐] ๑. **ปัจจัย ๕** คือ วิคตะ อนันตระ สมนันตระ อุปนิสสยะ
นัตติปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒. **ปัจจัย ๖** คือ วิคตะ อนันตระ สมนันตระ อุปนิสสยะ
อาเสวนะ นัตติปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓. **ปัจจัย ๖** คือ วิคตะ อนันตระ สมนันตระ อุปนิสสยะ
กัมมะ นัตติปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๔. อวิคตมูลกนัย

อวิคตสภาคะ ๑๘

[๖๗๑] เพราะอวิคตปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาร์มมณ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอธิปัตติปัจจัย มี ๘ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕
วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑๓ วาระ ใน
อุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ นปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติ
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑
วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
ฉานปัจจัย มี ๗ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๑๓ วาระ.

อวิกตมกฏนา ๒๕

ปกิณณกมกฏนา ๑๕^๐

- [๖๗๒] ๑. ปัจจัย ๒ คือ อวิกตอะ อตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ.
๒. ปัจจัย ๓ คือ อวิกตอะ นิสสยะ อตฺถิปัจจัย มี ๑๓ วาระ.
๓. ปัจจัย ๓ คือ อวิกตอะ อธิปติ อตฺถิปัจจัย มี ๘ วาระ.
๔. ปัจจัย ๔ คือ อวิกตอะ อธิปติ นิสสยะ อตฺถิปัจจัย มี ๘ วาระ.
๕. ปัจจัย ๓ คือ อวิกตอะ อาหาระ อตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ.
๖. ปัจจัย ๓ คือ อวิกตอะ อินทริยะะ อตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ.
๗. ปัจจัย ๔ คือ อวิกตอะ นิสสยะ อินทริยะะ อตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ.
๘. ปัจจัย ๓ คือ อวิกตอะ วิปฺปยุตตะ อตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ.
๙. ปัจจัย ๔ คือ อวิกตอะ นิสสยะ วิปฺปยุตตะ อตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ.
๑๐. ปัจจัย ๕ คือ อวิกตอะ อธิปติ นิสสยะ วิปฺปยุตตะ อตฺถิปัจจัย มี ๔ วาระ.
๑๑. ปัจจัย ๕ คือ อวิกตอะ นิสสยะ อินทริยะะ วิปฺปยุตตะ อตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ.
๑. ข. ๑ ถึง ข. ๑๑ เป็นมิสสกมกฏนา.

๑๒. ปัจจัย ๔ คือ อวิกตะ ปังณาชตะ วิปยุตตะ อตติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๓. ปัจจัย ๓ คือ อวิกตะ ปุเรชตะ อตติปัจจัย มี ๓
วาระ.

๑๔. ปัจจัย ๕ คือ อวิกตะ นิสสยะ ปุเรชตะ วิปยุตตะ
อตติปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๕. ปัจจัย ๔ คือ อวิกตะ อารัมมณะ ปุเรชตะ อตติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๖. ปัจจัย ๖ คือ อวิกตะ อารัมมณะ นิสสยะ ปุเรชตะ
วิปยุตตะ อตติปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๗. ปัจจัย ๖ คือ อวิกตะ อารัมมณะ อธิปติ อุปนีสสยะ
ปุเรชตะ อตติปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๘. ปัจจัย ๘ คือ อวิกตะ อารัมมณะ อธิปติ นิสสยะ
อุปนีสสยะ ปุเรชตะ วิปยุตตะ อตติปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๙. ปัจจัย ๖ คือ อวิกตะ นิสสยะ ปุเรชตะ อินทริยะ
วิปยุตตะ อตติปัจจัย มี ๑ วาระ.

สหชาตมภูนา ๑๐

[๖๗๓] ๒๐. ปัจจัย ๔ คือ อวิกตะ สหชตะ นิสสยะ อตติ-
ปัจจัย มี ๕ วาระ.

๒๑. ปัจจัย ๕ คือ อวิกตะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๒. ปัจจัย ๖ คือ อวิกตะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ สัมปยุตตะ อตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๓. ปัจจัย ๕ คือ อวิกตะ สหชาตะ นิสสยะ วิปยุตตะ
อตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๔. ปัจจัย ๖ คือ อวิกตะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปยุตตะ อตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๕. ปัจจัย ๕ คือ อวิกตะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๖. ปัจจัย ๖ คือ อวิกตะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๗. ปัจจัย ๗ คือ อวิกตะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ สัมปยุตตะ อตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๘. ปัจจัย ๖ คือ อวิกตะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๙. ปัจจัย ๗ คือ อวิกตะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ.

การนับจำนวนวาระในปัญหาวาระอนุโลม จบ

อธิบายการนับวาระในอนุโลม

ในขณิกานัยแห่งปัญหาวาระ

เหตุมุกนัย

บัดนี้ เพื่อจะแสดงวิสังขารคามที่ได้ในปัญหาวาระนี้ ด้วยอำนาจการนับ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัส คำว่า เหตุยา สตุต ในเหตุปัจฉิม มี ๗ วาระ เป็นต้น บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า สตุต คือ มีวิสังขาร ๗ วาระอย่างนี้ คือ วิสังขาร ๓ วาระ คือ กุศลกับกุศล, อัปยาคตะกับกุศล, กุศลาพยาคตะกับกุศล. อกุศลมี ๓ วาระ เช่นเดียวกับกุศล, อัปยาคตะกับอัปยาคตะ มี ๑ วาระเท่านั้น.

สองบทว่า อารมมณ นว คือ ในอารัมมณปัจฉิม มีวิสังขาร ๘ วาระ ซึ่งแต่ละวาระมีบทต้น ๑ บท บทอวสาน ๑ บท. สองบทว่า อธิปัตยา ทส คือ ในอธิปัตติ มีวิสังขาร ๑๐ วาระ อย่างนี้คือ วิสังขาร ๔ วาระ อันมีกุศลเป็นมูล คือ กุศลเป็นปัจฉิมแก่กุศล โดยสหชาติปัจฉิม และอารัมมณปัจฉิม เป็นปัจฉิมแก่กุศลโดยอารัมมณปัจฉิมเท่านั้น เป็นปัจฉิมแก่อัปยาคตะโดยเป็นสหชาติปัจฉิม และโดยอารัมมณปัจฉิม เป็นปัจฉิมแก่กุศลาพยาคตะ โดยเป็นสหชาติปัจฉิมเท่านั้น. วิสังขาร ๓ ชื่อ ซึ่งมีอกุศลเป็นมูล คือ อกุศลเป็นปัจฉิมแก่กุศลโดยสหชาติปัจฉิมและอารัมมณปัจฉิม เป็นปัจฉิมแก่อัปยาคตะโดยสหชาติปัจฉิมเท่านั้น เป็นปัจฉิมแก่กุศลาพยาคตะโดยเป็นสหชาติปัจฉิมเท่านั้น (และ) วิสังขาร ๓ ชื่อ ซึ่งมีอัปยาคตะเป็นมูล คือ อัปยาคตะเป็นปัจฉิมแก่อัปยาคตะโดยสหชาติปัจฉิมและอารัมมณปัจฉิม เป็นปัจฉิมแก่กุศลโดยอารัมมณปัจฉิมเท่านั้น เป็นปัจฉิมแก่

อกุศลโดยอาร์มมณปัจจัยเหมือนกัน ก็ในอธิปัจจัยนี้ย่อมได้อาร์มมณ-
ธิปติ ๗ วาระ และสหชาติาธิปติ ๗ วาระเหมือนกัน.

สองบทว่า อนนฺตเร สุตฺต ได้แก่ในอนันตรปัจจัย มีวิสังขนา ๗
วาระ อย่างนี้ คือ วิสังขนา ๒ วาระ มีกุศลเป็นมูล วิสังขนา ๒ วาระ
มีอกุศลเป็นมูล วิสังขนา ๓ วาระ มีอภัยกตจะเป็นมูล. แม้ในสมนันตร-
ปัจจัย ก็มีวิสังขนา ๗ วาระเหล่านี้เหมือนกัน.

สองบทว่า สหชาติ นว ความว่าในสหชาติปัจจัย มีวิสังขนา
๕ วาระ อย่างนี้ คือ วิสังขนามีกุศลเป็นมูล ๓ วาระ มีอกุศลเป็นมูล ๓
วาระ มีอภัยกตเป็นมูล ๑ วาระ มีกุสลาพยากตเป็นมูล ๑ วาระ มี
อกุสลาพยากตเป็นมูลอีก ๑ วาระ.

สองบทว่า อณฺวมณเฑ ติณฺณิ ได้แก่ ในอัญญมัญญปัจจัย มี
วิสังขนา ๓ วาระ อย่างนี้ คือ กุศลกับกุศล ๑ วาระ อกุศลกับอกุศล ๑
วาระ อภัยกตกับอภัยกต ๑ วาระ.

สองบทว่า นิสฺสเย เทรส ความว่าในนิสสยปัจจัย มีวิสังขนา
๑๓ วาระ อย่างนี้ คือ วิสังขนามีกุศลเป็นมูล ๓ วาระ มีอกุศลเป็นมูล
๓ วาระ มีอภัยกตเป็นมูล ๓ วาระโดยสหชาติปัจจัยนั่นเอง. ก็ใน
วิสังขนามีอภัยกตเป็นมูลนี้ ย่อมได้ปุเรชาติปัจจัยด้วย จริงอยู่ อภัยกต
กับอภัยกตเป็นสหชาติกันก็ได้ เป็นปุเรชาติก็ได้. อภัยกตเป็น
ปัจจัยแก่กุศลโดยปุเรชาติเท่านั้น เป็นปัจจัยแก่อกุศลก็เหมือนกัน. กุสลา-
พยากต เป็นปัจจัยแก่กุศลโดยสหชาติและปุเรชาติ เป็นปัจจัยแก่
อภัยกตโดยสหชาติเท่านั้น. อกุสลาพยากต เป็นปัจจัยแก่อกุศลโดย

สหชาตะและปุเรชาตะ เป็นปัจฉัยแก่อัพยาตะ โดยเป็นสหชาตะอย่าง เดียว.

สองบทว่า อุนิสฺสเย นว ความว่า ในอุนิสฺสยปัจฉัย มี วิสัชนา ๘ วาระ ทุกวาระมีบทต้น ๑บท และอวสานบท๑. ในวิกังค์แห่ง ปัจฉัยเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงประเภทไว้ ๒๓ วาระ บรรดา วาระเหล่านั้น อารัมมณฺุปนิสฺสยปัจฉัย มี ๗ วาระ อนันตรูปสนิสฺสยปัจฉัย มี ๗ วาระ ปกตฺุปนิสฺสยปัจฉัย มี ๘ วาระ.

สองบทว่า ปุเรชาเต ตีณิ ความว่า ในปุเรชาตปัจฉัย มีวิสัชนา ๓ วาระ อย่างนี้ คือ อัพยาตะเป็นปัจฉัยแก่อัพยาตะ อัพยาตะเป็น ปัจฉัยแก่กุศล อัพยาตะเป็นปัจฉัยแก่อกุศล.

สองบทว่า ปจฺฉาชาเต ตีณิ ความว่า ในปัจฉาชาตปัจฉัย มี วิสัชนา ๓ วาระ อย่างนี้ คือ กุศลเป็นปัจฉัยแก่อัพยาตะ อกุศลเป็น ปัจฉัยแก่อัพยาตะ อัพยาตะเป็นปัจฉัยแก่อัพยาตะ.

สองบทว่า อาเสวเน ตีณิ คือ ในอาเสวณปัจฉัย มีวิสัชนา ๓ วาระ เหมือนกับอัญญมัญญุปัจฉัย.

สองบทว่า กมฺเม สตุตฺ คือ ในกัมมปัจฉัย มีวิสัชนา ๗ วาระ เหมือนเหตุปัจฉัย บรรดาวิสัชนา ๗ วาระเหล่านั้น นานักขณิกกัมมปัจฉัย มาในวิสัชนา ๒ วาระ ใน ๕ วาระ (ที่เหลือ) มาได้เฉพาะสหชาตปัจฉัย เท่านั้น.

สองบทว่า วิปาเก เอกํ ได้แก่ วิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ คือ อัพยาตะกับอัพยาตะ.

ใน อาหารปัจฉัย อินทริยปัจฉัย ฌานปัจฉัย และ มัคคปัจฉัย
มีวิสังขนาปัจฉัยละ ๗ วาระ เหมือนกับเหตุปัจฉัยนั่นเอง ก็ในอธิการนี้
อินทริยปัจฉัยมาแล้ว ด้วยอำนาจสหชาตะและปุเรชาตะ.

สองบทว่า สมပ္ยุตเต ติณิ ในสัมပ္ยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ได้แก่
ในสัมပ္ยุตตปัจฉัย มีวิสังขนา ๓ วาระ เช่นเดียวกับอัญญมัญญปัจฉัย.

สองบทว่า วิปฺยุตเต ปลูก ความว่า ในวิปฺยุตตปัจฉัย มี
วิสังขนา ๕ วาระ อย่างนี้ คือ วิสังขนาที่มีกุศลเป็นมูล ๑ วาระ มีอกุศล
เป็นมูล ๑ วาระ มีอภัยกตะเป็นมูล ๓ วาระ คือ อภัยกตะกับกุศล
และ อภัยกตะกับอกุศล เป็นปัจฉัยโดยสหชาตะและปัจฉาชาตะ อภัยก
ตะกับอภัยกตะ เป็นปัจฉัยโดยสหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ กุศล
กับอภัยกตะ และอกุศลกับอภัยกตะ เป็นปัจฉัยโดยวัตถุปุเรชาตะ.

สองบทว่า อตฺถิยา เทรส ความว่า ในอตฺถิปัจฉัย มีวิสังขนา ๑๓
วาระ อย่างนี้ คือ มีกุศลเป็นมูล ๓ วาระ คือ กุศลกับกุศลเป็นปัจฉัยโดย
สหชาตะ อภัยกตะกับกุศลเป็นปัจฉัยโดยสหชาตะและปัจฉาชาตะ กุศลา
ภัยกตะกับกุศลเป็นปัจฉัยโดยสหชาตะอย่างเดียว ที่มีอกุศลเป็นมูล ก็มี ๓
วาระเหมือนกัน แต่ อภัยกตะกับอภัยกตะ เป็นปัจฉัยโดยสหชาตะ ปุเร
ชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยปัจฉัย กุศลและอภัยกตะ และ
อกุศลกับอภัยกตะ เป็นปัจฉัยโดยวัตถุารัมมณปุเรชาตปัจฉัย กุศลและ
อภัยกตะ เป็นปัจฉัยแก่กุศลโดยสหชาตะและปุเรชาตะ อกุศลและ
อภัยกตะ นั้นนั่นเทียว เป็นปัจฉัยแก่อภัยกตะก็เหมือนกัน โดยสหชาตะ
ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริยปัจฉัย อกุศลและอภัยกตะ เป็นปัจฉัย
แก่อกุศลโดยสหชาตะ ปุเรชาตะ และ อกุศลและอภัยกตะ นั้นนั่นเทียว

เป็นปัจจัยแก่อพยาคะโดยสหชาติ ปัจฉาชาติ อาหาระ และอินทริย-
ปัจจัย.

ใน นัตถิปัจจัย และ วิคตปัจจัย มีวิชันนา ๗ วาระ เหมือน
อนันตรปัจจัย และสมนันตรปัจจัย. ในคำนี้ว่า อวิคเต เทรส คือ ใน
อวิคตปัจจัย มี ๑๓ วาระ เหมือนอตถิปัจจัย.

ในปัญหาวาระอนุโลมนี้ มีการกำหนดวิธีนับ ๗ อย่าง อย่างนี้คือ
วิชันนา ๑ วาระ ๓ วาระ ๕ วาระ ๗ วาระ ๙ วาระ ๑๐ วาระ ๑๓
วาระ. ในจำนวนวิชันนา ๗ อย่างเหล่านั้น วิชันนา ๑ วาระ มี ๑ ปัจจัย
เท่านั้น ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

วิชันนา ๓ วาระ มี ๕ ปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย
ปุเรชาติปัจจัย ปัจฉาชาติปัจจัย อาเสวนปัจจัย และสัมปยุตตปัจจัย.

วิชันนา ๕ วาระ มี ๑ ปัจจัยเท่านั้น ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย.

วิชันนา ๗ วาระ มี ๑๐ ปัจจัย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย อนันตร-
ปัจจัย สมนันตรปัจจัย กัมมปัจจัย อาหารปัจจัย อินทริยปัจจัย ฌาน-
ปัจจัย มัคคปัจจัย นัตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย.

วิชันนา ๙ วาระ มี ๓ ปัจจัย ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย
สหชาติปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย.

วิชันนา ๑๐ วาระ มี ๑ ปัจจัย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

วิชันนา ๑๓ วาระ มี ๓ ปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย อตถิ-
และอวิคตปัจจัย.

ฉะนั้น ผู้ศึกษากำหนดวาระทั้งหลายที่แสดงไว้ในปัจจัยนั้น ๆ ดัง
ได้ชี้แจงมานี้ ด้วยอำนาจแห่งจำนวนให้ดี แล้วพึงทราบจำนวนในการ

เทียบเคียงปัจจัยในทุกมูลและติกมูลเป็นต้น ด้วยอำนาจแห่งปัจจัยเหล่านั้น.

บัณฑิตไม่ควรประกอบปัจจัยที่เป็นวิสภาคะกัน หรือที่ขัดแย้งกันไว้ด้วยกัน. คืออย่างไร. คือ อธิปติที่เหลือเว้นวิมังสาธิปติ และในอาร์มมณปัจจัย อนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย อุปนิสสปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย ปัจฉาชาติปัจจัย กัมมปัจจัย อาเสวนปัจจัย อาหารปัจจัย ฌานปัจจัย นัตถิปัจจัย วิคตปัจจัย เป็นวิสภาคะแห่งเหตุปัจจัยก่อน. สหชาติปัจจัยเป็นต้น เป็นสภาคะแห่งเหตุปัจจัยนั้น. เพราะเหตุใด. เพราะมีสภาพเหมือนกัน. จริงอยู่ เหตุปัจจัยเป็นปัจจัยโดยเหตุ แก่กรรมเหล่าใด ก็เป็นสหชาติปัจจัยเป็นต้น แก่กรรมเหล่านั้นด้วย แต่หาเป็นอาร์มมณปัจจัยเป็นต้น แก่กรรมเหล่านั้นไม่ เหตุนั้นอาร์มมณปัจจัยเป็นต้น จึงชื่อว่า เป็นวิสภาคะแก่เหตุปัจจัยนั้น เพราะฉะนั้น เหตุปัจจัยนั้นจึงไม่ควรประกอบไว้กับอาร์มมณปัจจัยเป็นต้นเหล่านั้น หรือว่าไม่ควรประกอบอาร์มมณปัจจัยเป็นต้นเหล่านั้นไว้กับเหตุปัจจัยนั้น.

แม้ปุเรชาติปัจจัย ปัจฉาชาติปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อตถิปัจจัย นัตถิปัจจัย วิคตปัจจัย และอวิคตปัจจัย ก็ขัดแย้งกันและกัน จึงไม่ควรประกอบไว้ด้วยกันอีก. บรรดากรรมเหล่านั้น ผู้ศึกษาจะได้วาระเหล่าใดในการประกอบกับกรรมที่เข้ากันได้ เว้น กรรมที่เข้ากันไม่ได้เสีย เพื่อจะแสดงวาระเหล่านั้นโดยสังเขป พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า เหตุปุจฺจยา อธิปติยา จตุตตาริ เป็นต้น (ในเพราะเหตุปัจจัย อธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ).

บรรดาวาระเหล่านั้น เพราะการเทียบเคียงเหตุปัจจัยกับอธิปติปัจจัย

(เพราะเอาเหตุปัจจัยรวมกับอธิปัตติปัจจัย) ได้ ๗ วาระ ด้วยอำนาจแห่งปัจจัยที่น้อยกว่าก็จริง ถึงอย่างนั้น เพราะในบรรดาอธิปัตติทั้งหลาย วิมังสาธิปัตติเท่านั้นเป็นเหตุปัจจัย นอกนี้หาเป็นไม่ ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงเว้น ธรรมที่เป็นวิสภาคะ (เข้ากันไม่ได้) เสียแล้ว ตรัสว่า จตุตถาริ ด้วยอำนาจแห่งธรรมที่เป็นสภาคะกัน . วิสัชนา ๔ วาระเหล่านั้น ผู้ศึกษาพึงทราบอย่างนี้ คือ กุศลธรรมเป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย. คือ วิมังสาที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุต กุศลธรรมเป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย คือ วิมังสาธิปัตติที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่รูป^๔ ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน, กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมและอภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย คือ วิมังสาธิปัตติที่เป็นกุศล เป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตและรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน, อภัยกตธรรมเป็นปัจจัยแก่อภัยกตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย ด้วยอำนาจของอธิปัตติปัจจัย คือ วิมังสาธิปัตติที่เป็นวิปាកาพยากตะ และกิริยาพยากตะ เป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตและรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน. ก็ในที่นี้พึงถือเอาวิปាកาพยากตะจากโลกุตตธรรมเท่านั้น ส่วนอารัมมณปัจจัยและอนันตรปัจจัยเป็นต้น ท่านไม่ประกอบไว้ เพราะเป็นวิสภาคะกัน ผู้ศึกษาครั้นทราบวาระที่มีได้และไม่ได้ในปัจจัยทั้งหมดโดยอุบายนี้แล้ว พึงอธิบายวาระด้วยอำนาจที่มีได้.

สองบทว่า สหชาเต สตุต ความว่า ในสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ที่ได้แล้วในเหตุปัจจัย สองบทว่า อญฺญมญฺเณ ติณิ ได้แก่ ในอญฺญมญฺเณปัจจัย มี ๓ วาระ คือ วิสัชนาที่ได้ในสุทธิกอญฺญมญฺเณปัจจัย (อญฺญ-

มัณฺญูปัจฉัยล้วน) นั่นเอง. สองบทว่า **นิสฺสเย สตุต** ได้แก่ ในนิสฺสย-
ปัจฉัย มี ๗ วาระ คือ วิสัชนาที่ได้ในเหตุปัจฉัย. สองบทว่า **วิปาก**
เอก คือ ๑ วาระ ที่ได้ในวิปากปัจฉัยล้วน ๆ. คำว่า **อินฺทริยมกุเฏสุ**
จตุตฺตาริ ในอินฺทริยปัจฉัยและมคฺคปัจฉัย มี ๔ วาระ มีนัยคังทีกกล่าวแล้ว
ในหนหลังนั่นเอง. สองบทว่า **สมฺปยุตฺเต ติณิ** ได้แก่ ในสมฺปยุตต-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ คือ วิสัชนาที่ได้ในสุทฺธิกสมฺปยุตตปัจฉัยนั่นเอง. สอง
บทว่า **วิปฺปยุตฺเต ติณิ** ได้แก่ ในวิปฺปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ผู้ศึกษา
พึงทราบวิสัชนาที่ยกเอารูป มีกุศลจิตเป็นต้น เป็นสมุฏฺฐานขึ้นเป็นปัจฉัย-
ยุบมัน. สองบทว่า **อตุตฺถิวิคเตสุ สตุต** ในอตุตฺถิปัจฉัยและอวิคตปัจฉัย
มี ๗ วาระ คือ วิสัชนาที่ได้ในเหตุปัจฉัยนั่นเอง ด้วยประการดังพรรณนา
มาแล้วนี้.

เหตุปัจฉัย ได้การประกอบอธิบายร่วมกับปัจฉัยสิบเอ็ด เมื่อธิปติ-
ปัจฉัยเป็นต้นเหล่าใด พระผู้มีพระภาคเจ้าครั้งทรงแสดงวิธีนับในทุมูลกนฺย
ด้วยอำนาจแห่งปัจฉัยเหล่านั้นแล้ว บัดนี้ เพื่อจะทรงแสดงวิธีนับใน
ติมูลกนฺยเป็นต้น จึงทรงตั้งข้อกำหนดครั้นว่า **เหตุสหชาตนิสฺสยอตุตฺถิ**
อวิคตนฺติ สตุต ในเพราะปัจฉัย ๕ คือ เหตุ สหชาตะ นิสฺสยะ อตุตฺถิ
และอวิคตปัจฉัย มี ๗ วาระ เป็นต้นด้วยประการฉะนี้.

แต่ในคัมภีร์ทั้งหลาย พระอาจารย์เขียนชื่อปัจฉัยมีอีกกระตกไป
อย่างนี้ คือ **นิสฺส อุปนิสฺส อธิปาทิ** คำนั้นท่านเขียนด้วยอำนาจลึ้มใส่ใจ
เพราะฉะนั้น ในฐานะเช่นนั้นจึงควรเติมบาลีเสียให้ทราบ ก็ข้อกำหนดที่
ท่านตั้งไว้นั้นย่อมแสดงถึงอรรถนี้ว่า เหตุปัจฉัยนี้ย่อมได้วิสัชนา ๗ วาระ
ที่ได้ในวิภังค์ของตนเท่านั้น เพราะรวมเข้ากับปัจฉัย ๔ มีสหชาตปัจฉัย

เป็นต้น. ก็ถ้าหากรวมอัญญมัญญปัจจัยลงในอธิการนี้ ย่อมได้วิสัยนา ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย, ถ้ารวมสัมปยุตปัจจัยเข้าด้วยกันก็คงได้วิสัยนา ๓ วาระ เหล่านี้เอง. ในเหตุวิปยุตตทูกะ ถ้ารวมวิปยุตตปัจจัยเข้าไปด้วยกันก็ได้วิสัยนา ๓ วาระ. ถ้ารวมวิปากปัจจัยด้วย ย่อมได้วิสัยนาวาระ เดียวเท่านั้น เพราะเทียบเคียงปัจจัยทั้งหมดที่เป็นสภาวะกับวิปาก. ก็ถ้ารวมอินทริยปัจจัยและมัคคปัจจัยเข้าไปในที่นี้ด้วย ย่อมได้วิสัยนา ๔ วาระ ที่ได้ในทมูลกนัย กับด้วยอินทริยะและมัคคปัจจัยเหล่านั้น.

ถ้ารวมอัญญมัญญปัจจัยกับปัจจัยทั้งสองนั้น ให้นำวิสัยนาออกเสีย ๒ วาระ คือ กุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยาทตะ กุศลธรรม เป็นปัจจัย แก่กุศลธรรมและอัพยาทตะ ในบรรดาวิสัยนา ๔ วาระที่แสดงไว้ใน เหตุอธิปติทูกะ ย่อมได้วิสัยนา ๒ วาระที่เหลือ ถึงจะเพิ่มสัมปยุตตปัจจัย เข้าไปในที่นั้นอีก ก็คงได้วิสัยนา ๒ วาระเหล่านั้นเอง. ก็ถ้าเพิ่มวิปยุตตปัจจัยเข้าไป จะได้วิสัยนา ๒ วาระนอกจากนั้นด้วย ถ้าเพิ่มวิปากปัจจัยเข้าไปในปัจจัยเหล่านั้น ย่อมได้วิสัยนาวาระเดียวในทุกแห่ง. ก็เมื่อไม่ผนวกปัจจัยที่มีวิธีคำนวณได้น้อยกว่าเหตุอธิปติทูกะกับอธิปติปัจจัย ย่อมได้วิสัยนา ๔ วาระเท่านั้น. เมื่อผนวกเข้าไปด้วย ย่อมได้วิสัยนา ๒ วาระ และ ๑ วาระ ด้วยอำนาจแห่งปัจจัยเหล่านั้นแล. ผู้ศึกษาครั้นทราบ จำนวนที่ได้อยู่ในการประกอบรวมกันแห่งปัจจัยนั้น ๆ ดังพรรณนามานี้ แล้ว พึงขยายจำนวน (วิธีนับ) ในติมูลกนัยเป็นต้นต่อไป.

ก็บรรดาภมฺนาเหล่านี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ด้วยอำนาจเหตุปัจจัย อันมี ๘ ภมฺนาโดยสามัญ ภมฺนา ๔ ภมฺนาก่อนภมฺนาทั้งปวงเป็น อวิปากภมฺนาเท่านั้น (คือ ยังไม่มีวิปากปัจจัยที่ร่วมด้วย) แต่ในตอน

วิชันนอภัยกตะกัฒอภัยกตะ ย่อมไค้วิบกเหตุในทึนนี้ค้ด้วย. ฃฎนาค ๕ ฃฎนาคอจกนึนค้ค้ไค้ด้วยอานาจเหตุทึนเป็นวิบก. วิบกทึนเป็นสหชาคะ และรูปทึนเป็นสหชาคะกัฒวิบกทึนทึนค้ด้วย. กัคค้ค้ไค้ในทึนนี้ค้ด้วย. บรรคาค ฃฎนาคเหล่านึน วิบก และรูปทึนมีวิบกนึนเป็นสมฎฐาน ย่อมไค้ใน ฃฎนาคทึน ๑.

วิบกและวัตค้รูปในปฏิสนธิกาลไค้ใน ฃฎนาคทึน ๒.

ใน ฃฎนาคทึน ๓ ไค้เฉพาะอรูปชรรคมออย่างค้เดียว.

ฃฎนาคทึน ๔ ไค้เฉพาะรูปทึนมีวิบกจิตเป็นสมฎฐานออย่างค้เดียว.

ฃฎนาคทึน ๕ ไค้เฉพาะวัตค้รูปเท่านั้น.

ฃฎนาค ๑๕ ค้จกนึน กัฒอจกนึนกับอินทริย ค้ค้ไค้ด้วยอานาจ อโมเหตุ. ในบรรคาค ฃฎนาค ๑๕ เหล่านึน พวกแรกมี ๕ ฃฎนาคไม่มี อธิบค้. พวกหลังมี ๖ ฃฎนาคมีอธิบค้. แม้ในบรรคาค ฃฎนาคทึนไม่มีอธิบค้ ๔ ฃฎนาคแรก ในทึนทึนทึนค้ค้ไค้ด้วยอโมเหตุเหมือนกันค้หมดค้โดยสามัญ. ๕ ฃฎนาคหลังค้ค้ไค้ด้วยอานาจอโมเหตุทึนเป็นวิบก.

บรรคาค ฃฎนาคทึนไม่มีอธิบค้เหล่านึน ฃฎนาคแรก ทรงค้ค้ไค้ใน เหตุอธิบค้ทึนในค้หลังว่า มี ๔ วาระ.

ใน ฃฎนาคทึน ๒ ขาค้รูปทึนมีจิตเป็นสมฎฐาน.

ใน ฃฎนาคทึน ๓ ไม่มีวัตค้รูป.

ใน ฃฎนาคทึน ๔ ไค้กัคค้ชรรคมเป็นปัจจยแก้จิตชรูป อภัยกตะ ย่อมไค้รูปทึนมีอภัยกตะเป็นสมฎฐานเท่านั้น (จิตชรูปและปฏิสนธิ- กัฒมชรูป).

ฃฎนาคทึน ๕ ทึนประกอบด้วยวิบก นอกจากนึนมีนัคค้ค้กล่าวค้แล้ว

ในหนหลัง. บรรดาขณที่มีอธิบดี ๓ ขณข้างต้น ตรัสไว้ด้วยอำนาจแห่งเหตุทั้งที่เป็นวิบากและไม่เป็นวิบากโดยสามัญ.

บรรดาขณเหล่านั้น ใน ขณที่ ๑ มี ๔ วาระ มีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล.

ใน ขณที่ ๒ ไม่มีรูป.

ใน ขณที่ ๓ ไม่มีรูป. ๓ ขณนอกจากนั้นตรัสไว้ด้วยอำนาจแห่งเหตุฝ่ายวิบาก.

บรรดาขณเหล่านั้น ขณที่ ๑ ได้ทั้งรูปและนาม.

ขณที่ ๒ ได้แต่นามเท่านั้น.

ขณที่ ๓ ได้เฉพาะรูปแล.

ผู้ศึกษา ครั้นทราบวิธีคำนวณที่ได้ในการประกอบรวมแห่งปัจจัยนั้น ๆ ดังพรรณนามาแล้ว พึงขยายวิธีคำนวณในติมูลกนัยเป็นต้นต่อไป.

เหตุมูลกนัย จบ

อาร์มมณมูลกนัย

พึงทราบวินิจฉัย ในขณที่มีอาร์มมณเป็นมูล ต่อไป. ปัจจัย ๗ มีอธิบดีปัจจัยเป็นต้น เป็นสภาวะกับอาร์มมณปัจจัย ที่เหลือ ๑๖ ปัจจัย เป็นวิสภาวะ เพราะฉะนั้น อย่าประกอบปัจจัย ๑๖ เหล่านั้น (กับอาร์มมณปัจจัย) ประกอบเฉพาะ ๗ ปัจจัยเท่านั้น. บรรดาขณเหล่านั้น สองบทว่า อธิปัตยา สตุต ความว่า ในอธิบดีปัจจัย มีวิสันหา ๗ วาระ คือ

วิสัยนา ๓ วาระ ที่มีกุศลเป็นมูลอย่างนี้ คือ กุศลธรรมเป็นปัจจัยแก่ กุศลธรรม ๑ แก่อกุศลธรรม ๑ แก่อภัยกตธรรม ๑, วิสัยนา ๑ วาระ มีอกุศลเป็นมูล, วิสัยนา ๓ วาระมีอภัยกตะเป็นมูล. สองบทว่า **นิสฺสย ติณิ** คือ วิสัยนา ๓ วาระ มีอภัยกตะเป็นมูลด้วยอำนาจแห่งวัตถุตนเอง. สองบทว่า **อุปนิสฺสย สตุต** เหมือนที่กล่าวไว้ในหนหลัง. สองบทว่า **ปุเรชาติ ติณิ** คือ วิสัยนา ๓ วาระ ที่มีอภัยกตะเป็นมูลด้วยอำนาจ วัตถุและอารมณ์. สองบทว่า **วิปฺปยุตฺเต ติณิ** คือ วิสัยนา ๓ วาระ ที่มี อภัยกตะเป็นมูลด้วยอำนาจวัตถุอย่างเดียว. สองบทว่า **อตุถิวิกเตสุ ติณิ** คือ วิสัยนา ๓ วาระ ที่มีอภัยกตะเป็นมูลด้วยอำนาจวัตถุที่เป็นอารมณ์. เหมือนอย่างในเหตุมูลกนัย ท่านตั้งขณนาไว้เพื่อแสดงข้อกำหนด ฉันทใด แม้ในอารัมมณมูลกนัยเป็นต้น ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน.

บรรดาขณนาเหล่านั้น ในขณนา ๕ ที่ท่านตั้งไว้ในอารัมมณมูลก-
นัยนี้ก่อน บรรดาขณนาเหล่านั้น

ขณนาที่ ๑ มี ธิบติด้วยอำนาจอารัมมณชาติปัจจัย บรรดาบท
เหล่านั้น บทว่า **สตุต** คือ วิสัยนาที่ได้ในอารัมมณชาติทุกะนั่นเอง.

ขณนาที่ ๒ ไม่มีอธิบติ. บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **ติณิ** คือ
วิสัยนาที่อภัยกตะเป็นมูล ด้วยอำนาจแห่งวัตถุและอารมณ์หรืออารมณ์
อย่างเดียว.

ขณนาที่ ๓ ประกอบในนิสสยปัจจัย. บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า
ติณิ คือ มีอภัยกตะเป็นมูลด้วยอำนาจวัตถุ.

ขณนาที่ ๔ และ **ขณนาที่ ๕** มีอธิบติ ในสองข้อนั้น บทว่า
เอกิ ในขณนาที่ ๔ ได้แก่อกุศลที่มีอภัยกตะเป็นมูล ด้วยอำนาจวัตถุ

และอารมณ์หรือด้วยอำนาจอารมณ์. บทว่า เอก ในขณนาที่ ๕ ได้แก่ อกุศลที่มีอภัยกตจะเป็นมูลโดยเป็นนิสสยปัจจัย.

ผู้ศึกษาพึงทราบวิธีนับในติมูลกนัยเป็นต้น ด้วยอำนาจปัจจัยที่ได้ อยู่ในอริการนี้ ดังพรรณนามาแล้ว. แม้ในนัยที่มีอริปติปัจจัยเป็นมูล ก็เหมือนกัน. แต่สำหรับข้าพเจ้าจะไม่ขอกล่าวอธิบายอย่างพิสดาร ด้วย อำนาจอารัมมณะ อินทรีย์ และวิปากปัจจัย จะกล่าวเฉพาะที่สมควรกล่าว ในที่นั้น ๆ เท่านั้น.

อริปติมูลกนัย

พึงทราบวินิจฉัย ใน อริปติมูลกนัย ต่อไป. สองบทว่า สหชาต สตุต ในสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ได้วิสังขนา ๗ วาระ คือ วิสังขนา ๓ วาระ มีกุศลเป็นมูลด้วยอำนาจสหชาตอริปติปัจจัย วิสังขนา ๓ วาระ มีอกุศลเป็นมูล, วิสังขนาอีก ๑ วาระ มีอภัยกตเป็นมูล. ก็อารัมมณอริปติ-ปัจจัยย่อมไม่ได้สหชาตปัจจัย และสหชาตปัจจัยก็ย่อมไม่ได้อารัมมณาอริปติ-ปัจจัย. สองบทว่า อญฺญมญฺเญ ติณิ ในอญฺญมญฺญุปัจจัย มี ๓ วาระ คือ มีวิสังขนา ๓ วาระ ด้วยอำนาจสหชาตอริปติปัจจัยเท่านั้น. สองบทว่า นิสฺสย อฏฺฐ ในนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ คือ มีกุศลเป็นมูล ๓ วาระ. มีอกุศลเป็นมูล ๓ วาระ, มีอภัยกตเป็นมูล ๒ วาระ. จริงอยู่ อริปติ ที่เป็นอภัยกต ย่อมเป็นที่อาศัยแห่งอภัยกตธรรม โดยเป็นสหชาตปัจจัย และอารัมมณปัจจัย เป็นที่อาศัยแห่งอกุศล โดยเป็นอารัมมณปัจจัยอย่าง เดียว แต่ไม่เป็นที่อาศัยแห่งกุศลธรรมโดยประการทั้งสอง วิสังขนาที่มี

อภัยกตเป็นมูลมี ๒ วาระเท่านั้น รวมเป็นวิสัย ๘ วาระ ด้วยอธิบาย
มานี้.

วิสัย ๗ วาระ ในอุปนิสัยปัจจัยเหมือนกับอารัมมปัจจัยนั่นเอง.
สองบทว่า **ปุเรชาติ เอก** ในปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ อภัยกตาคิริบตี
เป็นปัจจัยแก่กุศล ด้วยอำนาจอารมณ์. สองบทว่า **วิปาก เอก** ใน
วิปากปัจจัย มี วาระ คือ โลกุตตรอภัยกตากับอภัยกต. วิสัย
๗ วาระ ในอาหารปัจจัยเป็นต้น ได้แล้วในเอกมูลกนัยในหนหลังนั่นเอง.
สองบทว่า **วิปยุตเต จตุตารี** ในวิปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ คือ
อภัยกตกับกุศล, อภัยกตกับอกุศล, อภัยกตกับอภัยกต, และ
กุศลกับอภัยกต. วิสัย ๘ วาระในอติปัจจัยและอวิตปัจจัยเช่นเดียวกับ
อุปนิสัยปัจจัยนั่นเอง.

ก็ในอธิการนี้ ฎณาทั้งหลายท่านไม่ประกอบกับอารัมมปัจจัย
เป็นต้น ตามลำดับ ประกอบกับอติปัจจัยและอวิตปัจจัยก่อน. ถามว่า
เพราะเหตุไร? ตอบว่า เพราะรวมอธิบตีทั้งสองปัจจัย ไว้ด้วยกัน.

บรรดาฎณาเหล่านั้น **ในฎณาดัน** ได้วัตถุที่เป็นอารมณ์ (วัตถุ-
อารมณ์) ด้วยอำนาจของอารัมมณาริบัติปัจจัย.

ในฎณาที่ ๒ ได้วัตถุอย่างเดียว สำหรับบุคคลผู้ยินดีอย่างหนัก
ด้วยอำนาจเป็นที่อาศัย (สำหรับบุคคลผู้ทำให้หนักด้วยอำนาจเป็นที่อาศัย
แล้วยินดีอยู่).

ในฎณาที่ ๓ ได้ธรรมมีกุศลเป็นต้น เป็นปัจจัยแก่รูปทั้งหลาย
ด้วยอำนาจของสหชาติปฏิบัติปัจจัย. ได้วัตถุเป็นปัจจัยแก่กุศล ด้วย
อำนาจของอารัมมณาริบัติปัจจัย.

ภพนา ๓ ข้อ นอกจากนั้นตรัสไว้ด้วยอำนาจอรัมมณาธิปัตติปัจจัย.
บรรดาภพนาเหล่านั้น วิสัชนา ๗ วาระ **ในภพนาที่ ๑** ข้าพเจ้ากล่าวไว้
เรียบร้อยแล้วในหนหลัง.

บทว่า **เอก** **ในภพนาที่ ๒** คือ วัตถุที่เป็นอารมณ์ที่เกิดก่อนเป็น
ปัจจัยแก่อกุศล. **ในภพนาที่ ๓** วัตถุเท่านั้นเป็นปัจจัยแก่อกุศล.

ภพนา ๓ ข้อต่อจากนั้น ทัวไปแก่ธรรมทั้งที่เป็นวิบากและมีไช
วิบาก ตรัสไว้ด้วยอำนาจสหชาติธิปัตติปัจจัย. บรรดาภพนาเหล่านั้นใน
ภพนาที่ ๑ ได้ทั้งรูปและอรูป.

ภพนาที่ ๒ ได้เฉพาะอรูปอย่างเดียว.

ภพนาที่ ๓ ได้รูปเท่านั้น.

ภพนาที่ ๓ ข้อนอกจากนั้น ตรัสไว้ ด้วยอำนาจวิปากาธิปัตติปัจจัย.

แม้บรรดา ๓ ภพนา นั้น **ภพนาที่ ๑** ได้ทั้งรูปและอรูป.

ภพนาที่ ๒ ได้อรูป.

ภพนาที่ ๓ ได้เฉพาะรูปเท่านั้น.

ภพนา ๖ นอกจากนั้นประกอบด้วยอาหาระและอินทริยปัจจัย ตรัส
ไว้ด้วยอำนาจแห่งจิตตาธิปัตติปัจจัย. บรรดาภพนา ๖ **ภพนาเหล่านั้น** ไม่มี
วิปาก ๓ **ภพนา** มีวิปาก ๓ **ภพนา**. วิธีคำนวณในภพนาเหล่านั้นแจ่มแจ้ง
แล้วแล. **ภพนา ๖** **ภพนา** นอกจากนั้นตรัสไว้ด้วยอำนาจวิริยาธิปัตติ.

ถามว่า ก็เมื่อว่าตามลำดับอธิบดีแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าพึงตรัส
ภพนาด้วยอำนาจวิริยาธิปัตติไว้เป็นอันดับแรกมีไชหรือ (แต่) ทำไมพระ-
พุทธองค์จึงไม่ตรัสอย่างนั้น. **แก้วว่า** เพราะภพนาเหล่านั้นเหมือนกับ
ภพนาที่ตรัสไว้ด้วยอำนาจเหตุข้างหน้า. จริงอยู่ **ภพนาที่ตรัสไว้ด้วยอำนาจ**

เหตุข้างหน้าเกี่ยวเนื่องด้วยมรรค เพราะอโมหเหตุเป็นวิมังสาธิปติ และ เพราะวิมังสาธิปติเป็นตัวสัมมาทิฐิ. อนึ่ง แม้วิริยะก็จัดเป็นมรรค เพราะ เป็นสัมมาวายามะ และมิจฉวายามะ เพราะฉะนั้น ฃฎนาทั้งหลายพระ- ผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสหมุนเวียนไปกับวิริยะนั้นว่า เหมือนกันกับฃฎนา ที่ตรัสไว้ด้วยอำนาจแห่งเหตุข้างหน้า. วิธีคำนวณแม่ในฃฎนาเหล่านั้น แจ่มแจ้งแล้วแล.

อนันตร-สมนันตรมูลกนัย

บทว่า สตุต ๗ นฃฎนาที่มี อนันตรปัจจยและสมนันตรปัจจย เป็นมูล ความว่า มีวิสัชนา ๗ วาระอย่างนี้ คือ กุศลเป็นปัจจยแก่กุศล และแก่อัพยากตะ, อกุศลเป็นปัจจยแก่กุศลและแก่อัพยากตะ, อัพยาก- ตะเป็นปัจจยแก่กุศลแก่อกุศล และแก่อัพยากตะแม่ทั้ง ๓. สองบทว่า กมุเม เอกิ ในกัมมปัจจย มี ๑ วาระ คือ กุศลมัคคเจตนา เป็นปัจจย แก่วิปากาพยากตะของตน ก็ในปัจจยเหล่านั้นมีฃฎนา ๗ เท่านั้น ฃฎนา เหล่านั้น ประกอบตามลำดับวิสัชนาที่มีวาระมาก.

พึงทราบวินิจฉัยใน ฃฎนาที่มีสหชาติปัจจย อัญญมัญญปัจจย และ นิสสยปัจจยเป็นมูล ต่อไป. ปัจจยใด ๆ ที่ตรัสไว้ในทมูลกนัย ปัจจย นั้นเป็นสภาคะกับปัจจยที่อยู่ข้างต้น เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาครันทราบวิธี คำนวณในทมูลกนัยแล้ว พึงทราบวิธีคำนวณในฃฎนาทั้งหลายในที่ทุก แห่งด้วยอำนาจปัจจยที่คำนวณได้น้อยกว่าในบรรดาปัจจย ที่นำมาเชื่อม ข้างปลาย.

สหชาติมูลกนัย

บรรดาภฏานาเหล่านั้น ฆฏานาที่มี สหชาติปัจจัยเป็นมูล มี ๑๐
ภฏานา ในภฏานา ๑๐ นั้นที่เป็น อวิปากภฏานา มี ๕ ภฏานา เป็น สวิปาก-
ภฏานา มี ๕ ภฏานา.

ในสองอย่างนั้น ที่เป็น อวิปากภฏานา ก่อน ใน ฆฏานาที่ ๑ มี
วิสังขนา ๘ วาระอย่างนี้ คือ กุศลเป็นปัจจัยแก่กุศล, แก้อภัยกตตะและ
แก่อกุศลพยากตตะ, กุศลพยากตตะเป็นปัจจัยแก่อภัยกตตะ รวมเป็น ๔
วาระ. อกุศลเป็นปัจจัยแก่กุศล แก้อภัยกตตะ แก่อกุศลพยากตตะ,
อกุศลพยากตตะเป็นปัจจัยแก่อภัยกตตะ อภัยกตตะเป็นปัจจัยแก่อภัยกตตะ
เท่านั้น. บรรดาวิสังขนาเหล่านั้นในวิสังขนา ๘ วาระ มีกุศลและอกุศล
เป็นต้น ได้ทั้งรูป (นาม) และรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ในอภัยกตตะ
ได้วัตถุรูป. บรรดารูปทั้งหลาย วัตถุรูปเท่านั้นมิได้ในวิสังขนาฝ่ายอภัยกตตะ
ใน ฆฏานาที่ ๒.

บรรดาภฏานาแม้ทั้ง ๓ รูปเท่านั้นมิได้ในฆฏานาที่ ๓.

ใน ฆฏานาที่ ๔ ได้เฉพาะรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐานเท่านั้น.

ใน ฆฏานาที่ ๕ ได้รูปธรรมกับวัตถุรูปในปฏิสนธิกาล.

ใน สวิปากภฏานา ใน ฆฏานาที่ ๑ ได้วิปากจิต และรูปที่มีวิปาก-
จิตเป็นสมุฏฐาน.

ฆฏานาที่ ๒ ได้วิปากและวัตถุรูป.

ฆฏานาที่ ๓ ได้วิปากอย่างเดียว.

ฆฏานาที่ ๔ ได้รูปที่มีวิปากจิตเป็นสมุฏฐานอย่างเดียว.

กฎหน้าที่ ๕ ได้เฉพาะวัตถุรูป.

อัญญมัญญมูลกนัย

ใน อัญญมัญญมูลกนัย มีกฎนา ๖ บรรดากฎนา ๖ เหล่านี้
๓ กฎนาแรกเป็นอวิปากกฎนา ๓ กฎนาท้ายเป็นสวิปากกฎนา วิธีคำนวณ
ในกฎนาเหล่านี้แจ่มแจ้งแล้ว.

นิสสยมูลกนัย

พึงทราบวินิจฉัยในนัยที่มี นิสสยปัจจัยเป็นมูล ต่อไป. คำว่า
นิสสยปัจจัย อารมมณ ตีติ เพราะนิสสยปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย
มี ๓ วาระ ผู้ศึกษาพึงทราบวิธาน ๓ วาระ ด้วยอำนาจแห่งกุศลเป็นต้น
ที่ยกวัตถุขึ้นเป็นอารมณเป็นไป (เป็นไปโดยเอาวัตถุเป็นอารมณ). สอง
บทว่า อุปนิสสย เอก์ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ คือ อุกุศลที่ยึด
วัตถุเป็นอารัมมณูปนิสสยเกิดขึ้น คำที่เหลือพึงทราบตามนี้ที่ข้าพเจ้ากล่าว
แล้วในทูกะมูลกนัยในหนหลัง.

ก็ในนิสสยปัจจัยนี้มีกฎนา ๒๐ กฎนา. บรรดากฎนาเหล่านี้ ๖
กฎนาข้างต้น ตรัสไว้ด้วยอำนาจสหชาตะและปุเรชาตะ. ๔ กฎนาออก
จากนั้น ตรัสด้วยอำนาจปุเรชาตะอย่างเดียว. ต่อไป ๑๐ กฎนา ตรัสด้วย
อำนาจสหชาตะอย่างเดียว.

ในบรรดากฎนาเหล่านี้ คำว่า เทรส ๑๓ ใน กฎนาที่ ๑ ได้แก่
วิธาน ๑๓ วาระ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้นั้นเทียว ในนิสสยปัจจัย-

วิภังค์. คำว่า **อฏฐ** ๘ ใน **ขณนาที่ ๒** ได้แก่วิชันนา ๘ วาระ คือ วิชันนา ๗ วาระ ด้วยอำนาจแห่งสหชาติธาธิปติปัจจย และ ๑ วาระ ที่ อกุศลกระทำวัตถุให้หนัก.

คำว่า **สตุต** ๗ วาระ ใน **ขณนาที่ ๓** คือ วิชันนา ๗ วาระ ที่ได้ แล้วในอินทริยปัจจยนั้นเทียว.

คำว่า **ปญจ** ๕ วาระ ใน **ขณนาที่ ๔** คือ วิชันนา ๕ วาระ ที่ได้ แล้วในวิปยุตตปัจจยนั้นเทียว.

คำว่า **จตุตธา** ๔ วาระ ใน **ขณนาที่ ๕** ได้แก่ วิชันนาที่มีกุศล เป็นต้น เป็นปัจจยแก่รูปที่มีจิตเป็นสมภูฐาน และวัตถุเป็นปัจจยแก่ อกุศล.

คำว่า **ตึถิ** ๓ วาระ ใน **ขณนาที่ ๖** คือ กุศล เป็นต้น เป็นปัจจย แก่รูปที่มีจิตเป็นสมภูฐาน.

ในบรรดาขณนา ๔ ขณนาด้วยสามารถแห่ง **ปุเรชาติปัจจย**. คำว่า **ตึถิ** ๓ วาระ ใน **ขณนาที่ ๑** วัตถุเป็นปัจจยแก่กุศล เป็นต้น และวัตถุ มีจักขุ เป็นต้น เป็นปัจจยแก่อัพยากตะ.

ใน **ขณนาที่ ๒** วัตถุเท่านั้น เป็นปัจจยแก่กุศล เป็นต้น.

ใน **ขณนาที่ ๓** คำว่า **เอกิ** คือ วัตถุเป็นปัจจยแก่กุศล.

ใน **ขณนาที่ ๔** วัตถุมีจักขุ เป็นต้น เป็นปัจจย แก่หมวด ๕ แห่ง วิญญาณจิต (คือ ทวิปัญญาวิญญาณ). ผู้ศึกษาพึงทราบโดยนัยที่ข้าพเจ้า จำแนกขณนา ๑๐ ออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ **สวิปากขณนา** และ **อวิปาก-ขณนา** ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจยแล้วกล่าวไว้ในสหชาติมูลกนัย.

อุปนิสสยมูลกนัย

พึงทราบวินิจฉัยในภฏานาที่มี อุปนิสสยปัจจยเป็นมูล ต่อไป. สอง
บทว่า อารัมมณ สตุต ในอารัมมณปัจจย มี ๗ วาระ คือ วิสัชนาที่ได้
ในอารัมมณอุปนิสสยปัจจย. คำว่า อธิปติยา สตุต ในอธิปติปัจจย มี ๗
วาระ ก็ได้แก่วาระเหล่านั้นเหมือนกัน. บรรดาอนันตรปัจจยและ
สมนันตรปัจจย วิสัชนาเหล่านั้นแหละได้ในอนันตรอุปนิสสยปัจจยด้วย.
สองบทว่า นิสสุย เอก ในนิสสยปัจจย มี ๑ วาระคือ วัตถุเป็นปัจจย
แก่อกุศล. สองบทว่า ปุเรชาต เอก ในปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ
ได้แก่ วัตถุหรืออารมณ์เป็นปัจจยแก่อกุศลนั้นนั่นเอง. สองบทว่า อาเส-
วเน ติณิ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ตรีสไว้ด้วยอำนาจอนันตรอุป-
นิสสยปัจจย. สองบทว่า กมฺเม เทว ในกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ตรีสไว้
ด้วยอำนาจปกคูปนิสสยปัจจย. แต่ว่า โลกุตตรกุศลเจตนา ย่อมเป็นแม่
อนันตรอุปนิสสยปัจจย. สองบทว่า วิปฺปยุตฺเต เอก ในวิปฺปยุตตปัจจย
มี ๑ วาระ ตรีสไว้ด้วยอำนาจอารัมมณอุปนิสสย. ในอตฺติปัจจยและอวิกต-
ปัจจยก็เหมือนกัน.

วิสัชนา ๗ วาระ ในนตฺติปัจจย และ วิกตปัจจย เหมือนกับ
อนันตรปัจจย.

ก็ภฏานาที่มี อุปนิสสยปัจจยเป็นมูล มี ๗ ภฏานา บรรดาภฏานา
เหล่านั้น ๓ ข้อข้างต้น ตรีสด้วยอำนาจอารัมมณอุปนิสสยปัจจย. ใน ๓
ภฏานานั้น ในภฏานาที่ ๑ บทว่า สตุต ๗ วาระ ความว่า มีวิสัชนา ๗
อย่างนี้ คือ กุศลเป็นปัจจยแก่อกุศลเป็นต้น อพยาคตะก็เหมือนกัน (รวม
เป็น ๖) อกุศลเป็นปัจจยแก่อกุศลอย่างเดียว.

บทว่า เอก ๑ วาระ ในกฎนาที่ ๒ ความว่า อพยากตะมีจักขุ
เป็นต้น เป็นปัจจัยแก่อกุศล.

ในกฎนาที่ ๓ ได้แก่ วัตถุเป็นปัจจัยแก่อกุศล. ๒ กฎนาต่อจาก
นั้น ตรัสไว้ด้วยอำนาจอนันตรูปนิสสยปัจจัย. การคำนวณในกฎนา
เหล่านั้นแจ่มแจ้งแล้ว.

ต่อจากนั้น อีก ๒ กฎนา ตรัสด้วยอำนาจอนันตรูปนิสสยปัจจัย
และปกตูปนิสสยปัจจัย. ใน ๒ กฎนานั้นโลกียกุศลและอกุศลเจตนา ท่าน
ถือเอาโดยความเป็นปัจจัยในกฎนาที่ ๑ ส่วนในกฎนาที่ ๒ ถือเอาแต่
โลกุตตรกุศลอย่างเดียว.

ปุเรชาตมูลกนัย

พึงทราบวินิจฉัยในกฎนาที่มีปุเรชาตปัจจัยเป็นมูล ต่อไป. สอง
บทว่า อารมมณ เตฉิ ในอารมมณปัจจัย มี ๓ วาระ คือ อพยากตะ
เป็นปัจจัยแก่อกุศลเป็นต้น. สองบทว่า อธิปติยา เอก ในอธิปติปัจจัย
มี ๑ วาระ คือ อพยากตะเป็นปัจจัยแก่อกุศล. ในกฎนาที่เหลือก็สั้นเดียว
กันนี้.

ก็ในนัยนี้มีกฎนา ๓ หมวด ในกฎนาเหล่านั้น กฎนาที่ ๑ ตรัส
ไว้ด้วยอำนาจวัตถุและอารมณ.

กฎนาที่ ๒ ตรัสไว้ด้วยอำนาจวัตถุ.

กฎนาที่ ๓ ตรัสด้วยอำนาจอารมณ.

กฎนาที่ ๔ ตรัสด้วยอำนาจเวลาที่วัตถุเป็นอารมณ.

กฎที่ ๕ ตรัสด้วยอำนาจอารัมภณชาติปัจฉิม.

กฎที่ ๖ ตรัสด้วยอำนาจแห่งเวลาที่วัตถุเป็นอารัมภณชาติ.

กฎที่ ๗ ตรัสด้วยอำนาจจักขุวัตถุเป็นต้น.

ปัจฉาชาตมูลกนัย

พึงทราบวินิจฉัยในกฎที่มีปัจฉาชาตปัจฉิมเป็นมูล ต่อไป. ปัจฉิม ๒๐ ย่อมประกอบไม่ได้ ประกอบได้เฉพาะ ๑ ปัจฉิมเท่านั้น ในนัยนี้มีกฎ ๑ เท่านั้นเอง กฎนั้นพึงทราบด้วยอำนาจกุศลเป็นต้นเป็นปัจฉิมแก่กาย. แม้ในนัยที่อาเสวนปัจฉิมเป็นมูลก็มีกฎ ๑ เหมือนกัน.

กัมมมูลกนัย

พึงทราบวินิจฉัยในกฎที่มีกัมมปัจฉิมเป็นมูล ต่อไป. สองบทว่า อนนฺตร เอกํ ในอนันตรปัจฉิม มี ๑ วาระ ท่านกล่าวไว้ด้วยอำนาจเจตนาในมรรค. ในคำว่า อญฺญมญฺเฐ ติณฺ ในอัญญมัญญปัจฉิม มี ๑ วาระ พึงถือเอาแม้วัตถุในปฏิสนธิกาลด้วย. สองบทว่า อุปนฺตสฺย เทว ในอุปนตสยปัจฉิม มี ๒ วาระ คือ วาระ ๒ ที่กล่าวไว้ในหนหลังด้วยอำนาจอนันตรูปนตสยปัจฉิมและปกตูปนตสยปัจฉิม. แม้กฎที่เหลือพึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในหนหลังดังนี้แล. ก็ในนัยนี้มีกฎ ๑๑ หมวด บรรดากฎเหล่านี้ ๒ กฎแรกตรัสด้วยอำนาจนักษณิกกัมมปัจฉิม โดยแบ่งเป็นปกตูปนตสยและอนันตรูปนตสย นอกจาก

นั้นอีก ๔ ฅฏนา ตรีศด้วยอำนาจเอกกณิกกัมมปัจจัยจากธรรมทั้งที่เป็น สวิปากและอวิปาก. ในฅฏนา ๔ ชื่อเหล่านั้น.

ฅฏนาที่ ๑ ได้จิตตชรูปพร้อมกันอรูป.

ฅฏนาที่ ๒ ได้วัตถุพร้อมกันอรูป.

ฅฏนาที่ ๓ ได้เฉพาะอรูป อย่างเดียว.

ฅฏนาที่ ๔ ได้เฉพาะจิตตชรูป ส่วนกภูตตารูป ได้ในปฏิสนธิ-
กาล.

ฅฏนา ๕ ฅฏนาอื่นจากนั้น เป็น สวิปากะ มีนัยอันข้าพเจ้าได้
กล่าวไว้แล้วในหนหลังแล.

วิปากมูลกนัย

ฅฏนา ๕ ฅฏนา ใน นัยที่มีปากปัจจัยเป็นมูล มีเนื้อความ
กระจ่างแล้ว.

อาหารมูลกนัย

คำว่า สตุต ๗ วาระ เป็นต้น ใน นัยที่มีอาหารปัจจัยเป็นมูล มี
นัยอันข้าพเจ้ากล่าวแล้วเหมือนกัน. ก็ในนัยนี้มีฅฏนา ๓๔ ฅฏนา. บรรดา
ฅฏนาเหล่านั้น ๕ ฅฏนาแรก ท่านกล่าวไว้โดยเป็นทั้ง สวิปากฅฏนา
และ อวิปากฅฏนา เหมือนกัน .

ในฅฏนานั้น อาหารทั้ง ๔ ช่อมได้ใน ฅฏนาที่ ๑.

เฉพาะนามอาหาร ๓ เท่านั้นได้ใน **กฎนาที่ ๒**.

กฎนาที่ ๓ มีวัตถุเป็นปัจจุบุบันด้วย.

กฎนาที่ ๔ ไม่มีวัตถุ.

กฎนาที่ ๕ มีรูปเท่านั้นเป็นปัจจุบุบัน **กฎนา ๕** **กฎนา**อื่นต่อจากนั้น มีนัยดั่งข้าพเจ้ากล่าวแล้วในหนหลัง.

กฎนา ๕ **กฎนา**ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ด้วยอำนาจแห่งอาหาร คือ เจตนา (มโนสัจเจตนาหาร), **๕** **กฎนา**นอกจากนั้น ตรัสด้วยอำนาจวิญญาณาหารที่มีอธิบดี, **๖** **กฎนา**นอกจากนั้น ตรัสด้วยอำนาจวิญญาณาหารที่มีอธิบดี, ใน **๖** **กฎนา**นั้น **๓** **กฎนา** ตรัสด้วยอำนาจธรรมทั้งที่เป็นสวิปาก**กฎนา**และอวิปาก**กฎนา**เหมือนกัน (หรือรวมกัน) อีก **๓** **กฎนา** ตรัสด้วยอำนาจสวิปาก**กฎนา**อย่างเดียว ใน **๓** **กฎนา**นั้น ไม่มีวัตถุรูป เพราะไม่มีโลกียวิปาก.

อินทริยมูลกนัย

คำว่า **ปุระชาต เอก** ในปุระชาตปัจจย มี ๑ วาระ ใน **นัยที่มีอินทริยปัจจยเป็นมูล** มี**กฎนา** ๑ คือ อพยากตะกัับอพยากตะ ด้วยอำนาจแห่งจักขุนทริยเป็นต้น. **กฎนา**ที่มีมูล **๒** ที่เหลือ ฟังทราบตามนัยที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วในหนหลัง. ก็ในนัยนี้ มี**กฎนา** ๗๖ **กฎนา**.

บรรดา**กฎนา** ๗๖ **กฎนา**เหล่านั้น **กฎนาที่ ๑** ได้อินทริยทั้งหมดโดยอรรถว่าเป็นปัจจย.

กฎนาที่ ๒ ไม่มีรูปชีวิตินทริย เพราะว่ารูปชีวิตินทริยเมื่อนั้น ย่อมไม่เป็นที่อิงอาศัย.

กฎนาที่ ๓ ได้แก่ อรูปอินทรีเป็นปัจจัยแก่รูป.

กฎนาที่ ๔ ได้แก่ จักขุนทรีเป็นต้น เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ
เป็นต้น.

กฎนาที่ ๕ กฎนาต่อจากนั้น ตรัสด้วยอำนาจอรูปอินทรีที่เกิด
พร้อมกัน.

กฎนาที่ ๕ กฎนาถัดจากนั้น ตรัสด้วยอำนาจอินทรีที่เป็นตัว
มรรค.

กฎนาที่ ๕ กฎนาต่อจากนั้น ตรัสด้วยอำนาจอินทรีที่เป็นองค์
ฌาน.

กฎนาที่ ๕ กฎนาต่อจากนั้น ตรัสด้วยอำนาจอินทรีที่เป็นทั้งฌาน
และมรรค.

กฎนา ๕ กฎนาต่อจากนั้น ตรัสด้วยอำนาจมโนทรีอย่างเดียว.

กฎนา ๖ กฎนาต่อจากนั้น มีอริบตี.

กฎนา ๖ กฎนาต่อจากนั้น ประกอบด้วยมรรค ด้วยอำนาจ
วิริยาธิปติและวิมังสาธิปติ.

กฎนา ๕ กฎนาต่อจากนั้น ไม่มีอริบตี ด้วยอำนาจอโมหเหตุ.

กฎนา ๖ กฎนามีอริบตี ในบรรดากฎนาทั้งหมดเหล่านั้น กฎนา
ทั้งที่ไม่ประกอบและประกอบด้วยวิปากปัจจัย ฟังทราบตามนัยที่ข้าพเจ้า
กล่าวไว้ในหนหลังนั้นแล.

ฉนหมูลนัย

แมใน ฉนหมูลนัยที่มีฉนหมูลนัยเป็นหมูล ฉนหมูลที่มีหมูล ๒ ฟิงทรนบตม นัยที่ข้พเจ้กถ่ล่วในหนหลังเหมื่อนกัน. ก็ในนัยนี้มีฉนหมูล ๓๖ ฉนหมูล บรรดฉนหมูลเหล่นั้น ๕ ฉนหมูลแรก ตรีศด้วยอ้ณจกฉนหมูลท่วไป ไม่ มุ่งถึงค่วเป็นอินทริยหรือมรรค.

ฉนหมูล ๕ ฉนหมูลต่อจกนั้น ตรีศด้วยอ้ณจกฉนหมูลที่เป็นตัวมรรค.

ฉนหมูล ๕ ฉนหมูลต่อจกนั้น ตรีศด้วยอ้ณจกฉนหมูลที่เป็นทั้ง อินทริยและมรรค.

อนึ่ง บรรดฉนหมูล ๕ สี่หมูลเหล่นั้น ฉนหมูล ๔ ฉนหมูลข้งตัน ท่วไปเก้วบคและอวิบค.

ฉนหมูล ๕ ฉนหมูล ในที่สุดได้วิบคเท่านั้น. ฉนหมูลเหล่นั้นข้พเจ้ก ถ่ล่วไว้แล้วในหนหลังเหมื่อนกัน.

มคคหมูลนัย

ฉนหมูลที่มีหมูล ๒ ใน นัยที่มีมคคป้จจยเป็นหมูล ฟิงทรนบตม นัยที่ ข้พเจ้กถ่ล่วไว้แล้วนั้นเทียว. ก็ในนัยนี้มีฉนหมูล ๕๗ ฉนหมูล บรรดฉนหมูล เหล่นั้น.

๕ ฉนหมูลแรก ตรีศด้วยอ้ณจกมรรคล้วนไม่รวมถึงค่วเป็นอินทริย และฉนหมูล.

๕ ฉนหมูลต่อจกนั้น ตรีศด้วยอ้ณจกมรรคที่เป็นอินทริย.

๕ ฉนหมูลต่อจกนั้น ตรีศด้วยอ้ณจกมรรคที่เป็นฉนหมูล.

๕ ฃฎณา ตรีศด้วยอำนาจมรรคเป็นทั้งอินทรีย์และฃฎณาน.

๖ ฃฎณาต่อจากนั้น ตรีศด้วยมรรคที่เป็นอธิบดี.

๕ ฃฎณาต่อจากนั้น ตรีศด้วยอำนาจมรรคและเหตุที่ไม่เป็นอธิบดี.

๖ ฃฎณาต่อจากนั้น ตรีศด้วยอำนาจมรรคและเหตุที่เป็นอธิบดี.

ในหมวดที่มี ฃฎณา ๕ ฃฎณามีอยู่ ๕ หมวด เป็นสวิปากฃฎณา หมวดละ ๕ ฃฎณา, ในหมวดที่มี ฃฎณา ๖ ฃฎณา เป็นสวิปากฃฎณา หมวดละ ๓ ฃฎณา. ที่เหลือเป็นสาธารณะ. ฃฎณาเหล่านั้นมีนัยค้งข้าพเจ้า กล่าวแล้วในหนหลัง.

สัมปยุตตมูลกนัย

ฃฎณาที่มีมูล ๒ ใน นัยที่มีสัมปยุตตปัจจยเป็นมูล ชัดเจนแล้ว. ก็ในนัยนี้ ฃฎณา ๒ ฃฎณาเท่านั้น ใน ๒ ฃฎณานั้น ฃฎณา ๑ ตรีศด้วย อำนาจธรรมทั่วไป ฃฎณา ๑ ตรีศด้วยอำนาจแห่งวิปาก.

วิปยุตตมูลกนัย

แม้ในนัยที่มีวิปยุตตปัจจยเป็นมูล ฃฎณาที่มีมูล ๒ ชัดเจนแล้ว. ก็ในนัยนี้มี ฃฎณา ๑๓ ฃฎณา. บรรดา ฃฎณาเหล่านั้น. คำว่า **ปญจ ๕** วาระ ใน ฃฎณาที่ ๑ คือ กุศลเป็นปัจจยแก่อัพยากตะ อกุศลเป็นปัจจยแก่ อัพยากตะ ส่วนอัพยากตะเป็นปัจจยแก่กุศล อกุศล และอัพยากตะทั้ง ๓. ก็ในนัยนี้มีวิปยุตตปัจจยเป็นต้นเหล่านี้ เกิดพร้อมกันก็มี เกิดภายหลัง และเกิดก่อนก็มี.

ใน **ขณนาที่ ๒** เฉพาะที่เป็นปุระชาตะและสหชาตะเท่านั้น.

ปัจจัยเหล่านั้นนั่นเอง ตรัสไว้ใน **ขณนาที่ ๓** ด้วยอำนาจแห่ง อธิบดี. บรรดาปัจจัยเหล่านั้นได้วาระ ๔ อย่างนี้ คือ กุศลเป็นปัจจัย แก่อัพยาคตะ อกุศลเป็นปัจจัยแก่อัพยาคตะ แต่อัพยาคตะเป็นปัจจัยแก่อัพยาคตะและแก่อกุศล ด้วยอำนาจแห่งอาร์มมณาธิปิปัจจัย.

บทว่า **ติณิ ๓** วาระ ใน **ขณนาที่ ๔** คือ กุศลเป็นต้น เป็นปัจจัย แก่อัพยาคตะ. ก็ในนี้ได้ทั้งรูปอินทรีย์และนามอินทรีย์.

ใน **ขณนาที่ ๕** นามเท่านั้นเป็นปัจจัย.

ใน **ขณนาที่ ๖** รูปคือวัตถุรูปเป็นปัจจัย.

ใน **ขณนาที่ ๗** รูปเป็นปัจจัยแก่อกุศลและอัพยาคตะ ด้วยอำนาจ แห่งวิปัสสนา. หทัยวัตถุเท่านั้นเป็นปัจจัยแก่อกุศล ด้วยอำนาจเป็นที่ ยินดี.

ใน **ขณนาที่ ๘** หทัยวัตถุนั่นเองเป็นปัจจัยแก่อกุศล.

ใน **ขณนาที่ ๙** จักขุเป็นต้น เป็นปัจจัยแก่อัพยาคตะ.

ใน **ขณนาที่ ๑๐** กุศลเป็นต้น เป็นปัจจัยแก่รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน.

ใน **ขณนาที่ ๑๑** วัตถุเป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายในปฏิสนธิกาล.

ใน **ขณนาที่ ๑๒** ขั้นทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปในปฏิสนธิ-
กาล.

ใน **ขณนาที่ ๑๓** ขั้นทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่วัตถุรูปในปฏิสนธิ-
กาล.

อติมูลกนัย

ใน **นัยที่มีอติปัจจัย** เป็นมูล. สองบทว่า **อุปนิสฺสเย เอกํ** ใน **อุปนิสฺสยปัจจัย** มี ๑ วาระ คือ อพยากตะเป็นปัจจัยแก่อกุศลด้วยอำนาจ อารัมมณูปนิสฺสยะ **มฺภูนา** ที่เหลือในทมูลกนัยคั้นทั้งนั้น. ก็ในนัยนี้มี **มฺภูนา ๒๕** **มฺภูนา**. บรรดา**มฺภูนา**เหล่านั้น **มฺภูนาที่ ๑** ได้สหชาติปัจจัย-ปุเรชาติปัจจัย และปัจฉาชาติปัจจัย ด้วยอำนาจจรูป, วัตถุอารมณ์, มหาภูตรูป อินทริย์, และอาหาร.

ใน **มฺภูนาที่ ๒** ได้กพฬิการาหารและรูปชีวิตินทริย์ที่เกิดในภายหลัง.

มฺภูนาที่ ๑ และที่ **๒** เท่านั้นกับอชิปติปัจจัย ท่านจัดเป็น **มฺภูนา** ที่ **๑** และ **มฺภูนาที่ ๔** ใน**มฺภูนา**ต่อไป.

เฉพาะ**มฺภูนาที่ ๑** กับอาหาร **๔** จัดไว้เป็น **มฺภูนาที่ ๕**.

มฺภูนาที่ ๑ กับรูปชีวิตินทริย์จัดเป็น **มฺภูนาที่ ๖** กับรูปและอรุป-อินทริย์จัดไว้เป็น **มฺภูนาที่ ๗** อีก.

ก็หรือว่าเฉพาะ**มฺภูนาที่ ๒** เท่านั้น กับอินทริย์ทั้งหลายจัดเป็น **มฺภูนาที่ ๘**.

เฉพาะ**มฺภูนาที่ ๑** และที่ **๒** กับวิปยุตตปัจจัยจัดเป็น **มฺภูนาที่ ๘** และ **มฺภูนาที่ ๙**.

บรรดา**มฺภูนา**เหล่านั้น **มฺภูนาที่ ๙** กับอชิปติปัจจัยจัดเป็น **มฺภูนา** ที่ **๑๐**.

ต่อจากนั้น เอาวัตถุรูปออก ด้วยอำนาจเป็นปัจจัยใน **มฺภูนาที่ ๑๑**.

อรุปรกรรมทั้งหลายเท่านั้น เป็นปัจจัยใน **กฎนาที่ ๑๒.**

ใน **กฎนาที่ ๑๓** มีวัตถุที่เป็นอารมณ์เป็นปัจจัย.

ใน **กฎนาที่ ๑๔** มีวัตถุเท่านั้นเป็นปัจจัย.

ใน **กฎนาที่ ๑๕** มีอารมณ์เท่านั้น เป็นปัจจัย.

ใน **กฎนาที่ ๑๖** มีวัตถุเท่านั้นเป็นอารมณ์.

ใน **กฎนาที่ ๑๗** วัตถุตัวเองเป็นอารมณ์ ด้วยอำนาจเป็น
อารัมมณาธิปติ.

ใน **กฎนาที่ ๑๘** วัตถุตัวเองเป็นอารมณ์ด้วยอำนาจอารัมมณูป-
นิสสยปัจจัย.

จักขุเป็นต้นเท่านั้นเป็นปัจจัย ใน **กฎนาที่ ๑๙.**

กฎนาที่ ๑๙ เหล่านี้ ชื่อว่า ปกิณณกกฎนา อันพระองค์ตรัสไว้
โดยไม่ถือเองซึ่งสหชาตะ. ๑๐ กฎนา ต่อจากนั้น ตรัสด้วยอำนาจสหชาตะ-
กฎนา.

นัตถิ-วิคตมูลกนัย

ในนัยที่มี นัตถิและวิคตปัจจัยเป็นมูล มีกฎนา ๓ ด้วยอำนาจ
อุปนิสสยปัจจัย อาเสวนปัจจัย และกัมมปัจจัย เหมือนในนัยที่มีอนันตระ
และสมนันตรปัจจัยเป็นมูล.

อวิกตมุลกนัย

กฎเกณฑ์ที่มีอวิกตปัจจัยเป็นมูล เหมือนกับที่มีอติปัจจัยเป็นมูล
นั่นเอง.

ก็กฎเกณฑ์ที่กล่าวไว้ในปัญหาวาระนี้ทั้งหมด มี ๒ อย่างเท่านั้น
คือ ปกิณณกกฎเกณฑ์และสหชาตกฎเกณฑ์.

บรรดาปกิณณกกฎเกณฑ์และสหชาตกฎเกณฑ์เหล่านั้น กฎเกณฑ์ที่ท่านกล่าว
ไว้ตั้งต้นแต่กฎเกณฑ์ที่มี อารัมมณปัจจัยเป็นมูล เป็นต้นทั้งหมด ไม่รวม
สหชาตะ ชื่อ ปกิณณกกฎเกณฑ์.

ปกิณณกกฎเกณฑ์เหล่านั้น แม้ในกฎเกณฑ์ที่มี อารัมมณปัจจัยเป็นมูล
มี ๕ กฎเกณฑ์.

ในกฎเกณฑ์ที่มี อธิปัตติปัจจัยเป็นมูล มี ๖ กฎเกณฑ์.

ในกฎเกณฑ์ที่มี อนันตรปัจจัยเป็นมูล มี ๓ กฎเกณฑ์.

ในกฎเกณฑ์ที่มี สมันตรปัจจัยเป็นมูล มี ๓ กฎเกณฑ์.

ในกฎเกณฑ์ที่มี นิสสยปัจจัยเป็นมูล มี ๑๐ กฎเกณฑ์.

ในกฎเกณฑ์ที่มี อุปนิสสยปัจจัยเป็นมูล มี ๗ กฎเกณฑ์.

ในกฎเกณฑ์ที่มี ปุเรชาตปัจจัยเป็นมูล มี ๗ กฎเกณฑ์.

ในกฎเกณฑ์ที่มี ปัจฉาชาตปัจจัยเป็นมูล และ อาเสวนปัจจัยเป็นมูล
มีอย่างละ ๑ กฎเกณฑ์เท่านั้น.

ในกฎเกณฑ์ที่มี กัมมปัจจัยเป็นมูล มี ๒ กฎเกณฑ์.

ที่มี อาหารเป็นมูล มี ๑ กฎเกณฑ์.

ที่มี อินทรีย์เป็นมูล มี ๔ กฎเกณฑ์. ที่มี วิปยุตตปัจจัยเป็นมูล มี
๕ กฎเกณฑ์. ที่มี อติปัจจัยเป็นมูล มี ๑๕ กฎเกณฑ์. ที่มี นัตติปัจจัยเป็น

มูล และวิคตปัจจัยเป็นมูล มี ๓ ขณนา. ที่มี อวิคตปัจจัยเป็นมูล มี ๑๕ ขณนา.

ฉะนั้น ปกิณณกขณนาทั้งหมดจึงมี ๑๐๓ ขณนา. ก็ ขณนาเหล่านี้ทั้งหมด เรียกว่า ปกิณณกขณนา เพราะไม่มีการกำหนดด้วยสหชาติปัจจัย.

ก็ขณนาที่ได้สหชาติ ท่านเรียกว่า สหชาติขณนา ขณนาเหล่านั้นย่อมไม่ได้ในขณนาที่มีอาร์มณปัจจัยเป็นมูล ในขณนาที่มีอนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย ปุเรชาติปัจจัย ปิจฉาชาติปัจจัย อาเสวนปัจจัย นัตถิปัจจัย และวิคตปัจจัยเป็นมูล เพราะว่าปัจจัยเหล่านั้นย่อมไม่เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เกิดพร้อมกัน. อนึ่ง ธรรมเหล่านั้นไม่เป็นปัจจัยแก่กรรมที่เกิดพร้อมกัน ฉนใด ก็ย่อมไม่เป็นเหตุปัจจัย สหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย วิปากปัจจัย ฉานปัจจัย มัคคปัจจัย และสัมปยุตตปัจจัย แก่กรรมที่ไม่ได้เกิดพร้อมกัน ฉนนัน.

เพราะฉะนั้น ขณนา ๒๔ ทั้งหมด ในขณนาที่มี เหตุปัจจัยเป็นมูล จึงชื่อว่า สหชาติขณนา เท่านั้น.

ในขณนาที่มี อธิปติปัจจัยเป็นมูล มี ๒ ขณนา.

ในขณนาที่มี สหชาติปัจจัยเป็นมูล มี ๑๐ ขณนา.

ที่มี อัญญมัญญปัจจัยเป็นมูล มี ๖ ขณนา.

ที่มี นิสสยปัจจัยเป็นมูล มี ๑๐ ขณนา.

ที่มี กัมมปัจจัยเป็นมูล มี ๕ ขณนา.

ที่มี วิปากปัจจัยเป็นมูล มี ๕ ขณนา.

ที่มี อาหารปัจจัยเป็นมูล มี ๓๓ ขณนา.

ที่มี อินทริยปัจจัยเป็นมูล มี ๗๒ ขณนา.

ที่มี ฌานปัจจัยเป็นมูล มี ๓๖ ขณนา.

ที่มี มัคคปัจจัยเป็นมูล มี ๕๗ ขณนา. ที่มี สัมปยุตตปัจจัยเป็น
มูล มี ๒ ขณนา. ที่มี วิปยุตตปัจจัยเป็นมูล มี ๔ ขณนา. ที่มี อัลด-
ปัจจัยเป็นมูล มี ๑๐ ขณนา. ที่มี อวิคตปัจจัยเป็นมูล มี ๑๐ ขณนา
ดังนี้แล.

สหชาติขณนาทั้งหมดจึงมี ๓๑๒ ขณนา.

ขณนา ๔๑๕ ทั้งหมด คือ ปกิณณกขณนาข้างต้น ๑๐๓ ขณนา
และ สหชาติขณนาเหล่านี้อีก ๓๑๒ ขณนา มาแล้วในปัญหาวาระ ด้วย
ประการฉะนี้.

บรรดาปัจจัยเหล่านั้น ปัจจัยธรรมเหล่าใดไม่ปรากฏด้วยอำนาจชื่อ
แต่รู้กันได้ แม้เหล่านั้นพึงแสดงในขณนาทั้งหลาย ที่ท่านกล่าวไว้โดย
ทั่วไปแก่ธรรมที่เป็นวิบากและมีวิบาก ตั้งแต่มีเหตุเป็นมูลเป็นต้น
เป็นต้นไป จริงอยู่ ธรรมเหล่านี้ คือ เหตุ ๒ อารมณ ๖ อธิบดี
อาหาร ๔ อินทริย ๒๐ องค์ฌาน ๗ องค์มรรค ๑๒ ชื่อว่า ปัจจัยธรรม
บรรดาธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่าใด ๆ เป็นกุศลโดยส่วนเดียว เป็นอกุศล
โดยส่วนเดียว วิบากของกุศลโดยส่วนเดียว วิบากของอกุศลโดยส่วนเดียว
วิบากโดยส่วนเดียว ไม่ใช่วิบากโดยส่วนเดียว บัณฑิตกำหนดธรรม
เหล่านั้น ๆ ให้ดีแล้ว พึงประกอบธรรมที่เป็นวิบาก เข้าในขณนาที่เป็น

วิปาก ฟังประกอบธรรมที่มีใช้วิปาก เข้าในภพภูมามีใช้วิปาก ตามสมควรที่จะประกอบได้แล.

อนุโลมภคณาในภพภูมามีใช้วิปาก

ปัจจนีนัย

ปัญหาวารปัจจนีนัยุทธาระ

[๖๗๔] กุศลธรรม เป็นปัจจันตกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณ-
ปัจจันต ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจันต ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจันต.

กุศลธรรม เป็นปัจจันตกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณ-
ปัจจันต ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจันต.

กุศลธรรม เป็นปัจจันตกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณ-
ปัจจันต ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจันต ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจันต ด้วย
อำนาจของปัจจันตปัจจันต ด้วยอำนาจของกัมมปัจจันต.

กุศลธรรม เป็นปัจจันตกุศลธรรมและอภัยกตธรรม ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจันต.

[๖๗๕] อกุศลธรรม เป็นปัจจันตอกุศลธรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจันต ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจันต ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-
ปัจจันต.

อกุศลธรรม เป็นปัจจันตอกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณ-
ปัจจันต ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจันต.

อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกถกรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณ-
ปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย ด้วย
อำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

อกุศลธรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรมและอภัยกถกรรม ด้วย
อำนาจของสหชาติปัจจัย.

[๖๗๖] **อภัยกถกรรม** เป็นปัจจัยแก่อภัยกถกรรม ด้วยอำนาจของ
อาร์มมณปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-
ปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาติปัจจัย
ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

อภัยกถกรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณ-
ปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

อภัยกถกรรม เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณ-
ปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาติปัจจัย.

[๖๗๗] **กุศลธรรมและอภัยกถกรรม** เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม มี ๒
อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ.

กุศลธรรมและอภัยกถกรรม เป็นปัจจัยแก่อภัยกถกรรม มี ๔
อย่าง คือ สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ อินทริยะ.

[๖๗๘] **อกุศลธรรมและอภัยกถกรรม** เป็นปัจจัยแก่อกุศลธรรม
มี ๒ อย่าง คือ สหชาตะ ปุเรชาตะ.

อกุศลธรรมและอัพยากตธรรม เป็นปัจจัยแก่อัพยากตธรรม มี ๔
อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ อาหาระ อินทริยะ.

ปัญหาวารปัจจนียุทธาระ จบ

ปัญหาวารปัจจนียคณนา จบ

การนับวาระในปัจจนีเยแห่งปัญหาวาระ

[๖๗๕] นหตุปัจจัย มี ๑๕ วาระ นอรัมมณปัจจัย มี ๑๕ วาระ
นอธิปติปัจจัย มี ๑๕ วาระ นอนันตรปัจจัย มี ๑๕ วาระ นสมนันตร-
ปัจจัย มี ๑๕ วาระ นสหชาติปัจจัย มี ๑๑ วาระ นอัญญมัญญปัจจัย
มี ๑๑ วาระ นนิสสยปัจจัย มี ๑๑ วาระ นอุปนิสสยปัจจัย มี ๑๕ วาระ
นปุเรชาติปัจจัย มี ๑๓ วาระ นปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑๕ วาระ นอาเสวน-
ปัจจัย มี ๑๕ วาระ นกัมมปัจจัย มี ๑๕ วาระ นวิปากปัจจัย มี ๑๕
วาระ นอาหารปัจจัย มี ๑๕ วาระ นอินทริยปัจจัย มี ๑๕ วาระ นฉาน-
ปัจจัย มี ๑๕ วาระ นมคคปัจจัย มี ๕ วาระ นสัมปยุตตปัจจัย มี
๑๑ วาระ นวิปยุตตปัจจัย มี ๘ วาระ โนอัคถิปัจจัย มี ๘ วาระ
โนนัตถิปัจจัย มี ๑๕ วาระ โนวิคตปัจจัย มี ๑๕ วาระ โนอวิคตปัจจัย
มี ๘ วาระ.

นเหตุมูลกนัย

[๖๘๐] เพราะนเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑๕ วาระ...
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑๓ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในอาหาร-
ปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนฌานปัจจัย
มี ๑๕ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑๑
วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๘ วาระ ในนโธตติปัจจัย มี ๘ วาระ
ในนโนตติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนโณวิคตปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนโ-
อวิคตปัจจัย มี ๘ วาระ

[๖๘๑] เพราะนเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ในนอธิปัตติปัจจัย มี
๑๕ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี
๑๕ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑๑
วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑๕ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน
นวิปากปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี

๑๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในโนอัติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๑๕ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๑๕ วาระ ในโนอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๖๘๒] เพราะนเหตุปัจจย นอรัมมณปัจจย นอธิปัตติปัจจย

นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย ในนสหชาตปัจจย มี ๑๑ วาระ... ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอุปนีสสยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนมักกปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในโนอัติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๑๕ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๑๕ วาระ ในโนอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๖๘๓] เพราะนเหตุปัจจย นอรัมมณปัจจย นอธิปัตติปัจจย

นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาตปัจจย ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๑๑ วาระ... ในนนิสสยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอุปนีสสยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย

มี ๑๑ วาระ ในนณานปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนมหคคปัจฉัย มี ๑๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
โนอัติถิปัจฉัย มี ๕ วาระ ในโนนัตถิปัจฉัย มี ๑๑ วาร. ในโนวิกต-
ปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในโนอวิกตปัจฉัย มี ๕ วาระ

[๖๘๔] เพราะเหตุปัจฉัย นอรัมมณปัจฉัย นอริปติปัจฉัย

นอนันตรปัจฉัย นสมนันตรปัจฉัย นสหชาติปัจฉัย นัญญมัญญุปัจฉัย
ในนนิสสยปัจฉัย มี ๑๑ วาระ... ในนอุปนนิสสยปัจฉัย มี ๗ วาระ ใน
นปุระชาติปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนปัจฉชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
นอาเสวนปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปาก-
ปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนอาหารปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย
มี ๑๑ วาระ ในนณานปัจฉัย มี ๑๑ วาระ โนนมหคคปัจฉัย มี ๑๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ ใน
โนอัติถิปัจฉัย มี ๕ วาระ นโนนัตถิปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในโนวิกต-
ปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในโนอวิกตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

[๖๘๕] เพราะเหตุปัจฉัย นอรัมมณปัจฉัย นอริปติปัจฉัย

นอนันตรปัจฉัย นสมนันตรปัจฉัย นสหชาติปัจฉัย นัญญมัญญุ-
ปัจฉัย นนิสสยปัจฉัย ในนอุปนนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ... ในนปุระ-
ชาติปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนปัจฉชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจฉัย
มี ๑๑ วาระ ในนอาหารปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี
๑๑ วาระ ในนณานปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนมหคคปัจฉัย มี ๑๑ วาระ

ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
โนอัติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนวิคต-
ปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๖๘๖] เพราะนเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย นอธิปัตติปัจจย

นอหันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาตปัจจย นอัญญมัญญปัจจย

นนิสสยปัจจย นอุปนิสสยปัจจย ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ...

ในนปัจจจาสตปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในนฉนปัจจย มี ๕ วาระ
ในนมัคคปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนอัติปัจจย มี ๒ วาระ ใน
โนนัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ ในโนอวิคต-
ปัจจย มี ๒ วาระ.

[๖๘๗] เพราะนเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย นอธิปัตติปัจจย

นอหันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาตปัจจย นอัญญมัญญปัจจย

นนิสสยปัจจย นอุปนิสสยปัจจย นปุเรชาตปัจจย ในนปัจจจาสตปัจจย

มี ๓ วาระ ... ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๕ วาระ

ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๕ วาระ ใน

นอินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในนฉนปัจจย มี ๕ วาระ ในนมัคคปัจจย

มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตคปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี

๓ วาระ ในโนอัถติปัจจย มี ๒ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๕ วาระ
ในโนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ ในโนอวิคตปัจจย มี ๒ วาระ.

[๖๘๘] เพราะนเหตุปัจจย นอรัมมณปัจจย นอธิปติปัจจย

นอันทนตปัจจย นสมนันทตปัจจย ฯลฯ นปุเรชาติปัจจย นปัจฉาชาติ-
ปัจจย ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ... ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจย
มี ๓ วาระ ในนณานปัจจย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๓ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
โนอัถติปัจจย มี ๒ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในโนวิคต
ปัจจย มี ๓ วาระ ในโนอวิคตปัจจย มี ๒ วาระ.

[๖๘๙] เพราะนเหตุปัจจย นอรัมมณปัจจย ฯลฯ นปัจฉาชาติปัจจย

นอาเสวนปัจจย นกัมมปัจจย ในนวิปากปัจจย มี ๑ วาระ... ในนอาหาร-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนณานปัจจย มี ๑
วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในโนวิคต-
ปัจจย มี ๑ วาระ.

[๖๙๐] เพราะนเหตุปัจจย นอรัมมณปัจจย ฯลฯ นกัมมปัจจย

นวิปากปัจจย นอาหารปัจจย นณานปัจจย ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ...
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในโนนัตติ
ปัจจย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๖๕๑] เพราะนเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย ฯลฯ นอาหารปัจจัย
นฌานปัจจัย ในนัคคปัจจัย มี วาระ... ในนสัมปยุตตปัจจัยมี ๑
วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๖๕๒] เพราะนเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย ฯลฯ นอาหารปัจจัย
นฌานปัจจัย นัคคปัจจัย นสัมปยุตตปัจจัย นวิปยุตตปัจจัย
โนัตติปัจจัย ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๖๕๓] เพราะนเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย ฯลฯ นกัมมปัจจัย
นวิปากปัจจัย นอิทริยปัจจัย ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนัคค-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๖๕๔] เพราะนเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย ฯลฯ นกัมมปัจจัย
นวิปากปัจจัย นอิทริยปัจจัย นฌานปัจจัย นัคคปัจจัย นสัมปยุตต-
ปัจจัย นวิปยุตตปัจจัย โนัตติปัจจัย ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

นเหตุมูลกนัย จบ

นอรัมมณมูลกนัย

[๖๕๕] เพราะนอรัมมณปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑๕ วาระ.... ใน
นอธิปัตติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน

นัญญุมัญญุปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑๓ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนฌานปัจจัย
มี ๑๕ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑๑
วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนอัติปัจจัย มี ๕ วาระ
ในโนนัตติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในโน-
อวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๖๕๖] เพราะนอารัมมณปัจจัย นเหตุปัจจัย นอธิปัจจัย

นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นสหชาตปัจจัย ในนัญญุมัญญุ-
ปัจจัย มี ๑๑ วาระ... ในนนิสสยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕
วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑๑ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นอินทริยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนมัคค-
ปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนอัติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี
๑๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในโนอวิกตปัจจัย มี ๕
วาระ.

พระอภิธรรมปิฎก ปุฏฐาน เล่ม ๗ ภาค ๑ - หน้าที่ 614
๗๓๗ นเหตุมูลกนัย ฉันได นัยนี้พึงให้พิสดาร ฉันนั้น.

เพราะนอธิปัตปัจจัย, เพราะนอนันตรปัจจัย, เพราะนสมนันตร-
ปัจจัย เหมือนกันกับนเหตุมูลกนัย.

นสหชาติมูลกนัย

[๖๕๗] เพราะนสหชาติปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑๑ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอธิปัตปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาสวณปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นกำมปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอาหาร
ปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนฌานปัจจัย
มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑๑
วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโธตติปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนโนนัตติปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๖๕๘] เพราะนสหชาติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ใน
นอธิปัตปัจจัย มี ๑๑ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน

นสมนันตรปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนัญญมัญญปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นนิสสยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนปัจจชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย
มี ๑๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นโธตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนตติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนโนวิกต-
ปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

เพราะนสหชาติปัจจย นเหตุปัจจย ฯลฯ (ท่านย่อไว้).

นัญญมัญญมุลกนัย

[๒๕๕] เพราะนัญญมัญญปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๑๑ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นสหชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอุป-
นิสสยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนปัจจชาติ-
ปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนกัมม-
ปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑๑
วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑๑ วาระ

ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในโนอัติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๐๐] เพราะนอัญญมัญญปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย

ในนอธิปัตติปัจจย มี ๑ วาระ... ในนอนันตรปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนสหชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในโนอัติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๐๑] เพราะนอัญญมัญญปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย

นอธิปัตติปัจจย นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาติปัจจย
ในนนิสสยปัจจย มี ๑๑ วาระ... ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑๑ วาระ

ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
โนอัติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนวิคต-
ปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

นนิสสยมูลกนัย

[๗๐๒] เพราะนนิสสยปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑๑ วาระ... ใน
ในนอารัมมณปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอริปติปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นสหชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนฌานปัจจย
มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตคปัจจย มี ๕ วาระ ในโนอัติปัจจย มี ๕
วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๑๑ วาระ
ในโนอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๐๒] เพราะนนิสสยปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย ใน
นอริปติปัจจย มี ๑๑ วาระ... ในนอนันตรปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน

นสมันตรปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนสหชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอัญญ-
มัญญปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในนปุเร-
ชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี
๑๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑๑
วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นสัมปยุตตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
โนอตติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนวิคต-
ปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๐๔] เพราะนนิสสยปัจจย นเหตุปัจจย นอรัมมณปัจจย

นอธิปัตติปัจจย นอนัตตปัจจย นสมันตรปัจจย นสหชาติปัจจย

นอัญญมัญญปัจจย นอุปนิสสยปัจจย ในนปุเรชาติปัจจย มี ๕ วาระ...

ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในนฌานปัจจย
มี ๕ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนอตติปัจจย มี ๒ วาระ ในโน-
นัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ ในโนอวิคตปัจจย
มี ๒ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

นอุปนิสสยมูลกนัย

[๗๐๕] เพราะนอุปนิสสยปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑๕ วาระ...
ในนอรัมมณปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน
นสหชาติปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นนิสสยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนปัจฉา-
ชาติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนวิปปปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย
มี ๑๕ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑๕
วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑๑ วาระ
ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนอัติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโน-
นัตติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนโนอวิคต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๐๖] เพราะนอุปนิสสยปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเร-
ชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๑๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑๓
วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑๓ วาระ ใน

นสัมปยุตตปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในโน-
อัติปัจจย มี ๒ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๑๓ วาระ ในโนวิคตปัจจย
มี ๑๓ วาระ ในโนอวิคตปัจจย มี ๒ วาระ.

[๗๐๓] เพราะนอุปนิสสยปัจจย นเหตุปัจจย นอรัมมณปัจจย

นอธิปัตติปัจจย นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาติปัจจย

ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๗ วาระ... ในนนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจจชาติปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจจย
มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๗ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
โนอัติปัจจย มี ๒ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในโนวิคต-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในโนอวิคตปัจจย มี ๒ วาระ.

[๗๐๔] เพราะนอุปนิสสยปัจจย นเหตุปัจจย นอรัมมณปัจจย

นอธิปัตติปัจจย นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาติปัจจย

นอัญญมัญญปัจจย ในนนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ... ในนปุเรชาติปัจจย
มี ๕ วาระ ในนปัจจชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๗
วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปาปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นอาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๗ วาระ ในนฉาน-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๗ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนอัติปัจจย มี ๒

วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๗ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๗ วาระ ใน
โนอวิกตปัจจย มี ๒ วาระ.

[๗๐๕] เพราะนอุปนิสสยปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย
นอธิปติปัจจย นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาติปัจจย
นอัญญอัญญปัจจย นนิสสยปัจจย ในนปุเรชาติปัจจย มี ๕ วาระ...
ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๕ วาระ
ในนมัคคปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนอตถิปัจจย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิ
ปัจจย มี ๕ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๕ วาระ ในโนอวิกตปัจจย
มี ๒ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

นปุเรชาติมูลกนัย

[๗๐๐] เพราะนปุเรชาติปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑๓ วาระ.. ใน
นอารัมมณปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๑๓ วาระ ใน
นอนันตรปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑๓ วาระ ใน
นสหชาติปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอัญญอัญญปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นนิสสยปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑๓ วาระ ใน

นปัจฉาชาตปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑๓ วาระ ใน
นกำมมปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนฌานปัจจย
มี ๑๓ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑๑
วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนโธตติปัจจย มี ๕ วาระ
ในนโนตติปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๑๓ วาระ ในน-
นอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๑๑] เพราะนปุเรชาตปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย

ในนอธิปัตติปัจจย มี ๑๓ วาระ... ในนอนันตรปัจจย มี ๑๓ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนสหชาตปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นอุปนีสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๑๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนกำมมปัจจย มี ๑๓ วาระ ใน
นวิปากปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนมัคคปัจจย
มี ๑๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕
วาระ ในนโธตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนตติปัจจย มี ๑๓ วาระ ใน
นโนวิกตปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๑๒] เพราะนปุเรชาตปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย

นอธิปัตติปัจจย นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาตปัจจย

ในนอญญมัญญปัจจัยมี ๑๑ วาระ... ในนนิสสยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๑๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
โนอัติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในโนวิคต-
ปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๐๓] เพราะนปุเรชาตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย

นอธิปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นสหชาตปัจจัย

นอญญมัญญปัจจัย นนิสสยปัจจัย ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ...

ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี
๑๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑๑ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนอัติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโน-
นัตติปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในโนอวิคต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๐๔] เพราะนปุเรชาตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย

๑๓๗ นนิสสยปัจจัย นอุปนิสสยปัจจัย ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓

วาระ... ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๕
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในโนอตติปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโน-
วิคตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

นปัจจชาติมูลกนัย

[๗๑๕] เพราะนปัจจชาติปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑๕ วาระ.. ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน
นสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย
มี ๑๕ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑๕
วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑๑ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนอตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโน-
นัตติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในโนอวิคต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๖๖] เพราะนปัจฉาชาตปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย

ในนอธิปติปัจจย มี ๑๕ วาระ...ในนอนันตรปัจจย มี ๑๕ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนสหชาตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนอินทริยปัจจย
มี ๑๕ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑๕ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑๕ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
โนอตติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนวิคต-
ปัจจย มี ๑๕ วาระ ในโนอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๖๗] เพราะนปัจฉาชาตปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย

นอธิปติปัจจย นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาตปัจจย

ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๕ วาระ... ในนนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจย
มี ๕ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๕ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๕ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
โนอตติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนวิคต-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในโนอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๑๘] เพราะนปัจฉาชาตปัจจย นเหตุปัจจย นอาร์มมณปัจจย
นอธิปัตปัจจย นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาตปัจจย
นอัญญมัญญปัจจย นนิสสยปัจจย ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ...
ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมม-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในนณานปัจจย มี ๕ วาระ
ในนมัคคปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนโธตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนตติ-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจจย
มี ๕ วาระ.

[๗๑๙] เพราะนปัจฉาชาตปัจจย นเหตุปัจจย ฯลฯ นนิสสยปัจจย
นอุปนิสสยปัจจย ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ... ในนอาเสวนปัจจย
มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ ในนณาน-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโธตติปัจจย มี ๒ วาระ
ในนโนตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิกต-
ปัจจย มี ๒ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

เพราะนอาเสวนปัจจย เหมือนกับ นเหตุปัจจย.

นกัมมมุลกนัย

[๗๒๐] เพราะนกัมมปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑๕ วาระ... ใน นอรัมมณปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน นอนันตรปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน นสหชาติปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ใน นนิสสยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน นปุเรชาติปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน นอาเสวนปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน นอาหารปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑๕ วาระ ใน นฌานปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนสัมปยุตต- ปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโธตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑๕ วาระ ในนโนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๒๑] เพราะนกัมมปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย ใน นอธิปัตติปัจจัย มี ๑๕ วาระ... ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ใน นปุเรชาติปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑๕ วาระ ฯลฯ ในนโนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๒๒] เพราะนกัมมปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย ฯลฯ นนิสสยปัจจัย ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ... ในนปุเรชาติปัจจัย

มี ๑๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๒๓] เพราะนกำมปัจจย นเหตุปัจจย ฯลฯ นอุปนิสสยปัจจย
ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ... ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๑๑ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในนณณปัจจย มี
๕ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๕ วาระ ใน
โนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๒๔] เพราะนกำมปัจจย นเหตุปัจจย ฯลฯ นปุเรชาตปัจจย
นปัจฉาชาตปัจจย ในนอาเสวนปัจจย มี ๑๑ วาระ... ในนวิปากปัจจย
มี ๑๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑๑ วาระ
ในนณณปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจย
มี ๑๑ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๑๑ วาระ.

นี่เป็นการแสดงโดยย่อ.

เพราะนวิปากปัจจย เหมือนกับ นเหตุปัจจย

นอาหารมูลกนัย

[๗๒๕] เพราะนอาหารปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๑๕ วาระ... ใน นอรัมมณปัจฉัย มี ๑๕ วาระ ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๑๕ วาระ ใน นอนันตรปัจฉัย มี ๑๕ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๑๕ วาระ ใน นสหชาติปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ใน นนิสสยปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑๕ วาระ ใน นปุรชาติปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ฯลฯ ในโนอวิกตปัจฉัย มี ๘ วาระ.

[๗๒๖] เพราะนอาหารปัจฉัย นเหตุปัจฉัย นอรัมมณปัจฉัย ในนอธิปัตติปัจฉัยมี ๑๕ วาระ... ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ฯลฯ ในโนอวิกตปัจฉัย มี ๘ วาระ.

[๗๒๗] เพราะนอาหารปัจฉัย นเหตุปัจฉัย ฯลฯ นสหชาติปัจฉัย ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑๑ วาระ... ในนนิสสยปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ใน นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑๕ วาระ โนนปุรชาติปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ใน นปัจฉชาติปัจฉัย มี ๘ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ใน นกัมมปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริย- ปัจฉัย มี ๘ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๘ วาระ ในโนอติปัจฉัย มี ๘ วาระ ในโนนัตติปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในโนวิกตปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในโนอวิกตปัจฉัย มี ๘ วาระ.

[๗๒๘] เพราะนอาหารปัจฉัย นเหตุปัจฉัย ฯลฯ นนิสสยปัจฉัย
ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ... ในนปุเรชาตปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ใน
นกัมมปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนอินทริย-
ปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี
๑๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๕
วาระ ในนโธตติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนโนตติปัจฉัย มี ๑๑ วาระ
ในนโนวิคตปัจฉัย มี ๑๑ วาระ ในนโนอวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

[๗๒๙] เพราะนอาหารปัจฉัย นเหตุปัจฉัย ฯลฯ นอุปนิสสยปัจฉัย
ในนปุเรชาตปัจฉัย มี ๕ วาระ... ในนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนวิปาก-
ปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี
๕ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๕ วาระ
ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโธตติปัจฉัย มี ๒ วาระ ใน
นโนตติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนโนอวิคต-
ปัจฉัย มี ๒ วาระ.

[๗๓๐] เพราะนอาหารปัจฉัย นเหตุปัจฉัย ฯลฯ นปุเรชาตปัจฉัย
นปัจฉาชาตปัจฉัย ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ... ในนกัมมปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๒ วาระ
ในนฉานปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตต-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนอัตติปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๗๓๑] เพราะนอาหารปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นปัจฉาชาตปัจจัย นอาเสวนปัจจัย นกัมมปัจจัย ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ... ใน นณานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตต- ปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๓๒] เพราะอาหารปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นกัมมปัจจัย นวิปากปัจจัย นณานปัจจัย นมัคคปัจจัย ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

นอินทริยมูลกนัย

[๗๓๓] เพราะนอินทริยปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑๕ วาระ ... ใน นอรัมมณปัจจัย มี ๑๕ วาระ ฯลฯ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๓๔] เพราะนอินทริยปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย ฯลฯ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑๓ วาระ... ในโนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๓๕] เพราะนอินทริยปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นสหชาติปัจจัย

ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑๑ วาระ... ในนนิสสยปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑๑
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนโธตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนโธวิคต-
ปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนโธวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๓๖] เพราะนอินทริยปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นนิสสยปัจจัย

นอุปนิสสยปัจจัย ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑๑ วาระ... ในนปัจฉาชาติ-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๑๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๕
วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑๑ วาระ ใน
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นโธตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนโธวิคต-
ปัจจัย มี ๑๑ วาระ ในนโธวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๓๗] เพราะนอินทริยปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นอุปนิสสปัจจัย

ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ... ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ.

เพราะนอินทริยปัจจัย ฯลฯ เพราะนปุเรชาติปัจจัย นปัจฉา-
ชาติปัจจัย ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฉาน-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี
๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโธคติปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนโนนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคต-
ปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๗๓๘] เพราะนอินทริยปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นกัมมปัจจัย
ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิป-
ยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

[๗๓๙] เพราะนอินทริยปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นกัมมปัจจัย
นวิปากปัจจัย นฉานปัจจัย นมัคคปัจจัย นสัมปยุตตปัจจัย นวิป-
ยุตตปัจจัย นโนนัตติปัจจัย ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

เพราะนฉานปัจจัย เพราะนมัคคปัจจัย ฟังแสดงให้พิศดาร
เหมือนอย่าง นเหตุมูลกนัย.

เพราะนสัมปยุตตปัจจัย ฟังแสดงให้พิศดารเหมือนอย่าง นอัญญ-
มัญญมูลกนัย.

นวิปยุตตมูลกนัย

[๗๔๐] เพราะนวิปยุตตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ... ใน
นอรัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสหชาติปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๕
วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนฉานปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
ในโนอตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนวิคค-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนอวิคคปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๔๑] เพราะนวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย
ในนอธิปัตปัจจัย มี ๕ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอัญญมัญญุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุป-
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉา-
ชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๕ วาระ ในนมัคค-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนอตติปัจจัย

มี ๕ วาระ. ในโนนัตถิปัจจย มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ
ในโนอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๔๒] เพราะนวิปยุตตปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย
นอธิปัตติปัจจย นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาติปัจจย
นอัญญมัญญปัจจย นนิสสยปัจจย ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ...
ในนปุเรชาติปัจจย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในโนอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๗๔๓] เพราะนวิปยุตตปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย ฯลฯ
นนิสสยปัจจย นอุปนิสสยปัจจย ในนปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
นปัจฉาชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมม-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๓ วาระ
ในนมกคปัจจย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนอัติ-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๓
วาระ ในโนอวิคตปัจจย มี ๒ วาระ.

[๗๔๔] เพราะนวิปยุตตปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย
ฯลฯ นกัมมปัจจย นวิปากปัจจย นอินทริยปัจจย ในนฉานปัจจย
มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

โนอัคติมูลกนัย

[๗๔๕] เพราะโนอัคติปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี๕วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๕วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสหชาติปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๕วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจัย มี๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕วาระ ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๕
วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๕วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมัปยตคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยตค-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๕
วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๔๖] เพราะโนอัคติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ใน
นนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ... ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๗๔๗] เพราะโนอัคติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย
นอธิปัตติปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นสหชาติปัจจัย
นอัญญมัญญปัจจัย นนิสสยปัจจัย ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ...
ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๗๔๘] เพราะโนอัคติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ฯลฯ
นอุปนิสสยปัจจัย ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๒ วาระ... ในนปัจฉาชาติปัจจัย

มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฌาน-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๒ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๒ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๗๔๘] เพราะนอัตถิปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ฯลฯ
นอาเสวนปัจจัย นวิปากปัจจัย นอาหารปัจจัย นอินทริยปัจจัย ใน
นอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๗๕๐] เพราะนอัตถิปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ อุปนิสสยปัจจัย
นปุเรชาตปัจจัย นปัจฉาชาตปัจจัย นอาเสวนปัจจัย นวิปากปัจจัย
นอาหารปัจจัย นอินทริยปัจจัย นวิปยุตตปัจจัย ในนโนนัตถิปัจจัย
มี ๒ วาระ... ในนโนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนอวิคตปัจจัย มี ๒
วาระ.

[๗๕๑] เพราะนอัตถิปัจจัย นเหตุปัจจัย นวิคตปัจจัย ในนโน-
อวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

เพราะนโนนัตถิปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑๕ วาระ ฯลฯ ใน
นโนนัตถิปัจจัย ในนโนวิคตปัจจัย เช่นเดียวกับกับ นเหตุปัจจัย.

เพราะนวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑๕ วาระ ฯลฯ.

เพราะโนวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๕ วาระ... ในนอาร์มมณ-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๕
วาระ.

เพราะโนวิคตปัจจย เช่นเดียวกับ เพราะโนอัติปัจจย.

ปัญหาวารปัจจยนี้ยคณนาจบ

ปัจจนียนัย

วรรณนาเนื้อความแห่งปัจจยอุทธาระ

บัดนี้ เป็นปัจจนียนัย. พึงทราบวินิจฉัย ในปัจจนียนัย นั้น ดัง
ต่อไปนี้:-

ปัญหาทั้งหลายอัน ได้อยู่โดยนัยเป็นต้นว่า "อกุศลธรรมอาศัย
อกุศลธรรมเกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจย" ในปฏิจจวาระเป็นต้น ขยาย
ออกไปโดยย่อ ด้วยอำนาจปัจจย ทั้งหลายที่ได้อยู่ ฉนใด เพื่อแสดงปัจจนียะ
โดยสังเขป โดยลักษณะเดียวกันอย่างไม่พิสดาร พระธรรมสังคากาจารย์
ทั้งหลายจึงขยายปัจจยแห่งกุศลเป็นต้น โดยอนุโลม โดยนัยเป็นต้นว่า
กุศลธรรมเป็นปัจจยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของอาร์มมณปัจจย.
ฉนนั้น. ก็ปัจจยเหล่านั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้วด้วยอำนาจ
แห่งปัจจยเป็นหมวด ๆ ไม่ได้แสดงด้วยอำนาจปัจจยแต่ละอย่าง ๆ
บัดนี้พิงแยกปัจจยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้โดยเป็นหมวด แล้ว
พึงทราบในที่นั้น.

จริงอยู่ ปัจจย ๒๔ เหล่านี้แม้ทั้งหมด ย่อมรวมลงในปัจจย ๘.

ในปัจจย ๘ เหล่าไหน. คือ ในอาร์มมณปัจจย สหชาตปัจจย อุป-
นิสสยปัจจย ปุเรชาตปัจจย ปัจจชาตปัจจย กัมมปัจจย อาหาร-
ปัจจย อินทริยปัจจย.

อย่างไร ?

จริงอยู่ บรรดาปัจจย ๑๖ ที่เหลือ เว้นปัจจย ๘ เหล่านี้ **ปัจจย ๖**
เหล่านี้ คือ เหตุปัจจย อัญญมัญญปัจจย วิปากปัจจย ฌานปัจจย
มรรคปัจจย และสัมปยุตตปัจจย เกิดพร้อมกันโดยส่วนเดียวย่อมรวม
ลงในสหชาตปัจจย เพราะเป็นปัจจยแก่กรรมที่เกิดพร้อมกันนั้นเทียว.

ส่วนปัจจย ๕ เหล่านี้ คือ อนันตรปัจจย สมันตรปัจจย
อาเสวนปัจจย นัตติปัจจย และวิคตปัจจย เกิดขึ้นแล้วดับไป **ย่อม**
รวมลงในอุปนิสสยปัจจย โดยลักษณะแห่งอนันตรูปนิสสยปัจจย
เพราะเป็นปัจจยแก่กรรมที่เกิดขึ้นในลำดับแห่งตน.

นิสสยปัจจยมี ๒ อย่าง โดยแจกเป็นสหชาตนิสสยะ และปุเรชาต-
นิสสยะ ใน ๒ อย่างนั้น สหชาตนิสสยปัจจย ย่อมรวมลงในสหชาต-
ปัจจย เพราะเป็นที่อาศัยแห่งกรรมทั้งหลายที่เกิดร่วมกัน ปุเรชาตนิสสย-
ปัจจย ย่อมรวมลงในปุเรชาตปัจจย.

แม้อธิปติปัจจย ๒ อย่าง คือ สหชาตคาธิปติปัจจย และอาร์มมณา-
ธิปติปัจจย. ใน ๒ อย่างนั้น สหชาตคาธิปติปัจจย ย่อมรวมลงในสหชาต-
ปัจจย เพราะเป็นอธิปติปัจจยแก่กรรมทั้งหลายที่เกิดร่วมกันนั่นเอง. I
อาร์มมณาธิปติปัจจย เป็นอาร์มมณูปนิสสยะนั่นเอง เพราะฉะนั้น จึงรวม
ลงในอุปนิสสยปัจจย โดยลักษณะแห่งอาร์มมณูปนิสสยะ.

วิปยุตตปัจจยมี ๓ อย่าง โดยจำแนกเป็นสหชาตะ ปุเรชาตะ และปัจฉาชาตะ ใน ๓ อย่างนั้น สหชาตวิปยุตตปัจจย ย่อมรวมลงใน สหชาตปัจจย เพราะเป็นวิปยุตตปัจจยแก่กรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกัน นั้นเอง. ปุเรชาตวิปยุตตปัจจย ย่อมรวมลงในปุเรชาตปัจจย เพราะกรรม ที่เกิดขึ้นก่อนเป็นปัจจยแก่กรรมที่เกิดในภายหลัง. ปัจฉาตวิปยุตต-ปัจจย ย่อมรวมลงในปัจฉาตปัจจย เพราะกรรมที่เกิดขึ้นในภายหลัง เป็นปัจจย ด้วยอำนาจการค้ำจุนแก่กรรมที่เกิดขึ้นก่อน.

อตฺถิปัจจย และ อวิกตปัจจยมีอย่างละ ๖ ด้วยอำนาจแห่ง สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ และอินทริย และด้วย อำนาจแห่งอตฺถิและอวิกตะ อีกอย่างละ ๑ ปัจจย. บรรดาปัจจยเหล่านั้น สหชาตปัจจย อตฺถิปัจจย อวิกตปัจจย ย่อมรวมลงในสหชาตปัจจย เพราะ ธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกันเท่านั้นเป็นปัจจย ด้วยอำนาจของอตฺถิปัจจย และอวิกตปัจจย. ปุเรชาตปัจจย ย่อมรวมลงในปุเรชาตปัจจย เพราะกรรม ที่เกิดก่อนเป็นปัจจยแก่กรรมที่เกิดภายหลัง. ปัจฉาตปัจจยทั้งหลาย ย่อม รวมลงในปัจฉาตปัจจย เพราะกรรมที่เกิดภายหลังเป็นปัจจย ด้วย อำนาจการค้ำจุนแก่กรรมที่เกิดก่อน. ธรรมทั้งหลายที่เป็นอาหาร ย่อมรวม ลงในกาวฬิการาหารปัจจย. ธรรมทั้งหลายที่เป็นอินทริย ย่อมรวมลงในรูป-ชีวิตินทริยปัจจยแล. ปัจจย ๑๖ เหล่านี้ พึงทราบว่าย่อมรวมลงในปัจจย ๘ เหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้.

อนึ่ง ปัจจย ๘ แม่เหล่านี้ สงเคราะห์เข้าในอัญญมัญญปัจจยมีอยู่. จริงอยู่ อารัมมณปัจจยที่แสดงไว้ข้างต้น ๒ อย่าง โดยแยกเป็นอธิบดี และไม่ใช่อธิบดี. ใน ๒ อย่างนั้น ปัจจยที่เป็นอธิบดี ย่อมรวมลงใน

อุปนิสสยปัจจัย โดยลักษณะแห่งอาร์มมณูปนิสสยะ. ที่ไม่ได้เป็นอธิบดี
ย่อมเป็นอาร์มมณปัจจัยล้วน.

แม้กัมมปัจจัยก็มี ๒ อย่าง ด้วยอำนาจแห่งสหชาตกัมมปัจจัย และ
นानักขณิกกัมมปัจจัย ใน ๒ อย่างนั้น สหชาตกัมมปัจจัย ย่อมรวมลงใน
สหชาตปัจจัย เพราะเป็นกัมมปัจจัยแก่กรรมทั้งหลายที่เกิดร่วมกันกับตน.
นานักขณิกกัมมปัจจัยมี ๒ อย่าง คือ ทิมิกำลัง และทูลพล. ใน ๒ อย่าง
พลวกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยเป็นที่อาศัยอย่างแรงกล้าแก่วิบากกรรมทั้งหลาย
เพราะฉะนั้น จึงรวมในลงในอุปนิสสยปัจจัย. อนึ่ง พลวกัมมปัจจัยย่อม
เป็นปัจจัย แก่รูปทั้งหลายด้วย. ส่วนกัมมปัจจัยที่หย่อนกำลังย่อมเป็นปัจจัย
แก่รูปทั้งหลายโดยนักขณิกกัมมปัจจัยเท่านั้น.

แม้อาหารปัจจัยก็มี ๒ อย่าง โดยเป็นรูปและอรูป. ใน ๒ อย่าง
นั้น อรูปอาหารเป็นปัจจัยแก่กรรมที่เกิดพร้อมกันกับตนเท่านั้น ฉะนั้น
จึงรวมลงในสหชาตปัจจัย. รูปอาหารย่อมไม่เป็นปัจจัยแก่กรรมทั้งหลาย
ที่เกิดพร้อมกัน เกิดก่อนหรือเกิดภายหลัง. รูปอาหารที่เลยอุปาทกขณะแล้ว
ถึงจิตขณะของตน ย่อมยังความเป็นอาหารปัจจัยให้สำเร็จ เพราะฉะนั้น
จึงจัดเป็นอาหารปัจจัยเท่านั้น.

แม้อินทริยปัจจัยก็มี ๒ อย่าง โดยเป็นรูปและอรูป. ใน ๒ อย่าง
นั้น อินทริยปัจจัยที่เป็นอรูป ย่อมให้สำเร็จความเป็นอินทริยปัจจัย แก่
กรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกันกับตน เพราะฉะนั้น จึงรวมลงในสหชาต-
ปัจจัย ส่วนรูปอินทริยปัจจัย มี ๒ อย่าง โดยจำแนกเป็นภายในและ
ภายนอก ใน ๒ อย่างนั้น อินทริยปัจจัยภายในเกิดขึ้นก่อน เป็นอินทริย-
ปัจจัยแก่จักขุวิญญาณเป็นต้น พร้อมทั้งกรรมที่สัมปยุตอันเกิดขึ้นใน

ภายหลัง เพราะฉะนั้น จึงรวมลงในปุเรชาติปัจจัยเท่านั้น. อินทรีย์ปัจจัย ภายนอกได้แก่รูปชีวิตินทรีย์. รูปอินทรีย์นั้นแม้จะเป็นปัจจัยแก่ธรรมทั้งหลายที่เกิดร่วมกัน ก็ย่อมเป็นด้วยอำนาจเพียงการตามเลี้ยงรักษาเท่านั้น ไม่ใช่ด้วยอำนาจแห่งการให้เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น จึงจัดเป็นอินทรีย์ปัจจัยเท่านั้น. ปัจจัย ทั้ง ๘ เหล่านี้ ฟังทราบว่าย่อมรวมเข้าในกันและกัน ด้วยประการฉะนี้ นี้เป็นสังคหณ์ด้วยอำนาจเป็นอัญญมัญญะแห่งปัจจัย ๑๖ ที่เหลือ และแห่งปัจจัย ๘ เหล่านี้มันเอง ในปัจจัย ๘ เพียงนี้.

บัดนี้ ผู้ศึกษาฟังทราบปัจจัยทั้ง ๒๔ ที่รวมลงในปัจจัยหนึ่งๆ ของบรรดาปัจจัย ๘ เหล่านี้. บรรดาปัจจัย ๒๓ เหล่านี้.

อาร์มมณปัจจัยเท่านั้น ย่อมรวมลงในอาร์มมณปัจจัย อันเป็นที่ ๑ แห่งปัจจัย ๘ เหล่านี้ก่อน ปัจจัยที่เหลือ ๒๓ ย่อมรวมเข้าไม่ได้.

ปัจจัย ๑๕ เหล่านี้ คือ เหตุปัจจัย สหชาติปฏิบัติปัจจัย สหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย สหชาตนิสสยปัจจัย สหชาตกัมมปัจจัย วิปากปัจจัย สหชาตอาหารปัจจัย สหชาตอินทรีย์ปัจจัย ฌานปัจจัย มัคคปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย สหชาตวิปยุตตปัจจัย สหชาตัตถิปัจจัย สหชาตอวิคตปัจจัย ย่อมรวมลงในสหชาติปัจจัยที่ ๒.

ปัจจัย ๕ เหล่านี้ คือ อาร์มมณปัจจัยที่เป็นอธิบดี อธิปฏิบัติปัจจัย อนันตรปัจจัย สมันตรปัจจัย อุปนิสสยปัจจัย อาเสวนปัจจัย พลวกัมมปัจจัย ที่เป็นน่านักขณิกะ นัตถิปัจจัย วิคตปัจจัย ย่อมรวมลงในอุปนิสสยปัจจัยที่ ๓.

ปัจจัย ๖ เหล่านี้ คือ ปุเรชาติปัจจัย ปุเรชาตินิสสยปัจจัย ปุเรชาติดิทถิปัจจัย ปุเรชาติวิปยุตตปัจจัย ปุเรชาติตติปัจจัย ปุเรชาติอวิตตปัจจัย ย่อมรวมลงในปุเรชาติปัจจัยที่ ๔.

ปัจจัย ๔ เหล่านี้ คือ ปัจจชาติปัจจัย ปัจจชาติวิปยุตตปัจจัย ปัจจชาติตติปัจจัย ปัจจชาติอวิตตปัจจัย ย่อมรวมลงในปัจจชาติปัจจัยที่ ๕.

นาคกขณิกัมมปัจจัย ท่านสงเคราะห์แล้ว ใน กัมมปัจจัยที่ ๖.

ปัจจัย ๓ เหล่านี้ คือ อาหารปัจจัย อาหารตติปัจจัย อาหารอวิตตปัจจัย ท่านสงเคราะห์แล้วด้วยอำนาจพฬิการอาหารในอาหารปัจจัยที่ ๗.

ปัจจัย ๓ เหล่านี้ คือ รูปชีวิตินทริยปัจจัย อินทริยตติปัจจัย อินทริยอวิตตปัจจัย ย่อมรวมลงในอินทริยปัจจัยที่ ๘. ผู้ศึกษาครัั้นทราบ ว่าปัจจัยเหล่านั้น ๆ รวมลงแล้วในปัจจัยหนึ่ง ๆ บรรดาปัจจัย ๘ เหล่านี้ อย่างนี้แล้ว พึงทราบว่าปัจจัยเหล่าใดถึงการรวมลงในปัจจัยใด ปัจจัยเหล่านั้นท่านถือเอาแล้วด้วยจำนวนแห่งปัจจัยที่รวมลงนั้น.

ปัญหา ๑๕ ข้อเหล่านั้นว่า "กุศลธรรมเป็นปัจจัยแก่กุศลธรรมโดย อารัมมณปัจจัย" ดังนี้ เป็นต้น ในปัจจนียนัยนี้ ในปัญหา ๔๕ ข้อ อันท่านยกขึ้นวิสังขนาแล้ว ด้วยอำนาจแห่งปัจจัย ๘ เหล่านี้ ซึ่งเป็นที่รวมแห่งปัจจัยทั้งหมด ด้วยประการฉะนี้. บรรดาปัญหาเหล่านั้น ปัญหา ๔ ข้อ มีกุศลเป็นต้นว่า กุศลเป็นปัจจัยแก่กุศล กุศลเป็นปัจจัยแก่กุศล กุศลเป็นปัจจัยแก่อัพยากตะ กุศลเป็นปัจจัยแก่กุสลาพยากตะ. ปัญหา ๔ ข้อที่มีอกุศลเป็นต้นก็เหมือนกัน. ส่วนปัญหา ๓ ข้อ มีอัพยากตะเป็นต้น

คือ อพยาคตะเป็นปัจจยแก่อพยาคตะ อพยาคตะเป็นปัจจยแก่กุศล
อพยาคตะเป็นปัจจยแก่กุศล. ปัญหา ๔ ข้อ มีปัจจยুবัน ๑ มีมูล ๒
คือ กุศลและอพยาคตะเป็นปัจจยแก่กุศล กุศลและอพยาคตะเป็นปัจจยแก่
อพยาคตะ อกุศลและอพยาคตะเป็นปัจจยแก่กุศล อกุศลและอพยาคตะ
เป็นปัจจยแก่อพยาคตะ. บรรดาปัญหาเหล่านั้น. ปัจจยเหล่าใดพึงได้ใน
ปัญหาที่ ๑ ท่านรวบรวมปัจจยเหล่านั้นทั้งหมดแล้วกล่าวว่าปัจจย ๓. ใน
ปัญหาที่ ๒ มีปัจจย ๒. ในปัญหาที่ ๓ มีปัจจย ๕. ในปัญหาที่ ๔ มี
ปัจจย ๑ เท่านั้น. ในปัญหาที่ ๕ มีปัจจย ๓. ในปัญหาที่ ๖ มีปัจจย ๒.
ในปัญหาที่ ๗ มีปัจจย ๕. ในปัญหาที่ ๘ มีปัจจย ๑ เท่านั้น. ในปัญหา
ที่ ๙ มีปัจจย ๗. ในปัญหาที่ ๑๐ มีปัจจย ๓. ในปัญหาที่ ๑๑ มีปัจจย ๓.
ที่ ๑๒ มีปัจจย ๒. ที่ ๑๓ มีปัจจย ๔. ที่ ๑๔ มีปัจจย ๒. แม้ในปัญหา
ที่ ๑๕ ก็มีปัจจย ๔ เหมือนกัน ปัจจยเหล่านั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ตรัส
ว่า สหชาติปัจจย แต่ตรัสว่า สหชาติ ปจฺจชาติ ข้าพเจ้าจักพรรณนา
เหตุในการตรัสอย่างนั้นข้างหน้า.

ก็เมื่อว่าโดยย่อในอธิการนี้ มีการกำหนดปัจจย ๖ หมวดเท่านั้น
คือ ปัจจย ๑-๒-๓-๔-๕ และ ๗. จริงอยู่ บรรดาปัจจยปัจจนีเยทั้ง
๒๔ ข้อ มีอาทิว่า การกำหนดปัญหาด้วยอำนาจการกำหนดอย่างสูงสุด
ในปัจจนีเยแห่งปัญหาวาระ และการกำหนดปัจจยที่ท่านรวบรวมปัจจย
นั้น ๆ แสดงไว้ นี้ มีนเหตุปัจจยเป็นต้น ปัจจยแห่งปัญหาวาระต่อจากนี้
ไปย่อมไม่ได้แม้ในปัจจนีเยหนึ่ง แต่ย่อมได้ในหนหลัง เพราะฉะนั้น
ปัจจย ๑ เท่านั้นมาแล้วอย่างนี้ว่า กุศลธรรมเป็นปัจจยแก่กุศลและ
อพยาคตะ ด้วยอำนาจของสหชาติปัจจย. ในปัญหาเหล่าใด เมื่อปัจจย

นั้นถูกปฏิเสธไปแล้ว ปัญหาเหล่านั้นย่อมลบล้างไป ก็ปัจจัยทั้ง๒ มาแล้วใน ปัญหาใดอย่างนี้ว่า กุศลธรรมเป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยอำนาจของ อารัมมณปัจจัย และด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย บรรดาปัจจัย เหล่านั้นเมื่อปัจจัยข้อ ๑ แม้ถูกปฏิเสธแล้วอย่างนี้ว่า นารัมมณปัจจัยา ปัญหานี้ย่อมได้ด้วยอำนาจแห่งปัจจัยนอกนี้ แต่เมื่อปัจจัยทั้ง๒ นั้นถูก ปฏิเสธแล้ว วาระนั้นจึงขาดไป ปัจจัยทั้งหลายในหมวด ๓-๔-๕ และ ๗ ย่อมได้ในปัญหาเหล่านี้ ปัญหาเหล่านั้นย่อมได้ ด้วยอำนาจแห่งปัจจัย ทั้งหลายที่เหลือ เว้นปัจจัยที่ท่านปฏิเสธแล้ว ก็เมื่อปัจจัยทั้งหมดถูกปฏิเสธ ไปวาระทั้งหมดย่อมขาดไป ดังนี้แล นี่เป็นลักษณะในข้อนี้ บัณฑิตพึง ทราบประเภทแห่งปัจจัยทั้งหลายที่ท่านยกกล่าวไว้ในปัญหานั้นๆ ตั้งแต่ต้น และการลบล้างไม่ลบล้างปัญหานั้นๆ ในปัจจัยนั้นๆ ด้วยลักษณะนี้.

ต่อไปนี้เป็นความพิสดารในเรื่องนั้น ในปัญหาที่ ๑ ก่อน ปัจจัย ๑๕ ท่านแสดงไว้แล้วด้วยปัจจัย ๓. อย่างไร? จริงอยู่ กุศลย่อมไม่เป็น ปัจจัยแก่กุศลด้วยปุเรชาติปัจฉาชาติและวิปากะ และวิปยุตตปัจจัย แต่ ย่อมเป็นด้วยปัจจัย ๒๐ ที่เหลือ. บรรดาปัจจัยเหล่านั้น อารัมมณปัจจัย มี ๑ เท่านั้น. ส่วนปัจจัย ๕ ด้วยอำนาจเป็นที่รวมแห่งปัจจัยทั้งหมด ท่านกล่าวว่าย่อมถือการสงเคราะห์ลงในสหชาติปัจจัย. เมื่อเหตุปัจจัยถูก ปฏิเสธไป ปัจจัยเหล่านั้นย่อมมี ๑๔. ก็คำว่า กุศลเป็นปัจจัย แก่กุศลด้วย สหชาติปัจจัย พระองค์ตรัสหมายถึงปัจจัย ๑๒ ที่เหลือ โดยนำปัจจัย ๒ ออกไป เพราะกุศลเป็นปัจจัยแก่กุศล โดยวิปากปัจจัย (และ) วิปยุตต- ปัจจัยไม่ได้. ท่านกล่าวว่า ปัจจัย ๘ ย่อมรวมลงแม้ในอุปนิสสยปัจจัย ด้วยอำนาจปัจจัยที่รวมลงในปัจจัยทั้งปวง.

บรรดาปัจจัยเหล่านั้น อารัมมณปัจจัยที่เป็นอธิบดี และอธิบดี-
ปัจจัยที่เป็นอารมณฺ์ ผนวกเข้ากับอุปนิสสยปัจจัย ด้วยอำนาจเป็น
อารัมมณฺ์อุปนิสสย. ฝ่ายกุศลย่อมไม่เป็นน่านักขณิกกัมมปัจจัยแก่กุศล
เพราะฉะนั้น ท่านจึงนำออกเสีย แล้วกล่าวว่า อุปนิสสยปัจจุเณน ปจฺจโย
เพราะหมายเอาปัจจัย ๖ ที่เหลือ.

ปัจจัย ๑๕ พึงทราบที่ท่านแสดงแล้วด้วยปัจจัย ๓ ในปัญหา
ที่ ๑ (ก-ก) ด้วยประการฉะนี้.

บรรดาปัจจัยเหล่านั้น ในนเหตุปัจจนึะนี้ กุศลธรรมย่อมเป็น
ปัจจัยแก่กุศลธรรม ด้วยนเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้น บัณฑิตพึงยกบาลีขึ้น
แสดง โดยนัยที่ท่านกล่าวไว้ในอารัมมณปัจจัยเป็นต้น มีอาทิอย่างนี้ว่า
บุคคลให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถแล้ว ย่อมพิจารณากุศลนั้น
ย่อมพิจารณาถึงกุศลทั้งหลายที่ประพตฺติในกาลก่อน ก็เมื่ออารัมมณ-
ปัจจัยถูกปฏิเสธแล้ว บัณฑิตนำความพิสดารแห่งอารัมมณปัจจัยนั้นออก
เพิ่มความพิสดารแห่งเหตุปัจจัย แล้วพึงแสดงบาลีนั่นนั่นแล แม้ในการ
ปฏิเสธปัจจัยที่เหลือก็เช่นนี้เหมือนกัน ก็เมื่อปัจจัยใด ๆ ถูกปฏิเสธออก
วาระเหล่าใดลดไป ข้าพเจ้าจักพรรณนาวาระเหล่านั้นข้างหน้า.

ก็ในปัญหาที่ ๒ (ก-อก) ท่านแสดงปัจจัย ๓ ด้วยปัจจัย ๒.
อย่างไร ? คือ กุศลย่อมไม่เป็นปัจจัยแก่กุศล ด้วยอำนาจของอนันตระ
เป็นต้น. เพราะฉะนั้น ท่านจึงนำเอาอนันตระปัจจัยเป็นต้น เหล่านี้
แล้วตรัสว่า "อุปนิสสยปัจจุเณน ปจฺจโย" โดยหมายเอา อารัมมณ-
ริบัติ และปกตฺอุปนิสสยปัจจัย อันท่านสงเคราะห์แล้วด้วยอารัมมณ-
อุปนิสสยปัจจัย. เพราะฉะนั้น บัณฑิตพึงทราบว่ ปัจจัยทั้งหลาย ๓ เหล่านี้

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้วด้วยปัจจัย ๒ ในปัญหาที่ ๒ คือ อารัมมณปัจจัยล้วน ๆ กับอธิปัตปัจจัย และอุปนิสสยปัจจัย ด้วยอำนาจ อารัมมณาธิปัตติ.

ก็ในปัญหาที่ ๓ (กุ-อัพ) ปัจจัย ๑๘ ปัจจัย ท่านแสดงแล้วด้วย ปัจจัย ๕. อย่างไร ? คือ กุศลย่อมไม่เป็นปัจจัยแก่อัพยาคตะ ด้วยอำนาจ ของอัญญมัญญะ ปุเรชาตะ อาเสวน วิปากะ และสัมปยุตตปัจจัย. ย่อมเป็น ด้วยอำนาจของปัจจัย ๕ ที่เหลือ. บรรดาปัจจัยเหล่านั้น อารัมมณปัจจัย มี ๑. ก็เพราะกุศลย่อมไม่เป็นปัจจัยแก่อัพยาคตะ ด้วยอำนาจอัญญมัญญะ วิปากะ และสัมปยุตตปัจจัย. เหตุปัจจัยถูกปฏิเสธออก กัมมปัจจัยท่านถือ เอาอีกแผนกหนึ่ง เพราะฉะนั้น ท่านจึงนำปัจจัย ๕ เหล่านี้ ออก แล้วแสดง ปัจจัย ๑๐ ด้วยสหชาติปัจจัย. บรรดาปัจจัย ๖ ที่ท่านกล่าวไว้ในหนหลัง โดยอุปนิสสยปัจจัย เว้นอาเสวนปัจจัย ปัจจัยที่เหลือมี ๕ ปิงจชาติ- ปัจจัย มี ๑ เท่านั้น. อนึ่ง กัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง ด้วยอำนาจสหชาติกัมม- ปัจจัย และนานากขณิกกัมมปัจจัย ผู้ศึกษาพึงทราบว่ามีปัจจัย ๑๘ เหล่านี้ ท่านแสดงด้วยปัจจัย ๕ ในปัญหาที่ ๓ อย่างนี้ ด้วยประการฉะนั้น.

ปัจจัย ๘ เหล่านี้ อันพระพุทธรองค์ทรงแสดงแล้วด้วยปัจจัย ๕ ใน ปัญหาที่ ๑ อย่างนี้ ด้วยประการดังนี้.

ปัจจัย ๑๐ ท่านแสดงแล้วด้วยปัจจัย ๑ เท่านั้น ในปัญหาที่ ๔ (กุ-ก อัพ). อย่างไร. จริงอยู่ กุศลย่อมไม่เป็นปัจจัยแก่อุปยาคตะ ด้วยอำนาจของอัญญมัญญะ วิปากะ สัมปยุตตะ และวิปยุตตปัจจัย ใน บรรดาปัจจัย ๑๕ ที่ท่านกล่าวไว้แล้วในสหชาติปัจจัย เหตุปัจจัยถูกปฏิเสธ ออกแล้ว ผู้ศึกษาจักปัจจัย ๕ เหล่านี้ ออก แล้วพึงทราบว่ามีปัจจัย ๑๐ ที่

เหลือท่านแสดงแล้วด้วยปัจจัย ๑ ในปัญหาที่ ๔ นี้ ก็ปัจจัยเหล่านั้นท่านแสดงแล้วด้วยปัจจัยเหล่านั้นๆ. ในปัญหา ๔ ข้อ มีกุศลเป็นต้นเหล่านี้ฉันใด ผู้ศึกษาพึงทราบว่ามีปัจจัยเหล่านั้นๆ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว ด้วยปัจจัยเหล่านั้นๆ ในปัญหา ๔ ข้อ แม้มีกุศลเป็นต้น ฉะนั้น (ปัญหา ๔ คือ อกุ-อกุ, อกุ-กุ, อกุ-อัฟ, อกุ-อกุ อัฟ).

ปัจจัย ๒๓ ท่านแสดงแล้วด้วยปัจจัย ๗ ในปัญหาที่ ๑ แห่งปัญหา ๓ ข้อ มีอัพยากตะเป็นต้น อื่นจากนั้น (คือ อัฟ-อัฟ, อัฟ-กุ, อัฟ-อกุ) อย่างไร. คือ อัพยากตะเป็นปัจจัยแก่อัพยากตะ แม้ด้วยปัจจัย ๒๔. ก็เมื่อเหตุปัจจัยถูกปฏิเสธออก ย่อมมีปัจจัย ๒๓. บรรดาปัจจัยเหล่านั้น อารัมมณปัจจัยมี ๑ เท่านั้น ก็เพราะอาหารปัจจัย และอินทริยปัจจัยท่านถือเอาอีกแผนกหนึ่ง เพื่อสงเคราะห์กรรมที่ไม่เกิดรวมกันไว้ในอธิการนี้ด้วย เพราะฉะนั้น ท่านจึงนำปัจจัย ๓ เหล่านี้ ออก แล้วแสดงปัจจัย ๑๒ โสหาชาติปัจจัย. ปัจจัยที่ท่านกล่าวไว้ในหนหลังโดยอุปนิสสยปัจจัยมี ๖. ปุเรชาติปัจจัยมี ๑ เท่านั้น. ปัจฉาชาติ อาหาระ และอินทริยปัจจัยก็เหมือนกัน. บัณฑิตพึงทราบว่าปัจจัย ๒๓ เหล่านี้ ท่านแสดงไว้แล้วด้วยปัจจัย ๗ ในอธิการนี้ ด้วยประการฉะนี้.

ปัจจัย ๑๒ ท่านแสดงแล้วด้วยปัจจัย ๓ แม้ในปัญหาที่ ๒ อย่างไร คือ อารัมมณปัจจัยมี ๑. ปัจจัย ๖ คือ อารัมมณชาติ อนันตระ สม-นันตระ นัตถิ วิคตะ และอุปนิสสยปัจจัย ท่านแสดงแล้วด้วยอำนาจแห่ง อารัมมณูปนิสสยะ โดยอุปนิสสยปัจจัย. ปุเรชาติ นิสสยะ วิปยุตตะ อตถิ และอวิคตปัจจัย ท่านแสดงแล้วด้วยปุเรชาติปัจจัย. บัณฑิตพึงทราบ

ว่าปัจจัย ๒ เหล่านี้ ท่านแสดงแล้วด้วยปัจจัย ๓ ในปัญหาที่ ๒ นี้ (อพ- กุ) ด้วยประการฉะนี้ แม้ในปัญหาที่ ๓ (คือ อพ-อกุ) ก็ฉะนี้.

ในปัญหาที่ ๑ แห่งปัญหา ๔ ข้อ ที่มีมูล ๒ (คือ กุ, อพ-กุ. กุ, อพ-อพ. อก, อพ-อกุ. อกุ, อพ-อพ.) ต่อจากนั้นพระองค์ไม่ตรัสว่า สหชาติปัจจุย่น ปุเรชาติปัจจุย่น แล้วแสดงปัจจัย ๓ ด้วยอำนาจนิสสยะ อตติ และอวิกตปัจจัย ด้วยปัจจัย ๒ ที่พระองค์ตรัสว่า สหชาติ ปุเรชาติ . จริงอยู่ กุศลชั้นทั้งหลายเมื่อให้สำเร็จความเป็นปัจจัยแก่กุศล พร้อมกับ วัตถุรูป เป็นสหชาติแม้ก็จริง ถึงอย่างนั้นก็ไม่ใช่สหชาติปัจจัย เพราะเหตุไร? เพราะเจือด้วยวัตถุรูป. เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า สหชาติ ด้วยอำนาจแห่ง นิสสยะ อตติ และอวิกตะ อันเป็นสหชาติเหล่านี้. แม้ในวัตถุรูปก็ฉะนี้เหมือนกัน. จริงอยู่ แม้วัตถุรูปนั้นจะเกิดก่อนก็จริง แต่หาเป็นปุเรชาติปัจจัยไม่ เพราะรวมกับชั้น คำว่า ปุเรชาติ ตรัสแล้ว ด้วยอำนาจแห่งนิสสยะปัจจัยเป็นต้น ที่เกิดก่อนอย่างเดียว.

ปัจจัย ๔ ด้วยอำนาจสหชาติ นิสสยะ อตติ และอวิกตะ พระองค์ ทรงแสดงแล้วด้วยปัจจัย ๔ ที่ท่านกล่าวว่า สหชาติ ปจฺจนาชาติ อาหาร อินฺทฺริย ในปัญหาที่ ๒. จริงอยู่ ในวาระนี้ย่อมได้สหชาติปัจจัยด้วย ไม่ได้ปัจจนาชาติปัจจัยเป็นต้น ก็คำนั้นท่านกล่าวด้วยอำนาจแห่งปัจจนาชาติ และอตติ และอวิกตะ กล่าวคือ อาหารและอินทรีย์ เพราะว่ากุศลชั้นทั้งหลาย อพยาคตะและมหาภูตรูปเป็นปัจจัยแก่อุปาทายรูป โดยส่วน ๔ คือ สหชาติปัจจัย นิสสยะปัจจัย อตติปัจจัย อวิกตปัจจัย. ก็กุศลที่เกิดใน ภายหลังเป็นปัจจัยแก่อุปาทายรูปเหล่านั้นนั้นแหละ กับภูตรูปเหล่านั้น เหมือนกัน ด้วยอำนาจอตติและอวิกตปัจจัย. แม้ กพพีการอาหาร กับกุศล

ที่เกิดภายหลัง ก็เป็นปัจจัยแก่ภายหลังที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอดีตและอภิปัจจัย. แม้ รูปชีวิตินทรีย์ กับกุศลที่เกิดภายหลังก็เป็นปัจจัยแก่กัมมชรูป ด้วยอำนาจของอดีตและอภิปัจจัยนั่นเอง. คำนี้ว่า สหชาติ ปจฺจชาติ อาหาร อินฺทฺริยํ พระองค์ตรัสหมายถึงความเป็นปัจจัยโดยส่วน ๔ นี้. ก็ปจฺจชาติ อาหาระ และอินฺทฺริยํปัจจัยย่อมไม่ได้ในอธิการนี้.

แม้ใน ปัญหา ๒ ข้อ ที่รวมกับอภิปัจจัย ชำงหน้าก็เช่นนี้เหมือนกัน. บัณฑิตพึงทราบประเภทแห่งปัจจัยทั้งหลาย ที่ท่านยกกล่าวไว้ในปัญหาเหล่านั้น ๆ ในอธิการนี้ด้วยประการฉะนี้ ฝ่ายข้าพเจ้าจักทำให้แจ้ง ซึ่ง ความลดและความไม่ลดแห่งปัญหาเหล่านั้น ๆ ในปัจจัยนั้น ๆ ชำงหน้า แล.

วรรณนาความแห่งปัจจุยุทธาระ จบ

วรรณนาความแห่งกุสลติกปฏิกฐาน

ปัจจนีนิย

วาระ ๑๕ เหล่านี้ว่า กุสลโล ธมฺโม กุสลสุตฺต ธมฺมสุตฺต เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้แล้ว ด้วยสามารถอนุโลม. เพราะแม้ใน ปัจจนีนิยะ ก็วาระเหล่านี้แหละ ไม่มีเกินไปกว่านี้ มีแต่ต่ำกว่านี้ ฉะนั้น บัดนี้ เพื่อจะแสดงวาระที่จะมีได้ในปัจจนีนิยะแห่งวาระใด ๆ ตั้งแต่ต้น ด้วย อำนาจแห่งจำนวน พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงเริ่มคำว่า นเหตุยา ปณฺณรตฺต เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า นเหตุยา คือ วาระ ๑๕ ที่ได้ด้วย
สามารถแห่งปัจจัยทั้งหลายตามที่แสดงไว้ แม้ทั้งหมด. ใน นอรัมมณะ
เหตุปัจจัยย่อมผนวกเข้าในสหชาติปัจจัย. ในวาระนั้น ๆ อรัมมณปัจจัย
ล้วน ๆ ย่อมขาดไป. วาระเหล่านั้นย่อมได้วิสัญญาดำรงอำนาจแห่งปัจจัย
ที่เหลือ. แม้ในปัจจัยที่เหลือก็เหมือนกันนอรัมมณปัจจัย. เหตุปัจจัยย่อม
ได้ในสหชาติปัจจัย. ก็ปัจจัยทั้งหลายที่ตั้งอยู่ด้วยปัจจัยนิยะอย่างนี้ คือ
นอุปนิสฺสเย นอนนฺตฺเร (ปัจจัยนั้น ๆ) ย่อมขาดไปในวาระนั้น ๆ. วาระ
เหล่านั้น ๆ ย่อมได้รับวิสัญญาดำรงอำนาจปัจจัยที่เหลือ. ส่วนในสหชาติ-
ปัจจัย ๔ วาระเหล่านั้นย่อมขาดไป คือ กุศลธรรมเป็นปัจจัยแก่กุศลและ
อัพยากตะ อกุศลธรรมเป็นปัจจัยแก่กุศลและอัพยากตะ, กุศลและ
อัพยากธรรมเป็นปัจจัยแก่กุศล. อกุศลและอัพยากธรรมเป็นปัจจัยแก่
อกุศล (กุ-กุ. อัพ,อกุ-อกุ.อัพ,กุ.อัพ-กุ, อกุ. อัพ-อกุ.) จริงอยู่ ท่าน
กล่าวปัจจัยสังคหะหมวด ๑ ด้วยอำนาจแห่งปัจจัย ๑๑ ว่า สหชาติปจฺจ-
เยน ปิจฺจโย ในวาระ ๒ ข้อต้น แห่งวาระ ๔ เหล่านี้ เมื่อปัจจัยสังคหะ
นั้นถูกปฏิเสธไป วาระเหล่านั้นย่อมไม่ได้รับวิสัญญาโดยอาการอื่น. คำว่า
สหชาติ ปุเรชาติ ท่านกล่าวหมายเอานิสสยะ อัตถิ และอวิคคปัจจัยใน
วาระ ๒ ข้างท้าย เมื่อสหชาติปัจจัยถูกปฏิเสธไป วาระเหล่านั้นย่อมไม่ได้
วิสัญญาดำรงอำนาจแห่งปัจจัยที่เหลือ มีเหตุปัจจัยเป็นต้น และไม่ได้
ปุเรชาติปัจจัย นิสสยะ อัตถิ อวิคคปัจจัยด้วย เพราะฉะนั้น วาระทั้ง ๔
เหล่านี้จึงขาดไป. คำว่า เอกาทส (๑๑ วาระ) ท่านกล่าวไว้ด้วยอำนาจ
แห่งวาระที่เหลือ.

ในข้อนี้ยังมีคำถามว่า เมื่อเหตุปัจจัยถูกปฏิเสธออก วาระเหล่านั้น จึงมีด้วย อำนาจแห่งอธิปัตปัจจัยเป็นต้นที่เหลือ เพราะเหตุไร เมื่อสหชาติ-ปัจจัยถูกปฏิเสธออก วาระจึงไม่มีด้วยอำนาจแห่งเหตุปัจจัยเป็นต้น ที่เหลือบ้าง แก้ว เพราะไม่มีกรรมจะมาอ้างอิง (นิปเทศ) จริงอยู่ เหตุปัจจัยเป็นต้น ชื่อว่ายังมีกรรม (เหลือไว้) อ้างอิง (สัปเทศ) เพราะยังมีสหชาติปัจจัยอยู่อีกส่วนหนึ่ง (หรือเพราะเป็นส่วนหนึ่งแห่งสหชาติปัจจัย). เพราะฉะนั้น เมื่อเหตุปัจจัยเป็นต้นเหล่านั้นถูกปฏิเสธออกแล้ว วาระเหล่านั้นย่อมได้รับวิสังขนาด้วยอำนาจแห่งปัจจัยอื่น แต่สหชาติปัจจัยไม่มีกรรม (เหลือไว้) อ้างอิง ย่อมรวมเอาเหตุปัจจัยเป็นต้นทั้งหมดเข้ามาด้วย เมื่อสหชาติปัจจัยนั้นถูกปฏิเสธไป เหตุปัจจัยเป็นต้น เหล่านั้นแม้ทั้งหมด จึงเป็นอันถูกปฏิเสธไปด้วย. เพราะว่าขึ้นชื่อว่าเหตุปัจจัย เป็นต้น ที่จะไม่เกิดพร้อมกันย่อมไม่มี. เพราะสหชาติปัจจัยไม่มีกรรมอ้างอิง เมื่อสหชาติปัจจัยนั้นถูกปฏิเสธออก วาระทั้ง ๒ เหล่านั้นจึงมิได้ด้วยประการฉะนี้. ก็ในวาระที่ท่านวิสังขนาแล้วว่า สหชาติ ปุระชาติ ถึงสหชาติปัจจัยเท่านั้น จะไม่มีจริง แต่เพราะในอธิการนี้ อรูปจันทร์เกิดร่วมกันเท่านั้นเป็นปัจจัย ด้วยอำนาจนิสสยะ อตติ และอวิคตะ ก็เมื่อสหชาติปัจจัยถูกปฏิเสธแล้ว นิสสยะ อตติ และอวิคตปัจจัย ที่เกิดร่วมกันโดยส่วนเดียวโดยแน่นอน ก็เป็นอันถูกปฏิเสธไปด้วย เพราะฉะนั้น วาระแม้เหล่านั้นจึงมิได้ เพราะสหชาติปัจจัยนั้นถูกปฏิเสธไปแล้ว. วาระ ๔ เหล่านั้นในอธิการนี้ จึงขาดไป โดยประการทั้งปวง ด้วยประการฉะนี้. คำว่า เอกาทส ท่านกล่าวด้วยอำนาจวาระที่เหลือเท่านั้น.

แม้ใน อัญญมัญญะ นิสสยะ และนสัมปยุตตปัจจย วาระ ๔ เหล่านี้เองขาดไป ถ้ามว่า เพราะเหตุไร ก็ว่า เพราะมคติเหมือน สหชาติปัจจย. เหมือนอย่างว่า สหชาติปัจจยที่เป็นอรุปรธรรมย่อมรวม อรูปขันธ ๔ ไว้โดยไม่เหลือ ฉันใด แม้อัญญมัญญะ นิสสยะ และสัมปยุตตปัจจย ก็ฉันนั้น. เพราะฉะนั้น พึงทราบว่ เมื่อปัจจยเหล่านี้ ถูกปฏิเสธ ออกแล้ว วาระเหล่านั้นจึงมีไม่ได้ เพราะปัจจยเหล่านี้มีคติเช่นเดียวกับ สหชาติปัจจย เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า **นอญมมญฺเญ เอกาทส นิสฺสเย เอกาทส นสมฺปยุตฺเต เอกาทส.**

ในข้อนั้น พึงมี คำถาม ว่า ปัจจยเหล่านี้ มีคติเหมือนสหชาติปัจจย เพราะเป็นที่รวมแห่งขันธ ๔ อันต่างโดยกุศลเป็นต้น โดยไม่แปลกกัน ก็จริง แต่กุศลก็หาเป็นปัจจยโดยประการอื่นเว้น สหชาติปัจจย แก่กุสลาพยากตะไม่ เพราะฉะนั้น เมื่อกุศลนั้นถูกปฏิเสธออก วาระนั้นก็ขาดไป (เป็นธรรมดา) แต่กุศलय่อมไม่เป็นอัญญมัญญปัจจยแก่กุสลาพยากตะ เมื่อ กุศลนั้นถูกปฏิเสธไป ทำไมวาระนั้นจึงต้องขาดไปด้วย ก็ว่า เพราะมี ความเป็นไปด้วยอำนาจแห่งธรรมที่อิงอาศัยกันและกัน เหมือนอย่างว่า กุสลาพยากตะไม่เป็นสหชาติปัจจยแก่กุศล แต่วาระนั้นก็ขาดไปในเมื่อยก กุศลนั้นออก เพราะมีความเป็นไปโดยนิสสยปัจจยเป็นต้น ด้วยอำนาจ แห่งธรรมที่เกิดร่วมกัน ฉันใด แม้อธิการนี้เมื่อยกกุศลนั้นออก วาระ แม้นั้นย่อมขาดไป เพราะมีความเป็นไปโดยเป็นสหชาติเป็นต้น ด้วย อำนาจแห่งธรรมที่เป็นอัญญมัญญปัจจย ฉันนั้น.

ก็บทว่า **นอญมมญฺเญปจฺจเยน ปจฺจโย** มีเนื้อความดังนี้ ธรรม เหล่าใดถึงการนับว่าเป็นอัญญมัญญปัจจย การเป็นปัจจยด้วยธรรมเหล่านั้น

ยอมไม่มี แต่กุศลเมื่อเป็นปัจจัยแก่กุศลพยากตะ ด้วยอำนาจสหชาติปัจจัย เป็นต้น ย่อมไม่เป็นด้วยกรรม คืออัญญมัญญปัจจัยเท่านั้น เพราะฉะนั้น เมื่อกุศลนั้นถูกปฏิเสธออกวาระนั้นจึงขาดไป ก็วาระนั้นยอมขาดไป ฉะนั้น วาระ ๓ แม้ที่เหลือก็ยอมขาดไป ฉะนั้น วาระ ๔ แม้เหล่านั้นยอมขาดไป ด้วยประการฉะนั้น.

แม้ในคำว่า **นิสฺสเย เอกาทส** นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ เพราะปัจจัย ธรรมทั้งหลายที่เกิดร่วมกันโดยส่วนเดียว เป็นที่อาศัยแห่งวาระเหล่านั้น ฉะนั้น เมื่อธรรมเป็นที่อาศัย ถูกปฏิเสธออก วาระเหล่านั้นจึงขาดไป ด้วย.

สองบทว่า **ปุเรชาติ เตรส** (นปุเรชาติปัจจัย มี ๑๓วาระ) ความว่า มีวาระ ๑๓ เพราะนำเอาวาระ ๒ ที่มีมูล ๒ ที่มีวิสังขานัน ท่านกล่าวไว้ว่า **สหชาติ ปุเรชาติ** ออกเสีย เหมือนอย่างว่า เมื่อยกสหชาติปัจจัย ออก วาระเหล่านั้นยอมไม่ได้วิสังขานัน ด้วยอำนาจแห่งนิสฺสยะ อตฺถิ และ อวิคตปัจจัย เฉพาะที่เป็นปุเรชาติเท่านั้น ฉะนั้น แม้เมื่อปุเรชาติปัจจัย ถูกยกออกเสียแล้ว วาระเหล่านั้นยอมไม่ได้วิสังขานันด้วยอำนาจนิสฺสยะ อตฺถิ และอวิคตปัจจัย เฉพาะที่เป็นสหชาติเท่านั้น ฉะนั้น เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบว่า มีวาระ ๑๓ เพราะนำออกเสียซึ่งวาระเหล่านั้น.

ในคำว่า **นปฺจฺฉาต ปณฺณรต** นี้ ย่อมได้ปัญหาทั้งหลายเหล่านั้น แม้ด้วยอำนาจแห่งปัจจัยที่เหลือ เว้นปัจฉาชาติปัจจัยในอากาศสถาน (ที่มา) ว่า **ปฺจฺฉาตปฺจฺเจน ปฺจฺจโย** หรือว่า **สหชาติ ปุเรชาติ** อาหาร อินฺทริย์ ดังนี้ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสไว้ ๑๕ วาระเท่านั้น.

ในคำว่า **นกมฺเม** เป็นต้น มีวินิจฉัยว่า เพราะแม่กัมมปัจจัย วิปาก-
ปัจจัย อาหารปัจจัย อินทรีย์ปัจจัย ฌานปัจจัย และมคคปัจจัย ก็เป็นส่วน
หนึ่งแห่งขันธ์ ๕ อันต่างโดยกุศล เป็นต้น ฉะนั้น ยกเว้น ธรรมเหล่านั้นเสีย
ธรรมที่เกิดร่วมจึงจัดเป็นปัจจัยได้ด้วยอำนาจแห่งธรรมที่เหลือ เพราะ-
ฉะนั้น การวิสังขนาปัญหาจึงไม่ลบลไปแม้เพียงข้อเดียว.

คำว่า **นสมฺปยุตฺเต** เอกาทส ความว่า เพราะธรรมที่สัมปยุตกัน
เป็นปัจจัยกัน ด้วยอำนาจสหชาติ เป็นต้น ในวาระ ๔ เหล่านั้น ฉะนั้น
พึงทราบวาระเหล่านั้นเท่านั้นขาดไป เพราะปฏิเสธสัมปยุตปัจจัย.

คำว่า **นวิปยุตฺเต** นว ความว่า วาระ ๖ เหล่านั้น คือ วาระ ๔
อันมีอวสานบทพิเศษ ซึ่งเกิดแต่ธรรมที่มีมูล ๒ และ ๒ วาระอันมี
อวสานบท ซึ่งเกิดแต่ธรรมที่มีมูล ๑ และมูล ๒ ประกอบแล้วด้วยปัจจัย-
ธรรมที่วิปยุตกันโดยส่วนเดียว. วาระเหล่านั้นย่อมเป็นปัจจัยด้วยอำนาจ
สหชาติ เป็นต้น เมื่อวิปยุตปัจจัยถูกปฏิเสธออกไป วาระเหล่านั้น
ทั้งหมดย่อมขาดไปด้วย เพราะฉะนั้น จึงได้ ๕ วาระเท่านั้น ด้วยเหตุนี้
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า **นวิปยุตฺเต** นว.

แม้ใน **โนนัตถิ** และ **โนอวิคตปัจจัย** ผู้ศึกษาพึงทราบวาระ ๕
เหล่านั้นเอง จริงอยู่ วาระเหล่านั้น ประกอบด้วยธรรม คือ อตฺถิปัจจัย
และอวิคตปัจจัยแน่นอน เพราะฉะนั้น วาระเหล่านั้นจึงขาดไป เพราะ
การปฏิเสธอตฺถิ และอวิคตปัจจัยเหล่านั้น วาระแม่เหล่าใดที่อยู่ ผู้ศึกษา
พึงแต่งวิสังขนาในวาระเหล่านั้น ด้วยอำนาจอาร์มมณปัจจัย หรืออนันตร-
ปัจจัย เป็นต้น ผู้ศึกษาพึงแต่งวิสังขนาด้วยอำนาจแห่งปัจจัย ๕ อันต่างด้วย
อำนาจของสหชาติ ปุระชาตะ ปิจฉาชาตะ อาหาระ และอินทรีย์ปัจจัย

หรือด้วยอำนาจแห่งธรรมที่วิปยุตกัน ซึ่งยังมีอยู่และยังไม่ปราศจากไป
ดังนี้แล.

พระผู้มีพระภาคเจ้าครั้นทรงแสดงวาระที่ได้ใน **ปัจจนียนัย** ด้วย
การนับอย่างนี้แล้ว บัดนี้ เพื่อจะแสดงการนับปัจจย ด้วยอำนาจแห่ง
ปัจจยที่มีมูล ๒ เป็นต้น จึงทรงเพิ่มคำว่า **นเหตุปัจจยา นารมมณ**
ปณฺณรต เป็นต้น พึงทราบวินิจฉัยในคํานั้นต่อไป.

ใน **นเหตุมูลทุกะ** เป็นปัจจยที่นับได้มากกว่า ครั้นประกอบกับ
ปัจจยที่นับได้น้อยกว่าย่อมเป็นปัจจยที่นับได้น้อยกว่าไปด้วย. ใน **ติมูลกนัย**
วาระ ๒ คือ กุศลเป็นปัจจยแก่อกุศล อกุศลเป็นปัจจยแก่กุศล (กุ-อกุ,
อกุ-กุ) ในคํ่าว่า **นอุปนิสฺสยเตรต** ย่อมขาดไป. เพราะเหตุไร ?
เพราะ **นอุปนิสฺสยปัจจย** ท่านเชื่อมไว้กับ **นอารัมมณปัจจย**. จริงอยู่
วาระเหล่านี้เป็นไปด้วยอำนาจอารัมมณปัจจย และอุปนิสฺสยปัจจย. และ
ปัจจยทั้ง ๒ นั้น อันท่านยกเสียแล้ว (ปฏิเสช) วาระนั้นเป็นอันท่านถือ
เอาแล้วด้วยจำนวนแห่งอารัมมณชาติ และอารัมมณูปนิสฺสยปัจจย
เท่านั้น.

สองบทว่า **นอุปนิสฺสย เตรต** แม้ใน **จมูลกนัย** ก็คือวาระ ๑๓
เหล่านั้นนั่นแหละ.

พึงทราบวินิจฉัยใน **สัตตมูลกนัย** ต่อไป. สองบทว่า **นอุปนิสฺสย**
สตุต ได้แก่ วาระ ๘ คือ วาระ ๔ อัน เป็นไปอยู่ด้วยอำนาจแห่งอนันต-
รูปนิสฺสยปัจจย และปกตูปนิสฺสยปัจจยเหล่านั้น คือ ๑. กุศลเป็นปัจจยแก่
กุศล (กุ-กุ) ๒. กุศลเป็นปัจจยแก่อกุศล (กุ-อกุ) ๓. อกุศลเป็นปัจจย
แก่อกุศล (อกุ-อกุ) ๔. อกุศลเป็นปัจจยแก่กุศล (อกุ-กุ) และกับ

วาระ ๕ ที่ขาดไปในอธิการนั้น เพราะเนื่องกับ นสหชาติปัจจัย ย่อมขาดไป เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า สุตต คือ ๗ วาระ ด้วยอำนาจแห่งปัจจัยที่เหลือ.

สองบทว่า นปุรชาต เอกาทส คือ มีวาระ ๑๑ เพราะเนื่องกัน นสหชาติปัจจัย.

สองบทว่า นปัจจฉาต นว ความว่า จริงอยู่ ในวาระ ๑๑ เหล่านี้ เพราะนำเอาวาระ ๗ ซึ่งมีมูล ๒ และมีอภัยกตะเป็นอวสานบท มีวิสัยชานันได้แล้วว่า สหชาติ ปัจจฉาต อาหาร อินทริย ออกเสย แม้เมื่อมีการปฏิเสธสหชาติปัจจัย วาระเหล่านั้นก็ยังไม่ขาดไป ด้วยอำนาจปัจจฉาตปัจจัย แต่เมื่อมีการปฏิเสธปัจจฉาตปัจจัยกับสหชาติปัจจัย วาระเหล่านี้ย่อมขาดไป เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า นว คือ ๘ วาระ ด้วยอำนาจแห่งปัจจัยที่เหลือ.

สองบทว่า นนิสฺสเย เอการส ใน อัฐมุลกนัย คำอธิบายทั้งหมด เหมือนกับที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วในหนหลัง.

พึงทราบวินิจฉัยใน นวมุลกนัย ต่อไป. สองบทว่า นอุปนิสฺสเย ปญจ ความว่า มี ๕ วาระ คือ วาระ ๓ หมวด ๓ แห่งกุศล เป็นต้น อันมีอภัยกตะเป็นที่สุด และวาระ ๒ อันมีมูล ๒ มีอภัยกตะเป็นอวสานบท พึงทราบวิสัยชานาในวาระ ๕ เหล่านั้น ด้วยอำนาจแห่งธรรม คือ นานากขณิกกัมมปัจจัย กพพิการาหาร รูปชีวิตินทริย และปัจจฉาตปัจจัย. วาระเหล่านั้นเอง ย่อมมีแม้ในคำเป็นต้นว่า นปุรชาต ปญจ. ใน ทสมุลกนัย สองบทว่า นปัจจฉาต ตินิ คือ วาระที่เหลือ นอกจากวาระ ๒ อันมีมูล ๒ มีอภัยกตะเป็นอวสานบท อันได้อยู่ด้วยอำนาจ

ปัจฉาชาติปัจฉัย. วาระ ๓ เหล่านี้เอง ย่อมมีแม่ในวิปยุตปัจฉัย สอง
บทว่า โนอติยา เทว คือ กุศล และอกุศล เป็นปัจฉัยแก่กัมมชรูป
ด้วยอำนาจแห่งนาคกณิกกัมมปัจฉัย. ก็ในอธิการนี้ย่อมไม่ได้วิบากเพราะ
เนื่องกับ นอุปนิสสยปัจฉัย. การนับใน เอกาทสมูลกนัย เช่นเดียวกับ
ที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วในหนหลังนั่นเอง.

สองบทว่า นกมุเม เอกิ ใน ทวาตสมูลกนัย คือ อพยากตะกับ
อพยากตะ ก็ในข้อนี้ ผู้ศึกษาพึงทราบวิสัญญาดำวยอำนาจอาหาร และ
อินทรีย์. ผู้ศึกษาพึงถือเอาวิสัญญานี้แหละ ในอาคตสถานว่า เอกิ (=๑
วาระ) แม้ใน เตรสมูลกนัย เป็นต้น. แต่ในอาหารปัจฉัย พึงทราบ
วิสัญญาดำวยอำนาจแห่งอินทรีย์ ใน นอินทรีย์ปัจฉัย พึงทราบวิสัญญาดำวย
อำนาจแห่งอาหาระ.

ใน จุทตสมูลกนัย เป็นต้น ย่อมไม่ได้ โนอติ และ โนอวิกต-
ปัจฉัย เพราะเนื่องด้วยนกัมมปัจฉัย เหตุนี้ท่านจึงไม่กล่าวไว้. ท่าน
กล่าวคำว่า นอาหารปัจฉยา นณานปัจฉยา ไว้โดยนำเอา นอินทรีย์ปัจฉัย
ออกเสีย เพราะฉะนั้น ในฐานะเช่นนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบวิสัญญา ๑ ด้วย
อำนาจแห่งอินทรีย์ปัจฉัย. คำว่า นวิปากปัจฉยา นอินทรีย์ปัจฉยา ท่าน
กล่าวไว้โดยนำอาหาระออกเสีย เพราะฉะนั้น ในฐานะนั้นพึงทราบ
วิสัญญา ๑ ด้วยอำนาจแห่งอาหารปัจฉัย ก็ขึ้นชื่อว่าการนับในวาระ ๒
เหล่านี้ ซึ่งตั้งอยู่โดยความเป็นปัจฉัยย่อมไม่มี เพราะฉะนั้น ท่านจึงไม่
ได้แสดงไว้ด้วยกันแล.

นเหตุสมูลกนัย จบ

แม้ใน นอรัมมมุลกนัย เป็นต้น ฟิงทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้
การกำหนดจำนวนมูลในทุกะทั้งปวงมี เท่านั้น คือ ๑๕-๑๓-๑๑-๙
ส่วนในติมุลกนัย เป็นต้น ย่อมได้วิสาขาซึ่งมีจำนวนอันท่านกำหนดไว้
แล้ว คือ ๙-๕-๓-๒-๑ นอกไปอีก เพราะการประกอบร่วมกันแห่ง
ปัจจัยเป็นอันมาก วิสาขาใด ๆ ย่อมมีได้เพราะการประกอบร่วมกันแห่ง
ปัจจัยเหล่านี้ ในบรรดาปัจจัยเหล่านั้น ผู้ศึกษาพึงกำหนดวิสาขาและ
ปัจจัยนั้น ๆ ให้ดี แล้วยกขึ้นตามนัยที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้ในหนหลัง ก็ใน
นอรัมมมุลกนัย เป็นต้น เหล่านั้นทั้งหมด ผู้ศึกษาพึงเชื่อมบททั้งหลาย
มีนารัมมณบท เป็นต้น กับ นเหตุบท ที่ผ่านมาแล้วเป็นอันดับแรก แล้ว
ทำเป็นจักร (หมุนเวียนไป) ก็เพราะบทเหล่านั้นเป็นเช่นเดียวกับที่กล่าว
แล้วในนเหตุมูลกนัยนั่นเอง ฉะนั้น ท่านจึงไม่แสดงโดยพิสดาร แสดง
ไว้เพียงย่อ ๆ.

ฟิงทราบวินิจฉัยในบทเหล่านั้นต่อไป ใน นเหตุมูลกนัย ใน
เพราะนอรัมมณะ และในเพราะนอุปนิสสยปัจจัย ย่อมได้วาระ ๑๕ แยก ๆ
กันไป ได้วาระ ๑๓ เพราะประกอบร่วมกัน ฉนใด ย่อมได้วาระ ๑๑ เท่านั้น
ในที่ทั่วไป ฉนนั้น. อนึ่ง ใน นอุปนิสสยปัจจัย วาระ ๙ ย่อมมีด้วย
นอรัมมณะ และนสหชาติปัจจัย ฉนใด แม้นในสหชาติปัจจัยก็มีวาระ ๙
ด้วยนอุปนิสสยะ และนอรัมมณปัจจัย ฉนนั้น.

คำว่า นนิสสุยปจฺจยา นอุปนิสสุยปจฺจยา นปจฺจชาเต ตีณิ คือ
วิสาขา ๓ วาระ มีกุศลเป็นต้น มีอภัยกตะเป็นที่สุด ปัจจัยเหล่านั้นมี
กัมมชรูปและอาหารชรูปเป็นปัจจัยุบบัน ในหมวด ๔ มี นอาหาระ และ

นอินทริยะ เป็นมูล ย่อมไม่ได้วาระโดยแน่นอน เหมือนในนเหตุมูลกนัย เพราะไม่เชื่อมกับมปัจจัย.

ใน นอินทริยมูล คำว่า "นอุปนิสฺสเย จ นปุเรชาเต จ ฐเปตฺวา นานาเร ตีณฺติ กาทพฺพํ " อธิบายว่า ผู้ศึกษาพึงเชื่อมปัจจัย ๒ เหล่านี้ จากนอินทริยปัจจัย แล้วทำการนับด้วยนอาหารปัจจัย กับปัจจัย ๒ เหล่านี้ อย่างนี้ คือ นอินทริยปัจจยา ฯเปฯ นอุปนิสฺสยปัจจยา นานาเร ตีณฺติ, น อินทริยปัจจยา ฯเปฯ น ปุเรชาตปัจจยา นานาเร ตีณฺติ. บรรดา บทเหล่านั้น บทว่า ตีณฺติ คือ กุศลเป็นต้นนั่นเอง เป็นปัจจัยแก่ อภัยกตตะ.

ในคำนี้มีอธิบายดังต่อไปนี้ กุศลและอกุศลเป็นปัจจัยแก่กัมมชรูป และแก่กายที่เกิดก่อน ด้วยปัจจนาชาติปัจจัย ส่วนจิตและเจตสิกที่เป็น อภัยกตตะเป็นปัจจัย ด้วยปัจจนาชาติปัจจัยอย่างเดียว ผู้ศึกษาพึงแต่งวิสัชนา ๓ ข้อ ด้วยอำนาจแห่งปัจจัยเหล่านี้ ดังอธิบายมานี้.

ก็พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า นานาเร เทว เพราะเชื่อมกับปัจจนาชาติปัจจัยข้างหน้า ในข้อนั้นได้วิสัชนาเพียงเท่านี้ คือ กุศลเป็นปัจจัยแก่ อภัยกตตะ ด้วยอำนาจที่เป็นกัมมชรูป และอกุศลเป็นปัจจัยแก่อภัยกตตะ ด้วยอำนาจที่เป็นกัมมชรูปเหมือนกัน แต่เพราะอาหารถูกปฏิเสธออก กพพิการาหารจึงไม่ได้ความเป็นปัจจัย แม้ด้วยอำนาจอตฺติและอวิคตปัจจัย.

ใน จตุมูลกนัย แห่งตอนที่ว่าด้วยปฎิฐานที่มีนวิปยุตตปัจจัยเป็น มูล. สองบทว่า นอุปนิสฺสเย ปญฺจ คือ มีวิสัชนา ๕ วาระ คือ กุศล เป็นปัจจัยแก่กุศลที่เกิดพร้อมกัน กุศลเป็นปัจจัยแก่อภัยกตตะ กล่าวคือ กัมมชรูป อกุศลเป็นปัจจัยแก่อกุศลที่เกิดพร้อมกัน อกุศลเป็นปัจจัยแก่

นี้ ผู้ศึกษาพึงทราบด้วยอำนาจแห่งปัจจัยแห่งกัมมชรูป ด้วยอำนาจแห่ง
นานาภกณิกกัมมะ คือ กุศลเป็นปัจจัยแก่อภัยกตะ อกุศลเป็นปัจจัยแก่อ
ภัยกตะ. ใน นปุเรชาติปัจจัย เป็นต้น กับ นอุปนิสสยบท พึงทราบ
วิสังขนา๒ ในที่ทุกสถาน ก็ในอธิการนี้ท่านไม่ถือเอากัมมปัจจัย จริงอยู่
เมื่อถือเอากัมมปัจจัยนั้น วาระเหล่านั้นย่อมขาดไปด้วย ย่อมไม่ได้วิสังขนา
ในการเทียบเคียงวิสังขนาใด ๆ กับวิสังขนาใด ๆ วิสังขนาใดมิได้และวิสังขนา
ใดขาดไป ผู้ศึกษาพึงกำหนดวิสังขนาเหล่านั้นทั้งหมดให้ดี แล้วพึงขยายจำนวน
ในปัจจุบันะทั้งหมด.

ปัจจนียนัย จบ

การนับวาระในอนุโลมปัจจนียะแห่งปัญหาวาระ

เหตุมูลกนัย

เหตุสภาคะ

[๗๕๒] เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน
นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอุปนิสสย
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจจชาติปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ. ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ. ในนอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจัย

มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในโนนวิตตปัจจย มี ๗ วาระ.

เหตุมฏนา ๒๔

[๗๕๓] ๑. เพราะปัจจย ๕ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ อตถิ อวิกตปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๗ วาระ... ในนอธิปติปัจจย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๗ วาระ ในนมคคปัจจย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในโนนวิตตปัจจย มี ๗ วาระ.

[๗๕๔] ๒. เพราะปัจจย ๖ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ อตถิ อวิกตปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ใน

นอาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนฉาน-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ. ในนัคคปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี
๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในโนวิตตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

[๗๕๕] ๓. เพราะปัจฉัย ๗ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจฉัย ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ
... ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจฉัยปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนัคคปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ ในโน-
วิกตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

[๗๕๖] ๔. เพราะปัจฉัย ๖ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปยุตตะ
อตถิ อวิกตปัจฉัย ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปัตติปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๓
วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนปุเรชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทรีปัจจัย มี ๓ วาระ ในนถนปัจจัย มี ๓ วาระ ในมคตปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๗๕๗] ๕. เพราะปัจจัย ๖ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทรีปัจจัย มี ๑ วาระ ในนถนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๕๘] ๖. เพราะปัจจัย ๗ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทรีปัจจัย มี ๑ วาระ ในนถนปัจจัย

มี ๑ วาระ ในนมักคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในโน-
วิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๗๕๕] ๗. เพราะปัจฉัย ๘ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจฉัย ในนอารัมมณปัจฉัย
มี ๑ วาระ... ในนอธิปัตติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอาหาร-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี ๑
วาระ ในนมักคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
โนนัตถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๗๖๐] ๘. เพราะปัจฉัย ๗ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจฉัย ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๑ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๑
วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนมักคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในโนนัตถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๗๖๑] ๘. เพราะปัจจัย ๘ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๖๒] ๑๐. เพราะปัจจัย ๗ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

[๗๖๓] ๑๑. เพราะปัจจัย ๘ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ อินทริยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๒

วาระ... ในนอริปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ
ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในอนุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
นปุรชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในนณปัจจัย มี ๒
วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ
ในโนนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๗๖๕] ๑๒. เพราะปัจจัย ๕ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิตปัจจัย ในนอารัมมณ-
ปัจจัย มี ๒ วาระ... ในนอริปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอนันตรปัจจัย
มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในอนุปนิสสยปัจจัย มี ๒
วาระ ในนปุรชาติปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในนณปัจจัย มี
๒ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ
ในโนนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๗๖๕] ๑๓. เพราะปัจจัย ๘ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
มัคคะ วิปยุตตะ อตถิ อวิตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
...ในนอริปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
สมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ใน

นอุปนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ ในปุเรชาตปัจจย มี ๒ วาระ ใน
นปัจจชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๒ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๒ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๒ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ
ในโนนัตติปัจจย มี ๒ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๒ วาระ.

[๗๖๖] ๑๕. เพราะปัจจย ๘ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ มัคคะ อตติ อวิคตปัจจย ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ
... ในนอริปติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจจชา-
ตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจย
มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
โนนัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๗๖๗] ๑๕. เพราะปัจจย ๙ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ อตติ อวิคตปัจจย ในนอารัมมณ-
ปัจจย มี ๑ วาระ... โนนอริปติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจย
มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑
วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๑ วาระ
ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหาร-

ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนณานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๖๘] ๑๖. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อัคถิ อวิกตปัจจัย ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑
วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
อาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนณานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๑
วาระ.

[๗๖๙] ๑๗. เพราะปัจจัย ๙ คือ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ อัคถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๑ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนณานปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๓๐] ๑๘. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ใน นอรัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ใน นอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ใน นอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๑ วาระ ใน นปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน นอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๓๑] ๑๙. เพราะปัจจัย ๘ คือ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอรัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ใน นอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๔ วาระ ใน นปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ใน นอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

[๗๓๒] ๒๐. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ เหตุ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ใน นอรัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ใน

นสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในอุปนิสัยปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๒
วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๗๗๓] ๒๑. เพราะปัจจัย ๕ คือ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ มัคคะ วิปยุตต อตถิ อวิคตปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๒
วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ
ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในอุปนิสัยปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ. ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๒
วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๗๗๔] ๒๒. เพราะปัจจัย ๕ คือ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ มัคคะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๑
วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสัยปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหาร-

ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนณานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๗๕] ๒๓. เพราะปัจจัย ๑๑ คือ เหตุ อธิปติ สหชาตะ อัญญ-
มัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิคต-
ปัจจัย โนนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... โนนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
โนนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ โนนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ โนน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ โนนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ โนน
นอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ โนนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ โนนอาหาร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ โนนณานปัจจัย มี ๑ วาระ โนนวิปยุตปัจจัย
มี ๑ วาระ โนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ โนนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๗๖] ๒๔. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย โนนอารัมมณ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ... โนนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ โนนสมนันตรปัจจัย
มี ๑ วาระ โนนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ โนนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑
วาระ โนนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ โนนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
โนนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ โนนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ โนนอาหาร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ โนนณานปัจจัย มี ๑ วาระ โนนสัมปยุตปัจจัย
มี ๑ วาระ โนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ โนนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

เหตุมูลกนัย จบ

อาร์มมณมูลกนัย

อาร์มมณสภาคะ

[๗๗๗] เพราะอาร์มมณปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ... ใน
นอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนอัตติปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนโนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อาร์มมณขภูนา ๕

[๗๗๘] ๑. เพราะปัจจัย ๓ คือ อาร์มมณะ อธิปัตติ อุปนิสสยปัจจัย
ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปาก-

ปัจจัย มี ๗ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนถนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตต์ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปยุตต์ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัตถปัจจัย มี ๗ วาระ ในนโนัตถปัจจัย มี ๗ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๗๗๕] ๒. เพราะปัจจัย ๔ คือ อารัมมณะ ปุเรชาตะ อัตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนถนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตต์ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตต์ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนัตถปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๗๗๖] ๓. เพราะปัจจัย ๖ คือ อารัมมณะ นิสสยะ ปุเรชาตะ วิปยุตตะ อัตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ

ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๗๘๑] ๔. เพราะปัจจัย ๖ คือ อารัมมณะ อธิปติ อุปนิสสยะ
ปุเรชาตะ อัตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสหชาตปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนนิสสยะปัจจัย มี ๑
วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑
วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉาน-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๑
วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๘๒] ๕. เพราะปัจจัย ๘ คือ อารัมมณะ อธิปติ นิสสยะ
อุปนิสสยะ ปุเรชาตะ วิปยุตตะ อัตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑
วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย

มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนินยานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนัมคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตติ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

อารัมมมุลกนัย จบ

อธิปติมูลกนัย

อธิปติสภาวะ

[๗๘๓] เพราะอธิปติปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๑๐ วาระ ใน
นอารัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑๐ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๑๐ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๘ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑๐ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑๐ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๐ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑๐ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๐ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจัย มี ๑๐ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑๐ วาระ ในนินยานปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนัมคปัจจัย มี ๑๐ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๘
วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนอัติปัจจัย มี ๗ วาระ
ในโนนัตติปัจจัย มี ๑๐ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑๐ วาระ ในโน-
อวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

อธิปตขณนา ๓๐

[๗๘๔] ๑. เพราะปัจจัย ๓ คือ อธิปติ อตติ อวิกตปัจจัย ใน
เหตุปัจจัย มี ๘ วาระ... ในนอรัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๘ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ในนสหชาตปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๑
วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนปัจจชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๘ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาหารปัจจัย
มี ๘ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๘ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๘ วาระ
ในนมคคปัจจัย มี ๘ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๘ วาระ ในนโนวิกต-
ปัจจัย ๘ วาระ.

[๗๘๕] ๒. เพราะปัจจัย ๔ คือ อธิปติ นิสสยะ อตติ อวิกต-
ปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ... ในนอรัมมปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนอนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นปัจจชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๘ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี
๘ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๘ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๘ วาระ
ในนมคคปัจจัย มี ๘ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ใน

นวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๘ วาระ ในโนนวิคต-
ปัจจย มี ๘ วาระ.

[๗๘๖] ๓. เพราะปัจจย ๕ คือ อธิปติ นิสสยะ วิปยุตตะ อตถิ
อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๓
วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๔ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๔ วาระ
ในนสหชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๔ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นปัจจชาตปัจจย มี ๔ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๔ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๔ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๔ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๔ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๔ วาระ
ในนมัคคปัจจย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๔ วาระ ในโนนัตถิ
ปัจจย มี ๔ วาระ ในโนนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๗๘๗] ๔. เพราะปัจจย ๓ คือ อธิปติ อารัมมณะ อุปนิสสยปัจจย
ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสหชาตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอัญญมัญญุปัจจย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ
ในนฉานปัจจย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตต-

ปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนอัคติปัจจัย มี ๗ วาระ โนโนัตถปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๗๘๘] ๕. เพราะปัจจัย ๖ คือ อธิปติ อารัมมณะ อุปนิสสະ ปุเรชาตะ อัทธิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนนิสสปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๘๙] ๖. เพราะปัจจัย ๘ คือ อธิปติ อารัมมณะ นิสสະ อุปนิสสະ ปุเรชาตะ วิปยุตตะ อัทธิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๕๐] ๗. เพราะปัจจัย ๕ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ อตถิ
อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗
วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นโนตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๗๕๑] ๘. เพราะปัจจัย ๗ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิคต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๗๕๒] ๕. เพราะปัจจัย ๖ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปป-
ยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสย-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๗๕๓] ๑๐. เพราะปัจจัย ๖ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑
วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑
วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๕๔] ๑๑. เพราะปัจจัย ๘ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑
วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี
๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๕๕] ๑๒. เพราะปัจจัย ๗ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
โนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๗๕๖]^๑ เพราะปัจจัย ๘ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ

๑. บาลีข้อนี้เห็นมา เพราะไม่มองกรรม จึงนับภฏนาข้อที่ ๑๓ ที่ข้อ [๗๕๗] เว้นข้อ [๗๕๖].

นิสสยะ วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๑
วาระ... ในนอารัมมณปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจยฺ มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจยฺ มี ๑ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจยฺ มี ๑ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนฉนปัจจยฺ มี
๑ วาระ ในนมัคคปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจยฺ มี ๑ วาระ
ในโนนัตถิปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจยฺ มี ๑ วาระ.

[๗๕๗] ๑๓. เพราะปัจจยฺ ๗ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ อาหาระ
อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณ-
ปัจจยฺ มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจยฺ มี ๗ วาระ ในนสมนันตรปัจจยฺ
มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจยฺ มี
๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจยฺ มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจยฺ มี ๗
วาระ ในนอาเสวนปัจจยฺ มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจยฺ มี ๗ วาระ ใน
นวิปากปัจจยฺ มี ๗ วาระ ในนฉนปัจจยฺ มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจยฺ
มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจยฺ มี ๑
วาระ ในโนนัตถิปัจจยฺ มี ๗ วาระ ในโนวิกตปัจจยฺ มี ๗ วาระ.

[๗๕๘] ๑๔. เพราะปัจจยฺ ๕ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญุ
นิสสยะ อาหาระ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุ-
ปัจจยฺ มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนอนันตร-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๗๕๕] ๑๕. เพราะปัจจัย ๘ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ อาหาระ อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๗๖๐] ๑๖. เพราะปัจจัย ๘ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อาหาระ อินทริยะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน

นปิจฉาชาตปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัจย มี ๑ วาระ ใน
นกำมมปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัจย
มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัจย มี ๑ วาระ
ในโนนัตถิปัจจัจย มี ๑ วาระ ในโนนวิคตปัจจัจย มี ๑ วาระ.

[๘๐๑] ๑๗. เพราะปัจจัจย ๑๐ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปาเก อาหาระ อินทริยะะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัจย
ในนเหตุปัจจัจย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัจย มี ๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัจย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัจย มี ๑ วาระ ใน
นปิจฉาชาตปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัจย มี ๑ วาระ ใน
นกำมมปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัจย
มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัจย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัจย มี ๑ วาระ
ในโนนวิคตปัจจัจย มี ๑ วาระ.

[๘๐๒] ๑๘. เพราะปัจจัจย ๕ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปาเก อาหาระ อินทริยะะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัจย ในนเหตุปัจจัจย
มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัจย มี ๑
วาระ ในนสมนันตรปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัจย มี ๑ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัจย มี ๑ วาระ ใน
นปิจฉาชาตปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัจย มี ๑ วาระ ใน
นกำมมปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัจย

มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๑ วาระ
ในโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๘๐๓] ๑๕. เพราะปัจจย ๗ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ มัคคะ อตติ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ โนนัญญมัญญุปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๗ วาระ ใน
โนวิคตปัจจย มี ๗ วาระ.

[๘๐๔] ๒๐. เพราะปัจจย ๕ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญุ
นิสสยะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตติ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย
มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓
วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๓
วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ
ในโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๘๐๕] ๒๐. เพราะปัจจัย ๘ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๐๖] ๒๑. เพราะปัจจัย ๘ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑
วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๐๗] ๒๒. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ใน

นเหตุปัจจัย มี๑วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๐๘] ๒๔. เพราะปัจจัย ๕ คือ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ อตติ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๐๙] ๒๕. เพราะปัจจัย ๘ คือ อธิปติ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ มัคคะ อตติ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ใน

นปุรชาตปัจจย มี ๔ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจย มี ๔ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๔ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจย มี ๔ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๔ วาระ ในนฉานปัจจย มี
๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๒
วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๔ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๔ วาระ.

[๘๑๐] ๒๖. เพราะปัจจย ๑๐ คือ อธิปติ เหตุ สหชาตะ
อัญญมัญญะ นิสสยะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจย
ในนอารัมมณปัจจย มี ๒ วาระ... ในนอนันตรปัจจย มี ๒ วาระ
ในนสมนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ
ในนปุรชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๒ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๒ วาระ ในนฉานปัจจย มี
๒ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๒ วาระ
ในนโนวิกตปัจจย มี ๒ วาระ.

[๘๑๑] ๒๗. เพราะปัจจย ๘ คือ อธิปติ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจย ในนอารัมมณปัจจย
มี ๒ วาระ... ในนอนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี
๒ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๒
วาระ ในนปุรชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๒ วาระ
ในนอาเสวนปัจจย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปาก-

ปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในนณปัจจัย มี ๒ วาระ ในนสัมปยุตต์ปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๘๑๒] ๒๘. เพราะปัจจัย ๕ คือ อธิปติ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตต์ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต์ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๑๓] ๒๙. เพราะปัจจัย ๑๑ คือ อธิปติ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต์ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๑๔] ๓๐ เพราะปัจจัย ๑๐ คือ อธิปติ เหตุ สหชชเต นิสสชชเต
วิปากะ อินทริชชเต มัคคะ วิปยุตเต อตติ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมณ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสชช-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชชชปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉชชชปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมป-
ยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

อธิปติมุลกนัย จบ

อนันตรมูลกนัย

อนันตรสภาคะ

[๘๑๕] เพราะอนันตรปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นสหชชชปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นนิสชชชปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชชชปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉ-
ชชชปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนอินทริชชชปัจจัย มี ๗ วาระ ในนฉนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนมัคค-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปยุตต-

ปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนอัถติปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

อนันตรมภูนา ๓

[๘๖๖] ๑. เพราะปัจจัย ๕ คือ อนันตระ สมันตระ อุปนิสสยะ นัตถิวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนอัถติปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๘๖๗] ๒. เพราะปัจจัย ๖ คือ อนันตระ สมันตระ อุปนิสสยะ อาเสวนะ นัตถิ วิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ใน

นอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมหักปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ. ในโนอัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนอวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๑๘] ๓. เพราะปัจจัย ๖ คือ อนันตระ สมันตระ อุปนิสสยะ กัมมะ นัตถิ วิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมหักปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนอัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

อนันตรมุลกนัย จบ

สมันตรมุลกนัย

สมันตรสภาคะ

[๘๑๙] เพราะสมันตรปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนนิสสยปัจจัย

มี ๗ วาระ ในนปุรชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๗
วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ
ในนวิปากปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นอินทริยปัจจย มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๗ วาระ ในนมัคค-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในนโนอัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในนโนอวิกตปัจจย
มี ๗ วาระ.

สมนันตรมฏนา ๓

[๘๒๐] ๑. เพราะปัจจย ๕ คือ สมนันตระ อนันตระ อุปนิสสยะ
นัตถิ วิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย
มี ๗ วาระ ในนอธิปตปัจจย มี ๗ วาระ ในนสหชาตปัจจย มี ๗
วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๗ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ
ในนปุรชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจจย
มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๗ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นโนอัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในนโนอวิกตปัจจย มี ๗ วาระ.

[๘๒๑] ๒. เพราะปัจจย ๖ คือ สมนันตระ อนันตระ อุปนิสสยะ
อาเสวนะ นัตถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณ-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนอัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนอวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๒๒] ๓. เพราะปัจจัย ๖ คือ สมนันตระ อนันตระ อุปนิสสยะ กัมมะ นัตถิ วิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนอัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สมนันตรมุลกนัย จบ

สหชาตมูลกนัย

สหชาตสภาคะ

[๘๒๓] เพราะสหชาตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๘ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย
มี ๘ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘
วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๘ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นอาหารปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๘ วาระ ในนฉาน-
ปัจจัย มี ๘ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๘ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนคติปัจจัย มี ๘
วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๘ วาระ.

สหชาตขมภูนา ๑๐

[๘๒๔] ๑. เพราะปัจจัย ๔ คือ สหชาตะ นิสสยะ อตติ อวิกต-
ปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๘ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๘ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาหารปัจจัย

มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนณปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนวิคต-
ปัจจัย มี ๔ วาระ.

[๘๒๕] ๒. เพราะปัจจัย ๕ คือ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๒๖] ๓. เพราะปัจจัย ๖ คือ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
สัมปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓
วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนินทานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัมคปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๒๗] ๔. เพราะปัจจัย ๕ คือ สหชตะ นิสสยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนินทานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัมคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๒๘] ๕. เพราะปัจจัย ๖ คือ สหชตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย

มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทรีปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี
๑ วาระ.

[๘๒๕] ๖. เพราะปัจจัย ๕ คือ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อัตถิ
อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉา-
ชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทรีปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๓๐] ๗. เพราะปัจจัย ๖ คือ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อัตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ..ในนอารัมมณ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี
๑ วาระ ในนปุรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหาร-

ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๓๑] ๘. เพราะปัจจัย ๗ คือ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๓๒] ๙. เพราะปัจจัย ๖ คือ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ใน

นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ โนนมคคปัจจัย มี ๑
วาระ โนนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ
ในโนนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๓๓] ๑๐ เพราะปัจจัย ๗ คือ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนเอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ โนนมคคปัจจัย มี ๑
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ
ในโนนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สหชาตมูลกนัย จบ

อัญญมัญญมูลกนัย

อัญญมัญญสภาคะ

[๘๓๔] เพราะอัญญมัญญปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน

นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอุปนิสสปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ โนนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อัญญมัญญภูนา ๖

[๘๓๕] ๑. เพราะปัจจัย ๕ คือ อัญญมัญญะ สหชาตะ นิสสยะ
อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอาร์มมณปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
โนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๓๖] ๒. เพราะปัจจัย ๖ คือ อัญญมัญญะ สหชาตะ นิสสยะ
สัมปยุตต อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน

นอรัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓
วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓
วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๓๗] ๓. เพราะปัจจัย ๖ คือ อัญญมัญญะ สหชาตะ นิสสยะ
วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ใน
นอรัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๓๘] ๔. เพราะปัจจัย ๖ คือ อัญญมัญญะ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอรัมมณ-

ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมกคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๓๕] ๕. เพราะปัจจัย ๗ คือ อัญญมัญญะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมกคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๔๐] ๖. เพราะปัจจัย ๗ คือ อัญญมัญญะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ใน

นอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในปัจฉา-
ชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑
วาระ.

อัญญมัญญมูลกนัย จบ

นิสสยมูลกนัย

นิสสยสภาะ

[๘๔๑] เพราะนิสสยปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑๓ วาระ... ใน
นอรัมมณปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑๓ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑๓ วาระ ใน
นสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอุปนิสสปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑๓ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหาร-
ปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในฉานปัจจัย
มี ๑๓ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๗

วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๑๓ วาระ
ในโนวิกตปัจจย มี ๑๓ วาระ.

นิสสยฆณา ๒๐

[๘๔๒] ๑. เพราะปัจจย ๓ คือ นิสสยะ อตถิ อวิกตปัจจย ใน
นเหตุปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนอาร์มมณปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนอธิปติ-
ปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนสหชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนปุรชาติ-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจฉชาติปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนอเสวน-
ปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๑๓ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑๓
วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนมคคปัจจย มี ๑๓ วาระ ใน
นสัมปยุตตปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
โนนัตถิปัจจย มี ๑๓ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๑๓ วาระ.

[๘๔๓] ๒. เพราะปัจจย ๔ คือ นิสสยะ อธิปติ อตถิ อวิกตปัจจย
ในนเหตุปัจจย มี ๘ วาระ... ในนอาร์มมณปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นอนันตรปัจจย มี ๘ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๘ วาระ ใน
นสหชาติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๔ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ ในนปุรชาติปัจจย มี ๗ วาระ ใน

นปัจฉาชาตปัจจย มี ๘ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๘ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๘ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๘ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจย มี ๘ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๘ วาระ ในนฌานปัจจย
มี ๘ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๘ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๔ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๘ วาระ ใน
โนนวิคตปัจจย มี ๘ วาระ.

[๘๔๔] ๓. เพราะปัจจย ๔ คือ นิสสยะ อินทริยะ อตถิ อวิคต-
ปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๗ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในนสหชาตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในนฌานปัจจย
มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๗ วาระ ใน
โนนวิคตปัจจย มี ๗ วาระ.

[๘๔๕] ๔. เพราะปัจจย ๔ คือ นิสสยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคต-
ปัจจย ในนเหตุปัจจย... มี ๕ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ใน

นสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๕ วาระ ในนมคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี
๕ วาระ.

[๙๔๖] ๕. เพราะปัจจัย ๕ คือ นิสสยะ อธิปติ วิปยุตตะ อตถิ
อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๓
วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสมนันตรปัจจัยมี ๔ วาระ
ในนสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ใน
นอุปนิสสปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติ-
ปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ
ในนอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๔ วาระ ในนมคคปัจจัย
มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๔ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

[๙๔๗] ๖. เพราะปัจจัย ๕ คือ นิสสยะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ
อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๔๘] ๗. เพราะปัจจัย ๕ คือ นิสสยะ ปุเรชาติ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอริปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๔๙] ๘. เพราะปัจจัย ๖ คือ นิสสยะ อารัมมณะ ปุเรชาติ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอริปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย

มี ๓ วาระ ในนสหชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอินทริย-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
นโนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

[๘๕๐] ๘. เพราะปัจฉัย ๘ คือ นิสสยะ อารัมมณะ อธิปติ

อุปนิสสยะ ปุเรชาติเต วิปยุตตะ อตติ อวิคตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย
มี ๓ วาระ... ในนอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนสหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นโนนัตติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๘๕๑] ๑๐. เพราะปัจฉัย ๖ คือ นิสสยะ ปุเรชาติเต อินทริยะ

วิปยุตตะ อตติ อวิคตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณ-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสหชาติปัจฉัย มี ๑

วาระ ในนอญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
โนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๕๒] ๑๑. เพราะปัจจัย ๔ คือ นิสสยะ สหชาตยะ อตถิ อวิคต-
ปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ.. ในนอารัมมณปัจจัย มี ๘ วาระ
ในนอธิปติปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๘ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๘ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี
๘ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๘ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๘ วาระ
ในนมัคคปัจจัย มี ๘ วาระ โนนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๘ วาระ ในโนวิคต-
ปัจจัย มี ๘ วาระ.

[๘๕๓] ๑๒. เพราะปัจจัย ๕ คือ นิสสยะ สหชาตยะ อญญมัญญะ
อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ

ในนสมันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจย
มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๓ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นโนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๘๕๔] ๑๓. เพราะปัจจย ๖ คือ นิสสยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
สัมปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย
มี ๒ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๓
วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๓
วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๘๕๕] ๑๔. เพราะปัจจย ๕ คือ นิสสยะ สหชาตะ วิปยุตตะ
อตถิ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ในนอนันตรปัจจย
มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ

ในนสมันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นปุจฉาชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๓ วาระ
ในนมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นโนตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๘๕๖] ๑๕. เพราะปัจจย ๖ คือ นิสสยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย
มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุจฉาชาติปัจจย มี ๑
วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนตติปัจจย มี ๑ วาระ
ในนโนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๘๕๗] ๑๖. เพราะปัจจย ๕ คือ นิสสยะ สหชาตะ วิปากะ อตถิ
อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๑
วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ใน

นสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นปัจจชาติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ
ในโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๘๕๘] ๑๗. เพราะปัจจย ๖ คือ นิสสยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
วิปากะ อตถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณ-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจย
มี ๑ วาระ โนนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑
วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจจชาติปัจจย มี ๑ วาระ
ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย
มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ใน
โนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๘๕๙] ๑๘. เพราะปัจจย ๗ คือ นิสสยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
วิปากะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ โนนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ใน

นอุปนิสสยปัจจย มี๑ วาระ ในนปุรชาตปัจจย มี๑ วาระ ใน
นปัจจยชาตปัจจย มี๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี๑ วาระ ในนกัมม-
ปัจจย มี๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย
มี๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี๑ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี๑ วาระ ใน
โนนวิคตปัจจย มี๑ วาระ.

[๘๖๐] ๑๕. เพราะปัจจย ๖ คือ นิสสยะ สหชาตะ วิปากะ
วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี๑ วาระ... ในนอารัมมณ-
ปัจจย มี๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี๑ วาระ ในนอนันตรปัจจย
มี๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี๑ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย
มี๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี๑ วาระ ในนปุรชาตปัจจย มี๑ วาระ
ในนปัจจยชาตปัจจย มี๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี๑ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจย มี๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี๑
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี๑ วาระ
ในโนนวิคตปัจจย มี๑ วาระ.

[๘๖๑] ๒๐. เพราะปัจจย ๗ คือ นิสสยะ สหชาตะ อัญญมัญญุ
วิปากะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี๑ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจย มี๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจย มี๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี๑ วาระ ในนปุรชาตปัจจย มี๑ วาระ ใน

นปัจฉาชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในนกัมม-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย
มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนตติปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนวิคต-
ปัจจย มี ๑ วาระ.

นิสสยมูลกนัย จบ

อุปนิสสยมูลกนัย

อุปนิสสยสภาคะ

[๘๖๒] เพราะอุปนิสสยปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๕ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนสหชาตปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจจย
มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๕
วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๕ วาระ ใน
นวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๕ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๕ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๕
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ
ในนโนตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนวิคต-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๕ วาระ.

อุปนิสสยขณนา

[๘๖๓] ๑. เพราะปัจจัย ๓ คือ อุปนิสสยะ อารัมมะ อธิปติ-
ปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในน-
อัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติ-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในน-
ฌานปัจจัย มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนโนอัคติปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนโนนัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนโน-
อวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๘๖๔] ๒. เพราะปัจจัย ๖ คือ นิสสยะ อารัมมณะ อธิปติ ปุเรชาติ
อัทธิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจัย
มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในน-
กัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปป-
ยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

[๘๖๕] ๓. เพราะปัจจัย ๘ คือ อุปนิสสยะ อารัมมณะ อธิปติ
นิสสยะ ปุรชาตะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนปัจจชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในน-
กัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนมคฺคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนตฺถิ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๖๖] ๔. เพราะปัจจัย ๕ คือ อุปนิสสยะ อนันตระ สมนันตระ
นตฺถิ วิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗
วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในน-
ปุรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจจชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในน-
อาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๗ วาระ ในนมคฺคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอตฺถิปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๘๖๗] ๕. เพราะปัจจัย ๖ คือ อุปนิสสยะ อนันตระ สมนันตระ

อาเสวนะ นัตถิ วิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ในน-
อาร์มมณปัจจย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๓ วาระ ในนสหชาติ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๓
วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในน-
อาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจย
มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนอัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๘๖๘] ๖. เพราะปัจจย ๒ คือ อุปนิสสยะ กัมมปัจจย ใน
นเหตุปัจจย มี ๒ วาระ... ในนอาร์มมณปัจจย มี ๒ วาระ ในนอธิปติ-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในนสมนันตรปัจจย
มี ๒ วาระ ในนสหชาติปัจจย มี ๒ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๒ วาระ
ในนนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๒ วาระ ในน-
ปัจฉาชาติปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๒ วาระ ในนอินทริยปัจจย
มี ๒ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๒ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๒ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ
ในนโนอัตถิปัจจย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๒ วาระ ในนโนวิคต-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๒ วาระ.

[๘๖๕] ๗. เพราะปัจจัย ๖ คือ อุปนิสสยะ อนันตระ สมันตระ
กัมมะ นัตติ วิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสหชาติปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในน-
อาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนอัทถปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโน-
อวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

อุปนิสสยมูลกนัย จบ

ปุเรชาติมูลกนัย

ปุเรชาติสภาคะ

[๘๖๖] เพราะปุเรชาติปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
อนันตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมันตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓
วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ใน

นวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนฉนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนมคคปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนคตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนวิกตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

ปุเรชาตฉนนา ๗

[๘๗๑] ๑. เพราะปัจฉัย ๓ คือ ปุเรชาตฉ อคต อวิกตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ... ในนอรम्मฉปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอรปติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสหชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนฉนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนมคคปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนคตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนวิกตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

[๘๗๒] ๒. เพราะปัจฉัย ๕ คือ ปุเรชาตฉ นิสสยฉ วิปยุตตฉ อคต อวิกตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ... ในนอรम्मฉปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอรปติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสหชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาต-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมักคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๖๓] ๓. เพราะปัจจัย ๔ คือ ปุเรชาตะ อารัมมณะ อตถิ อวิคต- ปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาต- ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมักค- ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๖๔] ๔. เพราะปัจจัย ๖ คือ ปุเรชาตะ อารัมมณะ นิสสยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในน- อธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร- ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย

๓ วาระ ในอุปนิสสขปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจชาตปัจจย มี ๓
วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ
ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจย
มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๘๗๕] ๕. เพราะปัจจย ๖ คือ ปุเรชาตะ อารัมมณะ อธิปติ อุปนิสสขะ
อิตถ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ... ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสหชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในน-
อัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ในนนิสสขปัจจย มี ๑ วาระ ในน-
ปัจจชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในน-
กัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนกัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในน-
วิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจย
มี ๑ วาระ.

[๘๗๖] ๖. เพราะปัจจย ๘ คือ ปุเรชาตะ อารัมมณะ อธิปติ
นิสสขะ อุปนิสสขะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย
มี ๑ วาระ... ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑
วาระ ในนสหชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ

ในนปิงลาชาตปิงจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปิงจัย มี ๑ วาระ ในน-
กัมมปิงจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปิงจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปิงจัย
มี ๑ วาระ ในนอินทริยปิงจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปิงจัย มี ๑ วาระ
ในนมัคคปิงจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปิงจัย มี ๑ วาระ ใน
โนนัตถิปิงจัย มี ๑ วาระ ในโนนวิคตปิงจัย มี ๑ วาระ.

[๘๗๗] ๗. เพราะปิงจัย ๖ คือ ปุเรชาตนะ นิสสยะ อินทริยะ วิปยุตตะ
อิตถิ อวิคตปิงจัย ในนเหตุปิงจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปิงจัย มี ๑
วาระ ในนอธิปติปิงจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปิงจัย มี ๑ วาระ ใน
นสมนันตรปิงจัย มี ๑ วาระ ในนสหชาตปิงจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญ-
มัญญปิงจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปิงจัย มี ๑ วาระ ในนปิงลาชาต-
ปิงจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปิงจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปิงจัย มี ๑
วาระ ในนวิปากปิงจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปิงจัย มี ๑ วาระ ในน-
ฌานปิงจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปิงจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปิงจัย
มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปิงจัย มี ๑ วาระ ในโนนวิคตปิงจัย มี ๑ วาระ.

ปุเรชาตมูลกนัย จบ

ปิงลาชาตมูลกนัย

ปิงลาชาตสภาคะ

[๘๗๘] เพราะปิงลาชาตปิงจัย ในนเหตุปิงจัย มี ๓ วาระ... ใน
นอารัมมณปิงจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปิงจัย มี ๓ วาระ ในน-

อนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
สหชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสย-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจฉาชาตมภูนา ๑

[๘๖๕] เพราะปัจจัย ๔ คือ ปัจฉาชาตะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคต-
ปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
อัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุป-
นิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓
วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย
มี ๓ วาระ

ปัจฉาชาตมุลกนัย จบ

อาเสวนมูลกนัย

อาเสวนสภาคะ

[๘๘๐] เพราะอาเสวนปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑
วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโธตติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนโธวิตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อาเสวนขมฏนา ๑

[๘๘๑] เพราะปัจจัย ๖ คือ อาเสวนะ อนันตระ สมนันตระ
อุปนิสสยะ นัตถิ วิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสย-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย

มี ๓ วาระ ในนมหักปัจจย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโธตติปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นโธวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

อาเสวนมุลกนัย จบ

กัมมมุลกนัย

[๘๘๒] เพราะกัมมปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจย มี ๗ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในนสหชาตปัจจย
มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๗ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในน-
ปัจจชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๗ วาระ ในน-
วิปากปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๒ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๗ วาระ ในนมหักปัจจย
มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๕
วาระ ในนโธตติปัจจย มี ๒ วาระ ในนโธตติปัจจย มี ๗ วาระ
ในนโธวิคตปัจจย มี ๗ วาระ ในนโธวิคตปัจจย มี ๒ วาระ.

กัมมขณนา ๑๑

[๘๘๓] เพราะปัจจย ๒ คือ กัมมะ อุปนิสสยปัจจย ในนเหตุปัจจย

มี ๒ วาระ... ในอรัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๒ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๒ วาระ ในนสหชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๒ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๒ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๒ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๒ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๒ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๒ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๒ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๒ วาระ ในนโนอัติปัจจย มี ๒ วาระ ในนโนนัตติปัจจย มี ๒ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๒ วาระ ในนโนอวิคตปัจจย มี ๒ วาระ.

[๘๘๔] เพราะปัจจย ๖ คือ กัมมะ อนันตรระ สมนันตรระ

อุปนีสสยะ นัตติ วิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ... ในน- อรัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๑ วาระ ในนสหชาต- ปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๑ วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจยมี ๑ วาระ ในน- อาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนอัติปัจจย มี ๑ วาระ ใน นโนอวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๘๘๕] ๓. เพราะปัจจัย ๖ คือ กัมมะ สหชชตะ นิสสยะ อาหาระ
อัติ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี
๗ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในน-
ณานปัจจัย มี ๗ วาระ ในนมคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๗
วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๘๘๖] ๔. เพราะปัจจัย ๗ คือ กัมมะ สหชชตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อาหาระ อัติ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอุปนิสสปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นณานปัจจัย มี ๗ วาระ ในนมคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๘๘๗] ๕. เพราะปัจจัย ๘ คือ กัมมะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อาหาระ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัยมี ๓ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓
วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนตฺถิ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๘๘] ๖. เพราะปัจจัย ๙ คือ กัมมะ สหชาตะ นิสสยะ อาหาระ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
อาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
วิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๘๙] ๗. เพราะปัจจัย ๙ คือ กัมมะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อาหาระ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณ-

ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๕๐] ๘. เพราะเหตุปัจจัย ๘ คือ กัมมะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อาหาระ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๘๕๑] ๙. เพราะปัจจัย ๙ คือ กัมมะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อาหาระ สัมปยุตต อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ

ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในน-
ปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในโนนวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๘๕๒] ๑๐. เพราะปัจฉัย ๘ คือ กัมมะ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อาหาระ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๑
วาระ... ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นปุเรชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในน-
อาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนโนนัตติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนโนนวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ

[๘๕๓] ๑๑. เพราะปัจฉัย ๕ คือ กัมมะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อาหาระ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจฉัย ในนเหตุ-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๑
วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ

ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมคค
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนโนวคคปัจจัย มี ๑ วาระ.

กัมมมุลกนัย จบ

วปากลุกนัย

วปากลสภาคะ

[๘๕๔] เพราะวปากลปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอา-
รัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชชปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนปัจฉชชปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑
วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมคคปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑
วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวคคปัจจัย มี ๑ วาระ.

วปากลมณนาคะ

[๘๕๕] ๑. เพราะปัจจัย ๕ คือ วปากละ สหชชะ นิสสชะ อตถิ
อวคคปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมปัจจัย มี ๑
วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ

ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนฌานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในโนนัตถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในโนนวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๘๕๖] ๒. เพราะปัจฉัย ๖ คือ วิปากะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อตถิ อวิคตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนปุเรชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑
วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในโนนวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๘๕๗] ๓. เพราะปัจฉัย ๗ คือ วิปากะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ...
ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน

นอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นปัจจยชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนวีกตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๗๕๘] ๔. เพราะปัจจย ๖ คือ วิปากะ สหชาตะ นิสสยะ
วิปยุตตะ อตถิ อวีกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ... ในนอารัม-
มณปัจจย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจย
มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย
มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑
วาระ. ในนปัจจยชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ
ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ
ในนโนวีกตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๗๕๙] ๕. เพราะปัจจย ๗ คือ วิปากะ สหชาตะ อัญญมัญญุ
นิสสยะ วิปยุตตะ อตถิ อวีกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ใน

นอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ โนนปุเรชาติปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจย มี ๑ วาระ โนนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๑ วาระ โนนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ โนนฌานปัจจย มี ๑ วาระ โนนมัคคปัจจย
มี ๑ วาระ โนนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ โนนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ
โนนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

วิปากมูลกนัย จบ

อาหารมูลกนัย

อาหารสภาคะ

[๕๐๐] เพราะอาหารปัจจย โนนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ โนนอา-
รัมมณปัจจย มี ๗ วาระ โนนอธิปัตติปัจจย มี ๗ วาระ โนนอนันตร-
ปัจจย มี ๑ วาระ โนนสมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ โนนสหชาติปัจจย
มี ๑ วาระ โนนอัญญูปัญญุปัจจย มี ๓ วาระ โนนนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ
โนนอุปนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ โนนปุเรชาติปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจย มี ๗ วาระ โนนอาเสวนปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นกกัมมปัจจย มี ๗ วาระ โนนวิปากปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นอินทริยปัจจย มี ๗ วาระ โนนฌานปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นมัคคปัจจย มี ๗ วาระ โนนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ โนนนัตถิปัจจย มี ๗ วาระ ใน
นวิคตปัจจย มี ๗ วาระ.

อาหารภฏนา ๓๔

[๕๐๑] ๑. เพราะปัจจัย ๓ คือ อาหาระ อตฺถิ อวิตฺตปัจจัย
ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสม-
นันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญ-
มัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนฉาน-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนมคฺคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนตฺติปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนโนวิตฺตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๕๐๒] ๒. เพราะปัจจัย ๕ คือ อาหาระ สหชาติะ นิสสยะ อตฺถิ
อวิตฺตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๗ วาระ ในนมคฺคปัจจัย มี ๗

วาระ โนนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ
ในโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๕๐๓] ๓. เพราะปัจจย ๖ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อตถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ...ในนอารัมมณปัจจย
มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ
ในนสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจชาติปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๓ วาระ
ในนัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิป-
ยุตตปัจจย มี ๓ วาระ... ในโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในโนวิกตปัจจย
มี ๓ วาระ.

[๕๐๔] ๔. เพราะปัจจย ๗ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นปัจจชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจย
มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๓ วาระ ในนัคคปัจจย มี ๓ วาระ

ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ในโนวิตต-
ปัจจย มี ๓ วาระ.

[๕๐๕] ๕. เพราะปัจจย ๖ คือ อาหาระ สหชาต นิสสยะ วิปยุตตะ
อัตถิ อวิตตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ในนอาร์มมณปัจจย
มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ
ในนสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ
ในนปัจจชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ
ในนกัมม มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจย
มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๓ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๓ วาระ ใน
โนวิตตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๕๐๖] ๖. เพราะปัจจย ๖ คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อัตถิ อวิตตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ในนอาร์มมณปัจจย
มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๑ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นปัจจชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย
มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในโน-
วิตตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๕๐๗] ๗. เพราะปัจจัย ๗ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี๑ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจัย มี๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี๑ วาระ
ในนมัคคปัจจัย มี๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี๑ วาระ ในนวิป-
ยุตตปัจจัย มี๑ วาระ ในนโนนตฺถิปัจจัย มี๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย
มี๑ วาระ.

[๕๐๘] ๘. เพราะปัจจัย ๘ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี๑
วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี๑ วาระ
ในนอนันตรปัจจัย มี๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี๑ วาระ ในนฉานปัจจัย
มี๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี๑ วาระ
ในนโนนตฺถิปัจจัย มี๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี๑ วาระ.

[๕๐๙] ๙. เพราะปัจจัย ๙ คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี๑ วาระ... ใน

นอรัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ในนอริปติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย
มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑
วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ
ในนฌานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๑
วาระ.

[๕๑๐] ๑๐. เพราะปัจจย ๘ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑
วาระ... ในนอรัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ในนอริปติปัจจย มี ๑ วาระ
ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๑ วาระ โนนอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจย
มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ
ในโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๕๑๑] ๑๑. เพราะปัจจย ๖ คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ กัมมะ
อตถิ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ในนอรัมมณปัจจย มี ๗
วาระ ในนอริปติปัจจย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ
ในนสมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๗ วาระ

ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
นวิปากปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนฉาน-
ปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓
วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจฉัย มี ๗ วาระ
ในนโนวิคตปัจฉัย มี ๗ วาระ.

[๕๑๓] ๑๒. เพราะปัจฉัย ๗ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ กัมมะ อตถิ อวิคตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอนันตร-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย
มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ
ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนมคคปัจฉัย
นอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนมคคปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓
วาระ ในนโนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจฉัย มี ๓ วาระ

[๕๑๓] ๕. เพราะปัจฉัย ๘ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ กัมมะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๓
วาระ... ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน

นวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนฉนปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนมคคปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนวิกตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

[๕๑๔] ๑๔. เพราะปัจฉัย ๗ คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ กัมมะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจฉัย โนนเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนอาร์มมณ-ปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนอธิปติปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนอนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนสมนันตรปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนอัญญมัญญุปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนปุเรชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนฉนปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนมคคปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ โนนวิกตปัจฉัย มี ๓ วาระ.

[๕๑๕] ๑๕. เพราะปัจฉัย ๗ คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ กัมมะ วิปากะ อตถิ อวิกตปัจฉัย โนนเหตุปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนอาร์มมณ-ปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนอธิปติปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนอัญญมัญญุปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนปุเรชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนอินทริย-ปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนฉนปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนมคคปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนวิปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนนัตถิปัจฉัย มี ๑ วาระ โนนวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๕๑๖] ๑๖. เพราะปัจจัย ๘ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ กัมมะ วิปากะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

[๕๑๗] ๑๗. เพราะปัจจัย ๕ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ กัมมะ วิปากะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑
วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นโนตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๕๑๘] ๑๘. เพราะปัจจัย ๘ คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ
กัมมะ วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ...

ในนอรัมมณปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอริปติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอนันตร-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๑
วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนณานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนมคคปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนโนวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๕๑๕] ๑๕. เพราะปัจฉัย ๕ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ กัมมะ วิปากะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย
มี ๑ วาระ... ในนอรัมมณปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอริปติปัจฉัย มี ๑
วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๑ วาระ ใน
นอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนณานปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนมคคปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในนโนวิกตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๕๒๐] ๒๐. เพราะปัจฉัย ๖ คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจฉัย ในนเหตุปัจฉัย มี ๗ วาระ... ในนอา-
รัมมณปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย

มี ๗ วาระ ในนปุรชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย
มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗
วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๗ วาระ
ในนมัคคปัจจย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนตถิปัจจย มี ๗ วาระ ในนโนวิกต-
ปัจจย มี ๗ วาระ.

[๕๒๑] ๒๑. เพราะปัจจย ๗ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อินทริยะะ อตถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นอุปนนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจย
มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนตถิปัจจย มี ๓ วาระ ใน
นโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๕๒๒] ๒๒. เพราะปัจจย ๘ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อินทริยะะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓
วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี ๓ วาระ

ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๕๒๒] ๒๓. เพราะปัจจัย ๗ คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ...
ในนอารัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๕๒๔] ๒๔. เพราะปัจจัย ๗ คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมม-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอนันตรปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย

มี ๑ วาระ ในอุปนิสสขปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจจฉาชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๕๒๕] ๒๕. เพราะปัจจย ๘ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ อตถิ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสขปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจจฉาชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๕๒๖] ๒๖. เพราะปัจจย ๙ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสขปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจจฉาชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ใน

นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนณานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ โนนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๕๒๗] ๒๗. เพราะปัจจัย ๘ คือ อาหาระ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ โนนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนณานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๕๒๘] ๒๘. เพราะปัจจัย ๕ คือ อาหาระ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนณานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๕๒๕] ๒๕. เพราะปัจจัย ๗ คือ อาหาระ อธิปติ สหชาตะ
นิสสยะ อินทริยะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นปัจจาสาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนมคฺคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๕๓๐] ๓๐. เพราะปัจจัย ๕ คือ อาหาระ อธิปติ สหชาตะ
อัญญมัญญุ นิสสยะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุ
ปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓
วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจจาสาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมคฺคปัจจัย มี ๓
วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๕๓๑] ๓๑. เพราะปัจจัย ๘ คือ อาหาระ อธิปติ สหชาตะ

นิสสยะ อินทริยะะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนตฺถปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๕๓๒] ๓๒. เพราะปัจจย ๘ คือ อาหาระ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะะ อตฺถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนตฺถปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๕๓๓] ๓๓. เพราะปัจจย ๑๐ คือ อาหาระ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญุ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๑ วาระ ใน

นอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๕๓๔] ๓๔. เพราะปัจจัย ๕ คือ อาหาระ อธิปติ สหชาตะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

อาหารมูลกนัย จบ

อินทริยมูลกนัย

อินทริยสภาคะ

[๕๓๕] เพราะอินทริยปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน

นอรัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปัตปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติ-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาสาณปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๗ วาระ ในนมคค-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

อินทริยขณนา ๗๖

[๕๗๖] ๑. เพราะปัจจัย ๓ คือ อินทริยะ อตติ อวิคตปัจจัย ใน
นเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอรัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปัต-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓
วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอาสาณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนมคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๕๓๗] ๒. เพราะปัจจัย ๔ คือ อินทริยะ นิสสยะ อัคติ อวิตต-
ปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในนฌานปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นโนวิตตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๕๓๘] ๓. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ นิสสยะ วิปยุตตะ อัคติ
อวิตตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย-
มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๕๓๕] ๔. เพราะปัจจัย ๖ คือ อินทริยะ นิสสยะ ปุเรชาตะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ.... ใน
นอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตร
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสหชาตปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑
วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคค-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนตฺถิปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๕๔๐] ๕. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ อตฺถิ
อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในน-
สมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอุปนิสสปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นโนนตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๕๔๑] ๖. เพราะปัจจัย ๖ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ

นิสสยะ อัดถ อวิตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปัตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓
วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
โนนัตถปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๕๔๒] ๗. เพราะ ๗ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ

นิสสยะ สัมปยุตตะ อัดถ อวิตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปัตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
นกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
โนนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๕๔๓] ๘. เพราะปัจจัย ๖ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ

วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๓ วาระ... ใน
นอรัมมณปัจจยฺ มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจยฺ มี ๓ วาระ ในอนันตร-
ปัจจยฺ มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจยฺ มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจยฺ
มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจยฺ มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจยฺ มี ๓ วาระ
ในนปัจจชาตปัจจยฺ มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจยฺ มี ๓ วาระ ใน
นกัมมปัจจยฺ มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจยฺ มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจยฺ
มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจยฺ มี ๓ วาระ ในนมคคปัจจยฺ มี ๓ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจยฺ มี ๓ วาระ ในนโนตฺถิปัจจยฺ มี ๓ วาระ ใน
โนวิกตปัจจยฺ มี ๓ วาระ.

[๕๔๔] ๙. เพราะปัจจยฺ ๖ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อิตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๑ วาระ... ในนอรัมมณปัจจยฺ
มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจยฺ มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจยฺ มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจยฺ มี ๑ วาระ ใน
นปัจจชาตปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจยฺ มี ๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจยฺ
มี ๑ วาระ ในนมคคปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจยฺ มี ๑ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจยฺ มี ๑ วาระ ในนโนตฺถิปัจจยฺ มี ๑ วาระ ใน
โนวิกตปัจจยฺ มี ๑ วาระ.

[๕๔๕] ๑๐. เพราะปัจจยฺ ๗ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญุ

นิสสยะ วิปากะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี๑ วาระ... ใน
นอารัมมณปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนอธิปติปัจจยฺ มี๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจยฺ มี๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจยฺ มี๑ วาระ ใน
นปัจจชาตปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนกัมม-
ปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนอาหารปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนฉานปัจจยฺ มี๑
วาระ ในนมัคคปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจยฺ มี๑ วาระ ใน
นวิปยุตตปัจจยฺ มี๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจยฺ มี๑ วาระ ใน
โนวิกตปัจจยฺ มี๑ วาระ.

[๕๔๖] ๑๑. เพราะปัจจยฺ ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ
มี๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนอธิปติปัจจยฺ
มี๑ วาระ ในนอนันตรปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจยฺ มี๑
วาระ ในนอุปนิสสยปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจยฺ มี๑ วาระ
ในนปัจจชาตปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจยฺ มี๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนอาหารปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนฉานปัจจยฺ
มี๑ วาระ ในนมัคคปัจจยฺ มี๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจยฺ มี๑ วาระ
ในโนนัตถิปัจจยฺ มี๑ วาระ ในโนวิกตปัจจยฺ มี๑ วาระ.

[๕๔๗] ๑๒. เพราะปัจจยฺ ๗ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี๑ วาระ...

ในนอรัมมณปัจจย มี๑ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจย มี๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี๑ วาระ ใน
นอัญญมัญญุปัจจย มี๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี๑ วาระ ใน
นปุเรชาติปัจจย มี๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี๑ วาระ ใน
นอาเสวนปัจจย มี๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี๑ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจย มี๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจย มี๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจย มี๑ วาระ ใน
โนวิคตปัจจย มี๑ วาระ.

[๕๔๘] ๑๓. เพราะปัจจย ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญุ
นิสสยะ วิปากะ วิปยุตตะ อตถิ อวิคตปัจจย ในนให้ปัจจย
มี๑ วาระ... ในนอรัมมณปัจจย มี๑ วาระ ในนอธิปติปัจจย มี๑
วาระ ในนอนันตรปัจจย มี๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี๑ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจย มี๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจย มี๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี๑ วาระ ใน
นกัมมปัจจย มี๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี๑ วาระ ในนฉานปัจจย
มี๑ วาระ ในนมัคคปัจจย มี๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี๑ วาระ
ในนโนนัตถิปัจจย มี๑ วาระ ในโนวิคตปัจจย มี๑ วาระ

[๕๔๙] ๑๔. เพราะปัจจย ๖ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ

มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ โนนเหตุปัจจยฺ มี ๗ วาระ... ในอาร์มมณ-
ปัจจยฺ มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจยฺ มี ๗ วาระ.

๑๕. เพราะปัจจยฺ ๗ คือ อินทริยะ สหชาตະ อัญญมัญญะ
นิสสยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ โนนเหตุปัจจยฺ มี ๗ วาระ ฯลฯ ใน
โนวิคตปัจจยฺ มี ๗ วาระ.

๑๖. เพราะปัจจยฺ ๘ คือ อินทริยะ สหชาตະ อัญญมัญญะ
นิสสยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ โนนเหตุปัจจยฺ มี ๗ วาระ
ฯลฯ ในโนวิคตปัจจยฺ มี ๗ วาระ.

๑๗. เพราะปัจจยฺ ๙ คือ อินทริยะ สหชาตະ นิสสยะ มัคคะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ โนนเหตุปัจจยฺ มี ๗ วาระ ฯลฯ
ในโนวิคตปัจจยฺ มี ๗ วาระ.

๑๘. เพราะปัจจยฺ ๑๐ คือ อินทริยะ สหชาตະ นิสสยะ วิปากะ
มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ โนนเหตุปัจจยฺ มี ๑๐ วาระ ฯลฯ ในโนวิคต-
ปัจจยฺ มี ๑๐ วาระ.

๑๙. เพราะปัจจยฺ ๘ คือ อินทริยะ สหชาตະ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ โนนเหตุปัจจยฺ มี ๑๐ วาระ ฯลฯ ใน
โนวิคตปัจจยฺ มี ๑๐ วาระ.

๒๐. เพราะปัจจยฺ ๙ คือ อินทริยะ สหชาตະ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ โนนเหตุปัจจยฺ
มี ๑๐ วาระ ฯลฯ โนนวิคตปัจจยฺ มี ๑๐ วาระ.

๒๑. เพราะปัจจยฺ ๘ คือ อินทริยะ สหชาตະ นิสสยะ วิปากะ มัคคะ

วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตະ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกต-
ปัจจยฺ มี ๑ วาระ.

๒๒. เพราะปัจจยฺ ๕ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๑
วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจยฺ มี ๑ วาระ.

๒๓. เพราะปัจจยฺ ๖ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ ฆานะ
อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจยฺ
มี ๗ วาระ.

๒๔. เพราะปัจจยฺ ๗ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ ฆานะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๓ วาระ ฯลฯ
โนโนวิกตปัจจยฺ มี ๓ วาระ.

๒๕. เพราะปัจจยฺ ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ ฆานะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๓ วาระ
 ฯลฯ ในโนวิกตปัจจยฺ มี ๓ วาระ.

๒๖. เพราะปัจจยฺ ๙ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ ฆานะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิกตปัจจยฺ มี ๓ วาระ.

๒๗. เพราะปัจจยฺ ๙ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
ฆานะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโนวิกต-
ปัจจยฺ มี ๑ วาระ.

๒๘. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปาเก ฆานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
๑ล๑ ในวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๙. เพราะปัจจัย ๙ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปาเก ฆานะ สัมปยุตตะ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑ วาระ ๑ล๑ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๐. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปาเก
ฆานะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ๑ล๑
ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๑. เพราะปัจจัย ๙ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปาเก ฆานะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ๑ล๑ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๒. เพราะปัจจัย ๗ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ ฆานะ
มคฺคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ๑ล๑ ในโน-
วิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๓๓. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ ฆานะ มคฺคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗วาระ ๑ล๑
โนโนวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ...

๓๔. เพราะปัจจัย ๙ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ ฆานะ มคฺคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๗ วาระ ๑ล๑ ในโนวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๓๕. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ ฆานะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓๖. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปาเก ฆานะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ โนโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๗. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปาเก ฆานะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๘. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปาเก ฆานะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๙. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปาเก ฆานะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๐. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปาเก ฆานะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๑. เพราะปัจจัย ๖ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ อาหาระ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๔๒. เพราะปัจจย ๗ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อาหาระ อตฺถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

๔๓. เพราะปัจจย ๘ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อาหาระ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ
ฯลฯ ในโนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

๔๔. เพราะปัจจย ๙ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ อาหาระ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ ฯลฯ ใน
โนวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

๔๕. เพราะปัจจย ๑๐ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อาหาระ อตฺถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๔๖. เพราะปัจจย ๑๑ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อาหาระ อตฺถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย ๑ วาระ
ฯลฯ ในโนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๔๗. เพราะปัจจย ๑๒ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อาหาระ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย
มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ

๔๘. เพราะปัจจย ๑๓ คือ อินทริยะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อาหาระ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

๔๕. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อาหาระ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑ วาระ ๑ ล๑ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๖. เพราะปัจจัย ๗ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อาหาระ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ๑ ล๑ ในโน-
วิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๔๗. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ
อัญญมัญญะ นิสสยะ อาหาระ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในน-
เหตุปัจจัย มี ๘ วาระ ๑ ล๑ ในโนวิกตปัจจัย มี ๘ วาระ.

๔๘. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อาหาระ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ ๑ ล๑
ในโนวิกตปัจจัย มี ๘ วาระ.

๔๙. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อาหาระ อตฺถิ อวิกตปัจจัย เพราะนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
๑ ล๑ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕๐. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ อัญญ-
มัญญะ นิสสยะ วิปากะ อาหาระ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย
ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ๑ ล๑ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕๑. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อาหาระ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑ วาระ ๑ ล๑ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕๖. เพราะปัจจัย ๗ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโน-
โนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๕๗. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ สหชาตะ อัญญุ-
มัญญุ นิสสยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๕๘. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๕๙. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖๐. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ อัญญุ-
มัญญุ นิสสยะ วิปากะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย
ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖๑. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
 ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖๒. เพราะปัจจัย ๗ คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

๖๓. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๖๔. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๒ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๖๕. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๖๖. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖๗. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณ ปัจจัย มี ๑ วาระ
ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖๘. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๖๙. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๗๐. เพราะปัจจัย คือ อินทริยะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ

นิสสยะ วิปากะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ. I

[๕๕๐] ๗๑. เพราะปัจจัย ๘ คือ อินทริยะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ

นิสสยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ...

ในนอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในน-

อัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในน-

ปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอา-

เสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย

มี ๘ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๔ วาระ

ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโน-

นตฺถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

[๕๕๑] ๗๒. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ อินทริยะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ

อัญญมัญญะ นิสสยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัม-

มณปัจจัย มี ๒ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในนสมนันตร-

ปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย

มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ

ในนอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปยุตต-

ปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนตฺถิปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนวิกตปัจจัย

มี ๒ วาระ.

[๕๕๒] ๗๓. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ
นิสสยะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๒ วาระ.... ในนอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๒
วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนปุรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในน-
อาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๒ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๒ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ ในนโน-
วิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

[๕๕๓] ๗๔. เพราะปัจจัย ๕ คือ อินทริยะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ
นิสสยะ วิปากะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๑ วาระ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอัญญมัญญ ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในน-
ปุรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในน
อาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโน-
วิกตปัจจัยมี ๑ วาระ.

[๕๕๔] ๗๕. เพราะปัจจัย ๑๑ คือ อินทริยะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ
อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย

ในนอรัมมปัจจย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในน-
สมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติ-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจย
มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถ-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

[๕๕๕] เพราะปัจจย ๑๐ คือ อินทริยะ เหตุ อธิปติ สหชาติ
นิสสยะ วิปากะ มัคคะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจย ในนอรัมมปัจจย
มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๑ วาระ
ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในน-
ปุเรชาติปัจจย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจย มี ๑ วาระ ในน
อาเสวนปัจจย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๑ วาร
ในนโนนัตถิปัจจย มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๑ วาระ.

อินทริยมูลกนัย จบ

ฌานมูลกนัย

ฌานสภาคะ

[๕๕๖] เพราะฌานป้จจัย ในนเหตุป้จจัย มี ๗ วาระ... ในน-
อรัมมณป้จจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปติป้จจัย มี ๗ วาระ ในน-
อนันตรป้จจัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรป้จจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ป้จจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยป้จจัย มี ๗ วาระ ในนอุปนิสสยป้จจัย
มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติป้จจัย มี ๗ วาระ ในนป้จจายาชาคป้จจัย
มี ๗ วาระ ในนอาเสวนป้จจัย มี ๗ วาระ ในนกัมมป้จจัย มี ๗ วาระ
ในนวิปากป้จจัย มี ๗ วาระ ในนอาหารป้จจัย มี ๗ วาระ ในนอินทริย-
ป้จจัย มี ๗ วาระ ในนมคคป้จจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตป้จจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตป้จจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิป้จจัย
มี ๗ วาระ ในนโนวิกตป้จจัย มี ๗ วาระ.

ฌานขณนา ๓๖

[๕๕๗] ๑. เพราะป้จจัย ๕ คือ ฌานะ สหชาติะ นิสสยะ อตถิ
อวิกตป้จจัย ในนเหตุป้จจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในนโนวิกตป้จจัย มี ๗ วาระ.

๒. เพราะป้จจัย ๖ คือ ฌานะ สหชาติะ อัญญมัญญ นิสสยะ
อตถิ อวิกตป้จจัย ในนเหตุป้จจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนโนวิกตป้จจัย
มี ๓ วาระ.

๓. เพราะป้จจัย ๗ คือ ฌานะ สหชาติะ อัญญมัญญ นิสสยะ
สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตป้จจัย ในนเหตุป้จจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
ในนโนวิกตป้จจัย มี ๓ วาระ.

๔. เพราะปัจจัย ๖ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปยุตตะ
อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจยฺ
มี ๓ วาระ.

๕. เพราะปัจจัย ๖ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อตฺถิ
อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจยฺ
มี ๑ วาระ.

๖. เพราะปัจจัย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิกตปัจจยฺ มี ๑ วาระ.

๗. เพราะปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจยฺ มี ๑ วาระ.

๘. เพราะปัจจัย ๙ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๑ วาระ ฯลฯ
วิกตปัจจยฺ มี ๑ วาระ.

๙. เพราะปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจยฺ ในนเหตุปัจจยฺ มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจยฺ มี ๑ วาระ.

๑๐. เพราะปัจจัย ๖ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ

อรรถ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจย มี ๗ วาระ

๑๑. เพราะปัจจย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ อินทริยะ อรรถ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๗ วาระ ฯลฯ

๑๒. เพราะปัจจย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อรรถ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจย มี ๗ วาระ.

๑๓. เพราะปัจจย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ วิปยุตตะ อรรถ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจย มี ๗ วาระ.

๑๔. เพราะปัจจย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ อินทริยะ อรรถ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

๑๕. เพราะปัจจย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปกะ อินทริยะ อรรถ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

๑๖. เพราะปัจจย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปกะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อรรถ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจย มี ๑ วาระ.

๑๗. เพราะปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๘. เพราะปัจจัย ๙ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริย วิปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๙. เพราะปัจจัย ๖ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ มัคคะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๐. เพราะปัจจัย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ มัคคะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๑. เพราะปัจจัย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๒. เพราะปัจจัย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ มัคคะ วิปยุตต อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๓. เพราะปัจจัย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ มัคคะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๔. เพราะปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

๒๕. เพราะปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๖. เพราะปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๗. เพราะปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๘. เพราะปัจจัย ๗ คือ ฌานะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโนวิกต-
ปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๙. เพราะปัจจัย ๘ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ มัคคะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓๐. เพราะปัจจัย ๕ คือ ฆานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓๑. เพราะปัจจัย ๘ คือ ฆานะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ มัคคะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๓๒. เพราะปัจจัย ๘ คือ ฆานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ โนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๓. เพราะปัจจัย ๕ คือ ฆานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๔. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ ฆานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๕. เพราะปัจจัย ๕ คือ ฆานะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ อินทริย มัคคะ วิปยุตต อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๖. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ ฌานะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ มัคคะ วิปยุตต อตติ อวิคตปัจจัย ในน-
เหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ฌานมูลกนัย จบ

มัคคมูลกนัย

มัคคสภาวะ

[๕๕๘] เพราะมัคคปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในน-
อารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๗
วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอาหาร
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนฌานปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓
วาระ ในนโนตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

มัคคขมณา ๕๗

[๕๕๙] ๑. เพราะปัจจัย ๕ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ อตติ
อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย
มี ๗ วาระ.

๒. เพราะปัจจัย ๖ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย
มี ๓ วาระ.

๓. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๔. เพราะปัจจัย ๖ คือ มัคคะ สหชาตะ. นิสสยะ วิปยุตตะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย
มี ๓ วาระ.

๕. เพราะปัจจัย ๖ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

๖. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิกตปัจจัย มี ๑ วาระ

๗. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๘. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
วิปยุตตะ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๐. เพราะปัจจัย ๖ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย
มี ๗ วาระ.

๑๑. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๒. เพราะปัจจัย ๘ คือ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๓. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๔. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๕. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๖. เพราะปัจจัย ๕ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

๑๗. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๘. เพราะปัจจัย ๕ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๙. เพราะปัจจัย ๖ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ ฆานะ
อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย
มี ๗ วาระ.

๒๐. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
ฆานะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๑. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
ฉานะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๒. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ ฉานะ
วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒๓. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
ฉานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๔. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ ฉานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
 ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๕. เพราะปัจจัย ๕ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ ฉานะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑
วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๖. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
ฉานะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๗. เพราะปัจจัย ๕ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ ฆานะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๘. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
ฆานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโนวิกต
ปัจจัย มี ๗ วาระ.

๒๙. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ ฆานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๘ วาระ.

๓๐. เพราะปัจจัย ๙ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
อินทริยะ ฆานะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ
ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๙ วาระ.

๓๑. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ อินทริยะ
ฆานะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๘ วาระ.

๓๒. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ ฆานะ อตฺถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๘ วาระ.

๓๓. เพราะปัจจัย ๕ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ ฌานะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ
ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๔. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ ฌานะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๕. เพราะปัจจัย ๕ คือ มัคคะ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อินทริยะ ฌานะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๖. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ มัคคะ สหชาตะ อัญญมัญญะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ ฌานะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๗. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย โนนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

๓๘. เพราะปัจจัย ๕ คือ มัคคะ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๓๕. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๔๐. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๑. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ มัคคะ อธิปติ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๒. เพราะปัจจัย ๕ คือ มัคคะ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑
วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๓. เพราะปัจจัย ๗ คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

๔๔. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อินทริยะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
 ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๔๕. เพราะปัจจัย ๕ คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๒ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๔๖. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิอวิคตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ
ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๔๗. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะเหตุ สหชาตะ นิสสยะ วิปาเก
อินทริยะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๘. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปาเก อินทริยะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑
วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๔๙. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปาเก อินทริยะ สัมปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนอา-
รัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕๐. เพราะปัจจัย ๕ คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ นิสสยะ
วิปาเก อินทริยะ วิปยุตตะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕๑. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ มัคคะ เหตุ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนอ-
ารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕๒. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๔ วาระ.

๕๓. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ มัคคะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ
อัญญมัญญะ นิสสยะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในน-
อารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๕๔. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
อินทริยะ วิปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๒
วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๕๕. เพราะปัจจัย ๘ คือ มัคคะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะ อตถิ อวิกตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ
ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕๖. เพราะปัจจัย ๑๑ คือ มัคคะ เหตุ อธิปติ สหชาตะ
อัญญมัญญะ นิสสยะ วิปากะ อินทริยะ สัมปยุตตะ อตถิ อวิกตปัจจัย
ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๕๗. เพราะปัจจัย ๑๐ คือ มัคคะ เหตุ อธิปติ สหชตะ นิสสยะ
วิปากะ อินทริยะะ วิปยุตตะ อัตถิ อวิคตปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

มัคคมูลกนัย จบ

สัมปยุตตมูลกนัย

สัมปยุตตสภากะ

[๕๖๐] เพราะสัมปยุตตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ...ในน-
อารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ โนนอนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓
วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
อินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย
มี ๓ วาระ โนนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

สัมปยุตตมฏนา ๒

[๕๖๑] เพราะปัจจัย ๖ คือ สัมปยุตตะ สหชตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อัตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโน-
วิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๒. เพราะปัจจัย ๗ คือ สัมปยุตตะ สหชตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อตติ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ
ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สัมปยุตตมูลกนัย จบ

วิปยุตตมูลกนัย

วิปยุตตสภากะ

[๘๖๒] เพราะวิปยุตตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ... ในน-
อรัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสหชตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชตปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
ปัจจชชตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๕
วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๕ วาระ ในน-
มคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตติปัจจัย
มีวาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

วิปยุตตมฏนา ๑๓

[๘๖๓] เพราะปัจจัย ๓ คือ วิปยุตตะ อตติ อวิกตปัจจัย ในน-
เหตุปัจจัย มี ๕ วาระ... ในนอรัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอธิปติปัจจัย

มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนินทานปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตต์ปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๕๖๔] ๒. เพราะปัจจัย ๔ คือ วิปยุตตะ นิสสยะ อัตถิ อวิคตปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ... ในอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนินทานปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตต์ปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๕๖๕] ๓. เพราะปัจจัย ๕ คือ วิปยุตตะ อธิปติ นิสสยะ อตติ
อวิตตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในน-
สหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอุปนิสสย-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย
มี ๔ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในน-
อินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๔ วาระ ในนมัคคปัจจัย
มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๔ วาระ
ในนโนวิตตปัจจัย มี ๔ วาระ.

[๕๖๖] เพราะปัจจัย ๕ คือ วิปยุตตะ นิสสยะ อินทริยะ
อตติ วิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอาร์มมณปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญ-
มัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓
วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
อาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๖๗] เพราะปัจจัย ๔ คือ วิปยุตตะ ปังชาตตะ อตฺถิ
อวิตตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
สมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญ-
มัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนมคฺคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนตฺติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๘๖๘] ๖. เพราะปัจจัย ๕ คือ วิปยุตตะ นิสสยะ ปุเรชาตตะ
อตฺถิ อวิตตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
อัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปังฉา-
ชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมคฺคปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนตฺติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๕๖๕] ๗. เพราะปัจจัย ๖ คือ วิปยุตตะ อารัมมณะ นิสสยะ

ปุเรชาตะ อัตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
อาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนโนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๕๗๐] ๘. เพราะปัจจัย ๘ คือ วิปยุตตะ อารัมมณะ อธิปติ

นิสสยะ อุปนิสสยะ ปุเรชาตัตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑
วาระ... ในนสมนันตรปัจจัยมี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในน-
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนัตถิปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัยมี ๑ วาระ.

[๕๗๑] ๙. เพราะปัจจัย ๖ คือ วิปยุตตะ นิสสยะ ปุเรชาตะ

อินทริยะ อัตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอาร์ม-
มณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย

มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสัยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ใน-
กัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนินทานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
ในสัมปยุตต์ปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๕๗๒] ๑๐. เพราะปัจจัย ๕ คือ วิปยุตต์ สหชาตະ นิสสยะ
อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ใน-
อุปนิสัยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัยมี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓
วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ใน-
นินทรียปัจจัย มี ๓ วาระ ในนินทานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัคคปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตต์ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๕๗๓] ๑๑. เพราะปัจจัย ๖ คือ วิปยุตต์ สหชาตະ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อตฺถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ.... ในนอารัมมณ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสัยปัจจัย มี ๑

วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจจายชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกำมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตต
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

[๕๗๔] ๑๒. เพราะปัจจัย ๖ คือ วิปยุตตะ สหชาตะ นิสสยะ
วิปากะ อตถิ อวิกตะ ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอุปนีสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนปัจจายชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในน-
กำมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโน-
วิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๕๗๕] ๑. เหตุปัจจัย ๕ คือ วิปยุตตะ อารัมมณะ นิสสยะ
อตถิ อวิตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในนสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิกตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

[๕๗๒] ๑๓. เพราะปัจจัย ๗ คือ วิปยุตตะ สหชตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปากะ อัตถิ อวิกตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ...ในน-
อาร์มมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนมักคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

วิปยุตตมูลกนัย จบ

อรรถิมูลกนัย

อรรถิสภาคะ

[๕๗๓] เพราะอรรถิปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑๓ วาระ... ในน-
อาร์มมณปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนสหชตะปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในน-
ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนกัมม-
ปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย

มี ๑๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนณานปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในนัคคปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในน-
วิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในโน-
วิคตปัจจัย มี ๑๓ วาระ.

อรรถิขณนา ๒๕

[๕๗๘] ๑. เพราะปัจจัย ๒ คือ อตถิ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย
มี ๑๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑๓
วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในนสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ
ในนนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในน-
วิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๑๓ วาระ ในนณานปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ
ในโนนัตถปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑๓ วาระ

[๕๗๙] ๒. เพราะปัจจัย ๓ คือ อตถิ นิสสยะ อวิคตปัจจัย
ในนเหตุปัจจัย มี ๑๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในน-
สมนันตรปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-

อัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในอาเสวนปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในวิปาก-
ปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย
มี ๑๓ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนัคคปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในโนนัตถปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑๓ วาระ.

[๕๘๐] ๓. เพราะปัจจัย ๓ คือ อัตถิ อธิปติ อวิคตปัจจัย ใน-
เหตุปัจจัย มี ๘ วาระ... ในอารัมมณปัจจัยมี ๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย
มี ๘ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ในนนิสสปัจจัย มี ๑ วาระ ใน-
อุปนิสสปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในปัจ-
ฉาชาตปัจจัย มี ๘ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ในกัมมปัจจัย
มี ๘ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๘ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๘ วาระ
ในอินทริยปัจจัย มี ๘ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๘ วาระ ใน-
นัคคปัจจัย มี ๘ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๘ วาระ ในโนนัตถปัจจัย มี ๘ วาระ ในโนวิคตปัจจัย
มี ๘ วาระ.

[๕๘๑] ๔. เพราะปัจจัย ๔ คือ อัตถิ อธิปติ นิสสยะ อวิคตปัจจัย
ในนเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ... ในอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ใน-
อนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๘ วาระ ในสหชาต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ในอุปนิสสปัจจัย

มี ๗ วาระ ในปุเรชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ในปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๘ วาระ ในอาเสวนปัจฉัย มี ๘ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๘ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๘ วาระ ในอาหารปัจฉัย มี ๘ วาระ ในอินทริย-ปัจฉัย มี ๘ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี ๘ วาระ ในมคคปัจฉัย มี ๘ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๘ วาระ ในวิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจฉัย มี ๘ วาระ ในโนวิกตปัจฉัย มี ๘ วาระ.

[๕๘๒] เพราะปัจฉัย ๓ คือ อตถิ อาหาระ อวิกตปัจฉัย

ในนเหตุปัจฉัย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๗ วาระ ในน-อธิปติปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรมปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตร-ปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนสหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนฉานปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนมคคปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในน-วิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจฉัย มี ๗ วาระ ในน-วิกตปัจฉัย มี ๗ วาระ.

[๕๘๓] ๖. เพราะปัจฉัย ๓ คือ อตถิ อินทริยะ อวิกตปัจฉัย ในนเหตุ-ปัจฉัย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนอธิปติปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรมปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรมปัจฉัย มี ๗ วาระ ในนสหชาติปัจฉัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ

ในนนิสสยปัจจย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ.
ในนปุเรชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๗ วาระ
ในนอาเสวนปัจจย มี ๗ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ
ในนวิปากปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในนฉาน-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในนมคคปัจจย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจจย มี ๗ วาระ
ในนโนวิกตปัจจย มี ๗ วาระ.

[๕๕๔] ๗. เพราะปัจจย ๔ คือ อตถิ นิสสยะ อินทริยะ อวิกต-
ปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๗ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในน-
สมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในนสหชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจย
มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจย มี ๗ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๗
วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๗ วาระ
ในนอาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในนฉานปัจจย มี ๗ วาระ ในนมคคปัจจย
มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจยมี ๓ วาระ
ในนโนนัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๗ วาระ.

[๕๕๕] ๘. เพราะปัจจย ๓ คือ อตถิ วิปยุตตะ อวิกตปัจจย
ในนเหตุปัจจย มี ๕ วาระ.... ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ ในนอธิปัตติ-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนสมนันตรปัจจย
มี ๕ วาระ ในนสหชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๕

วาระ ในนนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในน-
อาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๕ วาระ
ในนฌานปัจจย มี ๕ วาระ ในนมัคคปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย
มี ๕ วาระ ในนโนนัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

' [๔๘๖] ๘. เพราะปัจจย ๔ คือ อตฺถิ นิสสยะ วิปยุตตะ อวิกตปัจจย
ในนเหตุปัจจย มี ๕ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ ในน-
อธิปติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจย มี ๕ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนสหชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญุปัจจย
มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๕ วาระ
ในนปัจจชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๕ วาระ ในน-
กัมมปัจจย มี ๕ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจย-
มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๕ วาระ ในนฌานปัจจย มี ๕ วาระ
ในนมัคคปัจจย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนนัตติ-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในนโนวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๔๘๗] ๑๐. เพราะปัจจย ๕ คือ อตฺถิ อธิปติ นิสสยะ วิปยุตตะ
อวิกตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๔ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอนันตรปัจจย มี ๔ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๔ วาระ

ในนสหชาติปัจจย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๔ วาระ
ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในน-
ปัจจชาติปัจจย มี ๔ วาระ ในนอาเสวนปัจจย มี ๔ วาระ ในน-
กัมมปัจจย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจย มี ๔ วาระ ในนอาหารปัจจย
มี ๔ วาระ ในนอินทริยปัจจย มี ๔ วาระ ในนฉนปัจจย มี ๔ วาระ
ในนมกคปัจจย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๔ วาระ ในนโน-
นัตติปัจจย มี ๔ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๔ วาระ.

[๕๘๘] ๑๑. เพราะปัจจย ๕ คือ อตถิ นิสสยะ อินทริยะ

วิปยุตตะ อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในนอธิปัตติปัจจยมี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจย
มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจย มี ๓ วาระ ในนสหชาติปัจจย มี ๑ วาระ
ในนอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ
ในนปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจชาติปัจจย มี ๓ วาระ
ในนอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจย มี ๓ วาระ ในน-
วิปากปัจจย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจย มี ๓ วาระ ในนฉนปัจจย
มี ๓ วาระ ในนมกคปัจจย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ.
ในนโนนัตติปัจจย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๕๘๙] ๑๒. เพราะปัจจย ๔ คือ อตถิ ปัจจชาติตะ วิปยุตตะ

อวิคตปัจจย ในนเหตุปัจจย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจย

มี ๓ วาระ ในนอธิปตัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนสมนันตรัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสหชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในน-
อัญญมัญญปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอุป-
นิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในน-
อาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนฌานปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจฉัย
มี ๓ วาระ.

[๕๕๐] ๑๓. เพราะปัจฉัย ๓ คือ อตถิ ปุเรชาติ อวิคตปัจฉัย
ในนเหตุปัจฉัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจฉัย มี ๓ วาระ ในน-
อธิปตัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสหชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนกัมมปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจฉัย
มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในนมัคคปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจฉัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจฉัย
มี ๓ วาระ.

[๕๕๑] ๑๔. เพราะปัจจัย ๕ คือ อตถิ นิสสยะ ปุเรชาตะ วิปยุตตะ
อวิตตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
สมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญ-
มัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคค-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนโนวิตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๕๕๒] เพราะปัจจัย ๔ คือ อตถิ อารัมมณะ ปุเรชาตะ
อวิตตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
สหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสย-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๕๕๓] ๑๖. เพราะปัจจัย ๖ คือ อตถิ อารัมมณะ นิสสยะ ปุเรชาตะ
วิยุตตะ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
อาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย
มี ๓ วาระ.

[๕๕๔] ๑๗. เพราะปัจจัย ๖ คือ อตถิ อารัมมณะ อธิปติ
อุปนิสสยะ ปุเรชาตะ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในน-
อนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสหชาต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนนิสสยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหาร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑
วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโน-
วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๕๕๕] ๑๘. เพราะปัจจัย ๘ คือ อตถิ อารัมมณะ อธิปติ นิสสยะ

อุปนิสสยะ ปุเรชาตะ วิปยุตตะ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ...
ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสหชาติ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยะ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโน-
วิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๕๕๖] ๑๙. เพราะปัจจัย ๖ คือ อตถิ นิสสยะ ปุเรชาตะ อินทริยะ

วิปยุตตะ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ... ในนอารัมมปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสหชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในน-
อัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยะปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉา-
ชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย
มี ๑ วาระ.

[๕๕๓] ๒๐. เพราะปัจจัย ๔ คือ อตถิ สหชตตะ นิสสยะ อวิคตปัจจัย
ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในน-
อธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕
วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอินทริยปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ
ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโน-
นัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๕๕๔] ๒๑. เพราะปัจจัย ๕ คือ อตถิ สหชตตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในอารัมมณปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
ปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวน-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฌาน-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ
ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๕๕๕] ๒๒. เพราะปัจจัย ๖ คือ อตฺถิ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ สัมปยุตตะ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในน-
อาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๖๐๐๐] ๒๓. เพราะปัจจัย ๕ คือ อตฺถิ สหชาตะ นิสสยะ วิปยุตตะ
อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอาร์มมณปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
สมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในน-
อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาต-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๐๐๑] ๒๔. เพราะปัจจัย ๖ คือ อตฺถิ สหชาตะ อัญญมัญญะ
นิสสยะ วิปยุตตะ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในน-
อาร์มณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑
วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในน-
อินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๐๑] ๒๔. เพราะปัจจัย ๖ คือ อตฺถิ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ
อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอาร์มณปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในน-
สมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุป-
นิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌาน-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย-
มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตติปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๐๓] ๒๖. เพราะปัจจัย ๖ คือ อตฺถิ สหชาติ อัญญมัญญะ

นิสสยะ วิปากะ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นปัจฉาชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นินกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริย-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑
วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ
ในโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๐๔] เพราะปัจจัย ๗ คือ อตฺถิ สหชาติ อัญญมัญญะ

นิสสยะ วิปากะ สัมปยุตตะ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ...
ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
นอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุป-
นิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาติ-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย
มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี
๑ วาระ.

[๑๐๐๕] เพราะปัจจัย ๖ คือ อัตถิ สหชาตะ นิสสยะ วิปากะ

วิปยุตตะ อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๐๖] ๗. เพราะปัจจัย ๗ คือ อัตถิ สหชาตะ อัญญมัญญ นิสสยะ วิปาก วิปยุตต อวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ.... ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฉานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในนโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

อรรถกถาถนัย จบ

นัตถิ, วิคต, อวิคตมูลกนัย

[๑๐๐๗] เพราะนัตถิปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ

เพราะวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย มี ๘ วาระ.

ทั้งนัตถิปัจจัย ทั้งวิคตปัจจัย แสดงเหมือนกับอนันตรปัจจัย.

เพราะอวิคตปัจจัย ในนเหตุปัจจัย แสดงเหมือนกับอนันตรปัจจัย.

อตถิปัจจัย ท่านให้พิสดารแล้ว ฉนั้นใด อวิคตปัจจัย พึงแสดงให้พิสดาร ฉนั้นนั่น.

ปัญหาวาระในปัจจยานุโลมปัจจนียนัย จบ

อรรถกถาอนุโลมปัจจนียนัย

พึงทราบวินิจฉัยใน อนุโลมปัจจนียนัย ต่อไป ปัจจัยใด ๆ ในบรรดาปัจจัยที่มีการนับแล้ว ในอนุโลมอย่างนี้คือ เหตุยา สตุต, อารมมณนวิ ในเหตุปัจจัยมี ๗ วาระ ในอาร์มมณปัจจัย มี ๗ วาระ และในปัจจนีเย อย่างนี้คือ นเหตุยา ปณฺณรต, นอารมมณ ปณฺณรต ในเหตุปัจจัยมี ๑๕ วาระ, ในนอาร์มมณปัจจัยมี ๑๕ วาระ ทั้งอยู่แล้วโดยอนุโลม ผู้ศึกษาพึงทราบการนับด้วยอำนาจแห่งวาระที่เหมือนกัน ในบรรดา วาระที่ได้แล้วในปัจจนียนัย แห่งปัจจัยนั้น ๆ อันตั้งอยู่แล้วโดยความเป็นปัจจนีเย กับวาระอันได้แล้วในอนุโลมนัยแห่งปัจจัยนั้น ๆ

จริงอยู่ ใน อนุโลมนัย วาระ ๗ ได้แล้วในคำว่า เหตุยา สตุต ในเหตุปัจจัยมี ๗ วาระ ใน ปัจจนีเย วาระ ๑๕ ในอาร์มมณปัจจัยได้

แล้วในคำว่า นอรัมมณ ปรณฺณรส ในนอรัมมณปัจจย มี ๑๕ วาระ
บรรดวาระ ๑๕ ที่ท่านกล่าวไว้ในนอรัมมณปัจจย วาระ ๗ เหล่านี้คือ
กุสโล กุสลสฺส อพฺยาคตสฺส กุสลาพฺยาคตสฺส, อกุสโล อกุสลสฺส
อพฺยาคตสฺส อกุสลาพฺยาคตสฺส อพฺยาคโต อพฺยาคตสฺส (๗ วาระคือ
กุ-ก, กุ-อฺพ, กุ-กุ.อฺพ, อกุ-อกุ, อกุ-อฺพ, อกุ-อกุ.อฺพ และ
อฺพ-อฺพ) เหมือนกันกับวาระ ๗ ที่ท่านกล่าวไว้ในเหตุปัจจย. คำว่า
เหตุปัจจย นอรัมมณ สตุต เพราะเหตุปัจจย ในนอรัมมณปัจจย มี
๗ วาระ ท่านกล่าวหมายเอาวาระ ๗ เหล่านี้. แม้ในคำว่า นอชิปติยา
สตุต ในนอชิปติปัจจย มี ๗ วาระ เป็นต้น ถิ่นนี้เหมือนกัน. ส่วน
ในนสหชาติปัจจย ย่อมไม่ได้วาระ แม้สักอย่างหนึ่ง เพราะเหตุปัจจยที่
ไม่เกิดพร้อมกันไม่มี เพราะฉะนั้น ท่านจึงไม่แต่งโยชนาคัวยนสหชาติ-
ปัจจยนั้น.

วาระ ๓ มีกุสลเป็นต้น ย่อมได้รูปาพฺยาคตะในนอญญมัญญุปัจจย.
คำว่า ตีณิ ท่านกล่าวหมายเอาวาระ ๓ เหล่านี้ ในนสัมปยุตตปัจจยก็
เหมือนกัน ส่วนในนวิปยุตตปัจจย ผู้ศึกษาพึงทราบวาระ ๓ ด้วยอำนาจ
แห่งอรุปรกรรม คือกุสลเป็นปัจจยแก่กุสล อกุสลเป็นปัจจยแก่กุสล
อฺพฺยาคตะเป็นปัจจยแก่อฺพฺยาคตะ.

นนิสสยะ โนอตฺติ โนอวิกตปัจจย ย่อมมีไม่ได้ เหมือนสหชาติ-
ปัจจย เพราะเหตุนี้ท่านจึงไม่แต่งโยชนาเชื่อมกับปัจจยเหล่านี้. ใน
ข้อนี้มีการกำหนด ๒ อย่าง คือ สตุต = ๗ ตีณิ = ๓ ด้วยประการ-
ฉะนี้. ผู้ศึกษาพึงลดจำนวนแห่งปัจจยที่นับได้มากกว่ากับปัจจยที่นับได้

น้อยกว่า ด้วยอำนาจแห่งข้อกำหนดเหล่านั้น แล้วพึงทราบการนับใน
ปัจจัยฉนฺนา ทั้งหลายต่อไป.

พึงทราบวินิจฉัยในฉนฺนานั้นต่อไป คำว่า เหตุ สหชาติ นิสฺสย
อตฺถิ อวิตฺตนฺตฺติ นอรัมมณฺณ สตฺต ความว่า ผู้ศึกษาพึงทราบว่า ใน
นอรัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ โดยนัยนี้ว่า กุศลธรรมเป็นปัจจัยแก่กุศล-
ธรรม เพราะปัจจัย ๕ คือ เหตุ สหชาติ นิสฺสย อตฺถิ อวิตฺตปัจจัย.
กุศลเหตุเป็นปัจจัยแก่ขันธที่สัมปยุตด้วย เหตุ สหชาติ นิสฺสย อตฺถิ
อวิตฺต และ นอรัมมณปัจจัย. แม้ในคำว่า นาธิปติยา สตฺต เป็นต้น
ก็นัยนี้เหมือนกัน.

ใน ฉนฺนาที่ ๒ ท่านกล่าวว่า ตีณฺนิ = ๓ ในปัจจัยที่เหลือ เว้น
นสัมปยุตต์ปัจจัย เพราะผนวกอัญญมัญญปัจจัยเข้าไปด้วย. ส่วนใน
นสัมปยุตต์ปัจจัย ท่านกล่าวว่า เอกํ = ๑ หมายถึงนามและรูปใน
ปฏิสนธิกาล ซึ่งวิปยุตต์กันและกัน ๆ ก็ในอธิการนี้ย่อมไม่ได้อัญญมัญญ-
ปัจจัย โดยเป็นปัจจัยนยะ เพราะผนวกเข้าในอนุโลมฉนฺนา เพราะฉะนั้น
ท่านจึงไม่กล่าวว่า นอญฺญมณฺณ. ปัจจัยที่เข้าได้แม้ในฉนฺนาที่เหลือ
ก็ย่อมไม่ได้โดยเป็นปัจจัยนยะเหมือนในอธิการนี้.

ใน ฉนฺนาที่ ๓ มีวิสัชนา ๓ วาระเท่านั้น เพราะสัมปยุตต์ปัจจัยถูก
ผนวกเข้าไปด้วย.

ใน ฉนฺนาที่ ๔ มีวิสัชนา ๓ วาระ คือกุศลเป็นต้น เป็นปัจจัย
แก่รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน เพราะผนวกวิปยุตต์ปัจจัยเข้าไปด้วย.

ใน ฉนฺนาที่ ๕ เพราะมีวิบากเข้าไปด้วยในที่ทุกแห่ง จึงมีวิสัชนา
๑ วาระ คืออภัยกตตะ กับอภัยกตตะ. ในวิปากะและสัมปยุตต์ปัจจัย
นอกจากนี้ก็นัยนี้เหมือนกัน.

คำว่า เหตุสหชาตนิสฺสยอินฺทรมกฺกอตฺถิวิคฺคฺนฺติ นอรम्मณ
จตุตฺตาริ เพราะปัจจย ๗ คือ เหตุ สหชาตะ นิสฺสยะ อินฺทริยะ มัคคะ
อตฺถิ อวิตตะ ในนอรम्मณปัจจย มี ๔ วาระ ความว่า ผู้ศึกษาพึง
ทราบวิสฺขนา ๔ วาระ ในนอรम्मณปัจจย ด้วยอำนาจแห่งปัจจย ๗
เหล่านั้น คือ กุศลเป็นปัจจยแก่กุศล กุศลเป็นปัจจยแก่อัปฺยาคตะ กุศล
เป็นปัจจยแก่กุสลาปฺยาคตะ อัปฺยาคตะเป็นปัจจยแก่อัปฺยาคตะ แม้ใน
ฉนฺนาที่เหลือกัณฺณนี้เหมือนกัน ๆ สองบทว่า นอญฺญมฺญฺญ เทว ใน
นอญฺญมฺญฺญปัจจย มี ๒ วาระ คือ กุศลเป็นปัจจยแก่อัปฺยาคตะ อัปฺยาคตะ
เป็นปัจจยแก่อัปฺยาคตะ. แม้ในวิสฺขนา ๒ ข้างหน้ากัณฺณนี้เหมือนกัน.
ผู้ศึกษาพึงทราบวิธีนับด้วยอำนาจแห่งปัจจยที่ได้ในฉนฺนาทั้งหมด โดย
อุบายนี้.

ก็ฉนฺนาเหล่านั้นทั้งหมดท่านกล่าวว่ามี ๔๑๕ ฉนฺนา ด้วยอำนาจ
สหชาตฉนฺนา และด้วยอำนาจ ปกฺคณฺณฉนฺนา ในอนุโลมปัจจยนี้ ๆ นี้
ในบรรดาฉนฺนาทั้งหลายเหล่านั้น ปัจจยเมืออย่างหนึ่ง ในบรรดาปัจจย
ทั้งหลายที่ตั้งอยู่โดยเป็นอนุโลมในฉนฺนานั้น ๆ ย่อมไม่ได้โดยเป็นปัจจ
นียะ. ก็ในเหตุมูลกัณฺณนี้ ปัจจย ๑๕ มาแล้วโดยเป็นปัจจนียะ เพราะ
ปัจจย ๕ ตั้งอยู่แล้วโดยเป็นอนุโลมในฉนฺนาที่ ๑ ปัจจยที่เหลือเฉพาะที่
เป็นอนุโลมมาแล้วโดยเป็นปัจจนียะ. แม้ในปัจจยที่เหลือก็เมือว่าโดย
อนุโลมในอริการนี้ บรรดาปัจจยเป็นอันมากปัจจยอย่างหนึ่ง ๆ เท่านั้น
ที่มาแล้วโดยเป็นปัจจนียะ ผู้ศึกษาพึงทราบวิธีนี้ทั้งหมดตามสมควร แม้
ในนัยที่มีอรम्मณปัจจยเป็นมูลเป็นต้น เหมือนนัยที่มีเหตุปัจจยเป็นมูล
ฉะนั้น.

อนุโลมปัจจนียะนัย จบ

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะแห่งปัญหาวาระ

นเหตุมูลกนัย

นเหตุสภาวะ

[๑๐๐๘] เพราะนเหตุปัจจย ในอารัมมณปัจจย มี ๘ วาระ... ใน
อธิปัตติปัจจย มี ๑ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในสมนันตร-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๘ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย
มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๑๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๘ วาระ
ในปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจย มี ๓ วาระ ใน
อาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๗ วาระ
ในฉานปัจจย มี ๗ วาระ ในมคคปัจจย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย
มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ โนอัตถิปัจจย มี ๑๓ วาระ
ในนัตถิปัจจย มี ๗ วาระ ในวิคตปัจจย มี ๗ วาระ ในอวิคตปัจจย
มี ๑๓ วาระ.

[๑๐๐๙] เพราะนเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย ในอธิปัตติปัจจย
มี ๗ วาระ... ในอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๗
วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๘ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ
ในนิสสยปัจจย มี ๑๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๘ วาระ ในปุเรชาติ-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย
มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ใน
อาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๗ วาระ ในฉาน-

ปัจจัย มี ๗ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในนัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย
มี ๑๓ วาระ.

[๑๐๑๐] เพราะนเหตุปัจจัย นอาร์มมณปัจจัย นอธิปัตติปัจจัย

ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ... ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
สหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสย-
ปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ
ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย
มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในฉนปัจจัย มี ๗ วาระ
ในมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตติปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๗ วาระ
ในวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑๓ วาระ.

[๑๐๑๑] เพราะนเหตุปัจจัย นอาร์มมณปัจจัย นอธิปัตติปัจจัย

นอนันตรปัจจัย ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ... ในสหชาติปัจจัย
มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉา-
ชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ

ในฉนปจจย มี ๕ วาระ ในมคคปจจย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปจจย มี ๕ วาระ ในอติปจจย มี ๑๓ วาระ ในอวิตตปจจย มี ๑๓ วาระ.

[๑๐๑๒] เพราะนเหตุปจจย นอรัมมณปจจย นอธิปติปจจย

นอนันตรปจจย นสมนันตรปจจย ในสทษตปจจย มี ๕ วาระ... ในอัญญมัญญปจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปจจย มี ๑๓ วาระ ในอุปนิสสยปจจย มี ๕ วาระ ในปุเรชตปจจย มี ๓ วาระ ในปัจฉชตปจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปจจย มี ๗ วาระ ในวิปากปจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปจจย มี ๗ วาระ ในอินทริยปจจย มี ๗ วาระ ในฉนปจจย มี ๗ วาระ ในมคคปจจย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปจจย มี ๕ วาระ ในอติปจจย มี ๑๓ วาระ ในอวิตตปจจย มี ๑๓ วาระ.

[๑๐๑๓] เพราะนเหตุปจจย นอรัมมณปจจย นอธิปติปจจย

นอนันตรปจจย นสมนันตรปจจย นสทษตปจจย ในอัญญมัญญปจจย มี ๓ วาระ... ในนิสสยปจจย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปจจย มี ๕ วาระ ในปุเรชตปจจย มี ๓ วาระ ในปัจฉชตปจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปจจย มี ๒ วาระ ในอาหารปจจย มี ๑ วาระ ในอินทริยปจจย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปจจย มี ๕ วาระ ในอติปจจย มี ๗ วาระ ในอวิตตปจจย มี ๗ วาระ.

[๑๐๑๔] เพราะนเหตุปัจจัย นอาร์มมณปัจจัย นอธิปัตปัจจัย

นอนันตรปัจจัย นสมันตรปัจจัย นสหชาติปัจจัย นอัญญมัญญปัจจัย

ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ... ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ ใน
ปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย
มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิตต-
ปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๑๐๑๕] เพราะนเหตุปัจจัย นอาร์มมณปัจจัย ฯลฯ นอัญญมัญญ-

ปัจจัย นนิสสยปัจจัย ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ... ในปุเรชาติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒
วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
วิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิตตปัจจัย
มี ๕ วาระ.

[๑๐๑๖] เพราะนเหตุปัจจัย นอาร์มมณปัจจัย ฯลฯ นนิสสยปัจจัย

นอุปนิสสยปัจจัย นปุเรชาติปัจจัย ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ...

ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอวิตตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๐๑๗] เพราะนเหตุปัจจัย นอาร์มมณปัจจัย ฯลฯ นอุปนิสสย-

ปัจจัย นปุเรชาติปัจจัย นปัจฉาชาติปัจจัย ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ...

ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจฉัย
มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๑๘] เพราะนเหตุปัจฉัย นอรัมมณปัจฉัย ฯลฯ นปัจฉาชาต-
ปัจฉัย นอเสวนปัจฉัย นกัมมปัจฉัย นวิปากปัจฉัย นอาหารปัจฉัย
ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในอตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจฉัย
มี ๑ วาระ.

[๑๐๑๙] เพราะนเหตุปัจฉัย นอรัมมณปัจฉัย ฯลฯ นอาหารปัจฉัย
นghanปัจฉัย นมคคปัจฉัย นสัมปยุตตปัจฉัย นวิปยุตตปัจฉัย
โนนตฺถิปัจฉัย โนวิคตปัจฉัย ในอินทริยปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในอตฺถิ-
ปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๒๐] เพราะนเหตุปัจฉัย นอรัมมณปัจฉัย ฯลฯ นวิปากปัจฉัย
นอินทริยปัจฉัย ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ... ในอตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ
ในอวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๒๑] เพราะนเหตุปัจฉัย นอรัมมณปัจฉัย ฯลฯ นอินทริยปัจฉัย
นghanปัจฉัย นมคคปัจฉัย นสัมปยุตตปัจฉัย นวิปยุตตปัจฉัย
โนนตฺถิปัจฉัย โนวิคตปัจฉัย ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ... ใน
อตฺถิปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจฉัย มี ๑ วาระ.

นเหตุมูลกนัย จบ

นอรัมมณมูลกนัย

[๑๐๒๒] เพราะนอรัมมณปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน
อธิปัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ
ในนิสสยปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในอุปนนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย
มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ใน
อาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในฉานปัจจัย
มี ๗ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺติปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนตฺติปัจจัย
มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑๓ วาระ.

[๑๐๒๓] เพราะนอรัมมณปัจจัย นเหตุปัจจัย นอธิปัตติปัจจัย
นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นสหชาติปัจจัย นอัญญมัญญปัจจัย
ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย
มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ
ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกต-
ปัจจัย มี ๗ วาระ.

นอธิปัตติมูลกนัย

[๑๐๒๔] เพราะนอธิปัตติปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน
อรัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ พึงให้พิสคารเหมือน นเหตุมูลกนัย.

นอห์นตรมูลกนัย

[๑๐๒๕] เพราะนอห์นตรปัจจย นสมนัทรปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๗ วาระ ในอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ ในอธิปัตติปัจจย มี ๕ วาระ ในสหชาตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๑๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๗ วาระ ในฉานปัจจย มี ๗ วาระ ในมัคคปัจจย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจย มี ๑๓ วาระ ในอวิตตปัจจย มี ๑๓ วาระ.

นสมนัทรมูลกนัย

[๑๐๒๖] เพราะนสมนัทรปัจจย นเหตุปัจจย นอาร์มมณปัจจย นอธิปัตติปัจจย นอห์นตรปัจจย นสหชาตปัจจย นอัญญมัญญปัจจย ในนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ... ในอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในปุเรชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจย มี ๗ วาระ ในอวิตตปัจจย มี ๗ วาระ. นี้เป็นหัวข้อย่อๆ.

นสหชาตมูลกนัย

[๑๐๒๗] เพราะนสหชาตปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ... ใน

อธิปัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตร-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย
มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหาร-
ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย
มี ๕ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
วิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๑๐๒๘] เพราะนสหชาติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย

นอธิปัตติปัจจัย ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ... ในสมนันตรปัจจัย
มี ๗ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวน-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ-
ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัติ-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ
ในอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๑๐๒๙] เพราะนสหชาติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย

นอธิปัตติปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย
นนิสสยปัจจัย ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ... ในปุเรชาติปัจจัย
มี ๕ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ
ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตต-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.
นี่เป็นหัวข้อย่อ ๆ.

นัตถุญมัตถุญมุลกนัย

[๑๐๓๐] เพราะนัตถุญมัตถุญปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
นารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอริปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตร-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย
มี ๕ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
อาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ
ในอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๑๐๓๑] เพราะนัตถุญมัตถุญปัจจัย นเหตุปัจจัย นารัมมณปัจจัย
ในอริปติปัจจัย มี ๓ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตร-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๗
วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
ปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย
มี ๑ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย

มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจย มี ๗ วาระ
ในนัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจย
มี ๗ วาระ.

[๑๐๓๒] เพราะน้อญญม้อญญปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย
นอริปติปัจจย นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาติปัจจย
ในนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ... ในอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ใน
ปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ... ในอุปนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมม-
ปัจจย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๑
วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจย มี ๗ วาระ ใน
อวิกตปัจจย มี ๗ วาระ. นี้เป็นหัวข้อย่อ ๆ.

นนิสสยมูลกนัย

[๑๐๓๓] เพราะนนิสสยปัจจย ในอารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ...
ในอริปติปัจจย มี ๗ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในสมนันตร-
ปัจจย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจย
มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ
ในกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย
มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอัติปัจจย มี ๗ วาระ
ในนัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจย
มี ๗ วาระ.

[๑๐๓๔] เพราะนนิสสยปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย

นอธิปัตติปัจจย ในอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ... ในสมนันตรปัจจย
มี ๗ วาระ ในอุปนนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในปัจจลาชาตปัจจย มี ๓ วาระ
ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจย
มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ
ในอัติปัจจย มี ๕ วาระ ในนัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจย
มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ.

[๑๐๓๕] เพราะนนิสสยปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย

นอธิปัตติปัจจย นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาตปัจจย
นัญญมัญญปัจจย ในอุปนนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ... ในปัจจลาชาต-
ปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๑ วาระ
ในอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ในวิปปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในอัติ
ปัจจย มี ๕ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๕ วาระ. นี้เป็นหัวข้อย่อ ๆ.

นอุปนนิสสยมูลกนัย

[๑๐๓๖] เพราะนอุปนนิสสยปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ใน
อารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ ในอธิปัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในสหชาต-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย
มี ๑๓ วาระ ในปุเรชาตปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๓ วาระ
ในกัมมปัจจย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย
มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๗ วาระ ในฌานปัจจย มี ๗ วาระ

ในมคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตต-
มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑๓ วาระ.

[๑๐๓๗] เพราะนอุปนิสสยปัจจัย นเหตุปัจจัย นสหชาติปัจจัย

นอธิปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นสหชาติปัจจัย

ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ... ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน

ปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย

มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ

ในอตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ. นี่เป็นการแสดงย่อ.

นปุเรชาติมูลกนัย

[๑๐๓๘] เพราะนปุเรชาติปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน

อาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ นอธิปัจจัย มี ๑๐ วาระ ในอนันตร-

ปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย

มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ

ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน

อาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย

มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ

ในฉานปัจจัย มี ๗ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตต-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจัย

มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ ใน

อวิกตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๐๓๕] เพราะนปุเรชาติปัจฉัย นเหตุปัจฉัย นอารัมมณปัจฉัย

ในอธิปัตติปัจฉัย มี ๗ วาระ... ในอนันตรปัจฉัย มี ๗ วาระ ใน
สมนันตรปัจฉัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญ-
ปัจฉัยมี ๓ วาระ ในนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจฉัย มี ๕
วาระ ในปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจฉัย มี ๓ วาระ
ในกัมมปัจฉัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจฉัย
มี ๗ วาระ ในอินทรปัจฉัยมี ๗ วาระ ในฉานปัจฉัย มี ๗ วาระ
ในมกคปัจฉัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ใน
วิปยุตตปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอคติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในนัตติปัจฉัย
มี ๗ วาระ ในวิคตปัจฉัย มี ๗ วาระ ในอวิตปัจฉัย มี ๕ วาระ.

[๑๐๔๐] เพราะนปุเรชาติปัจฉัย นเหตุปัจฉัย นอารัมมณปัจฉัย

นอธิปัตติปัจฉัย นอนันตรปัจฉัย นสมนันตรปัจฉัย นสหชาติปัจฉัย
นอัญญมัญญปัจฉัย ในนิสสยปัจฉัย มี ๕ วาระ... ในอุปนิสสยปัจฉัย
มี ๕ วาระ ในปัจฉาชาติปัจฉัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจฉัย มี ๒ วาระ
ในอาหารปัจฉัย มี ๑ วาระ ในอินทรียปัจฉัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตต-
ปัจฉัย มี ๓ วาระ ในอคติปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอวิตปัจฉัย มี ๕ วาระ.
นี่เป็นหัวข้อย่อๆ.

นปัจฉาชาติมูลกนัย

[๑๐๔๑] เพราะนปัจฉาชาติปัจฉัย ในเหตุปัจฉัย มี ๗ วาระ... ใน
อารัมมณปัจฉัย มี ๕ วาระ ในอธิปัตติปัจฉัย มี ๑๐ วาระ ในอนันตร-

ปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในฉนปัจจัย มี ๗ วาระ ในมกปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตต์ปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตต์ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑๓ วาระ.

[๑๐๔๒] เพราะนปัจฉาชาติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย นอธิปติปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นสหชาติปัจจัย นอัญญมัญญปัจจัย ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ... ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตต์ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๐๔๓] เพราะนปัจฉาชาติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย นอธิปติปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นสหชาติปัจจัย นอัญญมัญญปัจจัย นนิสสยปัจจัย ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ... ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย

มี ๑ วาระ ในอรรถปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ. นี้
เป็นการแสดงย่อ ๆ.

นอเสวนมูลกนัย

[๑๐๔๔] เพราะนอเสวนปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน
อาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอธิปัจจัย มี ๑๐ วาระ ในอนันตร-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในสหชาติปัจจัย
มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ใน
ปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ
ในฉานปัจจัย มี ๗ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมมุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอรรถปัจจัย มี ๑๓ วาระ
ในนัตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิคตปัจจัย
มี ๑๓ วาระ.

[๑๐๔๕] เพราะนอเสวนปัจจัย นเหตุปัจจัย นอาร์มมณปัจจัย
นอธิปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นสหชาติปัจจัย
นอัญญมัญญปัจจัย ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ... ในอุปนิสสยปัจจัย
มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ
ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย

มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจย มี ๗ วาระ
ในอวิตปัจจย มี ๗ วาระ. นี้เป็นหัวข้อย่อๆ.

นกัมมมุลกนัย

[๑๐๔๖] เพราะนกัมมปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ใน
อาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ ในอริปัตติปัจจย มี ๑๐ วาระ ใน
อนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในสหชาติ-
ปัจจย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย
มี ๑๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ
ในนปัจจยชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปาก-
ปัจจย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจย มี ๗ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๗
วาระ ในฉนปัจจย มี ๗ วาระ ในมคคปัจจย มี ๗ วาระ ใน
สัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจย
มี ๑๓ วาระ ในนัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในอวิตปัจจย มี ๗ วาระ
ในอวิตปัจจย มี ๑๓ วาระ.

[๑๐๔๗] เพราะปัจจย นเหตุปัจจย นอาร์มมณปัจจย

นอริปัตติปัจจย นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาติปัจจย

นอัญญมัญญปัจจย ในนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ... ในอุปนิสสยปัจจย

มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในนปัจจยชาติปัจจย มี ๓ วาระ

ในอาหารปัจจย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ ใน

วิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๗ วาระ. นี่เป็นการแสดงย่อ ๆ.

นวิปากมูลกนัย

เพราะนวิปากปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... (พึงให้พิสดาร เหมือน นเหตุมูลกนัย) ในอวิกตปัจจย มี ๑๓ วาระ.

นอาหารมูลกนัย

[๑๐๔๘] เพราะนอาหารปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ใน อารัมมณปัจจย มี ๕ วาระ ในอริปัตติปัจจย มี ๑๐ วาระ ในอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจย มี ๑๓ วาระ ในอุปนนิสสยปัจจย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย มี ๗ วาระ ในฉานปัจจย มี ๗ วาระ ในมคคปัจจย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจย มี ๕ วาระ ในอัติปัจจย มี ๑๓ วาระ ในนัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจย มี ๓ วาระ.

[๑๐๔๙] เพราะนอาหารปัจจย นเหตุปัจจย นอารัมมณปัจจย ในอริปัตติปัจจย มี ๗ วาระ... ในอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ ในสมนันตร-

ปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๘ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ
ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอา-
เสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๗ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๗ วาระ
ในมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตต-
ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑๓ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ
ในวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑๓ วาระ.

[๑๐๕๐] เพราะนอาหารปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย
นอธิปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นกัมมปัจจัย
นวิปากปัจจัย นฌานปัจจัย นมัคคปัจจัย นสัมปยุตตปัจจัย นวิปยุตต-
ปัจจัย นนตฺถิปัจจัย นอวิคตปัจจัย ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ...
ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

นอินทริยมูลกนัย

[๑๐๕๑] เพราะนอินทริยปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ใน
อารัมมณปัจจัย มี ๘ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑๓ วาระ.

เพราะนอินทริยปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย ฯลฯ
นวิปากปัจจัย นฌานปัจจัย นมัคคปัจจัย นสัมปยุตตปัจจัย นวิปยุตต-
ปัจจัย นนตฺถิปัจจัย นอวิคตปัจจัย ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ...
ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ

เพราะอินทริยปัจจัย ในกัมมปัจจัย มี ๗ วาระ ในนเหตุมูลก-
นัย ฯลฯ.

นณานมูลกนัย

[๑๐๕๒] เพราะนณานปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในอา-
รัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑๓ วาระ. นณาน-
มูลกนัย พึงให้พิสดารเหมือน นเหตุมูลกนัย.

นมัคคมูลกนัย

[๑๐๕๓] เพราะนมัคคปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ... ในอา-
ในอวิคตปัจจัย มี ๑๓ วาระ.
พึงให้พิสดารเหมือน นเหตุมูลกนัย.

นสัมปยุตตมูลกนัย

[๑๐๕๔] เพราะนสัมปยุตตปัจจัย ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ... ใน
อาร์มมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอธิปัตติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย
มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุป-
นิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาติ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ
ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย
มี ๓ วาระ ในณานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ

ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๑๐๕๕] เพราะนสัมปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย

ในอธิปัจจัย มี ๓ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมคฺคปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๑๐๕๖] เพราะนสัมปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอารัมมณปัจจัย

นอธิปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นสหชาตปัจจัย

นอัญญมัญญปัจจัย ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ... ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๑๐๕๗] เพราะนสัมปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นสหชาติปัจจัย
นอัญญมัญญปัจจัย นนิสสยปัจจัย ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ...
ในปัจจชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในอวิตตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๐๕๘] เพราะนสัมปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นนิสสยปัจจัย
นอุปนิสสยปัจจัย นปุเรชาติปัจจัย ในปัจจชาติปัจจัย มี ๓ วาระ...
ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย
มี ๑ วาระ ในวิปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอวิตตปัจจัย มี ๕ วาระ. นี้เป็นหัวข้อย่อ ๆ.

นวิปยุตตมูลกนัย

[๑๐๕๙] เพราะนวิปยุตตปัจจัย ในเหตุปัจจัย ๓ วาระ...
ในอาร์มณปัจจัย มี ๘ วาระ ในอริปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอนันตร-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย
มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๘ วาระ นปุเรชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอา-
เสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ
ในวิตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิตตปัจจัย มี ๕ วาระ.

[๑๐๖๐] เพราะนวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย

ในอธิปัตติปัจจัย มี ๓ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตร-
ปัจจัย มี ๗ วาระ ในสหชาติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญุปัจจัย
มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ
ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนตฺถิปัจจัย มี ๗ วาระ
ในวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

[๑๐๖๑] นวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย นอธิปัตติ-

ปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย ในสหชาติปัจจัย มี ๓
วาระ... ในอัญญมัญญุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย
มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
ในฉานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย
มี ๓ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ

[๑๐๖๒] เพราะนวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย

อธิปัตติปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นสหชาติปัจจัย
นอัญญมัญญุปัจจัย ในนิสสยปัจจัย^๑ มี ๓ วาระ... ในอุปนิสสยปัจจัย
มี ๕ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ
๑. ม. ไม่มีปัจจัยนี้.

ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๖๓] เพราะนวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย นอรัมมณปัจจัย นอริปิปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นสหชาติปัจจัย นอัญญมัญญปัจจัย นนิสสยปัจจัย นอุปนิสสยปัจจัย ในกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๖๔] เพราะนวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นกัมมปัจจัย ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๖๕] เพราะนวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นกัมมปัจจัย นวิปากปัจจัย นอาหารปัจจัย ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๖๖] เพราะนวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นอาหารปัจจัย นฌานปัจจัย นมคฺคปัจจัย นสัมปยุตตปัจจัย โนนตฺธิปัจจัย โนวิกตปัจจัย ในอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๖๗] เพราะนวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นวิปากปัจจัย นอินทริยปัจจัย ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอตฺถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกตปัจจัย มี ๑ วาระ.

[๑๐๖๘] เพราะวิปยุตตปัจจัย นเหตุปัจจัย ฯลฯ นอินทริยปัจจัย
นฌานปัจจัย นมัคคปัจจัย นสัมปยุตตปัจจัย โนนัตติปัจจัย โนวิคต-
ปัจจัย ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอัติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิกต-
ปัจจัย มี ๑ วาระ.

โนอัติมูลกนัย

[๑๐๖๙] เพราะโนอัติปัจจัย ในอาร์มมณปัจจัย มี ๙ วาระ...
ในอริปัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในสมนันตรปัจจัย
มี ๗ วาระ ในอุปนิสสปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ
ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ โนนัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจัย
มี ๗ วาระ.

[๑๐๗๐] เพราะโนอัติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอาร์มมณปัจจัย
ในอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ... ในสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ใน
อุปนิสสปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย
มี ๒ วาระ โนนัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ในวิกตปัจจัย มี ๗ วาระ.

[๑๐๗๑] เพราะโนอัติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอาร์มมณปัจจัย
นริปัตติปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย ในอุปนิสสปัจจัย
มี ๕ วาระ... ในกัมมปัจจัยมี ๒ วาระ. ฯลฯ

[๑๐๗๒] เพราะโนอัติปัจจัย นเหตุปัจจัย นอาร์มมณปัจจัย
นอริปัตติปัจจัย นอนันตรปัจจัย นสมนันตรปัจจัย นสหชาติปัจจัย
นอัญญมัญญปัจจัย นนิสสปัจจัย นอุปนิสสปัจจัย นปุเรชาติปัจจัย

นบังฆาตปัจจย นอาเสวนปัจจย นวิปากปัจจย นอาหารปัจจย
นอินทริยปัจจย นฌานปัจจย นมัคคปัจจย นสัมปยุตตปัจจย
นวิปยุตตปัจจย โนนัตถิปัจจย โนวิคตปัจจย โนอวิคตปัจจย
ในกัมมปัจจย มี ๒ วาระ.

[๑๐๗๓] เพราะโนอัตถิปัจจย นเหตุปัจจย นอาร์มมณปัจจย
นอธิปัตติปัจจย นอนันตรปัจจย นสมนันตรปัจจย นสหชาติปัจจย
นอัญญมัญญุปัจจย นนิสสยปัจจย นปุเรชาติปัจจย นบังฆาตปัจจย
นอาเสวนปัจจย นกัมมปัจจย นวิปากปัจจย นอาหารปัจจย
นอินทริยปัจจย นฌานปัจจย นมัคคปัจจย นสัมปยุตตปัจจย
นวิปยุตตปัจจย โนนัตถิปัจจย โนวิคตปัจจย โนอวิคตปัจจย
ในอุปนิสสยปัจจย มี ๘ วาระ.

โนนัตถิมูลกนัย

[๑๐๗๔] เพราะโนนัตถิปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ฯลฯ...
ในอวิคตปัจจย มี ๑๓ วาระ.

พึงให้พิสดารเหมือน นเหตุมูลกนัย.

โนวิคตมูลกนัย

[๑๐๗๕] เพราะโนวิคตปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๗ วาระ... ฯลฯ...
ในอวิคตปัจจย มี ๑๓ วาระ.

พึงให้พิสดารเหมือน นเหตุมูลกนัย.

โนอวิตมูลกนัย

[๑๐๗๖] เพราะโนอวิตปัจจย ในอาร์มมณปัจจย มี ๕ วาระ...

๑๗๑... ในนัตติปัจจย มี ๗ วาระ ในวิตปัจจย มี ๗ วาระ.

พึงให้พิสดารเหมือน โนอิตติมุลกนัย.

ปัญหาวารปัจจนียานุโลม จบ

กุสลติกะ ที่ ๑ จบ

อรรถกถาปัจจนียานุโลมนัย

วาระเหล่าใด เช่นเดียวกับวาระที่ได้โดยอนุโลมแห่งปัจจยที่ตั้งอยู่ โดยอนุโลม ในบรรดาวาระทั้งหลายที่ได้โดยเป็นปัจจนียะแห่งปัจจยที่ตั้งอยู่ โดยเป็นปัจจนียะ ในบรรดาปัจจยทั้งหลายที่มีการนับอันได้แล้วในอนุโลม อย่างนี้คือ เหตุยา สตุต อารมมณ นว และในปัจจนียะอย่างนี้ คือ นเหตุยา ปณฺณรส นารมฺมณ ปณฺณรส ผู้ศึกษาพึงทราบวิธีนับด้วย อำนาจแห่งวาระเหล่านั้น แม้ใน **ปัจจนียานุโลม** (นี้)

จริงอยู่ ใน นเหตุปัจจย ใน ปัจจนียนัย ได้วาระ ๑๕ ดังพระบาลีว่า "นเหตุยา ปณฺณรส." ในอาร์มมณปัจจย ในอนุโลมนี้ได้ วาระ ๕ ดังพระบาลีว่า อารมมณ นว. วาระ ๕ เหล่าใด ในบรรดา วาระ ๕ ที่ท่านกล่าวไว้ในนเหตุปัจจยเป็นเช่นเดียวกันกับวาระ ๕ ที่ ท่านกล่าวไว้ในอาร์มมณปัจจย. ผู้ศึกษาพึงทราบปัจจย. ผู้ศึกษาพึง ทราบการนับด้วยอำนาจแห่งวาระเหล่านั้น. บรรดาวาระเหล่านั้น วาระ ๕ เหล่าใด ท่านกล่าวไว้แล้วในอาร์มมณปัจจย วาระเหล่านั้นเหมือนกับ

วาระ ๕ เหล่านี้ คือ กุศล เป็นปัจจัยแก่กุศล แก่กุศล แก่อัพยากตะ, อกุศล เป็นปัจจัยแก่กุศล แก่กุศล แก่อัพยากตะ. อัพยากตะ เป็นปัจจัย แก่อัพยากตะ แก่กุศล แก่กุศล ในบรรดาวาระ. ที่ท่านกล่าวไว้ในนเหตุปัจจัย.

คำว่า นเหตุยา อารมมณ นว เพราะเหตุปัจจัยในอารัมมณ-ปัจจัย มี ๕ วาระ ท่านกล่าวหมายถึงวาระ ๕ เหล่านี้ แม้ในคำว่า อธิปัตติยา ทส เป็นต้น ก็เช่นนี้เหมือนกัน. จริงอยู่วาระเหล่าใด ๆ ที่ท่านกล่าวไว้ในอนุโลมคณา (การนับวาระในอนุโลม) แห่งอารัมมณปัจจัย เป็นต้น วาระเหล่านั้นทั้งหมด พึงทราบว่าย่อมใช้ได้แม้ในการเทียบเคียงกับเหตุปัจจัย.

กุศลธรรมเป็นปัจจัยแก่กุศลธรรม โดชนเหตุปัจจัย โดยอารัมมณ-ปัจจัย ผู้ศึกษาพึงทราบการขยายบาลีแห่งวาระเหล่านั้น โดยอุบายนี้คือ บุคคลให้ท่าน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม ย่อมพิจารณากุศลนั้น, บุคคลย่อมพิจารณากุศลที่บำเพ็ญไว้ในกาลก่อน.

ในคำนี้ว่า นเหตุปัจจัย อธิปัตติยา ทส เพราะนเหตุปัจจัย ในอธิปัตติปัจจัย มี ๑๐ วาระ ผู้ศึกษาพึงขยายวาระในอนุโลมวิภังค์ด้วยอำนาจแห่งอธิปัตติที่เหลือ เว้นวิมังสาธิปัตติ. ในอธิการนี้มีการกำหนดวิธีนับ ดังนี้คือ ๕-๑๐-๗-๓-๑๓-๑ ผู้ศึกษาพึงลดการนับ (จำนวน) แม้แห่งปัจจัยที่มีการนับได้มากกว่าปัจจัยที่มีการนับได้น้อยกว่า ด้วยอำนาจแห่งการกำหนดวิธีนับเหล่านั้น แล้วพึงทราบวิธีนับในการเทียบเคียงทั้งหมดในนัยที่มีมูล ๓ เป็นต้น บรรดานัยทั้งหลายมีนเหตุมูลกนัยเป็นต้นนี้เป็นลักษณะที่ทั่วไปก่อน. แต่ลักษณะนี้ยังไม่เป็นไปในการเทียบเคียง

ทั้งหมด ก็ในการเทียบเคียงปัจจัยเหล่านี้ กับปัจจัยเหล่านี้ วาระเหล่านี้ จัดแย้งกัน ฟังนำวาระเหล่านั้นออกเสีย แล้วฟังทราบวิธีนับในอธิการนี้ ด้วยอำนาจแห่งปัจจัยเหล่านั้นที่ยังเหลืออยู่.

ก็ในคำนี้ว่า นเหตุปัจจัย นารมมณปัจจัย อธิปัตติยา สตุต เพราะนเหตุปัจจัย นอารมมณปัจจัย ในอธิปัตติปัจจัย มี ๗ วาระ ย่อม ห้ามวาระ ๗ เหล่านี้ได้ด้วยอำนาจอารมมณาธิปัตติ คือ กุสโล อกุส- ลสุส อพฺยากโต กุสลสุส อพฺยากโต อกุสลสุส (=ก-อกุ, อพ-ก, อพ-อกุ) เพราะเหตุไร ? เพราะท่านกล่าวว่า นารมมณปัจจัย คือห้าม อารมมณปัจจัย. เพราะฉะนั้นในอธิการนี้ผู้ศึกษาฟังนำวาระเหล่านั้นออก เสีย แล้วฟังทราบวาระ ๗ โดยนัยแห่งสหชาติธิปัตติ คือ กุสโล กุสลสุส อพฺยากตสุส กุสลาพฺยากตสุส อกุสโล อกุสลสุส อพฺยากตสุส อกุสลาพฺยากตสุส อพฺยากโต อพฺยากตสุส (=ก-ก, ก-อพ, ก-ก, อพ, อกุ-อกุ, อกุ-อพ, อกุ-อกุ, อพ และ อพ-อพ-). วาระแม่เหล่านั้น ย่อมมีด้วยอำนาจอธิปัตติที่เหลือ เว้นวิมงสาธิปัตติ เพราะพระบาลีว่า นเหตุปัจจัย ในที่ทุกแห่ง ผู้ศึกษาฟังทราบวิธีนับด้วยอำนาจปัจจัยที่มี วิธีนับน้อยกว่า และด้วยอำนาจจำนวนที่ไม่ขัดกัน.

ก็ในบรรดาปัจจัยทั้งหลายที่ตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนียะ ปัจจัยเหล่านี้ ไม่ตั้งอยู่โดยอนุโลม ผู้ศึกษาฟังทราบปัจจัยเหล่านั้นด้วยอย่างไร ? คือ เมื่อ อนันตรปัจจัย ตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนียะ สนนันตรปัจจัย อาเสวน- ปัจจัย นัตถิปัจจัย และวิคตปัจจัย ย่อมไม่ตั้งอยู่โดยอนุโลม. เมื่อ สหชาติปัจจัย ตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนียะ เหตุปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย วิปากปัจจัย ฌานปัจจัย มัคคปัจจัย และสัมปยุตตปัจจัย ย่อมไม่ตั้งอยู่โดย

อนุโลม. เมื่อ **นิสสยปัจจย** ตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนียะ วัตถุประเภทปัจจย
ย่อมไม่ตั้งอยู่โดยอนุโลม. เมื่อ **อาหารปัจจย** หรือ **อินทริยปัจจย** ตั้งอยู่
โดยเป็นปัจจนียะ เหตุปัจจย อัญญมัญญปัจจย ฌานปัจจย มัคคปัจจย
และสัมปยุตตปัจจย ย่อมไม่ตั้งอยู่โดยอนุโลม. แต่เมื่อ **อาร์มมณปัจจย**
ตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนียะ อธิปัตติปัจจย และอุปนิสสยปัจจยย่อมไม่ตั้งอยู่
โดยอนุโลม. อนึ่ง **อาร์มมณาธิปัตติปัจจย** และ**อาร์มมณุปนิสสยปัจจย**
ย่อมมีไม่ได้. โดยอธิบายนี้ ในที่ทุกสถานพึงทราบวิสัยที่มีได้และมีไม่ได้
ไว้แล้ว พึงขยายวาระทั้งหลายด้วยอำนาจแห่งวิสัยที่มีได้.

วาระทั้งหลายว่า **อนนุตเร สตุต** ในอนันตรปัจจย มี ๗ วาระ
ใน **ติมุลกนัย** เป็นต้น แม้ทั้งหมดได้ในติมุลกนัยนั่นเอง ส่วนใน
สัตตมูลกนัยเป็นต้น คำว่า **นสหชาติปจฺจยา นิสฺสเย ติณิ**
เพราะนสหชาติปัจจย ในนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ คือ วาระ ๓ ใน
วัตถุนิสสยปัจจย ด้วยอำนาจปุเรชาติ. วิสัย ๒ วาระในกัมม-
ปัจจย ด้วยอำนาจนากขณิกกัมมปัจจย. วิสัย ๑ วาระในอาหาร-
ปัจจย ด้วยอำนาจกพิการาหาร. วิสัย ๑ วาระ ในอินทริยปัจจย
ด้วยอำนาจรูปชีวิตินทรีย์. ในวิปยุตตปัจจย ธรรมทั้งหลายมีกุศล
เป็นต้น อันมีอภัยกตะเป็นที่สุดถึงแล้วโดยลำดับด้วยคำว่า **ติณิ** คือ ๓
วาระ ด้วยอำนาจปัจจชาติปัจจย. คำว่า **อตุถิ อวิคตเสฺ ปรญ** ใน
อตติและอวิคตปัจจย มี ๕ วาระ ความว่า วิสัย ๓ วาระเหล่านั้นด้วย
และวิสัย ๒ เหล่านี้คือ **กุสลาพฺยาคตา อพฺยาคตสุส, อกุสลาพฺยา-**
๑. ใจความในประโยคนี้ทั้งหมด ชัดต่อสภาวะและพระบาลีข้อ ๑๐๔๘ และข้อ ๑๐๕๑ แต่จำต้อง
แปลตามบาลีอรรถกถาซึ่งตรงกันทั้งของไทยและของพม่า.

กตา อพฺยาคตฺตฺส (ก. อัฟ-อัฟ และ อก. อัฟ-อัฟ) ย่อมมีด้วยอำนาจ
ปัจฉาชาตินทริยปัจจย. ก็ตั้งแต่ปัจฉาชาติปัจจยเป็นปัจจนียะ (ปัจจนีก)
ไป คำว่า อตฺถิอวิคเตสฺ เอกํ คือ อัพฺยาคตะเป็นปัจจยแก่อัพฺยาคตะ ด้วย
อำนาจอาหารและอินทริยปัจจย เมื่อถือเอาอาหารปัจจยแล้ว ก็ไม่ควร
ถือเอา นอินทริยปัจจย. อนึ่ง เมื่อถือเอาอินทริยปัจจย ก็ไม่ควร
ถือเอา นอาหารปัจจย ด้วยเหมือนกัน. เพราะเหตุไร ? เพราะเมื่อปัจจย
ทั้ง ๒ อัน อาจารย์ถือเอาโดยเป็นอันเดียวกันแล้ว วาระที่จะนับก็ไม่มี
แม้เมื่อฉานและมคคปัจจยเป็นต้นตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนียะ ไม่ต้องทำอนุโลม
ให้เป็นข้อเดียว โดยอาหารปัจจย หรืออินทริยปัจจย (แก่ทำให้แยกกัน)
ดังที่ตรัสว่า อินฺทฺริเย เอกํ (ในอินทริยปัจจย มี ๑ วาระ) อตฺถิยา
เอกํ อวิคเต เอกํ อาหาร เอกํ อตฺถิยา เอกํ อวิคเต เอกํ ในที่สุด.
คำที่เหลือในอธิการนี้มีเนื้อความกระจ่างแล้วทั้งนั้น แล.

นเหตุมูลกนัย จบ

ใน นอารัมมมูลกนัย เป็นต้น พึงทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้ ใน
อัญญมัญญมูลกนัย คำว่า นอญฺลปจฺจยา เหตุยา ตีติ เพราะ
นอัญญมัญญปัจจย ในเหตุปัจจย มี ๓ วาระ คือกุศลเป็นต้น เป็น
ปัจจยแก่รูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน. สองบทว่า อธิปติยา อฏฺฐ ในอธิปติ-
ปัจจย มี ๘ วาระ เพราะนสหชาติปัจจย ในนิสสยปัจจย มี ๓ วาระ
ความว่า บรรดา วาระ ๑๐ ที่ท่านกล่าวไว้ในอธิปติปัจจย ได้วาระ ๘ ที่

เหลือโดยหักออก ๒ วาระ คือ กุศลเป็นปัจจัยแก่กุศลและอัพยากตะ
อกุศลเป็นปัจจัยแก่กุศลและอัพยากตะ. สองบทว่า สหชาติ ปญฺเจ
ในสหชาติปัจจัย มี ๕ วาระ คือวาระ ๒ เหล่านี้ คือ กุศลและอัพยากตะ
เป็นปัจจัย แก่อัพยากตะ อกุศลกับอัพยากตะเป็นปัจจัยแก่อัพยากตะ กับ
วาระ ๓ ที่ท่านกล่าวไว้ในเหตุปัจจัย.

สองบทว่า นิสฺสเย สตุตฺต ในนิสฺสยปัจจัย มี ๗ วาระ วาระ ๒
เหล่านี้ คือ อัพยากตะเป็นปัจจัยแก่กุศล อัพยากตะเป็นปัจจัยแก่อกุศล
ก็วาระ ๕ เหล่านี้ย่อมมีด้วยอำนาจเป็นวัตถุ. สองบทว่า กมฺเม ตีณิ
ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ คือวาระ ๓ ที่ท่านกล่าวไว้ในเหตุปัจจัยนั่นเอง
แม้ในติกะที่เหลือก็เช่นนี้เหมือนกัน ๆ สองบทว่า อธิปติยา ตีณิ ใน
อธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ คือวาระที่กล่าวไว้ในหนหลัง.

ใน นอาหารมูลกนัย คำว่า อญฺญมญฺเญ ตีณิ ในอัญญมัญญ-
ปัจจัย มี ๓ วาระ ผู้ศึกษาพึงทราบวาระด้วย อำนาจเจตสิกที่เหลือ
เว้นอาหาร ก็แม้ในอธิการนี้ ในนอาหารปัจจัยและนอินทริยปัจจัย ท่าน
ถือเอาคราวละ ๑ ปัจจัย ไม่ถือเอา ๒ ปัจจัยรวมกัน เหมือนในหนหลัง
(คือแยกแสดงไม่แสดงรวมกัน). คำว่า นสฺมฺปยุตฺตปจฺจยา เหตุยา
ตีณิ เพราะนสฺมฺปยุตฺตปัจจัยในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ มีวาระที่ท่าน
กล่าวไว้ใน อัญญมัญญปัจจัย ในหนหลัง อธิปติยา อญฺฺ ใน
อธิปติปัจจัย มี ๘ วาระ คือวิสัชนาที่กล่าวไว้ในหนแล้วในหนหลังเหมือนกัน.

๑. บาลีอรรถกถาของไทยหน้า ๑๕๐ บรรทัดที่ ๑๑ เป็น กุสโล กุสลสฺส อกุสโล อกุสลสฺส
(คือ กุ-กุ, อกุ-อกุ) ซึ่งผิดสภาวะ ในที่นี้จึงแปลตามบาลีพม่าที่ว่า กุสโล กุสลาพฺยา กุสฺส อกุสโล
อกุสกาพฺยา กุสฺส.

พึงทราบวินิจฉัยใน **นวิปยุตตปัจจัยเป็นมูล**. สองบทว่า **กมุเม**
ปลฺจ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ คือมีวาระ ๕ อย่างนี้คือ เจตนามีกุศล
เป็นต้นเป็นปัจจัยแก่กุศลเป็นต้น ที่เกิดร่วมกัน กุศลและอกุศลเจตนา
ที่เกิดต่างขณะกันเป็นปัจจัยแก่วิบาก และแก่รูปที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน.
ในอาหารปัจจัย และ **อินทริยปัจจัย** มีวาระ ๓ เหมือนกับสหชาติปัจจัย.
ในฉานปัจจัยและมคคปัจจัยเป็นต้น มีวาระ ๓ เหมือนกับเหตุปัจจัย.

ใน **โนอัติมูลกนัย** มีอธิบายว่า เพราะ เหตุ ชื่อว่า **โนอติ**
ไม่มี มีแต่ **อติ** แน่นอน. เพราะฉะนั้น ท่านจึงไม่ถือเอา **เหตุปัจจัย**
นั้น แล้วกล่าวว่า **นอารมฺมณ นว** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ
(เหตุปัจจัยแสดงไม่ได้). ปัจจัยทั้งหลาย ที่เข้าลักษณะอติปัจจัยแม้อื่น
ย่อมไม่ตั้งอยู่โดยอนุโลมในอธิการนี้.

ก็คำนี้ว่า **กมุเม เทว** ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ท่านกล่าวด้วย
อำนาจนากษณิกกัมมปัจจัย ปัจจัยทั้งหมดย่อมได้โดยปัจจนียะ. ก็วาระ
ทั้งหลาย ต่อจากนั้นอันท่านไม่ถือเอาปัจจัยใด แม้ที่ได้โดยอนุโลม
ถือเอาโดยเป็นปัจจนียะ ปัจจัยนั้นย่อมได้การประกอบในภายหลัง เพราะ
เหตุนี้เอง ในอธิการนี้ท่านจึงกล่าวไว้ว่า **โน อติปลฺจฺยา นเหตุปลฺจฺยา**
ฯ เป ฯ โนวิตฺตปลฺจฺยา กมุเม เทว ฯ เป ฯ ถ้ามว่า ก็เพราะเหตุไร
ท่านจึงไม่ถือเอาปัจจัยนั้นในฐานะของตนเองเลย แก้วว่า เพราะเมื่อปัจจัย
ทั้งหมดที่เหลือ ตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนียะ ปัจจัยหนึ่งเท่านั้นย่อมได้โดย
อนุโลม

จริงอยู่ นี้เป็นลักษณะในปัจจนียานุโลมนี้ คือเมื่อปัจจัยทั้งหมด
ตั้งอยู่โดยเป็นปัจจนียะ ปัจจัยใดปัจจัยเดียวเท่านั้นย่อมได้โดยอนุโลม

ปัจจัยนั้น ท่านจะกล่าวในภายหลัง. แม้ในคำว่า โนอติปัจจยา นเหตุ-
ปัจจยา ฯ เ ๑ โนอวิตปัจจยา อุปนีสสุเต นว ก็ในนี้เหมือนกัน
ก็คำนี้ท่านกล่าวไว้ด้วยอำนาจแห่ง ปกตฺปนีสสุเตปัจจัย ในที่ทุกแห่งวาระ
ที่มีได้และไม่ได้ ที่ท่านกล่าวไว้ก่อนและภายหลัง ฟังทราบโดยนัยนี้แล.

ปัจจนียานุโลมแห่งปัญหาวาระ จบ

วรรณนาฎสติกปริฎฐาน จบ